
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
FONDO
EBORENSE
32
10 A
10



D. LUDOVICI HABERT,
*Sacræ Facultatis Parisiensis Doctoris, Theologi & Socii Sorbonici,*

# COMPENDIUM THEOLOGIÆ DOGMATICÆ ET MORALIS,

Ad usum
SEMINARII CATALAUNENSIS.
Planissima, Critica, & solidissima Methodo conscripta,

Nunc verò
*Ad usum totius Orbis litterarii*
Post Editiones Parisiensem & Venetam in Germania denuò recusa,
à
plurimis Mendis sollicitè purgata.

## TOMUS VIII.




*Editio prima in Germania.*
*Superiorum Permissu.*



AUGUSTÆ VINDELICORUM,
Sumptibus MATTHÆI RIEGER, Bibliopolæ,
MDCCLI.





# INDEX CAPITUM.

## *PROLEGOMENA.*



## De Deo, diviniſque ejus Attributis.

---

## De Mysterio sanctissimæ Trinitatis.

---

## De Rerum Creatione.

## De Myfterio Incarnationis.



---

## De Gratia Chrifti.



De

# INDEX CAPITUM.

## De Actibus humanis.



---

## De Vitiis & Peccatis.

---

## De Regula Morum.



---

## De Conscientia.



---

## De Lege.

# INDEX CAPITUM.

## De Virtutibus Theologicis, Fide, Spe, & Charitate.



---

## De Jure & Justitia.

## De Religione.



## De Sacramentis in genere.



De

## De Baptismo.



---

## De Sacramento Confirmationis.



De

## De Euchariſtia.



# PRIMA PARS.

## De Euchariſtia quatenus eſt Sacramentum.



---

# SECUNDA PARS.

## De Miſſa Sacrificio.

## De Sacramento Pœnitentiæ.



## De Sacramento Extremæ Unctionis.



## De Sacramento Ordinis.



Cap. II.

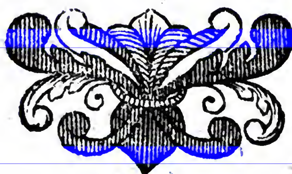
§. III.

---

## De Sacramento Matrimonii.



Cap. V.





# COMPENDIUM THEOLOGIÆ DOGMATICÆ ET MORALIS.

## PROLEGOMENA THEOLOGIÆ.

### CAPUT PRIMUM.

#### De natura & proprietatibus Theologiæ.

Q. 1. QUID *est Theologia?*

R. Secundum vim nominis Græci, est sermo de Deo.

Definitur autem, disciplina supernaturalis, quæ ex principiis divinitus revelatis Ecclesiæ, varias conclusiones tam de Deo, quam de iis,

quæ ad Deum quoquo modo ſpectant, certo elicit.

Dicitur 1. *diſciplina ſupernaturalis*, propter ejus principia ſupernaturalia, nempe verbum Dei, & propoſitiones fidei, ex quibus deducit ſuas concluſiones; ſicque diſtinguitur à Metaphyſica, quæ quidem tractat de Deo, ſed per principia naturali lumine nota; & ideo vocari poteſt Theologia naturalis.

Dicitur 2. *ex principiis divinitus revelatis*, hoc eſt ex verbo Dei, ſive ex propoſitionibus fidei.

Dicitur 3. *revelatis Eccleſiæ*, 1. ut ſignificetur Theologiam non elicere ſuas concluſiones ex privatis revelationibus, quibus aliquando viri eximiæ ſanctitatis edocentur. 2. ut rejiciatur impius & fanaticus Calvinianorum error, quo definiunt ſingulis prædeſtinatis interius & immediate revelari genuinum Scripturarum ſenſum, cum tamen conteſtetur Deus, Malach. 2. v. 7. *labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore ejus.* Apoſtolus quoque Rom. 10. *fides ex auditu:* & Epheſ. 4. *dedit quoſdam quidem Apoſtolos . . . . alios autem Paſtores & Doctores . . . . ut jam non ſimus parvuli fluctuantes & circumferamur omni vento doctrinæ.* Quæ planè demonſtrant Dei revelationem immediatè fieri Eccleſiæ, privatis vero etiam prædeſtinatis mediatè tantùm, ſcilicet per Paſtorum prædicationem.

Dicitur 4. *varias concluſiones elicit*, quibus ſignificatur Theologiam eſſe habitum diſcurſivum, cùm colligat unum ex alio, & eatenus diſtingui à fide, quæ non eſt diſcurſiva, ſed inclinat ad ſimpliciter credendum Deo dicenti.

Dices;

Dices; eſt etiam diſcurſus in fide; colligimus enim credendum Deo, quia eſt verax; Ergo.

Diſtinguo anteced. Eſt diſcurſus prævius & extrinſecus fidei, Concedo: eſt diſcurſus in ipſo actu fidei, Nego antecedens. Infidelis quidem, priuſquam credat; examinat prophetias, miracula, & alia credibilitatis motiva; tantumque ex illis naturaliter colligit credibilia eſſe quæ dicuntur, quibus præviis, intellectus ſupernaturali lumine illuſtratus, & roboratus elicit actum fidei.

Dicitur 5. *certo elicit*: quod denotat Theologiam proprie eſſe ſcientiam ſimul & ſapientiam: namque 1. Illa diſciplina eſt proprie ſcientia, quæ ex principiis neceſſariis certas elicit concluſiones: atqui talis eſt Theologia; ergo. 2. Illa diſciplina merito vindicat ſibi nomen ſapientiæ, hoc eſt excellentioris ſcientiæ, quæ verſatur circa res altiſſimas, & ex cauſis altiſſimis concluſiones ſuas deducit: atqui Theologia verſatur circa res altiſſimas, nempe circa Deum, & divina ejus attributa; & ex verbo Dei concluſiones ſuas deducit: Ergo.

Dices: ſcientia proprie dicta, eſt cognitio certa & evidens: atqui cognitio Theologica non eſt evidens, cum eliciatur ex propoſitionibus fidei, quæ ſunt inevidentes: Ergo.

Diſtinguo maj. ſcientia naturalis, de qua Philoſophi, Concedo; nihil enim eſt naturaliter certum, niſi ſit evidens: ſcientia ſupernalis, Nego majorem; quia ſine evidentia fidelis habet ex verbo Dei omnem certitudinem, quæ ad ſcientiam requiritur.

Inſtabis non poteſt certo elici concluſio ex principio inevidenti: ergo nulla ſolutio.

Diſtinguo antecedens : ex principio ita inevidenti, ut evidenter appareat non eſſe credibile, Concedo : ex principio ita inevidenti, ut evidenter probetur eſſe credibile, Nego antecedens. Porro licet non ſit nobis evidens Deum dixiſſe Chriſtum Dominum eſſe ſuum Filium ſibi conſubſtantialem, nobis tamen evidens eſt per motiva credibilitatis, ut vocant, hoc eſt, per miracula prophetias adimpletas, &c. ejuſmodi propoſitionem eſſe credibilem; adeò ut genus dementiæ ſit eam denegare. Unde licet Theologus non probet principia ſuæ diſciplinæ, ſed ſupponat vera, poteſt tamen & debet demonſtrare ea eſſe evidenter credibilia, ut conſtet nos Religionem Chriſtianam non amplecti, quemadmodum Mahometanos, & alios infideles ſuam ſectam, hoc eſt, caſu, & parentum exemplo, ac perſuaſione.

Ergo Theologia eſt certior qualibet naturali ſcientia; quia concluſiones ſuas elicit ex principiis certioribus.

Dices : Illa cognitio eſt certior, cui mens ita neceſſario adhæret, ut non poſſit pulſari errandi formidine : atqui mens non ita adhæret concluſioni ſcientificæ, & principiis lumine naturali notis, ut nulla errandi formidine pulſari poſſit; cum contra patiatur nonnunquam graves tentationes circa concluſiones Theologicas, & circa ipſam fidem : Ergo.

Diſtinguo majorem : certior eſt ratione ſubjecti, Concedo : ratione motivi, Nego majorem. Fidelis itaque, licèt propter inevidentiam & obſcuritatem rerum revelatarum patiatur tentationes, ſitque ei liberum propoſitionibus fidei conſentire vel diſſentire, firmius tamen illis adhæret,

quàm

quam principiis lumine naturali notis; quia motivum illud assentiendi est multo certius.

Ergo Theologia minus habet certitudinis, quam fides; quia principia conclusionis sunt certiora ipsa conclusione.

Ergo Theologia est nobilior & superior cunctis naturalibus disciplinis; quia propius attingit rerum omnium finem, nempe Deum, imò habet illum pro primario objecto.

Ergo inferiores disciplinæ, ut Philosophia, Politica, Jurisprudentia, & ars quælibet, Theologiam consulere debent in obscurioribus, ubi periculum est ne ab ultimo fine aberrent, & quidquam decernant, doceant & exequantur, quod repugnet fidei & legi divinæ. Unde Philosophus, qui a Theologia se abstrahere dicit, dum docet, quæ cum illa conciliari nequeunt, profitetur se docendo abstrahere à veritate & falsitate.

Ergo Theologia est omnino necessaria; quia ad confirmandam veritatem, & mores rectè instituendos, necesse est multa colligere ex iis quæ Deus dixit. Hac ratione docendi Christus sæpè usus est, ut Matth. 22. v. 21. Marci 12. vers. 26. Apostoli quoque in suis epistolis, & sancti Patres passim in suis scriptis.

Q. 2. *Quomodo dividitur Theologia?*

R. Dividitur in positivam, scholasticam, speculativam, & practicam.

Positiva ita dicitur, quia sine Dialecticæ regulis simpliciter ponit momenta ex Scripturis, Conciliis & Patribus petita ad confirmandam doctrinam Catholicam. Et hæc fuit antiquorum Theologia.

Scholastica recentior, utpote quæ parentem agnoscat Petrum Lombardum, vulgo Magistrum

Sententiarum, Epiſcopum Pariſienſem duodecimo ſeculo; ope Dialecticæ res divinas Fidelibus lucentius explanat, & contra Hæreticos adeo feliciter propugnat, ut eorum odium & maledicta meruerit. Unde quamvis non ſit abſolute neceſſaria, admodum tamen utilis eſt Eccleſiæ.

Speculativa in contemplatione rerum divinarum quieſcit.

Practica ſeu moralis Chriſtianorum mores ad legis æternæ regulas exigit.

Q. 3. *Concluſio Theologica eſtne de fide?*

R. Si ſit ſolum expoſitiva, eſt de fide; ſecus ſi ſit illativa.

Concluſio eſt ſolum poſitiva, quando Theologus in concluſione ſimpliciter exponit & elucidat, quæ non ita diſtincte & explicite revelata ſunt, ut cum colligit Chriſtum Dominum eſſe animal rationale, ex eo quod Deus illum dixerit hominem; ſicque argumentatur: Omnis homo eſt animal rationale; atqui ex Scriptura Chriſtus Dominus eſt homo: ergo Chriſtus Dominus eſt animal rationale. Item; Deus revelavit omnia peccata lethalia poſt baptiſmum commiſſa, eſſe in confeſſione ſacramentali exponenda: atqui circumſtantiæ, quæ mutant ſpeciem peccati lethalis, ſunt peccata lethalia in uno & eodem actu moraliter diſtincta: ergo ejuſmodi circumſtantiæ in confeſſione ſacramentali ſunt explicandæ. Certum eſt ejuſmodi concluſiones eſſe de fide, quia à Deo ſunt immediate revelatæ, utpote quæ contineantur in propoſitionibus, quas ſolummodo explicant & elucidant.

Concluſio eſt illativa; quando ex propoſitione à Deo revelata infertur alia non revelata, ſed neceſ-

neceſſario cum priori connexa, ut in hoc exemplo: Qui Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus, ut habetur Matthæi 18. v. 17. atqui Calvinianus Eccleſiam non audit: ergo Calvinianus ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. Hanc concluſionem Chriſtus non protulit, ſed neceſſario infertur ex præmiſſa ejus propoſitione: ergo non eſt de fide; certa tamen eſt, & abſque errore, ac ſuſpicione hæreſeos negari non poteſt.

Q. 4. *Unde Theologia petit ſua principia?*

R. Ex Scriptura, Traditione, &c. quæ idcirco dicuntur loci Theologici; de quibus ſeparatim dicendum.

# CAPUT II.

## De locis Theologicis.

Q. 1. *Quot ſunt loci Theologici?*

R. Duo; internus & externus.

Internus is dicitur, ex quo Theologia eruit principia ſibi propria, nempè propoſitiones à Deo revelatas.

Externus eſt ſedes principiorum extraneorum, quæ Theologia repetit ex ratione naturali, Philoſophis, Juriſperitis & Hiſtoricis, ad elucidanda, ac ſuadenda Religionis noſtræ myſteria, & eorum conſectaria. Theologus enim utitur ratione, & auctoritate Philoſophorum, Hiſtoricorum prophanorum, & Juriſperitorum, tum ut ſuadeat Religionem Chriſtianam nihil docere lumini naturali repugnans: tum ut veluti pretioſis Ægyptiorum ſpoliis ſanctuarium Dei exornet; quemadmodum ſcribit Sanct. Auguſtinus. Sed ratio naturalis

ralis Theologiæ deſerviat, ut ancilla, nullatenus verò in ejus ſchola præſit ut domina; quandoque enim negat, quod fides affirmat; atque hoc poſteriori ſenſu Patres eam excludunt à ſcholis Theologicis. *Quid Athenis & Hieroſolymis? Quid Academiæ? quid Eccleſiæ?* inquit Tertullianus lib. de præſcript. & S. Hieron. dialogo contra Pelagianos, *non nobis curæ eſt, quid Ariſtoteles, ſed quid Paulus doceat.*

Q. 2. *Quotuplex eſt locus internus?*

R. Triplex, nempe Scriptura, Traditio, & Eccleſia, quæ eſt cuſtos & infallibilis interpres Scripturæ & Traditionis, in quibus continentur quæcunque Deus revelavit.

Ad Traditionem revocatur conſenſio ſanctorum Patrum, & qui eos conſecuti ſunt, Scholaſticorum in exponendis Scripturis Sacris, & Traditionibus divinis. Ubi autem Scholaſtici Philoſophicis argutiis nituntur, nullius ſunt authoritatis & ponderis, nec ex eorum ſcriptis certa concluſio Theologica elici poteſt, ut patet ex dictis.

Ad Eccleſiam quoque reducuntur Concilia generalia; quia univerſalem Eccleſiam repræſentant, & Decreta ſummorum Pontificum, dum Eccleſiæ conſenſus accedit. Ex teſtimonio autem unius aut alterius Patris; & Concilii Provincialis aut Nationalis, Theologus non elicit concluſionem omninò certam, niſi accedat univerſalis Eccleſiæ authoritas, quemadmodum acceſſit ad Concilium Arauſicanum II. cujus canones fuerunt univerſaliter recepti.

CA-

# CAPUT III.

## De Scriptura ſacra.

Q. 1. *Quid eſt Scriptura ſacra?*

R. Eſt verbum Dei ſcriptum, Spiritu ſancto afflante.

Dicitur 1. *verbum Dei*, in quo Scriptura convenit cum Traditionibus divinis, quæ ſunt verbum Dei.

Dicitur 2. *Scriptum*, quo Scriptura diſtinguitur à Traditionibus divinis, quæ non ſunt ſcripto traditæ, ſed voce dumtaxat.

Dicitur 3. *Spiritu ſancto afflante;* quibus vocibus ſacra Scriptura differt à canonibus Eccleſiæ in materia fidei, qui, licèt ſint verbum Dei ſcriptum, non ſunt tamen Scriptura ſacra, qui canones non ſunt ſcripti Spiritu ſancto afflante, ſed aſſiſtente dumtaxat.

Q. 2. *Quid ſignificant illæ voces*, Spiritu ſancto afflante.

R. Tria ſignificant; 1. revelationem, ubi veritas rerum ſcribendarum ſacrum Scriptorem lateret. 2. ſpecialem aſſiſtentiam, ne laberetur Scriptor, in iis ſcribendis quæ vel ipſe viderat vel ex Teſtimonio aliorum dicerat; ſic S. Joannes plura ſcripſit, quæ propriis oculis vidit; & S. Lucas, quæ à teſtibus fide dignis audivit: in iis autem revelatione non indiguerunt; ſed aſſiſtentia dumtaxat. 3. Inſpirationem ſeu motionem interiorem, qua ſacer Scriptor ad ſcribendum incitatus eſt.

Q. 3. *Quomodo dividitur ſacra Scriptura?*

R. 1. Generatim dividitur in vetus & novum Teſtamentum. Vetus continet quæ Deus revelavit in veteri lege: novum vero quæ Chriſtus

Dominus dixit. Concilium Tridentinum seſſ. 4. recenſet ſeptuaginta duos libros divinos & canonicos; 45. veteris Teſtamenti, & 17. novi, quorum alii dicuntur protocanonici; quia prius repoſiti ſunt in canone, & habiti ut divini: alii Deuterocanonici, eo quod ab initio in Eccleſiæ Canonem relati non fuerint, & de eorum authoritate nonnulli Catholici dubitaverint. Illi autem libri ſunt in veteri Teſtamento Tobias, Judith, Sapientia, Eccleſiaſticus, Baruch, Epiſtola Hieremiæ, duo Machabæorum, nonnullæ partes Danielis & Eſtheris. In novo Teſtamento, ultimum caput Marci, Hiſtoria de ſanguineo Chriſti ſudore Luc. 22. Hiſtoria de muliere adultera Joan. 8. Epiſtola ad Hebræos, Epiſtola Jacobi, ſecunda Epiſtola Petri, Joannis ſecunda & tertia, Epiſtola Judæ, & Apocalypſis; de quibus poſt Concilium Tridentinum dubitare non licet. Quomodo vero Concilium ejuſmodi libros in canonem potuerit referre; dicimus tom. 1. in Proleg. Theol. cap. 6. §. 3. ubi de idiomate, quo ſcripti ſunt libri ſacri, de verſionibus, & quo ſenſu Concilium Tridentinum definierit Vulgatam, qua utitur Eccleſia latina, eſſe Authenticam.

R. 2. Libri ſacri dividuntur in legales, qui legem divinam tradunt, ut quinque libri Moyſis, vulgò dicti Pentateucus: in hiſtoricos, qui olim geſta referunt, ut libri Regum, Actus Apoſtolorum, &c. in ſapientiales, ſeu morales, qui mores informant, ut Proverbia, Eccleſiaſtes, Epiſtolæ Apoſtolorum: & in Propheticos, qui futura prænuntiant, & occultiora manifeſtant, ut libri Prophetarum, & Apocalypſis. Pſalmi ſunt hiſtorici. Prophetici & morales.

Q. 4.

Q. 4. *Scriptura habetne plures ſenſus in una littera?*

R. Habet: *in una dictione*, inquit S. Chryſoſtomus hom. 37. in Gen. *plurima ſæpè multitudo ſenſuum invenitur; divina enim ſunt dogmata, non humana.*

Q. 5. *Quotuplex eſt ſenſus Scripturæ ſacræ?*

R. Duplex, litteralis, & myſticus ſeu ſpiritualis. Litteralis naſcitur ex littera, ſervata verborum proprietate: myſticus ſumitur ex verbis Scripturæ ad metaphoram translatis, quomodo Apoſtolus Galat. 4. v. 24. quæ de duabus uxoribus Abrahæ ſcripta ſunt, interpretatur de duobus Teſtamentis.

Q. 6. *Quotuplex eſt ſenſus myſticus, ſeu ſpiritalis?*

R. Triplex, nempe allegoricus, anagogicus, & moralis. Si metaphora figurat aliquod myſterium legis novæ, ut in laudato Apoſtoli exemplo, eſt ſenſus allegoricus: ſi ad patriam cœleſtem transfertur, quemadmodum Apoſtolus Hebr. 9. per ſanctuarium, in quo ſummus Pontifex ſemel in anno ingrediebatur, ipſum cœlum intelligit, in quod ſemel Chriſtus introivit, æterna redemptione inventa, eſt ſenſus anagogicus: ſi denique metaphora ordinatur ad mores componendos, ut 2. Cor. cap. 5. verſ. 8. Apoſtolus panes azymos ſignificare dicit morum puritatem eſt ſenſus moralis.

Q. 7. *Poteſtne certo elici concluſio Theologica ex quolibet Scripturæ ſenſu?*

R. Poteſt, quando conſtat vel ex Scriptura, vel ex Traditione, hunc ſenſum fuiſſe à Spiritu ſancto intentum; alioquin non poteſt.

CA-

# CAPUT IV.

## De Traditionibus.

Q. 1. *Quid eſt Traditio?*

R. Eſt verbum Dei ſine ſcripto traditum.

Q. 2. *Quotuplex eſt Traditio?*

R. Triplex: nempe divina, quæ à Chriſto ortum habet; Apoſtolica, quæ ab Apoſtolis emanat; nonnulla enim Apoſtoli tanquam primi Eccleſiæ Paſtores inſtituerunt; & Eccleſiaſtica, quæ Authores habet Apoſtolorum ſucceſſores.

Q. 3. *Quænam eſt nota divinæ Traditionis?*

R. Si fuerit ſemper, ubique & ab omnibus ſervata, tanquam à Chriſto originem ducens. Hinc obſervatio Quadrageſimæ non eſt Traditionis Divinæ, ſed Apoſtolicæ tantum; quia Antiqui eam ad Apoſtolos referunt, non ad Chriſtum. Item abſtinentia ab immolato & ſanguine, de qua Act. 15. non eſt præcepti divini, ſed Apoſtolici; quia nec ſemper, nec ubique eſt obſervata: abſtinentia vero à fornicatione, de qua citato loco, eſt traditionis divinæ; quia ſemper, ubique, & ab omnibus ſervata & credita, ut præcepti divini.

Q. 4. *Poteſtne erui propoſitio fidei ex triplici recenſita Traditione?*

R. Non poteſt niſi ex divina; quia in illa ſola continetur verbum Dei, ut patet ex dictis.

Ergo articuli fidei non creverunt ſucceſſu temporis, ſed clarius dumtaxat explicantur; Concilia enim generalia non expectant novam revelationem, ſed conſulunt Scripturam & Traditionem, & ex illis condunt ſuos canones.

Ergo

Ergo falſum eſt recentiores veteribus eſſe doctiores in iis quæ pertinent ad fidem, & ad naturalia ſeu divina morum præcepta; nihil enim fide divina credimus, niſi fuerit à Chriſto traditum, & per Apoſtolos, eorumque ſucceſſores ad nos tranſmiſſum. Ergo novitas in fide eſt certiſſimum hæreſeos ſignum.

Q. 5. *Traditio divina eſtne neceſſario agnoſcenda tamquam regula fidei & morum?*

R. Affirmativè. *Tenete Traditiones*, inquit Apoſtolus 2. Theſſ. c. 2. *quas didiciſtis ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam noſtram:* in quem locum ſic ſcribit S. Chryſoſtomus; *hinc eſt perſpicuum quod non omnia tradiderunt* (Apoſtoli) *per epiſtolam, ſed multa etiam ſine ſcriptis, & ea quoque ſunt de fide divina.* Adde quod ſine Traditione non poteſt erui & propugnari adverſus Hæreticos & Libertinos verus Scripturarum ſenſus; in iis quippe ſunt *quædam difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles depravant .... ad ſuam ipſorum perditionem*, ut habetur 2. Petri 3. Unde Vincentius Lyrinenſis common. 38. *Si*, inquit, *divinis eloquiis, ſententiis, promiſſionibus diabolus & diſcipuli ejus utuntur, quid facient Catholici omnes, & matris Eccleſiæ filii? ..... hoc ſcilicet facere magnopere curabunt, quod in principio commentarii iſtius ſanctos & doctos viros nobis tradidiſſe ſcripſimus; ut divinum canonem, ſecundum univerſalis Eccleſiæ Traditiones, & juxta Catholici dogmatis regulas interpretentur.*

## CAPUT V.

### De Eccleſia.

Q. 1. *Quid eſt Eccleſia?*

R. Definitur cœtus Fidelium baptizato-

zatorum tam corpori reliquo, quàm ſuo capiti viſibili in terris adhærentium.

Dicitur 1. *cœtus*, illud enim ſonat nomen tum Eccleſiæ, tum Synagogæ, quod eſt convocatio ſeu congregatio: ſocietas autem Chriſtianorum non retinuit nomen Synagogæ; quia, ut obſervat ſanctus Auguſtinus, Synagoga æquè ſignificat congregationem animalium, ac hominum; Eccleſia vero nonniſi cœtum exprimit ſpiritualium, quales debent eſſe Chriſtiani.

Dicitur 2. *Fidelium*, qua voce excluduntur ab Eccleſia Infideles & omnes Hæretici, utpote membra à corpore abſciſſa.

Dicitur 3. *baptizatorum*, ſive illi ſint juſti aut peccatores prædeſtinati aut reprobi; modo per fidem & communionem externam reliquo corpori adhæreant; quia ſicut per circumciſionem olim fiebat profeſſio Religionis Moſaicæ; ita per baptiſmum fit profeſſio Religionis Chriſtianæ. Hinc baptiſmus in Decreto Eugenii IV. dicitur janua ad Eccleſiam.

Ergo Catechumeni, quamvis fideles, nondum ſunt actu in Eccleſia, *ſtant in veſtibulo pietatis*, inquit ſanctus Gregorius Nazianzenus, *vota illorum juxta ſanctum Auguſtinum. Sunt conceptionibus ſimilia, non autem tantum concipi*, inquit, *ſed & naſci neceſſe eſt.*

Dicitur 4. *adhærentium tam reliquo corpori, quàm viſibili capiti;* quibus vocibus excluduntur ab Eccleſia ſchiſmatici, qui ejus membris, ac præſertim capiti non cohærent; Eccleſia enim dicitur à ſancto Cypriano Epiſt. 69. *plebs Sacerdoti adunata, & Paſtori ſuo grex adhærens.* Supremum autem Eccleſia caput viſibile eſt Romanus Pontifex.

Q. 2.

Q. 2. *Quomodo Ecclesia constituit locum Theologicum à sacris Scripturis & divinis Traditionibus distinctum?*

R. Quatenus per eam Theologus discit 1. quinam sint libri sacri, quæve Traditio divina. 2. Quo sensu accipienda sint Scripturæ verba, præsertim ubi obscuriora sunt, & in pravos sensus detorquentur; cùm enim Hæretici & peccatores eludere soleant Scripturarum & sanctorum Patrum testimonium, necesse est ut Theologus recurrat ad authoritatem Ecclesiæ, quæ infallibili suo judicio & suprema sua authoritate definiat quis sit genuinus Scripturæ sensus, quæve sanctorum Patrum mens & sententia, sicque omnium controversiam dirimat, juxta illud Matth. 18. *dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.*

Q. 3. *Unde probatur judicium Ecclesiæ, in iis quæ ad fidem & bonos mores pertinent, esse infallibile?*

R. Ex verbis tum Christi, tum Apostoli Jo. 14. vers. 16. *Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis.* Vox, *in æternum*, denotat promissionem hanc extendere se ad Apostolorum successores, ut observat S. Hieronymus; quia Apostoli non erant in æternum victuri, sed brevi morituri. Apostolus 1. ad Timoth. c. 3. sic scribit; *hæc tibi scribo ..... ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi;* COLUMNA ET FIRMAMENTUM VERITATIS.

Dices in ipsa argumentandi ratione cernitur vitiosus circulus; probatur enim idem per idem, scilicet Ecclesia per scripturam, & vicissim Scriptura per Ecclesiam: Ergo.

Nego

Nego antecedens, cujus confirmationem distinguo : probatur Ecclesia per Scripturam ex concessis hæreticorum, & argumentorum ad hominem, ut ajunt, Concedo : probatur absolutè & necessario, Nego. Itaque cum Hæretici Scripturam agnoscant ut verbum Dei, recte ex Scriptura adversus eos colliguntur dotes Ecclesiæ Christi propriæ, v. g. ejus visibilitas, perpetuitas, infallibilitas & authoritas in definientis propositionibus Fidei; concluditurque certo & infallibiter eos Ecclesiam sibi vindicare non posse. Sed adversus Paganos & alios infideles, qui Scripturas sacras rejiciunt, ut Christiani Alcoranum, hoc est, ut meras fabulas; Theologus absolute probat indubitatis signis & portentis Ecclesiam Christianam esse societatem divinitus institutam, & omni fide dignam in iis quæ prædicat. Illi enim societati credendum est tamquam vera docenti, cui Deus evidens testimonium perhibet; ratio quippe naturalis evidenter demonstrat Deum non posse suo testimonio confirmare mendacium & falsitatem : atqui Deus ejusmodi testimonium perhibuit Ecclesiæ Christianæ : ergo ratio naturalis dictat doctrinæ Ecclesiæ esse deferendum, genusque esse dementiæ illi refragari. Ergo Ecclesia Christiana absolutè non desumit suam authoritatem ex scriptis Apostolorum, cum omnem suam authoritatem habuerit, & infallibilis credita sit, priusquam illæ Scripturæ essent adornatæ; populis autem jam credentibus præbet libros sacros, in quibus scripta sunt quæ viva voce ipsos jam docuerat, quemadmodum Theologiæ Professor lectiones suas discipulis scripto tradit.

Sed

Sed cum omnes Hæreticorum ſectæ veram Eccleſiam ſibi vendicent, operæ pretium eſt inquirere quibus ſignis & notis vera Eccleſia à falſis ſecerni queat. Itaque

Q. 4. *Quibus notis vera Chriſti Eccleſia inter tot Hæreticorum ſectas conſpicua redditur?*

R. Quatuor recenſentur à Conciliis Nicæno & Conſtantinopolitano in Symbolo, his verbis, *Unam, Sanctam, Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam.*

1. Eccleſia una eſt. Joan. 10. *alias oves habeo . . . . . & illas oportet me adducere . . . . . & fiet unum ovile & unus Paſtor.* 1. Cor. 10. *unum Corpus multi ſumus.* Epheſ. 4. *Unum Corpus, & unus Spiritus, ſicut vocati eſtis in una ſpe vocationis veſtræ.* Eccleſia autem una eſt unitate tum doctrinæ, tum regiminis ſub uno ſupremo Paſtore, qui eſt caput ejus viſibile, & ſub aliis Paſtoribus ſupremo ſubordinatis, qui omnes, tam ille quàm iſti continuata ſucceſſione ab Apoſtolis ordinati ſunt. Sic nobis ſenſibiliter innoteſcit regnum Galliæ v. g. eſſe unum Corpus politicum & diviſum à quocumque alio, ex eo quod Galli iiſdem utantur legibus ſub uno ſupremo Principe, qui anterioribus legitime ſuccedit.

2. Eccleſia eſt Sancta; 1. Petri 2. *vos autem genus electum, regale Sacerdotium, gens ſancta*; quia Eccleſia regitur Spiritu Sancto, non niſi ſancta docet, præcipit & obſervat, idque in finem debitum & ſanctum.

Dices: Eccleſia plures peccatores complectitur: ergo non eſt ſancta.

Nego conſequentiam. Imo inde arguitur Eccleſiæ ſanctitas, quod nullus in ea peccet, niſi quia recedit à Chriſti doctrina, & mandata Dei & Eccleſiæ non obſervat.

3. Eccleſia eſt Catholica, *Chriſtianus nomen meum*, inquit Sanct. Patianus, *Catholicus cognomen: hinc nominor, inde prodor.* Et Sanct. Cyrillus Hieroſolymitanus in Cathec. *quia per univerſum orbem diviſa à finibus terræ uſque ad extrema.*

4. Eſt Apoſtolica, non præciſe quia doctrinam ab Apoſtolis acceptam fideliter cuſtodit; ſed maximè quia ejus Paſtores ſucceſſione non interrupta ab Apoſtolis deſcendunt, ita ut Paſtores à Chriſto miſſi alios ſibi continua ſucceſſione uſque ad nos ordinarint & miſerint, quemadmodum enim Sequana eſt planè idem flumen quod decurrebat ante mille annos; quia habet eandem originem, ex qua hactenus ſine intermiſſione decurrit, ita una & eadem Eccleſia ab Apoſtolis fundata per Succeſſores eorum uſque ad noſtram ætatem pervenit, & ſucceſſive decurret uſque ad ſecundum Chriſti adventum.

Ergo ſectæ Lutheranorum, Calvinianorum, & aliorum hæreticorum, non ſunt vera Eccleſia; deeſt quippe illis unitas, Lutherani & Calviniani, v. g. non conveniunt in unum Corpus ſub uno capite, deeſt illis ſanctitas; impia docent: catholicitas, non conſtituunt unum Corpus per totum orbem diffuſum: denique deeſt illis Apoſtolicitas, Paſtores eorum non deſcendunt ab Apoſtolis per continuam ſucceſſionem.

CA-

# CAPUT VI.

## De objecto Theologiæ.

Objectum apud Philosophos duplex est, aliud materiale, aliud formale. Rursus materiale, vel est adæquatum, seu communitatis, ut vocant, vel primarium, seu attributionis. Quibus præsuppositis

Q. 1. *Quodnam est objectum materiale adæquatum Theologiæ?*

R. Est omnis propositio deducibilis ex verbo Dei, sive ex propositione fidei; quia illud est objectum adæquatum, circa quod disciplina tota versatur: atqui Theologia tota versatur circa propositiones, seu conclusiones deducendas ex verbo Dei: Ergo propositio seu conclusio deducibilis ex verbo Dei, est adæquatum Theologiæ objectum.

Ergo propositiones, seu conclusiones morales, quæ nituntur sola ratione humana, & aliorum opinione, nec repeti possunt ex verbo Dei, seu ex propositione revelata, non sunt conclusiones Theologicæ.

Q. 2. *Quodnam est objectum formale Theologiæ?*

R. Est ipsa deducibilitas propositionis ex verbo Dei; quia objectum formale cujuslibet disciplinæ est ratio, sub qua disciplina versatur circa objectum suum materiale: sic dirigibilitas v. g. actionum humanarum ad honestatem est objectum formale Ethicæ, quo distinguitur à Metaphysica, quæ illas spectat ut proprietates substantiæ spiritalis: atqui deducibilitas propositionis ex verbo Dei est ratio, sub qua Theologia

verſatur circa ſuum objectum materiale, nempe concluſiones deducibiles ex verbo Dei: ergo ejuſmodi deducibilitas eſt objectum formale Theologiæ.

Q. 3. *Quodnam eſt objectum Theologiæ primarium attributionis?*

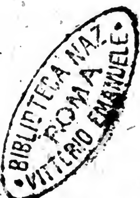
R. Deus; quia objectum attributionis dicitur quod primario ſpectatur in aliqua diſciplina, & ad quod cætera referuntur; atqui Deus primario ſpectatur à Theologia, & ad illum omnes Tractatus Theologici referuntur, vel tanquam proprietates, ut divina attributa; vel tamquam effectus ad ſuum principium, ut creatio & conſervatio creaturæ, Incarnatio, &c. vel tamquam media ad ſuum finem, ut gratia, virtutes, ſacramenta: Ergo.



Tra-



# Tractatus DE DEO, DIVINISQUE EJUS ATTRIBUTIS.




## CAPUT PRIMUM.

### De divinis Nominibus.

Q. 1. *Quod est Dei nomen?*

R. Deus est ineffabilis, *neque nomen ejus est neque opinio*, inquit Author de divinis nominibus capite 1. Et Prov. 13. *Quod nomen est ejus, aut quod nomen Filii ejus si nosti?* quia cum nomina exprimant conceptus nostros, ea solum possumus nominare, quæ cognoscimus: atqui natura divina non potest à nobis in hac vita cognosci: *Deus lucem inhabitat inaccessibilem*, 1. Tim. 6. Ergo.

Q. 2. *Numquid Deus imperfecte saltem nominari potest?*

R. Potest eo modo, quo cognoscitur. Cùm autem mens nostra colligat omnes perfectiones creaturarum debere existere in Deo saltem virtualiter & eminenter, utpote quæ ex ipso emanent, solemus Deo tribuere omnia nomina, quibus creaturarum perfectiones exprimimus: *Omnia possunt dici de Deo*, inquit sanctus Augustinus, *& nihil digne dicitur de Deo, nihilque locupletius hac inopia.*

Q. 3. *Omnes perfectiones, quæ sunt in creaturis possuntne dici de Deo?*

R. Aliæ habent admixtam imperfectionem, ut corpus, animal, leo, &c. aliæ nullam; ut sapientia, bonitas, charitas, &c. Priores non nisi metaphoricè dicuntur de Deo: posteriores vero propriè, & quidem prius quam de creaturis; quia in Deo sunt principia, ex quibus fluunt omnes perfectiones creatæ.

Q. 4 *Quotuplicis generis sunt nomina, quæ propriè Deo tribuuntur?*

R. Duplicis; alia enim sunt negativa, ut incorporeus, infinitus, incomprehensibilis, &c. Alia positiva, ut bonus, justus, perfectus, omnipotens, &c. Priora Deum felicius exprimunt; *de Deo enim melius novimus quid non sit, quam quid sit,* inquit Author de divinis nominibus, qui ideo docet in contemplatione rerum divinarum non hærendum ideæ, quam de Deo & ejus attributis formavimus, ne idolum pro vero Deo colatur; sed semper mente ascendendum via negationis supra id quod cogitamus de ejus sapientia, misericordia, justitia, &c. negando scilicet Deum esse illam

illam ſapientiam, miſericordiam, juſtitiam, &c. quam concipimus; ſed eſſe quid infinitè ſapientius, juſtius, &c. Unde ſanctus Auguſtinus in illud Pſalmi 104. *quærite faciem ejus ſemper*, hoc eſſe dicit, *ut non huic inquiſitioni finem præſtet inventio, ſed amore creſcente, inquiſitio creſcat inventi.*

Q. 5. *Eſtne aliquod nomen Dei ita proprium, ut ſit incommunicabile alteri?*

R. Hoc nomen, *Deus*, etſi deſumatur ab aliqua Dei operatione, (derivatur enim à verbo *dare*) præ cæteris tamen eſt Dei proprium: *Deus*, inquit Tertullianus, *ſubſtantiæ ejus nomen eſt, id eſt divinitatis: Dominus autem non ſubſtantiæ, ſed poteſtatis.* Et eo ſenſu docet ſanctus Thomas nomen illud eſſe incommunicabile creaturis; quia natura divina illis communicari non poteſt. Attamen ſecundùm quamdam participationem & ſimilitudinem, nomen illud creaturis aliquando tribuitur propter poteſtatem, quam nomine Dei exercent, ut Judices, de quibus habetur Pſalmo 81. *Deus ſtetit in Synagoga Deorum*, id eſt, Judicum.

# CAPUT II.

## De Exiſtentia Dei.

Q. 1. *Exiſtit-ne Deus?*

R. Deum exiſtere fide divina creditur, ipſo dicente Exodi 3. *Ego ſum qui ſum:* & ratione naturali demonſtratur. Hanc fidem primo loco exigit Apoſtolus Hebr. 11. *credere enim oportet accedentem ad Deum, quia eſt.* Sed & creaturæ adeo perſpicuè & fortiter inclamant Deum exiſtere, ut nemini ignorare liceat, ut habetur Pſal. 18. *Cœli*

*enarrant gloriam Dei.... non ſunt loquelæ, neque ſermones, quorum* (ſeu quibus) *non audiantur voces eorum;* hoc eſt, non ſunt populi, quantumvis linguis & moribus differentes, qui ex cœlorum aſpectu ad Creatoris notitiam non trahantur. *Nulla gens eſt*, inquit Tullius lib. 1. de legibus, *neque tam immanſueta, neque tam fera, quæ, etiamſi ignoret qualem Deum habere deceat, habendum tamen eſſe neſciat.*

Dices; Fides ex Apoſtolo Hebr. 11. eſt argumentum non apparentium: ergo vel exiſtentia Dei non eſt lumine naturali evidens, vel de ea fides haberi non poteſt.

Diſtinguo conſequens: non eſt evidens ſine aliqua animi contentione & rationis diſcurſu, Concedo: non eſt evidens ſeriò attendenti & diſcurrenti, Nego conſequentiam. Igitur illud eſt diſcrimen inter ea, quæ intuitivè cognoſcuntur, & ea quæ abſtractivè tantùm; quòd priora ita mentem occupent, ut excludant omne credendi, vel dubitandi ſeu opinandi motivum, ſub quo obſcura & incerta eſſe poſſent. Qui v. g. oculis cernit amicum præſentem: non videtur obtemperare poſſe illi dicenti, ut credat ſe eſſe præſentem; nec exiſtimaretur amicus ab altero fidem ſerio exigere de ſua præſentia. Sic in intellectu Beatorum fides de exiſtentia Dei cum ejus viſione intuitiva conjungi nequit, multò minus opinio; quia nulla ratione, nullove motivo obſcura, aut incerta eſſe poteſt. At evidentiam exiſtentiæ Dei non habemus in hac mortali vita, niſi abſtractivè per diſcurſum & quamdam animi contentionem, obtuſum ingenium, paſſiones, impiorum colloquia, dæmonum fallaciæ aliquando obnubilant, quo minus Deus præſentiſſimus cernatur,

natur, coguntque doctos & indoctos ad fidem recurrere, & ex animo profiteri credere se in Deum omnipotentem, creatorem cœli & terræ.

Ex hac responsione sequitur hanc propositionem, *Deus existit*, non esse per se notam quoad nos; quia non cognoscitur à nobis ex sola terminorum apprehensione: sed innotescit nobis per existentiam creaturarum, juxta illud Rom. 1. *invisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.*

Q. 2. *Quomodo demonstratur Dei existentia?*

R. Demonstratur duobus potissimùm argumentis.

Primum. Illud omne, quod mundus complectitur, vel factum est, vel non. Hæc propositio non potest negari etiam ab iis, qui contra fidem Catholicam contendunt mundum esse ab æterno; quia in hypothesi quòd daretur linea infinita, licet omnes ejus partes non possent transcurri, de ea tamen objectivè sumpta potest dici, vel tota facta est, vel non, cùm non detur medium inter factum esse & non esse factum: atqui non potest dici factum esse omne, quod complectitur mundus; cùm enim supponatur nihil omnino esse extra, totum illud factum esset à seipso, quod implicat; quia idem esset prius & posterius seipso, cùm causa sit prior saltem natura suo effectu, & effectus posterior sua causa. Ergo dicendum est aliquid esse in illa collectione rerum omnium, quod non sit factum, & à quo cætera facta sint. Porro Ens non factum, sed à seipso existens, est Deus.

Secundum petitur ex orbis dispositione; quæ certò primam aliquam causam demonstrat. Cur

enim cœli in tanta quantitate existunt? cur sol major non est? cur situm supra Saturnum non habet? cur aqua tota non eminet super terram, cùm hæc gravior sit? cur terra habet concavitates & imperfectum globum? cur fontes non in vallibus, ut natura aquæ expetit; sed in locis superioribus erumpunt, ut fluant in rivulos, & flumina efforment ad societatem humanam? quis putet necessariò hæc fieri, cùm videantur contra naturam suam disposita? habent itaque aliunde quàm à se, quòd ita sint. Nec recurri potest ad fortuitum concursum atomorum, ut somniarunt Democritus & Epicurus. Cur enim hoc fortuito concursu atomorum non fiunt palatia? cur non Ilias, aut Poema existit, ut argumentatur Cicero lib. de natura Deorum? Itaque ad Deum recurramus necesse est.

His adjungi potest omnium gentium consensio, quæ aliunde esse non videtur, quàm vel à natura: quæ per se ad falsum non inclinat, vel à Deo, qui probat se existere.

# CAPUT III.

## De Essentia & Unitate Dei.

Deum existere certò novimus, sed quid sit definire non possumus; vincit scientiam nostram, Job 36. lucem inhabitat inaccessibilem, 1. Tim. 6. variè tamen à Theologis utcumque describitur.

Q. 1. *Quænam est convenientior essentiæ divinæ descriptio?*

R. Con-

R. Convenientiùs ad Scripturam ſacram videtur deſcribi, Ens à ſe exiſtens; Exodi enim 3. Deus interroganti Moyſi quis eſſet, reſpondit, EGO SUM QUI SUM. *Sic dices filiis Iſrael:* QUI EST, *miſit me ad vos*; quaſi dicat: Ego ſum ipſum eſſe, non derivatum, ſed generaliſſimum, illimitatum, & in omni genere entis infinitum, à quo & ex quo immenſo entis pelago & primo eſſendi principio omnia entia creata promanarunt, quemadmodum vocabulum *calor ipſe* vel *lux ipſa*, ſignificat quidquid in genere caloris aut lucis concipi poteſt, à quo cætera per participationem dicuntur calida vel lucida, adeo ut abſque ejusmodi participatione calida aut lucida nec eſſe nec concipi poſſint. Ex quibus ſic argumentari licet: Eſſentia, ſecundùm omnes Philoſophos, dicitur quod primum rem in ſuo eſſe conſtituit, ac diſtinguit à cæteris, concipiturque tanquam prima radix, ex qua fluunt cæteræ ejus perfectiones; atqui aſeitas ſeu exiſtentia à ſe eſt quid primum in Deo illum conſtituens, & diſtinguens à creaturis, concipiturque veluti radix, ex qua fluunt divina attributa & perfectiones: Ergo:

Minor probatur quoad ſingulas ejus partes.

1. Eſt quid primum in Deo, nec ſine eo Deus poteſt concipi. Quid enim conciperetur in Deo ante exiſtentiam? poſſibilitas? at nihil poſſibile concipi poteſt in Deo, niſi concipiatur exiſtens; ſiquidem poſſibile eſt quod poteſt exiſtere, aut exiſtentiam accipere: atqui nemo poteſt accipere exiſtentiam, niſi à principio exiſtente; quod enim nondum exiſtit, non poteſt operari, nec dare ſibi aut alteri exiſtentiam. Ergo exiſtentia eſt quid primum in Deo, nec ſine ea Deus con-

concipi poteſt, ac proinde eſt ejus eſſentia, ita ut eſſe & exiſtere ſint in Deo formaliter unum & idem.

2. Aſeitas eſt prima ratio, per quam Deus differt ab omnibus creaturis: tum quia creaturæ ideo non ſunt Deus, quia dependentes ſunt, & ab alio exiſtunt: tum quia exiſtentia eſt ipſis accidentalis & merè contingens, cùm ſine ea concipi poſſint: æquè enim concipimus Cæſarem mortuum, ac ſi exiſteret: Deus autem ſine exiſtentia nullatenus concipi poteſt, ut jam obſervavimus.

3. Exiſtentia à ſe concipitur veluti radix omnium attributorum ſeu perfectionum divinarum; ideo enim Deus eſt unus, immutabilis, infinitus in omni genere perfectionis, ut ampliùs patebit ex dicendis.

Dices: Filius & Spiritus-ſanctus ſunt Deus, & tamen non ſunt ens à ſe; Filius enim procedit à Patre, & Spiritus Sanctus à Patre & Filio: Ergo.

R. 1. Negando antecedens; in ſententia enim plurium Theologorum, tres Perſonæ ſanctiſſimæ Trinitatis non ſunt tria entia, ſed unum ens ſimpliciter tribus modis ſubſiſtens.

R. 2. Diſtinguendo antecedens: Filius & Spiritus ſanctus non ſunt ens à ſe, ſi ſpectentur relativè, hoc eſt, ſecundùm perſonalitates, quæ ſunt relationes, ut ſuo loco dicetur; Concedo: ſi ſpectentur abſolutè & ſecundùm eſſentiam ſeu naturam divinam, quæ eadem eſt in tribus perſonis, Nego antecedens: natura enim divina in Filio & Spiritu ſancto æquè ac in Patre eſt improducta & à ſe exiſtens.

Q. 2. *Quot ſunt Dii?*

R. De

R. De fide est Deum esse unum: sic enim docent Scripturæ Deut. 6. *Dominus Deus noster Dominus unus est.* 1. Cor. 8. *Nullus est Deus, nisi unus.*

Q. 3. *Quare Deus est unus?*

R. 1. Quia est ipsum esse: atqui ipsum esse necessariò concipitur unum, à quo cætera entia participant: sicut *ipse calor*, aut *ipsa lux* non potest concipi nisi ut quid unum, à quo cætera habent quòd sint calida aut lucida. 2. quia Deus est ens à se, ac proinde maximè necessarium, excludens omnem potentialitatem, & illimitatum, utpote non receptum aut participans: atqui non possunt esse plura entia à se; vel enim haberent easdem perfectiones; vel non haberent; si primum, non essent necessaria: si secundum, essent limitata & finita, ac proinde nullum ex iis esset Deus. Hinc Tertullianus lib. 1. contra Mar. cap. 3. *Deus*, inquit, *si non unus est, non est.* Nec dicas tres esse Personas divinas; quia tres personæ sunt quid unum in natura divina tribus modis subsistente.

# CAPUT IV.

## De Attributis Divinis.

Q. 1. *Quid sunt Attributa Divina?*

R. Sunt perfectiones, quas concipimus fluere ab essentia divina.

Q. 2. *Quomodo dividuntur attributa divina?*

R. Dividuntur in absoluta, quæ nullum dicunt ordinem ad aliquem terminum, ut immutabilitas, bonitas, &c. & in relativa, quæ ordinem dicunt ad aliquem terminum, ut paternitas, & filiatio, de quibus in tractatu de Trinitate.

Q. 3.

Q. 3. *Quotuplicis ſunt generis attributa abſoluta?*

R. Duplicis, ſcilicet modificativa, & adjuncta. Modificativa ſunt ea, quæ, licet à nobis non apprehendantur, ut eſſentia, concipiuntur tamen ut modi interni pertinentes ad conſtitutionem naturæ. Hujusmodi autem attributa ſunt ſimplicitas, infinitas, immutabilitas, immenſitas, æternitas, bonitas, ſanctitas, ineffabilitas, inviſibilitas, & incomprehenſibilitas. Hi modi tranſcendunt omnes perfectiones divinas, poſſuntque de illis formaliter prædicari, v.g. immenſitas Dei eſt æterna, æternitas eſt immenſa, &c. quod de adjunctis dicit nequit; nam intellectus divinus non eſt formaliter voluntas, nec juſtitia formaliter miſericordia aut ſapientia.

Q. 4. *Quotuplicis generis ſunt attributa modificativa?*

R. Duplicis: alia dicuntur negativa, quæ exprimuntur nominibus removentibus imperfectiones, quæ in creaturarum perfectionibus occurrunt, ut immutabilitas, infinitas, incomprehenſibilitas. Alia dicuntur poſitiva, quæ perfectionem poſitivè exprimunt, ut bonitas, ſapientia, &c.

Q. 5. *Quid ſunt attributa adjuncta?*

R. Sunt ea, quæ concipiuntur veluti advenire naturæ divinæ jam in ſe conſtitutæ, quaſi accidentia Logica, ut juſtitia, miſericordia, &c.

Q. 6. *Quotuplicis generis ſunt adjuncta?*

R. Triplicis: alia enim denotant veluti facultatem, ut intellectus, voluntas, omnipotentia: alia quaſi habitum ſignificant, ut ſcientia, juſtitia, miſericordia; &c. alia denique quaſi actionem exprimunt, ut intellectio, volitio, decreta divina, providentia, prædeſtinatio, reprobatio.

CAPUT

# CAPUT V.

## De attributis modificativis.

### §. I.

### *De perfectione Dei.*

Q. 1. *Deus habetne omnes omninò perfectiones?*

R. Habet, sed diverso modo; quia ens est à se maximè necessarium & illimitatum, quemadmodum enim hoc interest calorem inter & calidum, lucem & lucidum, quòd lucidum & calidum sint entia, quæ de calore & luce participant cum limitatione aliqua & modificatione, juxta subjecti capacitatem; quidquid enim recipitur, ad modum recipientis recipitur; alio modo animal est calidum, alio modo ignis, & stella differt à stella in claritate: unde fieri possunt hæ quæstiones circa calida & lucida, nempe quomodo & quantum calidum sit illud corpus: at qui nominat calorem aut lucem, absque ulla limitatione exprimit quidquid his nominibus exprimi potest, nec à dicente est calor ipse, & lux ipsa, quærere licet quis & quantus sit calor, quæ & quanta lux. Ergo cum dicitur Deus *ipsum esse*, intelligitur quidquid nomine entis concipi potest, ac proinde omnimoda perfectio.

Dixi, *diverso modo:* quia duplicis generis sunt perfectiones: aliæ dicuntur simpliciter simplices, aliæ simplices & secundùm quid.

Perfectio simpliciter simplex est ea, quæ non pugnat cum majori aut æquali, nullamque involvit imperfectionem, ideoque à sancto Anselmo dicitur melior ipsa, quàm non ipsa, id est, melius est

eſt eam habere formaliter, quàm non habere, talis eſt ſpiritus, ſapientia, bonitas, &c. quia melius eſt eſſe formaliter ſpiritualem, ſapientem, bonum, &c. quàm non eſſe.

Perfectio ſimplex & ſecundùm quid eſt ea, quæ pugnat cum alia majori, admixtamque habet imperfectionem, ut corpus, lapis, planta, &c. quæ non poſſunt eſſe ſpiritus: unde juxta eumdem ſanctum Anſelmum ejusmodi perfectio non eſt melior ipſa, quàm non ipſa, hoc eſt, melius non eſt eſſe corpus, lapidem, animal, quàm eſſe ſpiritum.

Porro perfectiones ſimpliciter ſimplices ſunt formaliter in Deo; melius enim eſt eſſe formaliter ſpiritum, ſapientem, bonum, quàm non eſſe: ſimplices verò non ſunt formaliter in Deo, propter imperfectionem, quam admixtam habent; meliusque eſt eſſe ſpiritum, quàm eſſe corpus, animal, &c. ſed ſunt in Deo tum virtualiter, quia ſunt ejus effectus; tum eminenter, quia quidquid in his eſt perfectionis, eſt in Deo perfectiori & eminentiori modo.

Ergo Deus & creaturæ ſimul non ſunt quid melius & perfectius quàm Deus ſolus; quia bonitas & perfectio, quæ creaturis ineſt, non addit quidquam bonitati, & perfectioni divinæ.

Ergo non eſt beatior, qui plures creaturas poſſidet cum Deo, quàm qui Deum ſolum poſſidet; quia non fruitur majori bono.

Ergo charitatis perfectio in eo ſita eſt, ut ſolus Deus diligatur propter ſe, & cætera in ipſo aut propter ipſum; ac proinde in charitate perfectus non eſt, cui Deus non ſufficit, quique feliciorem fore ſeſe exiſtimat, ſi alia extra Deum poſſideret.

§. II.

## §. II.

## *De Bonitate Dei.*

Bonitas triplex, alia absoluta & transcendens, alia relativa, alia moralis.

Q. 1. *Deus estne bonus triplici illa bonitate?*

R. Affirmativè.

1. Deus est bonus bonitate absoluta & transcendentali; quia bonitas illa nihil aliud est quam entis perfectio, quæ cum sit Deo summa in omni genere perfectionis, sequitur Deum non solum esse bonum, sed etiam summum bonum: *ostendam omne bonum tibi*, ait Dominus Exod. 33. v. 19.

2. Deus est relative bonus, & convenientissimus omnibus creaturis; quia est causa efficiens & exemplaris rerum omnium; quælibet enim res tendit in suam perfectionem: perfectio autem ejus est assimilari suæ causæ; arca v. gr. erit perfecta, si sit similis ideæ, quæ est in mente artificis: ergo omnia, quantum possunt, Deo assimilari appetunt.

3. Deus est bonus bonitate morali; quia semper operatur propter debitum finem, & omnia ad summum bonum sapienter reducit; *universa propter semetipsum operatus est Dominus*, Prov. 16.

Q. 2. *Deus estne bonus bonitate accidentali?*

R. Minime; cum enim sit actus purissimus & simplicissimus, non est capax ullius accidentis. Est ergo bonus bonitate substantiali: bonitas sapientia, scientia, &c. sunt ejus substantia.

Q. 3. *Estne proprium Dei esse bonum per essentiam?*

R. Ita est; quia ille solus est bonus per essentiam, cui est essentiale existere: nihil quippe bonum est, nisi existat, res mere possibilis propriè

non est bona, sed bona esse potest, quatenus potest existere; unde si nunquam extitura sit, non est objectum divini amoris, ut communiter docent Theologi: atqui existentia, ex dictis, soli Deo est essentialis, utpote enti à se & summè necessario: ergo solus Deus est bonus per essentiam; quo sensu Christus dixit Lucæ 18. vers. 19. *Nemo bonus nisi solus Deus.* Creaturæ enim, cum esse â Deo accipiant, & existentia sit ipsis accidentalis, non sunt bonæ nisi per participationem.

Q. 4. *Omnia suntne bona bonitate divina?*

R. 1. Non possunt esse bona bonitate divina substantialiter & formaliter sumpta, quasi sint particulæ quædam substantiæ divinæ, ut somniârunt quidam Hæretici: *cætera bona*, inquit S. Augustinus, *non nisi ab illo sunt, sed non de illo.*

R. 2. Omnes creaturæ possunt dici bonæ bonitate divina. 1. efficienter; *Deus quia summe bonus*, inquit S. Fulgentius, *dedit omnibus naturis, ut bonæ essent:* 2. exemplariter, quia Deus est omnium rerum exemplar, cui illas assimilat, & quo ei similiores sunt, eo meliores.

## §. III.

### *De Simplicitate Dei.*

Q. 1. *Quid est simplicitas?*

R. Est negatio compositionis; illud enim vere est simplex, quod non componitur ex partibus.

Q. 2. *Quotuplex est compositio?*

R. Duplex; realis & rationis. Realis est adunatio partium realiter distinctarum, ut animæ rationalis & corporis, ex qua exurgit homo. Compositio

positio rationis est ex partibus ratione & per mentem dumtaxat distinctis, ut compositio ex genere & differentiâ; v. g. ex animali & rationali, quæ duo, quamvis realiter sint unum & idem, mens tamen illa distinguit tanquam partes definitionis.

Q. 3. *Deus estne expers omnis compositionis?*

R. Est expers omnis compositionis realis, non vero rationis.

Prima pars est contra Paganos, Sadducæos, qui omnem spiritum negabant, Act. 23. quosdam Ægyptios Monachos, qui dicti sunt Antropomorphitæ, ex eo quod assererent Deum habere humanum corpus; & Gilbertum Porretanum Episcopum Pictaviensem, qui contendebat attributa divina saltem relativa realiter distingui à natura divina; sed agente sancto Bernardo ejusmodi errorem revocavit in Concilio Rhemensi, Præside Eugenio III. Denique contra Abbatem Joachimum, pium virum, sed rudem in rebus Theologicis, qui scripsit tres personas esse unum Deum, quomodo Petrus, Paulus & Andreas dicuntur unus homo, quia natura humana in illis est una specifice, sed contracta & divisa per differentias singulares; qui error damnatus est in Concilio Lateranensi quarto, cap. *Firmiter.*

Probatur autem nostra responsio, quia ens à se est actus purissimus & maximè necessarius excludens omnem potentialitatem, quæ reperitur in qualibet compositione reali. Deus itaque non componitur sive ex materia & forma, sive ex partibus integrantibus, ut corpus humanum ex capite, humeris & brachiis, &c. sive ex subjecto & accidente, ut Angelus intelligens & volens ex

natura Angelica, intellectione & volitione, qui actus realiter distinguuntur ab ejus natura. Unde sanctus Bernardus lib. 5. de Consideratione c. 7. de Deo sic scribit: *purus est, simplex, integer, perfectus constans sibi, nihil de temporibus, nihil de locis, nihil de rebus trahens in se; unum quippe est, sed non unitum; non partibus constat, ut corpus, non affectibus distat, ut anima; non formis substat, ut omne quod factum est; ipse sibi forma, ipse sibi essentia est.* Quare Deus perfectius dicitur in abstracto, vita, bonitas, sanctitas, omnipotentia, intelligentia, amor seu volitio; quam in concreto vivens, bonus, sanctus, justus, intelligens, volens, seu amans, omnipotens: hæc enim nomina concreta idem sonant ac habens vitam, bonitatem, intelligentiam, amorem, &c. Natura autem Dei non est habens istas perfectiones, sed est simplicissimus, actus, qui realiter est omnis illa perfectio.

Ergo quando in scripturis tribuuntur Deo caput, oculis, manus, est metaphorica locutio. Utrum autem Tertullianus, & nonnulli ex Patribus lapsi sint in errorem Antropomorphytarum, consule tom. 1. cap. 6.

Ergo homo non est factus ad imaginem Dei secundum corpus, sed secundum spiritum.

Ergo Deus venire non potest in compositionem alterius, & esse pars alicujus totius; quia omnis pars propriè dicta, sive materialis, sive formalis, est perfectibilis, perficiturque per unionem cum altera parte, quod divinæ perfectioni & simplicitati repugnat.

Nec dicas Verbum in Incarnatione uniri hypostaticè naturæ humanæ, quia cum per ineffabilem illam unionem nullatenus perficiatur, sed

sola

ſola creatura humana, non habet rationem partis propriè dictæ, ut docent Theologi, ubi de Incarnatione.

Dices: paternitas: filiatio & ſpiratio paſſiva ſunt in Deo realiter diſtinctæ: ergo in Deo eſt compoſitio realis.

Diſtinguo antecedens; ſunt realiter diſtinctæ, ſi ad ſeipſas conferantur, Concedo; ſi cum natura divina conferantur, Nego antecedens, ſunt enim realiter ipſamet natura divina, ac proinde cum ea compoſitionem non ſonant, ſed unitatem.

Inſtabis: illa realiter diſtinguuntur, quibus à parte rei, & nemine cogitante, diverſa conveniunt prædicata: atqui naturæ divinæ & ejus attributis diverſa conveniunt prædicata à parte rei & nemine cogitante; verum enim eſt à parte rei, quod natura divina non producatur, filiatio vero ſit producta: Ergo.

R. 1. Negari abſolutè poteſt major; namque à parte rei & nemine cogitante voluntas Petri v. g. non intelligit, intellectus verò ejus intelligit, cùm tamen in communiori Philoſophorum ſententia voluntas & intellectus in eodem homine realiter non diſtinguantur, ſive à natura humana, ſive inter ſe. Unde

R. Diſtinguendo majorem: illa realiter diſtinguuntur, quibus diverſa conveniunt prædicata, ſi illorum entitas non ſit virtualiter multiplex, Concedo: ſi ſit virtualiter multiplex, Nego majorem; eadem enim natura Petri intelligit & non intelligit, vivit & non vivit: intelligit ratione intellectus, non intelligit ratione voluntatis: vivit ratione animalitatis, non vivit quatenus præciſe eſt ſubſtantia aut corpus, alias lapis & omnes

ſubſtantiæ corporeæ viverent. Sic eadem entitas divina producitur & non producitur: producitur quatenus perſonalitas eſt, hoc eſt filiatio aut ſpiratio paſſiva: non producitur quatenus præciſe eſt natura.

Secunda pars, quæ eſt contra quoſdam Arianos, qui dicti ſunt Anomæi, duce Eunomio; probatur; quia ens à ſe licèt ſit actus puriſſimus & ſimpliciſſimus, habet tamen infinitas perfectiones, quas intellectus creatus, cum non poſſit eas ut unum ſibi repræſentare, cum fundamento concipit ut multa.

Dices: omnimoda ſimplicitas eſt Deo tribuenda, utpote enti puriſſimo: ergo Deus eſt expers omnis compoſitionis, ſive realis, ſive metaphyſicæ & rationis.

Diſtinguo antecedens, omnimoda ſimplicitas realis, Concedo: metaphyſica, Nego antecedens; Quia diſtinctio metaphyſica ſeu rationis formaliter eſt in mente, non verò in objecto, niſi fundamentaliter. Unde arguit ſolùm imperfectionem intelligentis, qui non poteſt uno actu percipere tantam excellentiam, quam deprehendit in objecto; ac proinde diſtinctio rationis ſeu metaphyſica commendat infinitam Dei perfectionem, nedum ei officit: quo enim objectum eſt præſtantius, eo plures in eo perfectiones diſtinguimus, mens noſtra plura diſtinguit in animali quam in lapide; quia animal eſt quid lapide perfectius.

Q. 4. *Simplicitas eſtne ita Dei propria, ut non poſſit alteri convenire?*

R. Si per ſimplicitatem intelligatur negatio compoſitionis realis vel ex materia & forma, vel ex

ex partibus integrantibus, ſimplicitas non eſt Dei propria, cum Angelus nec componatur ex materia & forma, nec ex partibus integrantibus, ut qui ſit incorporeus. At ſimplicitas ſumpta pro negatione compoſitionis ex ſubjecto & accidente, v. g. ex intellectu & ejus actibus, ex eſſentia & exiſtentia, eſt ita Dei propria, ut nulli creaturæ convenire poſſit; omnis quippe creatura eſt capax accidentium, puta gratiæ, habitus & actus; nulla eſt ſuus actus, ſua cognitio, ſuus amor; nulla exiſtit neceſſario, ita ut exiſtentia ſit ejus eſſentia.

## §. IV.

### *De Immutabilitate.*

Q. I. *Deus eſtne immutabilis?*

R. Affirmative. *Ego Dominus, & non mutor.* Malach. 3. & ratio eſt, quia duobus dumtaxat modis res aliqua poteſt mutari, nempe vel deperdendo ex iis quæ habet, vel acquirendo quod nondum habet: atqui Deus non poteſt quidquam perdere, cùm ſit ens maximè neceſſarium & ſimpliciſſimum; nec acquirere, cùm ſit infinitus in omni genere perfectionis: Ergo.

Dices: habetur Gen. 6. quod Deus *tactus cordis dolore intrinſecus*, dixit ..... *pœnitet enim me feciſſe eos.* Sap. 7. *Omnibus enim mobilibus mobilior eſt ſapientia*: Ergo.

Diſtinguo antecedens: dixit Deus, *pœnitet me*, locutione metaphorica & figurata: Concedo: locutione propria, nego antecedens: Deum enim ita pœnitet, ut non doleat, nec concilium mutet; facit tamen quod dolentes & pœnitentes faciunt.

ciunt, nempe destruit opera sua, quando ipsi displicent. Sapientia dicitur mobilior, quia ipsa immota ubique operatur, & mutabilia immutat.

Q. 2. *Immutabilitas estne Dei propria?*

R. Affirmative, quia omnis creatura est mutabilis tum substantialiter, tum accidentaliter: substantialiter quidem, tum quia transit de non esse ad esse per creationem, tum quia potest saltem à Deo annihilari; quo sensu solus Deus dicitur habere immortalitatem; spiritus enim Angelicus aut rationalis, quamvis sit in æternum duraturus, potest tamen à Deo destrui, & eatenus dicitur mortalis; accidentaliter quoque, quia omnis creatura est capax accidentis, puta habitus & actus; solus enim Deus est suus actus, sua volitio, sua intellectio.

## §. V.

## *De Sanctitate Dei.*

Q. 1. *Quid est sanctitas?*

R. Est perfecta puritas ab omni immunditia spiritali?

Q. 2. *Sanctitas estne attributum divinum?*

R. Affirmativè. 1. Reg. 2. *Non est sanctus ut est Dominus.* Exod. 15. *magnificus in sanctitate.* Et ratio est, quia Deus, utpote ens à se, est actus purus, simplicissimus, & immutabilis, ac proin deficere nequit. Deus ergo sanctus est per essentiam, & hoc illi proprium: creatura vero per participationem, quatenus per charitatem puritati increatæ unitur; hocce puritatis fulgore perculsi Spiritus cœlestes non cessant clamare, *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituum.* Isa. 6.

§. VI.

## §. VI.

### *De Infinitate Dei.*

Q. *Deus estne infinitus?*

R. Infinitus est in essentia & in omni perfectionis genere, juxta illud Psalm. 144. *magnitudinis ejus non est finis.* Patet ex dictis, quia Deus est ens necessarium & illimitatum : ergo non potest inveniri finis, aut terminus illius virtutis & perfectionis.

## §. VII.

### *De Immensitate Dei.*

Q. 1. *Quid est immensitas Dei?*

R. Est illimitata diffusio substantiæ divinæ, seu aptitudo coexistendi in infinitis locis.

Q. 2. *Deus estne ubique?*

R. Affirmativè. *Magnus est, & non habet finem, excelsus & immensus*, Baruc. 3. *Deus est extra omnia non exclusus*, inquit sanctus Augustinns lib. 8. de Genesi ad litteram c. 26. *intra omnia non inclusus, supra omnia non elatus, subter omnia non depressus, interior omni rei, quia in ipso sunt omnia: exterior omni rei, quia ipse est super omnia.* Ens enim à se est illimitatum & infinitum in omni genere perfectionis : Atqui magna esset imperfectio, si alicubi consistens, locum suum deserere cogeretur, ut alibi præsentem se sisteret. Figurata ergo est locutio, quando Deus in Scripturis legitur in cœlo sedem habere, aliquando descendere, ut Gen. 18. v. 21. peccatores deserere, à Saulo recessisse; immotus enim accedit & recedit, quando

nova operatur in conversione peccatoris, & desinit operari ob ejus malitiam, quemadmodum dicimus spiritum recessisse ab eo, qui deliquium patitur; & redire, cùm sensus consueta officia repetunt: quamvis corpus informare non desierit.

Q. 3. *Quomodo Deus est ubique?*

R. Tripliciter, 1. per præsentiam, quatenus omnia videt; *omnia nuda & aperta sunt oculis ejus*, Hebr. 4. 2. per potentiam; *in ipso enim vivimus, movemur & sumus*, Act. 7. Insignis est ille locus, *in ipso vivimus*, non localiter, sicut aves in aere, aut pisces in aquis; sed efficienter, sicut anima efficit vitam corporis, *vita animæ Deus est*, inquit sanctus Augustinus serm. 161. *In ipso movemur*, non solum quia dat creaturis virtutem agendi; sed maximè quia immediatè cùm illis concurrit ad quamlibet operationem. *In ipso sumus*, nimirum per conservationem. 3. Deus est ubique per substantiam; virtus enim & potentia Dei, quæ est ubique, est realiter una cum ejus substantia; *sicut potestas Dei est semper & ubique*, inquit sanctus Anselmus lib. de Incarnatione cap. 4. *ita quidquid est Deus, ubique & semper est.*

Q. 4. *Quomodo substantia Dei præsens est ubique?*

Advertes triplici modo rem posse esse alicubi per substantiam. 1. circumscriptivè, cum per diversas sui partes respondet totidem loci partibus, ita ut ulterius non extendatur. Et hic modus existendi in loco proprio est corporum. 2. definitivè, cùm tota est in toto, & tota in qualibet loci parte, nec alibi reperitur, quod convenit solis spiritibus; anima rationalis v. g. tota est in toto corpore, & tota in qualibet ejus parte, nec ultra extenditur. 3. repletivè, quando non solum

lùm implet, ſed etiam continet omnia loca, iiſque tribuit virtutem locativam, nec illis includitur.

His præmiſſis,

Dico, Deus ubique eſt præſens, non circumſcriptivè, cùm non ſit corpus; neque definitivè, quia nullo loco concluditur; ſed repletive, omnia loca non ſolum implens, ſed etiam in ſe continens, ipſe locorum locus, & cœlis excelſior, & inferno profundior, ut dicitur Job 11. Ergo rectius dicitur mundus eſſe in Deo ratione ejus immenſitatis, quam Deus in mundo, cum in illo non includatur. Similiter mundus alter poſſibilis non niſi in immenſitate divina crearetur, ac proinde Deus novam non acquireret præſentiam; ſed mundus ipſe immenſitati divinæ præſens eſſe inciperet, & ita intrinſece mutaretur, non verò Deus. Spatia autem extra hunc mundum, ex ſancto Auguſtino lib. 11. de Civitat. c. 5. inanes ſunt hominum cogitationes, quibus infinita imaginantur loca: cum locus nullus ſit præter mundum, quemadmodum homines inaniter cogitant præterita tempora ante mundi creationem, *cùm nullum ſit tempus ante mundum.*

## §. VIII.

### *De Æternitate Dei.*

Q. 1. *Quid eſt æternitas?*
R. Definitur à Boetio interminabilis vitæ tota ſimul & perfecta poſſeſſio.

Dicitur 1. *poſſeſſio*, id eſt duratio ſeu permanentia in ſuo eſſe, poſſidere enim dicitur, quaſi po-

potens ſedere; quia poſſeſſor alicujus ditionis poteſt in ea ſedere, & permanere firmiter.

Dicitur 2. *vitæ;* quia poſſeſſio propria eſt viventium, & quidem vita intellectuali.

Dicitur 3. *interminabilis*, id eſt, quæ caret utroque termino, nempe principio & fine: ſicque æternitas diſtinguitur à duratione creaturarum, quæ initium habent.

Dicitur 4. *tota ſimul*, quo diſtinguitur æternitas à tempore, quod eſt eſſentialiter ſucceſſivum & diviſibile in partes priores & poſteriores; in æternitate enim nihil eſt præteritum quaſi jam non ſit; nihil futurum, quaſi nondum ſit.

Dicitur 5. *perfecta*, ut diſtinguatur ab ævo ſeu duratione Angelorum, quia, licèt ſecundum ſubſtantiam non ſint corruptibiles, mutationi tamen accidentali obnoxii ſunt; novos quippe eliciunt actus, de novo identidem cogitant & volunt, at æternitas nullam admittit mutationem, ſive ſubſtantialem, ſive accidentalem.

Q. 2. *Deus eſtne æternus?*

℟. Affirmativè 1. ad Tim. 6: *ſolus habet immortalitatem.* Et ratio eſt, quia ens à ſe eſt actus puriſſimus & immutabilis: atqui Deus mutaretur, niſi eſſet æternus; quia aut inciperet aut deſineret eſſe; aut nova acciperet. Ergo æternitas eſt Dei propria, non ſecus ac immutabilitas.

Dices: Deus ab æterno eſt omnipotens: ergo potuit ab æterno creare.

Diſtinguo conſequens: potuit ab æterno creare quod non repugnat: Concedo: quod repugnat, Nego conſequentiam. Porro non minus repugnat creaturam eſſe æternam, quam montem ſine valle, quem ab æterno Deus creare non potuit.

tuit. Omnis enim creatura mutabilis eſt, nec poteſt eſſe ſuus actus, ſed novos ſucceſſivè poteſt elicere & recipere: in æternitate autem nulla ſucceſſio; ſi Angelus creatus eſſet ab æterno actu non intelligens, per totam æternitatem non poſſet intelligere: & contra ſi creatus eſſet cum actuali intelligentia, actus ille eſſet æternus & durationis infinitæ, quæ omnia ſunt abſurda.

Inſtabis: in illa duratione vera eſt ſucceſſio, in qua datur prius & poſterius: atqui in æternitate datur prius & poſterius: de Deo enim æterno dicitur Apoc. 1. *qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt;* nonne hodierna Dei duratio major eſt, quàm cum creavit mundum? Ergo.

Diſtinguo minorem: in æternitate datur prius & poſterius intrinſece & connotativè ad diverſas temporis partes, Concedo: intrinſecè & formaliter, Nego minorem. Itaque æternitas, quamvis ſit duratio realiter indiviſibilis, cum partes ejus non forent æternæ, nec ex partibus finitis exurgere poſſit duratio infinita; virtualiter & tamen eminenter continet partes temporis ſucceſſivas, & relative ad illas de Deo dicitur quòd ſit, fuerit, & erit. Unde ſi duratio ejus menſuretur per temporis ſucceſſiones, dici poteſt major hodie, quàm in mundi principio, *cùm ſecundum volumina temporum locutio humana varietur*, inquit ſanctus Auguſtinus Tractatu 99. in Joannem; *qui per nulla deeſſe potuit, aut poteſt, aut poterit tempora, vera de illo dicuntur cujuslibet temporis verba.* Vide plura tomo 1. capite 13.

§. IX.

## §. IX.

### *De invisibilitate & incomprehensibilitate Dei.*

Quæstio hic moveri non potest de visione Dei abstractiva, quæ habetur per effectus & alienam speciem, cum ex dictis invisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciantur, Rom. 1. sed de visione tum Intuitiva, qua objectum cognoscitur ut in se est, & per propriam speciem, tum comprehensiva, qua objectum perspicitur non solum in se totum, sed etiam omni claritate & modo, quo cognoscibile est. Itaque

Q. 1. *Visio Dei intuitiva estne possibilis?*

R. 1. Naturaliter est impossibilis 1. ad Tim. 6. *lucem inhabitat inaccessibilem* (Deus) *quem nullus hominum vidit, sed* NEC VIDERE POTEST. Et ratio est, quia Deus est ens supernaturale, id est, supra rerum creatarum ordinem, unde sicut oculus corporeus non potest percipere spiritalia, utpote superioris ordinis; ita mens creata non potest naturaliter cognoscere quæ sunt divini & supernaturalis ordinis.

R. 2. Visio Dei intuitiva supernaturaliter est possibilis; promittitur enim iis, qui sunt mundo corde 1. Joan. 3. *videbimus eum sicuti est.* Quod autem ejusmodi visio sit possibilis, probatur, quia est proportio inchoata intellectus creati ad Deum intuitivè videndum; intellectus enim creatus est intellectivus, Deus vero est intelligibilis, ergo Deus continetur intra latitudinem objecti intellectus creati.

Ergo oculus corporeus ne quidem supernaturaliter potest Deum percipere; quia Deus non minus est extra latitudinem objecti visus corporei, quàm

quam tactus, gustus & olfactus; Deus enim neque est color, neque sapor, neque odor, nec quidquam aliud sensibile.

Dices 1. Est distantia infinita Deum inter & intellectum creatum: ergo Deus ne quidem supernaturaliter videri potest ab intellectu creato, repugnat enim superari distantiam infinitam.

Distinguo antecedens: est distantia infinita entitatis, Concedo: habitudinis, Nego antecedens; est enim proportio inchoata intellectus creati ad Deum intuitive videndum: ergo quemadmodum voluntas per charitatem amare potest Deum ut est in se, & ei intimè uniri; quia voluntas essentialiter est omnis boni appetitiva: ita pariter mens creata omnis veri cognoscitiva, per lumen supernaturale potest Deum intuitivè videre.

Instabis: non potest esse proportio inchoata habitudinis intellectus finiti ad objectum infinitum: Ergo nulla solutio.

Nego antecedens, ut patet vel ipso exemplo voluntatis, quæ habet proportionem inchoatam ad diligendum Deum ut in se est. Potest etiam distingui illud antecedens: non potest esse proportio inchoata ad objectum infinitum infinitè & comprehensive cognoscendum, Concedo: unde voluntas non potest Deum infinitè diligere: ad finite cognoscendum, Nego antecedens.

Dices 2. Antiqui Patres, ut sanctus Chrysostomus, Theodoretus, docent Deum non posse videri, nisi per condescensum quemdam: Ergo.

Distinguo antecedens: non posse videri vel naturaliter, vel supernaturaliter comprehensivè, ut contendebant Anomæi, adversus quos scripserunt

pſerunt illi Patres, Concedo: non poſſe ſupernaturaliter, modo tamen finito & per condeſcenſum quendam, Nego antecedens. Conſule Tomum I. cap. 14.

R. 3. Viſio Dei comprehenſiva eſt impoſſibilis etiam ſupernaturaliter; quia Deus eſt infinitè cognoſcibilis: atqui intellectus creatus & finitus non poteſt elicere viſionem infinitam: ergo intellectus creatus etiam Chriſti Domini non poteſt Deum comprehendere.

Dices: tum comprehenditur objectum, cùm videtur totum.

Nego: nam voluntas per charitatem totum Deum, ſicut in ſe eſt, diligit, neque tamen eum diligit, nec ulla virtute diligere poteſt, quantum eſt diligibilis. Similiter intellectus beatus, licèt totum Deum videat, non poteſt tamen illum omni modo videre, quo viſibilis eſt, quia infinitè eſt viſibilis, hoc eſt, clarius eſt & clarius infinitum; ſic diſcipulus, quamvis concluſiones, & principium, quo nituntur, planè intelligat, non tamen ea claritate & perfectione intelligit, qua Magiſter.

Q. 2. *Poteſtne intuitive videri natura divina abſque ejus attributis?*

R. Affirmant Scotiſtæ; & opinio illa non videtur probabilis; quia natura divina & ejus attributa ſunt in ſe actus purus & ſimpliciſſimus. Ergo natura divina non poteſt videri, ſicuti eſt, quin videantur omnia ejus attributa.

Dices potuit una perſona incarnari ſine alia; Ergo & videri.

Nego conſequentiam. Diſparitas eſt, quod viſio intuitiva terminetur ad objectum ſicuti eſt: atqui

atqui natura divina & ejus attributa sunt unum quid : ergo repugnat ea separatim videri sicut in se sunt. Contra vero in Incarnatione, licet & identice &, ut ita dicam, materialiter, totus Deus humanitati uniatur, juxta illud Christi Joan. 16. *Ego in Patre, & Pater in me est;* non unitur tamen omni modo, nec formaliter ut natura est, ut Pater est, vel ut Spiritus Sanctus, quemadmodum in æternitate Pater communicat naturam divinam Filio, non secundum omnem modum, quo se habet, id est ut formaliter subsistentem paternitate.

Q. 3. *Fueruntne qui in hac vita mortali Deum intuitive viderint?*

R. Nonnulli Theologi, ut S. Thomas, affirmant illud privilegium fuisse concessum Moysi & sancto Paulo. Sed communior sententia negat Deum aliquando visum fuisse in hac vita mortali; probaturque Joan. 1. *Deum nemo vidit unquam* 1. Tim. 6. *quem nullus hominum vidit.* Hæ propositiones nullam admittunt exceptionem, cùm sint universaliter negantes.

Dices 2. Cor. 12. S. Paulus raptus est in Paradisum usque ad tertium cœlum. Moysi promisit Deus se ei ostensurum omne bonum; locutusque est cum eo facie ad faciem, & non per figuras & ænigmata, Exod. 33. & n. 12. Ergo visio Dei intuitiva fuit illis concessa.

Nego consequentiam; quia textibus perspicuis & claris non debent opponi obscuriores : 1. Enim non constat quid sit tertium cœlum, ad quod raptus est Apostolus, & quid ibi audierit : 2. Deus expresse dixit Moysi : *Non poteris videre faciem meam; non enim videbit me homo & vivet.* Ergo

Moyſes non vidit omne bonum in propria ſpecie, ſed in effigie humana, in qua Deus, ſeu potius Angelus gerens vices Dei, ut habetur Actuum 7. v. 37. & 38. ſolebat apparere Moyſi, & cum eo loqui, ſicut amicus ad amicum ore ad os, & facie ad faciem, non vero per ſomnia, per figuras & ænigmata obſcuriora, puta per ignem, nubem, &c.

Inſtabis. Videre Deum facie ad faciem, eſt videre intuitive, ut patet ex cap. 13. 1. Cor. ubi ſic ſcribit Apoſtolus v. 12. *videmus nunc per ſpeculum & in ænigmate; tunc autem facie ad faciem;* atqui Moyſes vidit Deum facie ad faciem: ergo vidit Deum intuitivè.

Diſtinguo majorem: videre facie ad faciem in propria natura, Concedo: videre facie ad faciem in natura aſſumpta, in qua Deus vel potius Angelus loquebatur Moyſi, Nego majorem. Quamquam faciem illam fulgentem, ſicut refulſit facies Chriſti in transfiguratione: non vidit Moyſes; ait enim Exodi 33. verſ. 20. & 23. *videbis poſteriora mea*, (nempe in corpore aſſumpto) *faciem autem meam videre non poteris.* Quod autem Apoſtolus laudato capite 13. per verba, *tunc autem facie ad faciem*, intelligendus ſit de viſione Dei in propria ſpecie, colligitur ex verbis ſequentibus, *tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum.*

Q. 4. *Sancti plene purgati fruunturne viſione Dei intuitivè ante corporum reſurrectionem?*

R. Affirmativè; ita enim definitum eſt in Concilio generali Florentino ſeſſ. 25. an. 1432. Præiverat Concilium ſecundum Lugdunenſe etiam generale in formula fidei, anno 1274. probaturque reſpon-

responsio ex Scriptura Luc. 23. v. 42. ubi Christus Latroni pœnitenti ait : *Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiso.* 2. Cor. 5. *Cum sumus in corpore, peregrinamur à Domino .... audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præsentes esse ad Dominum.*

Dices : hæc Concilii definitio contraria est Traditioni & Scripturæ sacræ. Traditioni quidem ; nam à primo Ecclesiæ sæculo communis fuit Ecclesiæ doctrina, Sanctos post resurrectionem cum Christo regnaturos in terris per mille annos, priusquam ad conspectum Dei in cœlo reciperentur. Ita tradidit Papias Episcopus Hierapolitanus, & discipulus S. Joannis Evangelistæ, quem secuti sunt sanctus Justinus secundo sæculo ; sanctus Irenæus, & Tertullianus tertio sæculo, Lactantius, Severus Sulpitius quarto sæculo ; sanctus Augustinus quinto sæculo ; Sanctus Bernardus XII. sæculo, & Joannes XXII. decimo quarto sæculo : Scripturæ etiam adversatur ejusmodi definitio, nam Matth. 20. denarius omnibus simul operariis in fine diei distribuitur, quo significatur justis debita merces simul rependenda in consummatione sæculi Apoc. 6. v. 9. animabus Martyrum sub altari delitescentibus dictum est ut requiescerent, donec compleantur conservi & fratres eorum ; & cap. 20. fit mentio duplicis resurrectionis ; prima est justorum, qui regnabunt cum Christo mille annis : secunda impiorum, quæ consequetur illud temporis intervallum : Ergo.

Nego antecedens ; fuit enim omnium sæculorum traditio, animas, quibus nihil superest expiandum simul ac corpore solutæ sunt, in cœ-

lum admitti, ibique frui intuitiva Dei visione, ut fuse probavimus adversus Lutherum & Calvinum tomo 1. cap. 14. §. 6. quamvis nonnulli ex veteribus contra senserint, quemadmodum semper creditum est in Ecclesia, ratum esse Baptismum collatum ab Hæreticis, licet sancti Cyprianus & Firmilianus, Tertullianus & plures Episcopi illum reprobaverint, veritate nondum eliquata, ut loquitur sanctus Augustinus.

Nec nocent allati Scripturæ textus.

Non primus, is enim est scopus Christi Domini in parabola denarii diurni, Judæos, qui primo vocati sunt, non plus accepturos, quam Gentiles Christianos, licet tempore posteriores, imo nec sanctos Patriarchas ante primitias Christianorum, puta Innocentes, Joannem Baptistam, Latronem pœnitentem, cœlum ingressuros, nec ante nos gloria consummata, quæ erit in resurrectione corporum donandos, juxta illud Apostoli Hebr. 11. v. 39. *hi omnes testimonio fidei probati non receperunt mercedem .... ut non sine nobis consummarentur.*

Non secundus; quia altare, de quo sæpe fit mentio in Apocalypsi, in cœlo semper visum est, ergo & animæ Martyrum sub illo collocatæ, quæ laudem Deo concinunt cum Spiritibus cœlestibus; datæque sunt singulis stolæ albæ, scilicet incompleta felicitas, donec perfecto salvandorum numero, in resurrectione completam accipiant. Dicuntur autem sub altari tanquam sub Principe Christo, qui est supra velut Agnus occisus, cujus virtute & merito Martyres seipsos in sacrificium Deo obtulerunt.

Non

Non tertius; eo enim loco regnum mille annorum est totum temporis spatium, quod à morte Christi (quando ligatus est satanas) protenditur usque ad adventum Antichristi, quo rursus solvetur satanas citato capite 20. Apoc. & resurrectio prima, de qua ibidem fit mentio, est animarum justificatio, in qua transeunt à morte ad vitam, ut dicitur Joan. 5. v. 24. *Cùm consummati fuerint mille anni*, inquit sanctus Joannes v. 7. *solvetur satanas de carcere suo, & exibit, & seducet gentes,* v. autem 9. prosternitur, mittiturque in stagnum ignis. Tum sequitur mortuorum resurrectio v. 13. *mors & infernus dederunt mortuos suos..... & judicatum est de singulis secundùm opera ipsorum.* Ergo locus iste destruit, nedum astruat errorem Millenariorum, in quem S. Augustinus primò impegerat; sed illum revocavit lib. 1. Retract. cap. 14. & lib. 20. de Civit. cap. 7. Sanctus Bernardus obscuriùs locutus est; sed intelligi potest de beatitudine consummata, quæ non habetur nisi post resurrectionem corporum. Joannes XXII. inclinavit revera in errorem Millenariorum; sed in pleno Consistorio confessus est, teste Benedicto XII. ejus successore, omnia à se fuisse prolata ad veritatem dumtaxat indagandam, nec quidquam se definisse, quin morti proximus sinceræ fidei suæ testimonia reliquit anno 1434. Sed cùm isthæc longa dissertatione indigeant, vide tom. 1. cap. 14. §. 6. ubi fusiùs & clariùs sunt exposita, ac probata.

## §. X.

### *Satisfit nonnullis quæstionibus circa visionem beatificam.*

Q. 1. *Quæ requiruntur, ut mens creata elevetur ad Deum intuitivè videndum?*

R. Requiritur 1. lumen gloriæ, quod est habitus supernaturalis, quo mens creata ultimò disponitur ad eliciendam visionem Dei intuitivam, quemadmodum per supernaturalem fidei habitum elevatur ad credendum iis, quæ Deus dixit: sed sicut Hæreticus ad Catholicam Religionem rediens, necdum justificatus, per supernaturale Dei auxilium absque fidei habitu, elicit actus fidei; ita Beati Deum absolutè videre possunt solo actuali lumine gloriæ illustrati & corroborati.

Requiritur 2. ut Deus intellectui lumine gloriæ instructo conjungatur in ratione objecti; namque ex sancto Augustino cognitio gignitur à cognoscente & objecto cognito. Hinc est quòd homo viator Deum, quamvis ubique præsentissimum, intuitivè non videat; quia in ratione objecti non conjungitur ejus intellectui, quemadmodum nec oculus percipit in tenebris objecta, quæ circumstant; quia sine lumine ab iis non afficitur, nec movetur.

Q. 2. *Deus imprimitne sui speciem in intellectu Beato, sicut per species seu ideas vel innatas, vel acquisitas percipimus alia objecta?*

R. Minimè; quemadmodum enim oculus sine specie impressa percipit lumen utpote sibi præsentissimum; sic & intellectus beatus Deum, qui illi intimè præsens est, nulla interveniente specie intue-

intuetur. Possèt tamen absolutè dari ejusmodi species, cujus virtute intellectus beatus Deo in ratione objecti conjungeretur.

Q. 3. *Visio Dei intuitiva sitne per aliquam similitudinem, quæ solet dici verbum mentis, seu species expressa?*

R. Communior est sententia fieri; quia sicut calefactio nec esse, nec intelligi potest sine calore, ad quem terminatur, illuminatio sine lumine; sic nec intellectio sine suo termino, quod est verbum mentis seu species expressa: *quemadmodum enim*, inquit sanctus Augustinus lib. 9. de Trinitate cap. 11. *cùm per sensum corporis videmus corpora, fit eorum aliqua similitudo in animo nostro... ita cùm Deum novimus... fit aliqua Dei similitudo illa notitia.*

Dices: nihil creatum potest repræsentare objectum infinitum: ergo nulla species sive impressa, sive expressa, Deum, sicuti est, repræsentare potest.

Distinguo antecedens: nihil creatum repræsentare potest objectum infinitum, tamquam medium, in quo Deus intuitivè videatur, quemadmodum Pater videtur in filio, Concedo: tamquam medium, quo Deus videatur, quemadmodum per ideas, quæ in mente sunt accidentia, repræsentantur substantiæ accidentibus nobiliores, Nego antecedens: si enim intellectus creatus lumine gloriæ adjutus virtutem habet eliciendi visionem Dei intuitivam, quidni & specie, sive impressa, sive expressa instructus?

Q. 4. *Beati videntne Deum æqualiter?*

Asseruit Jovinianus quarto seculo, cujus errorem jampridem postratum restituerunt Pseudoreformati seculo decimo-sexto, adversùs quos.

R. De fide eſt, inæqualem eſſe viſionem beatificam; ita enim definiit Conſilium Tridentinum ſeſſ. 6. can. 32. probatutque ex Scriptura Joan. 14. *in domo Patris .... manſiones multæ ſunt.* 1. Cor. 15. *ſtella enim à ſtella differt in claritate: ſic & reſurrectio mortuorum.*

Dices: Matth. 20. idem denarius omnibus operariis redditur, licèt alii plus, alii minùs laboraverint: ergo omnes æquali donantur beatitudine.

Diſtinguo conſequens: æquali beatitudine objectiva, Concedo; nam Deus erit omnibus una merces per unum denarium figurata; æquali beatitudine formali, Nego conſequentiam: diverſimodè enim Beati idem objectum poſſidebunt.

Q. 5. *Quænam eſt cauſa hujus inæqualitatis?*

R. Cauſa moralis eſt inæqualitas meritorum, nam *qui parcè ſeminat, parcè & metet,* 1. Cor. 9. Cauſa Phyſica eſt lumen gloriæ, quod inæquale datur pro diverſitate meritorum. Ergo Angelus ſupremus Deum clariùs non videret cum æquali lumine gloriæ, licèt in eo vis intelligendi ſit longè perfectior; quia non videt per potentiam naturalem, ſed per obedientialem, quæ æqualis eſt ſive in Angelo, ſive in homine, utpote quæ non agat, niſi quatenus elevatur. Unde cùm perfectiori modo elevetur Beatæ Virginis intellectus, Deum clariùs attingit, quàm intellectus Angelicus; ſic homo acutioris ingenii cum æquali lumine fidei perfectiùs non credit, quàm idiota.

Q. 6. *Quænam videntur à Beatis in eſſentia divina?*

R. 1. Neceſſariò videntur omnia, quæ ſunt in Deo formaliter, nempe tres perſonæ, & omnia attri-

attributa, ut supra diximus. 2. Beati non vident necessariò creaturas secundùm suum esse formale; quia ut sic, sunt aliquid prorsus à Deo distinctum. Vident tamen ex rebus creatis illas, quæ pertinent ad eorum vel perfectionem, vel statum.

Hinc vident primò ea gratiæ mysteria, quæ in via per fidem crediderunt; fidei enim succedit visio, tamquam merces operi. *Quid videbimus*, inquit sanctus Augustinus lib. 20. de Civit. cap. 21. *nisi Deum & omnia illa, quæ nunc non videmus credentes?* Secundò vident omnes rerum species & genera, quæ scientiarum naturalium sunt objecta; hæc enim notitia pertinet ad eorum perfectionem. Tertiò ex contingentibus ea cognoscunt, quæ illos specialiter spectant: v.g. orationes, quæ ad illos diriguntur; nam ex Concilio Senonensi, *pervium est Divinitatis speculum, in quo quidquid eorum intersit, illucescat.*

Ergo fieri potest ut Beatus meritis & gloria inferior plura cognoscat, quàm superior; quia illius specialis conditio hanc notitiæ extensionem exigit: v.g. plures illum invocant. Sed propterea non erit beatior, ut monet sanctus Augustinus lib. 5. Confess. cap. 4. ubi Deum sic alloquitur: *Beatus est qui te novit, etsi alia nesciat; qui autem te & alia novit, non propterea beatior, sed propter te solum.*

Q. 7. *Quid est videre in verbo?*

R. Hic loquendi modus dupliciter intelligi potest. Ita ut idem sit, ac per visionem beatificam videre in essentia divina, quæ est idea rerum omnium: & hæc acceptio est communior apud Theologos. 2. Significat aliquando videre per

revelationes ſpeciales, quæ appropiantur verbo: dubium enim non eſt, quin Beati identidem nova cognoſcant, quod fieri nequit per viſionem beatificam, quæ immutabilis eſt, cum detur ut merces propter merita, quæ poſt mortem nec augentur, nec minuuntur: Ergo per novas revelationes. Prior cognitio vocatur matutina; poſterior verò, utpote imperfectior, veſpertina; res enim perfectiori modo cognoſcuntur in Deo per viſionem beatificam, quàm in ſeipſis per ſpeciales revelationes.

Q. 8. *Beati poſſuntne videre omnes omnino creaturas poſſibiles?*

R. Non poſſunt; alioquin comprehenderent omnipotentiam divinam; neque enim aliter Deus intelligitur comprehendere ſuam omnipotentiam, quàm videndo quidquid illa poſſit, quemadmodum ille cenſetur cognoſcere aliquod principium, quantum cognoſcibile eſt, qui in illo videt omnes concluſiones, quæ inde deduci poſſunt.

Dices: qui poteſt majus, poteſt & minus: atqui minus eſt videre omnes creaturas poſſibiles, quàm Deum videre: Ergo.

Nego minorem; videre enim omnes creaturas poſſibiles, eſt non ſolùm videre, ſed etiam comprehendere omnipotentiam divinam.

Inſtabis: omnes creaturæ poſſibiles ſunt quid Deo minus: Ergo.

Nego antecedens: poſſibilitas enim rerum eſt vel ipſamet Dei omnipotentia, vel ſaltem illam includit.

CA-

# CAPUT VI.

## De Attributis divinis, quæ per modum facultatis exprimuntur.

Attributa illa sunt intellectus, voluntas, & omnipotentia.

### §. I.

### *De intellectu Divino.*

Monuimus supra in Deo nullam esse potentiam propriè dictam, cùm ipse sit actus purissimus, ac proinde essentiam divinam, intellectum, scientiam & cognitionem actualem esse planè unum & idem.

Ergo sicut essentia divina est simplicissima, immutabilis, & infinita; ita & ejus scientia: *Sicut omnino tu es*, inquit sanctus Augustinus lib. 13. Confess. cap. 16. *tu scis solus, qui es incommutabiliter, & scis incommutabiliter, & vis incommutabiliter.* Esther 14. *habes omnium scientiam.* Psal. 146. *Sapientiæ ejus non est numerus.* Ac imprimis novit seipsum & comprehendit tamquam primarium objectum, ac præstantissimum intelligibile, deinde cætera omnia, possibilia, existentia, futura, *discretor cogitationum & intentionum cordis, & non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus*, Hebr. 4.

Dices: Deus aliquando cum dubitatione loquitur: *si fortè audiant*, ait Jerem. 26. *forsitan Patrem meum sciretis.* Joan. 8. Ergo.

Respondet Sanctus Hieronymus ad primum locum; *verbum ambiguum*, forsitan, *majestati divinæ non potest convenire; sed nostro loquitur affectu, ut liberum homini servetur arbitrium.* Et sanctus Augustinus

nus ad secundum locum Tract. 37. in Joan. sic habet: *ille qui omnia scit, quando dicit,* forsitan, *non dubitat, sed increpat: dubitationis verbum est; quando dicitur ab homine ideo dubitante, quia nesciente: cùm verò dicitur à Deo verbum dubitationis, cùm Deum nihil utique lateat, illa dubitatione arguitur infidelitas, non opinatur Divinitas.*

Q. 1. *Quomodo dividitur scientia divina secundùm nostrum concipiendi modum?*

R. Dividitur 1. in scientiam speculativam & practicam. Speculativa est objecti non operabilis, ut scientia, qua Deus seipsum cognoscit, & res merè possibiles. Hæc scientia est necessaria, utpote independens à divinis decretis. Scientia practica est cognitio objecti operabilis, ut mundi condendi, dependens à decretis divinis, ac proinde libera, & est causa rerum, quemadmodum ars in mente artificis, est causa artefactorum.

2. Dividitur in scientiam simplicis intelligentiæ, & scientiam visionis. Celeberrima est in scholis Isthæc divisio.

Scientia simplicis intelligentiæ est cognitio rerum merè possibilium, quæ nec extitere, nec exituræ sunt.

Scientia visionis est cognitio rerum existentium in aliqua temporis differentia, sive actu existant, sive extiterint, sive exituræ sint.

Q. 2. *Estne adæquata ejusmodi divisio?*

R. Affirmativè, quià quidquid Deus cognoscit, vel existit in aliqua temporis differentia, vel non existit: medium quippe non datur inter existere & non existere, cùm sint contradictoria: atqui primum pertinet ad scientiam visionis, secundum verò ad scientiam simplicis intelligentiæ: Ergo. Dices:

Dices: Totuplex ſcientia in Deo eſt diſtinguenda, quotuplici modo res poſſibiles diſtingui poſſunt: atqui res poſſibiles diſtingui poſſunt in eas, quæ ſub nulla conditione futuræ ſunt, & eas, quæ ſub conditione numquam tamen ponenda, futuræ eſſent: Ergo.

Minor probatur. David 1. Regum cap. 23. accepto nuntio, quòd Saul cum exercitu ad urbem Ceilam, in qua tum commorabatur David, accederet, dubius erat num tradendus eſſet à Ceilitis, ſi apud eos remaneret, proptereaque conſuluit Dominum. Quam verò reſponſionem ex divino oraculo expectabat? quod illud eſſet poſſibile? minimè, id enim ipſi conſtabat: ſed quærebat quòd non erat ſibi compertum, num ſcilicet re vera tradendus eſſet, in hypotheſi quòd ex urbe non fugeret. Reſpondit Deus: *Tradent*; propterea David fugit, & ideo non eſt traditus: Ergo traditio Davidis non fuit objectum ſcientiæ viſionis, utpote quæ numquam extiterit: neque fuit objectum ſimplicis intelligentiæ; quia non erat merè poſſibilis, nec Deus ſimpliciter reſpondit eſſe poſſibilem, ſed futuram ſub conditione, nempe ſi David remaneret in urbe: ergo præter ſcientiam poſſibilium & exiſtentium, media eſt admittenda, quæ ſit conditionatè futurorum.

Diſtinguo minorem: duplici modo cognoſci poteſt, ſed duplici ſcientia, nimirum ſimplicis intelligentiæ & viſionis, propter duplex objectum, quod concurrit in futuris conditionatis, Concedo: duplici modo, qui conſtituat ſcientiam mediam diſtinctam à ſcientia ſimplicis intelligentiæ; & à ſcientia viſionis, Nego minorem.

In

In futuro itaque conditionato, v. gr. in proditione Davidis, ſi remanſiſſet in urbe Ceila, duo ſpectari debent. Primum eſt ipſamet conditio numquam futura, ac proinde merè poſſibilis, quæ ut ſic, eſt objectum ſcientiæ ſimplicis intelligentiæ. Secundum eſt infirmitas humana, quæ in habitatoribus Ceilæ infallibiliter ceſſiſſet Sauli minitanti urbis obſidionem & ſubverſionem, niſi Deus efficaci ſuo auxilio eos roborare decreviſſet: non decreverat autem, cùm ſtatuiſſet Davidem fuga ſalvare. Atqui infirmitas Ceilitarum & divinum decretum erant quid exiſtens, ac proinde objectum ſcientiæ viſionis. Sic poſſibile erat Tyrios & Sydonios converti ſi vidiſſent miracula, quæ facta ſunt in urbe Betſaida & Corozain, & eo ſenſu eorum converſio erat objectum ſcientiæ ſimplicis intelligentiæ; ſed voluntas eorum non tam indurata, ſicut voluntas civium Betſaidæ & Corozain; vis quoque & efficacia gratiæ iiſdem civibus conceſſæ erant exiſtentes, ac proinde objectum ſcientiæ viſionis, & ex iis potuit Chriſtus certò dicere Tyrios & Sydonios fore convertendos, ſi ſimiles apud eos factæ fuiſſent virtutes.

Q. 1. *Quodnam eſt medium ſcientiæ divinæ?*

Medium ſcientiæ dicitur cauſa cognitionis: ſic creaturæ ſunt medium, quo naturaliter cognoſcimus Deum exiſtere, & prima cognitionis principia ſunt media, per quæ devenimus in notitiam concluſionis. His præmiſſis,

R. 1. Deus ſeipſum videt ſine medio; quia Deus eſt ipſamet lux, ipſa veritas, per quam cætera ipſi ſunt pervia: Ergo ſi prima cognitionis pricipia cognoſcimus ſine medio, ſed per ea devenimus in cæterorum cognitionem; à fortiori Deus

Deus ſeipſum primam veritatem ſine medio cognoſcit. Secundùm tamen noſtrum concipiendi modum, quo diſtinguimus attributa divina ab eſſentia, Deus cognoſcit ſua attributa in propria eſſentia, à qua veluti fluere intelligimus ejus proprietates.

R. 2. Deus alia à ſe cognoſcit in ſeipſo, probatque ſanctus Thomas lib. 1. contra Gentes cap. 4. hac ratione; quia cognitio ſumit ſuam ſpeciem & perfectionem ab objecto; unde Metaphyſica eſt præſtantior Phyſica, quia verſatur circa objectum præſtantius, utpote ab omni materia abſtractum, puta circa Angelum, Deum ipſum, cùm Phyſica tota ſit circa corpus naturale; atqui repugnat ſcientiam Dei ſpeciem & perfectionem accipere à creaturis, cùm ejus ſcientia & cognitio ſit ipſius eſſentia: *Sic igitur*, inquit Angelius Doctor, *impoſſibile eſt quod intellectum à Deo primo & per ſe ſit aliud ab ipſo.*

Porro Deus videt res poſſibiles primò in eſſentia, quæ eſt ipſum eſſe à creaturis participabile, ſicut cognoſcuntur omnia calida in calore ipſo, cujus ſunt participationes. Secundò in omnipotentia, utpote earum productiva. Tertiò in ſuis ideis, tanquam in ſua arte, ut loquitur ſanctus Auguſtinus. Idea enim eſt exemplar, ſeu interna ſimilitudo in mente agentis, ad cujus inſpectionem opus ſuum dirigit ac perficit. Ideæ autem divinæ nihil aliud ſunt, quàm eſſentia divina, quatenus ad ejus ſimilitudinem producuntur creaturæ. Ergo realiter in Deo eſt una idea ſicut & cognitio; ſed ſecundùm noſtrum concipiendi modum multiplex, quatenus eſſentia divina

divina non uno modo, ſed infinitis eſt imitabilis & participabilis.

Res vero exiſtentes in aliqua temporis differentia videt Deus in ſuis decretis; quia res futuræ ſunt eo modo, quo Deus decrevit res futuras; futuræ, inquam, libere aut neceſſario, ſi voluit Deus eas venire liberè, aut neceſſario; *cum voluntas divina ſit efficaciſſima*, inquit ſanctus Thomas 1. p. q. 19. art. 8. *non ſolum ſequitur, quod fiant ea quæ Deus vult fieri, ſed & quod eodem modo fiant, quo Deus ea fieri vult. Vult autem Deus quædam fieri neceſſario*, (ut motus creaturarum irrationalium & inſenſatarum) *quædam contingenter*, id eſt, libere, ut actiones humanas.

Dices: Illud non poteſt eſſe medium certo cognoſcendi actus libere futuros, quod non habet cum illis neceſſariam connexionem: atqui decreta Dei quantumcumque efficacia, non habent neceſſariam connexionem cum actibus libere futuris; actus enim libere futurus poteſt non eſſe futurus, cum in eo libertas arbitrii eſſentialiter conſiſtat, ut actus poſſit non poni. Ergo.

Diſtinguo minorem: non habet connexionem neceſſariam abſolutè, Concedo: hypothetice, Nego minorem. Neceſſe enim eſt ut actus fiat eo modo, quo Deus efficaciter fieri voluit: Ergo cum Deus efficaciter voluerit ejuſmodi actus fieri libere, neceſſarium eſt, ex ſancto Thoma, mox laudato, ut actus fiat libere, hoc eſt, ita ponatur, ut poſſit abſolute non poni.

Inſtabis. Deus in ſuis decretis ſaltem non videt actus malos libere futuros, cum illos efficaciter non decernat, ſed ſolummodo permittat: Ergo.

Diſtin-

Distinguo antecedens : non videt in suis decretis positivis, quasi decreverit ad eos præmovere, Concedo : in permissivis, Nego antecedens. Deus itaque non decrevit excitare & agere voluntates ad peccandum, ut blasphemarunt Lutherus & Calvinus ; sed decrevit se illa permissurum propter rationes exponendas ubi de Providentia. In illo autem decreto permissivo includitur decretum concurrendi ad materiale peccati, ad quod se determinatura est voluntas mala. Porro in illo concurrendi decreto videt Deus futurum peccatum.

At inquies, quomodo Deus ab æterno vidit voluntatem malam se determinaturam ad malum?

R. Eo modo vidit, quo videt in tempore cùm actu præbet concursum simultaneum, vel secundum Thomistas, physicè præmoventem; scientia enim Dei utpote immutabilis, rerum ortu aut interitu non crescit nec decrescit.

## §. II.

## *De voluntate Dei.*

Q. 1. *Estne in Deo voluntas?*

R. Affirmative. *Omnia quæcunque voluit, fecit*, Ps. 113. *Non mea voluntas, sed tua fiat*, Luc. 22. Et ratio est, quia voluntas nihil est aliud, quam naturalis inclinatio, quæ in sensitivis dicitur appetitus, & intellectualibus voluntas. Porro sicut in Deo esse & intelligere unum sunt, ita esse & velle. Ergo in Deo una est realiter voluntas & volitio, seu amor, quemadmodum est una natura, multiplex verò secundum nostrum concipiendi modum.

Q. 2. *Quomodo voluntas Dei dividitur noſtro concipiendi modo?*

R. Dividitur generatim in voluntatem ſigni, & voluntatem beneplaciti?

Q. 3. *Quid eſt voluntas ſigni?*

R. Eſt ſignum externum divinæ voluntatis, ſic mandata Dei dicuntur voluntas Dei, quia iis ſignificatur Deum velle fieri, quod lege ſua ſanxit.

Q. 4. *Quid eſt voluntas beneplaciti?*

R. Eſt ipſemet actus internus & immanens divinæ voluntatis.

Q. 5. *Quotuplex eſt voluntas ſigni?*

R. Quintuplex, ſcilicet præceptum, prohibitio, concilium permiſſio, & operatio; Deus enim vult nos facere bonum quod præcipit, aut conſulit, abſtinere à malo, quod prohibet, pati perſecutiones, quas permittit, & omnia adverſa, quæ immittit.

Q. 6. *Quotuplex eſt voluntas beneplaciti?*

R. Duplex; antecedens & conſequens.

Voluntas antecedens eſt ea, qua Deus aliquid vult fieri ſecundum ſe ſpectatum, & non conſideratum cum omnibus circumſtantiis particularibus.

Voluntas conſequens eſt ea, qua Deus aliquid vult ſimpliciter & abſolute ſpectatis omnibus circumſtantiis.

Q. 7. *Voluntas Dei impleturne ſemper?*

R. Conſequens & abſoluta ſemper impletur; nam, Rom. 9. *voluntati ejus quis reſiſtit?* Sed antecedens non impletur ſemper, ut patet ex cap. 23. Matth. *Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti?* Nec propterea dici poteſt eam vinci ab hominibus; quia ſic vult eos ſalvare obedientes, ut

ut velit etiam damnare inobedientes: alterutrum autem semper impletur. Infideles quidem contra voluntatem Dei faciunt, cùm ejus Evangelio non credunt, nec ideo tamen eam vincunt, verum se ipsos fraudant magno & summo bono, malisque pœnalibus implicant, experturi in suppliciis potestatem ejus, cujus in donis misericordiam contempserunt. Ita voluntas Dei semper invicta est; vinceretur autem, si non inveniret quid de contemptoribus faceret.

Q. 8. *Voluntas salvandi omnes homines estne signi aut beneplaciti?*

R. Estius, Sylvius, & nonnulli veteres Thomistæ contendunt esse signi dumtaxat; sed communis est Theologorum sententia post sanctum Thomam, esse voluntatem beneplaciti, non quidem consequentem, quia non omnes salvantur: sed antecedentem; ex qua Deus omnibus & singulis filiis Adæ, & peccato originali infectis præparat aut confert gratias vere sufficientes quibus saluti suæ consulere possint, ut fuse probamus Tom. 2. cap. 7.

Q. 9. *Voluntas Dei estne causa rerum?*

R. Est causa imperans, scientia causa dirigens, & omnipotentia causa exequens; quod explicatur exemplo artificis, cujus voluntas imperat domus ædificationem, quam ars dirigit, & manus seu potentia motrix exequitur.

Q. 10. *Estne etiam causa malorum?*

R. Causat mala pœnæ: quia sunt justa & moraliter bona: *Ego Dominus*, inquit Isa. 45. *faciens pacem & creans malum.* Non causat mala culpæ, juxta illud Ps. 5. *non Deus volens iniquitatem tu es.* Et rationem affert Sanct. Anselmus lib. de lib.

 arbit.

arbit. cap. 8. quia justa voluntas hominis ea est, qua vult id quod Deus vult eam velle, ac proinde injustitia non esset injustitia, si fieret secundum Dei voluntatem.

Dices: Deus dicitur indurare corda: Ergo.

Distinguo antecedens, indurare negative, subtrahendo gratiam, Concedo: positive infundendo malitiam, Nego antecedens.

Q. II. *Estne aliqua causa voluntatis divinæ?*

R. Est causa volitorum; nam Deus unum facit propter aliud: nulla est causa ipsiusmet volitionis; quia ex dictis divina volitio est ipsamet divina essentia. Unde Sanct. Augustinus lib. de Genesi contra Manichæos cap. 2. *si habet causam voluntas Dei*, inquit, *est aliquid quod antecedat voluntatem Dei*, *quod nefas est credere* ..... *Qui autem dicit, quare voluit facere cœlum & terram, majus aliquid quærit, quam est voluntas Dei: nihil autem majus inveniri potest. Compescat ergo se humana temeritas, & id quod non est, non quærat, ne id quod est non inveniat.*

## §. III.

### *De objecto & proprietatibus voluntatis divinæ.*

Certum est bonum esse objectum voluntatis, sicut verum intellectus.

Objectum autem voluntatis duplex est, nempe materiale & formale. Objectum materiale voluntatis est res amata; formale verò est motivum, seu ratio propter quam res illa amatur.

Sic pharmacum v. g. est objectum materiale ægroti, sanitas vero formale, quia sanitas est

moti-

motivum, seu ratio propter quam pharmacum appetitur.

Q. 1. *Quodnam est objectum materiale voluntatis divinæ?*

R. Primarium est Deus ipse, quia est summum bonum: secundarium verò omnes creaturæ existentes in aliqua temporis differentia, juxta illud Sapientiæ 11. *Diligis ..... omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum, quæ fecisti.* Enimvero Deus diligit omne bonum; imperfectæ enim & deficientis voluntatis est non amare quod est bonum & amabile: atqui omnes creaturæ sunt bonæ, Gen. 1. *viditque Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.* Deinde amare est bene velle, & benefacere: atqui Deus omnibus existentibus bene vult & bene facit, cum illis tribuat esse.

Ergo Deus non amat res merè possibiles; quia illis nec bene vult, nec bene facit.

Q. 2. *Quodnam est formale objectum divinæ voluntatis?*

R. Est sola bonitas divina, propter eam seipsum diligit & cætera, juxta illud Proverb. 16. *universa propter semetipsum operatus est Dominus. Unde*, inquit sanctus Thomas q. 19. art. 2. ad 2. *cum Deus alia à se non velit nisi propter finem, qui est sua bonitas, non sequitur, quod aliquid aliud moveat voluntatem ejus, nisi bonitas sua.* Et q. 20. art. 2. *amor noster, quo aliquid bonum volumus, non est causa bonitatis ipsius, sed illam supponit: amor vero Dei est infundens & creans bonitatem in rebus.* Et Sanct. Bernardus lib. de amore divino cap. 4. sic Deum alloquitur: *Non afficeris à nobis, vel ad nos, cum nos amas: nos à te, & in te, & ad te afficimur, cum amamus te.*

Q. 3. *Deus amatne creaturas amore amicitiæ?*

 R. Ita;

R. Ita; amat rationales; ait enim Joan. 15. *jam non dicam vos ſervos, ſed amicos:* irrationales vero non ita amat, quia non vult illis bonum propter ipſas, ſed in commodum & utilitatem rationalium.

Dices: Amat creaturas rationales, propter ſemetipſum: ergo illas non amat amore amicitiæ, ſed concupiſcentiæ.

Nego conſequentiam; quia Deus non in utilitatem ſuam diligit nos propter ſemetipſum, ſed nos ad ſeipſum refert, tanquam ad ſummum noſtrum bonum, & in hoc ipſo nobis bene vult amore gratuito. Imo nos non diligeret amore veræ amicitiæ, ſi aliter nos amaret.

Q. 4. *Amor Dei eſtne erga omnia æqualis?*

R. Ex parte voluntatis ſeu ratione ipſius volitionis, amor Dei eſt æqualis; quia ut ſic unicus eſt & Deus ipſe: rationi termini eſt inæqualis; quia cum amare ſit alicui bonum velle, illa profecto Deus plus amat, quibus vult majora bona.

Q. 5. *Deus amatne neceſſario?*

R. Amat ſeipſum neceſſario, quia eſt ſummum bonum; creaturas vero libere, quia non ſunt ſummum bonum.

Dices: velle in Deo & eſſe ſunt unum & idem: atqui eſſe Dei eſt maxime neceſſarium: ergo & velle.

Diſtinguo majorem; ſunt unum & idem entitative, hoc eſt, ſunt una & eadem entitas, Concedo: ſunt unum & idem connotativè & terminativè, Nego majorem; nam velle ut ſic, connotat aliquid intrinſecus volitum & productum aut producendum, quod Deus potuiſſet non velle producere.

Ergo

Ergo Dei libertas eſt divini amoris modus tendendi in terminum extrinſecus connotatum, qui poſſet non poni. Modus autem ille eſt quid Deo intrinſecum; connotatio vero ipſa prorſus extrinſeca.

Inſtabis: vera libertas dicit indifferentiam: atqui in Deo nulla eſt indifferentia: ergo in Deo nulla libertas.

Diſtinguo majorem: dicit indifferentiam activam, Concedo: paſſivam, qua poſſit quis novum actum immanentem producere, & in ſe recipere, Subdiſtinguo, libertas creata, Concedo; Angelus quippe & homo in exercitio ſuæ libertatis producunt novum ſuæ volitionis actum, qui, cùm ſit immanens, in ipſis recipitur, & ita accidentaliter componuntur, ut diximus parag. de ſimplicitate Dei: libertas increata dicit indifferentiam paſſivam. Nego maj. Namque ex dictis Deus eſt ſuus actus, ſua volitio, nec ullum actum novum producit aut recipit, cum aliquid liberè decernit, ac proinde nulla fit in eo mutatio, ſed in creaturis dumtaxat, quas de novo producit vel ſanctificat.

Ergo voluntas Dei eſt immutabilis, juxta illud Proverb. 19. *Voluntas Domini permanet in æternum.*

Dices fruſtra ergo preces ad Deum dirigimus.

Nego ſequelam, quia preces ad Deum non dirigimus ſicut ad hominem. Hunc precamur ut trahamus voluntatem ejus ad noſtram, ut velit quæ prius nolebat, mutetque conſilium, ſi quid adverſus nos ſtatuerat. Deum autem oramus, ut voluntatem noſtram ad ſuam, quæ recta eſt, & omnium bonorum origo, convertat; tumque

 nos

nos planè exauditos credere oportet, cum evecta est voluntas nostra ad divinam, & sincero cordis affectu dicere possumus, *non mea, sed tua voluntas fiat.*

## §. IV.

### *De omnipotentia Divina.*

Q. 1. *Deus estne omnipotens?*

R. Affirmat Scriptura, *Unus est altissimus Creator omnipotens*, Eccli. 1. evincitque ratio, quia Deus est ens à se, ac proinde illimitatum, & continens omnes perfectiones: atqui omnipotentia est insignis perfectio, impotentia vero infirmitas & imperfectio. Porro facere male est deficere, ac proinde imperfectio, quæ in Deum cadere nequit. Cætera quæ ad omnipotentiam spectant, diximus paragr. de Immensitate Dei.

# CAPUT VII.

## De Attributis Divinis, quæ habitum sonant.

Q. 1. *Suntne in Deo habitus?*

R. Minimè; quia habitus est accidens inclinans potentiam ad agendum; atqui in Deo nullum est accidens, nulla est potentia passiva, sed totus est actus purissimus. Ergo in Deo nullus est habitus, ac proinde virtutes quæ Deo inesse concipiuntur, ut charitas, magnificentia, &c. sunt realiter ipsa ejus natura & bonitas essentialis.

Q. 2. *Omnes virtutes suntne in Deo?*

R. Quæ sunt subditi ad superiorem, ut Religio, obedientia, nullatenus possunt convenire Deo. De cæteris vero idem dicendum, quod de aliis perfectionibus, nempe virtutes, quæ admixtam

tam habent imperfectionem, ut temperantia, fortitudo, quæ totæ sunt regendis passionibus. non sunt formaliter in Deo, sed eminenter dumtaxat, nec de eo dici possunt nisi metaphorice: quæ autem nullam habent admixtam imperfectionen, ut charitas, beneficentia, magnificentia, sunt formaliter in Deo, ac propriè de illo dicuntur

Ergo diligere Deum, possidere Deun, & beatum esse, est diligere & possidere omnem virtutem: nec potest beatus esse, qui omnia in se vitia non debellaverit, nec fuerit in omnigenere virtutis perfectus: Ergo observatio manditorum ad visionem beatificam non præparat.

Q. 3. *Estne formaliter in Deo misericordia?*

R. Non est quatenus dicit tristitiam ob miseriam alienam: est autem quatenus significat voluntatem sublevandi miseriam alterius. Unde Ps. 110. dicitur, *miserator, & misericors Dominus.*

Q. 4. *Estne in Deo justitia?*

R. Non est proprie justitia sive legalis, sive distributiva, multo minus commutativa; quia omnis justitia propriè dicta supponit aliquod debitum: atqui in Deo nullum est debitum: *Reddis debita nulli debens*, inquit sanctus Augustinus lib. 1. Confess. c. 4. Unde acceptio personarum in Deum cadere nequit, sicut in Magistratum, qui indebite officia & onera communitatis distribuit; dona enim Dei non sunt bona communitatis; sicut officia & beneficia politica; sed sunt ipsi propria.

Dices; ex sancto Augustino lib. 4. contra Julianum capit. 3. *Deus ipse, quod absit, erit injustus, si ad ejus regnum verus non admittatur justus*: quia quod debetur ex pacto & conventione, debetur ex justitia strictè sumpta: atqui regnum cœlorum debe-

 tur

tur justis ex pacto & conventione: Ergo debetur ex vera justitia. Unde Apostolus 2. Tim. cap. 4. *in reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex.*

Distinguo majorem: quod debetur ex pacto, debetur ex vera justitia, quando ambo contrahentes ita jus proprium habent & distinctum, ut alter jure suo cedat in commodum alterius, Concedo: quando ambo non habent jus proprium, nec alter contrahentium jure quod habet spoliare se potest, Nego majorem. Porro omnes creaturæ cum Deo comparatæ, sunt absolute & omni modo sub Dei dominio, quo Deus se spoliare non potest, alioquin desineret esse omnium Dominus. Quidquid facimus, quidquid possumus, & quidquid sumus, totum Dei est necessariò: Ergo Deus nihil nobis debet, sed suæ dumtaxat bonitati, sapientiæ, &, ubi aliquid nobis promisit, non debet, sed suæ fidelitati, adversus quam agere non potest; & eo sensu dicitur justus, quia fidem suam servat.

## CAPUT VIII.

### De Attributis divinis, quæ actionem significant.

Ejusmodi attributa sunt Providentia, Prædestinatio, & Reprobatio.

### §. I.

### *De Providentia Dei.*

Q. I. *Quid est Providentia?*

R. Est ratio ordinis rerum creatarum in finem per media congrua.

Du-

Dupliciter autem ſpectari poteſt Providentia, 1. in arte, ſeu mente divina, quo ſenſu definitur à Boetio lib. 4. de Conſolatione: divina ratio in ſummo Principe conſtituta, quæ cuncta diſponit. 2. in executione, & eſt ipſummet Dei regimen, ſeu actualis rerum creatarum directio in finem. Ipſa rerum ordinandarum ratio eſt ab æterno, actualis vero gubernatio in tempore.

Q. 2. *Daturne providentia?*

R. Datur, teſte Scriptura Sap. 14. *Tua autem, Pater, providentia ab initio cuncta gubernat:* & ratio demonſtrat; quia agens intellectuale, ut Deus 1. finem intendit, deinde omnia opera ſua ad eum dirigit: *Quis operator negligat operis ſui curam?* inquit ſanctus Ambroſius lib. 1. de Offic. c. 12. *quis deſerat & deſtituat, quod ipſe condendum putavit? ſi injuria eſt non regere, nonne eſt major injuria feciſſe, & non curare? cum aliquid non feciſſe nulla injuſtitia ſit; non curare quod feceris, ſumma inclementia.*

Q. 3. *Providentia extenditurne ad omnes omnino creaturas?*

R. Affirmat Scriptura Sap. 6. *Magnum & puſillum ipſe fecit, & æqualiter eſt ipſi cura de omnibus.* Illud ipſum ratio evincit; quia nulla eſt creatura, quam Deus non produxerit propter finem, ac proinde cui non provideat: providentia quippe eſt ratio ordinis rerum in finem.

Dices 1. Indecens eſt Deum minimis rebus ſe immiſcere, *nunquid de bobus cura eſt Deo?* inquit Apoſtolus 1. Cor. 9.

R. Reſpondet ſanctus Ambroſius citato libro *ſi non eſt injuria & probrum minutiſſimas quaſque res feciſſe & conſervare, multo minus opprobrium ipſi eſſet eas factas regere.* Imo repugnat ſapientiæ quidquam teme-

temere facere & nullo sibi fine præstituto, vel opera sua non dirigere ad finem intentum. Apostolus autem vult solummodo Deum non providere bobus propter ipsos, sed in hominum gratiam & commodum; nam Christus Dominus Luc. 12. expresse docet ne quidem passeres esse in oblivione coram Deo, & capillorum capitis numerum apud illum retineri.

Dices 2. Si Deus res humanas gubernaret, tot peccata & defectus non contingerent, nec justi affligerentur, cum omnia impiis prospere cedunt: Ergo.

Nego antecedens; nam ex sancto Augustino Enchir. cap. 11. Deus, cum summe bonus sit, nullo modo sineret malum aliquod esse in operibus, nisi usque adeo bonus & omnipotens esset, ut de malo etiam bene faceret; quot bona elicuit ex perfidia Judæ & crudelitate Judæorum!

Dices 3. Multa fiunt casu: Ergo non omnia subjacent Providentiæ divinæ.

Distinguo antecedens: fiunt casu respectu causarum secundarum, Concedo: respectu causæ primæ, Nego antecedens. Hanc responsionem illustrat sanctus Thomas exemplo duorum famulorum, quorum iter dominus sic direxit, ut alicubi sibi occurrant præter utriusque intentionem: occursus ille est casualis respectu famulorum, & intentus respectu domini.

Q. 4. *Providentia divina causatne violentiam in rebus quas regit?*

R. Minimè: dicitur enim Sap. 7. *attingit à fine usque ad finem fortiter, &* DISPONIT OMNIA SUAVITER. Ratio autem est quod Deus, utpote sapientissimus, quaslibet creaturas aptaverit operibus,

ribus, ad quæ illas destinavit; lapidi v. g. dedit gravitatem, qua inclinaretur ad centrum, quo fit ut Deus omnia suaviter disponat; suave quippe est unicuique sequi naturæ suæ propensionem. Ergo omnes molestiæ & animi ægritudines inde nascuntur, quod contra divinam Providentiam & ejus ordinationem nitamur.

Dices: Miracula sunt contra naturam: Ergo creaturæ vio[illegible]inferunt.

Nego [illegible] Miracula quippe sunt supra, non [illegible]am; inest enim in qualibet creatura disp[illegible]quam potentiam obedientialem vocant, per quam inclinantur ad obediendum suo auctori, etiam in iis, quæ repugnant suo privato commodo: sic manus naturaliter, & minime violenter, periculo se exponit ad salvandum caput.

Q. 5. *Providentia estne idem quod fatum?*

R. Fatum proprie & formaliter sumptum non est providentia, sed effectus providentiæ; definitur enim fatum ordinatio causarum secundarum ad effectus à Deo prævisos. Deus quippe ordinat motus syderum, ut sequatur temperies vel intemperies aeris, pluvia vel siccitas, ubertas vel sterilitas terræ, sanitas animalium vel pestilentia.

Dixi, *proprie & formaliter sumptum*; nam apud Gentiles fatum vulgo sumebatur pro ea dispositione syderum, quæ voluntatibus humanis necessitatem imponeret. Hinc apud eos fatalis necessitas, per quam homo sub talibus syderibus natus, credebatur futurus necessario bonus aut malus, beatus aut felix. Contra fatum, hoc modo acceptum sancti Patres scripserunt, ut sanctus Gregorius

gorius homil. 10. in Evangelia. *Abſit*, inquit, *à Fidelium cordibus, ut fatum eſſe aliquid dicant.*

Q. 6. *Omnia ſubdunturne fato propriè & formaliter ſumpto?*

R. Minime, quia multa fiunt & diriguntur à Deo independenter ab ordinatione cauſarum ſecundarum, *ea quæ ſunt divinitati propinqua & ſtabiliter fixa*, inquit Boetius lib. 4. de Conſol. Phil. *fatalis ordinem mobilitatis excedu*[illegible]de concludit ſanctus Thomas 1. p. q. 1[illegible]mines, quo longius à Deo recedunt, e[illegible]us fati nexibus implicari, quia magis ſu[illegible]tur ordini cauſarum ſecundarum, & à pluribus dependent: quod videre eſt in avaro: nam pecunia, cui adhæret, pendet à fructibus agri quem colit: fructus autem à temperie aeris, & temperies aeris ab influxu ſyderum: hanc autem ſeriem juſtus ſuperat uni Deo adhærens.

Q. 7. *Quotuplex eſt Providentia?*

R. Duplex; naturalis, & ſupernaturalis. Naturalis eſt ordinatio cauſarum ſecundarum ad finem naturalem per media naturalia. Supernaturalis autem eſt ordinatio creaturæ rationalis ſive ſpiritualis ad finem ſupernaturalem per auxilium gratiæ.

Q. 8. *Providentia ſupernaturalis eſtne idem quod prædeſtinatio?*

R. Minimè; quia prædeſtinatio eſt decretum efficax perducendi hominem infallibiliter ad finem ſupernaturalem: Providentia vero ſupernaturalis eſt ordinatio non efficax creaturæ rationalis ad finem ſupernaturalem per auxilia gratiæ ſufficientia. Unde providentia ſupernaturalis ſe extendit ad reprobos, prædeſtinatio vero eſt ſolummodo electorum.

§. II.

## §. II.

## *De prædestinatione.*

Q. 1. *Quid est prædestinatio?*

R. Secundum vim nominis, est æterna quorumdam præ aliis destinatio ad gratiam & gloriam: destinatio autem idem est ac decretum efficax quosdam salvandi, seu, ut vult sanctus Thomas, transmittendi ad gloriam. Particula vero *præ* significat vel prælationem, vel antecessionem temporis; ita ut quidam potius quam alii ante omnia secula fuerint ad gloriam prædestinati.

Definitur prædestinatio à sancto Augustino lib. de bono perseverantiæ cap. 14. præscientia & præparatio beneficiorum; quibus certissime liberantur quicumque liberantur.

Dicitur 1. *præscientia*, non quidem speculativa, qua Deus præscit, quod facturus non est ut peccatum, sed practica, id est, conjuncta cum voluntate aliquod perducendi ad gloriam; à qua præscientia prædestinati dicuntur in Scripturis à Deo cogniti & præcogniti, scilicet amoris cognitione.

Dicitur 2. *præparatio beneficiorum*; quibus vocibus significatur firmum dandi propositum; solemus enim habere apud nos parata & seposita, quæ dilecto dare efficaciter decrevimus. *Inter gratiam porro & prædestinationem hoc tantum interest*, inquit sanctus Augustinus libro de prædestinatione Sanctorum cap. 10. *quod prædestinatio est gratiæ præparatio, gratia vero jam ipsa donatio.*

Dicitur 3. *quibus certissimè liberantur*, ut denotentur auxilia efficacia, quibus adjuti non pereunt.

Dicitur 4. *quicumque liberantur*, ut ostendatur in hoc

hoc ſtatu neminem actu & de facto ſalvari, niſi certiſſimè; id eſt, niſi adjutum auxilio efficaci; quamvis enim vere poſſit quis potentia proxima & completa cum gratia ſufficiente ſaluti ſuæ conſulere, actu tamen non conſulet, niſi gratia efficaci adjuvetur.

Q. 2. *Daturne prædeſtinatio?*

R. De fide eſt dari: Matth. 25. *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi.* Rom. 8. *quos præſcivit & prædeſtinavit conformes fieri imagini Filii ſui.*

Q. 3. *Quotuplex eſt prædeſtinatio?*

R. Propriè una eſt; quia Deus unico decreto vult dare gloriam, & media ad illam infallibiliter obtinendam: *vult quidem hoc eſſe propter hoc, ſed non propter hoc vult hoc*, inquit S. Thomas 1. p. quæſt. 14. art. 5. id eſt, dat gratias efficaces propter electorum beatitudinem: ſed non vult gratias efficaces propter illorum beatitudinem. Sic artifex uno actu decernit ſcalam conficere, nec vult unum gradum proter alium, ſed facit unum v. gr. primum propter ſecundum, & ſic deinceps. Uſus tamen obtinuit in ſcholis, ut divideretur prædeſtinatio in totalem, & partialem.

Q. 4. *Quid eſt prædeſtinatio totalis & partialis?*

R. Totalis eſt decretum Dei efficax dandi ſimul gloriam & gratiam: partialis vero eſt decretum efficax dandi vel gloriam, vel gratiam.

Q. 5. *Quotuplex eſt prædeſtinatio ad gratiam?*

R. Duplex; alia ad primam gratiam, ut vocatio ad fidem; alia ad ſecundam.

Q. 6. *Quænam eſt cauſa prædeſtinationis?*

Quæſtio non eſt de cauſa phyſica, cum certum ſit Deum eſſe auctorem gratiæ & gloriæ; ſed de morali & meritoria.

R. Ve-

R. Vera & unica causa meritoria prædestinationis totalis, vel partialis ad primam gratiam, est Christus Dominus. Est contra Pelagianos & Semipelagianos, qui, ne Deus videretur injustus personarum acceptor, docebant Deum ideo unum eligere præ alio; quia bonis operibus, viribus naturæ elicitis, vel saltem orationibus, præferri meruerat. Contra ejusmodi errorem

Probatur responsio. Ephes. 1. *Benedixit nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in charitate: qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per JEsum Christum in ipsum, secundùm propositum voluntatis suæ.* Act. 4. *Nec enim aliud nomen est sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.*

Q. 7. *Prædestinatio ad gloriam estne ex prævisis meritis, ita ut concipiatur Deus priùs decrevisse gratias ad bene operandum, & intuitu bonorum operum inde consequentium prædestinavisse ad gloriam?*

R. 1. Potuit esse: nam ab actu ad posse valet consequentia: atqui Angeli prædestinati sunt ad gloriam ex prævisis meritis, nam ex communi Theologorum sententia post sanctum Augustinum, non sunt eis collatæ gratiæ per se efficaces, sed solùm sufficientes; quibus prò libero arbitrio uti & non uti possent: ac tum demum quos Deus prævidit bene usuros, prædestinavit ad gloriam.

Dices: electio & præparatio mediorum præsupponit intentionem finis: atqui præparatio gratiarum est medium ad gloriam tamquam ad finem: Ergo intentio gloriæ conferendæ priùs concipitur in Deo, quàm præparatio gratiarum,

& consequenter quàm prævisio bonorum operum.

Distinguo majorem: præsupponit intentionem vel efficacem & absolutam, vel conditionatam & hypotheticam, Concedo: efficacem & absolutam, Subdistinguo: si eligantur media efficacia & infallibiliter cum fine conjuncta, Concedo: si eligantur sufficientia dumtaxat, Nego majorem. Responsio patet familiari exemplo. Paterfamilias omnes pauperes suæ viciniæ sublevare intendit, sed diversimodè: alios absolutè; & nulla conditione apposita iis distribuit quotquot sufficiunt panes: alios conditionatè, nempe si laborare voluerint in sua vinea, aliàs nihil ipsis daturus. Porrò Deùs omnium Angelorum salutem conditionatè tantùm voluit, modò scilicet uterentur auxiliis sufficientibus ad salutem promerendam, quorum efficacia penderet ex eorum voluntate à Deo præparata. Cùm autem in hocce statu electis conferat beneficia, quibus certissimè liberentur, meritò colligunt S. Augustinus & S. Thomas, prædestinationem ad gloriam non esse ex prævisis meritis. Quare

R. 2. Prædestinatio ad gloriam est omninò gratuita; & ante prævisa merita.

Probatur è Scriptura; Matth. 24. v. 22. de electis sic habetur; *nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro; sed propter electos breviabuntur.* Et v. 24. de pseudo-Christis, *dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi.* Joan. 10. de iisdem electis dicitur, *non peribunt in æternum.* Idem, *nemo potest rapere de manu Patris mei.* Rom. 8. v. 36. *quos prædestinavit, hos & vocavit, & quos vocavit, hos & justificavit; quos autem*

*autem justificavit, illos & glorificavit.* In quibus textibus electio, seu prædestinatio ad gloriam est causa, cur Deus electos efficaciter vocet, invigiletque, ut in gratia accepta invincibiliter perseverent. Et ita laudatum Apostoli textum interpretatur sanctus Augustinus libro de prædestinatione Sanctorum cap. 17. *electi sunt itaque ante mundi constitutionem,* inquit, *ea prædestinatione, qua Deus sua facta præscivit: electi è mundo ea vocatione, qua Deus id, quod prædestinavit, implevit. Quos enim prædestinavit, ipsos & vocavit, illa scilicet prædestinatione secundùm propositum, non alios: sed quos prædestinavit, ipsos & vocavit, non alios: sed quos ita vocavit, ipsos & justificavit, nec alios: sed quos prædestinavit, vocavit, justificavit, ipsos & glorificavit.*

Hìc perspicuè distinguit sanctus Doctor inter destinatos ad gratiam, & prædestinatos ad gloriam. Illi quippe, quamvis efficaciter vocati & justificati, non perseverant, nec coronantur; quia nec vocati nec justificati sunt secundùm propositum absolutum conferendæ gloriæ; hi verò secundùm idem propositum vocati & justificati certissimè gloriam consequuntur. Mentem suam non minùs clarè exponit libro de correptione & gratia cap. 9. ubi sic habet: *nec nos moveat, quòd filiis suis quibusdam Deus non dat istam perseverantiam; absit enim ut ita esset si de illis prædestinatis essent, & secundùm propositum vocatis, qui verè sunt filii promissionis.* Et nonnullis interjectis sic pergit de prædestinatis secundum propositum: *hi ergo Christo intelliguntur dari, qui ordinati sunt in vitam æternam. Ipsi sunt illi prædestinati, & secundùm propositum vocati, quorum nullus perit. Ac per hoc nullus eorum ex bono in malum mutatus finit hanc vitam, quoniam sic est*

 *ordi-*

*ordinatus, & ideò Christo datus, ut non pereat . . . propter hoc Apostolus, cùm dixisset,* ſcimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, *sciens nonnullos diligere Deum, & in eo bono usque in finem non permanere, mox addidit:* his qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt . . . *ostendens autem quid sit secundum propositum vocari, mox addidit ea, quæ jam supra posui,* quoniam quos ante præſcivit & prædeſtinavit, illos & vocavit, *scilicet secundùm propositum. Talibus Deus diligentibus eum omnia cooperatur in bonum, ut etiam si qui eorum deviant & exorbitant, hoc ipsum eis faciat proficere in bonum, quia humiliores redeunt & doctiores.* Iſte ſancti Auguſtini diſcurſus ex Apoſtoli textu funditùs evertit dogma de prædeſtinatione ex prævisis meritis, cùm ex ea afferat gratuitum perſeverantiæ donum. Numquid enim juſtus, qui à juſtitia ſua per peccatum excidit, meretur perſeverantiæ donum, cùm peccato ejus debeatur pæna æterna? accipiet tamen illud donum, ſi prædeſtinatus ſit, imò illud ipſum peccatum, quod in altero eſt cauſa damnationis, ipſi cooperatur in bonum. Porrò quanti ponderis ſit auctoritas ſancti Auguſtini in materia de gratia & prædeſtinatione, diſcimus ex ſancto Hormiſda, qui ſexto ſeculo regebat Eccleſiam; ſic enim ſcribit ad Poſſeſſorem: *de arbitrio tamen libero, & gratia Dei quid Romana, hoc est Catholica, sequatur & asseveret Ecclesia, licet in variis libris beati Augustini, & maximè ad Hilarium & Prosperum possit cognosci,* &c. Et Petavius, inter Theologos Societatis Jeſu doctiſſimus, libro 9. cap 6. Theolog. dogm. ſic habet de doctrina ſancti Auguſtini, *cujus de gratia sententiam quotquot deinceps consecuti sunt Patres & Doctores, tum verò Ecclesiæ Romanæ Præsules,*

*Præsulumque conventus aliorum, ratam & Catholicam esse judicarunt, ut hoc satis magnum putarent veritatis argumentum, quod ab Augustino positum, ac decretum esse constaret.*

Sanctus Thomas concinit sancto Augustino 1. p. q. 23. art. 5. ad 3. ubi sic habet: *quare hos elegit ad gloriam, & illos reprobavit, non habet rationem, nisi divinam voluntatem.*

Dices 1. Beatitudo est merces; Matth. 25. rependitur bonis operibus, *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à Constitutione mundi; esurivi enim, & dedistis mihi manducare:* atqui merces supponit meritum: Ergo.

Distinguo majorem: est merces in executione & retributione, Concedo: in intentione, Nego majorem. Solutio explicatur exemplo divitis, qui necessaria subsidia pauperibus largiri statuit: sed ne eorum inertiam foveat, injungit operas sibi satis inutiles, puta reparationem cujusdam viæ publicæ, cum pacto retribuenti juxta cujusque laborem. Vides in proposito subveniendi pauperibus prædestinationem gratuitam in intentione; nam consilium divitis est actus meræ misericordiæ, ut patet: in retributione verò pro labore suscepto mercedem, quam Deus reddit bonis justorum operibus.

Instabis: quod debet obtineri per meritum, & propter ipsum retribui, non potest absolutè decerni: Ergo.

Nego antecedens; namque licèt finis non obtineatur nisi per media, decernitur tamen ante media, utpote qui sit mediorum causa.

Dices 2. Decretum efficax dandæ gloriæ tollit libertatem: Ergo.

Negari poteſt antecedens; namque prædeſtinatio ad gloriam non magis nocet libertati, quàm prædeſtinatio ad gratiam efficacem: atqui ex adverſariis datur prædeſtinatio ad gratiam efficacem ſine præjudicio libertatis. Ergo. Sed

Diſtinguo antecedens; decretum efficax dandæ gloriæ tollit libertatem, ſi gloria danda ſit per media quæ neceſſitatem inferant, Concedo: ſi gloria danda ſit per media cum libertate cohærentia: Nego antecedens. Porrò gratia efficax, per quam electi gloriam promerentur, libertatem perficit, nedum illam perimat:

Dices 3. Sanctus Ambroſius lib. 5. de Fide; & ſanctus Auguſtinus lib. 1. ad Simplicianum, diſertè docent electionem ad gloriam eſſe ex præviſis meritis. Prior enim ſic ſcribit: *non antè prædeſtinavit, quàm præſcierit: ſed quorum merita præſcivit, eorum præmia prædeſtinavit.* Poſterior verò, *quomodo eſt juſta, aut qualiſcunque omnino electio, ubi omnino nulla diſtantia eſt? ... Non electio præcedit juſtificationem, ſed electionem juſtificatio: nemo enim eligitur niſi diſtans ab illo qui reiicitur.* Ergo.

Diſtinguo antecedens: electio ad gloriam ſupponit juſtificationem & merita, in executione, Concedo: in intentione, Nego antecedens. Duplex itaque eſt electio: prima præcedit merita, & eſt ipſa prædeſtinatio: ſecunda ſubſequitur merita, & præeſt in retributione præmiorum & pœnarum. De prima intelligitur illud Apoſtoli Epheſ. 1. *elegit nos in ipſo* (Chriſto) *ante mundi conſtitutionem, ut eſſemus ſancti & immaculati.* Elegit, inquit, non quia ſancti & immaculati eramus; ſed malos, & filios iræ elegit, ut ſancti eſſemus. De ſecunda autem loquitur Chriſtus Matth.

Matth. 25. v. 32. *separabit nos ab invicem* (nempe bonos & malos) *sicut Pastor segregat oves ab hœdis.* Illos assumet in gloriam, hos ejiciet in ignem æternum. Porrò illa electio & separatio supponit præscientiam meritorum & demeritorum, essetque injusta, si nulla esset distantia inter electos & rejectos.

Q. 8. *Quinam sunt effectus prædestinationis?*

R. Omnia & sola beneficia, quæ per merita Christi efficaciter sive directè, sive indirectè, sive meritoriè, sive dispositivè, conducunt (Deo ita ordinante) ad vitam æternam. Colligitur hæc responsio ex ipsa prædestinationis definitione, quæ est præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur, quicunque liberantur.

Ergo non sunt effectus prædestinationis 1. Incarnatio, & institutio Sacramentorum; quia ejusmodi mysteria sunt in gratiam etiam reproborum, quos certissimè non liberant. 2. Creatio; quia Christus non meruit ut homines nasceremur, sed ut jam nati filii Dei renasceremur. 3. Peccati permissio; quia illa non est gratia, sed denegatio gratiæ efficacis, quam denegationem à nobis deprecamur, cum dicimus, *& ne nos inducas in tentationem.* Nec obstat illud sancti Augustini lib. 14. de Civitate Dei cap. 13. *audeo dicere superbis esse utile cadere in aliquod apertum manifestumque peccatum, unde sibi displiceant;* non enim ipsa permissio, sed bona quæ Deus ex malis nostris novit elicere, ad salutem nostram proficiunt.

Ergo effectus prædestinationis sunt vocatio, justificatio, perseverantiæ donum, bona etiam naturalia, si à Deo ad salutem efficaciter ordinentur, ut nasci ex parentibus piis, persecutiones

pati, vel ab iis liberari, cùm obesse pòssent; omnia enim Deum diligentibus secundùm propositum vocatis & prædestinatis cooperantur in bonum.

Q. 9. *Poteſtne quis eſſe certus de ſua prædeſtinatione?*

R. non potest esse omninò certus sine speciali Dei revelatione; ita enim definiit Conc. Trid. seſſ. 6. can. 15. & can. 16. *Neſcit homo*, ait Sapiens Eccleſ. 9. *utrùm amore vel odio dignus ſit, ſed omnia in futurum ſervantur incerta.*

Potest tamen quis morali quadam certitudine id conjicere ex bonitate & misericordia Dei, quam in multis expertus est. De hac certitudine intelligendus est Apostolus Rom. 8. *Certus ſum ... quia nec mors, neque vita .... neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate Dei.* Item, *ipſe Spiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quòd ſumus filii Dei.*

Q. 10. *Numerus prædeſtinatorum eſtne major numero reproborum?*

Quæstio non est de omnibus hominibus infidelibus & fidelibus; sed solùm de fidelibus reprobis. De quibus

R. Longè plures sunt fideles reprobi, quàm prædestinati; quia plures sunt hœdi in grege Christi Domini, qui non audiunt vocem ejus nec sequuntur. Hinc Matth. 3. Ecclesia comparatur areæ, in qua plus est paleæ quàm tritici: *permundabit* (Christus) *aream ſuam, & congregabit triticum ſuum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Sanctus Augustinus lib. 3. contra Cresconium cap. 16. de mystico tritico in horreum cœleste congregando, sic habet: *Boni verique Chriſtiani, qui per ſe ipſos multi ſunt, in comparatione*

*tione malorum falsorumque iidem pauci sunt.* Et S. Gregorius hom. 19. in Evangelia: *Multi*, inquit, *ad fidem perveniunt*, *& ad cœleste regnum pauci perducuntur.*

Q. 11. *Quid est liber vitæ?*

R. Est divina notitia prædestinatorum, sive ad gloriam, sive ad gratiam. Quare duplex est liber vitæ, alius simpliciter dictus, estque divina notitia salvandorum: alius secundùm quid, qui est divina notitia eorum qui gratiam consecuturi sunt, sed non in ea permansuri. De hoc libro multi delentur, de priori autem nullus.

## §. III.

## *De Reprobatione.*

Q. 1. *Quid significat reprobationis nomen?*

R. Reprobatio, secundùm vim nominis, est rejectio: *reprobatio*, inquit Apostolus Hebr. 7. . . . *fit præcedentis mandati propter infirmitatem ejus.* Ex usu autem Christianorum intelligitur rejectio à gloria cœlesti.

Q. 2. *Daturne reprobatio sic sumpta?*

R. Certum est dari; Matth. enim 25. v. 41. ait Christus: *discedite à me*, *maledicti in ignem æternum.*

Q. 3. *Quomodo dividitur reprobatio?*

R. In positivam & negativam.

Q. 4. *Quid est reprobatio positiva?*

R. Definitur, æternum & efficax Dei decretum privandi aliquos gratia finali & gloria cœlesti, illosque addicendi pœnis æternis.

Dicitur, *gratia finali & gloria*; quia nullus positivè reprobatur, nisi propter peccatnm finale,

 & cum

& cum morte conjunctum, in quo intelligitur exclusio à gratia finali, quæ in hoc statu est semper donum efficax. David v. gr. permissus est labi in adulterium. S. Petrus in negationem, & S. Thomas in incredulitatem, nec propterea reprobati sunt, quia exclusi non fuere à gratia finali, nec proinde à gloria.

Additur in definitione, *illosque addicendi pœnis æternis*; quia in die judicii generalis non dabitur medius locus inter beatitudinem supernaturalem, & pœnam æternam, in hypothesi etiam quòd parvuli, qui sine baptismo exeunt, igne non crucientur, pœnam enim æternam subeunt, ut suo loco dicetur.

Q. 5. *Quid est reprobatio negativa?*

R. Definitur efficax Dei decretum non præparandi quibusdam beneficia, quibus certissimè liberentur; quia reprobatio negativa contrariè opponitur prædestinationi; contrariorum autem contrariæ sunt rationes. Cùm ergo prædestinatio in hoc statu sit decretum præparandi ejusmodi beneficia, reprobatio negativa in hoc statu intelligi debet decretum eadem non præparandi.

Dices: reprobatio negativa est exclusio à gloria: atqui decretum non præparandi ejusmodi beneficia, non est exclusio à gloria, cùm illam consequi possint ii, quibus non præparantur: Ergo.

Distinguo majorem; est exclusio voluntatis efficacis dandi gloriam, Concedo: est exclusio voluntatis antecedentis & conditionatæ, Nego majorem; Deus enim hac voluntate vult omnes & singulos homines salvos fieri, & hac voluntate ipsis præparat media, quibus salutem consequi possint.

Q. 6.

Q. 6. *Quænam est causa reprobationis positivæ?*

Zwinglius & Calvinus non aliam statuunt præter voluntatem Dei, qui ex Angelis & hominibus alios antecedenter prædestinavit ad pœnas æternas, alios ad felicitatem æternam: Docentque Deum vi illius decreti, & ex potestate, qua dominatur creatis voluntatibus, reprobos ad mala opera, & electos ad bona efficaciter movere adeò, ut traditio Judæ non minùs sit opus Dei, quàm confessio sancti Petri. Quam doctrinam ipsimet Calvini sectatores exhorruerunt, & Concilium Arausicanum can. 25. Tridentium quoque sess. 6. can. 6. & 17. anathemate percusserunt. Quare ad propositam quæstionem

R. Peccatum est causa, non verò effectus reprobationis positivæ.

Probatur è Scriptura. Oseæ c. 13. v. 9. *Perditio tua, Israel* ( ex te ) *tantummodo in me auxilium tuum.* Sapientiæ 11. *diligis enim omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum, quæ fecisti.* Psalmo 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es.* Jacobi 1. *Nemo, cum tentatur, dicat quoniam à Deo tentatur.*

Dices: Deus in Scripturis dicitur excæcare, dare in reprobum sensum, Rom. 1. facere vasa alia in contumeliam, alia in honorem; Rom. 9. execrandum incestum Absalonis vocat opus suum; 2. Reg. c. 12. Satanæ præcipit, ut sit spiritus mendax in ore Pseudo- Prophetarum ad decipiendum Acab. 3. Reg. c. 22. S. Petrus injustam & crudelem Christi mortem æterno Dei Decreto tribuit; *hunc*, inquit, *definito consilio & præscientia Dei traditum, . . . interemistis,* Act. 2. Ergo Deus movet ad malum æquè ac ad bonum.

Nego

R. Nego consequentiam; namque 1. excæcat, & in reprobum sensum tradit non infundendo malitiam, sed subtrahendo gratiam; 2. Inducit in tentationem & peccatum, non quod ad illud moveat, sed quod malas voluntates sibi ipsis dimittat, iisque utatur sive ad puniendos malos, sive ad exercendos bonos; atque eo sensu incestus Absalonis dicitur opus ejus, maledictio Semei ab eo præcepta ad puniendum Davidem; mors Christo illata secundùm ejus consilium & decretum; sic venator dicitur immittere canem, cùm illum solvit; 3. Ex eadem massa, sed peccato originali infecta, vasa facit, alia in honorem, quod misericordiæ est; alia in contumeliam, quatenus à corruptione non liberat, quod justitiæ est.

Instabis: Deus convertit corda Ægyptiorum, *ut odirent populum ejus, & dolos facerent in servos ejus*, Psal. 104. Ergo reverà Deus incitat ad malum.

Distinguo antecedens: convertit indirectè & occasionaliter, quatenus Israelitas cumulavit beneficiis, quæ odium & invidiam Ægyptiorum provocarunt, Concedo: directè, Nego antecedens. Ista habentur fusiùs explicata Tom. 1. cap. 20.

Q. 7. *Quænam est causa reprobationis negativa in hoc statu?*

R. Peccatum originale, quia ex dictis reprobatio negativa in hoc statu est decretum denegandi quibusdam beneficia, quibus certissimè liberantur, quicumque liberantur: atqui peccatum

tum originale est causa hujusmodi decreti: *hæc massa*, inquit Augustinus epist. 186. aliàs 106. num. 18. *si esset ita media, ut quemadmodum nihil boni, ita nec mali aliquid mereretur, non frustra videretur iniquitas, ut ex ea fierent vasa in contumeliam.* Et Sanctus Thomas qu. 3. de veritate art. 2. ad 9. *in ipsa electione*, inquit, *ratio est divina bonitas, ratio autem reprobationis peccatum originale, ut Augustinus dicit.*

Dices: peccatum originale in multis reprobis in baptismo fuit remissum: ergo in iis saltem non est causa reprobationis negativæ.

Distinguo antecedens: fuit remissum quoad culpam, Concedo, quoad pœnalitates, Nego antecedens. In baptizatis enim remanent ignorantia & concupiscentia, quæ difficultatem pariunt resistendi malo & operandi bonum, adeo ut nec malo actu resistat, nec bonum actu operetur homo, nisi gratia efficax succurrat.

Instabis: Deus vult omnes & singulos homines etiam peccato originali infectos, salvos fieri: atqui generalis illa Dei voluntas non potest stare cum decreto excludendi aliquos à gloria præcisè propter peccatum originale, Ergo.

Distinguo minorem: si illud decretum excludat voluntatem antecedentem præparandi auxilia sufficientia, quibus improbi saluti suæ consulere verè possint, Concedo: si non excludat, ut suprà diximus ubi de voluntate Dei, Nego minorem.

Q. 8. *Quinam sunt effectus reprobationis?*

R. Sunt exclusio à gloria, pœnæ æternæ inflictio, derelictio in peccatis usque ad mortem & permissio peccati, non cujuscumque, (cùm permissio adulterii in Davide, & infidelitatis in sancto Thoma, non fuerit effectus reprobationis) sed peccati causativi damnationis æternæ.

Quodnam autem sit illud peccatum, diximus Tom. 1. cap. 20.

Q. 9. *Peccatum ipsum estne effectus reprobationis?*

R. Minimè, quia effectus reprobationis debet esse à Deo, sicut & ipsa reprobatio; atqui peccatum non est à Deo, sed à mala voluntate. Ergo.

Hactenus de Attributis absolutis: de relativis verò differemus Tractatu sequenti.





# Tractatus DE MYSTERIO SS. TRINITATIS.

## CAPUT PRIMUM.

### De notione hujus Myſterii.

Q. 1. *Quare ſanctiſſima Trinitas dicitur Myſterium?* R. Quia ratione naturali demonſtrari non poteſt, ſed ſola Dei revelatione nobis innoteſcit: *Nemo novit Filium niſi Pater;* ait Chriſtus Matth. 11. *neque Patrem quis novit niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* Et ratio eſt, quam urget Sanct. Thomas: quia omnis demonſtratio vel eſt à priori, ſeu per cauſas; vel à poſteriori ſeu per effectus: atqui Trinitatis exiſtentia probari non poteſt à priori, cum Deus nullam ſui cauſam agnoſcat; neque etiam à poſteriori; quia creaturæ

turæ non dependent à Deo quatenus trinus eſt, ſed quatenus omnipotens: omnipotentia autem eſt attributum ad naturam divinam pertinens, nec minimam diſtinctionis inter Perſonas ſuſpicionem ingerit: Ergo.

Dices: ratione naturali cognoſcimus Deum intelligere & velle: atqui intelligere eſt producere verbum mentis, & velle eſt ſpirare amorem: ergo ratione naturali cognoſcimus verbum & amorem eſſe apud Deum, ac proinde in Deo eſſe tres perſonas divinas, unam producentem, & duas productas, quidquid enim eſt in Deo, infinitum eſt, immenſum, æternum; &c.

Diſtinguo minorem: intelligere eſt producere verbum, & velle eſt ſpirare amorem; in creatis Concedo: in divinis, Nego minorem. Namque lumine naturali in præcedenti Tractatu demonſtravimus in Deo, eſſe, diligere, & velle, eſſe unum & idem; Deum non componi ex potentia & actu, ex ſubſtantia & accidente, quemadmodum Angelus intelligens componitur ex natura Angelica, & actuali intellectione; ſed eſſe actum puriſſimum & ſimpliciſſimum. Unde ratio naturalis ſibi derelicta, ut in Philoſophis Ethnicis, pernegaret Deum intelligendo & amando producere verbum mentis, & amoris pondus, ac proinde Trinitatem Perſonarum in una ſingulari natura repugnare. Utrum autem Myſterium Trinitatis lumini naturali revera repugnet, ſuo loco examinabimus.

Confirmatur: Filius & Spiritus Sanctus æque ac Pater intelligunt, & tamen nullum verbum producunt: Spiritus Sanctus vult & amat nullo volitionis producto termino.

Inſta-

Inſtabis, Plato, Zoroaſtres, Triſmegiſtus, & Sybillæ myſterium Trinitatis agnovere, & ſancti Patres eorum ſcriptis Paganos revincunt.

R. 1. Plato creditur ex ſacris Judæorum libris multa deſumpſiſſe, ſed male intellecta: nam tres perſonas proponit tanquam tres Deos, quorum unus ſit major, ſecundus minor, & tertius infimus; 2. Quæ ex Zoroaſtre, Triſmegiſto & Sybillinis proferuntur, ſunt ſuppoſititia & poſt Chriſtum conficta. Sed eſto, genuina fuerint Sybillina carmina ab antiquis Patribus laudata, fœtus luminis naturalis dici nequeunt; ſed habenda ut revelationes, quemadmodum dicta ab Ariolo Balaam Num. 23.

Q. 2. *Quomodo definitur myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis?*

R. Definitur, unus Deus in tribus perſonis ſubſiſtens.

Dicitur 1. *unus Deus*, ſcilicet unitate numerica & ſingulari, non vero unitate ſpecifica, quæ per differentias ſingulares dividatur & multiplicetur, ut natura humana in Petro, Paulo, & Andrea: qui idcirco ſunt revera tres homines. Unde tres perſonæ divinæ non ſunt tria individua, in quibus natura divina una ſolum ſpecifice multiplicetur, ut definiebant ſexto ſeculo Tritheitæ, ſic dicti, quia in eorum ſententia in tribus perſonis multiplicatur natura divina, ſicut natura humana in tribus hominibus. In eundem errorem hac noſtra ætate impegit privatus quidam ex ignorantia potius, quam ex contumacia.

Dicitur 2. *in tribus perſonis*, contra Noetum & Sabellium, qui tertio ſeculo docuerunt Patrem & Filium & Spiritum Sanctum eſſe tria nomina

unius & ejuſdem perſonæ, quæ, quatenus creat, vocatur Pater, quatenus homines doctrina imbuit, nominatur Filius; & quatenus ſanctificat, dicitur Spiritus Sanctus.

Dices: omnipotentia; juſtitia & miſericordia ſola ratione diſtinguuntur propter diverſos effectus: ergo à pari Pater & Filius & Spiritus Sanctus.

Nego conſequentiam; & ratio diſparitatis eſt, quod omnipotentia, juſtitia & miſericordia relative non opponantur, nec ſe habeant ad invicem tanquam producens & productum, ſicut paternitas & filiatio: repugnat autem productum non diſtingui realiter à producente.

Dicitur 3. *ſubſiſtens*, contra Abbatem Joachimum, qui duodecimo ſeculo finxit Patrem, Filium & Spiritum Sanctum habere naturas partiales, ex quibus una tota coaleſcat, adeo ut Pater, aut Filius, aut Spiritus Sanctus ſeorſim non ſit Deus, nec proinde perſona, cùm nomen perſonæ ſignificet ſubſtantiam completam & in ſe totam: ut patebit ex ſequenti definitione.

Q. 3. *Quid eſt perſona?*

R. Definitur, ſubſtantia ſingularis, intelligens, tota in ſe, & incommunicabilis alteri.

Dicitur 1. *ſubſtantia*, id eſt, ens per ſe ſubſiſtens: Ergo accidens, quod eſt ens alteri inhærens, non poteſt eſſe perſona.

Dicitur 2. *ſingularis*; quia ſubſtantia univerſalis, v. g. animal in genere non exiſtit niſi in ſingularibus: perſona autem per ſe exiſtit & eſt incommunicabilis alteri.

Dicitur 3. *intelligens*; quia ſubſtantia intellectu carens, v. g. lapis, equus, non vocatur perſona, ſed ſuppoſitum; nomen enim perſonæ ali-

quam

quam dignitatem exprimit, quæ non competit creaturis ratione destitutis. Absque tamen injuria persona nonnumquam vocatur suppositum.

Dicitur 4. *tota*, ut excludantur substantiæ partiales, v. g. anima, quibus non convenit ratio Personæ.

Dicitur 5. *in se;* nam si sit in alio, à quo ulterius perficiatur, quemadmodum natura humana in Christo, Persona non est. Hinc verbum assumpsit naturam humanam totam, non vero personam humanam; quia natura humana in Christo non est in se, ultimo terminata, sed est unita Verbo, à quo mirum in modum perficitur.

Dicitur 6. *incommunicabilis alteri;* quia personalitas est ultimus terminus substantiæ completæ, quæ est tota in se, & incommunicabilis alteri.

Ergo Persona est nomen concretum substantiale significans subjectum & formam. Natura completa est subjectum aut velut subjectum: forma est ipsa personalitas seu subsistentia, quæ à Græcis dicitur hypostasis. Liceat itaque dicere tres esse in Deo sive Hypostases, sive Personas, ita enim definitum est in Concilio Alexandrino sub S. Athanasio anno 363. ubi sopita est gravis controversia, quæ erat solùm de nomine Græcos inter & Latinos; cùm enim plures è Latinis non intelligerent vim nominis, contendebant, unam tantum dicendam Hypostasim; quia apud eos Hypostasis idem erat ac substantia.

Dices: si Hypostasis seu personalitas est ultimum complementum naturæ, quo redditur incommunicabilis, sequitur in Deo non posse esse tres Personas, sed unam dumtaxat; quia natura divina in Patre habet Hypostasim seu personalitatem:

 ergo

ergo non poteſt ulterius communicari Filio & Spiritui ſancto.

Nego antecedens, cujus confirmationis diſtinguo conſequens : ergo Natura divina non poteſt ulterius communicari Filio & Spiritui Sancto cum paternitate ſeu cum ſubſiſtentia Patris, Concedo ; ut ſic enim eſt incommunicabilis : non poteſt communicari ſine paternitate ſeu ſine ſubſiſtentia Patris, Nego conſequentiam : Natura enim divina ſecundum ſe præciſe ſpectata non eſt perſona, & tribus perſonis poteſt eſſe communis.

Inſtabis : ad multiplicitatem concreti non ſufficit multiplicitas formæ, ſed inſuper requiritur multiplicitas ſubjecti : ponantur v. g. duæ albedines in uno pariete, unum album facient non duos ; ergo cum in Trinitate ſit una natura, erit quoque una perſona, etiamſi ſint tres perſonalitates, ſeu hypoſtaſes.

Diſtinguo antecedens : concreti accidentalis, Concedo : ſubſtantialis, Nego antecedens ; nam ad multiplicitatem concreti ſubſtantialis ſufficit multiplicitas formæ, ut videre eſt in fœtibus monſtroſis, in quibus ſi ſint duæ animæ rationales, cenſentur duo homines in uno & eodem corpore ; & unus homo, ſi una anima rationalis informet duo corpora. Et ratio eſt, quia forma ſubſtantialis conſtituit rem in ſuo eſſe ; forma vero accidentalis, ut albedo, gratia ſanctificans, ſupponit rem jam conſtitutam, & ei additur, ſicut veſtis corpori, quæ quantumcumque multiplicetur, erit nilominus unum veſtitum. Porro tres perſonalitates ſeu ſubſiſtentiæ in Deo ſunt tres formæ ſubſtantiales, quæ conſtituunt totidem perſonas, non vero tres Deos aut tria individua ;

dua; quia in tribus illis perſonis una eſt divinitas, quæ tanquam forma ſubſtantialis Deum conſtituit.

Q. 4. *Eſtne aliquis ordo inter divinas perſonas, propter quem Pater debeat primo loco nominari, Filius ſecundo, Spiritus Sanctus tertio?*

R. Eſt ordo originis, non temporis, aut dignitatis proprie dictæ.

Eſt ordo originis, qui in eo conſiſtit, ut una perſona reſpectu alterius habeat rationem principii, atque adeo prius attendatur: atqui ita ſe habent divinæ perſonæ. Namque Pater eſt ingenitus, & à nullo procedens, & eſt principium Filii & Spiritus Sancti; Filius vero eſt à Patre, & una cum ipſo eſt principium Spiritus Sancti; ergo ordine originis Pater eſt prior Filio, hoc eſt, prius attenditur, Filius vero Spiritu Sancto.

Non eſt ordo temporis; quia Deus ab æterno eſt intelligens & volens; imo eſt ipſamet actualis intellectio & volitio: Ergo Filius & Spiritus Sanctus, qui ſunt termini, ille divinæ intellectionis, iſte divinæ volitionis, neceſſario ſunt ab æterno. Præterea Deus eſt ſubſtantia in ſe ſubſiſtens & ultimo completa in tribus ſubſiſtentiis: atqui tres illæ ſubſiſtentiæ ſunt tres proprietates perſonales, nempe paternitas, filiatio, & ſpiratio paſſiva: ergo tres illæ ſubſiſtentiæ æque neceſſario ſunt ab æterno, ac ipſe Deus

Neque etiam eſt ordo dignitatis, quia tres perſonæ ſunt conſubſtantiales & ejuſdem naturæ, ac proinde omnino æquales, licet paternitas nomine tenus ſonet aliquam dignitatem.

Accuratiorem notionem tum myſterii ſanctiſſimæ Trinitatis, tum perſonæ generatim ſumptæ

præmittere oportuit, ut Lector intelligat, quæ & quo ordine nobis tractanda sint in materia adeo remota sensibus & à naturali hominum intelligentia. Primo loco occurrunt processiones, quibus totum nititur Trinitatis mysterium, cum ex iis pendeat personarum pluralitas; si enim nulla sit in divinis processio, nullus erit Pater nullus Filius; nullus Spiritus Sanctus. Ex processionibus autem exurgunt relationes, seu respectus producentis ad productum, de quibus secundo loco nobis erit agendum: Constitutis vero personis per relationes, expendendum erit, quod caput est, an personæ sint consubstantiales & æquales; quæ sint propria cujusque personæ attributa, ac tandem utrum mysterium adeo incomprehensibile repugnet lumini naturali, destruat ratiocinii humani principia, sitque ab omnibus explicite credendum.

## CAPUT II.

### De divinis processionibus.

Q. 1. *Quid est divina processio?*

R. Est emanatio unius personæ ab alia.

Q. 2. *Danturne in Deo processiones?*

R. De fide est dari: probaturque ex Scriptura Psal. 2. *Ego hodie genui te:* Joan. 8. *Ego* (ait Christus) *ex Deo processi:* Joan. 15. *Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit.*

Q. 3. *Quot sunt in Deo processiones?*

R. Duæ, nec plures, nec pauciores esse possunt;

ſunt; quia in agente intellectuali non poſſunt eſſe niſi duæ operationes immanentes, ſcilicet intellectio & volitio, quibus reſpondent duo termini, nempe Verbum, & Amor: atqui Deus eſt agens intellectuale: Ergo.

Ergo tres ſunt in Deo perſonæ, nec plures nec pauciores: altera improducta & producens, nimirum Pater; & duæ productæ, ſcilicet Filius terminus & Verbum intellectionis paternæ; & Spiritus Sanctus Amor & terminus volitionis Patris & Filii.

Dices: Sicut Pater intelligit & amat, ita Filius & Spiritus Sanctus: Ergo Filius & Spiritus Sanctus æque producunt Verbum ac Pater; & Spiritus Sanctus amorem æquè ac Pater & Filius; ac proinde plures ſunt in Deo perſonæ quam tres.

Diſtinguo antecedens: Filius & Spiritus Sanctus intelligunt intellectione eſſentiali & abſoluta, Concedo: intellectione notionali & relativa. Nego antecedens.

Intellectio itaque & volitio dupliciter in Deo accipiuntur: 1. eſſentialiter, quomodo illas ſpectavimus Tractatu de Attributis, ubi ratione naturali demonſtravimus Deum non eſſe compoſitum ex natura, potentiis & actibus, v. gr. ex intellectu & intellectione; ſed eſſe actum ſimpliciſſimum, minuſque propriè dici intelligentem & volentem, quam ipſammet intellectionem & volitionem. Unde cum Filius, & Spiritus Sanctus ſint cum Patre unus Deus, ſunt quoque cum Deo ipſamet eſſentialis intellectio, & volitio.

2. Notionaliter ſumuntur intellectio & volitio, nempe cum ſpectantur ut conjunctæ cum paterni-

tate & ſpiratione activa, quæ à Theologis notiones vocantur; quia per eas una Perſona cognoſcitur ut diſtincta ab alia: Pater v. g. per paternitatem cognoſcitur diſtingui à Filio, & uterque per ſpirationem activam à Spiritu Sancto.

Porro intellectio & volitio non ſunt fœcundæ & productivæ ullius termini, niſi quatenus notionales, hoc eſt, conjunctæ cum notionibus, intellectio cum paternitate, volitio cum ſpiratione activa, paternitate & filiatione.

Q. 4. *Quot ergo ſunt notiones in divinis?*

R. Theologi numerant quinque, quæ ſunt innaſcibilitas, paternitas, filiatio, ſpiratio activa; & ſpiratio paſſiva. Per innaſcibilitatem deſignatur primum principium à nullo alio procedens; unde innaſcibilitas primario ſignificat aliquid poſitivum, ſecundario vero negationem, non ſolum nativitatis, quia nec Spiritus Sanctus naſcitur; ſed etiam cujuſcumque proceſſionis, ac proinde per eam Pater diſtinguitur à Filio & Spiritu Sancto. Sterilitas autem, quæ eſt in Spiritu Sancto, non numeratur inter notiones (quamvis abſolute numerari poſſet,) tum quia non ſonat dignitatem aliquam, ſicut innaſcibilitas; tum quia ſine ea Spiritus Sanctus ſatis intelligitur diſtingui ab aliis perſonis per amorem notionalem ſeu ſpirationem paſſivam; quæ eſt terminus volitionis Patris & Filii, poſt quam ulterior actus immanens concipi non poteſt in ſubſtantia ſpirituali. Quæri autem poſſet, num paternitas aliunde procedat, niſi videretur innaſcibilitas, qua deſignatur primum principium, & negotio omnis proceſſionis.

Q. 5. *Quodnam eſt principium divinarum proceſſionum?*

R. Prin-

R. Principium proximum *quo* Filii, eſt intellectus notionalis; & Spiritus Sancti, eſt voluntas notionalis; remotum *quo*, ſeu radicale, eſt natura divina: & principium *quod* ſeu denominationis eſt perſona producens. Explicatur reſponſio exemplo rerum naturalium. Principium quo homo v.g. intelligit, eſt intellectus, & quo vult, eſt voluntas; remotum ſeu radicale, eſt natura humana, utpote radix, & prima ratio, qua ambæ illæ facultates conveniunt homini: principium autem *quod*, eſt ipſe homo; quia principium *quod*, eſt ſubjectum ſeu perſona quæ denominatur ab operatione; atqui homo proprie denominatur intelligens ab intellectione, & volens ab actu voluntatis. Sic intellectus notionalis eſt ratio proxima, qua Pater producit Filium ſeu Verbum, & voluntas notionalis, qua Pater & Filius producunt Spiritum Sanctum, qui eſt terminus amoris utriuſque: ipſa denique perſona Patris denominatur producens Verbum, ſeu generans Filium, & utraque ſimul perſona producens Spiritum Sanctum.

Q. 6. *Quis eſt terminus divinarum proceſſionum?*

R. Similiter terminus formalis *quo* productus, ſunt Verbum ſeu filiatio & ſpiratio paſſiva: terminus *qui*, eſt perſona producens.

Q. 7. *Spiritus Sanctus proceditne à Patre & Filio?*

R. De fide eſt ab utroque procedere; ita enim definitum eſt in Concilio ſecundo Lugdunenſi, & in Concilio Florentino, conſentientibus Græcis, qui in iis Conciliis adfuerunt, ſed à doctrina catholica poſtmodum receſſere, negantque pertinaciter Spiritum Sanctum à Filio procedere, contra expreſſa Scripturæ verba; de eo enim dicitur

citur Joan. 16. *ille me clarificabit*, *quia de meo accipiet.* Joan. 15. *cum autem venerit Paracletus*, *quem ego mittam vobis à Patre*, *Spiritum veritatis*, *qui à Patre procedit.* Miſſio autem in divinis non eſt niſi à perſona producente, ut infra dicetur. Roman. 8. & Galat. 4. Spiritus Sanctus dicitur Spiritus Chriſti, Spiritus Filii, ergo revera à Filio procedit.

Dices 1. Patres Græci ſcribunt Spiritum Sanctum ex Patre procedere per Filium: ergo Latini aſſerere non debuerunt eum procedere ex Filio.

Nego conſequentiam: namque (fatentibus ipſis Græcis in Concilio Florentino) procedere per Filium idem eſt ac procedere ex Filio. Ideo autem Patres Græci ſic loquuntur; quia Pater communicat Filio ſpirandi virtutem. Unde ſanctus Auguſtinus docet Spiritum Sanctum principaliter procedere à Patre.

Dices 2. Quatuor prima Concilia docent Spiritum Sanctum procedere à Patre, nulla facta Filii mentione; imo Concilium Epheſinum, quod eſt tertium generale, ſub anathemate prohibet, ne quidquam addatur ſymbolo Nicæno, ubi ſimpliciter definitum eſt circa Spiritum Sanctum, *qui à Patre procedit.* Ergo culpandi ſunt Latini, quod in eodem ſymbolo addiderint, *Filioque.*

Nego conſequentiam: tum quia Concilia tractant ſolummodo de rebus, quæ in controverſiam veniunt. Unde cum in Concilio Nicæno quæſtio non moveretur de divinitate Spiritus Sancti, ſed de divinitate Filii, Concilium ſolum aſſeruit Filii divinitatem. Poſtmodum mota eſt quæſtio de divinitate Spiritus Sancti, quæ aſſerta eſt in Concilio primo Conſtantinopolitano. Poſterio-

ſterioribus autem ſæculis Græci excitarunt controverſiam circa proceſſionem Spiritus Sancti; quæ controverſia terminata eſt in Concilio Lugdunenſi, in quo Græci cum Latinis decantarunt ſymbolum cum additione *Filioque.* Nec obſiſtit prohibitio Concilii Epheſini; quia Concilia Lugdunenſe & Florentinum; utpote œcumenica ſunt ejuſdem auctoritatis ac Concilium Epheſinum, & Concilia poſteriora mutare poſſunt, quæ à prioribus ſunt ſancita in iis quæ ſpectant diſciplinam, tum maximè, cum id exigit rerum mutatio. Porro Concilium Epheſinum caute prohibuit ne quidquam adderetur Symbolo Nicœno propter Arianos, qui tunc temporis novas in dies fabricabant fidei formulas ad evertendum Symbolum Nicænum, & occultandum ſuum errorem: tempore vero Concilii Lugdunenſis, Arianis jam extinctis, propulſandus erat Græcorum error: quo docebant Spiritum Sanctum à Filio non procedere.

Q. 8. *Spiritus Sanctus diſtingueretur ne à Filio, ſi ab eo non procederet?*

R. Affirmant Græci, quibus ſe adjungunt Scotiſtæ. Sed effatum ſancti Anſelmi ab omnibus Theologis eſt receptum, nempe, in divinis omnia ſunt unum, ubi non obviat relationis oppoſitio: atqui ſi Spiritus Sanctus à Filio non procederet, inter eos non obviaret relationis oppoſitio: Ergo eſſent una Perſona.

Dices: paternitas & filiatio relative non opponuntur ſpirationi paſſivæ, & tamen ab ea realiter diſtinguuntur: Ergo.

Diſtinguo antecedens: non opponuntur præciſe ſpectatæ, Concedo: non opponuntur quatenus

tenus modificatæ per ſpirationem activam, cum qua conferunt ad productionem Spiritus Sancti, Nego antecedens. Itaque in hypotheſi quod Spiritus Sanctus non procederet à Patre nec à Filio, paternitas & filiatio eſſent alterius rationis, nec conſtituerent perſonas à Spiritu Sancto realiter diſtinctas.

Q. 9. *Pater & Filius ſuntne duo principia Spiritus Sancti?*

R. Minimè; quia in illis unica eſt ſpiratio activa, ſeu virtus ſpirandi. Quemadmodum ergo tres perſonæ non ſunt tria principia creaturarum, quia per unicam omnipotentiam illa producunt; ſic Pater & Filius non ſunt duo principia Spiritus Sancti; quia ſpirant unica virtute. Poſſunt tamen dici adjective duo ſpirantes; quia, ut jam obſervavimus, ad multiplicationem concretorum adjectivorum ſufficit multiplicitas ſubjectorum.

# CAPUT III.

## De relationibus divinis.

Q. 1. *Danturne in Deo relationes reales?*

R. Affirmativè; quia paternitas & filiatio abſque mentis opera, & nemine cogitante, exiſtunt in Deo: atqui paternitas & filiatio ſunt relationes; Pater enim per paternitatem refertur ad Filium, & Filius viciſſim per filiationem refertur ad Patrem. Ergo.

Dices: Relatio realis dicit dependentiam unius ab altero: ergo in Deo nulla eſt relatio realis.

Nego

Nego antecedens ; Pater enim non dependet à Filio , nec paries ſimilis ab altero pariete : ergo relatio non dicit dependentiam , ſed ſolummodo connotationem omnino neceſſariam ; adeo ut non poſſit eſſe pater ſine filio , nec paries ſimilis , niſi coexiſtat alter paries ei ſimilis.

Q. 2. *Quot ſunt in Deo relationes reales?*

R. Quatuor , nempe paternitas , filiatio , ſpiratio activa , & ſpiratio paſſiva ; quia totuplex eſt relatio , quotuplex eſt ordo ſeu reſpectus unius ad alterum : atqui in Deo quadruplex eſt reſpectus ; paternitas enim eſt ad filium , & filiatio ad Patrem ; ſpiratio activa ad perſonam ſpiratam ſeu Spiritum Sanctum ; & ſpiratio paſſiva ad ſpiratorem.

Q. 3. *Relationes illæ ſuntne categoricæ?*

R. Minimè ; quia relatio categorica eſt accidens : atqui in Deo nullum eſt accidens : Ergo.

Q. 4. *Quomodo relationes divinæ inter ſe diſtinguuntur?*

R. Vel ſibi invicem opponuntur , vel non : ſi primum , diſtinguuntur realiter : ſi ſecundum, non diſtinguuntur niſi virtualiter , & per mentem formaliter ; quia in divinis non eſt diſtinctio realis , ubi non obviat relationis oppoſitio.

Ergo ſpiratio activa eſt realiter diſtincta à ſpiratione paſſiva , utpote ipſi oppoſita : indiſtincta vero à paternitate & filiatione , quibus non opponitur.

Ergo paternitas , filiatio , & ſpiratio paſſiva realiter inter ſe diſtinguuntur propter oppoſitionem , quæ inter eas intercedit , directa quidem & immediata paternitatem inter & filiationem ; indirecta vero & mediata paternitatem & filiationem

nem inter & ſpirationem paſſivam, ratione ſcilicet ſpirationis activæ; paternitas enim & filiatio conferunt ad productionem Spiritus Sancti, ut jam obſervavimus.

Ergo paternitas, filiatio, & ſpiratio paſſiva ſunt relationes perſonales, id eſt conſtitutivæ trium perſonarum; quod enim eſt principium diſtinctivum, eſt & conſtitutivum: rationalitas v. g. per quam homo eſſentialiter differt à bruto, hominem eſſentialiter conſtituit in eſſe hominis: atqui tres perſonæ non diſtinguuntur niſi per relationes: Ergo per illas conſtituuntur in eſſe perſonæ.

Dices; perſona, ex ſancto Auguſtino, dicitur ad ſe, non ad alium: Ergo ratio conſtitutiva divinæ perſonæ, ſeu perſonalitas non eſt relatio.

Diſtinguo antecedens: perſona non eſt ad alium quoad vocis ſonum, Concedo: quoad rem hac voce ſignificatam, Subdiſtinguo: in creatis, Concedo: in divinis, Nego antecedens. Itaque perſona, ſecundum rationem genericam, ſignificat ſubſtantiam completam in ſe exiſtentem, ac proinde abſolutum quid & minime relativum; ſed ſecundum rationem ſpecificam poteſt ſignificare ſubſtantiam completam in ſe ita exiſtentem, ut ordinem & relationem habeat ad aliam perſonam; nam in divinis hæc eadem perſona eſt Pater, aut Filius, nec conſtituitur perſona niſi per paternitatem aut filiationem, cum per eam ſolam ab altera perſona diſtinguatur.

Inſtabis: prius eſt conſtitui, quàm referri: Ergo perſonæ divinæ non conſtituuntur per relationem.

Diſtin-

Diſtinguo antecedens: quàm referri relatione accidentali & categorica, Concedo: quam referri relatione ſubſtantiali & tranſcendente, Nego antecedens; nam potentia v. g. viſiva non conſtituitur in eſſe potentiæ, niſi per aliquid relativum; quia natura tota potentiæ eſt ad aliud, puta ad objectum viſibile.

# CAPUT IV.

## De æqualitate & conſubſtantialitate trium Perſonarum.

Circa perſonam Patris nulla eſt controverſia; omnes enim ſive Mahumetani, ſive Judæi, ſive Chriſtiani conveniunt perſonam divinam, quam vocamus Patrem, eſſe verum Deum. Sed gravis eſt controverſia inter Chriſtianos, Catholicos, & Mahumetanos, Judæos; & plures hæreticorum ſectas, utrum Filius & Spiritus Sanctus ſint Patri æquales & conſubſtantiales?

### §. I

### *Filius eſt verus Deus Patrì conſubſtantialis.*

Probatur ex Scriptura, Joan. 1. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum . . . . . omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.* Hic Verbum non eſt factum, ergo non eſt creatum; ſed verus Deus, qui fuit ſemper apud Patrem.

Nec dicant Sociniani Verbum in textu Græco dici Deum ſine articulo, ὁ qui ſemper præfigitur, quando ſignificatur verus Deus, Θεὸ; nam

v. 13.

v. 13. & 18. Deus ſummus legitur ſine articulo, ſicut & Matth. 14. v. 33. & 1. Cor. 8. v. 4. & 6. Contra vero Chriſtus cum articulo dicitur Deus Rom. 9. v. 5. ut obſervat ſanctus Chryſoſtomus hom. 3. in Joan. Quin & falſi Gentium Dii nominantur cum ejuſmodi articulo. Gal. 4. v. 8. Act. 7. v. 43. Rom. 9. *ex quibus* (Judæis) *eſt Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus.*

Philipp. 2. *Cum in forma Dei eſſet; non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo; ſed ſemetipſum exinanivit formam ſervi accipiens.* Inſignis eſt iſte locus, ſoluſque ſufficit ad convincendos Socinianos. Chriſto hic duplex tribuitur forma, ſcilicet forma Dei, & forma ſervi, id eſt, hominis, quam accipiendo ſemetipſum exinanivit. Ergo ſicut per formam ſervi verus eſt homo; ita per formam Dei verus eſt Deus, adeo ut potuerit abſque rapina, ut loquitur Apoſtolus, ſe exhibere æqualem Deo; ſed majeſtatem ſuam voluit occultare, vilem ſervi formam induens velut habitum.

Prima Joannis 5. *Hic* (Chriſtus) *eſt verus Deus, & vita æterna.*

Dices 1. Nomen Dei eſt æquivocum, ſoletque in Scripturis indiſcriminatim tribui Deo & creaturis in Dignitate conſtitutis, ut Exodi 7. ubi Deus ait Moyſi, *Conſtitui te Deum Pharaonis.* Pſal. 81. *Deus ſtetit in Synagoga Deorum*, id eſt Judicum. Et infra, *Ego dixi, Dii eſtis, & filii excelſi omnes.* Ergo non poteſt concludi Filium eſſe Patri conſubſtantialem, ex eo quod in Scripturis vocetur Deus.

Diſtinguo antecedens: eſt æquivocum in novo teſtamento; Nego; nam apud Latinos Deus eſt

eſt nomen ſubſtantiæ, inquiebat ſupra Tertullianus, ſicut & apud Græcos Θεὸς; *neque Dominus,* inquit ſanctus Irenæus lib. 3. c. 6. *neque Spiritus ſanctus, neque Apoſtoli eum, qui non eſſet Deus, definitivè & abſolutè Deum nominaſſent, qui non eſſet verus Deus.* Eſt æquivocum in veteri Teſtamento; Subdiſtinguo: quando in textu originali, Hebraico ſcilicet, Deus exprimitur per vocem *Eloim*, tranſeat: quando exprimitur per nomen tetragrammaton *Jehova;* Nego antecedens. In Confeſſo enim eſt apud omnes tum Judæos, tum Chriſtianos, hoc nomine ſignificari Dei eſſentiam: atqui Chriſtus in veteri Teſtamento ſæpè vocatur *Jehova:* Iſa. 7. *Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel,* Jehova, cap. 9. *parvulus natus eſt nobis... vocabitur nomen ejus Admirabilis.... Deus,* Jehova, Zach. 11. *appenderunt mercedem meam triginta argenteos, & dixit Dominus* (Jehova) *ad me... decorum pretium, quo appretiatus ſum ab eis.* Quæ de Chriſto eſſe prædicta conſtat ex Matthæi capite 27. v. 9. Idem Propheta cap. 12. inducit Deum, (*Jehova*) de ſe loquentem, *aſpicient ad me, quem confixerunt,* ſcilicet quando unus militum lancea latus ejus aperuit Joan. 19. Malach. 3. Deus (*Jehova*) ſic loquitur: *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam:* quem Angelum ipſe Gabriel Angelus Luc. 1. v. 16. & 17. interpretatur de Joanne Baptiſta, *multos filiorum Iſrael,* inquit, *convertet ad Dominum Deum ipſorum, & ipſe præcedet ante illum in ſpiritu & virtute Eliæ;* ac proinde Chriſtus, quem præceſſit Joannes, eſt Deus (*Jehova*) filiorum Iſrael. Sociniani textibus Zachariæ

& Malachiæ ſe victos confitentur, dum unum reponunt, nempe illos eſſe corruptos.

Dixi in reſponſione, *tranſeat*, ſcilicet nomen *Eloim*, eſſe æquivocum; quia revera non eſt, ex eo quòd ſemel aut bis tribuatur creaturis; quis enim dixerit nomina, *Leo*, *lapis*, *angularis*, eſſe æquivoca,. quia Chriſtus in Scripturis aliquando appellatur Leo de Tribu Juda, lapis angularis? Æquivoca quippe ſunt nomina, quæ ex communi uſu tribuuntur rebus diverſæ prorſus naturæ: ſic canis eſt nomen æquivocum reſpectu canis terreſtris & marini, quia ambo conveniunt in illo nomine, & vix aliter vocantur, quamvis natura prorſus differant. Sed quemadmodum non ſequitur nomen *Leo* eſſe æquivocum, quia metaphoricè & figuratè raròde Chriſto prædicatur; ita nec dici poteſt nomen *Deus* eſſe æquivocum, quia creaturis ſemel aut bis tribui legitur.

Dices 2. Chriſtus Joan. 10. amovit hancce Judæorum opinionem, quòd ſe Deo æqualem faceret; oſtenditque ſe Deum dixiſſe, aut Filium Dei, quomodo in Scripturis, ii, ad quos ſermo Dei factus eſt, dicuntur Dii & filii Excelſi: Ergo.

Nego antecedens: Chriſtus enim, ut compeſcat furentes adversùm ſe Judæos, quia dixerat, *Ego & Pater unum ſumus*, argumentatur à minori ad majus. Scriptura Deos appellat, qui indubitatis ſignis probant ſe à Deo miſſos, & nomine ejus locutos: atqui opera mea, quæ nemo alius fecit, probant me à Patre miſſum & vera locutum: Deus enim non poteſt miracula edere ad confirmandum mendacium: Ergo abſque blaſphemia dixi me eſſe Filium Dei. Si ratione tam opportuna & ad perſuadendum accommodata placa-

placabiles ſe præbuiſſent Judæi, audiſſent à Chriſto, quàm ſublimiori modo verè dixiſſet ſe eſſe Filium Dei. Sed cùm nihilominus in ipſum furerent, eos in cæcitate ſua dimiſit, monente Scriptura Eccli. 32. *ubi auditus non eſt, non effundas ſermonem.*

Inſtabis: Chriſtus probat ex operibus & miraculis à ſe patratis, ſe eſſe Filium Dei: atqui miracula non probant verum Deum eſſe & Filium ejus naturalem, qui ea operatur; nam Elias & alii Prophetæ patrarunt miracula, ex quibus colligi non poteſt ipſos fuiſſe filios Dei naturales & conſubſtantiales: Ergo Chriſtus hoc ſuo ratiocinio non concludit ſe eſſe Filium Dei conſubſtantialem, ſed solùm ſecundùm quandam denominationem.

Diſtinguo majorem: ex operibus & miraculis editis in confirmationem ſuæ doctrinæ, qua aſſerebat eſſe ſe Filium Dei unigentium, Joan. 3. v. 16. æqualem Patri, Joan. 5. v. 18. Concedo: qua aſſerebat ſe eſſe Filium Dei eo modo, quo Elias & alii Prophetæ dicuntur Filii Dei, Nego majorem. Itaque miracula, ſi ſecundùm ſe præcisè ſpectentur, non probant Deum eſſe, qui ea operatur, ut patet ex cap. 14. Act. 1. 10. ſed quando eduntur ad probandam divinitatem ejus qui loquitur, ſunt ſigna indubitata illum eſſe Deum. Porrò nec Prophetæ, nec Apoſtoli patrarunt miracula ut perſuaderent ſe eſſe Deos, abſit; ſed ut teſtarentur Meſſiam in lege promiſſum, & in Evangelio exhibitum eſſe unigenitum Dei Filium, Patri conſubſtantialem, quam veritatem Chriſtus ipſe innumeris ſignis & prodigiis confirmavit.

Dices 3. Eccli. 24. v. 5. & 12. Sapientia, quæ eſt Chriſtus inter creaturas, prima numeratur, *Ego ex ore Altiſſimi prodivi primogenita ante omnem creaturam.... qui creavit me, requievit, in tabernaculo meo.* Ergo.

Nego conſeq. Sapientia enim dicitur 1. primogenita eo ſenſu quo legitur Matth. 1. de beata Virgine, *peperit filium ſuum primogenitum*, non quod alios poſteà peperit; ſed quòd nullum priùs pepererit. 2. dicitur creata creatione latiùs ſumpta pro quavis productione. Eenim verò quæ eòdem capite dicuntur de Sapientia, convenire non poſſunt creaturæ.

Alii textus benemulti objiciuntur à Socinianis, ſed facilè ſolvi poſſunt.

Matth. 17. ait Chriſtus ad Jacobum & Joannèm, *non eſt meum dare vobis*, ſcilicet ratione propinquitatis carnalis, quo titulo ambo illi fratres primas ſedes ambiebant.

Matth. 19. Chriſtus rejicit nomen Magiſtri boni: *Nemo bonus*, inquit, *niſi ſolus Deus.* Sed ejuſmodi reſponſum eſt ad mentem juvenis, qui Chriſtum ut purum hominem habebat.

Matth. 24. de die ultimo ait Chriſtus: *Nemo ſcit, neque Filius*, &c. quod de Chriſto ut homine intelligi debet. Utrùm autem reverà Chriſtus ſic ſpectatus ignoraverit diem judicii, expendetur, ubi de Incarnatione.

Joan. 14. ait Chriſtus, *Pater major me eſt*, nempe ſecundùm Chriſti humanitatem.

Joan. 17. v. 3. Chriſtus Patrem ſic alloquitur: *hæc eſt autem vita æterna, ut cognoſcant te ſolum verum Deum.* Sed hoc dicitur comparatè ad falſos Deos Gentilium, non vero ad duas Perſonas ſanctiſſimæ

mæ Trinitatis; ita ut vox *ſolus* conjungatur ſubſtantivo *Deus*, non verò ſubſtantivo *Pater*, quaſi ſenſus ſit; Tu, Pater, es ſolus verus Deus, non verò: Tu ſolus, Pater, es verus Deus. Et v. 22. *ut ſint unum, ſicut & nos unum ſumus.* Quæ à Chriſto dicuntur ratione humanitatis, qua affectu unum eſt cum Patre: non ratione divinitatis, qua cum Patre unum eſt in natura.

1. Cor. 15. v. 28. *Cùm autem ſubjecta fuerint illi* (Patri) *omnia, tunc & ipſe Filius ſubjectus erit ei;* ſcilicet ratione corporis myſtici, quod eſt Eccleſia, quæ deſtructa morte & omni peccato, evacuatoque omni principatu & poteſtate inimici, perfectè cum ſuo capite ſubjicietur Deo.

## §. II.

### *Spiritus ſanctus eſt æqualis & conſubſtantialis Patri, ac Filio.*

Probatur Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii, & Spiritus ſancti.* 1. Joan. 5. *Hi tres unum ſunt.* Sub hac fide initiantur Chriſtiani, & tribus perſonis conſecrantur. Act. 5. Sanctus Petrus Ananiam ſic increpat: *Cur tentavit ſatanas cor tuum mentiri te Spiritui ſancto? non es mentitus hominibus, ſed Deo.* 1. Cor. 6. *An neſcitis, quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti?* atqui templum ſoli vero Deo competit, nec ullius creaturæ dici poſſumus templa.

Dices 1. Quæ in Scripturis de Spiritu ſancto leguntur, intelligenda ſunt de donis gratiæ, ut 1. Theſſal. 4. *Spiritum nolite extinguere:* ergo Spiritus ſanctus non eſt perſona divina.

Distinguo antecedens: intelligenda sunt de donis gratiæ, aliquando, ut citato capite, Concedo: Semper, Nego antecedens: namque Spiritus sanctus à suis donis manifestè distinguitur Rom. 8. *Charitas diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum .... Hæc omnia operatur unus atque idem Spiritus dividens singulis prout vult.* Unde Dydimus sic concludit c. 1. de Spiritu sancto, *quorum ergo una est operatio, una est substantia.*

Dices 2. Plura de Spiritu Sancto leguntur, quæ Deo vero convenire nequeunt, ut Rom. 8. *Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Ephes. 4. *Nolite contristare Spiritum sanctum Dei.* Ergo Spiritus sanctus non est Deus.

Distinguo antecedens. Plura leguntur scripta figuratè & metaphoricè, quemadmodum Genes. 6. Deus dicitur tactus dolore cordis, Concedo: plura leguntur scripta propriè, Nego antecedens. Itaque Spiritus postulat gemitibus, id est, postulare facit, interprete S. Augustino & aliis. Contristatur, hoc est, improbat; quod malè gerunt homines.

Dices 3. Qui mittitur minor est eo, qui mittit: atqui Spiritus sanctus mittitur à Patre & Filio: Ergo.

Distinguo majorem: qui mittitur cum imperio & dependentia, Concedo: qui mittitur sine imperio & dependentia, ut accidit in missionibus divinis, de quibus mox, Nego majorem.

CA-

# CAPUT V.

## De Missionibus Divinis.

Q. 1. *Danturne missiones divinæ?*

R. Dantur; Christus enim Joan. 7. de seipso ait, *ab ipso sum, & ipse me misit.* Et cap. 14. de Spiritu sancto, *quem mittet Pater in nomine meo.*

Q. 2. *Quomodo definitur missio?*

R. Definitur processio unius personæ ab alia adjunctum habens effectum temporalem, pertinentem ad ordinem gratiæ.

Dicitur 1. *processio*, quia persona, quæ non procedit, propriè non mittitur: *Pater*, inquit Sanctus Augustinus lib. 4. de Trinitate cap. 20. *non dicitur missus: non enim habet de quo missus sit, aut ex quo procedat.*

Dicitur 2. *adjunctum habens effectum temporalem;* quia processio præcisè spectata est æterna; missio verò temporaliter dicitur Galat. 4. *ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum.* Unde sanctus Augustinus citato c. 20. sic habet, *non eo ipso quòd de Patre natus est, missus dicitur Filius, sed vel eò quòd apparuit mundo Verbum caro factum, vel eò quòd ex tempore cujusque mente percipitur.*

Dicitur 3. *pertinentem ad ordinem gratiæ;* persona enim divina propriè non dicitur mitti propter opera ordinis naturalis.

Dices 1. Isa. 48. Filius dicitur missus à Spiritu sancto: Ergo Missio in divinis non est processio.

Distinguo antecedens: missus est à Spiritu sancto quatenus homo, quem Spiritus sanctus

omnium gratiarum donis ornavit, Concedo: quatenus Verbum & ſecunda perſona ſanctiſſimæ Trinitatis, Nego antecedens.

Dices 2. qui mittit, voluntatem ejus, qui mittitur, movet, ac determinat: atqui Pater voluntatem Filii nec movet, nec determinat: Ergo.

Diſtinguo majorem: quando mittens & miſſus habent diverſas naturas & voluntates, ut in creatis, Concedo; quando una eſt mittentis & miſſi ſingularis natura & voluntas, Nego majorem.

Ergo una perſona non mittitur, quin aliæ adſint propter circuminſeſſionem, juxta illud Joan. 14. *ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* Sed in illa inhabitatione Filius & Spiritus ſanctus propriè mitti dicuntur, quia procedunt: Pater verò dari, quia à nullo procedit.

Q. 3. *Quid eſt circuminſeſſio?*

R. Definitur à Theologis, intima exiſtentia unius perſonæ in altera ſine confuſione perſonæ: *Totus Pater in Filio & Spiritu ſancto*, inquit S. Fulgentius lib. de Fide cap. 1. *& totus Filius in Patre & Spiritu ſancto; & totus Filius & Pater in Spiritu ſancto eſt*, nimirum propter unitatem naturæ, à qua tres perſonæ non diſtinguuntur realiter.

Q. 4. *Quare una perſona potiùs dicitur mitti, quàm alia, cùm ſola nec mittatur, nec operetur adjunctum effectum temporalem?*

R. Ideo una perſona potiùs mitti dicitur; quia effectus temporaliter producendus ſpecialem habet affinitatem, & ſimilitudinem cum propria ejus notione. Hinc quia Pater eſt primum notionale principium, appropriatur illi creatio & gubernatio univerſi: Filio quoque, quia procedit ut Verbum terminus cognitionis æternæ, adſcri-

adſcribitur omne donum intellectuale, ut ſapientia, & propter illud dicitur mitti. Denique ad Spiritum ſanctum, qui eſt terminus volitionis & amoris Patris ac Filii, referuntur omnia dona, quæ perficiunt voluntatem, ut ſanctificatio, charitas, &c. quorum infuſio appellatur Spiritus ſancti infuſio.

Q. 5. *Quotuplex eſt miſſio?*

R. Duplex; alia viſibilis, cùm adjunctum habet effectum viſibilem, vel permanentem, puta Incarnationem; vel tranſeuntem, v. g. ſpeciem columbæ, linguas igneas die Pentecoſtes: alia inviſibilis, quæ eſt cum effectu inviſibili, qualis eſt infuſio gratiæ & charitatis.

# CAPUT VI.

## De Prima Perſona.

Q. I. *Quæ ſunt nomina propria primæ Perſonæ?*

R. Dicitur I. Pater, quia propriè generat Filium. 2. ingenitus, non quia non naſcitur, hoc enim ſenſu Spiritus ſanctus eſt ingenitus; ſed quia non producitur.

Q. 2. *Pater poteſtne dici fons & origo totiùs divinitatis?*

R. Non poteſt niſi impropriè; quia principium denotat proceſſionem: divinitas autem non procedit, ſicut definitum eſt in Concilio Lateranenſi quarto, capite *Damnamus*; ſed eſt ipſamet pricipium radicale omnium proceſſionum.

Q. 3. *Poteſtne vocari auctor, aut cauſa Filii?*

R. Primam appellationem deteſtatur ſanctus Auguſtinus lib. 3. contra Maximinum cap. 14.

 exiſti-

existimans illud nomen significare quandam excellentiam & auctoritatem; usurpatur tamen à sancto Hilario lib. 4. de Trinitate. Similiter apud Græcos Pater sæpiùs dicitur causa; sed juxta usum Latinæ vocis non potest ita vocari; quia causa est principium influens in aliud, id est, in rem alterius naturæ: Filius autem in divinis non est aliud à Patre, sed alius dumtaxat.

Q. 4. *Veræ suntne hæ propositiones:* Pater omnia intelligit verbo: Pater & Filius diligunt se Spiritu sancto?

R. Si sumantur notionaliter, veræ sunt; nam Pater producendo Verbum omnia intelligit: Pater & Filius mutuo amore producunt Spiritum sanctum. Si autem accipiantur essentialiter, falsæ sunt; quia neque Filius est forma, per quam Pater intelligit; neque Spiritus sanctus forma, per quam Pater & Filius sese diligunt: Pater enim intelligit per intellectionem, & amat per volitionem; quæ sunt attributa essentialia communia tribus Personis. Unde sanctus Augustinus improbat hanc propositionem, *Pater est sapiens sapientia genita.*

# CAPUT VII.

## De secunda Persona.

Q. 1. *Quæ sunt nomina propria secundæ Personæ?*

R. Dicitur 1. Filius; quia procedit per veram generationem. 2. Verbum, & à Tertulliano Sermo; quia est terminus intellectionis paternæ, ob eamque rationem nonnunquam vocatur Sapientia genita. 3. Imago; quia imago definitur,

finitur, unius ab alio deducta similitudo: atqui secunda Persona deducitur seu producitur à Patre tanquam ejus similitudo; quid enim est verbum, nisi similitudo & imago rei? *Ista imago*, inquit sanctus Ambrosius lib. 1. de Fide cap. 4. *non est falsa, quia veritas est: non est muta; quia Verbum est, non est mortua, quia vita est: non est inanis, quia virtus est.* Hæc imago dicitur splendor gloriæ, candor majestatis divinæ, figura & character substantiæ paternæ, hoc est, similitudo expressa personæ Patris.

Q. 2. *Quare secunda Persona dicitur Filius?*

R. Quia procedit per veram generationem, generatio enim definitur, origo viventis à vivente principio conjuncto in similitudinem naturæ: atqui hæc definitio convenit processioni Filii; est enim origo Personæ viventis à Patre vivente, principio conjuncto, id est, substantia generantis communicata genito in similitudinem naturæ: Ergo.

Q. 3. *Quare processio secundæ Personæ est potiùs generatio quàm processio Spiritus sancti, cùm processio Spiritus sancti sit etiam origo viventis à vivente, principio conjuncto, in similitudinem naturæ? Spiritus enim sanctus est vivens, proceditque à principio vivente, scilicet Patre & Filio, quorum substantia ipsi communicatur in similitudinem naturæ, utpotè qui sit Deus, æqualis Patri & Filio?*

R. Hic exclamare licet cum Propheta Isa. 53. *Generationem ejus quis enarrabit?* Unde S. Gregorius Nazianzenus oratione prima, *honoretur silentio.* Et S. Augustinus lib. 3. contra Maximinum cap. 14. *distinguere inter illam generationem & hanc processionem, nescio, non valeo, non sufficio.* Quin Sanctus

Irenæus

Irenæus lib. 2. contra hæreſes cap. 48. & S. Athanaſius Or. 2. inſanos pronuntiant, qui divinæ generations rationem enarrare præſumunt. Et hæc eſt unica Sanctorum reſponſio adversùs argutias Hæreticorum ex Philoſophia petitas.

Verùm iidem Patres, ubi Catholicis illud myſterium explanare ſtudent, probabilibus conjecturis diſcrimen definiunt divinam generationem inter & Spiritus ſancti proceſſionem, illudque præſertim repetunt, ut ſanctus Auguſtinus in Pſalmum 44. & lib. 9. de Civitate Dei cap. 12. ſanctus Athanaſius Orat. 3. ſanctus Gregorius Nazianzenus Orat. 36. & alii, ex eo quòd ſecunda Perſona non verò tertia procedat ut Verbum ſeu terminus cognitionis paternæ, ac proinde ut vivens Patris imago ab eo deducta, & verus Filius; namque proprium eſt intellectus aſſimilare ſibi objectum cognitum, ejuſque imaginem exprimere.

Dices: Spiritus ſanctus habet naturam divinam vi ſuæ proceſſionis; tum quia illam non habet à ſe, tum quia procedit ut Deus: Ergo.

Nego antecedens; Spiritus enim ſanctus non procedit ut Deus, ſed ut amor, qui indenticè & realiter, non autem vi ſuæ proceſſionis eſt Deus; quia amor ex ratione ſua non aſſimilat amanti objectum amatum, ſed unit ſolummodò: contra verò cognitio eſt expreſſa imago & ſimilitudo objecti cogniti, ac proinde ſecunda perſona, utpote Verbum & terminus cognitionis paternæ, procedit ut Deus, hoc eſt, ut Patri per omnia ſimilis.

Q. 4. *Ex quarum rerum cognitione procedit Verbum?*

R. 1. Procedit per ſe & formaliter ex cognitione comprehenſiva Eſſentiæ divinæ, trium Perſona-

ſonarum, & creaturarum poſſibilium; quia Verbum eſt formalis expreſſio adæquata & infinitè perfecta Perſonæ Patris, ac proinde divinæ ejus naturæ & proprietatum perſonalium: atqui non eſſet perfecta & adæquata expreſſio, niſi cognitio, ex qua procedit, eſſet comprehenſiva Divinæ naturæ, hoc eſt, niſi ſe extenderet ad omnia, quæ poteſt Divina natura, & ad omnes ejus ſubſiſtendi modos, qui ſunt tres Perſonalitates: Ergo.

R. 2. Verbum non procedit formaliter ex cognitione creaturarum exiſtentium; quia Verbum, utpote ſummè neceſſarium, non procedit formaliter, niſi ex cognitione abſolutè neceſſaria: atqui cognitio creaturarum exiſtentium non eſt abſolutè neceſſaria, cùm earum exiſtentia ſit contingens, & abſolutè poſſint non exiſtere.

R. 3. Verbum procedit concomitanter ex cognitione creaturarum exiſtentium; quia illa cognitio, quamvis non neceſſaria, eſt tamen æterna, & identicè eadem ac cognitio eſſentiæ divinæ: Ergo proceſſio Verbi non eſt ſine cognitione creaturarum exiſtentium: *Verbum*, inquit ſanctus Auguſtinus lib 11. Confeſſionum capite ſecundo, *ſempiternè dicitur, & eo ſempiternè dicuntur omnia.*

Dices: Nondum concipitur Verbum exiſtere in inſtanti quo producitur, alioquin ſupponeretur priùs exiſtere, quàm generaretur: Ergo non procedit ex cognitione ſui ipſius, multò minùs ex cognitione Spiritus ſancti, aut creaturarum poſſibilium, quæ ſunt Verbo poſteriores.

Nego antecedens; Verbum enim eſt Patri coæternum, & Spiritus ſanctus utrique, nec in æternitate ulla eſt prioritas durationis, ſed ſolùm origi-

originis, quæ non eſt inſtans, in quo non fuerit Verbum, ſed dumtaxat inſtans, à quo Verbum emanare concipitur. Cum autem Pater ex cognitione ſui ipſius producat Verbum, nec poſſit eſſe aut concipi Pater, vel ſpirator, quin concipiatur habere Filium, & producere Spiritum Sanctum; manifeſte ſequitur Filium æquè procedere ex cognitione ſui & Spiritus Sancti, ac ex cognitione Patris.

Ergo, inquies, Verbum ex ſeipſo & ex Spiritu Sancto procedit, objectum enim cognitionis concurrit ad Verbum efformandum.

Nego ſequelam, cujus confirmationem diſtinguo; objectum concurrit, ſi ſit motivum, hoc eſt, ſi intellectum moveat, Concedo: ſi ſit terminativum ſolummodo, Nego. Porro Intellectus divinus ex ſeſe infinitam habet vim intelligendi, nec indiget concurſu objectorum, ac proinde nec Verbum, nec Spiritus Sanctus, nec creaturæ concurrunt ad intellectionem notionalem Patris, ſed illam ſolummodo terminant.

# CAPUT VIII.

## De tertia Perſona.

Q. 1. *Quæ ſunt nomina propria tertiæ Perſonæ?*

R. Vocatur 1. Spiritus Sanctus: 2. Amor. 3. Donum.

Q. 2. *Cur tertia Perſona dicitur Spiritus Sanctus, cum Pater & Filius ſint æque ſpiritus & ſancti?*

R. Spiritus dupliciter accipi poteſt: eſſentialiter pro ſubſtantia immateriali, & ſic nomen Spiritus eſt commune tribus perſonis; quia una eſt

earum

earum ſubſtantia ſimpliciſſima, & omnis materiæ expers. 2. notionaliter, ita ut ſpiritus idem ſit ac ſpiratus, & hoc ſenſu nomen Spiritus eſt proprium tertiæ Perſonæ; quia nulla alia producitur ſpiratione.

Q. 3. *Quare non ſimpliciter dicitur Spiritus, ſed cum adjuncto ſanctus?*

R. Quia procedit per voluntatem, ut amor puriſſimus & immutabilis: cum enim amor ſit unio & nexus amantis cum re amata, ſubſtantiæ ſpiritales puræ vel impuræ fiunt, quatenus per amorem rebus vel præſtantioribus aut vilioribus admiſcentur, *facti ſunt abominabiles, ſicut ea quæ dilexerunt*, Oſeæ 9. Ergo tertia Perſona, utpote nexus ſeu amor Patris & Filii puriſſimus & comprehenſivus, vi ſuæ proceſſionis eſt ſancta, vel potius ipſa ſanctitas, cujus participatione Angeli & homines ſancti evadunt, & ideo eorum ſanctificatio Spiritui Sancto appropriatur.

Ergo amor notionaliter ſumptus eſt nomen proprium Spiritus Sancti; eſſentialiter verò eſt commune tribus Perſonis, juxta illud Joan. 4. *Deus charitas eſt.*

Q. 4. *Ex quarum rerum amore procedit Spiritus Sanctus?*

R. Per ſe formaliter procedit ex amore divinæ eſſentiæ & trium Perſonarum; quia ſolus ille amor eſt neceſſarius: concomitanter vero ex amore creaturarum exiſtentium, quia in Deo eſt unus amor, quo ſe & cætera diligit propter ſeipſum; ſed ſeipſum diligit neceſſario, cætera liberè: Spiritus autem ſanctus, cum ſit perſona ſumme neceſſaria, non procedit formaliter & per ſe ex amore libero, ſed ſolum concomitanter, ut diximus de proceſſione Verbi.

Dixi,

Dixi, *creaturarum existentium*; quia cum ex dictis Deus non bene velit creaturis possibilibus & nunquam futuris, nullus in Deo est earum amor, ex quo procedat Spiritus Sanctus.

Q. 5. *Quare Spiritus Sanctus vocatur donum?*

R. Quia donum definitur, res gratuito ac liberaliter data sine spe retributionis: atqui prima donatio est amor, quo quis alteri bene vult: ergo cum Spiritus Sanctus procedat ut amor notionalis, proprie est donum notionaliter sumptum.

Ergo Spiritus Sanctus non est donum, nisi per ordinem ad creaturas, quia donatio debet esse libera; amor autem in Deo non est liber, nisi quatenus terminatur ad creaturas.

Ergo productio Filii & Spiritus Sancti non potest dici donum, quia est emanatio naturalis necessaria & minimè libera.

Ergo licet donatio actualis sit in tempore, sicut & omissio; nomen tamen doni competit Spiritui Sancto ab æterno, quia Deus ab æterno dilexit, quos in tempore vocat, justificat & glorificat. Hæc supernaturalia dona dumtaxat in exemplum appellamus; quia Spiritus Sanctus non dicitur dari aut mitti propter dona naturalia, qualis est creatio, aut conservatio.

## CAPUT IX.

### Utrum mysterium Sanctissimæ Trinitatis ita sit supra rationem, ut ei repugnet?

R. Minime; tum quia ratio naturalis est lumen à Deo infusum: atqui quod est à Deo, non

non poteſt determinare ad falſum & erroris principium: tum quia homo creatus eſt ad imaginem & ſimilitudinem Dei: eſſet autem diſſimilis, ſi ex principiis rationis naturalis cogeretur negare hoc myſterium: Ergo.

Dices: Illud eſt primum principium totius ratiocinii humani, *quæ ſunt eadem uni tertio, ſunt eadem inter ſe:* atqui myſterium Trinitatis deſtruit hoc principium; namque Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus ſunt quid unum in uno tertio, nempe in natura divina, & tamen non ſunt idem inter ſe: Ergo myſterium Trinitatis eſt contra rationem naturalem.

R. 1. Negando majorem: Illud quippe principium, *quæ ſunt eadem uni tertio*, &c. non eſt æquè univerſaliter verum, ac iſtud, *impoſſibile eſt idem ſimul eſſe & non eſſe;* ac proinde non eſt primum principium totius ratiocinii humani. Si enim abſolute & univerſaliter eſſet verum, cur à Philoſophis inventæ ſunt tot regulæ, figuræ, & modi quibus non ſervatis, ratiocinia noſtra reperiuntur falſa? niſi quia multa poſſunt eſſe eadem in uno tertio, quæ tamen non ſunt inter ſe eadem, ut patet ſequentibus exemplis: aliquod vivens eſt rationale: atqui omne brutum eſt vivens: Ergo aliquod brutum eſt rationale. In hoc ſyllogiſmo, licet brutum & rationale ſint quid unum in vivente, diverſa tamen ſunt inter ſe. Item omnis homo eſt vivens: ſed omnis planta eſt vivens: Ergo omnis planta eſt homo. Hic planta & homo conveniunt in vivente, & tamen non conveniunt inter ſe.

Ergo principium illud, *quæ ſunt eadem uni tertio*, &c. non eſt ita verum, ut nullas admittat ex-

exceptiones, etiam in rebus creatis, propter quas Philoſophi docent ſatis non eſſe, res convenire utcunque in uno tertio, ut ſint quid unum inter ſe, ſed certo quodam modo, & ſecundum regulas ab ipſis traditas.

Porro ſi ratio naturalis has regulas adinvenit, ut certo diſcurrat circa res creatas & finitas, prudenter hærere debet circa divinas, & dubitare, num ſcilicet iſtæ ratiocinii leges ſufficiant, multa enim effata valent in rebus creatis, quæ ſi ad divina transferas, falſa reperiuntur, quale eſt iſtud, *ex nihilo nihil fit.* Quare

R. 2. negando minorem, cujus confirmationem diſtinguo: Pater & Filius ſunt quid unum in eſſentia divina inadæquatè, Concedo: adæquate, Nego. Nam eſſentia divina non solùm convenit Patri, ſed etiam Filio, & Spiritui ſancto, iiſque eſt communicabilis, quemadmodum animal convenit, & communicatur rationali & bruto. Unde ſicut non ſequitur brutum & rationale eſſe quid unum inter ſe, quia ſunt unum in animali, ſed inadæquate, rationale quippe non eſt omne animal, ſed aliquod: ſic Pater & Filius non ſunt una perſona, ex eo quod ſint quid unum in natura divina; quia Pater non eſt totum id, quod eſt natura divina.

Inſtabis: Atqui myſterium Trinitatis repugnat primario huic principio, *impoſſibile eſt idem ſimul eſſe & non eſſe;* admiſſo enim ſanctiſſimæ Trinitatis myſterio idem ſimul erit & non erit; Deus erit ens à ſe, & non erit ens à ſe; Filius quippe & Spiritus Sanctus ſunt Deus, & tamen non ſunt à ſe; Ergo.

Nego

Nego ſubſumptum, cujus confirmationem diſtinguo: idem erit à ſe & non erit ſub diverſo reſpectu, Concedo: ſub eodem reſpectu, Nego; namque Filius & Spiritus Sanctus abſolute & eſſentialiter ſpectati ſunt unum ens à ſe, notionaliter autem non ſunt à ſe, ſed ab alio, non tanquam à cauſa diverſæ naturæ, ſed tanquam à principio ejuſdem naturæ ſingularis, quæ exigit ſubſiſtere tribus modis, quorum ipſamet eſt radicale principium; & ab ipſa emanant mediante intellectu, & voluntate notionaliter ſumptis.

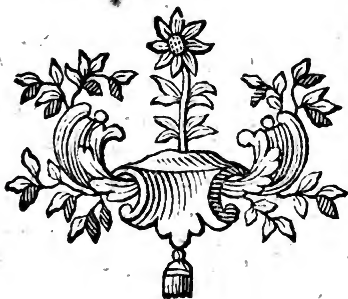
# CAPUT X.

## Utrum notitia myſterii ſanctiſſimæ Trinitatis ſit ad ſalutem neceſſaria?

Reſpondeo cum omnibus Catholicis: Eſt neceſſaria neceſſitate tum medii, tum præcepti in lege Evangelica. Probatur ex Scriptura, Matth. 28. *Euntes docete ergo omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Additur Marc. 16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur.* Unde Apoſtolus Act. 19. obſtupeſcens, quod Epheſii dicerent ſe neſcire an eſſet Spiritus Sanctus, reſpondit, *in quo ergo baptizati eſtis?* Quæ verba innuunt notitiam trium Perſonarum uti neceſſariam Baptiſmo præire, & ita ab initio intellexit Eccleſia, quæ ab initiandis expreſſam ſanctiſſimæ Trinitatis fidem ſemper exegit. Enimverò initiandus Patri, Filio, & Spiritui Sancto in Baptiſmo conſecratur, illis fidem & obſequium pollicetur: noverit ergo neceſſe eſt, quæ ſit cujuſque natura

& dignitas, ne cultum divinum ad creaturam transferat, vel debitum honorem vero Deo deneget. Quare merito Innocentius XI. an. 1679. & Clerus Gallicanus anno 1700. damnarunt hanc quorumdam Modernorum propositionem, *Absolutionis capax est homo, etiamsi per negligentiam etiam culpabilem nesciat mysterium sanctissimæ Trinitatis & Incarnationis.* Præiverat Academia Lovanien. an. 1653. Porro si incapaces sunt absolutionis qui adorandum illud mysterium ignorant, à fortiori Pastores, quorum silentio & incuria plures animæ pereunt.

Dixi, *in lege Evangelica*; quia in lege veteri notitia explicita hujus mysterii non erat omnibus & singulis ad salutem necessaria, cum non esset ita clare revelatum.



Tra-



# Tractatus
## DE
# RERUM CREATIONE.

Dicemus 1. generatim de creatione mundi, deinde speciatim de præcipuis ejus partibus, scilicet de Angelis, & de Homine.

## CAPUT PRIMUM.

### De Creatione Mundi.

Q. 1. *Quid est creatio?*

R. Latius sumitur pro qualibet productione; quo sensu Eccles. 27. Sapientia ait, *Ab initio & ante sæcula creata sum:* strictius vero sumpta definitur, productio totius entis ex nihilo.

Q. 2. *Mundus estne ab æterno?*

R. De fide est, mundum non esse ab æterno, sed creatum in tempore ex nihilo; nam Proverb. 8. Sapientia de seipsa sic loquitur: *Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret à principio:* ergo fuit, cum Deus non fecerat quicquam. Et Gen. 1. *In principio creavit Deus cœlum & terram*, hoc est, initio temporis, interprete Concilio Lateranensi quarto, capite *Firmiter*, ubi sic habet: *Unum universorum principium. Creator omnium visibilium, & invisibilium, spiritualium & corporearum; qui sua omnipotenti virtute simul* AB INITIO TEMPORIS *utramque de nihilo condidit creaturam spiritualem & corporalem Angelicam videlicet, & mundanam, ac deinde humanam quasi communem, & spiritu & corpore constitutam.*

Ergo ex Concilio Angeli non sunt creati ante mundum corporeum; ut visum est nonnullis è Patribus; confirmaturque Exodi c. 20 *Sex... diebus fecit Dominus cœlum & terram . . . . . & omnia quæ in eis sunt*, ac proinde Angelos.

Ergo Angeli creati sunt primo die, & ut loquitur Concilium, ab initio temporis; illudque colligit Venerabilis Beda ex cap. 1. Genes. ubi dicitur: *terra erat inanis & vacua*, non vero cœlum, utpote statim Angelorum sedes. Certe constat Angelos creatos ante lapsum hominis, cùm ceciderit suggestione dæmonis.

Q. 3. *Cur Moyses nihil de creatione Angelorum inseruit in sua Historia?*

R. Quia solam rerum corporearum originem & seriem describendam susceperat.

Quomodo autem Moyses texere potuerit historiam ab orbe condito usque ad suam ætatem, cùm nullus sit Scriptor ipso antiquior; quo ordine

ne condita ſit rerum univerſitas, & intelligenda plura difficilia, quæ in illa Hiſtoria occurrunt, ſat fuſe expoſuimus Tom. 1. Tractatu de creatione, ſecunda parte.

# CAPUT II.

## De Angelis.

Q. 1. *Quid ſignificat Angeli nomen?*

R. Nuntium: *Angelorum vocabulum*, inquit ſanctus Gregorius homilia 34. in Evang. *nomen eſt officii, non naturæ.* Hoc ſenſu Sacerdotes, Malach. 2. Angeli vocantur, & Joannes Baptiſta Matth. 11. quin ipſe Chriſtus Dominus appellatur Angelus teſtamenti, Malach. 3. utpote miſſus ad annuncianda gratiæ myſteria.

Q. 2. *Exiſtuntne Angeli?*

R. De fide eſt exiſtere, de iis enim frequenter loquitur Scriptura Gen. 22. *Angelus Domini de cœlo clamavit dicens, Abraham*, &c. Exodi 23. *Ecce ego mitto Angelum meum, audi vocem ejus.* Matth. 18. *Angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem Patris.*

Q. 3. *Poteſtne ratione naturali demonſtrari Angelorum exiſtentia?*

R. Affirmant Theologi non pauci, probantque tum ex incantationibus Magorum, tum ex quibuſdam energumenorum operationibus, quæ nec ad Deum referri poſſunt, cùm in illis impia deprehendantur, nec ad animas ſeparatas, cùm anima plus non poſſit ſeparata à corpore, quam conjuncta; alioquin unio ad corpus non eſſet illi naturalis, ſeu violenta & pœnalis, ut ſomniarunt Origeniſtæ. Ergo illa opera refundenda ſunt in ſubſtantias ſpirituales creatas, anima rationali præſtantiores.

Verùm, quamvis argumentum illud ſit probabiliſſimum, omnino tamen non convincit; namque ſeclusa revelatione divina; fingi poſſet plures animas corporibus ſolutas portenta illa conjunctim operari.

Q. 4. *Quid eſt Angelus?*

R. Definitur ſubſtantia creata, omnis materiæ expers, completa, & intellectualis.

Dicitur 1. *ſubſtantia creata*, ut explodatur error Gentilium, qui Angelos cuſtodes quos vocabant Genios & Deos penates, quaſi penes ſe manentes, tanquam Deos inferiores colebant.

Dicitur 2. *omnis materiæ expers*, quo differt Angelus ab homine; rejiciturque quorundam Antiquiorum opinio, ut ſancti Juſtini, Tertulliani, &c. qui Angelis tribuerunt corpora ſubtilia, per quæ ante diluvium genuerant Gigantes, de quibus Gen. 6.

Dicitur 3. *completa*, ut diſtinguatur Angelus ab anima rationali, quæ quidem eſt ſubſtantia ſpiritualis, ſed incompleta, & unum per ſe cum corpore efficiens.

Dicitur 4. *intellectualis*, hoc eſt, vi intelligendi prædita, & quidem tanta, ut Angeli ſimpliciter vocentur Intelligentiæ.

Ergo Angeli ſunt incorruptibiles & immortales, quia non conſtant ex partibus, quæ diſſolvi poſſint, utpote ſpiritus.

Ergo Angeli ſunt homine perfectiores, ut conſtat ex Pſ. 8. in quo de homine ſic habetur, *minuiſti eum paulo minus ab Angelis*, quem locum Apoſtolus urget Hebr. 2. ut probet Filium Dei aſſumendo naturam humanam, ſe infra Angelos dejeciſſe. Enimvero ſubſtantia mere ſpiritalis me-

melior eſt ſubſtantia compoſita ex ſpiritu & corpore.

Q. 5. *In quo Angeli hominibus excellunt?*

R. Excellunt 1. facultate motrice, quam Scripturæ paſſim, ut in Machabæorum libris & in Apocalypſi, ſtupendam exhibent. 2. intelligendi virtute: intellectus enim Angelicus humanum tripliciter ſuperat: 1. cum non ſit materiæ & ſenſibus alligatus, ſemper eſt in actu, non tamen in eodem; nam tranſit ab uno ad alium. 2. Non eſt diſcurſivus circa res naturales, ſed earum naturas intuitive videt, concluſiones congnoſcit in principiis, cauſas in effectibus, & viciſſim effectus in cauſis.

Dixi: *circa res naturales;* circa ſupernaturales quippe Angelus diſcurrere poteſt, nec Deum naturaliter cognoſcit, niſi abſtractè. 3. Angeli, utpote natura, ingenii acumine & amplitudine longe præſtantiores hominibus, atque ad majora miniſteria deputati tum in cœlo, tum in terra; *ſunt enim adminiſtratorii Spiritus*, Hebr. 1. multo plura naturaliter cognoſcunt; etenim Deus formavit primum hominem rerum naturalium ſcientia inſtructum: ut habetur Eccl. 17. à fortiori Angelos puras mentes & intelligentias, quibus ſcientia non minus eſt naturalis, quam materia formæ diſpoſitæ.

Q. 6. *Quomodo cognoſcunt Angeli?*

R. Non cognoſcunt per propriam ſubſtantiam, utpote quæ non ſit cauſa, neque idea aut exemplar rerum; quemadmodum eſſentia divina; ſed per ſpecies, ſeu ideas ipſis à Deo inditas rerum omnium naturalium ſaltem exiſtentium; quemadmodum nobis innatus eſt habitus primorum principiorum.

piorum. Dixi, *rerum existentium*; quia Anpeli non cognoscunt omnia possibilia.

Q. 7. *Angeli cognoscuntne naturaliter futura?*

R. Cognoscunt quæ futura sunt necessario, quia continentur in suis causis, quas comprehendunt: futura vero libera non cognoscunt nisi conjecturaliter; quia non habent necessariam connexionem cum causis secundis, dependentque à liberis Dei decretis, & determinatione voluntatis humanæ: quare horum præscientia Dei propria est, *annuntiate quæ ventura sunt in futurum*, ait Dominus ad idola gentium, Isa. 41. *& sciemus quia Dii estis vos.*

Q. 8. *Angeli cognoscuntne secreta cordium?*

R. Non cognoscunt certo, nisi Deus ipse, aut persona cogitans ea ipsis aperuerit; scriptum est enim 3. Regum cap. 8. v. 39. *tu solus nosti corda filiorum hominum.* Cur autem Angeli ignorent cordis aliorum secreta, id refundendum est in Providentiam Divinam, quæ cordis arcana suo examini & judicio retinuit.

Dixi, *nisi .... persona cogitans ea ipsis aperuerit;* quia Angelis patent secreta nostra quando volumus constatque ex Scriptura Angelos sibi invicem loqui & patefacere quid mente gerant, alioquin nulla inter eos esset societas.

Q. 9. *Quid est Angelorum locutio?*

R. Est unius ad alium mentis directio, ita ut Angeli tum censeantur ad invicem loqui, cum ad se invicem dirigunt cogitationes suas: sic & nos orantes Deum, vel Angelos alloquimur.

Q. 10. *Quomodo Angeli, per hujusmodi directionem, acquirunt novam notitiam, cum directio illa sit actus immanens, nec transeat ad intellectum audientis?*

R. Di-

R. Directio illa confert ad notitiam Angeli audientis, quatenus ſolvit ſignaculum, quo claudebantur proprii cordis arcana, efficitque ut cogitationes ſint perviæ Angelo audienti, quemadmodum & res cæteræ exiſtentes. Hujuſmodi itaque directio non eſt cauſa influens in alterius intellectum; ſed cauſa dumtaxat impedimentum removens, nempe velum ſupra corda expanſum, quo remoto, conſilia cordis patent Angelis ſive bonis, ſive malis, ſicut alia objecta exiſtentia.

Q. 11. *Locutio Angelorum eſtne idem quod illuminatio?*

R. Minimè; Nam diſcipulus loquitur Magiſtro, & creatura rationalis Deo; non ut illuminet; ſed ut diſcat.

Q. 12. *Quid eſt ergo illuminatio?*

R. Eſt locutio, per quam veritas ante ignorata manifeſtatur inferiori Angelo per ſuperiorem, quem inferior non illuminat. Unde illuminatio pertinet ad doctrinam, quod de ſimplici locutione dici non poteſt.

# CAPUT III.

## De gratia & lapſu Angelorum.

Q. 1. *Angeli fueruntne cum gratia conditi?*

R. Fuerunt; nam Joan. 8. Chriſtus de diabolo dicit, quod in veritate non ſteterit, id eſt, in juſtitia in qua conſtitutus eſt. Unde Sanctus Auguſtinus lib. 12. de civitate Dei c. 9. ſic ſcribit, *ſimul ut facti ſunt, ei, à quo facti ſunt, amore, cum quo facti ſunt, adhæſerunt; eoque ſunt iſti* (Dæmones) *ab illorum ſocietate diſcreti, quod hi in bona voluntate manſerunt, illi ab ea deficiendo mutati ſunt.*

Ergo

Ergo Angeli non fuerunt beati ab inſtanti ſuæ conditionis, alias fuiſſent impeccabiles.

Ergo Dæmones mali ſunt non natura, ſed propria voluntate, ut definitum eſt in Concilio Lateranenſi IV. cap. *Firmiter.*

Q. 2. *Angeli ceciderúntne in magno numero?*

R. Communis eſt Patrum & Theologorum ſententia Angelos cecidiſſe in magno numero, minori tamen quam eorum qui ſteterunt; nam Apoc. 12. legitur Draconem traxiſſe poſt ſe tertiam partem ſtellarum, id eſt, Angelorum.

Q. 3. *Ceciderúntne ex omnibus Ordinibus?*

R. Negat S. Damaſcenus lib. 2. de fide c. 4. ubi vult Luciferum fuiſſe primum ex inferioribus Ordinibus. Sed S. Auguſtinus l. 11. de Geneſi ad literam c. 26. rejicit hanc ſententiam, adhæretque communi, ſcilicet Luciferum fuiſſe ex Ordine Seraphinorum, nec Angelum habuiſſe ſuperiorem, colligiturque è Scriptura Matth. 25. ubi dicitur ignis æternus paratus diabolo, ſcilicet Lucifero, & Angelis ejus.

Q. 4. *Lucifer fuitne aliis Angelis cauſa ruinæ?*

R. Affirmant communiter Patres & Theologi, colliguntque ex citato capite, Matth. 25. quo innuitur Luciferum fuiſſe auctorem defectionis Angelicæ.

Q. 5. *Quodnam fuit peccatum Luciferi?*

R. Certum eſt fuiſſe ſuperbiam, in eo quod inordinate, hoc eſt propriis viribus, voluerit acquirere ſuam beatitudinem, in qua ſeipſo frueretur tanquam ſibi ſufficiens, & eatenus ſimilis Altiſſimo, *ipſe ſibi ad beatam vitam ſufficere voluit*, inquit ſanctus Ambroſius in Pſal. 118.

Q. 6. *Quæ pœna conſecuta eſt peccatum Angelorum?*

R. Qua-

R. Quadruplex, Prima est cæcitas mentis, per quam Angeli mali simpliciter dicuntur tenebræ Luc. 22. v. 53. *hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum.* Cæcitas autem illa non est privatio luminis naturalis, quia peccatum non destruit naturam; sed est privatio omnis luminis supernaturalis. *Reprobi spiritus*; inquit Sanctus Bernardus Epist. 77. ad Hugonem, *etsi destituti sunt participatione gratiæ spiritalis, non tamen vivacitate industriæ naturalis.* Secunda est obstinatio voluntatis in malo, & aversio ab omni bono, à qua denominantur Spiritus mali, spiritus nequam. Tertia est exclusio à Gloria. Quarta tormentum ignis, *qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus*, Matth. 25.

Q. 7. *Quomodo ignis corporeus torquet malos spiritus?*

Certum est ignem ratione caloris nativi quantumcunque intensi, non posse torquere spiritus, quia calor nimius eatenus est noxius corporibus viventibus, quatenus eorum temperiem corrumpit, & partium juncturas dissolvit, quod in substantiam spiritalem, utpote simplicem non cadit. Unde Sanctus Augustinus lib. 20. de Civit. cap. 10. scribit spiritus incorporeos posse pœna corporali ignis affligi, veris quidem, sed miris & ineffabilibus modis, quos Theologi, utcumque explicare conantur. Quare

R. Ex omnibus Scholæ opinionibus verisimilior apparet, quæ statuit Dæmones igne torqueri quatenus alligantur igni eo fere modo, quo anima rationalis ligatur corpori humano; per quam unionem fit ut cum dolore & quidem vehementissimo, ignem percipiat proprium corpus devorantem.

Hanc opinionem probat S. Augustinus lib. 21. de Civit. c. 10. dummodo non credantur spiritus

per

per illam unionem evadere animalia, hoc eſt, fieri unum totum ſubſtantiale ex Dæmone & igne, ſicut ex anima rationali, & corpore humano unitis exurgit unus homo.

# CAPUT IV.

## De numero Angelorum.

Q. 1. *Angeli ſuntne in magno numero?*

R. Conſtat ex Scripturis innumeros eſſe Angelos. Danielis 7. millia millium miniſtrabant ei. Job. 25. Nunquid eſt numerus militum ejus?

Q. 2. *Numerus Angelorum exceditne numerum rerum corporearum?*

R. Res eſt admodum incerta, quidam ut Sanct. Gregorius hom. 34. in Evang. opinantur plures eſſe homines, quàm Angelos, numerando ab Adam uſque ad finem ſeculi; ſed S. Thomas 1. par. quæſt. 50. art. 3. abſolute definit longe majorem eſſe numerum Angelorum, quàm rerum corporearum: *Rationabile eſt*, inquit, *quòd ſubſtantiæ immateriales excedant ſecundum multitudinem ſubſtantias materiales incomparabiliter*, nititurque auctoritate l. de cœleſti hierarchia, c. 14. in quo ſic habet auctor, *multi ſunt beati exercitus ſupernarum mentium, infirmam & conſtrictam excedentes noſtrorum materialiorum numerorum commenſurationem.*

Q. 3. *Omnes Angeli ſuntne ejuſdem ſpeciei ut homines?*

R. Veriſimilius videtur Angelos ejuſdem Ordinis convenire in natura ſpecifica, differre vero ab aliis, præſertim ſi ſint diſtinctæ Hierarchiæ, quia ſicut pertinet ad pulchritudinem mundi corporei, quod in eo exiſtant corpora diſtinctæ ſpeciei;

ciei; ſic mundus intelligibilis multo præſtantior, & ſecundum plures Theologos, partibus locupletior, ex intelligentiarum varietate magis ſplendeſcit.

Q. 4. *Eſtne ordo in Angelis beatis?*

R. Eſt, & quidem perfectiſſimus, juxta Eccleſiæ Collectam, *Deus qui miro ordine Angelorum miniſteria hominumque diſpenſas.*

Q. 5. *In quo conſiſtit ille ordo?*

R. Auctor Libri de Cœleſti Hierarchia, & alii deinceps, ut SS. Gregorius & Bernardus, omneſque communiter Theologi Angelos dividunt in tres Hierarchias; & quamlibet Hierarchiam in tres Ordines, qui & Chori dicuntur ad denotandam ordinatiſſimam Angelorum ſocietatem: Chorus quippe eſt ſocietas pſallentium, in qua nec minima diſſonantia debet reperiri.

Q. 6. *Quid eſt Hierarchia?*

R. Secundum vim nominis Græci idem eſt ac ſacer Principatus, definiturque collectio perſonarum ſub aliquo principe ad functiones ſacras deſtinatarum.

Ergo in Dœmonibus non remanet Hierarchia; quia nullam obeunt functionem ſacram. Remanet tamen in illis diſtinctio graduum eſſentialium, utpote qui ex diverſis Ordinibus & Hierarchiis ceciderint, exiſtitque inter illos nonnulla ſubordinatio & dependentia in actionibus naturalibus, propter quam Beelzebub vocatur Princeps Dæmoniorum.

Q. 7. *Quæ ſacræ functiones competunt unicuique Hierarchiæ?*

R. S. Auguſtinus lib. contra Priſcillianiſtas c. 11. ultro fatetur ſe id neſcire, ſic enim ſcribit, *eſſe itaque Sedes* (Thronos) *Dominationes*, *Principatus & Pote-*

*Poteſtates in cœleſtibus apparatibus, firmiſſimè credo, & differre inter ſe aliquid indubitata fide teneo, ſed quænam iſtæ ſint, & quid inter ſe differant, neſcio.*

S. Bernardus lib. 5. de Conſideratione cap. 4. conjectat ex nominibus Angelorum cujuſque Hierarchiæ, quæ ſint ſingulorum proprietates & officia, quæ S. Thomas q. 112. art. 3. veriſimilia exhibet exemplo regiminis Politici; in quo triplex eſt Regiorum Miniſtrorum ordo. In primo ordine occurrunt viri primarii, qui Regi ſemper aſſiſtunt tamquam ejus familiares & ejus præcepta immediatè audiunt. In ſecundo ordine ſunt Præfecti Provinciarum, qui à Miniſtris Regi aſſiſtentibus mandata accipiunt in ſuis Provinciis obſervanda & exequenda per inferiores Magiſtratus ſingularum Urbium. In tertio itaque ordine ſunt illi Magiſtratus inferiores, qui mandata Regia ſibi denunciata per provinciæ præfectos exequuntur. Atque juxta hanc ideam

Prima Hierarchia conſtat ex Angelis aſſiſtentibus, quibus Deus immediate ſua conſilia revelat, & decreta manifeſtat, quæ primarii illi Principes Angeli ſecundæ Hierarchiæ denuntiant, ut curent executioni demandari per Angelos tertiæ Hierarchiæ.

Porro ſicut inter eos, qui aſſiſtunt Regi, unus ſolet eſſe conſcius plurium ſecretorum, quàm alter; ut obſervat Angelicus Doctor citato articulo ad 4. ita Deus nonnullis ex aſſiſtentibus Angelis ſecreta ſua familiarius communicat. Hinc inter aſſiſtentes triplex exurgit ordo: In tertio ordine collocantur Throni, ſic dicti, quia Deus in iis firmiſſime ſedere dicitur, quatenus ipſi immobiliter adhærent; & ab ipſo accipiunt rationes rerum ab infe-

inferioribus Angelis obſervanda. Licèt autem commune ſit tribus ordinibus primæ Hierarchiæ revelationes à Deo immediatè accipere, & eatenus quilibet trium illorum ordinum Thronus vocari poſſit, ſolus tamen tertius, utpote ſpecies minùs nobilis, nomen illud retinet, & Angeli ſecundi ordinis vocantur Cherubim, hoc eſt, ſcientiarum Magiſtri; quia ampliùs hauriunt ex ipſo luminis fonte. Sed ſupra illos exiſtunt Angeli primi ordinis, dicti Seraphim, ideſt, incenſi & incendentes; quia intenſiſſimum lumen, quo à Patre luminum perfunduntur, non ſolùm illos illuminat, ſed & incendit.

Secunda Hierarchia in tres ordines ſimiliter diſtributa, nempe Dominationes, Virtutes & Poteſtates, diſponit de Miniſteriis Divinis ſecundùm rationes univerſales à Prima Hierarchia acceptas: Dominationes quidem, tanquam Domini in familia, inferioribus denuntiant & præcipiunt quid ſit agendum ; ſed ad opus externum non exeunt, nec mittuntur. Virtutes verò & Poteſtates ; veluti Duces in miniſteriis divinis, præſunt tertiæ Hierarchiæ, cui executio demandata eſt: Virtutes quidem, ut fert illud nomen, dant efficaciam inferioribus ſpiritibus ad exequenda divina miniſteria, quatenus miracula edunt, quibus confirmatur fides eorum, quæ annuntiant Angeli ; Poteſtates ordinant quæ ſunt agenda, & arcent Dæmones, ne ea impediant.

Tertia Hierarchia tota incumbit exequendis operibus per ſecundam diſpoſitis & ordinatis. In primo ordine Principatus præſunt operibus, & univerſaliora curant, puta Regna, & alias hominum Societates. In ſecundo ordine Archangeli,

& in tertio Angeli singularia administrant, illi majora, isti minora, qualis est custodia singulorum hominum.

Q. 8. *Deputanturne Angeli ad custodiam singulorum hominum?*

R. Constat deputari tum è Scriptura Psal. 90. *Angelis suis Deus mandavit de te.* Matth. 18. *Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris*, tum ex Traditione. Consule Tom. 1. cap. 6. ubi ista fusè tractantur.

Q. 9. *Quænam ministeria circa nos exercent Angeli Custodes?*

R. 1. Avertunt exteriora pericula tam corporis, quàm animæ nobis incognita. 2. Animam excitant ad operandum bonum, & fugiendum malum, quatenus pias cogitationes immittunt. 3. Dæmones arcent, ne acriùs tentent. 4. Orationes alumnorum suorum offerunt Deo, Tob. 12. Apoc. 8. 5. Orant & intercedunt pro suis alumnis, ex S. Bernardo lib. 5. de Consideratione cap. 4. & 5. serm. 31. in Cantica. 6. Corrigunt & puniunt pœnis medicinalibus, ex S. Augustino lib. 9. de Civitate, c. 5. 7. Suscipiunt è corpore egredientem justi animam, ut habetur de Lazaro, Luc. 16. in quem locum sic loquitur S. Chrysostomus hom. de Lazaro, *portabatur in humeris Angelorum, ne saltem ambulans laboraret. Gaudet unusquisque Angelorum tale onus tangere.*

Ergo omnes functiones tertiæ Hierarchiæ spectant Ecclesiasticam Hierarchiam ipsi immediatè subordinatam, quemadmodum functiones primæ Hierarchiæ secundam respiciunt, & secundæ tertiam.

Porrò

Porro Ecclesiastica Hierarchia ad formam cœlestium divinitus instituta, suis quoque gradibus perficitur. Episcopi in primo ordine sunt constituti, Presbyteri in secundo, & Ministri tertium & ultimum locum obtinent. In illis sacris ordinibus Laici non numerantur, quia functiones eorum non sunt sacræ, utpote quæ versentur circa temporalem & civilem rerum administrationem. Laici ergo in Ecclesiastica Hierarchia passivè se habent, quatenus ab Hierarchicis Ministris purgantur, illuminantur, & perficiuntur, sicque sanctificantur, & ad Deum reducitur temporale eorum regimen.

Atque hæc ex Angelico Doctore summatim exscripta sunt, ut lector uno intuitu inspiciat Deum ubique operantem & omnia ad se reducentem, infima per media, & media per prima sibi immediatè assistentia.

# CAPUT V.

## De primo homine.

Q. 1. *Adamus fuitne omnium hominum primus?*

R. Affirmativè, nec Præadamitæ, qui fingunt Adamum dici primum dumtaxat in Genealogia Christi, detorquere possunt Scripturæ textus luce clariores. Sap. 10. v. 1. *hæc* (Sapientia) *illum, qui primus formatus est à Deo pater orbis terrarum, cùm solus esset creatus, custodivit.* Act. 17. v. 26. *fecit ex uno omne genus hominum inhabitare super universam faciem terræ.*

Dices: Rom. 5. v. 14. *Regnavit mors ab Adam usque ad Moysen etiam in eos, qui non peccaverunt in simi-*

*ſimilitudinem prævaricationis Adæ:* Ergo fuerunt homines, qui in Adamo non peccaverunt, nec proinde ab ipſo procreati.

Nego conſeq. vult ſolùm Apoſtolus mortem, quæ per peccatum in mundum intravit, ſæviiſſe etiam in infantes propter peccatum originale in Adamo contractum, licèt actualiter, ſeu propria voluntate non peccaverint ſicut Adam.

Q. 2. *Cur homo non eſt conditus ſicut cæteræ creaturæ, ſcilicet voce Dei imperante, ſed humum contrectante?*

R. Ut hominis dignitas, & imago Dei in eo elucens commendaretur, *beſtias non fecerunt manus tuæ, ſed dixiſti, producat terra*, &c. inquit S. Ambroſius in Pſalm. 118. & Tertullianus lib. de Reſurr. carnis, *Recogita totum illi Deum occupatum, ac deditum, manu, ſenſu, opere, conſilio, ſapientia, providentia, & ipſa imprimis affectione, quæ lineamenta ductabat.*

Q. 3. *Quid indicant illa verba*, inſpiravit in faciem ejus ſpiraculum vitæ?

R. Indicant animam rationalem, utpote ſpiritalem & incorpoream, non fuiſſe eductam ex materia, ſed à Deo inſpiratam, non quidem tamquam particulam ſubſtantiæ divinæ, ut ſomniarunt nonnulli Hæretici, ſed à Deo creatam.

Q. 4. *Quomodo probatur animam rationalem eſſe ſpiritalem?*

R. Probatur, tum Scriptura, tum ratione. Scriptura quidem, Eccl. 12. v. 7. *Antequam revertatur pulvis in terram ſuam, unde erat, & ſpiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.* Ratione etiam, quia illa anima eſt ſpiritualis & incorporea, quæ producit effectus ſpiritales & incorporeos: Atqui

qui anima tationalis producit actus spiritales, contemplatur sapientiam ac Deum ipsum, attingit possibilia æquè aç existentia, universalia æquè ac singularia: habet actus reflexos, per quos supra se & supra omnem materiam assurgit, intentiones cordis discutit, approbat vel reprobat: de actibus suis disponit tamquam Domina, nec ab objectis trahitur sicut irrationalia, sed seipsam determinat etiam contra naturalem propensionem.

Porro omnes illi actus procul dubio sunt spiritales: Ergo & principium, à quo procedunt: ac proinde meritò definivit Concilium IV. Lateranense cit. cap. *Firmiter*, animam rationalem esse spiritalem.

Dices: Eccles. 2. v. 19. similiter spirant omnia, & nihil homo habet jumento amplius: de terra facta sunt, & in terram pariter revertuntur: Ergo.

Distinguo antec. Similiter spirant omnia & in terram revertuntur quoad corpûs & vitam animalem, Concedo: quoad animam & vitam spiritalem, Nego anteced.

Instas, Eo loci additur, quis novit, si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & si spiritus jumentorum descendat deorsum? Ergo.

Distinguo ant. quis novit sensum, supra quem pauci se erigunt, Concedo: ratione & intelligentia, Nego antec. Sapiens enim capite immediatè sequenti colligit, ex eo quod in hac vita, eadem fere omnibus eveniant bonis & malis, futurum post hanc vitam Dei Judicium, in quo reddet unicuique juxta opera sua.

Q. 5. *Anima rationalis estne immortalis?*

R. Solus Atheus & impius negavit animæ immortalitatem, quam Scripturæ tam luculenter

astruunt, Joan. 10. v. 28. *Ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum*, & in qua fundatur ſpes Reſurrectionis & Beatitudinis, timor Judicii, ignis & tota Religio chriſtiana.

Q. 6. *Poteſtne probari ratione animæ rationalis immortalitas?*

R. Probatur evidenter ex ejus ſpiritalitate, namque, ut ſupra dicebamus de Angelis, ſubſtantia corrumpi non poteſt niſi ex diſſolutione ejus partium. Atqui ſubſtantia ſpiritalis, qualis eſt anima rationalis, non componitur ex partibus, ſed eſt ſimpliciſſima, ergo corrumpi non poteſt.

Dices: gratia ſanctificans, licèt ſpiritalis, corrumpi poteſt: Ergo & anima rationalis.

Nego conſeq. & paritatem, quia gratia ſanctificans & alii habitus ſpiritales ſunt accidentia, quæ educuntur ex ſubjecto diſpoſito, ac proinde ab eo dependent in ſuo eſſe & conſervari, ita ut pereant, cùm ſubjectum eſt male diſpoſitum: at ſubſtantia ſpiritalis non educitur ex ſubjecto; ſed creatur: Ergo ſicut non dependet ab eo, in ſuo eſſe; ita nec in conſervari.

Q. 7. *Homo eſtne factus ad imaginem Dei ſecundùm corpus?*

R. Minime: *Imago Dei eſt intus non in corpore*, inquit S. Auguſtinus Serm. 2. in Pſalm. 48. *ſed ubi eſt intellectus; ubi mens, ubi ratio inveſtigandæ veritatis:* Enimverò res corporeæ non poſſunt eſſe expreſſæ ſimilitudines entis ſpiritalis & incorporei, Dicuntur ſolummodo veſtigia Dei: quia ſicut ex veſtigiis colligitur, quæ ſpecies animalis pertranſierit; ſic inviſibilia Dei per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, Rom. 1.

Imago

Imago autem in homine duplex eſt, alia naturalis & eſſentialis, quæ fœdari poteſt per actus difformes naturæ rationali, ſed corrumpi omnino non poteſt, ſicut nec ipſa anima: alia accidentalis, quæ conſiſtit in donis ſupernaturalibus, ac præſertim in gratia ſanctificante, per quam juſti conſortes fiunt divinæ naturæ. 2. Petri cap. 1. filii Dei adoptivi, & conformes imagini filii ejus. Hæc imago per quodlibet peccatum mortale prorſus deletur.

Q. 8. *Primi Parentes fueruntne conditi in gratia?*

R. Fuerunt, Eccleſ. 7. v. 30. *fecit Deus hominem rectum.* Eccl. 12. v. 6. *Creavit illis ſcientiam ſpiritus, & ſenſu implevit cor illorum.* Et Concilium Tridentinum ſeſſ. 5. c. 1. ſi quis non confitetur primum hominem Adam, cùm mandatum Dei in paradiſo fuiſſet tranſgreſſus, ſtatim ſanctitatem, & juſtitiam, in qua conſtitutus fuerat, amiſiſſe - - - anathema ſit.

Q. 9. *Juſtitia originalis eſtne quid idem cum gratia ſanctificante?*

R. Minime; quia per Baptiſmum & Pœnitentiam gratia cum omnibus virtutum donis, quam in Adamo amiſeramus, nobis reſtituitur, non verò juſtitia originalis. Ergo juſtitia originalis plura complectitur, quàm gratia ſanctificans.

Q. 10. *Quid ultra complectitur?*

R. Perfectam ſubordinationem partis inferioris cum ſuperiore, adeo ut quemadmodum mens primi hominis pleniſſime erat ſubdita Deo, ſic pars inferior in omnibus ſequeretur nutum rationis. Per originalem itaque juſtitiam nulla erat in homine innocente membrorum rebellio, nullus concupiſcentiæ motus, nulla imaginationis,

aut alterius ſenſus evagatio, paſſiones nec rationem præveniebant, nec ei imperanti reluctabantur, corpus non aggravabat animam, ſed adjuvabat, nulla in eo infirmitas, nulla ægritudo ſive ab intrinſeco & humorum intemperie, ſive ab extrinſeco & ab ulla creatura circumſtante. Rectus enim ordo depoſcebat, ut quemadmodum ſpiritus Deo, & corpus ſpiritui obtemperabat; ſic creaturæ inferiores; v. g. elementa, anni tempeſtates, & omnia animalia, ut in obſequium hominis condita erant, ita ipſi ad nutum deſervirent.

Ergo primus homo in illo felici ſtatu, ſicut poterat non peccare, ita & non mori poterat; nam per peccatum mors in hunc mundum intravit, ait Apoſtolus Rom. 5. Ergo ſi Adamus non peccaſſet, juſtitiam originalem in poſteros transmiſiſſet.

Q. 11. *Fuiſſetne perpetuò manſurus in terra?*

R. Minime; ſed ſine morte translatus eſſet ad beatitudinem. Quamdiu autem in terris egiſſet, prorſus incertum.

Q. 12. *Perſeverante ſtatu innocentiæ fuiſſetne ordo inter homines?*

R. Fuiſſet; tum quia ſocietas ſtare non poteſt ſine ordine, tum quia vir naturaliter eſt caput mulieris.

Dices: in pœnam peccati dicitur Evæ, *& ipſe dominabitur tui*, Gen. 3. Ergo ante peccatum non fuiſſet illi ſubdita.

Diſtinguo conſeq. non fuiſſet illi ſubdita cum moleſtiis & pœnis, quas nunc patiuntur mulieres ſub virorum poteſtate, Conc. ejuſmodi quippe moleſtiæ ſunt pœna peccati; non fuiſſet ſubjecta

ſub-

ſubjectione naturali & ſuavi, qualis cernitur inter membra ejuſdem corporis, Nego conſequen. Sic ſerpenti dicitur eodem capite, *ſuper pectus tuum gradieris*, non quòd rectus antea incederet, ſed quòd ille ſerpendi modus non fuiſſet illi pœnalis, ſicut nunc exiſtit propter odium, & horrorem in illum conceptum.

Inſtas: primis parentibus adhuc innocentibus datur ſolùm poteſtas dominandi cunctis animalibus: Ergo nullam poteſtatem acceperant in alios homines.

Diſtinguo conſeq. poteſtatem dominationis & proprietatis, quæ inducit ſervitutem, Concedo: nam ex S. Auguſtino lib. 19. de Civit. Dei cap. 15. *nomen ſervitutis culpa meruit, non natura*, poteſtatem juriſdictionis, quantùm neceſſaria eſt ad ſervandum ordinem, Nego conſeq.

Q. 13. *In ſtatu innocentiæ homines fuiſſentne propagati per carnalem generationem?*

R. Negarunt nonnulli ex SS. Patribus, ut Sanctus Auguſtinus; ſed retractavit ſuam ſententiam, & communem amplexus eſt lib. 2. Retract. cap. 10. & libro de Geneſi ad litteram cap. 3. *non video*, inquit, *quid prohibere potuerit, ut eſſent hominibus etiam in paradiſo honorabiles nuptiæ & Thorus immaculatus, hoc Deo præſtante fideliter juſtèque viventibus, ut ſine inquieto ardore libidinis, ſine ullo dolore laboreque pariendi fœtus ex eorum ſemine gigneretur.*

Q. 14. *Quodnam fuit peccatum Adami?*

R. Certum eſt peccaſſe ſuperbia Eccl. 10. v. 14. *initium omnis peccati eſt ſuperbia*, quæ adjunctam habuit inobedientiam & inordinatam complacentiam erga uxorem. Utrum autem peccaverit contra fidem, non ſatis conſtat.

K 5 Affir-

Affirmat Tertullianus l. 2. contra Marcionem c. 2. Negat verò S. Augustinus lib. 11. de Genesi ad litteram c. 42. quia ex Apostolo Adam non fuit seductus, nec proinde falsum credidit.

Q. 15. *Si sola Eva peccasset; posteri fuissentne peccato obnoxii?*

Minimè: quia in Eva non continebamur tamquam in capite.

Q. 16. *Primi parentes suntne veniam consecuti?*

R. Affirmative; de iis enim sic habetur Sapientiæ 10. *hæc* (Sapientia) *illum qui primus formatus est à Deo .... custodivit & eduxit illum à delicto suo*, communisque est Ecclesiæ traditio Christum, cùm ad inferos descendit, illos inde eduxisse.

Q. 17. *Quomodo veniam sunt consecuti?*

R. Per fidem in Christum venturum; *non enim est in alio aliquo salus.* Act. 4. & S. Augustinus Epistola 102. aliàs 49. *etiam illi justi facti sunt, qui priusquam veniret in carne, crediderunt in carne venturum; eadem namque fides est & nostra & illorum, quoniam hoc illi crediderunt futurum, quod nos credimus factum.*

Q. 18. *Cur Filius Dei venit ad liberandum hominem, potiùs quàm Angelum?*

R. Non occurrit alia responsio, quàm Apostoli Rom. 11. *Quis cognovit sensum Domini, aut quis Consiliarius ejus fuit?* item, *vide bonitatem Dei in te, & severitatem in eos*, qui derelicti sunt. Convenientia tamen hæc afferri potest, quòd peccatum Angelorum fuit personale, nec totam naturam Angelicam infecit, sicut peccatum Adami.

Tra-



# Tractatus DE MYSTERIO INCARNATIONIS.

## CAPUT PRIMUM.

### De ejus nomine.

*Quid intelligitur nomine Incarnationis?*

R. Secundùm vim nominis idem est, ac unio Verbi Divini cum carne, juxta illud Joan. 1. *Verbum caro factum est*, ubi pars sumitur pro toto, ut Genes. 6. *Omnis caro corruperat viam suam*, & Luc. 2. *Videbit omnis caro salutare Dei.* Maluit autem Evangelista scribere, Verbum caro, quàm homo factum est; tum quia caro, utpote magis distans

diſtans à Verbo, *minùs aſſumptibilis videbatur*, ut loquitur S. Thomas q. 5. art. 3. ad 1. tum quia magis commendatur Dei erga nos dilectio, qua ſe uſque ad carnem demiſit.

Cùm autem Apollinariſtæ ex laudato Joannis textu aſſererent ſolam carnem ſine anima ſaltem rationali fuiſſe à Verbo aſſumptam, apud veteres Scriptores Græcos, pro Incarnatione legitur inhumanatio, hoc eſt, unio Verbi cum natura humana.

# CAPUT II.

## De poſſibilitate Incarnationis.

Q. 1. *Myſterium Incarnationis eſtne poſſibile?*

R. Affirmativè; quia ab actu ad poſſe valet conſequentia: atqui Myſterium Incarnationis eſt actu peractum: Ergo.

Q. 2. *Poteſtne lumine naturali demonſtrari Incarnationem eſſe poſſibilem?*

R. Non poteſt poſitivè; quia cùm Myſterium Incarnationis ſit ſupernaturale, ratio naturalis illud attingere nequit: poteſt autem negativè, diſſolvendo ſcilicet omnia momenta, quæ contra opponi poſſunt, & oſtendendo lumini naturali non repugnare.

Dices 1. illa non poſſunt inter ſe uniri, inter quæ eſt diſtantia infinita. Atqui inter Verbum & naturam humanam eſt diſtantia infinita: Ergo.

Diſtinguo majorem ſicut alibi, diſtantia infinita tum entitatis, tum habitudinis, Concedo: entitatis tantùm, Nego majorem; namque, ex dictis, eſt infinita entitatis diſtantia inter Deum viden-

videndum & intellectum creatum, nihilominus intellectus creatus elevari potest ad eliciendam visionem intuitivam, per quam Deo unitur in ratione objecti propter habitudinem, quam creatura intellectiva habet ad objectum intelligibile. Porro est habitudo Verbum inter, & naturam humanam, quatenus natura humana est terminabilis, & Verbum infinitè terminativum.

Dices 2. Repugnat Verbum mutari: atqui non potest uniri naturæ humanæ in unitatem Personæ, quin mutetur: Ergo.

Distinguo majorem, non potest mutari intrinsecè acquirendo vel deperdendo aliquam perfectionem, Concedo: non potest mutari extrinsecè per novam denominationem, quæ exurgit ex termino intrinseco, Nego majorem. Deus enim, quando condidit mundum, factus est ex non creante Creator per novam denominationem petitam ex creaturis, quæ sunt quid extrinsecum Deo. Atqui per Incarnationem Verbum nec acquirit; nec deperdit ullam perfectionem, sed solummodo terminat naturam humanam, à qua denominatur homo, tanquam ab aliquo ipsi extrinseco.

Instas: Atqui Verbum per Incarnationem intrinsecè & substantialiter fit homo: Ergo intrinsece mutatur.

Distinguo subsumptum, intrinsece & substantialiter fit homo, quatenus substantialiter unitur naturæ humanæ in ratione termini & suppositi, nihil prorsus perfectionis ab ea accipiens, Concedo: intrinsece & substantialiter fit homo accipiendo naturam humanam tanquam sui perfectivam, quemadmodum corpus organizatum recipiendo

piendo animam rationalem tanquam sui formam, fit substantialiter vivens: Nego subsumptum.

# CAPUT III.

## De existentia mysterii Incarnationis.

Q. 1. *Mysterium Incarnationis estne in Christo Domino impletum?*

R. Affirmative, Joan. 1. *Verbum caro factum est;* sed cùm ista doctrina *Gentilibus* sit *stultitia*, & *Judæis scandalum*, 1. Cor. 1. utpote qui Evangelium non recipiant, aliis momentis adversùs eos astruenda est existentia Incarnationis.

### §. I.

### *Mysterium Incarnationis asseritur adversùs Gentiles.*

Primum momentum ducitur ex Prophetiis, quæ evidenter in Christo Domino impletæ sunt, ut patebit ex Paragrapho sequenti; namque *idoneum testimonium veritatis est veritas divinationis*, inquit Tertullianus Apol. 20. Origenes tanti fecit illud argumentum, ut lib. contra Celsum asseruerit omnium, quæ ad Christi fidem astruendam adhiberi possunt, argumentum maximum hoc esse, quòd Christus prædictus sit à Prophetis, qui apud Judæos fuerunt.

Secundum momentum petitur ex miraculis. Illud enim Mysterium evidenter est credendum, in cujus commendationem Deus evidentia patravit miracula: atqui in commendationem Mysterii Incarnationis & Doctrinæ, qua Christus dixit se missum

miſſum à Deo in hominum ſalutem, Deus innumera eaque evidentiſſima patravit miracula: Ergo.

Majorem negare non poſſunt Infideles, apud quos duo conſtant. Primò, miraculum eſſe opus virtutis divinæ, utpote excedens omnes naturæ vires, & ſupra naturalem rerum ordinem. Secundò: Deum eſſe veracem, nec quicquam poſſe facere ad confirmandum errorem.

Minor probatur ex Apoſtolorum ſcriptis, in quibus tam patentia & tam multiplicia referuntur miracula, ut ne Judæi repetitis examinibus ea inficiari potuerint. *Quid facimus*, (inquiunt Joan. 11.) *quia hic homo multa ſigna facit?* (Et de claudo per S. Petrum ſanato) Act. 4. *Notum ſignum factum eſt per eos . . . manifeſtum eſt, & non poſſumus negare.*

Illud inſuper movere debet Infideles, quòd Chriſtus tanquam naturæ Auctor & Dominus contulerit Apoſtolis omnimodam poteſtatem operandi miracula, Matth. 11. *Infirmos curate, mortuos ſuſcitate, leproſos mundate, Dæmones ejicite.* Hæc dixit, & facta ſunt. Nam Apoſtoli poſt ejus mortem & reſurrectionem mundum miraculis impleverunt; ut liquet, tùm ex Libro Actuum, tùm ex Epiſtolis Apoſt. ac præſertim ex prima ad Corinthios capite 12. ubi Apoſtolus præſcribit quo ordine Corinthii uterentur poteſtate accepta patrandi miracula, adeo frequentia erant apud illos; tum ex ſcriptis eorum, qui proxime Apoſtolis ſucceſſerunt. *Alii*, inquit S. Irenæus lib. 2. c. 57. & 58. *Dæmones excludunt; alii autem & præſcientiam habent futurorum; alii laborantes aliqua infirmitate per manus impoſitionem curant & ſanos reſti-*

*tuunt*

*tuunt. Jam etiam, ut diximus, & mortui resurrexerunt & perseveraverunt nobiscum annis multis. Quid autem? Non est numerum dicere gratiarum, quas per universum mundum Ecclesia à Deo accipiens in nomine JEsu Christi crucifixi sub Pontio Pilato per singulos dies in opitulationem Gentium perficit.*

Dices 1. Scripta Apostolorum nullam habent auctoritatem apud Infideles: Ergo ex iis persuaderi nequeunt.

Distinguo antecedens, nullam habent auctoritatem divinam, & tanquam à Deo inspiratam, Concedo: nullam habent auctoritatem humanam, & qualem merentur historiæ, puta Suetonii, Taciti &c. Nego antecedens. Enimverò libri Apostolorum fidem faciunt Gentilibus Christum extitisse crucifixum sub Pontio Pilato, quidni & operatum ea, quæ in iisdem libris referuntur gesta, non occulte, sed in oculis omnium, ut resurrectio Lazari? &c.

Instas: Gentilis suspicari potest illa scripta esse supposititia, & à Christianis post mortem Apostolorum exarata, sicut plura Sybillarum carmina.

Contra 1. Constat scripta Apostolorum fuisse vulgata illis adhuc superstitibus; nam S. Petrus Epist. 2. c. 3. laudat S. Pauli Epistolas, scribitque illas tunc fuisse in manibus etiam indoctorum, & SS. Clemens, Ignatius, & Polycarpus, Apostolorum Discipuli, testimonia ex eorum scriptis depromunt ad erudiendos fideles. 2. S. Irenæus auditor S. Polycarpi, & S. Justinus ex scriptis Apostolorum Hæreticos revincunt. Idipsum præstant Patres, qui eos proxime excipiunt, ut Origenes & Tertullianus: Ergo.

Dices

Dices 2. Magi in Ægypto prodigia edidere ſicut Moyſes. Antichriſtus etiam ſigna facturus eſt: Ergo veritas doctrinæ miraculis non probatur.

Diſtinguo antecedens: prodigia, quorum falſitatem Deus detexit, Concedo: prodigia, quæ erant vera & indubitata miracula, Nego antecedens. Itaque Deus nonnunquam in vindictam quorundam impiorum hominum ad tempus permittit illos illudi præſtigiis & fallaciis Dæmonum; ſed ne omnes, præſertim electi, in errorem inducantur, certis & indubitatis indiciis prodit Magorum fallacias & confirmat operum ſuorum veritatem. Moyſis quippe virga Magorum Ægyptiorum virgas devoravit, qui coacti ſunt publicè confiteri digitum Dei in Moyſe contra ipſos pugnare, Exod. 7. v. 2. & c. 8. v. 19. Sic miracula Chriſti & Diſcipulorum ejus Magicas Philoſophorum & Gentilium artes traduxerunt. Sic & Prophetia Chriſti de futuris ſignis Antichriſti probabit eorum vanitatem, ſicut prædicatio Enoch & Heliæ, ſecunduſque Chriſti Adventus mox ſubſecuturus.

## §. II.

### *Myſterium Incarnationis aſſeritur adverſus Judæos.*

Ille eſt verus Meſſias, qui venit tempore à Prophetis notato, cuique ſoli competunt omnia, quæ de Meſſia prædicta ſunt: atqui Chriſtus venit tempore à Prophetis notato, eique ſoli conveniunt omnia, quæ de vero Meſſia prædicta ſunt: Ergo.

Minor ex innumeris Prophetarum teſtimoniis, probatur duobus dumtaxat, utpote omnium celeberrimis.

Primum habetur Gen. 49. ubi Patriarcha Jacob morti proximus, cum filiis ſuis fauſta precaretur, & quæ ipſis poſtmodum eſſent ventura, prædiceret: ſic Judam allocutus eſt, *Juda, te laudabunt fratres tui . . . non auferetur ſceptrum de Juda & Dux de femore ejus, donet veniat; qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio Gentium.*

Duo continet hæc prophetia; 1. is mittendus dicitur, qui ſit expectatio Gentium, quod non poteſt intelligi de Cyro, Zorobabele, aut quovis alio, quàm de Meſſia, ut agnoſcunt omnes veteres Judæi. 2. Deſignatur tempus, quo venturus eſt Meſſias, nempe vel antequam deficiat, vel ſtatim atque defecerit ſceptrum de Juda, vox enim *donec* utrumque ſenſum pati poteſt.

Atqui hæc prophetia manifeſte cadit in Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum. Natus enim eſt regnante apud Judæos Herode, qui non erat de Tribu Juda, ſed ex genere Chanaan, ſcilicet ex patre Antipatro Aſcalonita, qui migravit in Idumæam, ex Joſeph lib. 1. de bello Judaico cap. 5. unde Herodes cognominatur aliquando Aſcalonita, aliquando Idumæus; Rexque Judæis præfectus eſt à Senatu Romano; nec poſt Herodem quiſdam de Tribu Juda regnavit apud Judæos: Ergo poſt Chriſtum Dominum Meſſias in lege promiſſus, & à Patriarcha Jacob prædictus, non eſt expectandus.

Dices: Sceptrum defecit apud Judæos ſexcentis annis circiter ante Nativitatem Chriſti, quando ſcilicet Nabuchodonoſor, vaſtata Judæa, incenſo

censo Templo, & destructa Civitate Jerusalem, Judæos cum eorum Rege catenis onusto transtulit Babylonem: Ergo.

Nego antecedens, Regnum enim Judæorum non fuit extinctum in captivitate Babylonica, sed solummodo intermissum cum spe illius repetendi, & revera illud repetierunt paulo post subversum Templum lib. 1. Esdræ c. 4. Adde quòd in illo interregno resedit suprema potestas, seu jus vitæ & necis penes Judæorum Principes, ut patet ex historia Susannæ, Danielis 18.

Dices 2. à diebus Machabæorum usque ad Adventum Christi Domini, hoc est per 200. annos, Sacerdotes, qui fuerunt de Tribu Levi, præfuerunt Genti Judæorum: Ergo.

Nego consequentiam: namque sceptrum primario resedit penes Tribum Judam, secundario verò tantum & ministerialiter penès Tribum Levi, quatenus Summi Sacerdotes eligebantur per Tribum Juda ad Rempublicam administrandam; sic hodiè apud Polonos viget Regia potestas, licèt sceptrum gerant Principes exteri, quia ab illa Gente in Reges assumuntur.

Secundum Prophetiæ testimonium ducitur ex c. 9. Danielis, ubi Angelus Gabriel Prophetam deprecantem pro libertate populi sui consolatur his verbis: *Septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt super populum tuum, & super urbem sanctam tuam, ut consummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum & deleatur iniquitas, & educatur justitia sempiterna, & impleatur visio & Prophetia, & ungatur Sanctus Sanctorum.* Quis non videt ista dici de voro Messia? pergit autem Angelus, *Scito ergo & animadverte; ab exitu sermonis,* (id est, Edicti Re-

 gis

gis Persarum) *ut iterum ædificetur Jerusalem, usque ad Christum ducem, hebdomades septem & sexaginta duæ erunt; & post hebdomades* 62. *occidetur Christus; & non erit ejus populus, qui eum negaturus est. Et civitatem & sanctuarium dissipabit Populus cum Duce venturo, & finis ejus vastitas, & post finem belli statuta desolatio. Confirmabit autem pactum multis hebdomada una, & in medio hebdomadis deficiet hostia & sacrificium, & erit in Templo abominatio desolationis: & usque ad consummationem & finem perseverabit desolatio.* Hìc tam clarè pingitur Christus, ut videatur Propheta historiam rerum gestarum potiùs texere, quàm vaticinium promere. Consule tom. 2. c. 5. ubi duo allata Prophetarum testimonia, & plura alia accuratius exponuntur.

Dices: ex ista Prophetia non potest colligi tempus venturi Messiæ: nisi certo numerentur anni ab Angelo prænotati: atqui certò numerari non possunt; maximè quia non constat etiam apud Catholicos de exordio, ex quo numerandæ sunt illæ hebdomades: Ergo.

Distinguo majorem; non potest colligi præcisè ante oraculi eventum, transeat: post oraculi eventum, Nego majorem. Porrò ex eventu potissimum cognoscitur veritas prophetiæ. Hieremias v. g. prædixerat Judæos Babylone in patriam redituros post 70. annos; sed quia non fixerat punctum temporis, ex quo numerandi essent illi anni, Judæi non potuerunt illos numerare, nisi soluta jam captivitate, ex qua facile fuit retrogradiendo numerare 70. annos & devenire ad illorum exordium. Similiter cum videamus omnes vaticinii Danielis circumstantias in Adventum Christi Domini cadere, à die mortis ejus,

quam

quam Propheta prædixit futuram in medio septuagesimæ & ultimæ hebdomadis, certò ascendimus ad initium primæ hebdomadis, intelligimusque hebdomadas illas non esse dierum aut sæculorum, sed annorum, ut citato loco tomo 2. demonstravimus.

# CAPUT IV.

## De notione Mysterii Incarnationis.

Ut ex notione hujus Mysterii promptiùs & faciliori via ac methodo confutentur varii errores, quibus Hæretici quovis sæculo illud omnibus modis impugnarunt, paulo latius describi potest. Primarium Religionis Christianæ Mysterium, quo Verbum inseparabiliter assumpsit veram & integram naturam humanam in unitatem personæ, ad Deum passione sua placandum, & reconciliandum generi humano.

Dicitur 1. *primarium Mysterium*; nam ex Apostolo 1. Cor. 3. *Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus JEsus.* Act. 10. v. 43. *Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen ejus omnes, qui credunt in eum.* Notitiam autem hujus Mysterii esse necessariam necessitate medii multis probavimus tomo 2. cap. 2.

Dicitur 2. *Verbum*, ut significetur. 1. Christum non esse purum hominem, ut contendebat Paulus Samosatenus; cujus impiissimum errorem amplexi sunt Sociniani; sed esse verum Deum Patri consubstantialem, ut supra demonstravimus pag. 115. 2. Patrem non esse Incarnatum, & pas-

 sum

ſum ut docuere Sabelliani, qui perſonas non diſtinguebant, ac propterea dicti ſunt Patripatiani. Potuit quidem Pater incarnari; quia omnipotentia & virtus terminandi alienam naturam communis eſt tribus perſonis. Nec ulla foret contradictio, quòd ſub diverſo reſpectu diceretur Pater & Filius; Pater quidem, quia ab æterno generat Filium; Filius quoque, quia temporaliter genitus eſſet ex Beata Virgine, quemadmodum David v.g. reſpectu Iſai eſt Filius, & reſpectu Salomonis eſt Pater. Conveniebat tamen Filium potius incarnari quàm Patrem aut Spiritum Sanctum; quia ſicut per Verbum omnia facta ſunt, ſic per illud reparanda videbantur. Ita ſanctus Thomas quæſt. 3. art. 8.

Dicitur 3. *Aſſumpſit*, hoc eſt, ſibi univit, ſibi ſumpſit. Tres quidem perſonæ concurrerunt ad unionem hypoſtaticam, utpote quæ ſit opus omnipotentiæ divinæ; attamen unio ad ſolam filii perſonam terminata eſt. Unde ſolus naturam humanam aſſumpſit, quemadmodum is qui veſtem induit, ſolus dicitur illam aſſumere, quamvis alii illum adjuvent ad illam aptandam & circumponendam.

Dicitur 4. *Naturam humanam*, non vero hominem; quia homo eſt nomen concretum ſignificans perſonam ſeu naturam ſubſiſtentem: atqui Verbum non aſſumpſit naturam humanam prius ſubſiſtentem ſubſiſtentia humana, ut docuerunt Photinus & Neſtorius; *Natura noſtra*, inquit S. Leo Epiſt. 11. *non ſic aſſumpta eſt, ut priùs creata, poſt aſſumeretur; ſed ut ipſa aſſumptione crearetur.*

Dicitur 5. *veram & integram.* 1. adverſus Saturninum & Baſilidem Simonis Magi diſcipulos, qui

qui primo sæculo docuerunt Corpus Christi fuisse phantasticum, ac propterea minimè passum: quem errorem amplexi sunt secundo sæculo Cerdo & Marcion, & tertio sæculo Manichæus. 2. Adversùs Apollinarem, qui quarto sæculo negavit primo Verbum assumpsisse animam; cùmque ipsum tantæ amentiæ puderet, admisit animam, sed ratione carentem, fingens Verbum in Christo gerere vices intellectus humani: *Videte absurditatem & insaniam non ferendam*, (inquit S. Augustinus Tract. 47. in Joan.) *animam irrationalem eum habere voluerunt, rationalem negaverunt: dederunt ei animam pecoris, subtraxerunt animam hominis*. 3. Adversùs Monothelitas, qui in Christo agnoscebant unam voluntatem, nempe divinam contra expressa Scripturæ verba, *non mea voluntas, sed tua fiat*, Luc. 22. Refelluntur autem ex omnibus Scripturæ textibus; ubi Christus sæpiùs dicitur homo, filius Abraham, ex semine David, Rom. 1. v. 3. natus ex Maria Virgine; homo enim essentialiter constat ex carne seu corpore, & ex anima rationali, ac proinde Christus non esset verus homo, si aliquid ex iis ipsi defuisset; nec esset ex semine David, si, ut volebat Valentinus secundo sæculo, accepisset corpus cœleste seu aereum, quod per Mariam Virginem veluti per canalem transisset nihil ab ea accipiens. Gravis olim fuit controversia in scholis, num Verbum immediatè assumpsisset sanguinem; sed post Clementem sextum sententia affirmans obtinuit, evasitque communis.

Dicitur 6. *in unitatem personæ*, contra duos oppositos errores Eutychetis & Nestorii. Eutyches contendebat unionem factam in natura,

adeòut quemadmodum ex unione animæ & corporis fit una natura humana, ita ex unione Divinitatis & Humanitatis exurgeret una Christi natura. Nestorius ex adverso non admittebat in Christo nisi unionem accidentalem & moralem, Verbum inter & naturam humanam, scilicet per charitatem, qua justi sunt moraliter quid unum cum Deo, ut habetur Joan. 17. v. 21. & ita hæreticus ille in Christo admittebat duas naturas & personas, divinam scilicet & humanam, ac consequenter negabat beatam Virginem esse propriè Deiparam. Refelluntur autem duo illi errores, simulque asseritur in Christo unam esse personam, & duas naturas hocce Apostoli textu Philip. 2. *Cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo: Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis. Propter quod & Deus exaltavit illum.* Hìc de Christo manivestè duæ prædicantur naturæ: alia, qua est in forma Dei, alia, qua est in forma servi, per primam est æqualis Deo, & per secundam similis hominibus: hæc posterior alteri est obediens usque ad mortem, propter quod exaltatur ab alia. Atqui prædicata tam opposita non possunt convenire uni & eidem naturæ: Ergo in Christo reverà duæ sunt naturæ, scilicet divina & humana. Et hæc contra Eutychetem.

Contra Nestorium verò, illa prædicata quantumcunque opposita de eadem persona enuntiantur. Idem Christus dicitur Patri æqualis, hominibus similis, factus obediens & exaltatus: atqui prædicata tam opposita de eodem enuntiari non

possunt

possunt secundum diversas ejus naturas, nisi substantialiter uniantur, & coalescant in unam personam, seu suppositum; namque ex eo quòd Deus habitet in justo, & ei accidentaliter ac moraliter uniatur per gratiam sanctificantem, non potest dici per istam conjunctionem accidentalem fieri caro vel homo, exinaniri, obediens, vel mori, justo obediente vel occumbente; Ergo cum ista de uno Christo prædicentur, Christus reverà est una persona & unum suppositum.

At, inquies, quomodo concipi potest post unionem hypostaticam remanere in Christo duas naturas, scilicet divinam & humanam, & unicam personam, nempe divinam?

R. Facilè concipit, qui tenet notionem seu definitionem tum naturæ, tum personalitatis seu subsistentiæ. Naturam definiunt Philosophi, Principium motus (id est operationis) & quietis ejus in quo est. Unde tot sunt naturæ in aliquo supposito, quot sunt principia ejus operationum. In homine v. g. sunt duæ naturæ incompletæ; quia sunt duo diversa principia motus & operationum, quæ in ipso sunt: per corpus grave & corruptibile cadit nisi fulciatur, viget, deficit: per spiritum intelligit, discurrit. Personalitas autem sive subsistentia definitur ultimus terminus & complementum, quo natura tota est in se & incommunicabilis alteri. Sic Petrus, quamvis constet ex duabus naturis incompletis, corpore scilicet & spiritu, est unicum suppositum, sive unica persona; quia est quid unum totum in se & incommunicabile alteri, & ratione hujusce totalitatis, de Petro prædicantur tot diversæ operationes, quæ in ipso sunt; rectè enim dicitur, Pe-

trus cadit, viget, deficit, intelligit, diſcurrit. Atqui in Chriſto Domino duo ſunt principia diverſarum operationum; miracula enim, puta mortuorum & ſui ipſius reſurrectio ex una parte, & dolores, defatigationes ex altera arguunt diverſa principia: Ergo & duas naturas, divinam ſcilicet & humanam. Nihilominus Chriſtus eſt unum quid totum, quod adeo diverſa operabatur; unus Chriſtus mortuos & ſeipſum ſuſcitavit, eſurivit, doluit, mortuus eſt: Ergo eſt unica perſona, unicum ſuppoſitum.

Dices, inde ſequitur naturam divinam æquè ac humanam in Chriſto amiſiſſe ſuam ſubſiſtentiam ſeu perſonalitatem. Ideo enim natura humana in Chriſto non ſubſiſtit propria ſubſiſtentia, quia eſt unita alteri: atqui ſimiliter natura divina eſt unita alteri, nempe naturæ humanæ: Ergo ambæ naturæ pariter amittunt ſuam ſubſiſtentiam.

Nego ſequelam & paritatem pro confirmatione adductam. Ratio autem diſparitatis eſt quòd per unionem hypoſtaticam natura humana mirum in modum perficitur, ideòque non habet rationem totius, ſed partis in toto, nempe Chriſto, exiſtentis. At Verbum, utpote infinitum in omni genere perfectionis, nullatenus perficitur per unionem hypoſtaticam; nec proinde pars evadit, quia cum natura humana conjunctum, non eſt quid majus aut melius, quàm ab ea ſeparatum: Ergo retinet rationem totius: & ſemper eſt in ſe. Unde Theologi docent Chriſtum eſſe compoſitum cum his, non verò ex his: compoſitum quidem, quia Chriſtus eſt Deus & homo ſimul; cum his, quia conſtat ex duabus naturis: ſed non ex his, quia natura divina & humana in

in Chriſto non ſe habent ex æquo tanquam partes.

Inſtas: Ex ſymbolo ſancti Athanaſii ſicut anima rationalis & caro unus eſt homo, ita Deus & homo unus eſt Chriſtus: atqui ex anima rationali & carne una fit natura completa, ſcilicet humana, ex qua exurgit perſona v. g. Petrus, quæ priùs non erat: Ergo ex natura divina & humana fit una natura totalis, ex qua exurgit Chriſtus tanquam nova perſona Theandrica, id eſt, partim divina, partim humana.

Diſtinguo majorem. Ita Deus & homo unus eſt Chriſtus; unus inquam, in perſona, Concedo: unus in natura totali, Nego majorem: quia natura divina & humana non ſunt duæ ſubſtantiæ incompletæ, quæ confluant in unam naturam totalem, ſicut anima rationalis & caro, ſed inconfuſæ & impermixtæ ſubſiſtunt in Verbo, ex quo unus eſt Chriſtus, ſcilicet in perſona.

Ergo natura humana in Chriſto non eſt ſui juris, ſed tam ipſa quàm ejus potentiæ ſunt conjunctum inſtrumentum Verbi, quo ita agit & operatur, ut ex earum operationibus denominetur agens & operans. Quemadmodum enim de puro homine propriè non dicitur, oculus ejus videt, voluntas ejus amat, brachium ejus operatur; ſed propria locutione dicendum eſt, homo, qui eſt ſuppoſitum, ſeu perſona, oculis videt, voluntate amat, brachio operatur; quia actiones ſunt ſuppoſitorum. Sic ubi ſermo eſt de natura aſſumpta à Verbo, figurata eſt locutio, ſi dicatur quòd videat, amet & operetur; ſed ut ſervetur proprietas ſermonis, dicendum eſt, Verbum Incarnatum ſeu Chriſtus videt, amat, operatur, nimi-

nimirum per potentias humanas, quas unione hypoſtatica fecit ſuas.

Ergo in Chriſto agnoſcenda eſt communicatio Idiomatum, hoc eſt mutua & reciproca attributorum & proprietatum divinæ & humanæ naturæ de ſe invicem & de Chriſto prædicatio, nominibus tamen concretis, v. g. Deus eſt homo, homo eſt Deus, Deus eſt paſſus, mortuus, homo eſt immortalis, æternus, &c. ſenſus enim eſt, quòd Chriſtus habens humanitatem, mortalitatem, &c. ſit etiam habens divinitatem, æternitatem.

Dixi, *nominibus tamen concretis;* quia nomina abſtracta, ut divinitas, humanitas, æternitas, mortalitas, ſignificant ſolummodo formam: atqui falſum eſt quòd divinitas ſit humanitas, æternitas ſit mortalitas, omnipotentia ſit infirmitas, contra verò concreta ſignificant ſubjectum & formam, album v.g. & dulce in lacte ſignificant lac habens albedinem & dulcedinem. Unde rectè dicitur lac eſt album, eſt dulce; item dulce eſt album, & album eſt dulce, non verò lac eſt albedo aut dulcedo. Item albedo eſt dulcedo.

Ergo natura humana in Chriſto eſt ineffabiliter ſancta ſanctitate ſubſtantiali; quia ſubſiſtit in Verbo, quod eſt ipſa ſanctitas ſubſtantialis, & naturæ humanæ ultimum complementum ſubſtantiale.

Ergo natura humana in Chriſto eſt abſolutè impeccabilis; quia repugnat dicere, Verbum divinum peccare: id autem propriè de illo diceretur in hypotheſi quod natura humana in illo peccaret, quia actiones ſunt ſuppoſitorum.

Ergo

Ergo Christus propriè neque est creatura, quia nomen illud designat suppositum seu personam, quæ in Christo est increata: neque etiam servus; quia servus significat personam extraneam, quæ jus non habet ad hæreditatem. Ratione tamen officii Christus in Scripturis nonnunquam vocatur servus, sed eo sensu, quo Filius dicitur servire Patri, cùm injunctum opus exequitur. Veteres etiam non timuerunt Christum nominare creaturam ratione humanitatis, quæ creata est; sed impropria est locutio, à qua abstinendum.

Ergo Christus est Filius Dei, non adoptivus, sed naturalis, quia non est persona extranea ad hæreditatem assumpta, sed à Deo Patre genita in similitudinem naturæ.

Nec dicas Christum, ut homo est, non esse in similitudinem naturæ divinæ, sed humanæ, namque ex dictis homo est nomen concretum significans in Christo subjectum habens naturam divinam & humanam: atqui habens naturam divinam & humanam est Verbum, quod procedit in similitudinem naturæ divinæ, non verò humanæ: Ergo Christus, etiam ut homo, est filius Dei naturalis.

Ergo beata Virgo verè est Deipara, seu Mater Dei; quia generatio terminatur ad personam, non ad naturam; non enim propriè dicitur natura humana genita, sed homo genitus: atqui homo, quem beata Virgo ex sua substantia genuit, est Deus: Ergo verè est Deipara, *Unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?* inquit sancta Elisabeth ad Beatam Virginem, mox ut conceperat de Spiritu Sancto, Luc. 1.

Quod

Quod ſi quæras cur Spiritus Sanctus non æquè dicatur Pater Chriſti, cùm non minus ad Incarnationem contulerit, quàm Beata Virgo, reſpondebitur, quia nihil contulit ex propria ſubſtantia, quemadmodum Beata Virgo: ad generationem autem propriè dictam neceſſe eſt ut generans communicet propriam ſubſtantiam, ut diximus tractatu de Trinitate.

Ergo Chriſtus eſt adorandus unico cultu, eoque ſupremo, quem Latriæ vocant, quia adoratio terminatur ad perſonam, debetque reſpondere ejus excellentiæ; quæ in Chriſto eſt increata & infinita.

Ergo actiones Chriſti, licèt phyſicè & ſecundùm entitatem ſpectatæ eſſent finitæ; nihilominus moraliter & ſecundùm valorem à perſona agente derivatum, fuerunt meriti infiniti. Conſtat enim apud omnes, quod actio deſumat ſuum valorem & meritum à dignitate & excellentia perſonæ, à qua procedit, v.g. ſalutatio honorifica à Rege delata, quamvis phyſicè ſpectata ſit ejuſdem rationis cum ſimili ſalutatione perſonæ inferioris gradus, attamen moraliter longè pluris æſtimatur.

Porro actiones humanitatis Chriſti erant à perſona infinitè digna. Imo (quod hìc præcipuè eſt advertendum & ponderandum) quædam Chriſti actiones, ut oratio, adoratio, ſatisfactio & actus obedientiæ, non ſolùm erant à perſona divina, ſed illam includebant; quia perſona adorans, ſatisfaciens & obediens, non ſolum actus adorationis, ſatisfactionis & obedientiæ, ſed ſeipſam quoque offert, dejicit, & ſubjicit. Ipſe Chriſtus in forma Dei æqualis Patri, idem ipſe in forma

forma servi factus est obediens usque ad mortem, Phil. 2. semetipsum obtulit immaculatum Deo, Hebr. 9. v. 14.

Dices, persona divina non potest dejici nec subjici: Ergo.

Distinguo anteced. non potest subjici directè & secundùm se præcisè spectata, Concedo: indirectè & ratione naturæ assumptæ, Nego antecedens, quia, ut sæpiùs diximus, actiones sunt suppositorum, ac proinde Christus per humanitatem orans, adorans & obediens, seipsum dejiciebat & subjiciebat.

Ergo Christus infinitè meruit & satisfecit ultrà debitum offensæ, quantumcunque supponatur infinita sive ob gravitatem, sive ob multitudinem; quia in satisfactionem obtulit personam divinam, quæ est pretium substantialiter infinitum in omni genere perfectionis; offensa verò est infinita dumtaxat moraliter & derivatè à dignitate Dei offensi, & vilitate creaturæ offendentis. *Multò plura his quæ debebamus, dependit Christus, quantò mare immensum ad pusillam aquæ guttam collatum esse possit*, inquit Sanctus Chrysostomus hom. 10. in Epistolam ad Romanos.

Dicitur 7. Verbum inseparabiliter assumpsisse naturam humanam, 1. ut significetur Verbum in triduo mortis mansisse substantialiter unitum corpori in sepulchro, animæ descendenti ad inferos, *sic in sepulchro carnem suam commoriendo non deseruit, sicut in utero Virginis connascendo formavit*, inquit Sanctus Augustinus, allioquin Christus nec fuisset sepultus, sed ejus corpus, nec ad inferos descendisset, sed ejus anima. Unde celebre in Scholis effatum, quod semel Verbum assumpsit, nunquam

quam dimisit. 2. Ut excludatur error eorum, qui repugnante scriptura, docuerunt post extremum judicium, expleto Christi ministerio, humanitatem in nihilum redituram, ait enim Angelus Luc. 1. *Regni ejus non erit finis,* & Apostolus Heb. 7. *hic autem eò quòd maneat in æternum, sempiternum habet Sacerdotium.*

Dicitur denique, *ad Deum Passione sua placandum,* quibus verbis 1. notatur Incarnationis finis, qui in ejus descriptione prætermitti non debuit, cùm beneficium imprimis æstimetur ex fine & ex commodis, quæ inde proveniunt: finis autem Incarnationis est reconciliatio Generis Humani cum Deo, qui licèt peccato offensus, *sic dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret .... ut salvetur mundus per ipsum,* Joan. 3.

Ergo Incarnatio supponit peccatum, adeo ut si homo non peccasset, Filius Dei incarnandus non fuisset, *Non veni vocari justos,* inquit Matth. 9. *sed peccatores.* Hinc exclamat Ecclesia in Cantico, *ò felix culpa, quæ talem ac tantum meruit habere Redemptorem!*

2. Iisdem verbis excluduntur duo errores. Primus est Socinianorum, qui contendunt Christum missum fuisse, ut homines verbo & exemplo doceret, ac pro illis interpellaret in proprio sanguine, non vero ut Deum placaret, eique satisfaceret pro peccatis: quæ impietas refellitur vel ex sola Epistola ad Hebræos, in qua Apostolus à capite 5. ad caput 10. totus est, ut ostendat Christum se obtulisse in sacrificium & hostiam piacularem pro peccatis.

Nec dicas indignum esse sapiente offendi & irasci adversùs vermiculum, qui contra ipsum

caput

caput erigeret: inde enim concludere liceret Deum non curare res humanas, nullamve habere rationem bonorum & malorum operum. Certè si Deus malis operibus non offenditur, nec bonis honoratur, nec colitur: si illa non ulciscitur, nec ista remunerat, quod solus Atheus dixerit.

Alter error, qui iisdem definitionis vocibus exploditur, est quorundam Eutychianorum, qui ideo dicti sunt incorrupticolæ, quòd docerent Verbum non assumpsisse defectus humani corporis, scilicet, famen, fatigationem, dolores, cùm tamen Christus Isaiæ 53. dicatur vir dolorum, sciens infirmitatem: cùm Matth. 4. esurierit, Joan. 4. fatigatus fuerit ex itinere, Matth. 26. tristis fuerit usque ad mortem. *Esurivit*, inquit Hilarius in Psal. 53. *sitivit, dormivit, lassatus fuit, mœstus fuit & flevit, & passus & mortuus est.* Unde patet quòd S. Doctor vel revocavit quæ scripserat lib. 10. de Trinit. scilicet ictus & vulnera dolorem passionis Christo non intulisse; vel benignè interpretanda ejusmodi verba; eo nimirum sensu, quòd Christus doloribus & aliis corporis defectibus naturaliter obnoxius non fuerit, cùm sint pœna peccati, sed illos libera voluntate & per insigne miraculum assumpserit, ita tamen ut ab iis obrutus non fuerit, *pro his rogat dicens*, inquit c. 31. in Matth. *transeat à me calix, id est, quomodò à me bibitur, ita & ab iis bibatur, sine spei diffidentia, sine sensu doloris, sine metu mortis*, hoc est, sine sensu & metu animam obruente; neque enim Martyres fuerunt omnis doloris expertes.

Dixi Christum assumpsisse defectus corporis, non vero defectus animæ, puta ignorantiam, concupiscentiam, sensuum & appetitus inordinationem,

tionem, quia ejuſmodi defectus fini Incarnationis obeſſent, nedum conferrent, ſicut defectus corporis: Ergo metus mortis & triſtitia in Chriſto rationem non anteverterunt, ſed ejus imperio paruerunt, nec ulteriùs fuerunt progreſſa.

# CAPUT V.

## De neceſſitate Incarnationis.

Q. *Incarnatio fuitne neceſſaria?*

R. 1. Abſolutè non fuit neceſſaria; quia Deus potuit vel hominem peccatorem punire, quemadmodum Angelos perduelles, vel averſum per gratiam ſuam convertere, & offenſam condonare. *Si omnibus debitum damnationis ſupplicium redderetur, non injuſtè redderetur,* inquit Sanctus Auguſtinus libro de natur. & grat. cap. 5. & lib. de Agone Chriſtiano cap. 11. *ſunt ſtulti,* inquit, *qui dicunt, non poterat aliter Sapientia Dei homines liberare, niſi ſuſciperet hominem .... quibus dicimus, poterat omninò;* optimi enim eſt Principis veniam aliquando dare ſubditis pœnitentibus & Reipublicæ profuturis.

R. 2. Incarnatio fuit neceſſaria ex hypotheſi, quod Deus plenè & perfectè ſibi ſatisfieri voluerit, nec ulla pura creatura etiam gratiis ornata id præſtare potuit; quia injuria creſcit pro vilitate perſonæ nocentis & dignitate perſonæ læſæ, contrà vero ſatisfactio iiſdem capitibus decreſcit. Patet exemplo. Magiſtratus v.g. alapa percuſſus, majori injuria afficitur, ſi percuſſor ſit ex infima plebe, quàm ſi ſit æqualis dignitatis; quia perſona ejus per plebejum magis deprimitur, quàm

quàm per æqualem: at longè minor erit satisfactio plebeii, qui se offerret ad sustinendam similem contumeliam; quia ex dejectione vilis personæ vix aliquis effluit honos in Magistratum, magnus vero, si eo se deprimat persona in simili dignitate constituta. Porro distantia est infinita majestatem Dei inter & creaturæ vilitatem, ac proinde infinita quoque creaturæ in Deum offensa, & ejus satisfactio qualiscunque, quasi nulla, *Omnes Gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihilum & inane reputatæ sunt ei.* Isaiæ 40.

Hæc ratio efficaciter concludit etiam in hypothesi quod offensa in Deum non sit intrinsecè infinita, ut peccatum veniale, quia etiamsi gravis contumelia Regi terreno irrogata, non sit infinitæ malitiæ; reus tamen pro ea condignè satisfacere nequit propter distantiam, quæ inter ipsum & dignitatem Regiam intercedit. Poterit tamen satis pati, sicut & justus, pro peccato veniali; quia malitia finita non meretur nisi pœnam finitam.

# CAPUT VI.

## Utrùm natura humana in Christo præter unionem hypostaticam aliarum gratiarum donis fuerit ornata.

R. Habuit ab instanti conceptionis plenitudinem scientiæ in intellectu, & in voluntate gratiæ sanctificantis, omniumque virtutum, quæ imperfectionem non involvunt, quemadmodum fides, pœnitentia, Joan. 1. *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis.*

Q. I. *Quotuplex in Christo distinguitur scientia?*
R. Triplex.

Prima est scientia beata, qua Deum intuitivè videbat, Joan. I. *Deum nemo vidit unquam, unigenitus qui est in sinu Patris, ipse enarravit.* Unde Sanctus Augustinus lib. de consensu Evang. capite ultimo scribit Christo soli concessum fuisse videre Deum in hac vita. Et hæc propositio, quamvis non sit de fide, constans est tamen apud omnes Catholicos.

Secunda est scientia supernaturalis infusa, qua Christus cognoscebat omnia etiam contingentia, sive præterita, sive præsentia, sive futura, secreta quoque cordium, saltem usque ad diem Judicii; hanc enim scientiam exigit officium Mediatoris, Judicis & Capitis omnium hominum.

Tertia est scientia naturalis seu Philosophia; magis enim pertinuit ad perfectionem secundi Adam, quàm primi, ut naturas rerum cognosceret, colligeretque effectus ex causis, & vicissim causas ex effectibus. Hæc scientia dicitur acquisita, non quod studio Christus illam acquisierit, infusione enim illam accepit sicut primus Adam; sed quod naturaliter acquiri potuerit.

Dices: Luc. 2. habetur: *JEsus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia:* Ergo.

Distinguo antec. proficiebat quoad usum & exercitium, quatenus perfectiora in dies opera edebat, Concedo, proficiebat quoad habitum, quasi novos gradus sapientiæ & gratiæ acquireret, Nego antecedens: habetur etiam Hebr. 5. *Didicit ex eis quæ passus est obedientiam*, hoc est, expertus est, quod jam noverat. Et Marci 13. v. 82. *De die autem illò vel hora* (extremi Judicii) *nemo*

*nemo scit, neque Angeli in cælo, neque Filius; nisi Pater;* quia Christus diem illum noverat per solam visionem beatificam, cujus nullus est usus in societate humana. Unde si Confessarius absque mendacio negare potest, se nosse quod in Confessione sacramentali audivit, à fortiori Christus, quæ in Verbo videbat.

Ergo Christus fuit comprehensor simul & viator: comprehensor secundùm partem superiorem, in qua ex visione Dei summo fruebatur gaudio: quod insigni miraculo continuit, ne in inferiorem partem efflueret, secundùm quam erat viator, doloribus obnoxius. Videat ergo lector, quis membrorum consensus cum capite? si ad dolorem vitandum miracula expeterent, cùm Christus ad patiendum miracula ediderit.

Q. 2. *Quotuplex est in Christo gratia?*

R. Duplex, alia quæ competit ei ut est homo singularis: alia quæ dicitur gratia capitis ipsi concessa quatenus est caput hominum.

Q. 3. *Differuntne ejusmodi gratiæ?*

R. Non differunt entitativè, sed moraliter & respectivè dumtaxat, sicut aqua, quæ implet fontem, & quæ effluit in rivum, entitativè est eadem aqua, respectivè vero diversa, nam gratia capitis est ipsamet gratia humanitatem Christi perficiens, sed spectata prout moraliter derivatur in homines, *de plenitudine ejus omnes accepimus,* Joan. 1.

Q. 4. *Gratia capitis estne propria Christi?*

R. Est; quia Deus cum nullo alio pactum iniit, ut esset aliis causa salutis æternæ, *non est in alio aliquo salus.* Act. 4. v. 12.

Q. 5. *Gratiarum plenitudo estne Christi propria?*

R. Duplex est gratiæ plenitudo: alia ex parte objecti, seu ipsius gratiæ; alia ex parte subjecti gratiam recipientis. Plenitudo gratiæ ex parte objecti dicitur, quando possidetur omnis gratia, sicut ignis habet plenitudinem caloris ex parte objecti, si supponatur continere omnem calorem, ex quo cætera fiunt calida. Plenitudo gratiæ ex parte subjecti dicitur, quando subjectum, etsi non possideat omnem omnino gratiam, habet tamen eam omnem, quæ competit ejus statui, quemadmodum homo fruens perfecta sanitate habet plenitudinem caloris ex parte subjecti; quia nihil caloris ipsi deest ad perfectam sanitatem.

Jam vero Christus utroque modo fuit gratia plenus; sed plenitudo illa, si spectetur ex parte objecti, est ipsi propria; quia solus est omnium gratiarum fons & origo. Si autem spectetur ex parte subjecti, est ipsi quodammodo communis cum pluribus; namque Sanctus Stephanus dicitur plenus gratia & fortitudine. Act. 6. sanctus Joannes Bapt. repletus est Spiritu Sancto ex utero matris suæ. Luc. 1. & beata Virgo ibidem salutatur gratia plena.

Attamen sicut alia est plenitudo rivuli, alia fluminis, alia maris, secundùm alvei angustiam vel latitudinem, sic pro diversa amplitudine subjecti, diversa quoque est ejus gratiæ plenitudo. Unde minor Sancti Stephani plenitudo, quàm Sancti Joannis Baptistæ; quia officium Diaconi tot dotes non requirit, quot officium Præcursoris; nec plenitudo Matris Dei, quantùmcunque excedat plenitudinem Præcursoris, propter singularem

rem Matris dignitatem, accedit ad plenitudinem gratiæ, quæ competit unigenito Dei Filio.

Q. 6. *Gratia Chriſti eſtne infinita?*

R. Phyſicè non eſt; quia nihil creatum poteſt eſſe entitativè infinitum; unde ſecundùm potentiam Dei extraordinariam major poſſet produci gratia: moraliter tamen poteſt dici infinita, quatenus ſumma eſt, quæ eſſe poſſit ſecundùm Dei ſapientiam & potentiam ejus ordinariam.

Dices: gratia ſanctificans admixtam habet imperfectionem, cùm ſit adoptio, & filios adoptivos conſtituat: Ergo Chriſtùs non habuit gratiam ſanctificantem.

Nego antecedens, cujus confirmationem diſtinguo, gratia ſanctificans eſt adoptio in perſona extranea & creata, Concedo: in perſona conſubſtantiali, Nego: ſic torques à Rege conceſſus proprio filio non adoptat illum in cognatum Regis, quemadmodum adoptat cæteros nobiles.

# CAPUT VII.

## De merito Chriſti.

Q. 1. *Meruitne Chriſtus?*

R. De fide eſt meruiſſe, *humiliavit ſemetipſum factus obediens .... propter quod & Deus exaltavit illum.* Philip. 2. *factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis æternæ.* Hebr. 5. Et ratio eſt, quia ad meritum tria requiruntur. Primum, bona opera ſupernaturalia: ſecundum, perſona Deo grata liberè operans & in ſtatu viæ poſita: tertium, pactum, quo Deus promiſerit præmium & mercedem ſic operanti. Atqui hæc tria in

Christo adhuc mortali concurrerunt, opera ejus erant supernaturaliter bona, persona Deo infinitè grata, liberè & in statu viæ operabatur. Deus promiserat præmium & mercedem bonis ejus operibus, Isaiæ 53. *si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum.*

Dices: Christus ex dictis erat impeccabilis: Ergo caruit libertate, ac proinde non meruit.

Distinguo conseq. caruit libertate contrarietatis, Concedo: libertate contradictionis saltem quoad exercitium, Nego conseq.

Multiplex itaque distinguenda est libertas à necessitate: alia dicitur contrarietatis, qua quis potest facere contraria, bonum scilicet & malum, & hæc libertas à Christo exulavit, cùm sit imperfectio posse deficere. Alia est libertas contradictionis in eo sita, quòd homo possit bonum velle, seu facere, & non velle, seu non facere, quando præceptum non est: si enim præciperetur, omissio illius esset mala, ac proinde bonum illud non posset omitti sine libertate contrarietatis. Sed libertas contradictionis subdividitur in libertatem specificationis, ut vocant, qua quis est indifferens ad hoc specie bonum, vel ad aliud, quando neutrum præcipitur; & talis libertas est in beatis, in Deo quoque perfectissima, nec Christo deneganda, ubi præceptum non urgeret. At urgente præcepto v.g moriendi, non erat liber libertate specificationis; quia, ut jam monuimus, voluntas non potest sine peccato respuere opus præceptum, *quomodo implebuntur Scripturæ? quia sic oportet fieri,* ait Dominus ad Petrum, Matth 26.

Sed præter libertatem pacificationis est alia libertas contradictionis, quæ dicitur libertas exercitii,

citii, qua voluntas poteſt exercere hunc vel illum actum, licèt ſit determinata ad unum etiam numero objectum; quod demonſtratur uno & altero exemplo. Sancta Apollonia, referente ſancto Dionyſio Alexandrino, Epiſtola ad Fabium, apud Euſebium lib. 6. Hiſt. c. 41. ſponte & proprio motu inſiliit in rogum accenſum & ſibi præparatum. Porro motus ille tum voluntatis, tum corporis, fuit liber & laude dignus, etiam judicio Sancti Dionyſiii: liber, inquam, non libertate ſpecificationis, quia hæc ſupplicii ſpecies erat ab iniquo Judice determinata; & ab electione ſanctæ Martyris independens: ſed libertate exercitii, quatenus intrepida Virgo præveniens carnificis miniſterium in rogum ſponte & libere ſe conjicit, diſpoſuit enim de illo actu, potuitque illum non ponere. Idem videre eſt in reo ad mortem damnato, & ſtipiti jam alligato; ſi ex deſperatione præveniat carnificem & ex ſcala ſeipſum præcipitet, graviter peccat, æterniſque ſuppliciis dignus eſt, utpote qui libere libertate non ſpecificationis, ſed exercitii ad tantum flagitium ſe determinaverit: Ergo ad merendum, aut demerendum libertas contrarietatis aut ſpecificationis non eſt abſolute neceſſaria, ſed ſufficit libertas exercitii, per quam homo vere & proprie ita eſt dominus ſui actus, ut poſſit eum non ponere. Atqui Chriſtus libertate exercitii mandatum Patris adimplevit, ut patet ex hiſtoria Paſſionis, *ut cognoſcat mundus*, (inquit Joan. 14.) *quia diligo Patrem, & ſicut mandatum dedit mihi Pater* (ſcilicet moriendi) *ſic facio*, *ſurgite*, *eámus hinc*, ſcilicet quod facilius à militibus comprehenderetur: quin exiit eis obviam Joan. 18. *proceſſit & dixit ei, quem quæritis?*

Denique libere, & ut voluit, emisit Spiritum, probans quod dixerat Joan. 10. *Nemo tollit eam* (animam) *à me, sed ego pono eam à meipso.*

Q. 2. *Quibus meruit Christus?*

R. Sibi & nobis, ut patet ex textibus laudatis in præcedenti responsione.

Q. 3. *Quid sibi meruit?*

R. Corporis gloriam, & nominis exaltationem, Philip. 2. *Propter quod & Deus exaltavit illum; & dedit illi nomen, quod est super omne nomen.*

Non meruit autem sibi gratiam sanctificantem, & alia virtutum dona; tum quia sunt appendices unionis hypostaticæ, & insignia naturæ Dei Filio debita: tum quia ab instanti conceptionis, & priùs saltem natura, quàm posset operari, accepit tantam gratiarum plenitudinem, ut in vitæ decursu nec creverit, nec secundùm ordinariam Dei potentiam crescere potuerit.

Multominus Christus mereri potuit unionem hypostaticam, quæ est principium omnis ejus meriti, cùm principium meriti cadere non possit sub meritum.

Ergo à fortiori SS. Patriarchæ non potuerunt mereri Incarnationem, quæ in decreto divino præsupponebatur tanquam causa omnis humani meriti.

Meruerunt tamen de congruo aliquas Incarnationis circumstantias, Abraham v. g. & David meruerunt ut Christus ex eorum stirpe nasceretur, Beata Virgo, ut, supposito Incarnationis decreto, præ aliis eligeretur in Matrem Dei.

Dixi 1. *de congruo:* cùm enim gratia non ordinetur nisi ad beatitudinem consequendam, nec Beata Virgo, nec SS. Patriarchæ per eam de condigno

digno meruerunt ullas circunſtantias Incarnationis, ſicut nec juſtus bona temporalia.

Dixi 2. *ſuppoſito Incarnationis decreto;* quia Beata Virgo nec meruit, nec mereri potuit ſimpliciter & abſolute, ut Verbum carnem aſſumeret ex muliere; ſed in hypotheſi, quòd Filius Dei naſciturus eſſet ex muliere, meruit ut ipſa præ ceteris mulieribus tanquam dignior eligeretur.

Q. 4. *Quid Chriſtus nobis meruit?*

R. Meruit nobis vitam æternam & omnes gratias ad illam conſequendam neceſſarias, *benedixit nos in Chriſto in omni benedictione ſpiritali in cœleſtibus*, Epheſ. 1.

Q. 5. *Meruitne omnibus, ſeu quod idem eſt, mortuusne eſt pro omnibus & ſingulis hominibus?*

Extra controverſiam eſt non omnes mortis Chriſti beneficium recipere, id agnoſcunt Patres Tridentini ſeſſ. 6. cap. 3. & patet in infantibus ſine baptiſmo decedentibus, hi enim nullum fructum ex Paſſione Chriſti percipiunt.

Certum eſt etiam Chriſtum obtuliſſe ſufficiens pretium ad ſalvandos non ſolùm omnes homines, ſed etiam omnes Dæmones. Quæſtio igitur ſolùm eſt, utrum Chriſtus actu & de facto ſanguinem ſuum obtulerit pro ſalute omnium hominum?

Reſpondeo affirmative; nam Apoſtolus Rom. 5. Chriſtum cum Adamo componens, ſic ait, *Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem; ſic per unius juſtitiam in omnes homines in juſtificationem.* Hìc redemptio tam late patet, quàm damnatio; Atqui damnatio ex uno in omnes & ſingulos homines deſcendit: Ergo. Idem argumentum urgetur ab Apoſtolo 2. Cor. 5.

Si

*Si unus*, inquit, *pro omnibus mortuus eſt: Ergo omnes mortui ſunt, & pro omnibus mortuus eſt Chriſtus.* Ubi probat Apoſtolus omnes & ſingulos in Adamo fuiſſe mortuos, ex eo quòd Chriſtus pro omnibus ſit mortuus; nulla autem eſſet conſequentia, ſi Chriſtus pro aliquibus non eſſet mortuus. Unde S. Auguſtinus Julianum negantem peccatum originale ſic inſectatur lib. 6. cap. 4. *Probavit Apoſtolus omnes mortuos eſſe, quia pro omnibus motuus eſt unus, impingo, inculco, inſertio recuſanti: accipe, ſalubre eſt, nolo moriaris, unus pro omnibus mortuus eſt.* Denique Innocentius X. & Alexander VII. hanc Janſenii propoſitionem numero quintam, *Semipelagianum eſt dicere Chriſtum pro omnibus omnino hominibus mortuum eſſe, aut ſanguinem fudiſſe; ſed mortuus eſt duntaxat pro ſalute prædeſtinatorum;* damnarunt ut falſam, temerariam & ſcandaloſam, quoad primam ejus partem; & ut impiam, blaſphemam, & hæreticam, quoad ſecundam ejus partem.

Dices: Chriſtus Matth. 26. dicit ſanguinem ſuum pro multis effundendum: Ergo non pro omnibus.

Nego conſequentiam, nam vox, *multi*, aliquando collective ſumitur ut multus exercitus: aliquando diſtributive, ut multi ex exercitu. Porro collective hic ſumitur, idemque ſignificat ac omnes; ait enim Apoſtolus 2. Cor. 5. *pro omnibus mortuus eſt Chriſtus.* Et Rom. 5. voces illas *multi & omnes* promiſcue uſurpat ad unum & idem ſignificandum, *ſicut per unius delictum*, inquit, *in omnes homines in condemnationem; ſic & per unius juſtitiam in omnes homines in juſtificationem. Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores conſti-*

*tuti*

*tuti sunt multi; ita & per unius obeditionem justi constituentur multi.* Hìc *multi* & *omnes* idem prorsus significant.

## CAPUT. VIII.

### De Titulis Christi.

Q. 1. *Quibus titulis insignitur Christus?*
R. In Scripturis hi præcipue numerantur.

1. Est Filius Dei naturalis, non adoptivus, ut demonstravimus cap. 4.

2. Est Rex non solùm secundùm divinitatem, ut patet, sed etiam secundùm humanitatem, Ps. 2. *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem .... ejus.* Luc. 1. *dabit illi Dominus sedem Patris ejus, & regnabit in domo Jacòb in æternum;* Atqui Christus Rex non est constitutus ut Deus, cum titulum illum necessario ex natura divina habeat, æque ac Pater & Spiritus Sanctus: Ergo. Cum autem Rex sit subditorum caput, jusque habeat iisdem imponendi leges, & de illis judicandi, hinc Christus,

3. Est Caput hominum & Angelorum, Ephes. 1. *Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ejus,* Et Coloss. 2. *Estis in illo repleti, qui est caput omnis principatus & Potestatis.*

4. Est Legislator, Joan. 14. *Si diligitis me, mandata mea servate.* Unde Concilium Tridentinum sess. 6. can. 22. contra Lutheranos Legislatoris titulum Christo denegantes, sic definit. *Si quis dixerit Christum JEsum à Deo hominibus datum fuisse ut Redemptorem cui fidant; non etiam ut Legislatorem cui obediant, anathema sit.*

5. Est

5. Eſt Judex, Joan. 5. *Pater omne Judicium dedit Filio.*

6. Eſt Sacerdos. Pſal. 10. *Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech.* Quem locum Apoſtolus de Chriſto interpretatur Hebr. cap. 5. & ſequentibus. *Unus verus Rex*, inquit S. Auguſtinus lib. 3. de conſenſu Evang. cap. 3. *quia & unus verus Sacerdos: illud ad regendum nos, iſtud ad expiandos.*

Dicitur 1. *Sacerdos in æternum*, quia non habet ſucceſſores, ſed Vicarios: Summus Pontifex v. g. ſuccedit quidem Petro, ut qui per mortem prohibitus ſit permanere, ſed non ſuccedit Chriſto, qui, *eò quòd maneat in æternum, ſempiternum habet Sacerdotium*, Heb. 7.

Dicitur 2. *Secundùm ordinem Melchiſedech*, non quod Melchiſedech ſit fons, & origo Sacerdotii legis novæ, quemadmodum Aaron Sacerdotii Levitici, ſed quòd Melchiſedech præfiguraverit Sacerdotium à Chriſto inſtituendum.

Porrò Chriſtus Sacerdos non eſt ſecundum naturam divinam, ut falsò contendit Calvinus; quia Sacerdotis eſt ſacrificium offerre, orare, ac proindè ſuperiorem agnoſcere: quæ proculdubio non competunt Chriſto, niſi ratione humanitatis, ſecundùm quam dixit, Joan. 14. *Pater major me eſt.* Unde Sanctus Auguſtinus ait, *Chriſtus homo, pro nobis eſt orator; ut Deus, eſt cum Patre exauditor.*

7. Eſt Mediator Dei & hominum 1. Tim. c. 2. *Unus Mediator Dei & hominum, homo Chriſtus JEſus.* Et ratio eſt, quia ille proprie & abſolute eſt Mediator inter Deum & homines, qui ſponſor eſt Deo pro hominibus, qui pro iis plane ſatisfe-

tisfecit, eosque per sua merita in Dei gratiam reduxit; Atqui Christus ea omnia præstitit, non per naturam divinam, ut vult Calvinus, sed per naturam humanam, non quidem nude spectatam, cùm per se solam non potuerit condignam, hoc est, infinitam exhibere satisfactionem; sed in Verbo subsistentem, hoc est, Christus Mediator fuit & Sacerdos, ut homo Deus, sed ut homo subsistens persona divina, ita ut persona divina fuerit principium quod mediationis Christi, & natura humana principium quo. *Mediator Dei & hominum*, inquit S. Augustinus Tract. 72. in Joan. *non in quantum est Deus, sed in quantum est homo Christus JEsus.*

Q. 2. *Christus ut homo estne Rex temporalis?*

R. Minime, saltem quoad actum seu exercitium: *Regnum meum*, (inquit, Joan. 18.) *non est de hoc mundo.* Luc. 12. *Quis me constituit Judicem?* nempe ad dirimendam controversiam de hæreditate inter fratres dividenda.

Dixi, *saltem quoad actum & exercitium*; Nam probabilitate non caret eorum sententia, qui docent Christum fuisse Regem quoad jus; quia ut homo subsistens persona divina erat naturalis Dei Filius, ac proinde supra omnem potestatem temporalem, quod ipse videtur agnoscere Matt. 17. ubi negat se, utpote Filium Dei, teneri solvere tributum. Sed cùm hæc potestas sit excellentiæ, nec ea uti voluerit, illam non transmisit ad Pastores Ecclesiæ, quibus sicut cæteris dicit Apostolus Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.*

Dices: Summus Pontifex nulli potestati temporali subjacet, sed Regia fulget dignitate: Ergo.

Distin-

Diſtinguo antecedens: fulget per accidens & ex conceſſione Principum temporalium, Concedo: ratione ſui Sacerdotii & jure divino, Nego antecedens; nam prædeceſſores ejus per plura ſæcula fuerunt ſubditi Dominis temporalibus etiam Chriſtianis.

Q. 3. *Chriſtus eſtne Sacerdos & Mediator vi unionis hypoſtaticæ?*

R. Minime; nam ex Apoſtolo Hebr. 5. *Chriſtus non ſemetipſum clarificavit ut Pontifex fieret, ſed qui locutus eſt ad eum .... Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech.* Ergo Chriſtus ex deputatione Patris fuit Sacerdos, & Mediator.

Dices, amicus non indiget acceptatione & deputatione creditoris, ut pro debitore ſponſorem ſe exhibeat & ſolvat: Ergo.

Diſtinguo antecedens, ſi agatur de reſtitutione, per quam damnum in re familiari allatum reſarcitur, & pecunia ablata reſtituitur, Concedo: ſi ſermo ſit de ſatisfactione pro offenſa perſonæ illata, Nego antecedens. Perſona enim læſa & depreſſa ab eo, qui in eam ſuperbe & contumelioſe inſurrexit, jus habet ut ipſe contumelioſus deprimatur & pœnas luat rejecta alterius ſatisfactione. Unde ſi perſona læſa Mediatorem & ſponſorem admittat, qui pro nocente veniam precetur, ſatisfaciat, cedit juri ſuo & gratiam facit; quantò magis ſi ipſa talem Mediatorem nocenti per ſe ad condigne ſatisfaciendum impari præparaſſet & ſuſcitaſſet? Sic autem Deus dilexit mundum, ut Filium unigenitum ſuum daret, ſalvareturque mundus per ipſum, Joan. 3. v. 16. Ergo plus Chriſto non debemus, quàm Patri; quia Chriſtum pro nobis ſatisfeciſſe, & Patrem Filium

Filium suum unigenitum nobis dedisse, utrumque fuit opus æqualis & infinitæ charitatis.

Q. 4. *Estne proprium Christi esse Mediatorem Dei & hominum?*

R. Distinguendum est: esse Mediatorem suo nomine & merito, est proprium Christi; quia ex dictis nulla creatura potuit offerre pretium æquivalens offensæ; & condignam exhibere Deo satisfactionem; sed Mediatorem esse ministerialem, qui agat nomine & virtute alterius, convenit Sacerdotibus, & omnibus justis sive in Cœlo regnantibus, sive in terra militantibus; iis quippe tanquam instrumentis utitur Christus verus Dei & hominum Mediator ad opus reconciliationis & officium Mediatoris perficiendum; Angeli enim Hebr. 1. dicuntur administratorii spiritus à Christo in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capient salutis. 1. Cor. 5. clamat Apostolus, *pro Christo legatione fungimur.* Et Coloss. 1. *adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi, in carne mea, pro corpore ejus, quod est Ecclesia.* Quid verò deest passionibus Christi, per quas *consummavit in æternum sanctificatos?* Heb. 10. v. 14. fructus scilicet & applicatio meriti illius. Adimpleant autem Pastores prædicationibus, Sacramentorum administratione; & justi omnes suis orationibus. Quin ipsi Calviniani, qui calumniantur Catholicos non sine Christi Mediatoris injuria sanctos invocare, mutuis se precibus adjuvant, publica jejunia, & solemnes supplicationis, si quæ occurrat Ecclesiæ necessitas, indicunt ad Deum per merita Christi placandum.

Objiciunt, Ecclesia Romana vult invocationem Sanctorum esse necessariam, nec patere ac-

ceſſum ad Deum, niſi per ejuſmodi interceſſores, quem impium errorem carpit Apoſtolus in Simonis Magi diſcipulis, Coloſſ. 2. *Nemo vos ſeducat*, inquit, *volens in humilitate & religione Angelorum, quæ non vidit ambulans, fruſtra inflatus ſenſu carnis ſuæ, & non tenens caput ex quo totum corpus ..... creſcit in argumentum Dei*: Ergo.

Nego antecedens, & dico mala fide Pſeudominiſtros ejuſmodi criminationibus Eccleſiam Romanam apud ſuos infamare, cùm in Concilio Tridentino ſeſſ. 25. dilucide exponat, quid de invocatione Sanctorum à primis ſeculis hactenus ſenſerit, nempe bonum & utile eſſe non verò neceſſarium Sanctos ſuppliciter invocare: merita Chriſti in Sanctorum interceſſione operari communionem, quam ipſe caput Eccleſiæ poſuit inter membra ſui corporis: preces eorum non prævenire Dei miſericordiam, ſed ab ea proficiſci, & exequi dumtaxat, quæ ipſe per illas facere decrevit, *portat contradictionem deprecantium, quam aſpirat*, inquit S. Gregorius lib. 9. mor. cap. 9. *& veluti nolenti apponitur, quod ab ipſo, ut fiat, imperatur*. Unde Eccleſia in ſuis collectis orat, non ſolùm ut per Chriſtum proſit nobis Sanctorum interceſſio; ſed etiam ut Deus ipſis inſpiret intercedendi affectum: *Interveniat pro nobis quæſumus Domine, apud tuam clementiam, nunc & in hora mortis noſtræ, Beata Virgo Maria*, inquit in feſto ejus Compaſſionis. Et in vigilia S. Andreæ, *Quæſumus omnipotens Deus, ut beatus Andreas Apoſtolus tuum pro nobis imploret auxilium .... Per Dominum*, &c. Qua igitur fronte Pſeudominiſtri ſpargere audent apud ſuos Sanctorum invocationem adverſari honori unius Mediatoris, Dei & hominum

num JEſu Chriſti, cùm in illa communicátio gratiæ & Spiritus ejus mirificè eluceat?

Inſtant 1. Novatores: fruſtra & inutiliter invocantur, qui non audiunt: Atqui Sancti in Cœlo non audiunt ſibi ſupplicantium preces, *mortui nihil amplius noverunt.* Eccleſ. 9. Hinc in ſcripturis legimus ſanctos Patriarchas & Prophetas invocaſſe quidem Angelos, utpote qui in terris verſentur ad hominum cuſtodiam, nuſquam verò mortuos: Ergo.

R. 1. Ex conceſſis Adverſariorum ſaltem habemus creaturas ſanctas abſque injuria Chriſti Mediatoris invocari poſſe, cùm agnoſcant ſanctos Patriarchas & Prophetas piè & utiliter ſanctos Angelos invocaſſe, cur igitur non & ipſi eos in ſuis Synagogis invocant? Ergo manifeſtè pugnant contra Verbum Dei; cùm docent invocationem Sanctorum adverſari honori Chriſti Mediatoris. Ideo autem in veteri lege ſancti homines defuncti non invocabantur, quia nondum ipſis erat reſeratum cœlum, nec fruebantur Dei conſortio, in quo Beatis multa revelantur, ut conſtat ex dictis Tractatu de Attributis, ubi de viſione beatifica. Addo Angelos non ſemper eſſe præſentes ubi invocantur, cùm in locis admodum diſtantibus preces ad eos dirigantur, quas proinde naturaliter percipere nequeunt; ſed S. Patriarchæ & Prophetæ non erant anxii, præſentesne eſſent aut abſentes Angeli, quoties eorum opem implorabant. Unde

R. 2. In forma ad argumentum diſtinguendo majorem; fruſtra invocantur qui non audiunt, ſi nullus invocantes audiat, qui poſtulata concedere poſſit, Concedo: ſecus, Nego majorem.

Porro Ecclesia certa est Deum exaudire implorantes Sanctorum auxilium, gratasque ipsi esse ejusmodi orationes, ut probant singularia beneficia, quæ hactenus contulit confugientibus ad Sanctorum auxilium. Hinc Ecclesia publicas orationes, quas collectas vocant, solet ad Deum dirigere, ut intercedentibus Sanctis, quorum agit memoriam, postulata concedat per Christum Dominum nostrum.

Distinguo similiter minorem; Sancti in cœlo sibi supplicantes non audiunt naturaliter & per se, Concedo: non audiunt, sive per Angelorum ministerium, quorum officium est orationes fidelium ad Deum referre, ut habetur Apoc. 8. v. 3. & 4. & testantur communiter SS. Patres; sive per Dei revelationem; Nego min. Nam ex dictis citato loco de Attributis; Beati in cœlo cognoscunt quæ ad ipsos spectant: ad eorum autem beatitudinem accidentalem pertinet nosse quis sit eorum status, pro quibus sunt soliciti; legimus enim 2. Paralip. c. 21. v. 12. literas ab Elia jam translato allatas fuisse ad Joram Regem Israel, & 2. Machab. c. 15. Jeremiam & Oniam summum Sacerdotem defunctos orare pro populo suo in magnis calamitatibus constituto. *Quis dubitat*, inquit Origenes hom. 31. in Num. *quòd Sancti quique orationibus nos juvent?* Et S. Hieronymus contra Vigilantium, *Si Apostoli & Martyres adhuc in corpore constituti possunt orare pro cæteris, quando adhuc pro se debent esse soliciti; quantò magis post coronas, victorias & triumphos?* Illud ipsum agnoscit Anglorum Rex in sua responsione ad Cardinalem Peronium his verbis: *Sà Majestè revere les Martyrs & autres Saints regnants maintenant avec* JESUS CHRIST, *& ne*

*& ne doute point qu'ils ne prient pour les necessitez de l'Eglise, & croit fermement que leurs prieres ne sont point inutiles.* Ex pia autem ejusmodi solicitudine sequitur Sanctorum interesse, ut cognoscant orationes, quæ ad ipsos diriguntur.

Instant 2. Catholici ejusmodi invocationem in cultum Religiosum deducunt, Sanctos honoribus afficiunt, qui idololatriam sapiunt, thura ipsis incendunt, &c. Ergo.

R. 1. Dallæus Calvinianorum olim Pseudominister fateri cogitur cultum, quem Ecclesia Romana defert Sanctis non esse Latreuticum. Sic enim habet in sua Apologia: *Cette Rome me me, de laquelle nous nous plaignons, est pour la plupart d'accord avec nous; car bien qu'elle rende de grands honneurs à diverses creatures, si est ce qu'elle à toujours connu qu' il y a une espece de service qui ne doit & ne peut etre rendu à d' autres qu' à Dieu.* Thuris suffitus in veteri quidem lege & apud Paganos erat signum supremi cultus, quem latriæ vocant, quique soli Deo, sive vero, sive credito defertur; sed apud Christianos promiscuè usurpatur, sive ad cultum religiosum, sive ad cultum civilem, honores enim thuris tribuuntur Principibus politicis & Magistratibus, Reliquiis, Imaginibus Sanctorum, sed alia intentione, quàm augustissimo Eucharistiæ Sacramento, ac proinde non est signum determinatum supremi cultus, sicut sacrificium, quod in quacumque Religione sive vera, sive falsa soli Deo licet offerre, *Nos Martyribus nostris*, inquit S. Augustin. lib. 22. de civ. c. 10. *non templa sicut Diis, sed memorias sicut hominibus mortuis ædificamus; Deo quippe, non ipsis sacrificat* (Sacerdos) *quamvis in memoriam sacrificet*

 *eorum,*

*eorum, quia Dei Sacerdos eſt, non illorum.* Vulgò tamen vocamus templa, aras, miſſas Sanctorum, quorum ſpecialis fit commemoratio, ſed propriè ſunt Dei templa, aræ & miſſæ, quia illi ſoli ſacrificium offertur; *quis enim audivit aliquando fidelium ſtantem Sacerdotem ad altare etiam ſuper ſanctum corpus Martyris ad Dei honorem, cultumque conſtructum, dicere in precibus, offero tibi ſacrificium, Petre, Paule, vel Cypriane?* S. Auguſtinus lib. 18. de civ. cap. 6.

R. 2. Cùm excellentia ſit motivum & ratio, cur honos alicui exhibetur, neceſſe eſt honos & cultus ſit diverſus pro diverſitate excellentiæ. Hinc cultus Magiſtratibus delatus eſt civilis duntaxat, quia excellentia, propter quam coluntur, eſt merè civilis, exhibitus vero Creatori debet eſſe ſummus ob infinitam ejus excellentiam nulli creaturæ communicabilem. Porro excellentia Beatorum, quæ conſiſtit in eorum ſanctitate & unione, quam habent cum Deo, quamvis infinitè diſtet à divina excellentia, negari tamen non poteſt quin ſit longè ſpectabilior excellentia merè civili; ac proinde honos ipſis debetur pluſquam civilis, & eò major, quo perfectior ſanctitas & dignitas in ipſis refulgent. Unde Mater Dei ſpeciali cultu, qui dicitur hyperduliæ, proſequenda eſt ob ſingularem ejus dignitatem & excellentiam. Jam examinandum ſupereſt, utrùm ejuſmodi cultus ad Religionem pertineat, dicique poſſit religioſus, quanquam hæc quæſtio ad fidem non pertineat, liberumque ſit circa eam opinari.

R. 3. Cultus Sanctorum ad Religionem pertinet, meritoque dicitur religioſus, quia Religionis officium eſt colere Deum ut primarium ſuum objectum, & cætera, quæ Deo conſecrata ſunt, tan-

tanquam ſecundaria objecta, v. gr. templa, altaria, vaſa & omnem templi ſupellectilem; adeo ut omnium Nationum judicio & ſenſu, qui unum ex his violaverit, impius & ſacrilegus habeatur. Quod autem Templum auguſtius & ſanctius, quàm Spiritus cœleſtes & animæ beatæ? An non præſtantiori, ac mirabiliori modo Deus inhabitat in Sanctis ſuis, quàm in domibus manufactis? ſi vaſa ex contactu rerum ſacrarum denominantur ſancta, & eatenus religiosè obſervanda, quanto magis qui unus ſpiritus ſunt cum Deo, ejus amicitiæ participes & conſortes facti divinæ ejus naturæ?

Hinc Sanctorum Reliquiæ & eorum Imagines inter res ſacras numerantur; atque ideo religioſo cultu venerandæ.

Reliquiæ quidem, utpote quæ in ſocietatem Paſſionum Chriſti cum animabus ſanctis venerint, ipſis inſtrumenta fuerint plurium bonorum operum, quæ & templa Spiritus ſancti extiterint, 1. Cor. 6. in reſurrectione reparanda, & ad gloriam immortalem reſtituenda. Deus ipſe multis miraculis reliquias Sanctorum veneratione dignas oſtendit, pallio Eliæ aquas Jordani diviſit, 4 Reg. c. 2. v. 8. mortuum ſuſcitavit contactu cadaveris Eliſei 4. Regum c. 13. v. 2. quamplurimos ægros ſanavit ſudariis & ſemicinctiis Apoſtoli, Actuum 19. v. 11. Sanctus Chryſoſtomus Hom. 16. in 2. ad Cor. refert innumera prodigia, quæ Deus ſua ætate operabatur ad Sanctorum ſepulchra; & S. Auguſtinus ſcribit ſimilia contigiſſe in Inventione Corporum tum SS. Gervaſii & Protaſii, lib. 9. Conf. cap. 7. tum S. Stephani libr. 22. de Civ. cap. 8.

Imagines quoque Christi & Sanctorum religiosè sunt tractandæ, quemadmodum definiit Concilium Nicænum II. contra Iconoclastas an. 785. & Concilium Tridentinum adversùs Pseudoreformatos citata sess. 25. tum quia Imagines relationem habent ad eos, quos repræsentant, & ita quodammodo ad eos pertinent; tum quia oculis fidelium subjiciuntur ad honorificam Sanctorum memoriam & imitationem. Ipse Pseudominister Dallæus in suo opere de Imaginibus, iis concedit sicut omnibus Religionis instrumentis aliquod honoris signum, cogiturque fateri Catholicos in hac parte non esse Idololatras. *Enim verò qui imaginem Imperatoris coronat*, inquit S. Ambrosius in Psal. 118. *utique illum honorat, cujus imaginem coronavit: quia statuam contempserit Imperatoris, Imperatori utique fecisse injuriam videtur.* Viderint ergo Novatores, quomodo iram Christi sustinebunt, cujus imagines fœde traxerunt, fregerunt, & etiam nunc (ubi prævalent) illas ejusmodi contumeliis afficiunt.

Illud tamen discrimen est reliquias inter & imagines, quòd reliquiæ majori honore dignæ sint, quam imagines. Crux v. g. cui Christus affixus est, quàm Imago Crucis; quia ipso contactu & usu, quo Christo & Sanctis servierunt, consecratæ sunt, cùm imagines propter solam repræsentationem ad Christum & ad Sanctos referantur. Unde minime sacrarum reliquiarum particulæ honos debetur, nullus verò imaginis particulæ, quia nihil sanctum repræsentat.

Dixi, *Imagines Christi & Sanctorum*: nam circa Imagines Divinitatis Ecclesia nihil hactenus expresse statuit, imò illas excipit in Concilio Nicæno II.

no II. Act. 7. his verbis, *Christiani invisibilis & incomprehensibilis imaginem nunquam fecerunt.*

Usus tamen invaluit à nono sæculo pingendi Deum in illa forma, in qua apparuit SS. Patriarchis & Prophetis, ut Danielis 7. v. 9. quemadmodum Angeli (licet incorporei) ante Concilium Nicænum II. & Spiritus sanctus pingebantur in illa specie, in qua visi fuerant, ut ibidem Nicæni Patres testantur. Enimverò cur non liceret Pictori, quod Scripturæ licet, quæ Deum sæpius pingit cum membris humanis? Hinc meritò proscripta est ab Alexandro VIII. anno 1690. hæc propositio, *Dei Patris simulacrum nefas est Christiano in Templo collocare.* Quia tamen usus ille respectu rudiorum non est sine aliquo periculo, Patres Tridentini citata sess. 25. Pastores monent hisce verbis, *quod si aliquando historias sacræ Scripturæ, cùm id indoctæ plebi expediet, figurari contigerit, doceatur populus non propterea divinitatem figurari, quasi oculis corporeis conspici, vel coloribus aut figuris exprimi possit.*

Objiciunt Novatores. Indecorum est & omnino probrosum, si Filius honoret patibulum, in quo Pater passus est.

Respondeo hanc esse Gentilium & Judæorum impietatem, quibus Crux Christi erat scandalum & stultitia; sed ipsis vocatis Judæis & Gentilibus fuit Dei Virtus 1. Cor. v. 24. Trophæum Christi victoris (domuit enim orbem ligno, non ferro): Cathedra docentis & Tribunal Judicis, ex quo *Expolians Principatus & Potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso*, Coloss. 2. v. 15. Quis autem filius cum honore non servat gladium, quo Pater strenuè pugnavit, & Reipu-

blicæ hoſtes glorioſe devicit ? Si Calvinianus erubeſcit adorare in Cruce pendentem, pudeat ergo ipſum confiteri Chriſtum pro nobis paſſum, & mortuum.

At, inquies, ſi Crucem colere licet, quia Chriſtus ei affixus eſt, cur non ſimiliter aſinum qui Chriſtum vexit, & os Judæ proditoris, cui Chriſtus oſculum dedit? Quia ſcilicet iſta propter ſe honorari viderentur, cùm ſint ſenſu vel ratione prædita; inanima verò, ut Crux, Clavi, Corona ſpinea, nullo honore digna ſunt, niſi relativè ad eximiam perſonam, cui inſervierunt; ſic Sceptrum & Coronam Regis veneramur, non ejus equos.

Objiciunt 2. Exod. 20. v. 4. Deus prohibet imagines, *non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem*, ex quo textu Tertullianus lib. de ſpectaculis c. 23. Origenes lib. 7. contra Celſum concludunt artem pingendi Chriſtianis eſſe interdictam. Concilium Eliberitanum Can. 36. ſic ſtatuit, *placuit picturas in Eccleſia eſſe non debere.* Galli 8. & 9. ſæculo imagines quidem admiſerunt, ſed definierunt in Templis non eſſe collocandas ad cultum, ſed ad recordationem Sanctorum, ut patet ex libris Carolo Magno aſcriptis, & ex Concilio Pariſienſi ſub Ludovico Pio, Caroli Magni filio & ſucceſſore, Ergo.

Nego conſequentiam, ad antecedens verò

R. 1. Revera imaginum uſus fuit Judæis prohibitus, ſicut eſus carnis, ſed ejuſmodi præcepta, utpote cæremonialia, per Chriſtum fuere abrogata. Unde ſicut Chriſtianis licitum eſt edere carnem porcinam & ſuffocatam, ita & pingere imagines.

R. 2. Cùm usus sacrarum Imaginum non sit ad salutem necessarius, nec in Evangelio præscriptus, penesque sit Ecclesiam illum præcipere vel prohibere, prout fidelibus expedire judicaverit, mirum non est, si rarior fuerit, vel etiam alicubi prohibitus eo tempore, quo hinc Gentiles à cultu simulacrorum erant revocandi, hinc Judæi à Lege veteri ad Legem Evangelicam transferendi; si enim Apostoli colendas Imagines proposuissent, periculum fuisset ne Gentiles eas ut nova Idola amplexi fuissent, neve Judæi, qui juxta Legis veteris præscriptum ab imaginibus abhorrebant, à suscipiendo Evangelio deterriti fuissent.

R. 3. Galli sub Imperatoribus Carolo Magno & Ludovico Pio, primo pro imaginibus retinendis adversùs Iconoclastas strenuè pugnarunt. Secundò parciores quidem fuerunt quàm Græci in cultu illis exhibendo; sed omnem reverentiam imaginibus non denegarunt, in laudato quippe Concilio Parisiensi definierunt illas in Templis honorificè collocandas & conservandas, ad exemplum scilicet & piam recordationem virtutum, quas Christus hominum mediator & caput in membris suis operatus est. Ergo nec invocatio Sanctorum, nec sacrarum Reliquiarum & Imaginum cultus mediatorem nostrum Christum injuria afficiunt, quin sunt eximia monumenta, & testimonia copiosæ redemptionis, quam habemus in illo.

Nonnulla tamen observanda sunt circa sacrarum Reliquiarum & Imaginum venerationem.

Primum. Sanctorum Reliquiæ & Imagines non sunt colendæ cultu absoluto; sed relativo dum-

dumtaxat, tum quia in illis nulla eſt excellentia abſoluta, ſed relativa tantum: tum quia creatura rationalis non debet ſubjici rebus inanimatis.

Secundum. Sacræ Reliquiæ & Imagines plus vel minus ſunt honorandæ, ſecundum majorem, vel minorem excellentiam perſonæ, quam reſpiciunt, v. g. plus honoris deferendum eſt Cruci, in qua paſſus eſt Chriſtus Dominus, quàm Cruci, cui affixus eſt ſanctus Petrus: plus Imagini Chriſti, quàm Imagini Deiparæ, &c.

Tertium. Cultus ſacrarum Reliquiarum & Imaginum eſt inferior cultu debito Sanctis, ad quos illæ referuntur; quia excellentia illa relativa, quæ Reliquiis & Imaginibus competit, longè diſtat ab excellentia abſoluta, quæ in ipſis Sanctis refulget, ut patet exemplo miniſtrorum Regis, qui cum in ſe non contineant totam excellentiam & majeſtatem Regiam, non eodem honore, quo Rex ipſe, excipiuntur. Unde concludere licet contra nonnullos Theologos Crucem, ſive veram, ſive pictam, non eſſe colendam cultu ſupremo, qui dicitur latriæ, qui ſoli Deo deferri debet, ut expreſſe definiit Concilium Nicænum II. *Illis* (Imaginibus) *ſalutationem & honorariam ſalutationem exhibeant, non ſecundùm fidem noſtram, veram latriam, quæ ſolùm Deo competit, ſed quemadmodum veneranda & vivificantis Chriſti typo . . . tribuimus.*



Tra-



# Tractatus DE GRATIA CHRISTI.

ORDO doctrinæ postulat, ut post Tractatum de Incarnatione, continuò dicamus de Gratia Christi, utpote quæ sit Incarnationis effectus, juxta illud Eph. 1. *Qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo.* Et 2. Petr. cap. 1. *per quem* (Christum) *maxima & pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ.* Sit igitur

# CAPUT PRIMUM.

## De notione Gratiæ Christi.

Q. 1. *Quid est gratia Christi?*
R. Est donum Dei gratuitum, supernaturale, homini lapso concessum per merita Christi Domini in ordine ad vitam æternam.

Dicitur 1. *Donum gratuitum*, ut ostendatur gratiam non rependi præcedentibus operibus; sed gratis dari: alioquin gratia jam non esset gratia, sed merces, Rom. 11.

Dicitur 2. *Supernaturale*, ut gratia Christi distinguatur à donis naturalibus, qualis est creatio & conservatio, quæ sunt dona Dei gratuita sed naturalia: *illam gratiam, qua creati sumus homines*, inquit S. Augustinus epist. 177. aliàs 95. *etiamsi ita appellandam non immeritò intelligimus, mirum est tamen si ita appellatam in ullis legitimis Propheticis, Evangelicis Apostolicisque litteris legimus. Hanc Apostolica doctrina gratiam isto nomine appellat, qua salvamur & justificamur Fide Christi.* Gratiam sic appellatam Pelagius, à quo Pelagiani, & Semipelagiani, rejecit quinto ineunte sæculo, propter eaque accusatus in Concilio Diospolitano, Patres fefellit per subdolam confessionem, nempe professus est gratiæ necessitatem, sed qua conditi sumus homines, & sine qua nec sumus, nec quidquam possumus.

Dicitur 3. *Homini lapso concessum*, ut significetur gratiam Christi esse minime gratuitam; siquidem donum quod indulgetur inimico, magis gratuitum est, quàm quod tribuitur amico, ut notat Apostolus Rom. 5. *Commendat autem* (inquit) *chari-*

*charitatem suam Deus in nobis : quoniam cùm adhuc peccatores essemus . . . reconciliati sumus Deo per mortem filii ejus.*

Dicitur 4. *Per merita Christi Domini*, ut distinguatur gratia hujus status à gratia Angelorum, & primorum parentum in statu innocentiæ, quæ in nostra sententia independenter à meritis Christi fuit concessa.

Dicitur 5. *In ordine ad vitam æternam;* gratia enim est semen vitæ æternæ, nec ad aliud datur, quàm ut vitam æternam consequi mereamur.

Q. 2. *Quid est donum supernaturale?*

R. Supernaturale secundum vim nominis significat quod est supra omnem naturam creatam & creabilem.

Dupliciter autem aliquid dicitur supernaturale, vel quoad modum dumtaxat, vel quoad modum simul & entitatem. Donum est supernaturale quoad solum modum, quando licet secundum se spectatum sit naturalis ordinis, viribus tamen cujusque naturæ creatæ haberi non potest. Sic Philosophia Adamo infusa, vita Lazaro reddita, sunt dona quoad entitatem naturalia, cum sint ejusdem ordinis cum Philosophia & vita aliorum hominum; sed modus, quo Adamus habuit Philosophiam, & vita Lazaro jam fœtenti est reddita, excedit omnes naturæ vires.

Unde Philosophia Adami, & vita Lazari suscitati dicuntur supernaturales quoad modum dumtaxat. Sed ut intelligatur quid sit donum supernaturale quoad entitatem,

Observandum triplicem esse rerum ordinem. In primo ordine sunt res mere corporeæ, ut lapis, bruta animantia. In secundo ordine sunt res spirita-

ritales, ut Angelus, anima rationalis, quæ ita abſtrahunt à materia corporea, ut tamen non ſint puri actus, ſed in illis realis ſit compoſitio ex ſubſtantia & accidentibus, habeantque eſſe per participationem, & dependentiam à prima cauſa, à qua accipiunt eſſe & agendi virtutem: in tertio autem ordine ſolus Deus exiſtit, qui, utpote ens à ſe, eſt actus puriſſimus, ſumme neceſſarius, & ſine ulla compoſitione, infinite perfectus in omni genere perfectionis; ita ut intellectio, ſapientia & cæteræ perfectiones ſint ipſius eſſe, aptiuſque Deus dicatur intellectio, quàm intelligens; ſapientia, bonitas & ſanctitas, quam ſapiens: bonus & ſanctus.

Porro cum operari ſequatur eſſe, quæ ſunt in primo ordine, nempe corporea, non poſſunt operari quæ pertinent ad ſecundum ordinem, nec iſta quæ pertinent ad tertium, v. g. corpus animale non poteſt ſenſu ſpiritalia percipere, nec Angelus Deum, ut in ſe eſt, intellectu attingere, niſi ſupra naturam ſuam elevetur & diſponatur, quod S. Thomas 1. p. q. 12. art. 5. ad 3. illuſtrat exemplo ferri, quod præſtare non poteſt quæ ſunt ignis, nec ad id diſponi, niſi ab habente formam ignis, cujus virtute fiet igneum, ac conſequenter aget quæ ſunt ignis propria, lucebit, calefaciet, comburet: ſimiliter Spiritus creatus non percipiet quæ Dei ſunt, niſi fiat Deiformis, ut loquitur S. Doctor, hoc eſt, formam à Deo accipiat, per quam conſtituatur in eſſe divino; & fiat quodammodo divinus. Forma autem illa eſt gratia, quæ dicitur ſemen gloriæ, quia ad viſionem Dei intuitivam tendit, ſicut ſemen arboris ad arborem producendam.

Ergo

Ergo Gratia est donum supernaturale, tum quoad modum, tum quoad entitatem: quoad modum quidem, quia à nulla natura creata potest profluere: quoad entitatem quoque, quia est divinum quid, creaturam intellectualem elevans supra omnem rerum creatarum ordinem, illamque Deiformem constituens.

# CAPUT II.

## De divisione Gratiæ Christi.

Q. 1. *Quotuplex est Gratia Christi?*
R. Duplex, alia exterior, ut institutio Sacramentorum, prædicatio Verbi divini, &c. alia interior, ut Fides, Spes, Charitas. De sola interiore hìc agimus.

Q. 2. *Quotuplicis generis est gratia interior?*
R. Duplicis, scilicet gratia gratis data, & gratia gratum faciens.

Gratia gratis data, est ea, quæ datur ad aliorum salutem, ut donum miraculorum, potestas absolvendi à pecatis, & conficiendi alia Sacramenta.

Gratia gratum faciens est ea, quæ ordinatur ad propriam accipientis salutem, us Fides, Charitas; &c. Ideò autem dicitur gratum faciens; quia rectè ad Deum disponit & afficit: non potest autem quin gratus sit Deo, qui est erga eum rectè affectus.

Q. 3. *Quare gratia gratis data sic dicitur, cùm gratia gratum faciens etiam gratis detur, alioquin non esset gratia?*

R: Quia nomen generis ſolet tribui ſpeciei ignobiliori, ſic bruta ſimpliciter vocantur animalia, & eo nomine diſtinguuntur ab homine, qui, quamvis ſit & ipſe animal, non ſine contumelia tamen appellaretur ànimal, quia eſt quid longè præſtantius. Similiter cùm gratia gratum faciens ſit nobiliſſima gratiæ ſpecies, ſpeciale nomen ſortitur, cæteræ verò ignobiliores nomen genericum retinent, dicunturque ſimpliciter gratiæ gratis datæ.

Dices: bonum illud majus eſt, quod ad plures ſe extendit: Atqui gratia gratis data ad plures ſe extendit, quam gratia gratum faciens; hæc quippe ordinatur dumtaxat ad ſalutem recipientis; illa verò ad bonum commune chriſtianæ Societatis: Ergo. Diſtinguo majorem; bonum majus eſt, quod ad plures ſe extendit, ſi comparetur cum bono ejuſdem generis, Concedo: ſic lumen ſolis, quod latiùs diffunditur, majus eſt bonum, quàm lumen candelæ. Si comparetur cum bono ſuperioris ordinis, Nego majorem; nam lumen ſolis non eſt majus bonum, quàm ſapientia, quæ ſolam ſapientis mentem illuſtrat. Porro gratia gratis data, & gratia gratum faciens, ſunt dona diverſi ordinis; gratia enim gratis data per ſe ordinat accipientem ad creaturas perficiendas: gratia verò gratum faciens, ordinat ad Deum. Deinde homo gratia gratis data rectè non utitur ſine auxilio gratiæ gratum facientis, *multi mihi dicent in illa die*, ait Chriſtus Matth. 7. *Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus .... & in nomine tuo virtutes multas fecimus? & tunc confitebor illis, quia nunquam novi vos: Diſcedite à me qui operamini iniquitatem.*

Q. 4.

Q. 4. *Quot sunt gratiæ gratis datæ?*

R. Novem ab Apostolo numerantur 1. Corint. 12. his verbis, *alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ .... alii autem sermo scientiæ ..... alteri Fides* (non Theologica, quæ est gratia gratum faciens; sed vel donum explicandi Mysteria Fidei, vel fiducia divinitùs inspirata patrandi miracula) *alii gratia sanitatum: alii operatio virtutum; alii prophetia: alii discretio spirituum: alii genera linguarum: alii interpretatio sermonum.*

Q. 5. *Quomodo dividitur gratia gratum faciens?*

R. Dividitur in actualem & habitualem.

Actualis est illustratio mentis, seu cogitatio supernaturalis in intellectu, & pia affectio similiter supernaturalis in voluntate.

Gratia habitualis est gratia animæ permanenter inhærens, eamque perficiens per modum habitus, ut gratia sanctificans.

Dices: gratia ex dictis est gratuitum Dei donum; Atqui illustratio seu cogitatio non sunt Dei dona, sed effectus ejusmodi donorum, & actus ab homine eliciti: Ergo.

Nego minorem, cujus confirmationem distinguo: sunt actus ab homine supernaturaliter eliciti, Concedo: naturaliter eliciti, Nego. Sicut ergo visio beatifica & amor beatificus, licèt sint actus ab intellectu & à voluntate Beatorum eliciti, nihilominus sunt Dei dona: quia non producuntur ab intellectu & voluntate naturaliter operantibus, sed supernaturaliter à Deo elevatis: sic sancta cogitatio & pia affectio sunt gratiæ actuales, quia ab intellectu & voluntate naturalibus viribus non procedunt, sed impressione & motione divina, eaque supernaturali. Ergo bona

noſtra opera ſunt Dei dona; ut qui gloriatur, in Domino glorietur, & non in ſemetipſo; non enim ſumus ſufficientes aliquid cogitare à nobis, tanquam ex nobis, 2. Cor. 3.

Q. 6. *Quotuplex eſt gratia habitualis?*

R. Triplex, nimirum gratia ſanctificans, ſeu juſtificans, qua homo fit formaliter juſtus; virtutes infuſæ & dona Spiritus Sancti; quibus homo diſponitur ad actus ſupernaturales.

Q. 7. *Quotuplex eſt gratia actualis?*

R. Triplex. Prima dicitur præveniens, excitans & operans, eſtque ſancta cogitatio & indeliberata voluntatis motio ſeu affectio, qua homo vel à Deo averſus, vel in bono torpens, excitatur. Secunda dicitur adjuvans, cooperans & concomitans, eſtque ſupernaturale Dei auxilium, quo roborata voluntas liberè conſentit gratiæ excitanti. Tertia dicitur ſubſequens, qua firmatur voluntas in bono propoſito, & adjuvatur, ut illud ad executionem perducat; quia in executione major occurrit difficultas, propter quam homo aliquando quod propoſuerat bonum, non perficit, *Deus immittendo bonam cogitationem*, inquit S. Bernardus lib. de Gratia & lib. arb. c. 14. *nos prævenit: immutando etiam malam voluntatem, ſibi per conſenſum jungit: miniſtrando & conſenſui facultatem, foris per apertum opus noſtrum internus opifex innoteſcit.*

Q. 8. *Quomodo dividitur gratia præveniens ſeu excitans?*

R. Dividitur in efficacem & ſufficientem, de qua diviſione hac noſtra ætate valdè celebri ſeparatim dicendum erit, poſtquam expenderimus an & quæ ſit gratiæ actualis generatim ſpectatæ neceſſitas.

CA-

# CAPUT III.

## De necessitate Gratiæ actualis.

Q. 1. *Potestne quis sine gratia actuali cognoscere verum, velle & operari bonum?*

R. Nullatenus potest motivo supernaturali & conducente ad vitam æternam: aliquatenus potest motivo naturali, sed ad vitam æternam prorsùs inutili.

Prima pars est de Fide sæpiùs definita contra Pelagianos & Semipelagianos in Conciliis Milevitano, Carthaginensi, Arausicano II. ac demum Tridentino sess. 5. Can. 3. constatque ex Scriptura Joan. 15. v. 4. *Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite; sic nec vos, nisi in me manseritis.* Et v. 5. *sine me nihil potestis facere.* 2. Cor. 3. *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Et ratio est, quia sicut sensatio non potest procedere nisi à principio sentiente, actus rationalis nisi à principio rationali, ita actus supernaturalis non potest elici, nisi à principio supernaturali. Enimverò ideo dicitur supernaturalis, quia excedit omnes naturæ vires, ferrum, inquiebat supra S. Thom. efficere non potest, quæ sunt propria ignis, nisi disponatur ab habente formam ignis, fiatque quodammodo igneum, ita homo vel Angelus non potest agere divina, nisi fiat Deiformis & quodammodo divinus.

Ergo Hæretici, v. g. Calviniani, quia carent lumine Fidei, non credunt Mysteria supernaturalia, puta Trinitatis & Incarnationis, modo super-

naturali; sed humana tantùm persuasione, quemadmodum Gentiles Philosophi sempiternam Dei virtutem & divinitatem, quæ est objectum maximè supernaturale, cognoverunt medio & motivo naturali, nempè creaturarum testimonio.

Ergo homo naturalibus liberii arbitrii viribus non potest se ad gratiam præparare, ut definierunt Concilium Arausicanum II. Can. 7. & Concilium Tridentinum sess. 6. cit. Can. 3. *non volentis*, inquit Apostolus Rom. c. 9. *neque currentis, sed miserentis est Dei.* Et ratio est, quia actus naturalis nullam habet proportionem, nullumve ordinem ad formam supernaturalem, qualis est gratia. Unde in sacris litteris, inquiunt Patres Tridentini sess. 6. c. 5. *cùm dicitur, convertimini ad me & ego convertar ad vos, libertatis nostræ admonemur. Cùm respondemus, converte nos, Domine ad te, & convertemur, Dei nos gratia præveniri confitemur.*

Ergo gratia habitualis seu sanctificans non potest verè dici gratia sufficiens, cùm justus ex ea non possit agere, nisi gratia actuali præveniatur & adjuvetur, *sicut oculus corporis*, (inquit sanctus Augustinus lib. de nat. & grat. c. 26.) *etiam plenissimè sanus nisi candore lucis adjutus non potest cernere: sic homo perfectissimè justificatus, nisi æterna luce justitiæ divinitus adjuvetur, rectè non potest vivere.*

Dices 1. Orationes & eleemosynæ fuerunt actus supernaturales in Cornelio, cùm fuerint dispositiones ad Baptismum & justificationem, Act. 10. Atqui non fuerunt ex gratia; prima enim gratia est Fides, qua carebat Cornelius: Ergo.

Nego minorem, cujus confirmationem distinguo; prima gratia est Fides inchoata & implicita,

Con-

Concedo: est Fides perfecta & explicita. Nego. Fides inchoata est supernaturalis illustratio & motio, qualis potest esse in infideli, qui Dei existentiam ignorare non potest saltem invincibiliter, & per quam Cornelius dicitur vir religiosus ac timens Deum.

Dices 2. facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam, ex S. Augustino lib. 19. de Civit. c. 13. ubi sic habet: *Quisquis talibus bonis* (naturalibus) *fuerit rectè usus, accipiet meliora.* Et S. Thomas quæst. 24. de veritate art. 1. ad secundum: *Gratiam*, inquit, *quamvis ex libero arbitrio homo non possit acquirere, potest tamen se ad gratiam habendam præparare:* Ergo.

Distinguo antecedens, facienti quod in se est ex motione Spiritus Sancti, Deus non denegat gratiam, Concedo: *quia intentio Dei deficere non potest*, inquit S. Thomas quæst. 112. art. 3. *Unde si ex intentione Dei moventis est, quòd homo gratiam consequatur, infallibiliter eam consequitur:* facienti quod in se est naturalibus viribus, Deus non denegat gratiam, Nego antecedens; vel enim naturalis ille conatus esset dispositio ad gratiam, quod falsum est, cùm ad eam nullum habeat ordinem: vel esset conditio sine qua non, ex pacto Dei Patris cum Christo inito, & hoc non; tum quia Clerus Gallicanus anno 1700. fictitium asseruit ejusmodi pactum, & erroneum, eoque instaurari Semipelagianismum: tum quia ejusmodi conditio esset titulus onerosus contra rationem gratiæ; posita enim illa conditione, Deus teneretur suas partes implere, hoc est, gratiam conferre.

Secunda pars, nempè quòd homo sine gratia actuali possit cognoscere aliquod verum, velle &

operari aliquod bonum motivo naturali, ſed ſterili reſpectu vitæ æternæ, probatur; quia ex S. Thoma, ſecunda ſecundæ quæſt. 10. art. 4. Natura humana per peccatum non eſt totaliter corrupta, Publicani & Ethnici diligentes ſe diligunt, Matth. 5. Gentiles Deum ex creaturis cognoverunt, *ita ut ſint inexcuſabiles, quia cùm cognoviſſent Deum, non ſicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt.* Plura facta Romanorum & aliorum nec Deum verum veraciter juſtèque colentium legimus, inquit S. Auguſtinus lib. de ſpir. & litt. c. 27. *quæ ſecundùm juſtitiæ regulam non ſolùm vituperare non poſſumus, verùm etiam meritò rectèque laudamus. Quanquam ſi diſcutiatur, quo fine fiant, vix inveniuntur, quæ juſtitiæ debitam laudem defenſionemque mereantur.* Quibus verbis docet S. Auguſtinus pleraque Gentilium opera ex officio ſeu ex objecto bona, ex pravo fine, puta ex ſuperbia, eſſe mala, raròque contingere, ut ex utroque capite ſimpliciter bona exiſtant. Unde

Dixi hominem ſine gratia actuali poſſe cognoſcere aliquod verum, velle & operari aliquod bonum, ut innuerem eum ſine gratia actuali non poſſe moraliter loquendo totam legem etiam naturalem implere: tum quia nonnulla ſunt præcepta per ſe difficiliora, ut diligere Deum ſuper omnia & pluſquam ſe, mortem oppetere pro decore juſtitiæ aut fidei confeſſione: tum quia graves irruunt tentationes, quas ſine Dei auxilio vincere non poſſumus, ut definitum eſt contra Pelagianos in Conciliis Dioſpolitano & Milevitano; *neceſſe eſt ut quo auxiliante vincimus, eodem rurſùs non adjuvante vincamur,* inquit Innocentius I. epiſt. ad Epiſcopos Africæ inter epiſtolas S. Auguſtini 181. aliàs 91. Ergo,

Ergo, inquies, urgente gravi tentatione homo non peccat, cùm ad merendum aut demerendum in ſtatu naturæ lapſæ, requiratur libertas à neceſſitate, ut definierunt ſummi Pontifices Innocentius X. & Alexander VII. adversùs Janſenium.

Nego conſequentiam: quia etiamſi ſupponatur tum deeſſe gratiam, ut nonnulli Theologi ſupponunt deeſſe in infidelibus negativis & inobduratis, tentatio quantumcumque gravis, modò non pervertat judicium rationis, non inducit neceſſitatem propriè dictam & phyſicam, ſed moralem dumtaxat, & impropriè dictam, quam voluntas ſuperare poteſt. Unde non ſuccumbit etiam in obduratis, niſi ex ſocordia & negligentia. *dicendum*, inquit S. Thomas q. 24. de lib. arb. ar. 12. ad 12. *quòd cupiditas non poteſt eſſe cogens abſolutè liberum arbitrium, quod ſemper eſt liberum à coactione; ſed dicitur cogens propter vehementiam inclinationis, cui tamen poteſt reſiſti, licèt cum difficultate.* Et Bellarminus lib. 5. de lib. arb. c. 8. in ſolutione objectionum ſic reſpondet, *Significat S Thomas à paſſione non neceſſitari voluntatem neceſſitate phyſica, quaſi voluntas determinetur ad unum, quomodo determinatur appetitus animantium brutorum: tamen non negat neceſſitari moraliter, id eſt, infallibiliter moveri.* Suarez quoque lib. de neceſſitate gratiæ cap. 24. num. 83. *Gravis tentatio*, inquit, *ſi inſtet, infallibiliter hominem gratia non adjutum dejiciet.*

Dices; Rom. 2. *Gentes quæ legem habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt:* Ergo ſine gratia lex naturalis impleri poteſt.

Nego conſequentiam; Apoſtolus enim per vocem *naturaliter* excludit ſolùm legem exterio-

rem: non vero gratiam interiorem, interprete S. Auguſtino lib. de Spir. & lit. cap. 27. *Non quòd per naturam*, inquit, *negata ſit gratia; ſed potius per gratiam reparata natura*, ut contigit in Melchiſedecho, Jobo, & Cornelio, qui ſine Lege ſcripta verum Deum colebant.

Q. 2. *Poteſtne juſtus cum auxilio gratiæ actualis vitare omnia & ſingula peccata venialia?*

R. Non poteſt in tota vita, niſi ex ſpeciali privilegio, quemadmodum de beata Virgine tenet Eccleſia. Eſt expreſſa definitio Concilii Tridentini, ſeſſ. 6. Can. 23. *In multis offendimus omnes*, Jac. 3. *ſi dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt*, 1. Joan. 1. quam doctrinam S. Auguſtinus probat toto lib. de perfectione juſtitiæ adversùs Pelagianos.

Dixi 1. Concilium, *in tota vita;* quia ad breve tempus juſtus cum gratiis ordinariis poteſt etiam moraliter eſſe ſine peccato. An per diem integrum? Non videtur: uſus enim loquendi SS. Patrum & Concilii Tridentini ſeſſ 6. Can. 11. qui peccata venialia vocat quotidiana, innuit juſtum moraliter non poſſe per integrum diem ita vigilare, ut nullum peccatum ſubrepat.

Dixi 2, Concilium, *omnia venialia;* quia non pauci puros ſe cum gratia ſervant ab omnibus levioribus, quæ ex propoſito & ex plana deliberatione contingunt. Hæc quippe morali potentia vitari poſſunt, non verò quæ ex inadvertentia & fragilitate ſubrepunt: *ad nonnulla ſuperanda*, inquit S. Auguſtinus lib. 3. de pecc. mer. c. 2. *quæ vel malè cupiuntur, vel quæ malè metuuntur, magnis aliquando & totis viribus opus eſt voluntatis, quas nos non perfectè in omnibus adhibituros prævidit, qui per*

*Pro-*

*Prophetam veridicè dici voluit*, non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Quibus verbis S. Doctor ostendit peccata venialia, etiam quæ dicuntur fragilitatis, subrepere ex negligentia, ac proinde veram habere rationem peccati, cùm absolutè & physicè vitari possint: *motus singulos quidem ratio reprimere potest*, inquit S. Thomas hìc q. 109. art. 8. *& ex hoc habent rationem peccati & voluntarii, non autem omnes; quia dum uni resistere nititur, fortassis alius insurgit, & etiam quia ratio non potest esse semper pervigil.* Non potest, inquam ego, moraliter loquendo; sed potest absolutè & physicè, aliàs non haberent rationem peccati, cum ad peccandum & demerendum requiratur libertas à necessitate.

# CAPUT IV.

## De Gratia efficaci.

Q. 1. *Quid est gratia efficax?*

R. Est actuale Dei auxilium, quo voluntas actu vult, & operatur bonum infallibiliter & insuperabiliter, liberè tamen & minimè necessariò. Hæc descriptio eruitur ex S. Augustino libr. de Cor. & Grat. cap. 12. ubi sic habet. *Subventum est infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter & insuperabiliter ageretur; & ideo quamvis infirma, non tamen deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur.*

Dicitur 1. *actuale Dei auxilium*, in quo conveniunt gratia efficax & sufficiens; utraque enim est species auxilii & gratiæ actualis.

Dici-

Dicitur 2. *quo voluntas actu vult & operatur.* Quibus verbis exprimitur differentia gratiæ efficacis à gratia ſufficiente: hæc potentiam complet, ut poſſit proxima potentia velle & agere; illa verò ponit potentiam in actu, & efficit ut agat.

Dicitur 3. *infallibiliter*, ut ſignificetur voluntatem ſic motam, etſi divinæ motioni potentia completa & proxima reſiſtere poſſit, certò tamen non reſtituram.

Dicitur 4. *inſuperabiliter*, qua voce S. Auguſtinus non ſignificat voluntatem efficaciter motam verè non poſſe, reſiſtendo, ſuperare divinam motionem, ut vult Janſenius, ſed denotat ſolùm, nec concupiſcentiam, nec cordis duritiem, nec dæmonum conatus prævalere adversùs efficacem Dei motionem, licèt verè poſſit.

Q. 2. *Daturne gratia efficax?*

R. Datur in hocce ſtatu naturæ lapſæ, Ezech. 36. v. 26. & 27. *Auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis cor carneum, & ſpiritum meum ponam in medio veſtri, & faciam ut in præceptis meis ambuletis.* Joan. 6. v. 45. *Omnis qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me,* in quem locum S. Auguſtinus l. de Gratia Chriſti c. 19. ſic ſcribit, *Qui ergo non venerit, non de illo rectè dicitur, audivit quidem & didicit ſibi eſſe veniendum; ſed facere non vult quod didicit:* & lib. de Cor. & Grat. c. 8. *Hæc igitur gratia, quæ humanis cordibus divina largitate tribuitur, à nullo duro corde reſpuitur; ideo enim datur ut cordis duritia primitus auferatur.*

Dixi, *in hocce ſtatu naturæ lapſæ;* quia ex S. Auguſtino lib. de Cor. & Grat. c. 12. Gratia Angelis adhuc viatoribus & Adamo innocenti conceſſa,

cessa, non erat auxilium per se efficax, quo actu bonum operarentur, sed auxilium sufficiens, sine quo bonum operari non possent, & cum quo possent, si vellent, *fortissimo,* (Adamo) *dimisit atque permisit facere quod vellet: infirmis servavit, ut ipso donante, invictissimè quod bonum est vellent, & hoc deserere invictissimè nollent.*

Q. 3. *Quotuplex est gratia efficax?*

R. Duplex; alia, qua quis benè operatur: alia, qua in bono perseverat usque in finem.

Q. 4. *Quomodo definitur donum Perseverantiæ?*

R. Definitur à S. Augustino lib. de dono perseverantiæ cap. 1. Donum Dei, quò perseveratur usque in finem in Christo.

Dicitur 1. *Donum Dei;* quia gratuitò & ante prævisa merita non secus ac gloria electis præparatum est, licèt illud in ordine executionis suppliciter demereri possimus.

Dicitur 2. *Quo perseveratur;* non verò quo *perseverari potest*, ut significetur magnum illud donum esse efficacissimum, *hoc Dei donum*, inquit S. Augustinus cit. lib. cap. 6. *cùm datum fuerit, contumaciter amitti non potest. Cùm enim perseveraverit quisque usque in finem, neque hoc donum potest amittere, nec alia, quæ poterat ante finem. Quomodo igitur potest amittere per quod fit, ut non amittatur etiam quod posset amitti?*

Ergo, inquies, gratiæ efficaci non potest resisti; si enim dono perseverantiæ resisti posset, procul dubio posset etiam amitti, quod tamen negat S. Augustinus.

Distinguo consequens; non potest resisti post mortem, quando sumus in termino constituti, Concedo: non potest resisti, quandiu viatores sumus,

ſumus, Nego conſeq. Itaque donum perſeverantiæ adæquatè ſumptum in adultis, duo complectitur; 1. actuales gratias efficaces, per quas infallibiliter juſtificantur, & inviciſſimè contra tentationes dimicant, & earum reſpectu amitti poteſt; quia ejuſmodi gratiis poteſt reſiſti, quamvis infallibiliter non reſiſtatur, ut diximus; 2. ſpecialem Dei protectionem, ut gratia cum morte conjungatur, quæ beata conjunctio amitti non poteſt, cùm ſupponat hominem in termino, & extra viam. Unde

Dicitur 3. *uſque in finem*, quo ſcilicet vita iſta finitur, *in qua*, inquit S. Auguſtinus citato cap. 1. *tantummodo periculum eſt, ne cadatur .... potiuſque hanc* (perſeverantiam) *habuit unius anni fidelis, & quantum infrà cogitari poteſt, ſi donec moreretur, fideliter vixit, quàm multorum annorum, ſi perexiguum temporis ante mortem à fidei ſtabilitate defecit.*

Q. 5. *Exiſtitne ejuſmodi perſeverantiæ donum?*

R. De fide eſt exiſtere in hoc ſtatu; ita enim definiit Concilium Arauſicanum II. Can. 1. adverſùs Semipelagianos, & Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. Can. 22. his verbis, *Si quis dixerit juſtificatum vel ſine ſpeciali auxilio Dei in accepta juſtitia perſeverare poſſe, vel cum eo non poſſe, anathema ſit.* Apoſtolus enim Philip. 1. v. 6. ſicut initium fidei, ita perſeverantiam gratiæ Dei tribuit. *Qui cœpit*, inquit, *in vobis opus bonum, perficiet uſque in Diem Chriſti JEſu.* In quæ verba S. Auguſtinus ſic ſcribit cap. 13. de dono perſeverantiæ. *Undè ſatis dilucidè oſtenditur, & inchoandi, & uſque in finem perſeverandi gratiam Dei, non ſecundum merita noſtra dari, ſed dari ſecundum ipſius ſecretiſſimam, eandemque juſtiſſimam, ſapientiſſimam, & beneficentiſſimam voluntatem:*

*tem: quoniam quos prædestinavit, ipsos & vocavit,* &c.

Q. 6. *Potestne justus mereri donum perseverantiæ?*

R. 1. Non potest de condigno, *cum metu & tremore vestram salutem operamini*, inquit Apostolus Philip. 2. v. 12. & 13. *Deus est enim qui operatur in vobis & velle, & perficere pro bona voluntate.* Hìc & initium salutis, nempè velle, & perfectio seu perseverantia non meritis, sed Dei voluntati & beneplacito tribuuntur. *Mirandum est quidem, multumque mirandum*, inquit S. Augustinus lib. de Cor. & Grat. c. 8. num. 18. *quòd filiis suis quibusdam Deus, quos regeneravit in Christo, quibus fidem, spem, dilectionem dedit* (quibus sanè merita comparantur) *non dat perseverantiam; cùm filiis alienis scelera tanta dimittat, atque impertita gratia faciat filios suos. Quis hoc non miretur? quis hoc non vehementissimè stupeat?* Nihilominus

R. 2. Justus quilibet vigiliis & assiduis orationibus perseverantiam suppliciter mereri potest de congruo, Luc. 21. v. 35. *Vigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura sunt, & stare ante Filium hominis.* 2. Petri 4. *Magis satagite, ut per bona opera, certam vestram vocationem & electionem faciatis; hæc enim facientes non peccabitis aliquando.* Et S. Augustinus cap. 6. de dono perseverantiæ, *hoc donum*, inquit, *suppliciter demereri potest.* Unde Concilium Tridentinum sess 6. cap. 13. docet justos omnes in Dei auxilio firmissimam spem collocare, & reponere debere.

CA-

# CAPUT V.

## De Gratia ſufficiente.

Q. 1. *Quid eſt gratia ſufficiens?*

R. Deſcribi poteſt, actuale Dei auxilium, quo voluntas redditur potens proximè & completè, ſive ad operandum, ſive ad obtinendum id, ſine quo operari non poſſet, quamvis contingat eam reſiſtere.

Dicitur 1. *Actuale Dei auxilium*; quia gratia ſufficiens eſt ſpecies gratiæ actualis, ut jam diximus. Unde gratia habitualis ſeu ſanctificans dici nequit gratia ſufficiens.

Dicitur 2. *Quo voluntas redditur potens*, ut ſignificetur eam gratiam ſufficientem non eſſe, ſed abſolutè inſufficientem, ſi inchoatas dumtaxat vires ad agendum tribuat; quis enim dixerit puſionem poſſe vincere gygantem, quia inchoatas habet vires ad eum vincendum?

Dices 3. *Sive ad operandum, ſive ad obtinendum*, &c. quia duplex eſt gratia ſufficiens, alia proxima, per quam proximè & immediatè poſſumus tentationem ſuperare & præceptum implere, v. g. perſecutores diligere, alia remota, per quam non niſi mediante oratione tentatio vinci poteſt. Sed ad tollendam omnem æquivocationem, gratia ſufficiens remota non eſt ſufficiens; niſi ex intentione Dei ordinetur ad ulteriora auxilia concedenda; neque enim infimus ſcalæ gradus eſt medium remotè ſufficiens ad ſummum attingendum, ſi deſint intermedii.

Dicitur 4. *quamvis contingat eam* (voluntatem) *reſiſtere*; quibus verbis exprimitur differentia eſſen-

sentialis gratiam sufficientem inter & gratiam efficacem. In eo quippe sufficiens differt ab efficaci, quod efficax infallibiliter effectum obtineat; sufficienti verò resisti contingat. Dico, *contingat*, ut significetur illam voluntatis inobedientiam esse accidentalem gratiæ sufficienti, contra ejus inclinationem, ac Dei intentionem.

Q. 2. *Daturne in hoc statu gratia sufficiens?*

R. De Fide est dari; quia summi Pontifices Innocentius X. & Alexander VII. in suis Constitutionibus ubique receptis, hanc Jansenii propositionem; *Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur*, declararunt hæreticam: hæretica autem non esset, nisi contradictoria, hæc nempè, *Gratiæ interiori in statu naturæ lapsæ aliquando resistitur*, esset de fide. Porrò gratia interior, cui resistitur, est gratia sufficiens. Constat autem illa definitio ex Scriptura, Proverb. 1. *Vocavi, & renuistis*. Luc. 10. *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida! quia si in Tyro & Sydone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere sedentes pœniterent*: insignis est ille locus; in eo quippe sermo est de gratia per quam converti debuerant Bethsaiditæ, & per quam Tyrii revera fuissent conversi: Atqui illa gratia non potest esse nisi interior, cui tamen restiterunt Bethsaiditæ. Act. 7. *Dura cervice & incircumcisis cordibus & auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis*. Quem locum Sanct. Thomas quodlib. 2. art. 6. intelligit de gratia inriori, sic enim habet, *tenebantur homines interiori vocationi non resistere, sicut de quibusdam dicitur Act. 7.* Vos semper Spiritui sancto resistitis.

Dices: Ex S. Augustino supra laudato, gratia status innocentiæ, & gratia status naturæ lapsæ

in eo differunt, quòd in priori ſtatu gratia eſſet auxilium *ſine quo*, ſeu ſufficiens: in poſteriori verò ſtatu ſit auxilium *quo*, ſeu efficax: Ergo in hoc ſtatu non datur gratia ſufficiens.

Nego conſeq. Quemadmodum enim, licèt homo differat à brutis animantibus, nimirum per rationalitatem, non ſequitur quòd nihil habeat cum illis commune; eſt quippe & ipſe animal; Similiter quamvis auxilium *quo*, ſeu efficax, ſit proprium naturæ lapſæ in mente Sanct. Auguſtini, colligi non poteſt S. Doctorem nullam agnoviſſe gratiam actualem communem huic ſtatui & ſtatui innocentiæ, nimirum ſufficientem. *Si ſatanas loqueretur*, inquit in Pſalm. 91. *& taceret Deus, haberes unde te excuſares: modò aures tuæ poſitæ ſunt inter monentem Deum, & ſuggerentem Diabolum; quare huc flectuntur; & hinc avertuntur?*

Q. 3. *Gratia ſufficiens daturne omnibus?*

R. 1. De fide eſſe dari juſtis, cùm inſtat præceptum aut urget tentatio, 1. Cor. 10. *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis.* Concilium Milevitanum cap. 3. definiit gratiam juſtificantem non valere ſolum ad remiſſionem peccatorum, quæ jam commiſſa ſunt, ſed etiam ad adjutorium, ut non committantur. Et Concilium Tridentinum ſeſſ 6. c. 11. *Deus*, inquit, *ſeu gratia ſemel juſtificatos non deſerit, niſi ab iis priùs deſeratur.* Quare meritò ſummi Pontifices Innocentius X. & Alexander VII. proſcripſerunt ut hæreticam & blaſphemam iſtam Janſenii propoſitionem. *Aliqua Dei præcepta hominibus juſtis volentibus & conantibus ſecundùm præſentes, quas habent vires, ſunt impoſſibilia: deeſt quoque illis gratia, qua poſſibilia fiant.*

R. 2. Cùm ex dictis Tract. de Attrib. Deus velit

velit omnes & singulos homines salvos fieri, & Tract. de Incarnatione, Christus pro illis sanguinem suum obtulerit; necessario sequitur omnibus & singulis conferre aut saltem præparasse auxilia, sine quibus salutem consequi non possent; Deus enim, utpote sapientissimus, non vult finem impossibilem; Atqui impossiblle esset omnes & singulos homines salvos fieri, nisi sufficientia ipsis præpararentur auxilia. Sed difficultas est, utrùm Deus non solùm præparaverit, sed etiam actu conferat omnibus & singulis hominibus gratias sufficientes.

R. 3. Certum est parvulis, qui sine Baptismo decedunt, nullam gratiam actu conferri; quia non sunt capaces alterius gratiæ quàm Baptismi, qui ipsis non confertur. Attamen illis præparatus erat, alioquin Deus non vellet sincerè eos salvos fieri.

Nec refert, quod in iis circunstantiis Baptismus non possit illis applicari. Namque parvuli sic decedentes non minùs salvi esse possunt, imò multo magis, quàm peccator adultus, qui impœnitens in amentiam incidit; quamvis enim Sacramentum pœnitentiæ in illo statu recipere non possit, nemo dicet Deum non sufficienter ipsi præparasse tale remedium, nec propterea voluisse illum salvum fieri. Agnoscenda quidem hìc sunt Dei judicia, ut monet S. Augustinus lib. de dono perseverantiæ cap. 12. quòd in pœnam peccati originalis dimittat causas secundas naturæ suæ defectibili, nec impediat incommoda, quæ inde sequuntur, puta morbi, & mors immatura; & eatenus verum est, quod ibidem scribit S. Doctor, parvulum ideò sine Baptismo hinc abire, quia Deus

non vult ut detur, voluntate ſcilicet efficaci & conſequente conſurſum cauſarum ſecundarum, in quo mors parvuli ſicut peccatoris repentino morbo oppreſſi naturali & ſine miraculo vitari nequit. Sed quæſtio ſupereſt utrùm omnibus adultis nòn ſolùm præparentur, ſed etiam conferantur gratiæ ſufficientes ad ſalutem conſequendam?

R. 4. In hac parte diſſentiunt Theologi. Alii magni nominis negant ullas gratias ſufficientes conferri infidelibus negativis, id eſt, qui Evangelium audire non potuerunt, & fidelibus obduratis. Alii magno numero contra affirmant, quia voluntas Dei ſalvandi omnes & ſingulos homines, non eſt otioſa complacentia, ſed decretum dandi ſingulis auxilia ſufficientia, ſi nullus ſit ex parte cauſarum ſecundarum defectus, & naturale impedimentum: Atqui nullum poteſt eſſe ejuſmodi impedimentum, quo minus infidelibus adultis actu conferantur auxilia ſaltem remotiora, putà ſancta cogitatio, pia voluntatis motio, quam ſupra diximus eſſe primam gratiam & fidem inchoatam; hæc quippe non pendent à miniſterio hominum, ut Baptiſmus, doctrina myſteriorum Fidei; ſed illa Deus immediatè per ſe operatur, & independenter à concurſu cauſarum ſecundarum, ac ſalvo naturali ordine univerſi. Ergo ſi Deus infidelibus illa non conferat, non videtur ſincerè, & quantum eſt ex ſe, velle illorum ſalutem; per illum enim ſolùm ſtat, quo minus conferantur.

Hæc ratio, fateor, me movet, propenſioremque reddit in illam ſententiam, quæ nova non eſt, nec Molinam habet authorem, quidquid dicant patroni prioris ſententiæ, ut patet ex teſtimoniis

moniis veterum prolatis Tom. 2. Tract. de Gratia, cap. 7. paragr. 7.

Dices; ex Sanct. Augustino Serm. 26. aliàs 21. de verbis Apostoli, communis est omnibus natura non gratia; Ergo.

Distinguo antecedens; non gratia sanctificans, qua sola homo fit bonus & justus, ut ait ibidem S. Doctor; Concedo: gratia sufficiens, quæ non obtinet effectum, Nego antecedens.

Quod etiam indurati non careant omni gratia, sive proxima, sive remota, suadent sacræ Scripturæ & Sanctorum Patrum testimonia. 2. Petri 3. *Patienter agit* (Deus) *propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti.* S. Augustinus in serm. 6. *Ea est*, inquit, *cæcitas mentis; in eam quisquis datus fuerit, ab interiori luce secluditur, sed nondum penitùs; cùm in hac vita est.* S. Prosper in respons. 15. ad objectiones Vincentianas ait, *Nemini Deus correptionis adimit viam, nec quenquam boni possibilitate dispoliat.* Et S. Thomas quæst. 27. de veritate art. 11. docet, *Obduratum non posse facilè cooperari, ut exeat de peccato, & hæc est obstinatio imperfecta, qua quis potest esse obstinatus in statu viæ, dum scilicet habet ita firmatam voluntatem in peccato, quod non surgunt motus nisi debiles.*

# CAPUT VI.

## De Gratia habituali.

Q. 1. *Quæ sunt nomina gratiæ habitualis?*

R. Appellatur 1. gratia justificans; quia per illam peccator fit formaliter justus. 2. gratia sanctificans; quia formalis ejus effectus est

reddere hominem ſanctum, quemadmodum lux aut calor ſubjectum, in quo recipitur, reddit formaliter lucidum, aut calidum. 3. Adoptio, Rom. 8. verſ. 15. *Accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum.* 4. Charitas, quia gratia habitualis eſt formalis unio cum Deo: unio autem illa fit per charitatem, 1. Joan. 4. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Utrùm autem gratia habitualis & charitas ſint unus & idem realiter habitus? diſcordant Theologi. Affirmant S. Bonaventura, Scotus, Durandus, & alii bene multi, quia in Scripturis omnes effectus gratiæ habitualis tribuuntur charitati. Negat verò S. Thomas, & cum eo ipſius ſchola; quia ſicut in ordine naturali habitus virtutis ſupponit naturam in ſuo eſſe naturali perfectam; ita in ordine ſupernaturali virtus infuſa ſupponit naturam humanam aut angelicam in eſſe ſupernaturali & divino conſtitutam; conſtituitur autem per gratiam habitualem, quæ eſt nova veluti natura: Ergo charitas, utpote virtus ſupernaturalis, ſupponit gratiam habitualem & ſanctificantem. Unde Clementina *de ſumma Trinitate*, & Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 7. diſtinguunt gratiam habitualem à virtutum donis.

Q. 2 *Quid eſt gratia ſanctificans?*

Priuſquam huicce quæſtioni, quæ eſt maximi ponderis, fiat ſatis, operæ pretium eſt præmittere impia Pſeudoreformatorum dogmata circa propoſitam quæſtionem, ut Doctrina catholica dilucidius exponatur; contraria enim juxta ſe poſita magis eluceſcunt.

Pſeudoreformati igitur primo ſtatuunt gratiam juſtificantem eſſe formaliter ipſammet Chriſti juſtitiam,

ſtitiam, quæ prædeſtinatis imputatur, juxta illud 1. Cor. 1. v. 30. *Qui factus eſt nobis à Deo ſapientia, juſtitia, & ſanctificatio;* adeo ut prædeſtinatus ſit formaliter juſtus & ſanctus per Chriſti juſtitiam & ſanctitatem. Quomodo verò? Definiunt ſecundò juſtitiam Chriſti nobis applicari per fidem, non qua ſimpliciter credimus, ſed qua firmiter confidimus in promiſſionibus divinis, ita ut apud eos fides nihil ſit aliud, quàm certa fiducia, qua, veluti manu, apprehendimus juſtitiam Chriſti, tanquam veſtem, qua nos operimus, juxta illud Rom. 13. v. 14. *induimini Dominum Jeſum.* Hinc tertio deducunt neminem poſſe eſſe juſtum niſi confidat & certò credat ſe eſſe prædeſtinatum: Quartò juſtitiam Chriſti ſic apprehenſam peccata tegere duntaxat, non delere, quemadmodum veſtis vitia corporis tegit. Quintò peccata hoc modo tecta in juſtis, ipſis non imputari, & graviſſima quæque, ut ſacrilegia, homicidia, adulteria, in iis eſſe venialia: leviora verò, ut mendacia officioſa, in non prædeſtinatis eſſe mortalia. Sextò omnia bona opera etiam Juſtorum per concupiſcentiam eſſe infecta, atque ideò vera peccata etiam mortalia, ſed quæ non imputantur prædeſtinatis. Septimo ſolam fidem ſeu fiduciam in divinis promiſſionibus eſſe diſpoſitionem ad gratiam juſtificantem, dicente Apoſtolo Rom. 3. v. 28. *Arbitramur juſtificari hominem per fidem ſine operibus legis.* Octavo Sacramenta eatenus ſolùm prodeſſe, quatenus fiduciam excitant, & promiſſiones Dei conſignant. Nonò ſolam diffidentiam eſſe peccatum mortale, & per eam duntaxat amitti gratiam juſtificantem; ſed ejuſmodi diffidentiam non cadere in prædeſtinatos, ac

proinde justitiam semel acceptam amitti non posse. Decimo cùm justitia Christi in omnibus sit eadem; omnes prædestinatos esse æqualiter justos, nec in illis ullam esse meritorum distantiam. Atque ejusmodi articuli in mente Novatorum sunt Religionis fundamenta, cæteri vero, qui spectant v. g. præsentiam realem Corporis Christi in Eucharistia, Communionem sub utraque specie, numerum Sacramentorum, invocationem Sanctorum, cultum imaginem, quibus vulgi mentes occupant, sunt leviores quàm ut propter eos scindatur Ecclesiæ unitas. Quas omnes impietates & blasphemias Concilium Tridentinum sess. 6. à capite 6. ad 16. sigillatim ex Scripturis refellit, & subjectis pluribus Canonibus anathemate percutit. Unde ad propositam quæstionem juxta sacræ Synodi definitiones,

R. Gratia sanctificans est supernaturale Dei donum intrinsecus inhærens per modum habitus, quo homo formaliter redditur justus, sanctus, Deo gratus, Filius Dei adoptivus, & hæres vitæ æternæ.

Dicitur 1. *Supernaturale Dei donum*, ut significetur gratiam sanctificantem non esse ipsummet Spiritum Sanctum, qui sanè distinguitur à suis donis, Rom. 5. v. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobus.*

Dices 1. Joan. 4. legitur, *Deus charitas est.* Ergo.

Distinguo antecedens. Charitas, qua nos diligit, Concedo; qua illum diligimus, Nego antecedens; hæc enim diffusa est in cordibus nostris.

Dici-

Dicitur 2. *Intrinsecè inhærens:* quia gratia sanctificans non est extrinsecus Dei favor, quemadmodum gratia Principis erga familiarem subditum, ut contendunt Novatores. *Dabo eis cor carneum, ut in præceptis meis ambulent.* Jer. 31. Quæ verba mutationem intrinsecam significant.

Dicitur 3. *Per modum habitus*, scilicet permanentis, ut patet vel ex solo exemplo parvulorum, qui per Baptismum sunt permanenter justi, nec capaces sunt ullius actus; Ergo sunt justi per habitum inhærentem & permanentem, *qui manet in charitate, in Deo manet*, 1. Joan. 4. vers. 16.

Dicitur 4. *Quo homo formaliter redditur justus*, docente Concilio Tridentino, sess. 6. cap. 7. *unica formalis causa* (justificationis) *est justitia Dei, non qua ipse justus est, sed qua nos ipse justos facit; qua videlicet à Deo donati renovamur Spiritu mentis nostræ, & non modo reputamur, sed verè justi nominamur;* habetur enim 1. Joan. 3. vers. 9. *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit;* QUONIAM SEMEN IPSIUS IN EO MANET. Gratiam sanctificantem vocat Apostolus semen Dei, ut meminerimus ejus infusionem habere speciem divinæ cujusdam generationis, & nos per illam fieri consortes divinæ naturæ; juxta illud 2. Petri cap. 1. *Per quem* (Christum) *maxima & pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ;* Non quidem essentialiter, aut hypostaticè, sed accidentaliter per gratiam sanctificantem, quæ intime nos conjungit Deo; ita ut si per impossibile Deus non esset ubique, præsens tamen fieret animæ gratia informatæ, non ut pars componens, sed ut principium vitæ supernaturalis,

animam movens & elevans ad ſtatum, qui tranſcendit omnem ordinem etiam angelicum & quemlibet poſſibilem. Unde meritò Sanct. Petrus aſſerit gratiam ſanctificantem eſſe donum pretioſum, & omnium maximum.

Dices 1. Apoſtolus erat juſtificatus, & tamen Rom. 7. v. 20. agnoſcit in ſe habitare peccatum: Ergo gratia ſanctificans non delet, ſed tegit peccatum.

Diſtinguo anteced. habitare peccatum metaphoricè ſumptum pro concupiſcentia inclinante ad peccatum, concedo: habitare peccatum formaliter ſumptum, Nego antecedens; ait enim Rom. 8. verſ. 1. *Nihil ergo nunc damnationis eſt iis, qui ſunt in Chriſto Jeſu.* Et 1. Cor. 6. v. 11. *Hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis.*

Inſtas 1. Pſalm. 31. peccata dicuntur remitti, quatenus teguntur, nec imputantur, *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata: beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum:* Ergo.

Diſtinguo antecedens: teguntur, quemadmodum color albus ſuperinducto colore nigro tegitur & evaneſcit, concedo: teguntur, ita ut remaneant occultata, Nego antecedens; *Nec ſic intelligas*, inquit S. Auguſtinus in illum Pſal. *quod dixit peccata corpora, quaſi ibi ſint & vivant.* Et lib. 1. contra duas Epiſtolas Pelagii cap. 13. *dicimus Baptiſmum auferre crimina, non radere.*

Inſtas 2. Gal. 3. v. 25. *Quicumque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis*: Ergo ſicut veſtis non delet, ſed tegit duntaxat corporis maculas & deformitates, ita & gratia ſanctificans peccata.

Nego

Nego conseq. Nam ex eodem Apostolo Coloss. 3. v. 9. qui induit Christum, exuit veterem hominem, adeo ut in eo nihil remaneat peccati & damnationis; *Exspoliantes vos*, inquit, *veterem hominem cum actibus suis, & induentes novum.*

Dices 2. 1. Cor. 1. v. 30. Christus dicitur factus nobis sapientia à Deo & justitia, & sanctificatio: Ergo prædestinatus, per justitiam Christi ipsi imputatam, fit formaliter justus.

Distinguo anteced. Christus factus est bonis justitia, ut causa efficiens moralis & meritoria justitiæ in cordibus nostris diffusæ, Concedo ut causa formalis, per quam formaliter justi sumus, Nego antecedens; namque ex eodem Apostolo Rom. 7. per obedientiam Christi, plures constituti sunt justi, quomodo per inobedientiam primi hominis peccatores constituti sunt multi: Atqui inobedientia Adami non est forma, qua posteri ejus sunt peccatores, sed peccatum originale, unicuique proprium, ut definivit Concilium Tridentinum sess. 5. can. 3. Ergo neque per justitiam Christi sumus formaliter justi; sed per gratiam nobis inhærentem, quæ propriè dicitur justitia & justificans; quia formaliter peccatum excludit, & hominem reddit propensum ac dispositum ad omnia, quæ legis sunt, implenda. Quid est enim Philosophus v. g. nisi qui instructus est habitu Philosophiæ, quo formaliter expellitur ignorantantia, & acquiritur facilitas promptè differendi de rebus Philosophicis? Atqui gratia sanctificans est habitus malitiam formaliter expellens & ad omnia, quæ legis sunt, hominem expeditum reddens: Ergo est vera hominis justitia.

Dices

Dices 3. Incredibile videtur merum accidens tantæ esse efficaciæ, ut omnia peccata quantumlibet enormia statim deleat, & ex impio mox justum efficiat.

R. Quamvis illud sit omni admiratione dignissimum, pluribus tamen exemplis suadetur esse possibile. Namque modicum fermentum totam massam immutat: ignis, præeunte calore, poros frigidi ferri ingrediens, frigus formaliter expellit, ipsumque ferrum candens & ignitum reddit; sed, quod ad propositum maximè confert, lumine fidei mentem Hæretici, vel etiam Athei innumeris erroribus implicatam subeunte, mox fugiunt mentis tenebræ, & cuncti errores evanescunt. Quidni gratia sanctificans corda, in quibus diffunditur, similiter immutet, & renovet: peccata, quibus non minus contraria est, quàm frigori calor statim expellat, voluntatemque sic ad Deum convertat, & erga divinam ejus legem afficiat, ut homo omne malum summe aversetur; & ad omnia, quæ Deo sunt placita, totus propendeat?

Dicitur 5. *Quo homo redditur formaliter sanctus;* sanctitas enim est immunitas ab omni labe peccati, & plena firmaque adhæsio cultui divino: Atqui gratia habitualis ex dictis per se formaliter excludit peccatum, & ita inclinat hominem ad ea quæ Dei sunt, ut peccatum ipsi dominari non possit, nisi velit: *peccatum vobis non dominabitur*, inquit Apostolus Rom. 6. vers. 14. *non enim estis sub lege, sed sub gratia.* Ergo cui gratia habitualis confertur, eum formaliter reddit sanctum. Unde merito Apostolus in omnibus ferè suis Epistolis fideles appellat sanctos.

Dicitur 6. *Deo gratus:* quomodo enim non

esset

esset gratus Deo, qui Divinæ ejus voluntati in omnibus est consentiens? *Non enim est justus nisi qui gaudet justis*, ut dicitur 1. Ethic. c. 8. Justus autem Dominus & justitiam diligit: Ergo diligit & gratos habet, qui cum illo unius sunt voluntatis, *omnis sanctus in se habens animæ pulchritudinem, à Domino amatur*, inquit Sanct. Hieronymus in cap. 10. Danielis.

Dicitur 6. *Filius Dei adoptivus*, non denominatione extrinseca & morali tantùm, quemadmodùm in civilibus adoptantur personæ extraneæ; nam ex laudato cap. 3. 1. Joan. gratia habitualis est semen Dei, quo homo fit consors divinæ naturæ, & Christo naturali Dei filio conjungitur tamquam membrum capiti, & eodem vivens Spiritu, *qui enim Spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei*, Rom. 8. *Videte*, inquit dilectus Discipulus 1. Epistola cap. 3. vers. 1. *qualem charitatem nobis dedit Pater, ut Filii Dei nominemur, & simus.* Unde

Dicitur ultimo, *& hæres vitæ æternæ;* namque ex Apostolo Rom. 8. *Si filii, & hæredes; hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.*

Verùm, proh dolor! quod hæresis eripere non potuit Ecclesiæ, ignorantia neglectum & quodammodo inutile reddit. Quis enim æstimat quod ignorat, aut expetit quod non æstimat? Atqui vulgus fidelium, ne dicam Pastorum, justificationem non aliter apprehendit; quam Lutherani & Calviniani, nempe ut meram peccatorum condonationem, cùm tamen Pastores in hoc positi sint, ut evangelizent investigabiles Dei divitias in justificatione impii, quas præparavit, in laudem gloriæ gratiæ suæ, sciantque fideles,

quæ

quæ ſit ſupereminens magnitudo virtutis Dei in nos, qui credimus ſecundùm operationem potentiæ virtutis ejus: verba ſunt Apoſtoli Eph. 7. qui totus eſt, ut tam admirabile Dei donum fidelibus commendet, refricet & inculcet; eſt enim ſumma Doctrinæ chriſtianæ, & ineffabilis gloria, & ſublimitas, quam Eccleſia habet in Chriſto Jeſu.

# CAPUT VII.

## *Explanantur reliqua, quæ pertinent ad gratiam habitualem & juſtificantem.*

Q. 1. *Forma juſtificans eſtne unus ſimplex habitus, vel collectio plurium?*

R. Si ſpectetur eſſentialiter, eſt unus & ſimplex habitus, nempè gratia ſanctificans, ſi verò ſpectetur integraliter, eſt collectio plurium habituum, ſcilicet gratiæ ſanctificantis, omnium virtutum infuſarum & donorum Spiritus Sancti, *In juſtificatione*, inquiunt Patres Tridentini ſeſſ. 6. cap. 7. *cum remiſſione peccatorum, hæc omnia ſimul infuſa accipit homo per Jeſum Chriſtum, cui inſeritur, Fidem, Spem, Charitatem.*

Q. 2. *Quid ſunt virtutes infuſæ?*

R. Sunt virtutes entitativè ſupernaturales, & à ſolo Deo producibiles, dividunturque in Theologicas, nempè Fidem, Spem, & Charitatem; & in morales, ſcilicet Prudentiam, Juſtitiam, Fortitudinem, & Temperantiam; quæ ideò dicuntur Cardinales, quia cæteræ, ut Religio, Humilitas, Caſtitas, &c. iis imituntur tamquam Cardinalibus.

Q. 3.

Q. 3. *Quid sunt dona Spiritus Sancti?*

R. Sunt habitus supernaturales, per quos homo disponitur ad extraordinariam Spiritus Sancti inspirationem, & motionem promptè exequendam.

Dixi *extraordinariam*, ut dona distinguantur à virtutibus infusis, hæ quippe disponunt ad actiones, quæ licèt supernaturales sint, ordinarium tamen prudentiæ modum non excedunt: dona verò Spiritus Sancti inclinant & movent, supra communem justorum prudentiam, quo fit, ut prudentes seculi, qui facilè blaspemant quod ignorant, imprudentiæ & stultitiæ illos accusent, in quibus deprehendunt extraordinarios illos actus, qui ita transcendunt humanam prudentiam, ut tamen ei non repugnent.

Q. 4. *Quare gratia sanctificans virtutes infusas habet individuas comites?*

R. Quia gratia sanctificans est quædam natura supernaturalis, (si ita loqui fas est) seu divinus perfectionis gradus, non solùm naturam pecorinam, & rationalem, sed quamcumque aliam excedens, quæ tanquam prima radix essentialiter ordinatur ad operationes sibi consentaneas, hoc est supernaturales & divinas; cùm modus operandi sequatur modum essendi: Ergo sicut naturæ pecorinæ & sensitivæ debentur potentiæ sensitivæ, ut visus, gustus, olfactus; & naturæ rationali potentiæ rationales; v. gr. intellectus & voluntas, ut operationes, ad quas natæ sunt, exerceant: ita gratiæ sanctificanti, quæ est nova veluti natura & prima radix operationum divinarum, respondere debent potentiæ supernaturales, per quas supernaturaliter operetur. Porrò poten-

potentiæ illæ ſunt virtutes infuſæ, per quas homo juſtificatus deinceps operetur, non ſolo lumine ſenſuum, ut bruta animantia, nec ſolo lumine rationis, ut Philoſophi, ſed ſupernaturali fidei lumine & Spiritu Chriſti capitis ſui; *qui enim Spiritu Dei aguntur, ii ſunt filii Dei.* Et, *qui Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt ejus.* Rom. 8. v. 14. & v. 19.

Q. 5. *Dona Spiritus Sancti ſuntne neceſſariò cum gratia ſanctificante connexa?*

R. De iis non æquè cônſtat apud Theologos, ac de virtutibus infuſis. Affirmat tamen Sanct. Thomas, cui adhærendum videtur; quia, cum certum ſit Spiritum Sanctum, qui eſt Spiritus Chriſti capitis noſtri, nonnumquam hominem extraordinariè movere, membra Chriſti debent eſſe parata ad omnem ejus motum recipiendum, tum ordinarium, tum extraordinarium: Primum habetur per virtutes infuſas, ſecundum per dona Spiritus Sancti. Ergo homo in juſtificatione accipit cum virtutibus dona Spiritus Sancti.

Q. 6. *Quot ſunt dona Spiritus Sancti?*

R. Septem numerantur, Iſa. 11.

Primum eſt donum Sapientiæ, quo æterna ſuaviùs contemplamur, & ſecundum ea de rebus omnibus judicamus.

Secundum eſt donum intelligentiæ, quo mens juſti myſteria Fidei clarius penetrat.

Tertium eſt donum Scientiæ, quo illuſtrata ratio de temporalibus rectè judicat, nimirum non eſſe æſtimanda aut appetenda, quin & abjicienda quantùm fieri poteſt, veluti onera & impedimenta, quæ retardant animam ad Deum anhelantem.

Verùm quia vitæ necessitas cogit servire hujusmodi vanitatibus, donum scientiæ tantùm abest ut inflet, quemadmodum scientia Philosophorum, quin justum dejiciat, & secundum S. Augustinum, naturaliter parit donum lachrymarum.

Quartum est donum Consilii, quo in iis quæ accidunt feliciter & supra humanam prudentiam eligimus, quæ ad salutem magis expediunt.

Quintum est donum Fortitudinis, quo extraordinariè firmatur animus in rebus arduis & terribilibus, qualia sunt mortis pericula.

Sextum est donum Pietatis, quo extraordinarie ad cultum divinum afficimur, & ultrà quàm virtus Religionis communiter præscribit.

Septimum est donum Timoris, nempe reverentialis erga Deum, quo animus omnem Dei irreverentiam modo singulari aversatur.

Q. 7. *An & quæ dispositiones sint necessariæ ad gratiam sanctificantem?*

R. 1. In parvulis nulla requiritur; si enim primus Adam illis nocere potuit sine propriæ eorum voluntatis motu, multò magis secundus Adam eis prodesse potest.

R. 2. Adultis gratia sanctificans non conceditur sine præviis eorum dispositionibus, Ezech. 18. *Si impius egerit pœnitentiam, vita vivet.* Zach. 1. *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*, sanctus Augustinus serm. 15. de verbis Apostoli, nunc autem Serm. 169. cap. 11. *Sine voluntate tua non erit in te justitia Dei:* & infra. *Qui ergo fecit te sine te, non te justificat sine te.* Denique Concilium Tridentinum sess. 6. can. 9. *Si quis dixerit sola fide impium justificari . . . & nulla ex parte necesse esse eum suæ voluntatis motu præparari; anathema sit.*

 Dices

Dices Rom. 3. v. 28. ait Apoſtolus, arbitramur hominem juſtificari per fidem ſine operibus legis: Ergo.

Diſtinguo antecedens cum Patribus Tridentinis ſeſſ. 6. cap. 8. ſine operibus legis, quæ fidem præcedunt ex ſolis liberi arbitrii viribus, Concedo: quæ ex fide, & Spiritus Sancti motione procedunt, Nego antecedens. *Pœnitentiam agite*, inquit Princeps Apoſtolorum Act. 2. *& baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomine JEſu Chriſti in remiſſionem peccatorum veſtrorum.*

Q. 8. *Poteſtne quis eſſe certus ſe gratiam ſanctificantem eſſe conſecutum?*

R. 1. Abſque ſpeciali Dei revelatione nemo poteſt eſſe certus certitudine Fidei divinæ, ita definit Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. canone 13. *Neſcit homo*, inquit Sapiens, Eccleſ. 9. *utrùm amore vel odio dignus ſit, ſed omnia in futurum ſervantur incerta.* Et ipſe Apoſtolus de ſe ipſo ait 1. Corinth. 4. *Nihil enim mihi conſcius ſum, ſed non in hoc juſtificatus ſum.* Et Philippenſes graviſſimis hiſce verbis monet cap. *cum metu, & tremore ſalutem veſtram operamini.*

R 2. Poteſt quis eſſe certus certitudine quadam morali, quæ, etſi non excludat omnem formidinem, ſufficit tamen ad ſedandas animi anxietates; nam Rom. 8. *Ipſe Spiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quòd Filii Dei ſumus.*

R. 3. E contrario moraliter certus eſt ſe gratiam ſanctificantem in ſacramentali Confeſſione non accepiſſe, nec proinde peccatorum remiſſionem, qui non eſt renovatus Spiritu, qui nedum delectetur juſtitia & concupiſcat adversùs carnem; adhuc terrena ſapit, & ſpiritualia faſtidit; *Qui enim*

*enim secundum carnem sunt; quæ carnis sunt sapiunt: qui verò secundùm spiritum sunt, quæ sunt spiritus sentiunt*, Rom. 8. v. 15.

# CAPUT VIII.

## De effectibus gratiæ.

Q. 1. *Qui sunt effectus gratiæ?*

R. Justificatio & meritum bonorum operum.

Q. 2. *Quid est justificatio?*

R. Definitur à Concilio Tridentino sess. 6. cap. 4. translatio à statu peccati ad statum gratiæ & adoptionis filiorum Dei.

Ergo justificatio est motus à contrario ad contrarium, scilicet a peccato ad justitiam, quemadmodum calefactio est transitus à frigore ad calorem.

Ergo in justificatione impii sunt duæ mutationes partiales, juxta commune Philosophorum effatum, generatio unius est corruptio alterius. Prima mutatio est destructio seu expulsio peccati. Secunda, introductio seu productio gratiæ sanctificantis.

Q. 3. *Quid in justificatione est præcipuum; an remissio peccati, an gratiæ infusio?*

Respondet S. Thomas quæst. 113. art. 1. infusionem gratiæ esse quid præcipuum, quia in omni motu magis intenditur terminus ad quem, v. gr. sanitas, quam terminus à quo receditur, v. gr. expulsio morbi: Atque infusio gratiæ est terminus ad quem justificationis, remissio verò peccatorum est terminus à quo: Ergo.

Q. 4. *Justificatio impii estne maximum Dei opus?*

R. Post unionem hypostaticam, qua homo fit substantialiter Deus, est maximum Dei opus; quia, ut ait sanctus Thomas citata quæst. 113. art. 9. *Terminatur ad bonum æternum divinæ participationis.* Et sanctus Augustinus Tract. 72. in Joannem. *Prorsùs majus hoc esse dixerim, quàm est Cœlum & terra, & quæcumque cernuntur in Cœlo & in terra.* Quin, si gratia justificans, quæ permanent in Beatis, conferatur cùm lumine gloriæ, præstantius videtur esse donum; quia se habet, tum ad lumen fidei, tum ad lumen gloriæ; veluti natura ad suas facultates, quarum est radicale principium.

Q. 5. *Justificatio impii estne miraculum?*

R. Si fiat suprà consuetum gratiæ operandi modum, præscriptum & ordinem, v. g. si adultus sine præviis dispositionibus subitò justificetur, ut Sanct. Paulus, & latro ad latus Christi in Cruce pendentis, est verum miraculum: secùs, si fiat secundum consuetum gratiæ operandi modum, quæ sicut natura, ab imperfectionibus incipiens, paulatim ad perfectiora progreditur; quia ad verum miraculum satis non est, ut opus excedat naturæ vires, sed insuper requiritur ut sit rarum; unde creatio animæ rationalis non est miraculosa, quia fit secundum communem ordinem à Deo præscriptum, & exigentibus præviis dispositionibus. Miraculum ergo à Deo expectant, qui conversionem suam ab extremum vitæ differunt.

Cætera, quæ pertinent ad justificationis essentiam, proprietates & dispositiones, exposuimus

mus duobus capitibus immediatè præcedentibus. De ſolo igitur merito, quod eſt alter gratiæ effectus, nobis dicendum ſupereſt. Sed quia meritum ex actibus bonis exurgit priùs tractandum videtur de Actibus humanis, & quærendum in quo conſiſtat eorum bonitas, quàm quidquam de merito definiamus.





# Tractatus DE ACTIBUS HUMANIS.

## CAPUT PRIMUM.

### De notione actus humani.

Q. 1. *ESTNE aliquod discrimen inter actionem hominis, & actionem humanam?*

R. Affirmativè, actio quippe hominis dicitur ea, quæ ab homine procedit, absque rationis advertentia: actio verò humana est ea quæ fit deliberatè, & cum advertentia rationis. De posteriori dumtaxat instituitur hìc tractatus.

Q. 2. *Quid est actus humanus?*

R. Est actus à voluntate hominis deliberatè procedens. Ita Sanct. Thomas prima secundæ quæst. 1. art. 1.

Dicitur 1. *à voluntate hominis procedens*; quod fit vel immediatè, vel mediatè; si immediatè à vo-

voluntate procedit, ut volitio, amor, &c. dicitur actus elicitus: si mediatè tantùm, ut cognitio, deambulatio. &c. actus dicitur imperatus; quia nec cognitio, nec ambulatio, producuntur à voluntate; sed ab aliis potentiis, illa ab intellectu, ista à facultate motrice; dicuntur tamen actus à voluntate imperati, quia non exeunt à suis propriis facultatibus, nisi imperante voluntate.

Dicitur 2. *deliberatè*, hoc est, cum electione, & advertentia rationis, ac proinde liberè.

Actus autem procedit à voluntate, vel consentaneè ad rectam rationem, vel dissentaneè, & hoc respectu dicitur actus moralis, bonus vel malus.

Ergo; in actu humano tria sunt spectanda, scilicet voluntarium, liberum, & morale.

## §. I.

## *De voluntario.*

Q. 1. *Quid est voluntarium?*

R. Est quod fit à principio interno cognoscente singula, in quibus est actio. Ergo ad voluntarium duo requiruntur, primo debet esse à principio intrinseco. Unde violenta tractio in carcerem; non est voluntaria in eo, qui trahitur; quia fit à principio extrinseco, nihil conferente voluntate patientis. Secundò debet agens, à quo procedit actio voluntaria, cognoscere ea, in quibus versatur ejus actio.

Ergo absoluta violentia, seu coactio, & ignorantia invincibilis excludunt voluntarium.

Q. 2. *Quotuplex est violentia seu coactio?*

R. Duplex, alia absoluta, alia secundum

 quid,

quid, quæ dicitur à Sanct. Thoma, coactio insufficiens.

Violentia absoluta est actio, quæ procedit totaliter à principio extrinseco, ut tractio in carcerem, ad quam nihil confert qui trahitur, sed tota est à satellitibus.

Violenta insufficiens & secundùm quid, est actio, quæ procedit partim à principio interno, partim ab externo; ut consensus cum repugnantia datus ob metum ab altero injectum, vel ob gravem tentationem ex dæmonis vel propriæ concupiscentiæ impulsu.

Q. 3. *Omnis violentia seu coactio tollitne voluntarium?*

R. Absoluta tollit omnino, quia actio nullatenus procedit à voluntate: insufficiens verò, & secundùm quid non tollit, sed minuit tantùm; quia actio sic coacta procedit partim à voluntate, partim à principio externo.

Q. 4. *Voluntàs potéstne cogi coactione absoluta?*

R. Non potest quoad actus elicitos; quia sicut omnis operatio intellectus est intellectio seu cognitio, sic omnis actus voluntatis est volitio: manifesta autem est contradictio volitionem non esse voluntariam, nec à voluntate procedere.

Ergo apostasia à Christo, perjurium, & alia crimina metu extorta sunt absolutè voluntaria, & secundum quid tantum involuntaria, ac proinde à peccato excusari non possunt.

Dixi, *quoad actus elicitos*; quia actus aliarum facultatum possunt esse simpliciter & absolutè coacti; sed tunc non sunt à voluntate imperati, nec ab ea procedunt sive mediatè, sive immediatè. Unde voluntas absolutè cogi non potest ad

impe-

imperandum ullum actum, puta thurificationem in idoli cultum.

## §. II.

### *De ignorantia*

Q. 1. *Quotuplex est ignorantia?*

R. Duplex; alia juris, alia facti, & utraque est, vel vincibilis vel invicibilis.

Ignorantia juris est in eo, qui ignorat legem, v. g. usuram esse prohibitam.

Ignorantia facti laborat, qui sciens legem prohibentem v. g. usuram, vel præcipientem jejunium in pervigilio Sanct. Joannis Baptistæ; ignorat quem init contractum esse usurarium, vel non advertit diem qua comedit carnes esse pervigilium S. Joannis Baptistæ.

Ignorantia vincibilis est eorum, quæ quis scire potest & debet: invincibilis verò eorum, quæ quis scire omnino non potest nec debet.

Q. 2. *Quotuplex est ignorantia vincibilis?*

R. Duplex: affectata, qua quis nescire affectat, ut liberius peccet; & crassa, qua quis, etiamsi directè non affectet nescire, non adhibet tamen diligentiam necessariam, ut sciat quæ debet scire.

Q. 3. *Ignorantia vincibilis tollitne voluntarium?*

R. 1. Affectata voluntarium & peccatum auget, nedum minuat, quia ex Sanct. Thoma 1. 2. q. 76. art. 4. *ex intentione voluntatis ad peccandum provenit, quòd aliquis vult subire ignorantiæ damnum propter libertatem peccandi.*

R. 2. Crassa ignorantia minuit voluntarium, quia minuit cognitionem; actio enim quæ procedit à principio minùs cognoscente, est minus volunta-

luntaria, ac proinde minus malitiæ continet, *qui non cognovit & fecit digna plagis, vapulabit paucis*, Luc. 12.

R. 3. Ignorantia crassa nec voluntarium absolutè tollit, nec à peccato omnino excusat; quia est volita saltem indirectè, quatenus ignorans, vel omittit voluntariè diligentiam necessariam, ut ignorantia, qua laborat, expellatur; vel voluntariè suscipit officium, ad quod gerendum non potest assequi scientiam necessariam.

Dices ex concessis, ubi nulla est cognitio, nullum quoque est voluntarium: Atqui plures nesciunt, quæ scire possunt & debent, nec advertunt se nescire, nec in mentem eorum venit sibi adhibendam diligentiam, ut plenius edoceantur. Ejusmodi fuerunt Judæi, qui ex zelo legis persecuti sunt Christum Dominum; si enim illum cognovissent, nunquam crucifixissent, 1. Cor. 2. Hæretici, quorum non pauci solo Dei timore videntur suæ sectæ addicti; Plures Judices, Pastores, & Confessarii, qui ponentes tenebras lucem, putant se obsequium præstare Deo: Ergo ignorantia vincibilis sæpè tollit omnino voluntarium & peccatum.

Distinguo minorem: plures non advertunt se nescire, sed advertere possunt & debent, Concedo; advertere non possunt, ut in exemplis allatis, Nego minorem: Namque primo Judæi per miracula & prophetias Christum Dominum cognoscere potuerunt. Secundo hæretici & alii infideles, quibus annuntiatum est Evangelium, si vellent attendere ad notas veræ Religionis, facilè Ecclesiam Catholicam agnoscerent. Tertiò Fideles multò minus sunt excusandi ob ignoran-

tiam,

tiam, quàm & hæretici & infideles: eorum enim cæcitas nascitur vel ex nimia sui fiducia, vel ex illicitis cupiditatibus, vel denique ex negligentia & socordia.

Ergo meritò damnata est ab Alexandro VIII. anno 1690. & à Clero Gallicano an. 1700. ut erronea, & piarum aurium offensiva hæc propositio, *peccatum Philosophicum, quantumvis grave in eo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.*

Ergo peccata ignorantiæ vincibilis, etsi minùs sint gravia, quam peccata malitiæ, majori tamen periculo æternæ damnationis exponunt; quia plerumque conjuncta sunt cum impœnitentia finali; quomodo enim quis resipisceret à peccato, cujus nullam gerit conscientiam? Hinc geminatæ preces Ecclesiæ, *Illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte.* Hinc tremor firmissimarum etiam Ecclesiæ columnarum, *multùm timeo occulta mea*, inquit S. Augustinus lib. 10. Conf. cap. 37. *quæ norunt oculi tui, mei autem non. Tu nosti hac de re ad te gemitum cordis mei, & flumina oculorum meorum.*

Q. 4. *Omnis ignorantia invincibilis excusatne à peccato?*

R. Affirmativè; sive illa sit facti, sive juris positivi, vel humani, vel divini, vel etiam naturalis, (si tamen hæc detur,) quia ejusmodi ignorantia excludit prorsus voluntarium: Atqui *peccatum usque adeò voluntarium est*, inquit S. Augustinus lib. de vera Religione cap. 4. *ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium. Et hoc ita manifestum, ut nulla Doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat.*

Con-

Confirmatur responsio ex summis Pontificibus Pio V. & Gregorio XIII. qui damnarunt sequentes Baji propositiones, *Ad rationem & definitionem peccati non pertinet voluntarium.* Item. *Infidelitas negativa in in iis, quibus Christus non est prædicatus, peccatum est.* Alexander quoque VIII. anno 1690. perstrinxit hanc propositionem, *Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem, ex ipsa non excusat à peccato formali.*

Dices; peccatum originale est peccatum proprie dictum, quia fuit voluntarium in Adamo: Ergo à pari quæ fiunt ex ignorantia invincibili contra legem, censeri debent voluntaria in primo parente, ac proinde formaliter peccata.

Nego consequentiam & paritatem; quia peccatum originale est peccatum naturæ, satisque est ad illud contrahendum, quòd tota natura fuerit in Adamo & per illius voluntatem, utpote toti generi humano communem, corrupta fuerit; at quæ fiunt ex ignorantia sive vincibili sive invincibili, sunt actus personales, Ergo debent esse voluntarii, propria voluntate, alioquin, si essent peccata naturæ, nasceremur rei non tantùm peccati originalis, sed & omnium peccatorum, quæ in statu naturæ corruptæ committuntur.

Peccatum autem personale nòn potest esse voluntarium propria voluntate, nisi adsit cognitio vel directa, ut in iis, qui deliberatè peccant, vel indirecta, hoc est, in causa in qua prævideri potuit, & debuit. Porrò posteri Adæ nec potuerunt nec debuerunt in illo providere quæ faciunt ex ignorantia invincibili. Ergo illa non sunt

ſunt peccata formaliter, ſed materialiter tantum.

Q. 5. *Daturne ignorantia invincibilis juris naturalis?*

R. 1. Non datur circa prima principia, neque circa concluſiones, quæ proximè deducuntur ex primis principiis, v. g. circa præcepta Decalogi, niſi fortè in quibuſdam circumſtantiis difficilioribus, in quibus crederet quis v. g. ſe graviter peccaturum, niſi proferret mendacium officioſum & neceſſarium ad vitandam mortem proximi. Et ratio eſt quia peccatum naturam humanam prorſus non corrumpit, alioquin homo per peccatum deſineret eſſe homo, & in alienam naturam tranſmutaretur: Atqui ſi in eo nullum rationis lumen remaneret, quo perciperet prima principia per ſe nota & concluſiones cum iis evidenter connexas, jam non eſſet homo. Unde Ariſtoteles lib. 3. Moralium ſic ſcribit: *Quæ agenda, quæve fugienda ſunt, nullus improbus ignorat; non igitur ideò quiſque involuntarie agere dicitur: quia quod expedit, neſcit; omnino enim iſta ignorantia, qua quis eligit certum aliquod malum, non efficit ut involuntaria ſit illa actio, ſed ut mala ſit. Talem enim ignorantiam vitio vertimus.* Illud ipſum agnoſcit Sanctus Auguſtinus in Pſalm. 116.

R. 2. Poteſt eſſe ignorantia invincibilis circa concluſiones legis naturalis, quæ nonniſi remotè deducuntur ex primis principiis, qualis eſt prohibitio uſuræ, uxorum pluralitas, matrimonii indiſſolubilitas, etiam interveniente aliqua gravi cauſa. Ratio eſt, quia non deducuntur ex primis principiis, niſi longiori diſcurſu, cujus moraliter capaces non ſunt, ut plurimum homines indocti

indocti & tardioris ingenii; quin in iis aliquando sapientiores falluntur & contradictorias sequuntur opiniones.

Dices: Ex Gersone lib. de vita spiritali, *Concors est sententia, nullam in iis, quæ legis naturalis sunt, cadere ignorantiam invincibilem*: Ergo.

Distinguo antec. quæ legis naturalis sunt, si spectatur quoad prima principia, & primarias conclusiones, Concedo: si spectetur quoad conclusiones remotiores, Nego antec. si enim bona fides, præsertim eorum, qui ex consilio sapientiorum, vel etiam Pastorum moraliter certi sunt & operantur, à peccato non excusaret, omnibus de æterna salute desperandum foret. Unde meritò Clerus Gallicanus anno 1700 erroneam judicavit hanc propositionem, quam Alexander VIII. jam damnaverat anno 1690. *Non licet sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam.*

## §. III.

## *De Libero.*

Q. 1. *Voluntarium estne idem ac liberum?*

R. Minime, crescente enim voluntario, per concupiscentiam, minuitur liberum. Quin amor beatificus est maxime voluntarius, & tamen liber non est, quia maximè est necessarius.

Q. 2. *Quotuplex est libertas?*

R. Duplex; alia dicitur libertas naturæ, alia libertas arbitrii.

Q. 3. *Quid est libertas naturæ?*

R. Est libertas, per quam habet quævis natura, ut sine impedimento tendat in suum finem & bonum sibi conveniens. Hoc sensu dicimus aquam

aquam liberè fluere, quando violenter non retinetur, beatos liberè in Deum ferri, & SS. Aug. & Thomas scribunt Deum liberè vivere, & Deum liberè seipsum amare. Unde patet libertatem naturæ non excludere necessitatem, nec constituere actum humanum, qui cum deliberatione a voluntate procedit; Deus enim non vivit, nec seipsum amat, nec Beati Deum ex deliberatione.

Q. 4. *Quid est libertas arbitrii?*

R. Est potentia activa, quæ, positis omnibus ad agendum prærequisitis, potest agere & non agere.

Dicitur 1. *Potentia;* neque enim est actus, cùm homo maneat liber, etiamsi non agat. Neque etiam est habitus, quia idem habitus non inclinat ad actus contrarios, v. gr. ad actum temperantiæ & intemperantiæ: libertas autem arbitrii se habet ad utrumque.

Dicitur 2. *Activa*, ut distinguatur libertas arbitrii à potentia passiva, quæ est indifferens ad recipiendam hanc vel illam formam, puta calorem vel frigus, determinaturque non à seipsa, sed ab agente eam disponente. At libertas arbitrii est potentia indifferens ad agendum & non agendum, & sui ipsius determinativa.

Dicitur 3. *Positis omnibus ad agendum prærequisitis;* in quo distinguitur causa libera à causis necessariis. Hæ quippe, quamdiu non ponuntur prærequisita ad agendum, indeterminatæ quidem sunt & indifferentes ad hunc vel illum effectum, v. g. ignis ad comburendum lignum, vel ad liquefaciendum metallum; ubi verò ponuntur, necessariò determinatæ sunt ab objectis & dispositionibus, ignis v. g. necessario comburit lignum præpara-

paratum & ſibi applicatum. Cauſa verò libera, poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis, v. g. motione gratiæ efficacis, aut vehementis concupiſcentiæ, poteſt ſuſpendere ſuum actum, reſiſtere huic motioni, nec niſi à ſeipſa determinatur.

Q. 5. *Quotuplex eſt libertas arbitrii?*

R. Duplex, nempè contrarietatis & contradictionis.

Libertas contrarietatis dicitur ea, qua quis poteſt eligere contraria, bonum & malum: contradictionis, qua quis poteſt ponere actum vel non ponere, velle & non velle.

Q. 6. *Quotuplex eſt libertas contradictionis?*

R. Duplex, ſcilicet ſpecificationis & exercitii.

Libertas ſpecificationis eſt ea, qua quis poteſt eligere actus diverſæ ſpeciei, v.g. jejunium aut eleemoſynæ erogationem: exercitii; qua voluntas, etſi neceſſariò determinata ad unum, quemadmodum Chriſtus Dominus erat determinatus ad mortem Crucis ſubeundam, indeterminata tamen manet ad hunc vel illum actum, poteſtque hunc potius eligere, quàm alium. Conſule quæ ad hujuſce diviſionis intelligentiam diximus de merito Chriſti tractatu de Incarnatione, cap. 8, circa medium, ubi probavimus libertatem exercitii ſufficere ad meritum, cùm per eam agens verè ſit Dominus ſui actus, poſſitque illum ponere vel non ponere.

Q. 7. *Quæ arbitrii libertas competit homini?*

R. 7. In hoc ſtatu competit illi libertas contrarietatis & contradictionis, ſive ſpecificationis, ſive exercitii. *Ante hominem vita & mors, bonum & malum, quod placuerit ei: dabitur illi;* Eccleſ. 15.

Agit

*Agit Deus ut velimus & credamus*, inquit S. Augustinus lib. de Spir. & lit. cap. 33. *se consentire posse propriæ voluntatis est.* Et S. Bernardus lib. de grat. & lib. arb. cap. 2. *Ubi necessitas, ibi libertas non est, nec meritum ac per hoc nec judicium. Cùm ergo voluntas nil liberum habeat nisi se, meritò non judicatur nisi ex se. Siquidem nec tardum ingenium, nec labilis memoria, nec inquietus appetitus ..... reum per se statuunt hominem; sicut nec contraria innocentem: & hoc non ob aliud, nisi quia hæc necessariò & præter voluntatem posse provenire probantur.* Denique summi Pontifices Innocentius X. & Alexander VII. tanquam hæreticam damnarunt hancce Jansenii propositionem. *Ad merendum vel demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione.*

R. 2. Beati non sunt liberi libertate contrarietatis, quia posse peccare est defectus, supponitque cæcitatem mentis & infirmitatem voluntatis, quæ vitia excludit status beatitudinis; in tanta enim luce malum obrepere non potest sub ulla specie boni, sine qua tamen amari nequit; cùm per seipsum non sit amabile; ac proinde Beati sunt omninò impeccabiles.

Neque etiam Beati habent libertatem contradictionis respectu visionis Dei intuitivæ & amoris beatifici; quia actus illi sunt maximè necessarii, nec cum deliberatione à voluntate procedunt, utpote qui versentur circa ultimum finem, à quo voluntas sine peccato non deflecteret: voluntas autem Beatorum est impeccabilis.

Beati igitur sunt liberi libertate contradictionis, tum specificationis, tum exercitii circa objecta inferiora, quia cùm sint bona finita, habeant-

que rationem mediorum, quorum eſt electio, ut docet Sanctus Thomas, poſſunt appeti, aut non appeti, ſalva lege æterna.

## §. IV.

## *De Morali.*

Q. 1. *Quid ſignificat vox illa* morale ? R. Quod ad mores pertinet.

Q. 2. *Quid eſt mos?*

R. Generatim eſt frequens operandi modus communis vel generi, puta omnibus animalibus, vel ſpeciei, v. g. homini.

Mos autem oritur vel ex naturali inſtinctu & naturæ determinatione, vel ex electione voluntatis liberè ſe determinantis ex rationis judicio. Primum conſtituit mores animalium irrationalium; ſecundum mores hominum, qui ut tales, non agunt niſi deliberatè & ex aliquo rationis judicio, ut advertit S. Bernardus lib. de grat. & lib. arb. c. 2. ubi ſic ſcribit: *Habet ſanè* (voluntas) *quocunque ſe verterit ſemper rationem comitem & quodammodo pediſſequam, non quòd ſemper ex ratione, ſed quòd nuſquam abſque ratione moveatur; ita ut multa faciat per ipſam contra ipſam, hoc eſt, quaſi per ejus miniſterium, contra ejus conſilium, ſive judicium .... Eſt verò ratio data voluntati, ut inſtruat illam, non ut deſtruat: deſtrueret autem, ſi neceſſitatem ei ullam imponeret.*

Q. 3. *Quid ergo morale dicit præter liberum?*

R. Dicit ordinem & relationem ad naturam rationalem & rectam rationem. Liberum quippè dupliciter ſpectari poteſt, vel præcisè prout cum deliberatione exit à voluntate ad actum; vel prout exit conſentaneè aut diſſentaneè ad natu-

ram

ram rationalem, & rectam rationem; atque sub hoc respectu actus humanus dicitur moralis, bonus vel malus, laude vel vituperio dignus.

Ergo omne liberum est morale, & vice versa omne morale est liberum; quia omnis actus liber vel est consentaneus naturæ rationali, & secundum rectum rationis judicium; vel dissentaneus.

Dices: Operatio artificialis libera est, nec tamen moralis: Ergo omnis actio libera, non est moralis.

Nego antec. Neque enim artifex exuit hominem ut vacet suo operi, sed debet illud perficere, cùm secundum artis suæ regulas, tùm maximè secundum rectam rationem, actuum humanorum regulam: alioquin actus, licèt ad normam artis expressus, erit simpliciter malus, & secundùm quid bonus, scilicet in genere artificialium, & artifex ab eo verè denominabitur improbus homo, bonus verò artifex.

Hactenus de actu humano secundum essentiam spectato. Nunc quod caput est, dicendum de bonitate ejus morali & malitia, quæ sunt ejus proprietates.

# CAPUT II.

## De bonitate & malitia actuum humanorum.

Q. I. *In quo consistunt bonitas & malitia actionis humanæ?*

R. 1. Bonitas seu honestas actionis humanæ consistit in conformitate & convenientia cum natura rationali, adeo ut rectè & ex virtute vivere idem sit homini ac rationabiliter agere. Res enim

quælibet est bona, cùm facit ea ad quæ nata est. *Vitem laudamus*, inquit Seneca, *si fructus palmitem onerat ..... In homine laudandum est quod ipsius est, consummaturque ejus bonum, si implet, cui natus est*: Atqui natura hominis est rationalis: Ergo bonus est, & bene agit; si rationabiliter & recto rationis judicio operatur.

Hæc responsio comprehendit actiones supernaturales, quamvis enim sint supra naturam, naturæ tamen rationali maximè conveniunt, cùm ex Sanct. Augustino posse habere fidem, naturæ sit humanæ, non pecorinæ.

R. 2. Malitia actionis humanæ consistit in difformitate & repugnantia cum natura rationali. Responsio patet ex præcedenti; nam contrariorum contrariæ sunt rationes. Ergo si bonitas actionis humanæ est ejus conformitas cum natura rationali, malitia est ejus difformitas cum natura rationali.

Q. 2. *Quomodo definitur actio moraliter bona, & actio moraliter mala?*

R. Bona definitur, actio humana libera naturæ rationali consentanea. Mala verò, actio humana, libera, naturæ rationali dissentanea, & repugnans.

Dices: creatura rationalis debet priùs attendere quid placitum sit Deo, & conforme ejus voluntati, quàm quid ipsi conveniat. Ergo bonitas actuum humanorum reponenda est in conformitate ad legem æternam, & ad divinam voluntatem.

Confirmatur; actio mala est peccatum, & offensa Dei: atqui eatenus peccatum est & offensa, qua-

quatenus repugnat legi æternæ, & voluntati divinæ: Ergo.

Concedo antecedense, Nego conseq. quia cùm natura rationalis sit ad imaginem, & similitudinem Dei, actus, qui ei conveniunt aut repugnant, hoc ipso conformes sunt aut difformes legi æternæ, cujus recta ratio seu lex naturalis est irradiatio & divina impressio. Perinde ergo est definire bonitatem & malitiam actuum humanorum per ordinem, vel ad rectam rationem tanquam ad proximam regulam, vel ad legem æternam tanquam ad primariam regulam & omnium legum radicem.

Meliùs tamen & clarius explicantur bonitas & malitia actuum humanorum per ordinem ad naturam rationalem. Cur enim brutorum motus, qui ipsis sunt naturales, & secundum legem æternam diriguntur, in homine sunt vitia, repugnantque legi æternæ: nisi quia natura bestiarum non est ad similitudinem Dei, à qua homo recedit, cùm brutorum more operatur & vivit? Ergo satis non explicatur bonitas aut malitia actuum humanorum per convenientiam aut oppositionem ad legem æternam: optime vero per conformitatem & difformitatem ad naturam rationalem.

Q. 3. *Unde desumitur bonitas vel malitia actuum humanorum, seu, quod idem est, convenientia, & disconvenientia cum natura rationali?*

R. Ex tribus capitibus, nempe ex objecto, fine, & circunstantiis.

# CAPUT III.

## *De objecto actuum humanorum.*

Q. 1. *Quare bonitas & malitia actuum humanorum desumuntur ex objecto?*

R. Quia actus formam & speciem ab eo recipiunt, visio v. g. differt essentialiter ab auditu, estque eo melior & nobilior, quia habet objectum nobilius: ergo si objectum actus humani sit bonum aut malum, actus similiter erit bonus aut malus.

Q. 2. *Quotuplex est objectum?*

R. Duplex scilicet materiale, & formale, quod dicitur motivum.

Materiale est id circa quod versatur actio; v. g. miseria pauperis est objectum materiale actus misericordiæ, quia circa illam versatur.

Formale est ratio, sub qua actio tendit in objectum materiale; sic sublevatio pauperis est objectum formale actus misericordiæ, quia misericordia respicit pauperem, ut sublevandum.

Q. 3. *Ex quonam objecto actus desumit suam bonitatem, aut malitiam?*

R. Ex utroque, sed præcipuè ex objecto formali.

Ex materiali quidem; quia quo objectum materiale est præstantius, eo perfectior actus existit, cæteris paribus: quò verò naturæ rationalis magis repugnat, eo actus est pejor. Hinc amor Dei melior est amore proximi, licèt uterque habeat idem objectum formale seu motivum, nempe Dei bonitatem; & odium Dei pejus est odio proximi. Deinde objectum per se malum, puta men-

mendacium, reddit actum malum, etiamsi voluntas feratur in mendacium motivo honesto, v.g. charitatis.

Ex objecto etiam formali, & quidem præcipuè, actus humanus desumit suam bonitatem aut malitiam, quia objectum formale præsertim reddit actum voluntarium; est enim ratio propter quam voluntas fertur in objectum materiale. Unde S. Aug. Tract. 17. in 1. sancti Joan. *Non quid facit homo*, inquit, *considerandum est sed quo animo & voluntate faciat; in eodem facto invenimus Deum Patrem, in quo invenimus Judam: benedicimus charitatem, in quo Pater Filium, & Filius seipsum tradiderunt: detestamur iniquitatem qua Judas Dominum.*

Q. 4. *Quodlibet objectum bonum redditne actum similiter bonum?*

R. Si objectum sit bonum relativè ad operantem, reddit actum ejus bonum; secùs, si sit duntaxat absolutè bonum.

Ergo duplex est bonum, aliud absolutum, aliud relativum.

Bonum absolutum est res quælibet in se perfacta, quo sensu omnis creatura est bona juxta illud Gen. 1. *vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona.*

Bonum relativum est res alterius perfectiva & consequenter ipsi conveniens, ac propterea appetibilis. Malum vero relative sumptum est res alteri nociva, & ideo dissentanea & fugienda.

Ergo bonitas relativa essentialiter consistit in perfectivitate, seu virtute perficiendi, ex qua fluunt convenientia & appetibilitas tamquam ejus proprietates, ideo quippe res est appetibilis,

quia conveniens, & ideò conveniens, quia perfectiva.

Contra verò essentia mali relativi consistit in virtute nociva, ex qua sequuntur disconvenientia & fuga.

Ergo plura absolutè spectata sunt bona, quæ relativè sunt mala, calor v. g. absolutè & simpliciter est bonus; sed relative ad aquam est malus, quia eam corrumpit: naturale pecoris bonum, est vitium hominis.

Ergo sola actio humana censenda est bona; quæ est hominis perfectiva: studere autem rebus Mechanicis, Mathematicis, Medicis, &c. non perficit Sacerdotem, nec reddit meliorem, sed deteriorem, cum hinc avertatur ab iis, quæ decent Sacerdotem, ac ejusmodi occupationes quamvis absolute sint bonæ, relativè tamen ad Sacerdotem bonæ non sunt.

Ergo nec divitiæ nec voluptas, nec fama, seu honores sunt bonum hominis; quia illum non perficiunt, nec reddunt meliorem; imo, si hujusmodi adhæreat, illum deprimunt, deterioremque efficiunt: *fieri non potest*, inquit Sanct. Augustinus in Ps. 32. *ut res deterior te faciat meliorem. Homo es, deterius te est, quidquid cupis. Aurum, argentum, quælibet corporalia, quibus inhias acquirendis, inferiora te sunt.*

Ergo Deus est summum bonum cujuslibet rei, quia rerum omnium est summè perfectivus; perfectio enim effectus est assimilari suæ causæ.

Ergo actus humanus eo est melior, quo magis Deo conjungit, ut oratio & contemplatio; quia naturam rationalem magis perficit, pejor verò, quo magis à Deo avocat; quia naturæ ratio-

rationalis magis repugnat, eamque magis inficit, ac corrumpit.

Ergo Actus mali miſerum hominem reddunt: cùm enim ſint contrarii & noxii naturæ rationali, non minus illam excruciant, quàm pulvis & aliæ ſordes oculum corporis. Hinc conſcientiæ ſtimuli.

Ergo obſervatio mandatorum Dei eſt verum hominis bonum; quia illum perficit, & meliorem reddit.

Ergo latum eſt diſcrimen inter legem naturalem & leges humanas, præſertim civiles: iſtæ nimirum plerumque ſunt onera, quibus ſubjici ſervitus eſt, & ſubdi ſingularis gratia Principis. Contra vero legem naturalem implere uſque ad minimos apices eſt vera hominis libertas, vera felicitas, & maximum Dei beneficium. Hæc eſt gratia, quam Filius Dei nobis promeruit, quamque continuò poſtulamus, ut mandata Dei adimpleamus, quia in illis cuſtodiendis ſalus & perfectio noſtra.

Ergo falluntur & fallunt, qui virtutis exercitium ſibi & aliis proponunt, ut inſuave & moleſtum, quia illud per ſe eſt delectabilius, quod naturæ convenientius & illam magis perficit; delectatio quippe eſt fructus operationis non impeditæ & naturæ convenientis, ut docent Philoſophi, & experientia demonſtrat; perceptio lucis verb. gr. delectat oculos ſanos, & cibi delicatiores palatum benè affectum: Atqui actus virtutum naturæ rationali magis conveniunt, illumque magis perficiunt, quam quælibet ſenſatio: Ergo per ſe magis delectant, *fructus Spiritus eſt charitas, gaudium, pax*, ait Apoſtolus Galat. 5.

Q. 5. *Sicut existunt objecta nec bona nec mala, sed per se indifferentia, ut deambulatio, confabulationes, &c. ita danturne actus in individuo, seu in exercitio indifferentes, qui nec boni, nec mali sint moraliter?*

R 1. In hoc statu naturæ corruptæ, ubi caro concupiscit adversus spiritum, ejusmodi actus vix indifferenter exercerentur, nisi enim ratio invigilet, attendatque ad honestatem, semper aut fere semper vel procedunt ex concupiscentia, hoc est, ex motivo voluptatis, cupiditatis, vanitatis, superbiæ; vel saltem carent debitis circumstantiis: Ergo nisi ad finem honestum dirigantur, semper aut ferè semper mali sunt. Unde isthæc quæstio, quæ magna contentione agitatur in Scholis, magis ad theoriam, quàm ad praxim pertinere videtur. Nihilominus

R. 2. Etiamsi detur quòd actus illi de quibus est quæstio, non procedant ex carnis aut oculorum concupiscentia, aut superbia vitæ, nec in illis ulla interveniat circumstantia mala, in exercitio tamen non possunt esse indifferentes, quia homo non est purum animal, sed animal rationale: Ergo tenetur humano modo, id est, rationabiliter naturæ infirmitatem juvare, & necessitatibus ejus subvenire. Quod si hujusmodi more pecudum sensibus deserviat, imaginem Dei in se deturpat, & naturam rationalem deformat. *Honor enim hominis verus est, imago Dei, quæ non custoditur, nisi ad ipsum, à quo imprimitur*, inquit S. Augustinus: dedecus vero ejus similitudo pecoris, dum sensibus ad ima deprimitur, id est, ad ea, quibus pecora delectantur.

CA-

# CAPUT IV.

## De fine actuum humanorum.

Q. 1. *Quotuplex est finis acceptio?*

R. Finis dupliciter accipitur 1. impropriè pro termino cujusque rei, etiamsi ille non intendatur, quo sensu mors dicitur finis vitæ; & vespera finis diei. 2. propriè pro bono, in quod tendit agens, & quo obtento, cessat motus ejus. Ita sanctus Thomas 1. 2. q. 1. art. 3. Hoc posteriori sensu finem hìc accipimus.

Q. 2. *Quomodo definitur finis?*

R. Definitur, id cujus gratia aliquid fit.

Dicitur 2. *Id*, hoc est, res bona saltem apparenter; quia voluntas non potest allici, aut moveri, nisi ab aliquo bono.

Dicitur 1. *Cujus gratia*, id est, cujus amore & fruendi desiderio agens operatur. His autem vocibus finis propriè dictis distinguitur tum à medio, tum à fine impropriè dicto, seu & termino.

A medio quidem; quia licèt multa fiant propter medium, puta propter Pharmacum præparandum, aut pecuniam lucrandam, Pharmacum tamen aut pecunia dici nequeunt finis, cùm illa non fiant amore pharmaci, aut pecuniæ, sed amore dumtaxat sanitatis, aut commodæ sustentationis, in quibus agens requiescere intendit. *Quod enim amatur propter aliud, non illud amatur, sed aliud propter quod amatur*, inquit S. Augustinus.

Iisdem quoque vocibus finis distinguitur à puro termino, ad quem agens ita opera sua dirigit, ut illum non appetat, nec illius amore operetur, ut videre est in illo, qui, cùm multa præparet

pro

pro tempore ægritudinis, ad quam ſcit certò terminandam ſanitatem, non habet tamen ægritudinem pro fine, quia illam nec amat, nec appetit, ſed quantum poteſt à ſe propellit. Sic carnales quædam bona opera ordinant ad futuram vitam, ad quam ſe tranſmittendos non ignorant, timentque ne in illa ſint miſeri. Sed finis illorum propriè non eſt, quia ad illam tranſire non appetunt, nec ejus amore operantur, quod eſt notatu digniſſimum.

Dicitur 3. *Aliquid fit*, quo ſignificatur finem eſſe primam omnium operationum, ſive naturalium, ſive artificialium, ſive moralium cauſam, ut docet Sanct. Thom. 1. 2. q. 1. art. 2.

Ergo cauſalitas finis, ſeu ratio, per quam finis movet, conſtituiturque actu cauſans, eſt volitio ſeu complacentia & deſiderium efficax boni conſequendi, puta commodæ habitationis, propter quam domus conſtruitur; quia poſito illo amore & deſiderio, finis movet agentem, & cauſat effectum; illo verò ſublato, finis nec movet, nec ad agendum determinat.

Ergo bonum & finis non reciprocantur. Omnis quidem finis eſt bonus ſaltem apparenter, alias non expeteretur: ſed non omne bonum eſt finis, quia finis eſt id, cujus gratia aliquid fit. Atqui multa ſunt bona; propter quæ conſequenda nihil fit: Ergo non ſunt finis. Sic bonum victoriæ, aut ſcientiæ non eſt finis reſpectu ignavi & deſidioſi, quia ad illud conſequendem non contendit.

Ergo bonitas & malitia actuum humanorum potiſſimum ex fine repetuntur, quia ex dictis actio eatenus eſt bona aut mala, quatenus eſt delibe-

rate

rate voluntaria; voluntas quippe per amorem adhæret rei amatæ, ejusque conditiones induit, *facti sunt abominabiles, sicut ea quæ dilexerunt*, Osee 9. Atqui actio ex fine maximè est voluntaria, cùm illum non ob aliud, sed propter se appetat. Ergo ex fine præsertim, denominatur quis bonus vel malus. *Non valdè attendas*, inquit Sanct. Augustinus in Psal. 31. *quid faciat homo, sed quid cum facit, aspiciat.* Qui enim furatur propter adulterium, magis adulter est, quam fur, ex Philosopho, quia non tam furtum, quam adulterium amat.

Ergo satis non est, ut observat sanctus Bonaventura in 2. dist. 41. art. 1. quæst. 3. quòd quis manè ad Deum referat quidquid per diem acturus est, ut cuncta ejus opera censeantur in Deo & propter Deum facta; quantumcunque enim ferveat pia ejus intentio, vix tamen influet in singula ejus opera, præsertim si varia sint ac disparata, nisi identidem iteretur; quia corpus quod corrumpitur, aggravat animam, & caro continuo concupiscit adversus spiritum. Unde sicut aqua ad ignem semel calefacta, paulatim tepescit, ac tandem nativum frigus recipit; sic & intentio nostra sensim remittitur, nisi per certa temporis intervalla nos ipsos admoneamus & mentem ad Deum erigamus. *Ideo*, inquit sanctus Augustinus Epistola 130. alias 121. *ab aliis curis atque negotiis, quibus ipsum desiderium quodammodo tepescit, certis horis ad negotium orandi mentem revocamus . . . ne quod tepescere cœperat omnino frigescat & penitus extinguatur, nisi crebriùs inflammetur.*

Dixi, *si opera varia sint*; nam si quis per totum diem vacaret unico operi, v. gr. peregrinaretur

motivo religionis, vel literis operam daret ex affectu charitatis, facilius intelligeretur virtualiter perseverare pia intentio matutina: maximè si initio remissa non fuerit, nec contrario affectu, puta vanitatis aut cupiditatis, oppugnetur.

## CAPUT V.

### De divisione finis.

Q. 1. *Quomodo dividitur finis?*

R. Dividitur 1. in internum & externum. 2. in intermedium & ultimum.

Q. 2. *Quid est finis internus?*

R. Est finis, ad quem opus natura sua proxime tendit, propterea que dicitur finis operis: sic sublevatio pauperis est finis internus eleemosynæ, quia eleemosyna ex natura sua tendit ad sublevandum pauperem. Unde finis internus est ipsum objectum formale, à quo actus desumit suam essentiam, ut supra diximus.

Q. 3. *Quid est finis externus?*

R. Est ille, ad quem opus ordinatur, non ex natura sua, sed ex sola intentione agentis, & ideo vocari solet finis operantis. Sic remissio peccatorum est finis externus eleemosynæ à pœnitentia imperatæ, & eo sensu finis est circumstantia actus humani imperati, cui tribuit bonitatem dumtaxat accidentalem.

Q. 4. *Quid est finis intermedius?*

R. Est bonum, quod ita propter se expetitur, ut nihilominus ad aliud ulterius consequendum ordinetur.

Ergo finis intermedius est finis simul & medium: finis quidem, quia propter se expetitur: me-

medium autem, quia agens non vult in eo ultimatè quiescere, sed per illud aliquid ulterius assequi intendit. Unde finis intermedius dicitur medium non purum; purum enim medium, ut medicina, nullatenus amatur propter se, sed ex necessitate assumitur, ut id sine quo obtineri non posset quod amatur, expetitur, v. gr. sanitas.

Q. 5. *Quid requiritur ut res aliqua honeste constitui possit tamquam finis intermedius?*

R. Debet esse bonum perfectivum & utile ad aliud majus assequendum: quia finis est propter se appetibilis. Atqui ex dictis solum bonum perfectivum est propter se appetibile: Ergo. Confirmatur responsio. Triplex est boni genus, nempe honestum & naturæ rationalis perfectivum, jucundum seu delectabile, & utile. Atqui nec bonum jucundum, seu delectabile, nec bonum utile rationabiliter possunt esse finis: Ergo.

Non bonum jucundum; quia ex dictis delectatio est fructus operationis non impeditæ: Ergo si operatio sit inhonesta & naturæ rationali nociva, delectatio quoque erit turpis: si verò operatio sit honesta & naturæ rationali conveniens, delectatio consequitur etiam honesta; ac proinde non ipsa delectatio, sed operatio honesta, seu naturam rationalem perficiens intendi debet.

Neque etiam bonum utile potest habere rationem finis; cùm etiam naturaliter ordinetur, ut medium necessarium & per se minime perfectivum ad bonum nostrum obtinendum, peccatum est illum tamquam in fine velle requiescere, *non est alia vita hominis vitiosa atque culpabilis, quàm malè utens & malè fruens*, inquit sanctus Augustinus lib. 1. de Doctrina Christiana cap. 4: *frui autem est amore inhæ-*

*inhærere alicui rei propter seipsum: uti autem, quod in usum venerit, ad id quod amat obtinendum referre, si tamen amandum est; nam usus illicitus, abusus potiùs vel abusio nominanda est.* Et c. 3. *res illæ quibus fruendum est, nos beatos faciunt: illis, quibus utendum est, tendentes ad beatitudinem, adjuvamur & quasi adminiculamur, ut ad illas, quæ nos beatos faciunt, pervenire atque in his inhærere possimus.*

Ergo virtus & observatio mandatorum Dei est honestus finis intermedius actuum humanorum. Finis quidem, quia perficit hominem, melioremque reddit, ac proinde propter se expetenda. *Quis dubitat*, inquit S. Augustinus lib. 2. de pecc. mor. c. 18. *voluntatem nullo modo justitiam diligentem, non modò esse malam, sed etiam pessimam voluntatem?* Sed est finis intermedius, quia non ultimatè perficit, nec proinde totaliter in eo quiescendum, sed ad aliquid melius, nempe ad Deum summum nostrum bonum referendus est. Unde sanctus Augustinus lib. 19. de Civ. Dei cap. 15. contra Stoicos; qui summum bonum in virtutibus collocabant, sic scribit. *Virtutes dum propter se appetuntur, superba vitia sunt.*

Ergo bona temporalia, ut honores, fama, divitiæ, non possunt honestè habere rationem finis intermedii, sed pura sunt media, quia ex dictis nedum meliorem hominem reddunt, eum potius corrumpunt, si in iis quiescere concupiscat. Epicurus ait (referente S. Augustino) frui carne mea, sanitate mea bonum est: Stoicus, frui mente mea, virtute mea bonum est: Christianus verò, mihi adhærere Deo bonum est, & hoc totum bonum.

Q. 6. *Quid est finis ultimus?*

R. Est

R. Est finis, ad quem omnia referuntur, quia eo obtento, possidentur omnia, quæ ad hominis perfectionem expeti possunt, ac proinde in illo appetitus plane conquiescit sine fastidio satiatus, propstereaque finis ultimus dicitur hominis beatitudo.

Q. 7. *Quotuplici modo spectari potest beatitudo?*

R. Duplici, nimirum objectivè & formaliter.

Beatitudo objectiva est bonum summe perfectivum; beatitudo vero formalis est perfecta summi boni possessio.

Possessio autem illa debet esse operatio, & quidem perfectissima, ac perfectissimæ potentiæ, quia ultima hominis perfectio, sicut aliarum rerum, est operatio, cum res quælibet in tantum sit perfecta, in quantum est in actu; quæ enim sunt in potentia, censentur imperfecta, tenduntque ad operationem, propter quam natura instruitur facultatibus, facultates ornantur habitibus laudabilibus. Denique quies appetitus est gaudium & delectatio in bono possesso. Atqui delectatio ex istis exurgit ex operatione non impedita: ut autem delectatio sit plena & appetitum satians, operatio debet esse perfectissima, & potentiæ perfectissimæ, alioquin non esset ultima perfectio, nec quietaret appetitum. Porro in homine nihil est mente perfectius, in cujus obsequium naturaliter tendunt operationes inferiorum facultatum. Ergo perfectissima mentis operatio est ultimus ejus finis & beatitudo formalis.

Ergo beatitudo objectiva hominis est solus Deus; quia solus est summum hominis bonum, & summe illius perfectivum, ut supra diximus cap. 3. formalis verò beatitudo est visio Dei intuiti-

va : tùm quia est perfectissima perfectissimæ facultatis operatio; tum quia Deus est prima veritas & infinita sapientia : Atqui veritas & sapientia hoc ipso quia possidentur cognoscuntur, ut observat S. Augustinus : denique quia, qui videt Deum sicuti est, nihil aliud expetendum ipsi occurrere potest: Ergo in illa visione totaliter quiescit, ac proinde beatus est.

Dices : qui possidet sapientiam, non intelligitur beatus, nisi eam diligat : Ergo præter intuitivam Dei visionem requiritur amor, ut homo vere sit beatus.

R. 1. Ad antecedens, fieri non posse, ut quis possideat sapientiam, nec eam diligat, cum in ea possideat omne bonum, nihilque ei supersit expetendum.

R. 2. Distinguendo consequens, ut sit beatus beatitudine integrali, Concedo : beatitudine essentiali, Nego consequentiam; amor enim, gaudium, & corporis immortalitas fluunt ex visione Dei intuitiva, tamquam proprietates ex essentia: *Tam potenti natura Deus fecit animam*, inquit S. August. Epist. 118. alias 56. c. 3. *ut ex ejus plenissima beatitudine, quæ in fine temporum sanctis promittitur, redundet etiam in inferiorem naturam, quod est corpus, non beatitudo quæ fruentis & intelligentis est propria, sed plenitudo sanitatis, id est, incorruptionis vigor.*

Q. 9. *Teneturne homo dirigere omnia opera sua ad Deum tamquam ad ultimem finem sibi determinatum, & objectum suæ beatitudinis?*

R. Tenetur saltem intentione virtuali. Matth. 6. *Quærite ergo primum regnum Dei, & justitiam ejus; & hæc omnia adjicientur vobis.* Quæ verba expendens S. Augustinus lib. 2. de serm. Domini in monte cap.

cap. 25. sic habet, *non dicit, deinde ista quærite quamvis necessaria . . . Ne cùm ista quæratis, illinc avertamini, aut ne duos fines constituatis, ut & regnum Dei propter se appetatis, & ista necessaria . . . . Ergo simplici corde tantummodo propter regnum Dei debemus bonum operari ad omnes.* Et Coloss 3. *Omne quodcumque facitis in verbo aut opere, omnia in nomine Domini Jesu Christi.* In quem locum S. Thomas lectione 3. sic scribit. *Quidam dicunt quod hoc est consilium; sed hoc non est verum. Sed dicendum est quòd non est necessarium quod omnia referantur in Deum actu, sed habitu.*

Dixi, *saltem intentione virtuali;* quia homo quamdiu mortalem hanc vitam vivit, non potest semper actu de Deo cogitare; sed satis est ut virtute intentionis actualis, quæ præcessit, opus per eam cœptum prosequatur.

# CAPUT VI.

## De effectibus finis.

Quàm maxime interest nosse qui sint effectus finis, quisve inter eos ordo; inde enim pendet tota morum disciplina. Itaque

Q. 1. *Quot sunt finis effectus?*

R. Octo numerantur. Primus est volitio, seu amor & complacentia. Secundus intentio, hoc est, desiderium efficax. Tertius consilium. Quartus consensus. Quintus electio. Sextus imperium. Septimus usus. Octavus fruitio, seu quies in bono possesso.

Q. 2. *Quis est ordo illorum actuum?*

R. Ex bonitate objecti proposita voluntati, pri-

primo loco exurgit amor, & complacentia, *prima immutatio appetitus ab appetibili vocatur amor*, inquit S. Thomas 1. 2. q. 26. art. 2. *qui nihil est aliud, quam complacentia appetibilis.* Hic actus cæteris necessario præsupponitur; nisi enim placeret bonum apprehensum, v. g. castitas, victoria, &c. nullus foret conatus ad illud consequendum.

Intentio proximè sequitur amorem seu complacentiam; naturale enim est velle possidere quod placet & amatur. Intentio autem est efficax desiderium finis, seu actus voluntatis efficaciter tendentis in bonum per media consentanea. Ergo intentio continet saltem virtualiter propositum inquirendi & adhibendi media; non enim censetur quis velle sincere & efficaciter finem consequi, v. g. vincere cupiditates, nisi cogitet de mediis, sine quibus finis non potest obtineri. Quare

Consilium tertius finis effectus, sequitur intentionem, estque actus mentis inquirentis & ponderantis media, & de inventis, si plura sint, judicantis quodnam sit aptius, cæterisque præferendum. Porrò sicut recta intentione, ita consilio veraci tota nititur morum disciplina & bonitas; quia deficiente regula, nimirum prudenti consilio, opus quod ad ipsam dirigitur, vitiosum reddi necesse est. Hinc monet sapiens gravissimis hisce verbis Eccli. 37. *Ante omnia opera tua verbum verax præcedat te, & ante omnem actum consilium stabile.*

Verum consilium illud verax & stabile non est expectandum ab eo, qui pura non ducitur intentione, nec dominatur privatis suis affectibus; voluntas enim inordinata pervertit rationis judicium

cium & cogit mentem ad nutum suum cogitare, & consulere; cogitare quippe à cogendo dictum vult Sanctus Augustinus lib. 10. Conf. cap. 11. Sicut igitur in pendendis ponderibus æquantur lances, ne, si examinis sit aliqua inclinatio, judicium iniquum feratur; ita qui deliberat (nisi seipsum decipere velit) omnem privatum affectum seponere debet.

Quæ cùm ita sint, unicuique perspicuum est consilium seu deliberationem in iis, quæ spectant mores, esse periculi plenam, ac veluti scopulum, quem humana ratio non declinabit, nisi regatur Spiritu Christi, qui idcirco dicitur Consilarius, magni consilii Angelus. Quin ipsemet Plato consulationem rem esse planè divinam agnovit.

Quartus finis effectus est consensus, qui describi potest, actus voluntatis adhærentis consilio rationis, & acceptantis media ab intellectu proposita; si intellectus consulat ex imperio voluntatis, naturaliter placebit ejus consilium, & facile consentiet voluntas. Sed si consilium sit aliunde datum, puta à sapiente, voluntas sæpè repugnat, & multa contra opponit, sicque consilium datur incassum, nisi duritia voluntatis tollatur, Deo interius eam præparante, & per gratiam suam eam inclinante.

Electio, quæ est quintus finis effectus, immediata sequitur consensum, describiturque actus liber voluntatis, quo ex pluribus mediis unum cæteris præfert in ordine ad finem intentum.

Ut autem electio sit recta & honesta, debet prudenter fieri; quod enim fit imprudenter, malum est. Contra prudentiam autem peccat, qui medium ad finem minùs idoneum eligit, convin-

 citurque

citurque non eligere ex virtute, quæ est habitus electivus secundum rectam rationem, sed ex cupiditate, quæ præfuit deliberationi.

Sextus finis effectus dicitur imperium, estque actus practicus intellectus imperantis praxim mediorum, quæ post habitam deliberationem electa sunt tanquam ad finem magis idonea. Plerumque enim contingit voluntatem ea non exequi, quæ elegerat, & observanda proposuerat, propter nascentes difficultates, tum ex parte passionum, quæ rebellant, tum ex circumstantiis, quæ in deliberatione & electione non fuerant prævisæ; tum ex parte ipsiusmet voluntatis, quæ levis est & inconstans, quæque remisit ex pristino intentionis fervore, & ita evanescente causalitate seu motione finis, omnes suprà enumerati effectus inutiles abeunt, & operans quasi in media via subsistit; nisi recta ratio opus urgeat, & prudentia stimulis conscientiæ voluntatem impellat.

Septimus finis effectus est ipsamet mediorum applicatio ad finem consequendum. Usus autem evadit abusus & peccatum; 1. Si sit superfluus, nihil ad finem conferens; 2. Si in fruitionem convertatur, hoc est, si purum medium propter se appetatur, & in illo voluntas quiescat. Unde meritò damnata est hæc propositio ab Innocentio XI. anno 1679. & à Clero Gallicano an. 1700. *Comedere & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modo non obsit valetudini, quia licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui. Hæc propositio*, inquit Clerus Gallicanus, *temeraria est, scandalosa, perniciosa, erronea, & ad Epicuri scholam ableganda.*

Octavus

Octavus & ultimus finis effectus est fruitio, hoc est, quies in fine possesso. Unde usus terminatur ad fruitionem, sicut motus ad quietem, & desiderium ad possessionem.

Quies autem illa non est cessatio ab omni actu voluntatis, quemadmodum quies corporis est intermissio operis; sed est gaudium & delectatio, *fruimur rebus cognitis, in quibus voluntas delectata conquiescit*, inquit Sanctus Augustinus lib. 10. de Civit. cap. 10.

Ergo in usu est labor, in fruitione delectatio & quies: plena quidem, si possessio sit finis ultimi, utpote summi boni, ultra quod nihil ultra expetendum: inchoata autem & imperfecta, si possessio sit finis intermedii, qui appetitum omnino non explet, sed tanquam prælibatio quædam summi boni acrius incitat ad illud consequendum; namque ex Sancto Gregorio hom. 30. in Evang. *Qui mente integra Deum desiderat, profecto jam habet quem amat; neque enim quisquam posset diligere Deum, si eum, quem diligit, non haberet.* Non potest autem Deum habere, & de eo non gaudere. Gaudes de auro tuo, de cupa tua plena, inquit Sanctus Augustinus, & non gauderes Deo plenus? *Charitas sine gaudio esse non potest:* scriptum est enim Gal. 3. *fructus spiritus est gaudium, pax.*

Justi igitur in Scripturis dicuntur beati, ut Ps. 118. *Beati immaculati in via*, non solum propter spem futuræ beatitudinis, quomodo beatum dicimus ægrum, qui sub manu periti Medici utiliter secatur & utitur ad sanitatem; sed insuper propter aliquam participationem beatitudinis, & ut loquitur Sanctus Thomas 1. 2. q. 5. art. 3. ad 1. aliqualem summi boni fruitionem, quæ tanta sua-

vitate perfundit animam, ut omnia mundi oblectamenta arbitretur detrimenta Phil. 3.

Ergo justitia & virtus nullatenus habent rationem finis respectu eorum, qui illius bonitate non alliciuntur, nec ex amore operantur ea quæ sunt pietatis officia, sed ea obeunt ut pura media & conditiones necessarias, graves quidem & onerosas, ut ipsis videtur, sine quibus nec iram Dei, nec pœnas æternas vitarent. *Quis autem dubitat*, ajebat supra Sanctus Augustinus, *voluntatem nullo modo justitiam diligentem, non modo esse malam, sed etiam pessimam?*

# CAPUT VII.

## De circumstantiis actuum humanorum.

Q. 1. *Quid sunt circunstantiæ?*

R. Sunt quædam conditiones morales seu accidentia, quæ humanos actus comitantur, ut tempus quo, & locus ubi exercentur.

Q. 2. *Quare bonitas & malitia actuum humanorum desumuntur ex circunstantiis?*

R. Quia sicut dantur objecta conformia, aut difformia naturæ rationali, ita & circunstantiæ; si enim decet, v. g. vestire nudum, quod est objectum misericordiæ; multo magis, si nudus ille est Sacerdos, si inimicus, si actus ille fit aliis exemplo. Item si turpe est spoliare proximum, turpius, si pauper sit, si beneficus.

Confirmatur. Bonitas operis naturæ, v. g. equi non consistit in sola equi essentia, sed ex variis accidentibus exurgit, puta ex recta membrorum habitudine, robore, &c. Item perfectio artefa-

artefacti, præter formam, quæ eſt forma artificialis, complectitur varium ornatum, concinnam partium diſpoſitionem. Ergo ſimiliter bonitas moralis actuum humanorum non à ſolo objecto, à quo formam & ſpeciem accipiunt, ut diximus, ſed etiam ab adjunctarum circunſtantiarum concurſu petenda eſt.

Q. 3. *Quot ſunt circumſtantiæ actuum humanorum?*

R. Septem vulgo numerantur, ſequenti verſu expreſſæ.

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

*Quis*, ſignificat conditionem operantis; ſi juſtus aut peccator, v. g. eleemoſynam tribuat, ſi conjugatus, aut voto obſtrictus fornicetur,

*Quid*, denotat conditionem objecti, an magna, aut levis plaga ſit inflicta? an res furto ſublata ſit ſacra? aut profana? an contra totam familiam odium exarſerit, vel contra privatam perſonam?

*Ubi*, locum deſignat, an peccatum commiſſum ſit in loco ſacro, vel in publico & cum aliorum ſcandalo?

*Quibus auxiliis*, v. g. quibus inſtrumentis uſus ſit homicida; inde enim colligitur num homicidium fuerit caſuale aut voluntarium? an conſulens proximi commodo, mendacium adhibuerit? ex hac quippe circunſtantia actus efficitur malus.

*Cur*, exprimit finem extrinſecum, qui eſt accidentalis actui, diciturque finis operantis, v. g. cur largitus eſt eleemoſynam, an ut Deo ſatisfaceret pro peccatis, an ut famam popularem ſibi conciliaret?

*Quomodo*, notat modum actionis, an facta sit remissè, aut intense? an ex malitia, aut ignorantia & infirmitate; an ex negligentia, aut contemptu formali?

*Quando*, significat tempus, utrum v. g. die Festo quis inebriatus sit, an agrum proximi messuerit; quia in posteriori exemplo actus pugnat contra justitiam simul & religionem; in priori verò contra temperantiam & religionem.

Q. 4. *Quid observandum circa circunstantias?*

R. Expendendum an novam addant speciem bonitatis, aut malitiæ: an augeant duntaxat, aut minuant sive notabiliter, sive leviter intra eamdem speciem.

Q. 5. *Quandonam circunstantiæ novam addunt speciem bonitatis, aut malitiæ; vel augent solummodo?*

R. 1. Addunt novam speciem, quando efficiunt, ut actus vel pertineat ad diversas virtutes, vel contra eas pugnet. Sic circunstantia Sacerdotis in paupere sublevando efficit, ut eleemosyna pertineat ad misericordiam & ad religionem: sic malitia furti in loco sacro est contra justitiam & religionem, propter circunstantiam loci.

Hinc in genere moris plures peccati species possunt concurrere in uno & eodem actu propter multiplices ejus circunstantias, ut patet in Sacerdote, qui ad peccandum induxit suam consanguineam conjugem: Primo enim peccavit contra castitatem: Secundo contra charitatem ratione scandali, quatenus induxit aliam personam ad peccandum: Tertio contra religionem, ut quia sit persona sacra: Quarto contra justitiam erga maritum: Quinto contra reverentiam consanguineis debitam, quod peccatum dicitur incestus.

ſtus. Et hæc accuratè ſunt obſervanda; cùm in ſacramentali Confeſſione ejuſmodi circunſtantiæ peccati ſpeciem mutantes ſint explicandæ, ut definiit Concilium Trident. ſeſſ. 14. can. 7.

Dixi, *quando pugnat contra aliam ſpecie virtutem*, non verò contra duo præcepta eamdem virtutem ſpectantia, ut contingeret in eo, qui jejunium quadrageſimale violaret iis diebus, quibus occurrunt jejunia quatuor temporum; is enim unius ſpecie peccati reus eſſet, quia duo illa jejunii præcepta eodem die occurrentia ad unam pertinent virtutem. Secus ſi ſolvens jejunium quadrageſimale, ex alia virtute aſtringeretur præcepto jejunii, puta ex religione voti, vel ex injuncta à Confeſſario ſatisfactione, cum enim diverſa illa præcepta ſpectent diverſas virtutes, violatio jejunii quadrageſimalis in illo caſu eſſet duplex peccatum in confeſſione exprimendum.

R. 2. Circunſtantiæ augent aut minuunt notabiliter bonitatem, aut malitiam actus intra eandem ſpeciem virtutis, aut peccati, quando longè major, vel minor eſt honeſtas, ſive turpitudo in cultu, aut violatione ejuſdem virtutis. Sic longe laudabilior eſt qui pauperem ſublevat ex neceſſariis, quam qui ex ſuperfluis: qui cum fervore perſeverat in bono opere arduo & difficili, quam qui remiſſe & leviter illud attingit. Contra vero gravius peccat contra juſtitiam; v.g. qui furatur ingentem pecuniæ ſummam, quam qui modicam: qui cum Sacerdos ſit, peccat contra caſtitatem & religionem, quam ſi eſſet ſolùm Diaconus, aut Subdiaconus. Utrum autem circunſtantiæ, quæ malitiam notabiliter augent intra eandem peccati ſpeciem, ſint in confeſſione exponen-

ponen-

ponendæ, expendetur ubi de Sacramento Pœnitentiæ.

Q. 6. *Quid requiritur ut actus humanus bonitatem aut malitiam trahat ex circunstantiis?*

R. Ut conferant actui bonitatem, necesse est ut sint prævisæ & aliquo modo intentæ, quatenus honestæ sunt, quia ex dictis nulla est bonitas moralis, nisi sit voluntaria. Ut autem conferant, satis est, ut cum vitari possint & debeant, nihilominus voluntas illas vitare negligat, malum enim est nolle declinare à malo.

# CAPUT VIII.

## De merito bonorum operum.

Q. 1. *Bona fidelium opera suntne meritoria?* Lutheranis & Calvinianis nomen meriti adeo exosum est, ut Calvinus lib. 3. Instit. cap. 15. paragr. 2 & seqq. audeat scribere veteres Patres pessimè consuluisse fidei sinceritati, dum usi sunt vocabulis meriti & mercedis, sed vel ipsum Spiritum Sanctum reprehendat qui in Scripturis sacris ejusmodi vocabula usurpat, ut Matth. 5. vers. 10. *Merces vestra copiosa est in Cœlis.* 2. Tim. vers. 8. *In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus Judex: non solum autem mihi, sed & iis qui diligunt adventum ejus:* vel, quod æquius est, fateatur se pessimè consuluisse suæ sectæ, dum apertè pugnat adversus Scripturam sacram & universalis Ecclesiæ traditionem. Quare ad propositam quæstionem

R. De fide est bona opera justorum ex gratia elicita esse meritoria; sic enim definiit Concilium

Trid.

Trid. ſeſſ. 6. can. 32. Conſtatque definitio ex ſcripturæ teſtimoniis mox laudatis.

Dices 1. Roman. 6. habetur. *Gratia Dei vita æterna.* Pſalm. 102. *Qui coronat in miſericordia, & miſerationibus.* Unde ſanctus Auguſtinus in Pſ. 70. *Cum*, inquit, *præmium venerit, ſua dona coronabit* : Ergo vita æterna non eſt merces.

Diſtinguo antec. Vita æterna eſt gratia, & miſeratio, quia Deus gratuite ad eam eligit, vocat, & auxiliis efficacibus perducit, Concedo: eſt gratia duntaxat, nullamque habet rationem mercedis aut præmii, quaſi eo digna non ſint bona juſtorum opera, Nego antecedens. Nam ex Sancto Auguſtino lib. de cor. & grat. cap. 15. *Vita æterna, quam certum eſt bonis operibus debitam reddi, à tanto Apoſtolo gratia Dei dicitur, cum gratia non operibus reddatur, ſed gratis detur; ſine ulla dubitatione confitendum eſt ideo gratiam vitam æternam vocari, quia his meritis redditur, quæ gratia contulit homini.* Sic dives, qui tempore hyemis pauperes aluit; injunctis operibus ipſi ſatis inutilibus, gratiam fecit & ſimul mercedem retribuit: gratiam quidem, quia gratis illos conduxit; mercedem vero, quia promiſſa alimenta ipſis exhibuit.

Inſtas: Lucæ 17. ait Chriſtus. *Cum feceritis omnia . . . . Dicite, ſervi inutiles ſumus :* Ergo.

Nego conſeq. Ideo enim ſervos inutiles nos exiſtimare debemus: 1. Quia nihil utilitatis per bona noſtra opera Deo conferimus: 2. Quia cum natura ſervi Dei ſimus, poteſt quidquid libuerit præcipere, etiam nulla propoſita mercedis ſpe, *debitor factus eſt Deus*, inquit ſanctus Auguſtinus ſer. 158, alias 16. de verbis Apoſtoli, *non à nobis aliquid accipiendo, ſed aliquid, quod ei placuit,* *pro-*

*promittendo. Aliter enim dicimus homini, debes mihi, quia promisisti mihi: & aliter dicimus, debes mihi, quia dedi tibi. Possumus exigere Dominum nostrum, ut dicamus, redde quod promisisti; quia fecimus quod jussisti.*

Dices 2. Rom. 8. *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis:* Ergo.

Distinguo antec. non sunt condignæ, si secundum entitatem & veluti materialiter spectentur, Concedo: si secundum virtutem & influxum Christi capitis nostri, unde procedunt, Nego antecedens.

Dices 3. Non potest sine Christi injuria aliquid tribui meritis nostris; quia videremur partiri gloriam inter ipsum & nos, dum salutem nostram, partim ad ejus merita, partim ad nostra, referremus: Ergo.

Nego antecedens. *Cum ille ipse Christus Jesus* (verba sunt Concilii Tridentini sess. 6. cap. 16.) *tanquam caput in membra, & tanquam vitis in palmites, in ipso justificatos jugiter virtutem influat; quæ virtus bona eorum opera semper antecedit, & comitatur, & subsequitur, & sine qua nullo pacto Deo grata & meritoria esse possent.* Enim vero sicut in ordine naturæ elucet Dei omnipotentia & infinita virtus, per quam causis secundis tribuit vim & efficaciam producendi effectus, ad quos illa instituit: ita in ordine gratiæ Christus meritum & virtutem suæ passionis in eo maxime commendat, quod non solum in se, sed & in nobis sit merendi principium.

Q. 2. *Quotuplex est meritum?*

R. Duplex, aliud de congruo, aliud de condigno. Primum est meritum secundum quid, & in

in latiori significatione. Secundum ita dicitur simpliciter & proprie.

Ad meritum de congruo evocantur dispositiones, quas diximus in adultis requiri ad justificationem; de iis enim sic scribit Sanctus Augustinus Epist. 194. alias 105. nec ipsa peccati remissio sine aliquo merito est; *neque enim nullum meritum fuit illius qui dicebat, propitius esto mihi peccatori.* Sed nemo absolute & simpliciter dixerit peccatorem, pœnitentia sua mereri remissionem peccatorum, quæ est opus misericordiæ, non verò justitiæ.

# CAPUT IX.

## De merito de condigno.

Q. I. *Quid est meritum de condigno?*

R. Est opus bonum, & supernaturale ab homine justo & viatore libere elicitum, pro quo Deus mercedem promisit.

Dicitur 1. *opus bonum;* cuique enim notum est opus non esse laudabile, nec præmio dignum, nisi fuerit bonum, *stipendia peccati mors*, inquit Apostolus Rom. 6.

Huc igitur revocare necesse est, quæ de bonitate actuum humanorum præmisimus; cum ex iis omne pendeat meritum; neque enim satis est operari bonum, nisi & bene. An non artifex qui injunctum opus elaboravit, laudabilem materiam adhibuit, puta pretiosum pannum, sed male & præter artis regulas concinnavit, pœnam meretur, nedum mercedem? Sic se habent apud Deum, qui operibus ex objecto & officio bonis va-

vacant, publicam rem administrant, familiam regunt, agrum colunt, & quæ sunt honesti sui status ac conditionis strenue exequuntur, sed alio quam ad Deum & vitam æternam referunt, puta ad lucrum, auram popularem & favorem humanum. Unde Sanct. Augustinus concione 12. in Ps. 118. expendens hæc verba, *Averte oculos meos, ne videant vanitatem; in via tua vivifica me*, sic habet, *In qua vanitate præcipuum locum obtinet amor laudis humanæ, propter quam multa magna fecerunt, qui magni in hoc sæculo nominati sunt .... ad quam pervenientes perceperunt mercedem suam, vani vanam. Ab hac vanitate volens Dominus avertere oculos suorum*, attendite, *inquit*, ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis, alioquin non habebitis mercedem apud Patrem vestrum... *monuit, ne etiam propter pecuniam dicant*, non potestis Deo servire & mammonæ. *Monuitne propter ipsum necessarium victum, atque vestitum, dicens*, ne soliciti sitis animæ vestræ, quid manducetis, neque corpori vestro, quid induamini; *si enim vanum est propter hominum laudes bona facere, quanto vanius propter adipiscendam pecuniam, vel augendam, sive retinendam, & si quid ejusmodi est commodi temporalis, quod nobis accidit extrinsecus, quia omnia est vanitas* &c.

Enimvero ex communi omnium sensu nemo mercedem ab eo expectaverit, in cujus gloriam & obsequium non fuerit operatus: longe enim absurdissimum foret, si quis à te remunerari expeteret, ex eo quod sibi laborasset, suam vineam v. g. in proprium commodum diligenter excoluisset: Atqui ejusmodi sunt, qui suis commodis serviunt in operibus ex objecto honestis, & vitam æternam expectant à Deo, cujus gloriam & obsequium non intenderunt.

Oremus

Oremus igitur, & multum oremus, cum opus aliquod meditamur, ut, quod propriis viribus non possumus, avertat Deus oculos nostros, ne videant ejusmodi vanitates, vigilemusque ejus auxilio nixi, ne quod in nobis remanet cupiditatis in decursu operis sensim germinet, inficiatque quod ad ejus gloriam puro corde susceperamus; cupiditas enim est illa arbor, seu radix mala, quæ non potest bonos & condignos fructus facere.

Quæ cum ita sint, lugendi profecto, & quàm sæpissimè à Pastoribus commonendi innumeri homines, quibus pereunt opera, alioquin ex officio bona, & condigna vitæ æternæ pretia, si ad illam, ut par est, referrentur. Namque ad comparandum regnum Cœlorum necessarias impensas faciunt agricolæ: nec plura exiguntur, quàm impenduntur ab artificibus & aliis, qui utiliter pro Republica laborant, ac divinæ providentiæ diu noctuque desudantes serviunt, finem tantummodo mutent non contemplantes quæ videntur, sed quæ non videntur, ut loquitur Apostolus, & æternum gloriæ pondus in præmium certo consequentur. Verum quia ad ejusmodi opera sola incitat cupiditas, sola vires, & animos subministrat, meritis exeunt vacui, tandemque ad lucem veritatis evigilantes, exclamare coguntur cum illo, qui dicebat, *Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus*, Luc. 5.

Dicitur 2. *Supernaturale*; est enim fidei dogma in variis Conciliis definitum adversus Pelagianos, & Semipelagianos, & confirmatum in Concilio Tridentino sess. 6. can. 1. 2. 3. hominem viribus liberi arbitrii mereri non posse justitiam & vitam

æternam, *omnem palmitem in me non ferentem fructum*, (inquit Christus Joh. 15.) *tollet eum*, (Pater.) *Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis.* Et ratio est, quia opus naturale, quantumcumque ex officio laudabile, nullum habet ordinem, nullam proportionem ad vitam æternam.

Duo autem necessario concurrere debent, ut actus sit supernaturalis, scilicet supernaturale principium & motivum seu finis supernaturalis.

Principium quidem, quia causa naturalis non nisi naturaliter operatur. Ut ergo voluntas, quam diximus esse principium actuum humanorum, supernaturaliter agat, Christo tanquam capiti conjungatur, unumque cum ejus spiritu principium efficiatur, necesse est, juxta illud Joan. 15 *Qui manet in me & ego in eo, hic fert fructum multum.* Attrahitur autem vivificus ille Spiritus per orationem, ut habetur Psalm. 118. *os meum aperui, & attraxi Spiritum.* Ergo qui propria nituntur industria & neglecto orationis studio, toto naturæ impetu feruntur ad opera exteriora: puta lectionem, agriculturam, &c. non videntur operari supernaturaliter, nec proinde apud Deum mereri; quia principium ex quo procedunt ejusmodi opera, est mere naturale.

Motivum quoque seu finis supernaturaliter movens concurrere debet ad actum supernaturalem, quia omnis actus speciem & essentiam desumit ab objecto motivo; ac proinde actus erit naturalis, si motivum sit naturale, qualis est civilis honestas, familia alenda, scientia acquirenda, lucrum faciendum, captanda hominis benevolentia. Non movet autem bonitas finis, nisi per

per sui amorem. Amor vero non potest esse sine cognitione: Ergo ut motivum supernaturale moveat voluntatem, necessarium est, ut agens vel actu vel virtualiter attendat ad finem, & ejus amore operetur.

Dicitur 3. *Ab homine justo;* ait enim Christus Joan. 15. *sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite; sic nec vos, nisi in me manseritis:* Atqui Christus non manet in nobis; nisi per charitatem & gratiam sanctificantem, juxta illud 1. Joan. 4. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Enimverò peccatum lethale 1. animam separat à Deo. *Iniquitates vestræ diviserunt inter vos & Deum vestrum.* Isa. 59. 2. Odium Dei concitat juxta illud Sapientiæ 14. *Odium sunt Deo impius & impietas ejus.* 3. peccatorem constituit obnoxium pænæ æternæ: Atqui repugnat eumdem mereri damnationem simul, & vitam æternam.

Ad meritum igitur de condigno in primis requiritur personæ dignitas. *Respexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus: ad Cain autem* (peccatorem) *& ad munera illius non respexit.* Gen. 4. in Societate humana accepta sunt amici munuscula, inimici vero ingrata & despecta. Denique actiones Christi Domini, licèt secundum entitatem spectatæ essent finitæ, & ejusdem speciei cum bonis justorum operibus, infinitum tamen valorem & meritum hauriebant ab ejus persona, utpote infinite digna: Ergo meritum de condigno præcipue repetitur ex dignitate & sanctitate personæ. Unde summi Pontifices Pius V. & Gregorius XIII. merito damnarunt XIII. Baji propositionem, qua asserebat bonum opus citra gratiam

 adop-

adoptionis factum esse Regni cœlestis meritorium. Quot igitur incentiva & stimuli, ut conscii peccati lethalis per pœnitentiam in gratiam Dei quam citissime redeant, & bonæ arbores effecti fructus ferant dignos vitæ æternæ!

Dicitur 4. *ab homine viatore;* quia ex sancto Hieronymo in cap. 9. Eccles. *viventes possunt bona opera perpetrare: mortui vero nihil valent adjicere ad id, quod secum tulere de vita*, ut habetur Joan. 9. *venit nox, quando nemo potest operari.*

Dicitur 5. *libere elicitum;* ad merendum enim & demerendum requiritur libertas à necessitate, ut definierunt summi Pontifices Innocentius X. & Alexand. VIII. adversus Jansenium.

Dicitur 6. *pro quo Deus mercedem promisit:* tum quia etiam in civilibus merces non debetur operario, nisi pro ea conductus fuerit: tum quia Deus pro suo absoluto dominio in creaturas jus habet exigendi omnia bona opera, nulla mercede proposita; tum denique, quia bona nostra opera non in Dei, sed in nostram utilitatem cedunt. Unde sanctus Augustinus ser. 169. alias 15. de verbis Apostoli, perpendens bonitatem, qua Deus nobis bene operantibus mercedem promittit, ait, *nihil addi ad istam benevolentiam potest. Quis est, qui dicat, sanem te, & do tibi mercedem?*

Ergo ad meritum de condigno sex requiruntur conditiones 1. Opus debet esse bonum & honestum. 2. Supernaturale. 3. Hominis justi. 4. Libere agentis. 5. In terris adhuc peregrinantis. 6. Adjunctam habere debet Dei promissionem. Sed tres primæ dumtaxat in Catechesibus sunt exponendæ, quia præterquam quod non nimis oneranda est auditorum memoria, si tres illæ adfuerint

rint conditiones, concurrent cæteræ; etiamsi auditores de illis non cogitent.

Q. 2. *Bona opera de condigno meritoria suntne ad salutem necessaria?*

Certum est parvulis non esse necessaria; ipsis enim per Baptismum regeneratis in adoptionem filiorum vita æterna debetur solo titulo hæreditatis, *si autem filii, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi;* inquit Apostolus Rom. 8. Quæstio igitur solum esse potest de adultis. Unde

R. Bona opera de condigno meritoria adultis sunt omnino necessaria. *Carere meritis*, inquit S. Bernardus serm. 68. in cant. *satis ad judicium est, perniciosa paupertas, penuria meritorum.* Et ratio est, quia ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 16. Vita æterna adultis proponitur sub triplici titulo, scilicet hæreditatis, mercedis, & coronæ gloriæ. Hæreditas autem necessario supponit gratiam adoptionis, merces bona opera, corona gloriæ victoriam. De Adoptionis gratia habetur Rom. 8. *Quos justificavit, illos* (& non alios) *glorificavit.* De bonis operibus, Luc. 19. *Negotiamini, dum venio.* Matth. 25. v. 30. *Inutilem servum ejicite in tenebras exteriores;* & v. 34. *possidete regnum .... esurivi enim & dedistis mihi manducare.* Et Matth. 7. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur.* Fructum bonum ait utique de condigno meritorium; pro altero enim gloria cœlestis non rependitur. De corona gloriæ 2. Tim. 2. *Non coronatur, nisi qui legitime certaverit*, scilicet adversus concupiscentiam carnis & oculorum ac superbiam vitæ, propter quæ militia est vita hominis super terram, nec potest bonis

 ope-

operibus insistere, quin simul cum animo suo depugnet, & exemplo Israelitarum (qui Nehemiæ 4. v. 17. cum instaurarent muros Jerusalem, una manu faciebant opus, & altera tenebant gladium) in omnibus sumat scutum fidei, ut monet Apostolus Ephes. 6. in quo possit omnia tela nequissimi ignea extinguere.

Singulorum ergo plurimi interest nosse, & Pastorum docere, qui sint caracteres meriti condigni: & præveniendo futurum Dei examen perpendere, num operibus quæ bona apparent, desit aliqua ex conditionibus ad verum meritum requisitis, *ne sub auri specie æs lateat, aut hoc quod veraciter aurum est, monetæ reprobæ figura dehonestet*, inquit Sanct. Gregorius lib. 33. cap. 26. Verùm quomodo Parochiani ista recognoscent aut excutient, cum à Parochis non didicerent necessarias veri meriti conditiones, quemadmodum multoties experti sumus, dum lustrarentur eorum Parœciæ? Quid prodest plebem nosse Deum, unum in essentia, trinum in personis, & in fine sæculorum incarnatum, si ignoret quid observandum, ut operibus suis illum promereatur? an non Magister tota mente incumbit, ut ipsius tyrones ante omnia ediscant regulas artis quam profitentur, ac demum eas scite ac polite applicent? Atqui Parochus subditos existimet tanquam tyrones, quos ipse habens formam scientiæ, ut loquitur Apostolus, hoc est, regulam credendorum & agendorum, instituendos suscepit in disciplina Christiana: Ergo imprimis ipsi incumbit auribus & animis Parochianorum inculcare elementa & regulas actionis vere christianæ & Deo dignæ, alioquin in vacuùm gratiam

acci-

acciperent, si fructum, ad quem datur, id est, meritum condignum vitæ æternæ ex ea non colligerent; *cui autem non datur semper vivere, quid prodest bene vivere?* August. tractat. 45. in Joan.

Q. 3. *Ad meritum de condigno requiriturne an opus supernaturale nulla lege sit præceptum, sitque, ut ajunt, supererogationis?*

R. Minimè, quin affirmans quorumdam sententia a Theologis communiter damnatur ut temeraria, & erronea; quia servantibus mandata vita æterna in mercedem promittitur Luc. 6. *Diligite inimicos vestros: & erit merces vestra multa.* Matth. 25. Datur regnum Dei propter opera misericordiæ, & quidem præcepta; qui enim ea omiserunt, puniuntur tanquam legis transgressores, mittuntur in gehennam ignis.

Q. 4. *Actus supernaturalis cujuslibet virtutis estne in homine justo meritorius de condigno?*

R. Non conveniunt Theologi: affirmant non pauci, negant vero alii etiam magno numero, inter quos appellare licet S. Thomam, qui prima secundæ quæst. 114. art. 4. sic habet. *Meritum vitæ æternæ primo pertinet ad charitatem; ad alias autem virtutes secundario, secundum quod earum actus à charitate imperantur.* Et in responsione ad tertium docet actus fidei, patientiæ, & fortitudinis in Martyribus non esse meritorios de condigno, nisi virtutes illæ per dilectionem operentur; quia Deus non promisit coronam gloriæ nisi diligentibus se, Joan. 14. v. 21. 1. Cor. 2. v. 9. Jac. 1. v. 12. Nec major gloria retribuetur ei, qui pro Christo plus laboraverit, sed quia eum plus di-

 lexerit,

lexerit, ut patet in beata Virgine, quæ tot labores non ſuſtinuit quot Apoſtoli; ſed quia plus dilexit, ſublimiorem gloriæ gradum conſecuta eſt. Huic poſteriori ſententiæ in praxi eſt adhærendum, cum ſola ſit ſecura in re tanti momenti.

Q. 5. *Quænam cadunt ſub meritum de condigno?*

R. Vita æterna & augmentum gratiæ ſanctificantis. Ita definiit Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. can. 32. *Si quis dixerit ipſum juſtificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam & Jeſu Chriſti meritum, cujus vivum membrum eſt, fiunt, non vere mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipſius vitæ æternæ (ſi tamen in gratia deceſſerit) conſecutionem, atque etiam gloriæ augmentum; anathema ſit.*

# CAPUT X.

## De merito de congruo.

Q. 1. *Quot conditiones requiruntur ad meritum de congruo?*

R. Quatuor. 1. Opus debet eſſe bonum. 2. Supernaturale. 3. Libere elicitum. 4. Ab homine viatore. Probatur iiſdem plane momentis, quibus ſupra demonſtravimus ejuſmodi conditiones requiri ad meritum de condigno; pro utroque enim merito æque ſunt efficacia, ut legenti patebit.

Quod autem ad meritum de congruo non requiratur ſtatus gratiæ ſanctificantis, nec Dei promiſſio, ſicut ad meritum de condigno, conſtat ex dictis; namque 1. Diſpoſitiones ad juſtificationem in peccatore pœnitente habent rationem meriti

riti de congruo. 2. Donum perſeverantiæ & auxilia efficacia, quamvis nulla de iis extet Dei promiſſio, & continuo ſit pro iis orandum, ſuppliciter tamen emereri poſſumus.

Q. 2. *Donum ſequiturne infallibiliter meritum de congruo?*

R. Sequitur, ſi meritum habeat rationem ultimæ diſpoſitionis: ſecus, ſi ſe habeat ut remota diſpoſitio, quia motio Spiritus Sancti ſemper conſequitur finem, niſi creatura ponat obicem: Atqui nullus eſt obex ex parte creaturæ, quæ mota à Spiritu Sancto, extremam manum operi imponit: secùs, ſi retrahat. Hinc bona, quæ juſtus aliis meretur de congruo, iis non ſemper obveniunt, quia plerumque ponunt obicem.

Q. 3. *Quænam cadunt ſub meritum de congruo?*

R. Cadunt 1. Gratiæ efficaces, & donum perſeverantiæ. 2. Bona temporalia, quatenus à Deo ordinata ſunt ad noſtram vel proximi ſalutem; quia ut ſic, pertinent ad gratias exteriores, quas Chriſtus nobis promeruit, & poſſunt eſſe effectus prædeſtinationis, ut alibi diximus, ſed monendum iterum nec opus, nec orationem fore meritoria de congruo, niſi procedant ex motione Spiritus Sancti. Quodſi ex cupiditate proficiſcantur, ferè ſemper peccata ſunt, & iram Dei provocant.

Dices; Eccleſ. 9. *univerſa æque eveniunt juſto & impio*: Ergo bona temporalia non cadunt ſub meritum.

Diſtinguo antec. Æque veniunt in diverſum uſum & finem, Concedo: æque eveniunt in eundem uſum & finem, Nego antecedens; *quia* (inquit Sanct. Thomas prima ſecundæ quæſt. 114.

art. 10. ad quartum) *boni per hujusmodi manus ducuntur ad Beatitudinem, non autem mali.* Impiis mala est sive prosperitas sive adversitas: prosperitas quidem, quia si miser est qui male concupiscit, sane miserior dicendus est ex Sancto Augustino, qui habet quod male concupivit. Inde enim exardescit superbia & cupiditas, sicut ex majori lignorum copia crescit incendium. Contra vero electis prosperitas est instrumentum bonorum operum, & adversitas veluti fornax, in qua probantur & excoquuntur eorum virtutes. Unde Deus nonnumquam malis concedit iratus quod justis negat propitius; *novit enim Medicus*, inquit Sanct. Augustinus Tract. 73. in Joan. *quid pro sua, quid contra suam salutem poscat ægrotus. Quod si fecerit, non ut salvator facit, quod est nomen ejus fidelibus ejus. Est quippe impiis & damnator.*

# CAPUT IX.

## De divisione actuum humanorum.

Q. 1. *Quomodo dividuntur actus humani?*

R. 1. Dividuntur generatim 1. In bonos & malos. 2. in elicitos, qui immediate à voluntate procedunt, ut amor, desiderium, odium, &c. & imperatos, qui ab aliis facultatibus immediate proficiscuntur, sed ex imperio voluntatis, quæ ejusmodi facultates applicat ad opus; v. g. intellectum ad cogitandum, deliberandum, manum ad erogandam eleemosynam, ad homicidium patrandum. 3. In interiores & exteriores.

R. 2.

R. 2. Speciatim actus boni dividuntur in bonos moraliter tantum, & bonos supernaturaliter, & hi rursus in meritorios de condigno, & meritorios de congruo.

De bonitate & malitia actuum humanorum generatim spectata, ac de eorum merito satis superque diximus. Sed superest nonnulla difficultas solvenda circa bonitatem actuum imperatorum & exteriorum. Itaque

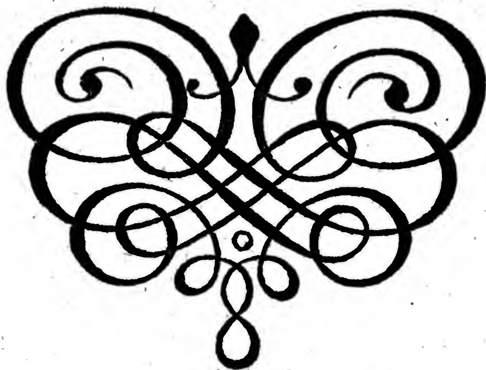
Q. 2. *Competitne specialiter bonitas aut malitia moralibus actibus imperatis, & exterioribus?*

R. 1. Actus imperatus sive interior, ut cogitatio; sive exterior, ut erogatio eleemosynæ; oratio vocalis, nec bonus nec malus est moraliter, nisi extrinsece & denominatione petita ab interiori actu voluntatis. Ita Sanctus Thomas prima secundæ q. 20. c. 4. ad secundum. *Bonitas actus exterioris*, inquit, *non est alia à bonitate voluntatis, quam habet ex ipso actu volito.* Et ratio est, quia actus imperatus sive interior sive exterior, eatenus est bonus moraliter, quatenus est voluntarius, liber & tendens ad honestatem, ut supra dictum est: Atqui per se formaliter nec est voluntarius, nec liber, nec tendens ad honestatem, nisi quatenus imperatur & dirigitur ab interno voluntatis actu libero, à quo denominatur voluntarius, liber & moralis: Ergo extrinsece tantum & denominative est bonus.

R. 2. Actus exterior indirecte & occasionaliter auget bonitatem actus interioris; quatenus difficultas, diuturnitas laboris, defatigatio, & alia, quæ solent comitari opera externa, occasiones sunt voluntati exerendi vires, majorem conatum adhibendi, actus internos multiplicandi,

di, quandiu perficiatur opus externum, quandiu v. g. Martyris corpus per varia tormenta dilaniatur; Ergo simpliciter & absolute melius est esse martyrem in re, quam in voto; longam & difficilem peregrinationem conficere Religionis causa, quam proponere tantum & vovere.

Ergo in confessione Sacramentali actus exterior est exprimendus, meritoque Alexander VII. proscripsit hanc propositionem. *Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit confessionis præcepto dicens, commisi grave peccatum cum soluta, non exprimendo copulam.*





# Tractatus DE VITIIS ET PECCATIS.

## CAPUT PRIMUM.

### De Notione vitii, & peccati.

Q. 1. *Quotuplici modo vitium seu peccatum sumitur?* R. Duplici. 1. late pro quolibet defectu, sive naturæ, sive artis. 2. Strictè pro morali rationis defectu. Priores defectus dicuntur vitia & peccata naturæ, aut arte facti: posteriores simpliciter vocantur vitia & peccata. Et ratio est, quia cum natura, aut artifex deficit, peccat solùm contra finem singularem, nec defectus utriusque, licet vitiosus, repugnat legi æternæ, reducique potest ad Deum ultimum rerum

rum omnium finem : contra vero defectus moralis adversatur legi æternæ, nec potest ad Deum referri.

Ergo peccatum seu vitium stricte sumptum, de quo solum hìc agimus, est deordinatio voluntaria naturæ rationalis in iis, quæ spectant mores.

Q. 2. *Vitium, & peccatum suntne unum, & idem?*

R. Aliquando promiscue accipiuntur : proprie tamen differunt.

Q. 3. *In quo differunt?*

R. Differunt sicut actus & habitus. Peccatum quippe est actus moraliter malus; vitium verò est habitus, seu dispositio per se inclinans ad actum moraliter malum.

Ergo peccatum est quid pejus vitio, quia male agere pejus est, quam dispositum esse ad male agendum. Primum punitur, non secundum.

Q. 4. *Quomodo definitur peccatum?*

R. Definitur à S. Augustino lib. 22. contra Faustum, cap. 27. Dictum, vel factum, vel concupitum contra legem æternam. Hæc definitio probatur à Sanct. Thoma prima secundæ qu. 71. art. 6. & obtinuit in Scholis. Enimvero complectitur omnes peccati species.

Ac primo quidem peccatum originale, quod dici potest factum voluntarium, ut observat S. Augustinus lib. 1. retract. cap. 11. ubi sic habet. *Illud quod in parvulis dicitur originale peccatum, cum adhuc non utantur arbitrio voluntatis, non absurde etiam vocatur voluntarium :* voluntate scilicet primi parentis, quæ non solum erat voluntas privatæ personæ, sed etiam communis omnium hominum tan-

tanquam membrorum, quorum Adamus constitutus erat caput.

Secundo peccata omissionis, quia ex communi hominum usu in istis vocibus, *factum*, *dictum*, *concupitum*, intelliguntur negationes oppositæ; dicimus enim eum malè facere, qui omittit officium, qui non respondet interroganti, cum debeat, nec amat quæ ipsum decent. Ita Sanctus Thomas quæst. 76. art. 2. ad primum.

Tertio peccatum veniale, quia etsi absolute & simpliciter non sit contra legem, ab ea tamen aliquatenus deficit; *Peccatum veniale*, inquit S. Thomas q. 7. de malo art. 1. ad primum, *etsi in aliquo recedat ab ordine legis, non tamen ipsum corrumpit; quia non corrumpit dilectionem, quæ est plenitudo legis*.

Quarto eadem definitio extenditur ad peccata, quæ pugnant contra legem humanam; quia lex æterna, sicut & recta ratio, jubet, ut filii obediant parentibus, servi Dominis, & subditi sibi præpositis.

Quinto peccatum habituale etiam continetur in illa definitione; peccatum enim habituale est actus malus præteritus, nec retractatus, moraliter remanens in macula, qua animam aspersit, juxta illud ad Tit. 1. *Inquinatæ sunt eorum & mens & conscientia.* Jac. 1. *abjicientes omnem immunditiam.*

Q. 5. *Quid est peccati macula?*

R. Est privatio gratiæ, non præcise, sed cum relatione & ordine ad actum malum præteritum, qui, ut diximus, quamdiu non fuerit retractatus, moraliter remanet, & privatio gratiæ censetur voluntaria conversio habitualis ad creaturam, quin & aversio similiter habitualis à Deo, si

si actus fuerit lethaliter malus. Namque propter actum præteritum non retractatum voluntas habitualiter adhæret objecto illicite amato, privaturque vel gratia sanctificante, si actus fuit lethaliter malus: vel fervore charitatis, si venialiter dumtaxat. Unde S. Thomas 3. part. q. 87. art. 2. ad tertium concludit ad abluendam maculam peccati mortalis requiri infusionem gratiæ sanctificantis: ad tollendam vero maculam peccati venialis, sufficere motum charitatis.

Dixi, *præcise*, tum quia privatio gratiæ, ut sic, non habet rationem culpæ, sed pœnæ à Deo justissime inflictæ: tum quia una & eadem est privatio gratiæ in omnibus peccatoribus, diversæ vero peccatorum maculæ pro diversitate peccatorum.

Q. 6. *Per quos actus contrahitur peccati macula?*

Respondet S. Thomas q. 86. art. 1. ad secundum, non contrahi præcise per cognitionem, sed per amorem rerum inferiorum. Quia proprium est intellectus per cognitionem assimilare sibi objecta, & eorum materialitatem & imperfectionem quodammodo eliquare & expurgare, adeo ut ex objectis materialibus & obscœnis sola in intellectu refulgeat veritas, qua perficitur; nedum inficitur. Unde Deus absque præjudicio infinitæ suæ puritatis & sanctitatis cognoscit omnia obscœna & turpissima, de quibus ipsi peccatores erubescunt. Amor vero est motus voluntatis ad res ipsas, ut in se sunt, illisque animam agglutinat, ac proinde, si turpes sint, commaculat. Quemadmodum enim vestis tum maculari dicitur, cum suum nitorem deperdit: deperdit autem per contactum alicujus impuri, puta luti; sic anima amit-

amittit ſuam pluchritudinem adhærendo creaturæ, quod ſit per amorem.

Dixi animam non maculari præciſe per cognitionem, quia occaſionaliter per eam aliquando fædatur. Nam attentio ad turpia inflammat libidinem; ad ſuperflua, cauſat teporem & negligentiam; ad injuriam acceptam, provocat iram & vindictam. Hinc inter peccata numerantur cogitationes, quæ dicuntur moroſæ, à mora, non temporis, cum peccatum etiam mortale uno momento conſummari poſſit; ſed rationis, quæ circa eas immoratur. Dicitur autem ratio in mora, quomodo debitor, qui non ſolvit debitum, cum poteſt & debet: ratio enim ſtatim cogitationem debet avocare ab objecto, cùm advertit ex ejus perceptione concupiſcentiam delectari cogitatione odii, vindictæ, venereorum, &c. *Ex hoc ipſo*, inquit S. Thomas prima ſecundæ q. 74. art. 7. ad ſecundum, *quod ratio ſuperior non dirigit actus humanos ſecundum legem divinam, impediens actum peccati, dicitur ipſa conſentire, ſive cogitet de lege æterna, ſive non*, (nota contra peccatum philoſophicum) *cum enim cogitat de Lege Dei actu, eam contemnit; cum vero non cogitat, eam negligit per modum cujuſdam omiſſionis*. Et art. 6. *Deficit* (ratio) *in directione paſſionum inferiorum dupliciter. Uno modo, quando imperat illicitas paſſiones: alio modo, quando non reprimit illicitum paſſionis motum.* Enimvero officium eſt Præpoſiti coercere ſeditioſos ſubditorum motus, quando id præſtare poteſt, cenſeturque iis conſentire, ſi diſſimulet ſine rationabili cauſa. Quanto magis ſi iis delectetur? *Totus homo damnabitur*, inquit S. Auguſtinus lib. 12. de Trinit. cap. 12. *niſi hæc quæ ſine voluntate operandi, ſed tamen cum*

*voluntate animum talibus oblectandi, solius cogitationis sentiuntur esse peccata, per mediatoris gratiam remittantur;* quia nemo delectatur re illicita, nisi illam amet: Atqui amare rem lethaliter malam est peccatum lethale: Ergo & ea liberè delectari.

Ergo excusandi non sunt, qui in familiaribus colloquiis laudant vitæ superfluitates, ultionem de inimicis, & cætera, quæ lege divina prohibentur, ac de iis cogitando animam oblectant, eo prætextu, quod à lege ista vetante abstrahant: *Hæc*, inquiunt, *dicta sint secundum hominem.* Imo contra naturam hominis est, ac proinde peccatum, amare quæ per se mala sunt.

Dixi, *sine rationabili causa;* nullum enim est peccatum non amovere justam causam, qualis esse potest auditio confessionum, equitatio necessaria, &c. ex quibus delectatio venerea sequitur in appetitu sensitivo, modo absit periculum consensus; si enim adesset, ab iis omnino esset abstinendum, ut uno ore docent Theologi, inquit Azor. part. 1. lib. 4. c. 6. q. 5. Plura & scitu necessaria, quæ spectant ad cogitationes morosas, vide tomo 3. Tract. de Peccatis, cap. 9.

Q. 7. *Quotuplex est peccati macula?*

R. Triplex. Cum enim macula sit privatio nitoris animæ, totuplex distingui debet peccati macula, quotuplex est animæ nitor: Atqui nitor ille triplex est. Primus refulget ex lumine naturali rationem dirigente. Secundus ex lumine supernaturali, fidei & gratiæ. Tertius ex actibus charitatis & virtutum infusarum, quibus interior gratiæ nitor exterius splendescit, juxta illud Matth. 5. *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum,*

*qui*

*qui in cœlis est.* Ergo ex peccato generatim sumpto nascitur triplex animæ macula. Prima consistit in privatione rectitudinis conformitatis ad rectam rationem; rectitudo quippe illa pulchritudo est & naturalis animæ decor. Secunda, in privatione gratiæ sanctificantis, quam inducit peccatum mortale, ratione cujus maculæ, homo denominatur & vere est malus, peccator, habitualiter à Deo aversus, & ideo ejus inimicus. Tertia, quæ oritur ex peccato veniali, consistit in privatione fervoris, qui est decor & pulchritudo relucens in homine ex actibus charitatis & aliarum virtutum. Sicut enim venustas corporis humani non solum exurgit ex apta omnium membrorum compositione, sed etiam ex vegeto & florido colore, adeo ut corpus pallidi & lividi coloris sit deforme, etiamsi ex integris & ordinate compositis constet membris: ita animæ pulchritudo consistit non solum in recta habitudine partis inferioris ad superiorem, & partis superioris ad Deum, quod habet per gratiam sanctificantem, virtutes infusas, & dona Spiritus Sancti; sed exterius maxime splendescit ex bonis operibus. Ergo macula aspergitur anima, quando ejus agendi ratio est remissior, multa facit aut prætermittit, quæ licet levia, displicent tamen, & oculos intuentium offendunt: ut leves rixæ, vaniloquia, &c.

Ergo macula unius peccati mortalis tolli non potest sine alia: quia homo non potest esse simul separatus à Deo, & conjunctus. Secùs de macula peccati venialis, quia absolutè potest quis fervere circa unum objectum, & remissius agere circa aliud.

Q. 8. *Quid est reatus peccati?*

R. Est obligatio ad pœnam ex macula voluntarie contracta; vel æternam, si peccatum sit mortale, nec ejus macula deleta, vel temporalem, si peccatum leve, aut macula peccati mortalis jam sit deleta.

# CAPUT II.

## De divisione Peccati.

Q. 1. *Quotuplex est peccatum?*

R. Duplex, originale, quod in Adamo contrahitur; & personale, quod propria voluntate committitur.

Q. 2. *Quotuplex est peccatum personale?*

R. Multiplex.

1. Aliud est actuale, & est ipsemet actus inoridinatus & inhonestus: aliud habituale, quod est macula ex actu inordinato consequens.

Ergo peccatum habituale aliter sumitur a Philosophis, aliter à Theologis. Apud Philosophos quippe peccatum habituale est habitus vitiosus, qui non contrahitur, nisi ex actibus malis sæpius repetitis; unus enim actus non producit habitum. Apud Theologos verò peccatum habituale est macula in anima remanens; vel ex uno actu malo non retractato.

2. Peccatum aliud dicitur commissionis, aliud omissionis. Commissionis est actus positivus contra præceptum negativum, quo prohibetur malum v. g. mendacium. Peccatum omissionis est omissio actus boni contra præceptum affirmativum, quo præcipitur ille actus, v. gr. non audire Sacrum die festo, non jejunare tempore Quadragesimæ. *Duobus modis constat esse peccatum*, inquit

quit Sanct. Augustinus lib. de perfectione justitiæ c. 3. *si aut fiant illa, quæ prohibentur; aut illa non fiant, quæ jubentur.* Porro peccatum commissionis, cæteris paribus, est gravius peccato omissionis; quia in eo major est recessus ab ordine rationis: pejus est v. g. odisse Deum, quam non amare, illum blasphemare, quam illum non laudare.

3. Aliud est peccatum simpliciter dictum, aliud peccatum in Spiritum Sanctum, quod, teste ipsa veritate, Matth. 12. *Non remittetur in hoc seculo, neque in futuro.*

Peccatum autem in Spiritum Sanctum est peccatum ex malitia procedens, quo repelluntur, impugnanturve spiritalia gratiæ dona, quæ, cum sint effectus amoris Dei erga homines, appropriantur Spiritui Sancto, utpote qui sit ratione processionis suæ amor Patris & Filii.

Sex vero numerantur peccata in Spiritum Sanctum nempe desperatio, præsumptio, impœnitentia, obstinatio, impugnatio veritatis cognitæ, & invidentia fraternæ gratiæ. Illo autem modo dicuntur irremissibilia, quo morbus corporalis per se sanabilis, tum curari non potest, cum freneticus non admittit salubria remedia. Nam ex S. Augustino lib. 1. de Serm. Domini in Monte, qui sic peccat, humilitatem deprecandi non subit, nec spe veniæ, nec timore pœnæ movetur ad pœnitentiam, sed vel de se præsumit, vel desperatione dejicitur: non acquiescit sanis consiliis, sed obstinato animo veritati resistit, quin & de ea detrahit: non accenditur aliorum exemplis, sed illorum gratiæ invidet. Porrò si ne minima quidem peccata absque pœnitentia remitti queunt, quanto minus graviora?

4. Alia ſunt peccata capitalia cæterorum origines; alia, quæ ex illis naſcuntur.

Septem capitalia numerantur à S. Gregorio lib. 31. Moralium cap. 31. ſcilicet inanis gloria, invidia, avaritia, ira, luxuria, gula, & acedia, de quibus plura hic dicenda eſſent ſcitu maxime neceſſaria ad curandos animi morbos tum proprios, tum alienos, niſi fuſe de illis egiſſemus in praxi Sacramenti Pœnitentiæ gallice edita Pariſiis apud Spiritum Billiot.

5. Peccata alia dicuntur ſpiritalia, quæ perficiuntur in delectatione ſpiritali, ut ſuperbia, odium, invidia; alia carnalia, quæ carne conſummantur, ut luxuria, gula. In latiori tamen ſignificatione omnia fere peccata nonnumquam dicuntur opera carnis, ut Gal. 5. quia ex carne ſaltem occaſionaliter oriuntur.

6. Alia ſunt peccata ignorantiæ, alia infirmitatis, alia malitiæ, de quibus Tractatu ſuperiori, ubi de voluntario.

7. Alia ſunt contra naturam rationalem, quæ in pecoribus non ſunt vitia, ut ſolutus concubitus: alia contra naturam genericam omnium animalium, ut Sodomia, & ita ſimpliciter & abſolute dicuntur peccata contra naturam.

8. Peccatum dividitur in peccata cordis, oris & operis, quæ diviſio non eſt peccati in diverſas ſpecies, ſed in diverſos gradus ejuſdem ſpeciei; peccatum enim incipit in corde, deinde per vocem foras prodit, denique ipſo opere conſummatur.

9. Celebris eſt peccati diviſio in mortale & veniale, de quibus ſicut de peccato originali ſeparatim tractandum eſt.

CA-

# CAPUT III.

## De Peccato mortali & veniali.

Q. I. *Estne legitima peccati divisio in mortale & veniale?*

Philosophi Stoici olim asseruerunt contra omnem sensum generis humani, ut loquitur Sanctus Augustinus Epistola 167. alias 29. omnia peccata esse æqualia.

Jovinianus IV. seculo Stoicis adstipulatus est.

Pseudoreformati ad hunc errorem accesserunt contendentes minima etiam peccata esse mortalia in reprobis, in prædestinatis vero gravissima etiam dici venialia, quia ipsis non imputantur propter firmam eorum fiduciam in Deum.

Joannes Gerson celeberrimus Academiæ Parisiensis Cancellarius 15. seculo: contra communem Theologorum sententiam docuit, lib. de vita spiritali lect. 1. peccata venialia ex natura sua mereri damnationem æternam, tribuendumque misericordiæ Dei, quod non ita severe puniantur.

Hæc fuit quoque vigesima Baji propositio damnata à Pio V. & Gregorio XIII. *Nullum est peccatum natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam.*

Itaque circa propositam quæstionem de solo peccato veniali controversia est, utrum scilicet detur, nam Hæretici cum Catholicis conveniunt dari peccatum natura sua mortale.

R. De fide est dari peccata natura sua venialia, nam Matth. 7. v. 5. quædam peccata comparantur festucæ; utpote levi, alia trabi, quia graviora.

viora. Similis compararario habetur 1. Cor. 3. v. 12. *Si quis autem superædificat super fundamentum hoc* (quod est Christus, seu fides in Christum) *ligna, fœnum, stipulam .... detrimentum patietur, ipse autem salvus erit.* Concilium Africanum in sua epistola docet plures justos vivere sine crimine, non tamen sine quotidianis & levibus offensionibus; idem quoque Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 11. & sanctus Augustinus toto libro de perfectione justitiæ, & Serm. 351. alias hom. 50. *Quamvis*, inquit, *singula non lethali vulnere ferire censeantur; tamen omnia simul congregata velut scabies nostrum decus ita exterminant, ut ab illius sponsi speciosi forma præ filiis hominum castissimis amplexibus separent, nisi medicamento quotidianæ pœnitentiæ resecentur.*

Dices 1. Matth. 5. Christus sic pronunciat: Si quis solverit unum de mandatis istis minimis, minimus vocabitur in regno cœlorum, hoc est, in Dei judicio vilissimus habebitur, acpropterea in tenebras exteriores ejicietur, quemadmodum interpretantur Sanctus Chrisostomus, Theophylactus, Sanctus Thomas & alii: Ergo minima peccata merentur pœnam æternam.

Distinguo anteced. De mandatis minimis in mente Pharisæorum, apud quos leve peccatum erat concupiscentia uxoris alienæ, odium inimicorum; &c. quamvis re vera sint peccata lethalia, Concedo: de mandatis minimis in se levibus, Nego antecedens.

Instas: Grave est peccatum non diligere Deum ex toto corde: Atqui omnis peccans etiam mendacio officioso non diligit Deum ex toto corde. *Quæ enim vitiosa cogitatio obrepet in hominis animo,*

in-

inquit Calvinus, *si totus amore Dei occupetur?* Ergo nullus leviter peccare potest.

Distinguo majorem cum S. Augustino, grave est peccatum non diligere Deum ex toto corde, præponendo, aut æquando ipsi aliud quippiam, Concedo: non diligere actu continuo & intensissimo, Nego majorem. Primus modus diligendi Deum ex toto corde est proprius justorum in terris peregrinantium: secundus beatorum, excluditque omnem peccatum etiam veniale, sed est impossibile in hoc vitæ statu; proponitur tamen tamquam finis & scopus, ad quem peregrinantes tendere debent quotidie perficiendo, & quotidianos defectus minuendo. Charitas enim nascitur ut crescat, crescit donec perficiatur.

Instas iterum: Peccatum veniale non remittitur nisi ex Dei misericordia: Ergo in æternum puniri meretur.

Nego conseq. Neque enim Aulico alias Regi acceptissimo perpetuo debetur pœna propter leviorem offensam, ex eo quod veniam sperare non possit, nisi ex indulgentia Principis. Misericordiæ itaque divinæ tribuendum quod gratiam justo concedat ad satisfaciendum pro venialibus, non vero quod justum in æternum non puniat.

Dices 2. Minima opera bona justi merentur vitam æternam: Ergo & minima peccata supplicium æternum.

Nego conseq. 1. Quia Deus ultra condignum remunerare potest, quia misericors est: punire vero non potest, quia justus est. 2. Quia sicut minimum opus bonum vitam æternam non meretur, nisi ex charitate procedat, sic peccatum ex

objecto leve, non est dignum pœna æterna, nisi ex formali Dei contemptu proficiscatur.

Instas: Malum culpæ etiam levissimæ majus est malo pœnæ gravissimo, alioquin licitum foret peccare leviter ad vitandum grave malum temporale. Ergo peccatum veniale juste puniri potest pœna gravissima, scilicet damnatione æterna.

Nego conseq. Quamvis enim malum culpæ sit superioris ordinis respectu mali cujuscumque pœnæ etiam infinitæ, inde tamen recte non concluditur nullam esse vindictam justam peccati etiam levissimi, quemadmodum non sequitur argentum, vel aurum, in qualibet quantitate appendatur, non posse esse justum pretium animalis, puta oviculæ, ex eo quod minutissimum animal perfectius sit quovis corpore inanimato. In his itaque servanda est aliqua proportio secundum justitiæ leges, ita ut pro culpa leviori decernatur pœna levior, sicut pro animali viliori statuitur minus pretium.

# CAPUT IV.

## De peccati mortalis differentia à veniali.

Q. 1. *In quo conveniunt & differunt peccatum mortale & veniale?*

R. Conveniunt in conversione ad creaturam; ambo enim sunt inordinatus amor creaturæ.

Differunt autem essentialiter in eo, quod peccatum mortale sit aversio à Deo, non item veniale. Homo quippe per peccatum mortale simpliciter recedit à Deo, abjiciens ejus imperium, & consequenter suum finem ultimum in creatura con-

constituit saltem implicite; per peccatum autem veniale non desinit adhærere Deo; nec ita ad creaturam animo convertitur, ut in ea constituat suum ultimum finem; paratus quippe est potius dimittere ea, quæ inordinate diligit, & in quibus peccat, quàm à Creatore suo separari. Atque ut facilior sit utriusque peccati distinctio, finge duos cives, quorum alter ita suis privatis commodis & affectibus indulget, ut Regi suo nihilominus sit addictissimus, paratus pro ejus salute (ubi necesse fuerit) extrema adire pericula, alter vero, qui aversissimo à suo legitimo Principe est animo, & adversus illum petulanter se erigit. Primus nomen & officium probi civis retinet, secundus habetur ut perduellis læsæ Majestatis reus, & infensissimus Patriæ hostis. Sic distingue inter eos, qui peccant venialiter, & eos qui mortaliter. De prioribus sic docent Patres Tridentini sess. 6. cap. 11. *Licet in hac mortali vita quantumvis sancti & justi in levia saltem & quotidiana, quæ etiam venialia dicuntur, peccata quandoque cadant, non propterea desinunt esse justi.* De posterioribus vero Sanct. Thomas quæst. 28. de veritate art. 2. *Quicumque*, inquit, *in re temporali finem sibi constituit,* QUOD FACIT OMNIS MORTALITER PECCANS, *ex hoc ipso quantum ad effectum suum postponit Creatorem creaturæ, diligens plus creaturam, quàm Creatorem; finis enim est qui maximè diligitur. Cum ergo Deus in infinitum creaturam excedat, erit peccatum contra Deum infinita offensa ex parte dignitatis ejus, cui per peccatum injuria fit dum ipse contemnitur.* Et lect. 3. in cap. 3. Ep. ad Philip. *Proprium Dei est, ut sit primum principium & finis ultimus. Unde qui pro fine habet aliud, illud est Deus suus.* Similia habet in c. 5. ad Ephes.

Ergo

Ergo peccatum mortale in duobus essentialiter consistit; nempe in aversione à Deo, & conversione ad creaturam tamquam ad ultimum finem: peccatum vero veniale in sola conversione ad creaturam, salvo ordine ad Deum ut ad ultimum finem.

Ergo peccatum mortale ex aversione à Deo 1. Inducit animæ mortem, à qua dicitur mortale; sicut enim expirat corpus, cum animam emittit; ita expirat anima, cum Deum amittit. Deus amissus, mors animæ; anima emissa, mors corporis. 2. Habet quod sit infinita Dei offensa, ac proinde mereatur pœnam æternam; quia per ejusmodi aversionem peccator aufert à Deo, ut supra docebat S. Thomas, rationem ultimi finis, ut eam vilissimæ creaturæ afferat. Porro Rex non potest majori affici injuria, quam cum regia ejus Majestas infra vilis mancipii conditionem deprimitur. 3. Est malum irreparabile; quia, ut ratiocinatur Sanct. Thomas 1. 2. q. 72. art. 5. *Deordinatio mortis, quæ est per remotionem principii vitæ, est irreparabilis secundum naturam: inordinatio autem ægritudinis reparari potest propter id quod salvatur principium vitæ. Similiter est in his, quæ pertinent ad animam . . . . qui enim peccando avertitur ab ultimo fine, quantum est ex natura peccati, habet lapsum irreparabilem, & ideo dicitur peccare mortaliter, æternaliter puniendus: qui vero peccat circa aversionem à Deo, ex ipsa ratione peccati reparabiliter deordinatur; quia salvatur principium, & ideo dicitur pecare venialiter, quia scilicet non ita peccat, ut mereatur interminabilem pœnam.*

Dices 1. unus & idem numero actus potest esse peccatum veniale & mortale; Ergo peccatum mor-

mortale & veniale non differunt essentialiter, sed secundum majus & minus duntaxat, quemadmodum calor remissior & intensior.

Probatur antecedens duobus exemplis. Motus indeliberatus odii in Deum est peccatum veniale, deliberatus vero mortale. Item, si quis die Jovis produceret cœnam carnibus instructam ultra mediam noctem, peccaret venialiter ante mediam noctem, in hypothesi quod ederet cum aliqua intemperantia, mortaliter vero post mediam noctem, & tamen idem esset actus intemperantiæ.

Nego antecedens, & ejus confirmationem, in allatis enim exemplis, licèt idem numero motus perseveret in sensualitate; novus tamen & essentialiter diversus exurgit in voluntate, quæ post advertentiam rationis vult quod antea nolebat, nempe separari à Deo.

Dices 2. Ex S. Augustino Tract. 12. in Joan. *Plura minuta peccata, si negligantur, occidunt, quemadmodum minuta grana arenæ, si multa sint, premunt atque opprimunt, & aqua paulatim per sentinam intrando, si non exhauriatur, mergit navem:* Ergo.

Distinguo antec. occidunt dispositive, quemadmodum levis febris, si non curetur, tandem extinguit calorem naturalem, & mortem infert, Concedo, occidunt per se formaliter, Nego antecedens.

Q. 2. *Quibus signis discerni potest peccatum mortale à veniali?*

R. Hæc duo sunt signa peccati mortalis. Primum, si sit in materia gravi. Secundum, si adfuerit sufficiens advertentia & deliberatio, alioquin si alterutrum desit, judicandum est peccatum

tum esse veniale. Quare mendacium officiosum & furtum unius assis, licet ex deliberata voluntate procedant, venialia sunt peccata propter levitatem materiæ, delectatio turpis, quamvis sit in materia gravi, si tamen desit sufficiens advertentia aut libertas, venialis censetur.

# CAPUT V.

## De peccato originali.

Q. I. *Existitne peccatum originale?*

Negarunt Pelagiani, docueruntque Adamum peccando sibi soli nocuisse: morbos, mortem & concupiscentiam non esse effectus peccati illius, sed meros naturæ humanæ defectus. Postea tamen argumentis Catholicorum coacti sunt confiteri mortem corporis ex Adamo trahi, non vero peccatum. Priorem Pelagianorum errorem 16. sæculo amplexi sunt Anabaptistæ & Sociniani: posteriorem Zwingliani. Contra hos omnes extat definitio Concilii Tridentini sess. 5. can. 2. his verbis: *Si quis Adæ prævaricationem sibi soli, & non ejus propagini asserit nocuisse . . . , . aut inquinatum illum per inobedientiæ peccatum, mortem & pœnas corporis tantum in omne genus humanum infudisse, non autem & peccatum, quod est mors animæ, anathema sit.* Quare ad propositam quæstionem

R. De fide est per Adæ prævaricationem omnes homines nasci peccato, morti & aliis miseriis obnoxios, *In iniquitatibus conceptus sum*, inquit Propheta Psalm.50. Job 14. *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine, nonne tu qui solus es?* Quem locum sic vertunt septuaginta Interpretes,

tes, & ex iis Origenes hom. 12. in Levit. & alii ex antiquioribus Patribus. *Nemo mundus à ſorde, cujus eſt unius diei vita ſuper terram.* Certe Textus ille non poteſt intelligi ad mentem Socinianorum de ſordibus corporeis, cum homines illas emundare poſſint & ſoleant. Rom. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors; & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccaverunt:* Ergo ne ipſi parvuli immunes ſunt à peccato, cum obnoxii ſint morti, quæ per peccatum in omnes homines pertranſiit: Ergo ubi dicit Apoſtolus, nempe v. 19. *Per inobedientiam unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi;* ex S. Auguſtino lib. 6. contra Julianum cap. 24. *Ipſi ſunt multi, qui & omnes.*

Dices 1. Ezech. 18. habetur, *Anima, quæ peccaverit, ipſa morietur: filius non portabit iniquitatem patris ſui:* Ergo.

Nego conſeq. namque peccatum originale non eſt peccatum Adami, ſed ex Concilio Tridentino ſeſſ. 5. Can. 3. ineſt cuique proprium. Et ex ſancto Auguſtino lib. 3. de pecc. mer. cap. 8. *Imputat* (Deus) *non jam aliena, ſed propria, carnali generatione jam eorum ſunt, quibus nondum ſpirituali regeneratione dimiſſa ſunt.*

Dices 2. Citato cap. 5. Rom. *Regnavit mors ab Adam uſque ad Moyſem, etiam in eos, qui non peccaverunt in ſimilitudinem prævaricationis Adæ:* Ergo mortem duntaxat, non peccatum ex Adamo trahimus.

Diſtinguo antecedens cum S. Auguſtino lib. 6. contra Julianum cap. 4. Qui non peccaverunt in ſimilitudinem prævaricationis Adæ, hoc eſt, propria voluntate ſicut Adamus ex deliberata ſua volun-

voluntate peccavit, Concedo : qui non peccaverunt ſimpliciter, & voluntate Adami, quæ erat voluntas totius generis humani, Nego antecedens. Mors enim, quæ regnavit uſque ad Moyſen, eſt pœna juſta : Atqui non eſſet juſta, niſi ſupponeret peccatum. Unde Apoſtolus expreſſe dicit, eodem cap. 5. *Uſque ad legem peccatum erat in mundo : peccatum autem non imputabatur*, id eſt non agnoſcebatur; per legem enim cognitio peccati.

Dices 3. S. Clemens Alexandrinus lib. 3. ſtromatum. S. Gregorius Nyſſenus oratione de infantibus, &c. S. Chryſoſtomus Hom. ad Neophytos, Theodoretus lib. 5. hæreticarum fabularum, docent infantes nullo inquinatos eſſe peccato : Ergo.

R. Difficiles quidem eſſe textus præſertim ſancti Clementis, nec aperte ſolvi poſſe ſine longiori diſſertatione conſulenda tom. 3. de pecc. cap. 7. Parag. 1. Hic autem breviter diſtinguo : nullo peccato inquinatos propria voluntate commiſſo, concedo; voluntate Adami, Nego antecedens. *Manifeſtum*, inquit ſanctus Chryſoſtomus Hom. 10. in Epiſt. ad Rom. *quoniam non ipſum peccatum, quod ex legis tranſgreſſione*, (Nota ſanctum Doctorem in objectione loqui de peccato perſonali,) *ſed illud peccatum, quod ex Adæ inobedientia, hoc erat quod omnia contaminavit.*

Q. 2. *Quomodo traducitur peccatum originale?*

Sanctus Auguſtinus lib. 5. contra Julianum c. 3. hæret circa propoſitam quæſtionem. *Hic libentius diſco, quam doceo*, inquit, *nec audeo docere quod neſcio*; additque Epiſtola 167. alias 29. ideo Scripturam in hac parte obſcurius loqui, quam cum agitur de exiſtentia peccati originalis : quia prius non

non eſt ita ad ſalutem neceſſarium ac poſterius. Sed ſcholæ tandem circa obſcuram hanc quæſtionem convenerunt, quibuſcum

R. Traducitur peccatum originale per generationem, & ſeminalem propagationem. Ita S. Thomas 1. 2. q.81. art. 4. *Peccatum originale*, inquit, *à primo parente traducitur in poſteros, in quantum moventur ab ipſo per generationem, ſicut membra moventur ab anima ad peccatum actuale .... nam ratio ſeminalis nihil aliud eſt, quam vis activa in generatione, Si autem aliquis formaretur virtute divina ex carne humana*, (ſicut Adamus ex luto,) *manifeſtum eſt quod vis activa non derivaretur ab Adam, unde non contraheret peccatum originale; ſicut nec actu manus pertineret ad peccatum humanum, ſi manus non moveretur à voluntate hominis, ſed ab aliquo extrinſeco movente.* Hinc Chriſtus nec actu contraxit, nec debuit contrahere peccatum originale; quia non eſt conceptus virtute activa, & ſeminali Adami, ſed de Spiritu Sancto: nec Eva, ſi ex coſta Adami poſt ejus peccatum formata fuiſſet, peccato originali fuiſſet inquinata; quia non extitiſſet in Adam ſecundum rationem ſeminalem.

Neque propterea fingas cum Gregorio Ariminenſi qualitatem quandam morbidam, propter quam Adamus peccator generet peccatorem, ſicut in ſemine leproſi eſt quædam realis corruptio, propter quam generat leproſum; quia omne peccatum, utpote voluntarium, ſedem habet in voluntate: ſemen vero eſt ſolummodo inſtrumentum, quo traducitur peccatum in Adami poſteros, quemadmodum ſi Adamus ſtetiſſet in juſtitia originali, eam tranſmiſiſſet ſemine tanquam inſtrumento.

Q. *Peccatum originale transmittiturne absque ulla exceptione in omnes Adami posteros, via ordinaria progenitos?*

R. Beata Virgo peccatum originale actu non contraxit. Hæc propositio, quamvis non sit de fide, *cum nondum æterna sapientia*, inquit Gregorius XV. ad Regem Hispaniæ, *Ecclesiæ suæ tanti Mysterii penetralia patefecerit*: est tamen fidei consona, ut declaravit Concilium Basileense sess. 36. anno 1439. Cui declarationi adhæsit Theologiæ Facultas Parisiensis, statuitque anno 1497. neminem deinceps è suo gremio ad Gradum Doctoralem promovendum, nisi prius Sacramento solemni ad tenendam hanc doctrinam se obstrinxisset, id ipsum postea præstiterunt Academiæ Coloniensis & Moguntina in Germania, Salmanticensis, Toletana, & Complutensis in Hispania. Summi Pontifices Sixtus IV. Pius V. Paulus V. & Gregorius XV. huic sententiæ admodum faverunt, quin Pius V. & Paulus V. prohibuerunt sub pœna suspensionis, ne publice, ubi promiscua virorum & mulierum multitudo convenire solet; sententia negans Immaculatam Beatæ Mariæ Virginis Conceptionem propugnaretur, quod tamen permiserunt in publicis Academiæ disputationibus, ubi nulla videbatur subesse scandali occasio. Sed cum nihilominus inde pax turbaretur, Gregorius XV. sub iisdem pœnis prohibuit, ne in Scholis & privatis colloquiis quisquam auderet asserere beatam Virginem in peccato fuisse conceptam, *nisi*, inquit, *aliquibus fuerit specialiter indultum.* Cavent autem omnes illi Pontifices, ne quis ex prædictis Bullis & Constitutionibus colligat contrariam sententiam

ab iis esse dàmnatam, aut improbatam, àc speciatim Gregorius XV. prohibuit, ne in officio festi Conceptionis addatur nomen adjectivum Immaculatæ, aut aliud simile.

Dixi beatam Virginem actu non contraxisse peccatum originale; quia juxta communem Theologorum sententiam, cùm esset in lumbis Adæ secundum rationem seminalem, vi generationis suæ peccato erat obnoxia, sed à Christo Domino redempta est, quatenus anima ejus in primo suæ creationis instanti fuit ornata gratia sanctificante, & ita à peccati macula liberata, quam quidem actu & de facto non incurrit, sed quam incurrisset, nisi gratia Dei per merita Christi fuisset præventa. Redempta est igitur, *Quemadmodum*, inquit S. Augustinus in Psal. 85. *si Medicus videat tibi imminentem ægritudinem forte ex aliquo labore, & dicat, parce tibi, requiesce: recte dicis Medico, liberasti me ab ægritudine, non in qua jam eras, sed in qua futurus eras.*

# CAPUT VI.

## De natura & essentia peccati originalis.

Q. *In quo consistit formalis ratio peccati originalis?*

R. 1. Cum Sancto Augustino lib. de moribus Ecclesiæ cap. 22. *Hoc peccato antiquo nihil est ad prædicandum notius*, (scilicet in Scripturis & traditione) *nihil ad intelligendum secretius.*

R. 2. Lutherani & Calvinistæ docent peccatum originale esse formaliter ipsam concupiscentiam: *Videtur ergo*, inquit Calvinus (lib. 3. Institut. cap. 1.) *peccatum originale hæreditaria natura*

*nostræ pravitas, & corruptio in omnes animæ partes diffusa . . . . atque id est proprie quod à Paulo sæpius peccatum nominatur.* Atque ex hoc falso principio deducunt peccatum originale per baptismum non deleri, sed tegi duntaxat in prædestinatis; cum in iis concupiscentia remaneat, bona etiam justorum opera inficiens. Quam impietatem Concilium Tridentinum sess. 5. Can. 5. anathemate percussit. *Nihil enim damnationis est iis qui sunt in Christo Jesu*, Rom. 8. *Sanguis ejus emundat nos ab omni peccato*, Jo. 1.

Dices: Concupiscentia, quæ remanet in baptizatis peccatum vocatur ab Apostolo, Rom. 7. v. 20. Ergo.

Distinguo anteced. cum Patribus Tridentinis laudato canone 5. peccatum metaphorice, quia vel ex peccato est, sicut idioma vocatur lingua, & scriptura manus, vel ad peccatum inclinat, sicut Spiritus Sanctus dicitur postulare, quia nos postulare facit, Concedo: est peccatum vere proprie & formaliter, Nego antecedens. *Si quis autem contrarium senserit, anathema sit*, inquiunt laudati Patres.

R. Peccatum originale formaliter consistit in habituali aversione a Deo, hoc est, in privatione gratiæ sanctificantis propter actualem prævaricationem Adæ, in quo omnes fuimus & peccavimus; ita ut ipsa privatio gratiæ sanctificantis sit materiale peccati, & aversio à Deo formale. Quia peccatum originale non est actuale, sed habituale: Atqui peccatum habituale ex dictis est privatio gratiæ sanctificantis cum relatione ad aliquem actum malum præcedentem, & moraliter rema-

remanentem, ratione cujus eſt voluntarium: Ergo.

Ergo peccatum originale eſt mortale, cum ſit habitualis averſio à Deo.

# CAPUT VII.

## De pœnis Peccati Originalis.

Q. 1. *Quænam ſunt pœnæ peccati originalis?*

R. Aliæ ſpectant corpus, aliæ animam: aliæ mortalem hanc vitam, aliæ futuram.

Q. 2. *Quæ ſunt pœnæ corporis in hac vita?*

R. Mors, morbi, & aliæ miſeriæ. Eſt de fide; ſic enim definiit Concilium Tridentinum ſeſſ. 5. Can. 1. Præiverat Concilium Arauſicanum II. can. 2. *Per unum hominem peccatum introivit in mundum, & per peccatum mors*, Rom. 5.

Q. 3. *Quæ ſunt pœnæ animæ in hac vita?*

Reſpondet ſanctus Thomas prima ſecundæ q. 85. art. 3. Per peccatum quatuor vulnera animæ fuiſſe inflicta, nempe ignorantiam in intellectu, malitiam in voluntate, quam ſanctus Auguſtinus vocat difficultatem recti, infirmitatem in appetitu iraſcibili, & concupiſcentiam in concupiſcibili.

Q. 4. *Homo eſtne vulneratus in naturalibus?*

R. Cum gloſſa, quæ Venerabili Bedæ tribuitur, homo ſpoliatus eſt gratuitis, & vulneratus naturalibus. Et ratio eſt, quia ſi homo ſine peccato in puris naturalibus conditus eſſet, eam intelligentiam haberet, unde ſeipſum poſſet ex-

 colere,

colere, in virtute proficere, & ultimum finem adipisci; repugnat enim Sapientiæ divinæ negare creaturæ innocenti media, sine quibus finem, ad quem illam ordinavit, consequi non posset: Atqui homo in statu naturæ corruptæ adeo depravatus est in mente & in affectibus, ut propriis viribus finem etiam naturalem assequi non possit. *Quidam tantæ sunt fatuitatis*, inquit Sanct. Augustinus Epist. 166. alias 28. *ut non multum à pecoribus differant.* Ipsimet Philosophi Gentiles, ut refert idem S. Doctor, ex tanta naturæ humanæ depravatione collegerunt præcessisse aliquod peccatum, ad quod esset referenda.

Q. 5. *Quænam est pœna peccati originalis in altera vita?*

R. De fide est parvulos sine Baptismo decedentes privari vita æterna; ita definierunt Concilium Florentinum sess. ultima, & Concilium Tridentinum sess. 5. Can. 4. Scriptum est enim Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in Regnum Dei.*

Q. 6. *Parvuli sine Baptismo defuncti fruunturne aliqua beatitudine naturali?*

Affirmarunt Catharinus, Pighius, quibus se se adjunxit Cardinalis Fondratus, contendentes hujusmodi parvulos post judicium universale habitaturos super faciem terræ, tanquam in Paradiso terrestri, plenos sapientia & virtutibus moralibus, identidemque fruituros consortio Angelorum. Sed communiter rejicitur hæc sententia, utpote quæ accedat ad hæresim Pelagianorum. Quare

R. Fi-

R. Fictitia est beatitudo illa naturalis, pugnatque contra Ecclesiæ traditionem, *non baptizatis parvulis*, inquit Sanct. Augustinus lib. 1. de Origine animæ cap. 9. *nemo promittat inter damnationem regnumque Cœlorum, quietis vel felicitatis cujuslibet, atque ubilibet medium locum: hoc enim est hæresis Pelagiana.* Et Concilium Florentinum citato loco declarat. *Illorum animas, quæ cum actuali peccato, vel solo originali decedunt: mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas.* Si aliquibus pœnis sunt puniendæ: Ergo tristitia saltem afficiuntur ob privationem visionis beatificæ.

Q. 7. *Parvuli, qui nondum regenerati decedunt, afficiunturne pœna ignis?*

R. Non una est Catholicorum sententia.

Affirmant 1. Sanct. Augustinus pluribus in locis, ac præsertim serm. 294. cap. 3. & 4. *Nullus relictus est medius locus, ubi ponere queas infantes: alii erunt ad dexteram, alii ad sinistram, non novi aliud . . . . . Ecce exposui tibi quid sit regnum, & quid sit ignis æternus, ut quando confiteris parvulum non futurum in regno, fatearis futurum in igne æterno.* 2. S. Fulgentius lib. de Fide ad Petrum cap. 27. 3. Episcopi in Sardinia relegati ex eodem Sanct. Fulgentio lib. de Incarnatione & Gratia capit. 14. & 30. 4. Sanct. Gregorius lib. 9. Moral. cap. 12. *Perpetua,* inquit, *tormenta percipiunt, qui nihil ex propria voluntate peccaverunt.*

Sanctus tamen Augustinus lib. 5. contra Julianum cap. 11. lenit suam sententiam, fateturque se esse ancipitem circa pœnas ejusmodi parvulorum, ac tandem concludit, *Quis dubitaverit parvulos non baptizatos in damnatione omnium levis-*

*ſima futuros? Quæ, qualis, & quanta erit, quamvis definire non poſſim, non tamen audeo dicere, quod eis, ut nullibi eſſent, quam ut ibi eſſent, potius expediret.* Atqui, inquam ego, dicendum videretur melius eis fuiſſe non naſci, ſi ignis per totam æternitatem in eos ſæviret, quemadmodum hic ſævit in corpora eorum, qui flammis pereunt.

Negant vero parvulos non baptizatos igne torqueri 1. ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. 40. in ſanctum Baptiſma. 2. Sanct. Gregorius Nyſſenus orat. 1. de infantibus. 3. Sanct. Thom. q. 1. de Malo; art. 2. Ejuſdem ſunt ſententiæ S. Bonaventura, Scotus in ſecundum.

Ceterum monendi ſunt Clerici in Catecheſibus primam ſententiam non eſſe exponendam tanquam Fidei dogma; experientia quippe conſtat fideles ægre admodum audire parvulos ſine Baptiſmo decedentes, mitti in ignem æternum, & propter ejuſmodi ſermones ſcandala interdum oriri in Eccleſia; ſine cauſa tamen; parvuli quippe pro opinionem diverſitate, nec melius, nec pejus habebunt.

Nihilominus poterunt data occaſione, prudenter uti priore opinione adverſus matres, quæ ex negligentia, vel alio quovis modo, fætus in utero ſuffocant, aut præmature effundunt: poſteriore vero, utpote benigniore, lenire dolorem earum, quæ acerbius lugent filios ſuos ſine gratia Chriſti deceſſiſſe.

# CAPUT VIII.

## De causa efficiente peccati.

Q. 1. *Quænam est causa efficiens peccati?*

R. Proprie & directe sola voluntas; Matth. 15. v. 19. *De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, &c. hæc sunt, quæ coinquinant hominem.* Et Sanct. Augustinus lib. 2. de Civit. Dei, cap. 6. *Mala voluntas efficiens est operis mali: malæ autem voluntatis efficiens est nihil.* Et cap. 7. *Nemo quærat causam malæ voluntatis; non enim est efficiens, sed deficiens.*

Dixi, *proprie & directe;* nam multa voluntatem ad peccatum impellunt, ut caro, mundus, & Dæmonens: & ideo occasionaliter & improprie dici possunt causa efficiens peccati.





# Tractatus DE REGULA MORUM.

## CAPUT UNICUM.

### De ejus necessitate & existentia.

Q. 1. *Estne necessaria aliqua morum regula?*

R. Affirmative; quia facultas, quæ deficere potest, ut manus pictoris pingendo, indiget regulis; v. gr. Artis Pictoriæ, per quas certo & infallibiliter dirigatur: Atqui voluntas humana, ex qua procedunt actus humani & morales, deficere potest: Ergo.

Q. 2. *Quænam est regula actuum humanorum?*

R. Du-

R. Duplex ſtatuitur, interior ſcilicet & exterior: interior eſt conſcientia; exterior vero lex.

Q. 3. *Quare conſcientia non eſt unica actuum humanorum regula?*

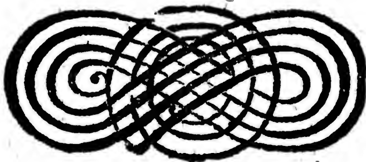
R. Quia cum poſſit errare, & à vero deficere, ut patebit ex dicendis, lege debet dirigi.

Ergo temere agunt, qui ſine notitia legis ex propria conſcientia ſeu cerebro decernunt quid hic & nunc ipſis & aliis ſit agendum.

Ergo actus humanus non eſt moraliter bonus, niſi dirigatur conſcientia ſimul & lege; ſed eſt ſimpliciter malus, ſi alterutrum deſit. *Duobus modis aliquis ad peccatum obligatur*, inquit Sanct. Thomas quodlib. 8. qu. 6. art. 3. *Uno modo faciendo contra legem, ut cum aliquis fornicatur: alio modo faciendo contra conſcientiam, etſi non ſit contra legem, ut ſi conſcientia dictat alicui quod levare feſtucam de terra ſit peccatum mortale.*

Q. 4. *Quare actus humanus legi conformis, ſed conſcientiæ repugnans, eſt malus?*

R. Quia hominis natura, utpote rationalis, exigit, ut omnes ejus actiones rationabiliter fiant, hoc eſt, ratione regantur, *rationabile obſequium veſtrum*, inquit Apoſtolus Rom. 12.



Tra-



# Tractatus DE CONSCIENTIA.

## CAPUT PRIMUM.

### De Notione Conscientiæ.

Q. I. *Quid est conscientia?*

R. Est judicium actuale practicum dictans quid in particulari sit faciendum aut omittendum.

Dicitur 1. *Judicium*, quo significatur conscientiam esse actum elicitum ab intellectu : sed plerumque imperatur à voluntate, quæ prout est bene vel male affecta, efficit bonam vel malam conscientiam. Unde in peccatoribus mala est conscientia; quia prava eorum voluntas pervertit judicium practicum: nulla est apud eos vera prudentia, nec in agendis consilium ab eis quærendum.

Dicitur 2. *Actuale;* quia conscientia neque est potentia, neque habitus, sicut prudentia, sed actus.

Dicitur 3. *Dictans;* quia conscientiæ est dirigere actus humanos.

Dici-

Dicitur 4. *Quid in particulari sit faciendum aut omittendum*, ut distinguatur, tum à synderesi, tum à prudentia universali. Synderesis enim est habitus mentis nobis naturaliter inditus, qui versatur circa prima principia practica, v. g. *quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.* Prudentia vero universalis est habitus sive acquisitus, sive infusus, qui ex illo primo principio, quod à nemine ignorari potest, deducit conclusiones universales, v. g. non debemus alteri facere, quod nobis fieri nolumus: Atqui nolumus rem nostram subripi: Ergo non debemus rem proximi subripere. Ex hac autem universali conclusione conscientia subsumit: atqui hæc pecunia usuraria, est res aliena: Ergo non licet mihi eam accipere.

Ergo conscientia est ultimus prudentiæ particularis actus, & veluti ejus conclusio. *Conscientia*, inquit S. Antoninus, *est concludens scientia.*

Ergo conscientia, ut sit recta, necessario præsupponit præmissas veras & notas; namque vera & certa non potest esse conclusio, nisi eliciatur ex propositionibus veris & notis; ac proinde ex temeraria conscientia concludunt hoc aut illud hic & nunc esse faciendum, qui nullam habent firmam rationem, aut certam auctoritatem, ex qua ejusmodi conclusionem eliciant.

Q. 2. *Quare conscientia plerumque vocatur fides, ut Rom.* 14. *v.* 23. *damnatus est, quia non ex fide*, hoc est, ex conscientia; *omne autem quod non est ex fide, peccatum est?*

R. Quia conscientia non habet scientiæ stricte sumptæ certitudinem & evidentiam, sed ut plurimum nititur fide, sive divina, sive humana, ac proinde non immerito quis dicitur agere bona aut

aut mala fide, quando agit ex bona aut mala conscientia.

# CAPUT II.

## De divisione conscientiæ?

Q. 1. *Quomodo dividitur conscientia?*

R. 1. Generatim & adæquate dividitur in bonam & malam. Gravis autem est difficultas, ac præ ceteris accuratius examinanda, quæ conscientia dici mereatur bona; nusquam enim in moralibus periculosius erratur, quam in definienda bona conscientia, testante Clero Gallicano anno 1700. *Hoc initium malorum esse, atque omnium corruptelarum caput, & doctrinæ consecutio & series temporum ostendit.* Atque ut in re tam lubrica secure procedamus, operæ pretium est referre sigillatim singulas conscientiæ divisiones, & varias ejus species, tumque licebit de unaquaque judicium ferre. Itaque

R. 2. Conscientia specialius dividitur 1. in veram seu rectam, & falsam seu erroneam: & hæc vel invincibiliter est erronea, vel vincibiliter. 2. In certam, & incertam.

Conscientia est certa, quando mens judicat practice nullum esse errandi periculum: incerta vero, quando oppositum judicat. Potest autem quis vel prudenter vel imprudenter esse certus: prudenter quidem, quando nulla est vera ratio erroris suspicandi: imprudenter verò, quando ejus certitudo oritur vel ex cupiditate excœcante juxta illud Sapientiæ 2. *Excœcavit eos malitia eorum*, vel ex fallaciis dæmoniis, qui ex Apostolo

2. Cor-

2. Cor. 5. *Excœcavit mentes infidelium.* Et hæc conscientia dicitur cœca & erronea, estque in pluribus causa impœnitentiæ finalis & damnationis æternæ: *Error conscientiæ non habet vim excusandi*, inquit sanctus Thomas quodlib. 8. qu 6. art. 5. *quandò ipse error peccatum est, ut cum procedit ex ignorantia ejus, quod quis scire tenetur & potest.* Ergo frustra quis objicit bonam fidem in facto, quod discit postea esse v. g. simoniacum, nisi ejus ignorantia sit eorum, quæ nec scire potuit, nec debuit, alioquin ejus fides mala censenda est.

Q. 2. *Quotuplex certitudo competere potest conscientiæ?*

Nota triplicem esse certitudinem, scilicet Metaphysicam, Physicam, & Moralem.

Metaphysica habetur certitudo, quando res, quæ concipitur, non potest aliter se habere, ne quidem divinitus, ut mons sine valle, homo sine rationalitate, Deus sine bonitate; hæc enim sunt contradictoria.

Physica: cum cognitio est rei, quæ naturaliter & secundum ordinem à Deo institutum alio modo se habere nequit, quamvis supernaturaliter possit. Sic certi sumus stupam in ignum conjectam brevi consumendam, licet per miraculum possit conservari.

Moralis adest certitudo, quando spectatis circunstantiis ratio dictat non esse timendum, ne res aliter se habeat, quamvis naturaliter & absque miraculo aliter possit contingere, imo sic aliquando contigerit: sic cum Morali certitudine quis ambulat per plateas tranquillo aere, vel cum fratre, quem benevolum expertus est; solus egreditur in campum, licet è tectis tegulæ in caput ejus decidere naturaliter possint, ut aliquando

do contigit, aut frater in ipsum insurgere, quemadmodum Cain in Abelem. Nam imprudens & ridiculus videretur, si timore incurrendæ mortis in hujusmodi circunstantiis domi non se contineret. Cum eadem certitudine judex credit duobus testibus consentientibus, plebs docenti Parocho; nec nisi imprudenter fidem denegarent eo prætextu, quod duo testes, & Parochus fallere possint, & aliquando deceperint, etenim rariora & remotiora sunt, quam ut timeri debeant. His prænotatis,

R. Certitudo conscientiæ non est Metaphysica, nec Physica, sed moralis tantum. Hoc agnovit Aristoteles lib. 21. Metaph. *Certitudinem Metaphysicam*, inquit, *non oportet in cunctis quærere, sed in his, quæ non habent materiam.* Et Sanctus Thomas 2. 2. qu. 70. ar. 2. *In actibus humanis non potest haberi certitudo demonstrativa, eo quod sunt circa contingentia & variabilia. Et ideo sufficit probabilis certitudo, quæ ut in pluribus veritatem attingat, etsi in paucioribus à veritate deficiat.* Eadem docet Sanctus Antoninus 2. part. tit. 3. cap. 10. parag. 34. Cum autem certitudo moralis possit esse major vel minor, conscientia certa subdividitur in tutam & tutiorem.

Q. 3. *Quotuplex est conscientia incerta?*

R. Quadruplex, scilicet dubia, perplexa, scrupulosa, & probabilis.

Dubia est conscientia, quando mens inter rationes æqualis ponderis manet suspensa & quasi in æquilibrio, ut si ex duobus testibus æquali fide dignis alter affirmet, alter neget, hæret mens judicis, nec in unam partem magis quam in aliam inclinare potest.

Per-

Perplexa conſcientia eſt intellectus practici judicium dictans ſubeſſe peccatum, quamcumque agens amplectatur partem, v. g. ſive mentiatur ad impediendum homicidium injuſtum, ſive aperiat veritatem, ex qua ſequatur ejuſmodi homicidium. Sed prudentia dictat in hac hypotheſi minus malum eſſe eligendum, & ita nunquam poteſt quis eſſe in vera peccandi neceſſitate.

Scrupuloſa conſcientia eſt intellectus practici judicium, quo aliquid frivolis rationibus eſſe bonum aut malum æſtimatur, adeoque trepidatur timore in agendo, ubi non eſt timor.

Probabilis conſcientia ſeu opinio eſt mentis aſſenſus cum formidine oppoſiti. *Opinio*, inquit S. Bernardus lib. 5. de Conſideratione c. 3. *certi nihil habens; verum per ſimilia quærit potius, quam apprehendit.*

Q. 4. *Quotuplex eſt conſcientia ſeu opinio probabilis?*

R. Duplex. Alia fulcitur ratione, alia auctoritate ſapientiorum. Prima dicitur probabilis probabilitate intrinſeca: ſecunda probabilis probabilitate extrinſeca.

Q. 5. *Quotuplici modo ſpectari poteſt opinio probabilis probabilitate ſive intrinſeca, ſive extrinſeca?*

R. Duplici 1. Abſolute, quomodo ruſticus probabiliter judicat hunc contractum, puta ſocietatis, eſſe licitum, quia ejus Parochus, vel Confeſſarius illum approbavit. 2. Comparate cum alia oppoſita, utſi idem ruſticus poſtea audiret à concionatore fide digno ejuſmodi contractum eſſe illicitum & uſurarium.

Q. 6. *Quid obſervandum in concurſu probabilium opinionum oppoſitarum?*

R. Obſervandum utrum illæ propoſitiones ſint æque probabiles aut altera ex illis ſit minus vel

magis probabilis. Si ſint æque probabiles, conſcientia efficitur, aut ſaltem effici debet dubia; quia mens propter æqualia rationis vel auctoritatis pondera non magis in unam inclinat partem, quam in aliam. Si oppoſita opinio ſit minus probabilis, conſcientia in illo concurſu non ſolum eſt dubia; ſed, niſi impediatur pravo voluntatis affectu, judicabit opinionem minus probabilem probabilius eſſe falſam.

Dixi, *niſi conſcientia impediatur pravo voluntatis affectu*; quia hujuſmodi affectus judicium præcipitat, nec ſinit mentem attendere, niſi leviter & ſuperficie tenus, ad ea, quæ dubium ingerere, & voluntatis impetum cohibere deberent, quod quam timendum ſit monet Clerus Gallicanus anno 1700. hiſce graviſſimis verbis: *Neque quiſquam in dubio ſalutis ad actum proſiliat, niſi ipſo dubio* NON AD NUTUM VOLUNTATIS, AUT EX CUPIDITATIS INSTINCTU, *ſed ex recta ratione diſpoſito, dicente Scriptura*, rationabile obſequium veſtrum, Rom. 12. Omnia probate, quod bonum eſt, tenete, 1. Theſſ. 5.

Q. 7. *Conſcientia quæ fulcitur opinione probabiliori, eſtne certa?*

R. Diſtinguendum eſt. Vel enim vis argumenti, quo nititur opinio minus probabilis, ſtat cum altera probabiliore, vel prorſus exploditur. Si primum conſcientia non eſt certa, quia oppoſita opinio, quamvis minus probabilis, veriſimilitudine non caret, quæ prudenti injicere debet errandi formidinem. Judex v.g. non poteſt certo judicare teſtem fide digniorem vera dicere, quandiu alterum contradicentem non poteſt falſi arguere. Si ſecundum, hoc eſt, ſi opinio probabi-

babilior explodit momenta oppoſitæ minus probabilis, efficaciterque oſtendit non eſſe veriſimilia, efficit conſcientiam certam ſaltem moraliter. Expoſitis variis conſcientiæ ſpeciebus, ſupereſt ut definiamus quæ conſcientia ſit bona, ſtatuique poſſit pro Regula Morum.

# CAPUT III.

## De bona malave conſcientia.

Certum eſt 1. ex dictis capite præcedenti malam eſſe conſcientiam vincibiliter erroneam id eſt, quæ procedit ex ignorantia eorum, quæ quis ſcire poteſt & debet.

Certum eſt 2. ad bonam conſcientiam non requiri omnimodam certitudinem, nempe Metaphyſicam, aut Phyſicam. *Abſit vero*, inquit Clerus Gallicanus anno 1700. *ut probemus eorum errorem, qui negant licere ſequi opinionem vel inter probabiles probabiliſſimam.* Quem errorem Alexander Octavus proſcripſit anno 1690. Sed gravis eſt controverſia, an certitudo moralis neceſſaria ſit ad bonam conſcientiam. Itaque

Q. 1. *Quid ſentiendum eſt de conſcientia dubia?*

R. Mala eſt, nec ea innitendum, ſed ſuſpendendus conſenſus, donec efficax ratio, aut indubitata auctoritas dubium diſpulerit; quia *qui amat periculum, in illo peribit.* Eccli. 3. v. 21. *Graviter peccaret in rebus ad ſalutem animæ pertinentibus*, inquit S. Auguſtinus lib. 1. de Bapt. c. 3. *vel ex eo ſolo, quod certis incerta præponeret.* Cap. *Juvenis*, tit. *de Sponſalibus. In his, quæ dubia ſunt, quod certius exiſtimamus, tenere debemus.* Generale quoque Concilium Viennenſe cap. *Exivi*, de Verb. ſignif. *In his*, 

*quæ ſalutem animæ reſpiciunt, ad vitandos graves remorſus conſcientiæ, pars ſecurior eſt tenenda.* Addit Clerus Gallicanus anno 1700. *neque id conſilii, ſed præcepti loco habemus.*

Ergo ex mala conſcientia agit & peccat, qui in concurſu oppoſitarum opinionum æque probabilium quamlibet eligit, & ex ea operatur; quia agit ex conſcientia dubia. *Beatus Thomas & alii*, inquit ſanctus Antoninus 3. parte, tit. 3. cap. 10. paragr. 16. *dicunt quod ille qui agit id, de quo eſt dubium, utrum ſit mortale, vel non, peccat mortaliter; quia periculoſe exponit ſe mortali. Cum ergo in aliqua materia morali ſunt variæ & contrariæ opiniones, ille qui adhæret latiori viæ, videtur ſe exponere periculo mortis, quia eſt in dubio, cum poſſit illa opinio eſſe falſa, & contraria vera.* Notent qui plures conſulunt, donec acceperint conſilium, quod cupiditati eorum faveat.

Ergo à fortiori peccat, & agit ex mala conſcientia, qui in praxi ſequitur opinionem minus probabilem; quia opinio minus probabilis, cum probabiliore collata, eſt veriſimilius falſa: quis autem imprudentiſſimum ac ſtultiſſimum non dixerit, qui poculum haurit, quod probabilius creditur veneno infectum?

Q. 2. *Quæ igitur conſcientia cenſenda eſt bona & recta?*

R. Ea ſola & omnis quæ eſt moraliter certa; namque ex dictis conſcientia dubia & incerta eſt mala. Ergo non poteſt eſſe bona & recta, niſi ſit certa ſaltem moraliter. Dico moraliter; quia ut obſervavimus, in praxi non poteſt haberi certitudo Metaphyſica nec Phyſica.

Dices

Dices 1. Eſt regula juris, in dubiis melior eſt conditio poſſidentis, & benignior ſententia eſt eligenda: Atqui privatus quiſque eſt in poſſeſſione ſuæ libertatis: Ergo in concurſu oppoſitarum opinionum benigniorem licite eligit.

R. 1. Diſtinguendo majorem, eſt regula juris in materia juſtitiæ, Concedo: in qualibet materia, Nego majorem; obſtant enim ſupra laudatæ regulæ. *In iis quæ dubia ſunt, quod certius exiſtimamus, tenere debemus.* Item. *In iis quæ ſalutem animæ reſpiciunt, pars ſecurior eſt tenenda.* Ideo autem in materia juſtitiæ melior eſt conditio poſſidentis; quia quando eſt dubium, num res aliqua pertineat ad Petrum vel ad Paulum; Paulus in illa controverſia non poteſt illam auferre à Petro, qui illam poſſidet; nec Petrus tenetur ea ſe ſpoliare: cui enim eam reſtitueret? Poteſt ergo eam ſibi retinere, maxime cum præſumatur eam juſto titulo poſſidere, quandiu contrarium evinci non poteſt.

R. 2. Negando minorem. Imo ſtat poſſeſſio 1. pro lege naturali & divina; Deo quippe ſemper obligata fuit noſtra libertas; cum ab illo eſſentialiter dependeat: Ergo in dubio juris naturalis & divini nefas eſt contra Deum litigare & libertati humanæ favere. 2. ſtat quoque poſſeſſio pro lege humana; homo enim naturaliter eſt animal ſociabile: ſocietas autem conſiſtere nequit ſine aliquo Duce & Præſide; naſcimur ergo Cives & Subditi Reipublicæ.

Fatendum tamen eſt in hypotheſi quod lex humana ſit obſcura, nec de ejus ſenſu conſtet apud peritiores, liberum & tutum eſſe in conſcientia amplecti alterutram ex oppoſitis opinionibus;

nibus; quia præscribitur adversus legem humanam, præsumiturque Legislator consentire in oppositas legis suæ interpretationes.

Dices 2. Ex laudatis regulis, in dubiis certior & securior pars est eligenda: Ergo ad bonam & rectam conscientiam satis non est, ut sit moraliter certa, sed debet esse certior & securior.

Distinguo anteced. Eligenda est pars certior & securior, securior, inquam, secundum communem usum loquendi, Concedo securior secundum Grammaticæ leges, Nego antec. Itaque juxta communem loquendi morem dicimus aliquid esse certius & tutius comparatè ad incertum & periculosum v. g. tutius est terra proficisci, quam periculosæ navigationi se committere, ubi tutius non opponitur tuto, quemadmodum apud Grammaticos, apud quos tutius sumitur comparate ad tutum; sed opponitur incerto & periculoso. Porro perspicuum est legenti in laudatis regulis certius & securius accipi, prout opponuntur incerto & dubio.

Dices 3. cum Guimenio: potest quis opinionem amplecti, licet à principiis intrinsecis falsam & improbabilem existimet, quam Doctorum turba docet in praxi esse tutam & certam: Atqui viginti & supra Doctores idipsum testantur: Ergo.

Nego majorem, *Hoc enim novum, hoc inauditum, hoc postremo demum sæculo proditum, & pro regula morum positum repugnat huic effato à Patribus celebrato,* quod ubique, quod semper, quod ab omnibus; *nec habere potest Christiana regula securitatem,* inquit Clerus Gallicanus de opinionum probabilium usu anno 1700. qui ibidem hanc nobis tradit regu-

regulam, *ut in rebus Theologicis ad fidei & morum dogmata ſpectantibus Theologos quidem etiam modernos audiamus, ſi tamen conſonas ſanctis Patribus tradant ſententias. Si autem ab eis recedant, harum opinionum inhibeatur curſus, nedum earum aliqua ratio habeatur, aut ulla eis tribuatur auctoritas.*

Q. 3. *Conſcientia poteſtne eſſe ſpeculative dubia, & in praxi certa ac tuta?*

R. Diſtinguendum eſt. Si ex quibuſdam circunſtantiis concurrat ratio practica & quidem certa, poterit ex ea deduci concluſio ſeu conſcientia in praxi certa ac tuta manente dubio ſpeculativo : ſecus, ſi non interveniat ejuſmodi indubitata ratio. Reſponſio elucidatur exemplo. Tonſor qui ſpeculative dubitat, an radere barbas ſit opus ſervile die Feſto prohibitum, non poteſt certo concludere ſibi licere eodem die radere, niſi ipſi præſto ſit alia ratio certa in praxi, nempe, legem Eccleſiaſticam non obligare cum magno familiæ diſpendio, quod evidenter pateretur, ſi clauſa ejus officina, omnes confluerent ad alios tonſores, qui palam & publice radunt Feſtis diebus, nemine prohibente, ex qua ratione certa, conſcientiam format moraliter certam in praxi ſibi licitum eſſe radere die Feſto, quamvis ſpeculative dubitet, num opus illud ſit ſervile & ab Eccleſia prohibitum : ſic mulier ſpeculative eſt dubia de veritate matrimonii bona fide initi, nec dubium illud poteſt diſplicere, quacumque diligentia adhibita; poteſt tamen practice eſſe certa teneri ſe marito exigenti debitum reddere ; quia occurrit ipſi alia certa ratio, ſcilicet neminem in dubio privandum eſſe jure ſuo.

Ergo in praxi periculosum est statuere simpliciter & absolute conscientiam posse esse practice certam simul & speculative dubiam; quia facile quis in quolibet dubio ad nutum voluntatis sibi formaret conscientiam, omnes dubitandi rationes abjiceret, certumque se in operatione crederet eo ipso, quo vellet esse certus.



# DE LEGE.

## CAPUT PRIMUM.

### De Notione Legis.

Q. 1. *Quid est Lex?*

R. Definitur, rationis ordinatio stabilis ad bonum publicum promulgata ab eo, qui curam habet communitatis cum intentione obligandi subditos.

Dicitur 1. *Rationis ordinatio*, quia lex est actus prudentiæ, quo legislator membra Reipublicæ inter se componit & mediis aptis dirigit ad suum ultimum finem. Unde 1. Ethic. cap. 9. lex dicitur: *Sermo ab aliqua prudentia & mente profectus.*

Dicitur 2. *Stabilis*, hoc est, non ad tempus, sed in perpetuum duratura, nisi abrogetur: quo differt lex à mandato vel præcepto, quod non est ita firmum & stabile; quia non solet dirigi nisi ad privatas personas aut familiam, quæ successu tem-

temporis extinguitur : Lex vero imponitur toti communitati, quæ numquam interit.

Ergo lex ligat non ſolum præſentes, ſed & eorum ſucceſſores, non vero præceptum aut mandatum.

Ergo defuncto Epiſcopo, ſtatuta ejus obligant, quandiu non revocantur à ſucceſſore. Secus ſentiendum de ejus mandatis, quæ non ſunt lata per modum legis aut ſtatuti.

Dicitur 3. *Ad bonum publicum*; quia poteſtas legislativa eſt à Deo, Rom. 13. v. 1. & Principibus, ſive Eccleſiaſticis, ſive Politicis conceſſa non in eorum privatam utilitatem, ſicut poteſtas dominativa Domini in ſervum & rem domeſticam, ſed in totius Reipublicæ ædificationem. 2. Cor. 10. v. 8. turpe enim eſt totum ad partem referri, cum pars naturaliter ordinetur ad totum. Unde 4. Ethic. c. 1. Leges ad Rempublicam ſunt accommodandæ, non Reſpublica ad Leges.

Ergo vera lex non eſt, nec ligat ſubditos, quæ contraria eſt juri vel naturali, vel divino.

Dices; hæc definitionis particula ſubditorum inobedientiam fovet, & ad ſeditionem inducit; familiare quippe eſt ſubditis conqueri ſe gravari legibus iniquis & ſuperfluis : Ergo.

Nego antec. namque 1. Non ex vulgi opinione, ſed ex Sapientum judicio æquitas legum penſanda eſt. 2. in dubio ſitne lex juſta an injuſta, utilis an ſuperflua? præſumptio debet eſſe pro Legislatore; quia, ut jam dictum eſt, in dubiis melior eſt conditio poſſidentis : Atqui legislator eſt in poſſeſſione regendi ſubditos : Ergo in hoc dubio non eſt ei deneganda obedientia, maxime cum ſubditi motiva & rationes ignorent,

propter quas leges feruntur. 3. Quamvis leges nonnumquam habeant aliud iniqui respectu unius aut alterius privati, justæ nihilominus censendæ sunt, cum toti communitati expediant. Si enim medicus laudatur, dum secundum artis regulas membrum alioquin sanum, cauterio inurit ut totius corporis saluti consulat, quidni & Legislator, qui lege sua nonnullos gravat ex necessitate procurandi boni publici?

Instas, cessante fine legis, ipsa quoque lex cessare dicitur: Ergo privatus non tenetur parere legi, quando est ipsi inutilis.

Distinguo antec. cessante fine legis universaliter & respectu totius communitatis, Concedo: cessante dumtaxat respectu quorumdam, Nego antecedens. Unde clericus, qui contra statutum Diœceseos manducat in taberna sub eo prætextu, quod tabernarius sit amicus, servetque temperantiæ & honestatis leges, nec proinde finis statuti in ipsum cadat, nihilominus peccat; quia finis ejusdem statuti in tota Diœcesi subsistit, rectusque ordo postulat, ut pars toti cohæreat.

Dicitur 4. *Promulgata*, id est, enunciata & intimata, regula enim morum innotescere debet: innotescit autem per promulgationem.

Ergo etiamsi ante promulgationem didicerint subditi quid Princeps decreverit, illud tamen decretum non habet rationem legis & regulæ observandæ, ad promulgationem autem necesse non est, ut lex singulis personis intimetur ex C. *Ad hæc.* De Prælatorum postulatione.

Ergo post promulgationem subditi tenentur diligentiam adhibere, ut discant quid lex ferat, peccantque si ex ignorantia vincibili illam transgrediantur. Di-

Dicitur 5. *Ab eo, qui curam habet communitatis.* Quibus verbis duo designantur in Legislatore necessaria. Primum ut sit superior; quia omnis lex est præceptum, quamvis non omne præceptum habeat rationem legis, ut jam observavimus: Atqui solus superior præcipere potest: Ergo. Secundum, ut jurisdictionem exteriorem habeat, hoc est ut præsit communitati perfectæ, v. g. Regno, Diœcesi. Quinam autem censeantur subditi, an & quomodo advenæ & peregrini, consule Tom. 3. de Legibus, part. 2. cap. 6.

Dicitur 6. *Cum intentione obligandi*, ut distinguatur lex à consilio, quod dari potest æqualibus ac superioribus; nec per se inducit obligationem. Lex vero cum præceptum contineat, non imponitur, nisi inferioribus & subditis.

Q. 2. *Omnis lex obligatne in conscientia & sub peccato?*

R. Obligat etiam aliquando sub peccato mortali, de lege naturali & divina nulla potest esse difficultas, cum transgressio illius sit vera Dei offensa, pugnaretque contra ejus voluntatem. Nam ex Tertulliano lib. 1. contra Marcionem cap. 26. *Deus necessario offenditur facto, quod non vult fieri, cum offensa sit comes frustratæ voluntatis.* De lege autem humana sive Ecclesiastica, sive civili, constat ex Apostolo Rom. 13. *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit; qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.*

Q. 3. *Unde colligitur legem obligare sub mortali peccato?*

R. Ex materiæ gravitate; nam vis & efficacia legis pendet à voluntate Legislatoris, quæ ut supponitur

ponitur recta, longe magis expetit ſervari ea, quæ ſunt graviora, ac proinde magis offenditur, ſi ea negligi contingat.

Ergo tranſgredi legem in re levi, levis eſt etiam culpa, niſi adſit formalis contemptus; nam ex Sancto Bernardo lib. de præcept. & diſp. cap. 8. *ubique culpabilis neglectus, & contemptus damnabilis;* quia qui contemnit, adverſus ſuperiorem ſe erigit, auctoritatemque ejus deprimit. *Porro ejuſmodi elatio*, inquit Sanctus Bernardus citato loco, *in minimis mandatis culpam facit non minimam, & convertit in crimen gravis rebellionis novum ſatis leve ſimplicis tranſgreſſionis. Non eſt enim id ipſum nolle obedire, & non obedire. Hoc quippe interdum erroris eſt, nonnumquam & infirmitatis: illud vero aut odioſæ pertinaciæ, aut contumaciæ non ferendæ.*

Dices: dantur leges pœnales, quæ non obligant ſub culpa, ſed ſolum ſub pœna: Ergo.

Nego antecedens; quia omnis pœna, ſi juſta ſit, ſupponit neceſſario culpam; niſi conſtet voluntatem Legislatoris non eſſe obligare ſub peccato. Unde autem conſtare poſſit conſule Tom. 3. de Legibus, part. 2. cap. 15. ubi plura de lege pœnali.

Q. 4. *Acceptatio legis eſtne neceſſaria, ut vim habeat obligandi?*

R. Minime, quia ſi leges vim & efficaciam acciperent à ſubditorum conſenſu, poteſtas legislativa minus eſſet penes ſuperiorem, quam penes ſubditos. Unde merito Alexander VII. & Clerus Gallicanus anno 1700. damnarunt hanc propoſitionem, ut ſcandaloſam, ſeditioſam, & Apolicæ doctrinæ contrariam, *Populus non peccat, etiamſi*

*abſque*

*absque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam.*

Ergo peccant, qui sine justa causa legi promulgatæ primi contradicunt, resistunt enim potestati obedientiam exigenti.

Dixi, *qui primi contradicunt*, 1. Quia licet cum debita reverentia Principi exponere, si quæ prævideantur ex lege incommoda secutura, & interim executionem differre. 2. Quia cum superior legi à se latæ non insistit propter subditorum resistentiam, præsumitur acquiescere, ut lex effectu careat; cum enim lex feratur in bonum publicum, optimi Principis est obligationem relaxare, quando videt legem à se latam turbare pacem, & vergere in boni publici detrimentum.

# CAPUT II.

## De divisione Legis.

Q. 1. *Quotuplex est Lex?*

R. Generatim dividitur in æternam, naturalem & positivam.

Q. 2. *Quid est Lex æterna?*

R. Est summa ratio, secundum quam Deus cuncta regit & gubernat, diciturque à sancto Bernardo Lex Dei, quam tanquam regulam divina ejus providentia sequitur in actuali rerum gubernatione.

Ergo, cum nemini liceat ignorare Dei existentiam & providentiam, notum quoque omnibus esse debet legem æternam existere; evidens quippe est Deum, utpote sapientissimum & optimum, ea regere, quæ ipse condidit & conservat.

Ergo

Ergo lex æterna una eſt, immutabilis, & indefectibilis, quia realiter eſt Deus ipſe, unus & immutabilis.

Ergo à lege æterna omnes leges derivantur; quia in regimine Monarchico omnes Miniſtri ad mentem & voluntatem Principis attendere debent, à quibus ſi devient, iniqua illorum judicia cenſentur. *Lex Dei*, inquit ſanctus Auguſtinus quæſt. 58. in Exod. *ſempiterna eſt, quam conſulunt omnes piæ mentes, ut quod in ea invenerint, vel faciant, vel jubeant, vel vetent, ſecundum quod illa incommutabili veritate perceperint.*

Q. 3. *Quid eſt Lex naturalis?*

R. Eſt legis æternæ fulgor & radius, creaturæ rationali à Deo impreſſus, dictans & præcipiens quid agere aut fugere debeat. *Unde patet*, inquit ſanctus Thomas prima ſecundæ qu. 91. art. 2. *quod lex naturalis nihil aliud eſt, quam participatio legis æternæ in rationali creatura*, quemadmodum illuminatio oculorum eſt ipſamet lux Solis in oculos ſeſe diffundens. *Hoc lumen*, inquit Sanctus Auguſtinus in Pſalm. 4. *eſt totum hominis, & verum bonum. Signatum autem dicit in nobis, tanquam denarius ſignatur Regis imagine, homo enim factus eſt ad imaginem & ſimilitudinem Dei.*

Q. 4. *Poteſtne deleri lex naturalis?*

R. Obumbrari quidem poteſt in concluſionibus, præſertim remotioribus, ut dictum eſt ubi de ignorantia Tract. de Act. Hum. ſed deleri omnino non poteſt; alioquin homo deſineret eſſe rationalis, & imago Dei. *Poteſt obumbrari*, inquit Tertullianus lib. de Anima cap. 41. *quia non eſt Deus; extingui non poteſt, quia eſt à Deo.*

Ergo cum natura rationalis una ſit ubique & in

in omnibus, lex quoque naturalis ubique & in omnibus eſt una, quamvis in applicatione propter varias circumſtantias ſit diverſa, ut docet Sanct. Thomas quæſt. 94. art. 4.

Q. 5. *Quid eſt lex poſitiva?*

R. Eſt ea, quæ legi naturali ſuperaddita eſt ex libera Legislatoris voluntate.

Q. 6. *Quomodo dividitur lex poſitiva?*

R. Dividitur in divinam & humanam.

Divina habet Deum auctorem, humana hominem.

Q. 7. *Quotuplex eſt lex divina?*

R. Duplex, ſcilicet ſcripta, diciturque lex vetus, Moſaica, quia per Moyſen promulgata eſt, vetus Teſtamentum: & lex gratiæ, non ſcripta atramento, ſed ſpiritu Dei vivi in eorum cordibus, qui eam receperunt, vocaturque lex nova, novum Teſtamentum.

Q. 8. *Quotuplex eſt lex humana?*

R. Duplex, alia eſt communis omnibus Nationibus, diciturque jus Gentium: alia, in qua non omnes conveniunt, & hæc, ſi à poteſtate Eccleſiaſtica procedat, dicitur lex Canonica, ſeu Eccleſiaſtica: ſi à poteſtate politica, dicitur lex civilis.

Q. 9. *Quotuplici modo lex naturalis diſtinguitur à lege poſitiva, ſive divina, ſive humana?*

R. Triplici; 1. Lex naturalis ſimul cum natura indita eſt, nihilque præſcribit, quod quiſque in corde ſuo (ſi attendere velit) cernere non valeat, v. gr. Deum colendum, parentes honorandos, nemini nocendum: lex vero poſitiva extrinſecus ſupervenit; & ordinat quæ ratio naturalis non dictaret obſervanda, v.gr. Baptiſmum ſuſci-

ſuſcipiendum, à carnibus abſtinendum diebus Veneris. 2. præcepta legis naturalis neceſſaria ſunt, nec pendent à libero Dei, aut cujuſvis Legislatoris voluntate : præcepta vero legis poſitivæ ſunt mere arbitraria. Deus v. g. nec prohibere poteſt juſtitiam, religionem, pietatem erga parentes, nec imperare mendacium, adulterium, odium proximi; hæc quippe repugnant naturæ tum divinæ, tum humanæ, quæ eſt ad imaginem Dei condita : ſed liberum illi fuit primo præcipere circumciſionem, eſum Agni Paſchalis; quæ ſunt legis poſitivæ, & eadem poſtmodum in lege nova prohibere. Hinc 3. & maxime quæ prohibentur lege naturali ſunt per ſe mala, & ideo prohibita, ut mendacium, injuſtitia &c. & quæ præcipiuntur, adeo ſunt neceſſaria, ut turpe eſſet ea prætermittere, v. g. amare Deum, colere parentes. Quæ verò vetantur lege poſitiva, per ſe ſunt licita, plerumque etiam indifferentia, nec mala evadunt, niſi quia prohibita, ut apud Judæos eſus carnis ſuillæ ac ſuffocatæ, & apud Chriſtianos opera ſervilia, carniſque eſus certis quibuſdam diebus. Similiter quæ eadem lege præcipiuntur, etſi aliquando ſint utilia, tamen neceſſaria non ſunt, nec eorum omiſſio repugnaret rationi, ſi non præciperentur, ut jejunium Quadrageſimale, cœlibatus Clericorum, &c.

Ergo ex craſſa ignorantia Clerici obmurmurant, aut obmurmurarent contra Diœceſeos ſuæ ſtatuta, quibus prohibentur venatio, ludus aleæ & chartarum, popinarum frequentatio & alia ſimilia, eo prætextu quod per ſe mala non ſint, ſed indifferentia ; nulli enim Clericorum ignorare licet

licet allatum discrimen legem naturalem inter & positivam, Prælatisque à Deo concessam potestatem statuendi & sanciendi, quæ ad bonum publicum promovendum expedire judicaverint.

Ergo lex naturalis est immutabilis, nullam abrogationem, derogationem, dispensationem admittit, nec adversus illam usu contrario præscribi potest; quia nunquam licet facere quæ per se mala sunt, quæve repugnant naturæ divinæ & rationali. Lex vero positiva iis modis mutari potest; quia præcepta ejus sunt arbitraria, pendentque ex libera Legislatoris voluntate.

Dices 4. Deus sæpius dispensavit in lege naturali; namque permisit 1. In prima generis humani generatione fratres in matrimonium ducere sorores. 2. Judæos auferre Ægyptiorum vasa pretiosa, & usuras ab alienis accipere. 3. Plures simul habere uxores, & matrimonia dissolvere, dato libello repudii. 4. Abrahamum immolare filium suum. 5. Prophetam Oseæ filios fornicationis suscipere ex meretrice. 6. Potestatem concessit Ecclesiæ dispensandi in votis & juramentis, quæ omnia sunt juris naturalis. Ergo lex naturalis Dei dispensatione mutari potest.

Distinguo antec. dispensavit improprie, mutando materiam legis, & efficiendo ut non pertineret ad legem naturalem, v. g. transferendo in aliquem dominium rei alienæ, Concedo: dispensavit proprie, permittendo v. g. ut quis rem alienam invaderet, Nego anteced. Itaque cum Deus sit rerum omnium Dominus; dedit Judæis Ægyptiorum divitias, & aliarum Gentium, à quibus usuras exigebant, (nisi tamen hoc poste-

rius toleraverit potius quàm concesserit.) Dedit Abrahamo potestatem sibi immolandi filium unigenitum : dedit Oseæ dominium in corpus meretricis, fecitque ut esset ejus uxor, ac etiamnunc ministerio Prælatorum condonat facta sibi promissa etiam juramento firmata : *Osee*, inquit sanctus Thomas quæst. 110. art. 8. *accedens ad uxorem fornicariam, vel mulierem adulteram non est mœchatus vel fornicatus; quia accessit ad eam, quæ sua erat secundum mandatum divinum, qui est author institutionis matrimonii.* Item Deus, utpote supremus societatis humanæ auctor & moderator, potuit quod non possunt homines ordini ab ipso instituto subditi, nempe justis de causis uni & eidem viro tribuere jus in corpora plurimum fœminarum, & libello repudii revocare quod prius concesserat; nec in extraordinaria illa dispositione violavit jura societatis humanæ, quemadmodum, cum operatur miracula, vim naturæ non infert, sed agit supra naturalem rerum ordinem, ut docent Theologi. At ubi materia legis est immutabilis, Deus nec proprie, nec improprie dispensare potest, v. g. permittere mendacium, perjurium, blasphemiam, idololatriam, quia illa semper per se sunt mala.

Dices 2. Præceptum observandi Sabbati ad legem naturalem pertinet, cum in prima Decalogi tabula tertium locum obtineat : Atqui præceptum illud, adveniente lege Evangelica, mutatum est : Ergo lex naturalis non est immutabilis.

Distinguo majorem : ad legem naturalem pertinet sub alio respectu, Concedo : sub omni respectu, Nego majorem. In præcepto itaque observandi Sab-

Sabbati duo ſunt diſtinguenda, nempe res ipſa quæ præcipitur, & tempus, quo executioni eſt demandanda. Præcipitur primo ut homo aliquamdiu vacet rebus divinis, & propriæ ſaluti proſpiciat: deinde determinatur tempus, quo id præſtare debeat, ſcilicet, dies Sabbati. Primum pertinet ad Legem naturalem; ratio quippe naturalis dictat propriæ ſaluti conſulendum, vacandum orationi & meditationi rerum cœleſtium, ne uſu rerum temporalium noſter in Deum amor tepeſcat, aut etiam extinguatur. Quod autem his ſpiritualibus exercitiis homo incumbat diebus Sabbatorum potius, quam aliis, pertinet ad Legem poſitivam; neque enim ratio dictat ejuſmodi dies præ cæteris neceſſario eſſe eligendos.

Ergo qui in Republica terrenis occupationibus die Dominica toti detinentur, niſi ſpiritale damnum, quod inde incurrunt, aliis hebdomadæ diebus reſarciant, contra Legem naturalem peccant & propriæ ſalutis periculum ſubeunt; opus enim ſalutis perficitur, non corporis, ſed animi viribus, quæ ſicut uberiori Dei cognitione & amore creſcunt; ita ejuſdem oblivione ſenſim evaneſcunt.

# CAPUT III.

## De Lege humana.

Q. I. *Præter Legem naturalem & divinam eſtne neceſſaria Lex humana?*

R. Affirmative; tum quia in humana ſocietate plura ordinanda occurrunt, tum circa cultum divinum, tum circa contractus, quæ lex divina

prætermittit, nec ex lege naturali necessario deducuntur: tum quia plures inveniuntur protervi & ad vitia proclives, qui, ut scribit Sanct. Thomas quæst. 96. art. 1. *Verbis de facili moveri non possunt. Necessarium ergo fuit quod per vim & metum cohiberentur à malo.*

Q. 2. *Lex humana debetne prohibere omnia vitia?*

Negat Sanct. Thomas cit. quæst. art. 2. Quia lex essentialiter est ordinatio ad bonum commune; Atqui lex humana omnia mala prohibens esset bono communi noxia, utpote observatu difficilia; in societate enim humana plures reperiuntur infirmi, quam sani: quæ autem possibilia sunt sanis, infirmis sunt moraliter impossibilia. Unde multiplicarentur transgressiones, & cives evaderent pejores, cum tamen sit legis officium illos efficere bonos. Ita S. Thomas.

Q. 3. *Quot modis lex humana potest desinere?*

R. Quatuor. 1. Per revocationem, aut aliam legem contrariam. 2. Per privilegium. 3. Per dispensationem. 4. Per consuetudinem.

Q. 4. *Quid est dispensatio?*

R. Est relaxatio juris communis cum cognitione causæ, facta in quibusdam casibus à Superiore ob rationabilem causam.

Dicitur 1. *Relaxatio juris communis*, ut distinguatur 1. ab interpretatione Legis, quæ est mera Legis explicatio, in qua Superior simpliciter & juridice declarat Legem ad casum sibi propositum non extendi, v. g. votum non obligare in iis circumstantiis. Vulgo tamen hæc interpretatio vocatur dispensatio, sed improprie; Prælatus quippe Legem naturalem, aut divinam non relaxat: 2. A privilegio, quod plerumque non est con-

contra, ſed præter legem, ut privilegium Clericale.

Dicitur 2. *Cum cognitione cauſæ:* quia lex non eſt relaxanda, niſi adhibita diligenti conſideratione, ut habetur cap. *Neceſſaria.* Cauſa 1. q. 7. per diſpenſationem enim plaga infligitur diſciplinæ, quod non debet fieri abſque magna cautione.

Dicitur 3. *In quibuſdam caſibus*, in quo differt iterum à privilegio, quod conceditur in perpetuum, & per modum legis.

Dicitur 4. *Facta à Superiore;* quia ex S. Thoma q. 97. art. 4. *Periculoſum eſſet, ut hoc judicio cujuslibet committeretur; & ideo ille, qui habet regere multitudinem, habet poteſtatem diſpenſandi in lege humana, quæ ſua auctoritate nititur.*

Ergo inferior non poteſt diſpenſare in Lege ſuperioris, niſi id ipſi ſit conceſſum vel jure, vel conſuetudine, vel delegatione, *Lex ſuperioris per inferiorem tolli non poteſt*, cap. *Romani.* Clementina, tit. de Elect. Et ratio eſt, tum quia Lex Superioris nititur ejus auctoritate; tum quia inferior ipſe Lege Superioris conſtringitur, eique parere debet ſicut cæteri.

Dixi. *Niſi id ipſi ſit conceſſum*, &c. Ex uſu enim, Epiſcopi diſpenſant in Canonibus & præceptis univerſalibus Eccleſiæ, niſi diſpenſatio ſit ſpecialiter reſervata Summo Pontifici.

Dicitur 5. *Ob rationabilem cauſam*, quia ex Concilio Tridentino ſeſſ. 25. cap. 18. de Reform. *Frequentius legem ſolvere, nihil aliud eſt, quam unicuique ad leges tranſgrediendas aditum aperire.* Et ſanctus Bernardus lib. 3. de Conſid. cap. 4. *Ubi neceſſitas urget*, inquit, *excuſabilis diſpenſatio eſt: ubi utilitas provocat, diſpenſatio laudabilis eſt, utilitas, dico, com-*

*munis, non propria: nam cum nihil horum est, non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio.*

Ergo peccant, qui sine causa dispensationes petunt, aut ut petantur consulunt, quia dispensatorem ad peccandum inducunt; peccatum autem illud ex natura sua est mortale, ut docent communiter Thologi; quia est in materia gravi, & contrarium bono publico. Dico, *ex natura sua;* quin potest esse veniale, vel ex ignorantia, vel ex levitate materiæ.

Q. 5. *Dispensatio sine causa estne valida?*

R. Si facta sit ab ipso Legislatore, vel ab ipsius successore, valida est, quamvis illicita; quia ex dictis lex positiva non habet vim obligandi, nisi ex voluntate Legislatoris. Si autem facta sit ab inferiore, irrita est, & prorsus nulla; quia inferior non potest dispensare secum in lege superioris: Ergo nec cum aliis. Nec præsumitur superior dedisse inferiori potestatem dispensandi sine causa in sua lege, cum non potuerit absque peccato ejusmodi potestatem concedere.

Ergo nulla est dispensatio sine causa à Summo Pontifice obtenta in voto, & juramento, censeturque subreptitia; quia lex voti & juramenti est Juris divini, cui subest Summus Pontifex.

Ergo sine causa valide non dispensaret Episcopus in impedimentis matrimonii; quia hujusmodi impedimenta sunt Leges universalis Ecclesiæ, quæ est supra Episcopum.

Quam plurimæ in praxi occurrunt difficultates circa dispensationes, præsertim quæ emanant à Sede Apostolica, quas attigimus tom. 3. de Legibus, cap. 11, 12. 13. & tom. 7. de Matrimonio, cap. 10.

Q. 6.

Q. 6. *Lex desinitne per quamlibet consuetudinem contrariam?*

Certum est adversus Legem naturalem, aut divinam positivam præscribi non posse per ullam consuetudinem, etiamsi supponatur universalis & omnium hominum memoria antiquior: tum quia utraque illa lex non pendet à voluntate hominum, ut pro eorum nutu & contrariis moribus mutari possit: tum quia Lex naturalis est ipsamet veritas & recta ratio, adversus quam agere est per se malum; Lex vero Evangelica ex Christi institutione permanebit usque ad consummationem seculi, Matth. 24. v. 14. Unde cap. *Qui contempta*, distinct. 8. hæc referuntur ex Sanct. Augustino: *In Evangelio Dominus ait, Ego sum veritas: non dixit; Ego sum consuetudo. Itaque cedat consuetudo veritati.* Et cap. *Frustra*, ex eodem S. Doctore, *Frustra quidem, qui ratione vincuntur, consuetudinem nobis objiciunt; quasi consuetudo major sit veritate.*

Ergo consuetudo, quæ in aliquibus Provinciis obtinuit lucrum percipiendi ex mutuata pecunia, etiam pupillorum, & mera corruptela est; quia adversatur Legi naturali & divinæ, *cui nemo præscribere potest, non spatia temporum, non patrocinia personarum, non privilegia nationum*, inquit Tertullianus lib. de Velandis Virginibus cap. 1. Frustra ergo opponuntur spatia temporum, *Cum tanto graviora sint peccata quanto diutius infelicem animam detinent alligatam*, ut habetur cap. *Cum tanto*, tit. de Consuetudine. Frustra patrocinia personarum illustrium & magni nominis; quia non ex personis legem, sed ex lege personas judicamus. Frustra privilegia Provinciæ, aut Nationis: quia, ut dicitur citat. cap. *Cum tanto*, quod est Grego-

rii IX. *Nemo sanæ mentis intelligit naturali juri (cujus transgressio periculum salutis inducit) quacumque consuetudine (quæ dicenda est verius in hac parte corruptela) posse aliquatenus derogari.* Itaque de lege humana dumtaxat potest esse quæstio, ad quam

R. Consuetudo præscribit adversus Legem humanam, modo tria concurrant. 1. Legislator non contradicat. 2. Sit universalis etiam apud Sapientiores: si enim Legislator, vel sanior pars communitatis resistit, consuetudo non præscribitur censeturque prævaricatio in legem. Hinc 3. quando non constat de voluntate Legislatoris, forte ignorat consuetudinem, vel ad illam non attendit. Ut consuetudo deroget Legi Civili, requiritur decennium; Legi vero Ecclesiasticæ spatium 40. annorum.

Q. 7. *Consuetudo potestne habere vim Legis, & esse regula morum?*

R. Potest, modo sit utilis bono publico, inductaque sit animo se obligandi: *Mos populi Dei*, inquit Sanct. Augustinus Epist. 36. alias 86. *& instituta majorem pro Lege sunt tenenda: & sicut prævaricatores Legum divinarum, ita & contemptores consuetudinum Ecclesiasticarum coercendi sunt.*

# CAPUT IV.

## De veteri Lege divina.

Q. 1. *Lex vetus fuitne bona?*

Negarunt Marcionitæ, deinde Manichæi & Priscillianistæ statuentes duo rerum principia; alterum malum, quod fingebant esse auctorem Legis veteris, & ideo malæ in eorum sententia;

tentia; alterum bonum, à quo exiit Lex Evangelica, & ſecundum eos bona. Adverſus quos

R. De fide eſt, Legem veterem fuiſſe bonam, & à Deo conditam, Rom. 4. v. 12. *Itaque lex quidem ſancta, & mandatum ſanctum, & juſtum & bonum.* Hebr. 1. *Multifariam multiſque modis Deus loquens olim in Prophetis.*

Dices 1. Deus Ezech. 10. de Lege veteri ſic loquitur, *Dedi eis præcepta non bona:* Ergo Lex vetus eſt mala.

Nego conſeq. Nam pater ad frangendam cervicem filii protervi laborioſa & duriora opera ipſi injungit, quæ ſecundum ſe ſpectata bona ſunt & utilia; comparate vero ad ea, in quibus exercet fratres ejus egregiæ indolis, bona non ſunt.

Dices 2. Gal. 3. Lex vetus eſt *ordinata per Angelos in manu mediatoris*, id eſt, Moyſis: Ergo non eſt à Deo.

Diſtinguo anteced. Per Angelos tamquam Dei miniſtros & ejus nomine agentes & loquentes: per Moyſen vero tamquam Legis promulgatorem, Concedo: per Angelos & Moyſen tamquam Legis auctores, Nego antecedens; nam Moyſes Exod. 24. *Narravit Plebi omnia verba Domini, atque judicia; reſponditque populus una voce, omnia verba Domini, quæ locutus eſt, faciemus.*

Q. 2. *Quotuplicis generis erant præcepta in Lege veteri?*

R. Triplicis. 1. Moralia, quæ pertinent ad morum Diſciplinam, digito Dei deſcripta in duabus Tabulis, Exod. 20. ſolentque dici Decalogus, eo quod ſint numero decem. 2. Cæremonialia, quæ cultum Dei ſpectant, ut Sacrificiorum & Purificationum Leges. 3. Judicialia, quæ

ſunt Leges Civiles & Politicæ, quibus Judæorum ſocietas regebatur.

Q. 3. *Quare Deus Legem naturalem in tabulis ſcribi voluit, cum ex dictis in cordibus hominum ita ſit expreſſa, ut omnino deleri non poſſit?*

Reſpondet S. Auguſtinus Enarr. in Pſalm. 57. *Scriptum eſt in tabulis, quod in corde non legebant: non enim ſcriptum non habebant, ſed legere nolebant. Oppoſitum eſt oculis eorum, quod in conſcientia legere cogerentur:* Adde quod concupiſcentia & affectus inordinati, etſi Legem naturalem omnino delere non poſſint, illam tamen valde obſcurant rationemque ita perturbant, ut facile homo malum tamquam bonum apprehendat. Unde Apoſtolus Rom. 7. ait, *Concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret*, non concupiſces.

Q. 4. *Lex vetus obligabatne omnes Gentes?*

R. Præcepta Decalogi, cum ſint Legis naturalis, omnes obligant; ſed præcepta cæremonialia & judicialia ſolis data ſunt Judæis, Deut. 4. *Quæ eſt alia gens tam inclyta, quæ habeat cæremonias & juſta judicia?* Gentilibus tamen licebat amplecti Legem quamvis ſine ea abſolute ſalvari potuiſſent, Exod. 12. v. 48.

Q. 5. *Lex vetus debuitne in æternum durare?*

R. Minime; ſed data eſt ad tempus, *donec veniret ſemen, cui promiſerat;* Galat. 3. v. 19. tum quia finis Legis eſt Chriſtus, Rom. 10. v. 4. Atqui obtento fine, ceſſare debent ea, quæ ſunt ad finem tum quia Lex erat umbra futurorum, Hebr. 10. v. 1. Atqui fulgente luce & veritate, evaneſcunt umbræ & figuræ.

Q. 6. *Quando Lex mutata eſt?*

R. 1. Abrogata eſt in morte Chriſti; quia Lex no-

nova tunc ſancita eſt, & novum Teſtamentum conditum, Hebr. 9. v. 16. & 17. *Ubi teſtamentum eſt, mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris; teſtamentum enim in mortuis confirmatum eſt.* 2. Deſit obligare Judæos die Pentecoſtes, quo Lex Evangelica promulgata eſt, ut patet ex c. 2. Act. tunc enim Lex nova obligare cœpit, & conſequenter Judæi ex illo tempore veteri Lege non fuerunt conſtricti.

Supereſt gravis difficultas utrum ſtatim poſt promulgatum Evangelium Lex vetus fuerit mortifera, adeo ut cultus ejus fuerit ſuperſtitioſus, nec obſervari potuerit abſque peccato?

Affirmavit S. Hieronymus Epiſtola, quæ eſt 75. inter Epiſtolas S. Auguſtini, ubi contendit S. Petrum & alios Apoſtolos ea uſos ſimulatorie, hoc eſt non in honorem ejuſdem Legis, nec ad Dei cultum, quemadmodum ſi quis nunc à ſuffocato abſtineret, non Religionis, ſed ſolius ſanitatis cauſa, vultque S. Doctor, S. Petrum à S. Paulo reprehenſum, Galat. 2. in ſpeciem tantum & ex compoſito, ut per ejuſmodi reprehenſionem Judæi legalibus nimis addicti, intelligerent ea non amplius eſſe ſervanda. Sed patet ex cap. 8. lib. 1. quem ſcripſit idem ſanctus Hieronymus adverſus Pelagianos, ipſum tandem deſcendiſſe in ſententia Sanct. Auguſtini, quæ eſt communis Catholicorum, nempe obſervationem Legis veteris aliquamdiu poſt Pentecoſten fuiſſe per ſe licitam, cum ipſi Apoſtoli eam obſervaverint. Sanctus Paulus Timotheum circumcidit Act. 18. verſ. 23. Ritus purificationis Legalis obſervavit ſuadentibus Sanct. Jacobo, & Senioribus, Act. 21. v. 26. Quin Apoſtoli in Concilio Hieroſolymitano Act. 15. v. 29. præceperunt eis, qui ex Gentibus Religionem

gionem Chriſtianam amplexi fuerant, ut abſtinerent ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine ſuffocato, & fornicatione, quam Gentiles crimen non exiſtimabant, quamvis ejus prohibitio pertineat ad Legem naturalem. Quod autem hæc Apoſtolica Conſtitutio, quoad priora capita ſit lata dumtaxat ad vitandum Judæorum ſcandalum, patet, tum ex cap. 14. ad Rom. tum ex cap. 10. 1. ad Cor. ubi Apoſtolus cibis hujuſmodi uti permittit, quando id fieri poteſt abſque aliorum ſcandalo.

Dici autem non poteſt iſta per ſimulationem facta & dicta ab Apoſtolis, cum ejuſmodi ſimulatio fuiſſet mendacium & quidem grave. Aſſumere enim ſignum falſæ Religionis, v.gr. coram idolo thus incendere, etiam ſine animo colendi idolum, eſt grave peccatum contra Religionem: Atqui in hypotheſi S. Hieronymi, quod Lex fuiſſet ſuperſtitioſa & mortifera, Apoſtoli Legalia cum Judæis obſervantes, tanti criminis reos ſe conſtituiſſent.

Certo certius eſt ergo Apoſtolos ex animo obſervaſſe Legalia, *non ex neceſſitate ſalutis*, *ſed ex conſuetudine ſolemnitatis*, inquit S. Auguſtinus, hoc eſt, ut Synagoga honorifice ſepeliretur, perſuaſum redderent Legem veterem per ſe non eſſe malam, & Judæos ſuis ritibus valde addictos facilius ad fidem adducerent.

Dices: Apoſtolus ait Gal. 5. v. 2. *Si circumcidamini*, *Chriſtus vobis nihil proderit.* v. 4. *Evacuati eſtis à Chriſto*, *qui in Lege juſtificamini*, *à gratia excidiſtis*, v. 9. *Modicum fermentum totam maſſam corrumpit*, hoc eſt, minima legis obſervatio Evangelium Chriſti pervertit: Ergo obſervatio Legis tem-

tempore Apoſtolorum vere fuit illicita & mortifera.

Diſtinguo conſequens : Fuit illicita & mortifera in iis, qui illam credebant ad ſalutem neceſſariam, quemadmodum docebant Ebionitæ, Cerentiani, & Nazaræi, adverſus quos ſtrenue militavit Apoſtolus, ac propterea multas perſecutiones ſuſtinuit, Concedo : fuit per ſe illicita & mortifera : Nego conſequentiam. Namque ut jam obſervavimus, Apoſtolus Rom. 14. & 1. Cor. 10. permittit fidelibus veſci carnibus immolatis, ubi id fieri poteſt abſque infirmorum offenſione, prohibet vero juxta Conſtitutionem Apoſtolicam, Act. 15. ſi inde alii ſcandalum patiuntur. *Si quis autem dixerit*, inquit 1. Cor. 10. v. 28. *hoc immolatum eſt Idolis, nolite manducare, propter illum qui indicavit, & propter conſcientiam : conſcientiam autem dico non tuam, ſed alterius.* Atque ea ratione ipſe Apoſtolus, qui circumciderat Timotheum, numquam adduci potuit, ut Titus circumcideretur Gal. 2. v. 3. & 5. quia in uno erat ſcandali periculum, non in altero. Quod periculum cum Sanct. Petrus non ſatis caviſſet ex inadvertentia, palam in faciem ei reſtitit. *Quia reprehenſibilis erat*, Gal. 2. v. 11. Sed in illa reprehenſione *rarius & ſanctius exemplum Petrus poſteris præbuit*, inquit Sanct. Auguſtinus Epiſt. 82. *quo non dedignarentur . . . . etiam à poſterioribus corrigi ; quam Paulus, quæ confidenter auderent etiam minores majoribus pro defendenda Evangelica veritate, ſalva fraterna charitate, reſiſtere.* Porro certum eſt peccatum illud non fuiſſe lethale, cum S. Petrus & cæteri Apoſtoli eſſent in gratia confirmati.

Q. 7. *Quando ergo obſervatio Legalium evaſit mortifera?*

R. Communior eſt ſententia evaſiſſe mortiferam à deſtructione Templi Hieroſolymitani: tum quia Synagoga tunc temporis fuit omnino extincta; & ex tunc ceſſarunt Sacrificia Aronica, & alia Judæorum ſolemnia: tum quia Evangelium jam erat prædicatum in univerſa creatura, quæ ſub cœlo eſt, Col. cap. 1. v. 23.

# CAPUT V.

## De Lege Evangelica.

Q. 1. *Quotuplici modo accipi poteſt Lex Evangelica?*

Reſpondet Sanct. Thomas prima ſecundæ quæſt. 106. art. 1. dupliciter accipi. 1. Pro ipſamet gratiæ & charitatis largitione. 2. Pro doctrina ſive verbo, ſive ſcriptis tradita tamquam ſigno quo nobis innoteſcit gratia, quæ per Chriſtum facta eſt, Joan. 1. v. 17. Sic in civilibus teſtamentum duobus modis ſumitur. Pro ipſamet donatione facta, cauſa mortis. 2. Pro inſtrumento ſeu ſcriptura, qua teſtator ſignificat hanc fuiſſe ultimam ſuam voluntatem. Verba ſunt Angelici Doctoris, *Quod eſt potiſſimum in Lege novi Teſtamenti, & in quo tota ejus virtus conſiſtit, eſt gratia Spiritus Sancti, quæ datur per fidem Chriſti: & ideo principaliter Lex nova eſt ipſa gratia Spiritus Sancti . . . . Habet tamen Lex nova quædam ſicut diſpoſitiva ad gratiam Spiritus Sancti, & ad uſum hujus gratiæ pertinentia, quæ ſunt quaſi ſecundaria in Lege nova, de quibus oportuit inſtrui fideles Chriſti & verbis & ſcriptis, tam circa credenda, quam circa agenda.*

Q. 2.

Q. 2. *Quomodo definitur lex Evangelica?*

R. Describi potest, gratia per Spiritum Sanctum cordibus indita, qua creduntur & amantur, quæ Christus nos docuit.

Dicitur 1. *Gratia*, qua voce Lex nova distinguitur à veteri, *quia Lex per Moysen data est; gratia & veritas per Jesum Christum facta est*, Joan. 1. vers. 17.

Dicitur 2. *Cordibus indita*; sic enim de ea habetur Jerem. 31. & Hebr. 8. v. 10. *Ecce dies veniunt, dicit Dominus; & feriam domui Israel & domui Juda fœdus novum ...... Dabo Legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam.*

Dicitur 3. *Per Spiritum Sanctum*, ut Lex Evangelica distinguatur etiam à Lege naturali, quæ ita est indita, ut sit innata, & refulgens instar cujusdam radii à principiis naturæ rationalis, quæ cum sit per peccatum originale vitiata & debilitata, Lex ab ipsa emanans, infirma quoque sit necessum est. At Lex Evangelica, 1. est naturæ rationali superaddita, & in cordibus *scripta non atramento, sed Spiritu Dei vivi*, 2. Cor. 3. v. 3. 2. Obscuratam legem naturalem illustrat, & debilitatas naturæ vires reparat, auget ac perficit, *virtus enim Dei est in salutem omni credenti*, Rom. 1. v. 16.

Dicitur 4. *Qua creduntur & amantur*, quibus vocibus significatur Legem novam non solum ostendere, sicut veterem, quæ sint credenda, amanda, & fugienda; sed etiam dare, ut illa credantur, amentur, & ista rejiciantur. Hinc dicitur Rom. 8. vers. 2. *Lex spiritus vitæ in Christo Jesu*: Lex vero vetus: *ministratio mortis litteris deformata in lapidibus*, 2. Cor. 3. v. 7.

Dici-

Dicitur 5. *Quæ Christus nos docuit*, ut ostendatur materiam circa quam versatur Lex Evangelica, seu Fides per dilectionem operans, esse ea omnia, quæ Christus verbo docuit, & Apostoli postmodum magna ex parte scripto tradiderunt.

Dices : Gratiæ non convenit definitio Legis, non enim est ordinatio rationis ad bonum commune, facta à superiore, habens vim obligandi : Ergo gratia proprie non est Lex.

Nego antecedens, gratia quippe est ordinatio, vel efficax vel sufficiens, facta à Deo summa ratione ad finem ultimum supernaturalem, quo nihil est melius, & quisquis ab illo ordine deficit, peccat, & reus pœnæ efficitur.

Instabis : Lex Evangelica data est omnibus : Atqui hæc gratia paucorum est : Ergo non est lex Evangelica.

Distinguo majorem; Lex Evangelica data est in omnibus, id est, lata est pro omnibus, Concedo : Recepta est ab omnibus, Nego majorem; scriptum quippe est de Spiritu Sancto, per quem charitas diffunditur in cordibus, *Quem mundus non potest accipere*. Joan. 14. v. 17. nomine autem mundi, interprete Sanct. Augustino, Tract. 74. in Joan. significat mundi dilectores & concupiscentiis carnis servientes.

Ergo sicut erant in Lege veteri, qui pertinerent ad Evangelium, ut SS. Patriarchæ & Prophetæ Deo servientes in novitate Spiritus & non in vetustate litteræ : ita in Lege Evangelica plures non re, sed nomine dumtaxat Christiani, pertinent ad legem veterem, utpote qui non receperint, nisi litteram Legis Evangelicæ, jugum ipsis

ipsis gravissimum, quia ex Apostolo Rom. 8. *Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est ejus.*

Q. 3. *Lex Evangelica estne præceptiva?*

Negant Pseudoreformati, contenduntque nihil præcipi in Evangelio præter fidem, seu fiduciam in promissionibus Christi, quam impietatem proscripsit Concilium Tridentinum sess. 6. Can. 19. & 21. Quare

R. De fide est legem Evangelicam multa præcipere præter fidem, idque patet vel ex cap. 5. Matth. ubi Christus plura tradit præcepta, subditque. *Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in Regno Cœlorum.*

Ergo per fidem in Christum salvamur, quemadmodum Æger desperatus ab omnibus Medicis, uno excepto, cui credidit & sanatus est: annon recte diceretur sanatus per fidem in Medicum? Per quam autem fidem? An per fidem inertem & otiosam? Imo si Medici præcepta contempsisset, visus esset non habuisse in eum fidem: Ergo fides operans illum à morbo liberasset.

Similiter humanum genus peccato primi Parentis vulneratum: nec Moyses per plura Legis præepta, nec cæteri Dei Prophetæ curare potuerunt. Prædicatus est Salvator mundi, & quotquot in illum credidere, per fidem in ipsum salvi facti sunt: per fidem, inquam, quæ per charitatem operatur.

Dices: *ubi Spiritus Domini, ibi libertas.* 2.Cor. 3. Ergo.

Distinguo antecedens: Libertas à timore servili, à peccato & à jugo veteris Legis, Concedo:

ab omni præcepto, Nego antecedens. *Nolite errare*, inquit Apoſtolus 1. Cor. 6. v. 9. *neque fornicarii*, &c. *Regnum Dei poſſidebunt.*

Q. 4. *Quotuplicis generis ſunt præcepta Legis Evangelicæ?*

R. Triplicis: alia ſunt fidei, ut præceptum credendi Myſterium Trinitatis, Incarnationis, &c. alia moralia, quæ continentur in Decalogo, quæque Chriſtus ſua auctoritate confirmavit & explicuit, Matth. 5. Unde ſi quæ in iis occurrat difficultas, eorum interpretatio quærenda eſt ab Eccleſia, & à Patribus, meritoque damnata eſt à Clero Gallicano anno 1700. iſthæc quorundam modernorum propoſitio, *Doctrina morum magis à junioribus petenda.* Alia denique ſunt præcepta cæremonialia, quæ ſpectant uſum Sacrificii & Sacramentorum.

Q. 5. *Lex nova eſtne alia à veteri?*

Reſpondet S. Thomas prima ſecundæ quæſt. 107. art. 1. non eſſe aliam ſecundum ſubſtantiam & eſſentialia, ſed differre ſolum in accidentalibus, ſicut imperfectum differt à perfecto, puer v. g. à viro, quia utraque lex habet eundem Legiſlatorem, nempe Deum, eundem finem, eadem præcepta ſcilicet fidei in Chriſtum & charitatis, in dilectione enim Dei & proximi tota Lex pendet & Prophetæ, Matth. 22. v. 4.

Lex ergo vetus differt à nova in accidentalibus, quatenus erat diſciplina rudior, puerorum imbecillitati accommddata, qui, cum non alliciantur virtutis honeſtate, neque intelligant nobiles fructus, quæ ex illa percipiuntur, urgenti ſunt pœnarum timore, & incitandi infantibus quibuſdam promiſſis; Lex quippe eadem Myſteria, quæ

quæ nunc explicite credimus, obſcure & ſub figurarum velamine commendabat, carnaleſque Judæos tum pœnarum temporalium metu, tum terrenæ felicitatis pollicitatione impellebat ad ea, quæ virtutis ſunt. At ubi venit plenitudo temporis, & ſplendidior effulſit lux Evangelicæ prædicationis, *jam non ſumus ſub Pædagogo*, ait Apoſtolus Gal. 3. diſpelluntur veteres umbræ, ſpernuntur mundi terricula & promiſſa, unus animarum ardor, rapere Regnum Cœlorum: unus timor, à tanta ſpe excidere. *Non contemplantibus nobis quæ videntur, ſed quæ non videntur*, 2. Cor. 4. v. 18. Unde tota Chriſtianorum vita & actio eſt in Fide, Spe, & Charitate, de quibus nunc dicendum.





# Tractatus DE VIRTUTIBUS THEOLOGICIS FIDE, SPE, ET CHARITATE.

## CAPUT PRIMUM.

### De definitione & divisione virtutis Theologicæ.

Q. 1. *Unde virtus dicitur Theologica?*

R. A nomine Græco Θεὸς, Latine *Deus;* quia omnis virtus Theologica habet Deum pro objecto.

Q. 2. *Quomodo definitur virtus Theologica?*

R. Definitur virtus infusa, quæ habet Deum pro objecto materiali primario, & aliquod ejus attributum pro formali.

Dicitur 1. *Virtus infusa*, ut distinguatur à virtute naturali, quæ potest naturaliter acquiri, cum vir-

virtus Theologica ſit omnino ſupernaturalis, & ſpeciale Dei donum.

Dicitur 2. *quæ habet Deum pro objecto materiali primario;* quia omnis virtus Theologica primario verſatur circa Deum, & ſecundario circa alias res à Deo revelatas. Fide v. g. primario credimus Deum eſſe unum trinum, ſecundario ſeptem eſſe Sacramenta, Spe primario ſperamus beatitudinem, quæ conſiſtit in Dei poſſeſſione, ſecundario neceſſaria gratiæ auxilia ad conſequendam beatitudinem, Charitate primo diligimus Deum, ſecundo proximum.

Dicitur 3. *& aliquod ejus attributum pro formali,* quia ex ſæpius dictis objectum formale eſt motivum & ratio ſub qua habitus vel actus verſatur circa objectum ſuum materiale, v. g. objectum formale artis Medicæ eſt ſanabilitas; quia res Medica verſatur circa corpus naturale ſub hac ratione, ſcilicet quatenus eſt ſanabile: Atqui virtus Theologica verſatur circa ſuum objectum materiale ſub ratione & motivo alicujus divini attributi; credimus v. g. quæ Deus revelavit propter ſummam ejus veracitatem: ſperamus Dei poſſeſſionem, quia Deus eſt ſummum noſtrum bonum, Deum primo charitate diligimus; propter infinitam bonitatem, quæ in eo eſt, deinde proximum propter eandem Dei bonitatem, qua vult ipſum ſalvum fieri: quemadmodum propter patremfamilias nobis chariſſimum diligimus & charos habemus ejus filios & domeſticos. Ergo omnis virtus Theologica habet pro objecto formali aliquod Dei attributum; atque ea ratione diſtinguitur à virtutibus moralibus infuſis, quæ

pro objecto tum materiali, tum formali habent bonum creatum.

Q. 3. *Cur virtutes Theologicæ non dicuntur morales, cum longe perfectiori modo mores dirigant?*

R. Sunt quidem morales; ſed proprium nomen ſibi vindicant, tanquam nobiliſſimæ virtutum ſpecies, quemadmodum homo, licet ſit & ipſe animal, quia tamen habet aliquid præſtantius, ſpeciali nomine vocatur.

Q. 4. *Quot ſunt virtutes Theologicæ?*

R. Tres, ſcilicet Fides, Spes, & Charitas, quia tres illæ virtutes, nec aliæ habent Deum pro objecto materiali & formali.

Dices: Religio verſatur circa Deum; cum tota ſit ad illum colendum. Ergo.

Nego antecedens; Religio enim verſatur circa cultum Deo exhibendum, quemadmodum miſericordia circa eleemoſynam pauperi erogandam; Ergo ſicut pauper non eſt objectum miſericordiæ, ſed finis, cui eleemoſyna tribuitur; ita Deus non eſt objectum Religionis, ſed finis, cui honos & cultus exhibentur.

Ergo virtutes Theologicæ præſunt omnibus virtutibus moralibus; quia pro objecto habent finem omnium virtutum moralium, ſcilicet Deum, ad quem omnes virtutes morales tendunt, tanquam media: quemadmodum enim ars equeſtris, quæ immediate occupatur ad regendum equum, imperat arti ſcenofactoriæ & ceteris ipſi inferioribus; ita Fides, Spes & Charitas, quæ circa Deum verſantur, imperant omnibus virtutibus moralibus. *Sancti per fidem vicerunt Regna, operati ſunt juſtitiam*, Hebr. 11. *Omnia veſtra in charitate fiant.* 1. Cor. 6.

In

In arduis autem & adversis spem *sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam*, Hebr. 6. sicque tota vita Christiana & actio est in Fide, Spe & Charitate, ut supra diximus.

Ergo virtutes Theologicæ non consistunt in medio; quia cum habeant objectum infinitum, in iis non potest esse excessus, sed solum defectus. Notum est S. Bernardi effatum, modus diligendi Deum, est diligere sine modo. Contra vero in virtutibus moralibus servanda est mediocritas, quia habent objectum creatum & finitum, ac proinde moderate diligendum. Unde potest quis in cultu divino esse nimius & superstitiosus, & ultra modum abstinere à cibo, compati miseriis alterius, nempe in præjudicium boni communis, *pauperis non misereberis in judicio.* Exod. 23.

## CAPUT II.

### De Fide.

Q. 1. *Quid est Fides?*

R. Duplex in Scholis profertur Fidei definitio.

Prima est inspirata & dictata à Spiritu Sancto, Hebr. 11. v. 1. in hunc modum, *est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.*

Dicitur 1. *Substantia*, quia sicut substantia sustentat accidentia, ita Fides est fundamentum & basis rerum, quas speramus. Græce pro substantia habetur hypostasis, id est, subsistentia; quia per fidem futura bona quæ speramus, in mente nostra subsistunt, tanquam præsentia.

 Dici-

Dicitur 2. *Argumentum non apparentium:* id eſt, convictio; quia facit fides, ut res, quæ non apparent, propemodum cernamus, ac ſi eſſent evidenter præſentes.

Ideo autem Apoſtolus fidem deſcribit per ordinem ad res ſperandas; quia officium fidei eſt dirigere actiones voluntatis ad vitam æternam, non quidem ſecundum dictamen rectæ rationis, (illud enim ad prudentiam pertinet) ſed juxta verbum Dei, & regulas ab ipſo revelatas: virtus enim recte definitur per ordinem ad ſuum actum, charitas v. g. definitur virtus inclinans ad diligendum Deum ſuper omnia, & proximum ſicut ſeipſum.

Ergo Fides Chriſtiana proprie & ſtricte ſumpta non eſt firmus aſſenſus quibuslibet rebus à Deo revelatis, v. g. quod canis ſecutus ſit Tobiam peregrinantem, & domum reverſus blandimento ſuæ caudæ lætitiam prætulerit, Tob. 11. quamvis enim illud & ſimilia Fide divina credi debeant (utpote à Deo revelata,) Fides tamen illa ad mentem Apoſtoli, non eſt Chriſtiana, quia res ſic creditæ, nec ſunt ſperandæ, nec diligendæ.

Ergo Fides eſt habitus practicus, ſicut prudentia; totus enim eſt ad dirigendas actiones humanas juxta Verbum Dei.

Altera affertur fidei definitio magis exacta ſecundum Dialecticæ regulas, nempe, Fides eſt virtus Theologica divinitius infuſa, qua firmiter aſſentimur propter divinam veritatem omnibus, quæ Deus revelavit, & nobis per Eccleſiam credenda propoſuit.

Q. 2.

Q. 2. *Quare in definitione additur*, nobis Ecclesia credenda proposuit?

R. Quia ad fidem concipiendam necesse non est, ut Deus per se cuilibet immediate revelet, quemadmodum contendunt Novatores docentes neminem teneri credere voci Pastoris, nisi Spiritus Sanctus ipsis intus revelet vera esse quæ dicuntur, quem errorem longe absurdissimum & pernitiosissimum confutavimus Tom. 1. in Prolegomenis, cap. 7. §. 4.

Dixi, *Cuilibet immediate*, ut innuerem immediatam revelationem aliquando esse necessariam; ut in Moyse, qui Legem à Deo immediate acceptam Israelitas docuit, & in Apostolis, qui cum à Christo immediate edocti essent, universum orbem suis prædicationibus ad fidem attraxerunt.

Cum igitur Religione jam stabilita, Deus per seipsum credenda singulis immediate non revelet, sequitur nos ad fidem concipiendam aliquo medio debere fieri certiores rem fuisse à Deo revelatam, ac proinde in hoc statu præter revelationem requiri fidei propositionem.

Est autem duplex Fidei propositio: alia privata, quæ solet fieri à parentibus in familia, à Ludimagistro in Schola, à Parocho in Parœcia, ab Episcopo in Diœcesi: alia publica, quæ fit à communi fidei Magistro, & supremo controversiarum Judice, nempe universali Ecclesia.

Discrepant ambæ illæ propositiones, namque privata propositio quantumcumque videatur credibilis, absolute tamen potest esse falsa cum fiat à privata persona, quæ falli potest & fallere: publica vero propositio est infallibilis auctoritatis.

Q. 3. *Quodnam est objectum fidei?*

R. Materiale adæquatum sunt res divinitius revelatæ, primarium est Deus: formale vero est veracitas divina, seu veritas Dei in dicendo: Ergo à tempore Apostolorum articuli seu propositiones Fidei non creverunt quoad substantiam; quia Ecclesiæ non fit nova revelatio, cum Christus omnia revelaverit Apostolis & Discipulis suis, Joan. 15. v. 15. *Omnia quæcumque audivi à Patre meo, nota feci vobis.* Et cap. 16. v. 13. *Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Unde Patres in Conciliis Generalibus non expectant novam revelationem; sed ex Scripturis & Traditionibus definiunt quæ sint credenda & agenda.

Dixi, *quoad substantiam;* quia certum est Ecclesiam ea quæ fuerunt ab Apostolis obscurius tradita, in dies magis explanare ob nascentes hæreses & controversias, quo fit ut plebs successu temporis evadat doctior.

Ergo fides non est habitus compositus, sicut habitus disciplinarum naturalium, sed est simplicissimus; quia unicum ac simplicissimum habet formale objectum, sicut Spes, & Charitas.

Ergo in eo, qui vel unam fidei propositionem contumaciter negat, aut in dubium revocat, ut hæretici, nulla remanet fides Theologica; quia fides Theologica non potest stare sine objecto suo formali: Atqui objectum formale fidei, nempe Dei revelatio per Ecclesiam proposita, non afficit, nec movet hæreticum: Ergo Hæreticus hoc ipso, quo pertinaciter negat unam fidei propositionem, cæteras non credit fide Theologica, sed humana dumtaxat, quemad-

modum

modum rusticus per Philosophiæ scientiam non cognoscit Lunæ eclypsim; quia causam illius ignorat. Sic qui vel unum hominem odit, aut in aliquo desperat, charitatem aut spem Theologicam prorsus amittit, ita ut alios jam homines non nisi humano affectu diligat, aut in cæteris non speret, nisi humana fiducia.

Q. 4. *Ubi continentur ea, quæ Deus revelavit Ecclesiæ?*

R. In Scriptura & Traditione.

Q. 5. *Quid est Scriptura?*

R. Est verbum Dei scriptum ipso afflante, id est inspirante & ad scribendum movente. Vide multo plura Tom. 1. in Prolegomenis cap. 6. ubi de variis sensibus scripturæ, de ejus divisione & de variis ejus editionibus.

Ergo Canones & Symbolum Apostolorum, in materia fidei non sunt Scriptura sacra licet contineant verbum Dei, quia non sunt scripta Spiritu Sancto afflante, sed solum assistente, ne irreperet error.

Q. 6. *Quid est Symbolum?*

R. Est brevis fidei summa seu regula collecta ex variis articulis fidei, & fidelibus proposita tanquam signum Christianæ & Catholicæ professionis.

Q. 7. *Quotuplex est Symbolum?*

R. Quatruplex, scilicet Apostolorum, quod ab Apostolis conscriptum est: Nicænum, quod in Concilio Nicæno est editum; Constantinopolitanum, quod à Nicæno non differt nisi aliqua additione facta in Concilio Constantinopolitano. Hinc dicitur aliquando Constantinopolitanum, aliquando Nicænum: Symbolum Sanct. Athanasii, quod est ab Ecclesia receptum, proponiturque

turque in Concilio Florentino tanquam regula fidei.

Q. 8. *Quid eſt articulus fidei?*

R. Eſt propoſitio fidei primaria immediate revelata, ab initio explicite propoſita ad credendum, & conſectarias quaſdam propoſitiones in ſe continens, quemadmodum membrum, quod eſt pars corporis præcipua, complectitur carnem, oſſa, nervos, & quæ ſunt corporis particulæ.

Ergo non omnis propoſitio fidei eſt articulus; quia non omnes propoſitiones ſunt primariæ; ut iſta, *Saul fuit Rex Iſrael;* nec fuerunt ab initio expreſſe ad credendum propoſitæ, ut propoſitiones, quas nunc primum definit Eccleſia, nec alias in ſe continent, ſicut aliquando articulus, ut videre eſt in quarto articulo Symboli Apoſtolorum, *Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus:* quia qui credit Chriſtum fuiſſe paſſum, abſque difficultate credet cætera, quæ in illo articulo continentur.

Q. 9. *Quid eſt Traditio?*

R. Eſt verbum Dei ſine ſcripto traditum Eccleſiæ. Quotuplex autem ſit traditio, & utrum neceſſario ſit admittenda; diximus in Prolegomenis cap. 7. §. 1. & 2.

Q. 10. *Quid eſt Eccleſia?*

R. Eſt cœtus fidelium baptizatorum, tam corpori reliquo, quam ſuo capiti viſibili in terris legitime adhærentium. Supremum autem Eccleſiæ caput viſibile eſt Romanus Pontifex.

Ergo Eccleſia eſt corpus Monarchicum admixtum Ariſtocratico; quia Chriſtus non unum conſtituit, qui eam regeret, ſed plures, nempe ſanctum Petrum Matth. 16. v. 18. & 19. cui ſuccedit

ſum-

ſummus Pontifex Romanus; & alios Apoſtolos, Matth. 18. v. 18. quibus ſuccedunt Epiſcopi; & ſeptuaginta duos Diſcipulos, Luc. 10. v. 1. quibus ſuccedunt Parochi. Hi omnes à Chriſto poſiti ſunt ad regendam Eccleſiam, ſed cum ſubordinatione.

Ergo Hæretici non ſunt in Eccleſia, quia non ſunt fideles, nec Cathecumeni, quia non ſunt baptizati: voto tamen ad Eccleſiam pertinent, *ſuntque conceptionibus ſimiles*, inquit Sanct. Auguſtinus, *Non tantum autem concipi, ſed & naſci neceſſe eſt*: Nec Schiſmati, nec Excommunicati, quia capiti aut reliquo corpori Eccleſiæ non adhærent.

Ergo Peccatores ſunt in Eccleſia, quia ſunt fideles baptizati; & adhærent reliquo corpori; etſi ægra, ſed ſanabilia.

Cætera quæ pertinent ad Eccleſiam, ſcilicet ejus notas, infallibilitatem in definiendis controverſis fidei & morum, expendimus in Prolegomenis cap. 5.

# CAPUT III.

## De Actibus Fidei.

Q. 1. *Quotuplex eſt actus Fidei?*

R. Duplex, ſcilicet internus & externus; *Corde enim creditur ad juſtitiam: ore autem confeſſio fit ad ſalutem*, Rom. 10. v. 10.

Q. 2. *Quid eſt internus fidei actus?*

R. Eſt firmus mentis aſſenſus rei revelatæ & ab Eccleſia propoſitæ propter ſummam Dei veritatem in dicendo.

Q. 3. *Quot requiruntur ad illum aſſenſum?*

R. Re-

R. Requiritur 1. perceptio eorum quæ prædicantur; ex Apoſtolo quippe cit. cap. Rom. 10. *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti.* 2. mentis inquiſitio & examen, utrum qui verba facit, fidem mereatur: *Nam qui credit cito, levis corde eſt*, Eccl. 19. Aſſenſus autem fidei, utpote actus virtutis, debet eſſe prudens. 3. Judicium, quo mens, ponderatis motivis credibilitatis, v. g. Prophetiis, miraculis, certo judicat omnino credibilia eſſe quæ dicuntur. 4. Pia affectio in voluntate, qua imperat intellectui; ut firmum rei revelatæ, & ſufficienter propoſitæ aſſenſum præbeat; nam ex ſancto Auguſtino lib. de Præded. Sanctorum cap. 5. *Credere, vel non credere eſt in arbitrio voluntatis humanæ.* Et ratio eſt quod veritas propoſita, quantumcunque credibilis appareat, maneat ſemper obſcura & inevidens, nec proinde mentem neceſſario determinet ad credendum, quemadmodum concluſio, quæ evidenter deducitur ex principio per ſe noto, per ſui evidentiam, intellectum cogit ad aſſenſum.

Q. 4. *Omnes illi actus ad aſſenſum fidei prærequiſiti, ſuntne ſupernaturales?*

R. 1. Tres primi actus poſſunt naturaliter elici; quivis enim infidelis v. g. naturaliter audit & percipit quæ ab Evangelii præcone dicuntur, poteſt naturaliter perpendere prophetias ac miracula, quæ in confirmationem proferuntur. Negandum tamen non eſt, quin Deus gratia ſua aliquando inclinet corda hominum ad audiendum concionatorem, & ad ponderanda, quæ in doctrinæ ſuæ confirmationem profert; habetur enim Act. 16. v. 14. de Lydia, *cujus Dominus aperuit cor intendere his quæ dicebantur à Paulo.*

R. 2.

R. 2. Pia voluntatis affectio seu credulitatis affectus, est supernaturale Dei Donum. Responsio est de fide, *nemo potest venire ad me*, inquit Christus Joan. 6. *nisi pater .... traxerit eum.* Et sanctus Fulgentius lib. de Incarnatione & Gratia cap. 18. ait, *Ut velimus credere, misericordiæ prævenientis illuminamur dono.* Denique can 7. Concilii Arausicani II. damnantur Semipelagiani asserentes initium fidei esse à nobis.

Ex his sequitur, actum fidei ultimo resolvi in motiva credibilitatis. Quærenti enim, cur credam? respondeo, quia Deus dixit. Deum autem dixisse habeo ex Scriptura & traditione: Scripturam vero & traditionem esse verbum Dei habeo ex Ecclesia, *Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ Catholicæ commoveret auctoritas*, inquit Sanct. Augustinus lib. contra Epistolam fundamenti cap. 4. Unde autem mihi constat Ecclesiam esse auctoritatis infallibilis? ex motivis credibilitatis, nimirum innumeris prodigiis, quibus perspicuum fit eam esse à Deo institutam, nec nisi vera docere. En ultima resolutio, nihilque superest quærendum, quia mens plane convincitur eam societatem vera docere, cujus doctrinam Deus confirmat signis indubitatis.

Q. 5. *Quotuplex est internus actus fidei?*

R. Duplex, nimirum implicitus, quo confuse creditur quidquid docet Ecclesia, quamvis prorsus ignoretur quid illa doceat; & explicitus, quo distincte & speciatim hæc & illa creduntur.

Q. 6. *Actus fidei implicitus sufficitne ad salutem?*

R. Minime, quia fides implicita est lucerna sub modio absconsa, quæ mentem nullatenus illustrat,

lustrat, nec proinde potest dirigere mores ad fidem supernaturalem.

Q. 7. *Quænam credenda sunt explicite?*

R. Alia sunt explicite credenda necessitate medii, alia necessitate præcepti.

Q. 8. *Quid necessitate medii credendum est explicite?*

R. 1. In omni statu etiam naturæ, necessarium est necessitate medii explicite credere Deum esse, remunerare servientes sibi, & animam esse immortalem, *Credere enim oportet accedentem ad Deum; quia est, & inquirentibus se remunerator sit*, Hebr. 11. Unde merito contraria quorumdam modernorum opinio damnata est ab Innocentio XI. tanquam scandalosa, anno 1679. & à Clero Gallicano tanquam hæretica, anno 1700.

R. 2. Eadem necessitate medii necesse est præterea in lege Evangelica explicite credere Mysteria Trinitatis & Redemptionis, ut suo loco probavimus, nec proinde absolutionis capaces sunt, qui ea ignorant.

Q. 9. *Quæ in lege nova sunt explicite credenda necessitate præcepti?*

R. Symbolum Apostolorum. C. *vos* de consecr. dist. 4. hæc referuntur ex Sanct. August. *Ante omnia Symbolum & Orationem Dominicam & vos ipsi tenete, & illis, quos suscepistis de sacro fonte, ostendite.* Ista duo Ecclesia ab initandis semper exegit.

Q. 10. *Quotuplex est actus fidei explicitus?*

R. Duplex, informis, & formatus. Fides dicitur informis, quæ est sine charitate, ut in peccatoribus: formata vero quæ est cum charitate conjuncta, ut in justis. Ex hanc autem duplici fidei acceptione Theologi post. S. August. & S. Thomam, distinguunt inter hos actus, *Credere*

*dere Deum*, *credere Deo*, *credere in Deum*. Credere Deum eſt credere Deum eſſe ſeu exiſtere. Credere Deo eſt credere vera eſſe, quæ Deus dixit. Credere in Deum eſt affectus charitatis, credendo tendere in Deum tanquam in ultimum finem. Credere primo & ſecundo modo eſt commune omnibus fidelibus, juſtis & peccatoribus; credere autem tertio modo, eſt proprium juſtorum. Credere primo & ſecundo modo dumtaxat, eſt actus fidei informis & imperfectæ: credere tertio modo, eſt actus fidei formatæ, perfectæ & vivæ. Hanc fidem exigunt Scripturæ Joan. 6. *Hoc eſt opus Dei, ut credatis in eum, quem miſit ille*, quæ verba expendens ſanctus Auguſt. Tract. 29. in Joan. ait, *ut credatis in eum, non, ut credatis ei. Sed ſi creditis in eum, creditis ei: non autem continuo qui credit ei, credit in eum. Nam & Dæmones credebant ei, & non credebant in Deum ..... Quid eſt ergo credere in eum? Credendo amare, credendo in eum ire, & ejus membris incorporari. Ipſa eſt ergo fides, quam de nobis exigit Deus, & non invenit quod exigat, niſi donaverit quod inveniat.* Quin ipſa eſt Fides, quam profitemur in Symbolo, *Credo in Deum Patrem Omnipotentem .... & in Jeſum Chriſtum Filium, ejus Unicum .... Credo in Spiritum Sanctum.* Hæc profeſſio non eſt ſincera in peccatoribus, utpote qui amore in Deum non tendant, tanquam in ſuum ultimum finem.

Dices, Pro Lutheranis & Calvinianis, qui contendunt amitti fidem per quolibet peccatum lethale, fides informis eſt fides mortua: Atqui fides mortua non eſt vera fides, ſicut homo mortuus, non eſt verus homo: Ergo Fides Chriſtiana non debet dividi in fidem informem & fidem

formatam. Unde juxta Sanct. Augustinum fides sine operibus & mortua, est fides dæmonum, fides vero, quæ per charitatem operatur, est fides Christianorum.

Distinguo maj. Fides informis est mortua, sicut corpus sine anima est mortuum, Concedo: est mortua. sicut homo, recedente anima, est mortuus, Nego majorem: hanc solutionem ipse Apostolus Jacobus cap. 2. v. 26. Catholicis suppeditat adversus Novatorum Sophismata; *Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est*, inquit, *ita & fides sine operibus mortua est.* Porro corpus sine spiritu, verum est corpus, sed exsuccum, fœdum, mortuum, & sine motu; Ergo & fides sine charitate, est vera fides, sed elanguis, & deformis instar cadaveris, quia sicut anima non est de essentia corporis; sed ei advenit debite præparato & organizato, ut spiraculum vitæ; similiter charitas non est essentialis forma fidei, sed accidentalis dumtaxat, fides informis & fides formata non differunt nisi accidentaliter; accidens autem potest abesse ab aliqua re absque illius interitu. Contra vero anima rationalis est forma essentialis hominis; nec potest recedere quin pereat homo, licet remaneat ejus corpus.

Q. 11. *Estne necessitas medii & præcepti aliquando eliciendi interiores actus fidei?*

R. Affirmative, Rom. 10. *Corde creditur ad justitiam*, Hebr. 11. *Credere oportet accedentem ad Deum, quid est, & inquirentibus se remunerator sit.* Favet ratio, quia opera supernaturaliter bona sunt adultis necessaria necessitate medii & præcepti ad remissionem peccatorum & vitam æternam obtinendam. Atqui fides actualis est principium & radix ope-

operum ſupernaturalium, *nihil ſine ea ſanctum, nihil vivum,* inquit S. Leo Ser. 4. de nat.

Q. 12. *Quoties tenetur adultus elicere actus fidei?*

Fuit quorundam Modernorum hæc propoſitio damnata ab Innocentio XI. anno 1679. & à Clero Gallicano anno 1700. *Satis eſt actum fidei ſemel in vita elicere.* Quare

R. Fidei actus quam ſæpiſſime ſunt eliciendi. *Accipite armaturam Dei . . . in omnibus ſumentes ſcutum fidei,* Eph. 6. v. 13. & 16. *juſtus ex fide vivit,* Gal. 3. & Heb. 10. & Sanct. Auguſtinus Serm. 58. alias Hom. 42. de Symbolo, ait, *Ne dicatis, dixi heri, dixi hodie . . . . ſint divitiæ tuæ, ſint quotidiana iſta quodammodo indumenta mentis tuæ. Nunquid non quando ſurgis, veſtis te? ſic & commemorando Symbolum tuum, veſti animam tuam, ne forte eam nudet oblivio, & remaneas nudus . . . . . ipſa fides & tunica eſt & lorica: tunica contra confuſionem: lorica contra adverſitatem.* Hæc obligatio eliciendi actus fidei maxime urget, 1. In articulo mortis, ut conſtat ex praxi Eccleſiæ, 2. Initio uſus rationis; cum quiſque tenetur ſe convertere ad Deum, quod ſine fide non poteſt fieri. Notent parentes & Paſtores.

Q. 3. *Extatne præceptum exterius profitendi fidem?*

R. Extat Rom. 10. *ore autem Confeſſio fit ad ſalutem.* Unde S. Auguſtinus lib. de Fide & Symbolo c. 1. *Fides,* inquit, *à nobis duplex officium exigit, cordis, & linguæ.*

Q. 14. *Quotuplex eſt præceptum confeſſionis fidei?*

R. Duplex: Affirmativum, quo fidei confeſſio imperatur; & negativum, quo prohibetur fidei negatio ſive verbis, ſive factis, quæ ſigna ſint falſæ religionis, ut Cœnam manducare cum hæreticis,

reticis, thus incendere coram idolo, quamvis absque animo illud colendi, vestes deferre, quæ sint signa determinata falsæ religionis; secus si distinguant solum nationem à natione, v.g. Turcam ab Hispano, aut conditionem à conditione, Laicum à Sacerdote. Unde fidem non negaret, qui falso negaret se esse Sacerdotem, aut audivisse Sacrum.

Q. 15. *Quandonam obligat præceptum profitendi fidem.*

R. Negativum obligat semper & pro semper: quia nunquam licet male agere: atqui negare fidem est malum: Ergo affirmativum obligat, ex Sanct. Thoma q. 3. art. 2. *Quando per omissionem hujus confessionis, subtraberetur honor debitus Deo, & etiam utilitas proximis impendenda, puta si aliquis interrogatus de fide, taceret, & ex hoc crederetur, vel quod non haberet fidem, vel quod fides non esset vera, vel alii per ejus taciturnitatem averterentur à fide. In hujusmodi enim casibus confessio fidei est de necessitate salutis.*

# CAPUT IV.

## De Peccatis fidei oppositis.

Q. 1. *Quot sunt peccata fidei opposita?*

R. Tria; scilicet infidelitatis, hæresis, & apostasia.

Q. 2. *Quid est infidelitas?*

R. Est privatio fidei in eo qui nec baptizatus, nec catechumenus fuit.

Q. 3. *Quotuplex est infidelitas?*

R. Duplex, nempe negativa, & positiva.

Nega-

Negativa eſt in eo qui non credit ; quia non audivit, nec audire potuit.

Poſitiva , qua quis repugnat Myſteriis fidei ad credendum propoſitis.

Q. 4. *Utraque infidelitas eſtne peccatum?*

R. Negativa non eſt peccatum , quia non eſt voluntaria , ſed pœna peccati ſaltem originalis: poſitiva vero eſt peccatum , quia eſt tranſgreſſio præcepti , *qui non crediderit*, *condemnabitur* , Marci 16. Ergo fideles negativi non damnabuntur præciſe quia non crediderunt , ſed quia peccaverunt ſaltem in Adamo. Ita S. Thomas ſecunda ſecundæ quæſtione 10. art. 1.

Q. 5. *Quotuplex eſt infidelitas poſitiva?*

R. Quadruplex, nempe Atheiſmus , Paganiſmus, Mahumetiſmus & Judaiſmus. Atheus nullum agnoſcit Deum , Paganus agnoſcit , ſed falſum. Mahumetanus verum Deum agnoſcit, ſed illum colit cæremoniis , quæ nunquam fuerunt licitæ. Judæus verum Deum colit cæremoniis olim licitis , nunc autem ſuperſtitioſis.

Q. 6. *Quid eſt hæreſis?*

R. Eſt error cum pertinacia contra aliquam fidei veritatem in eo qui fidem ſuſcepit. Ergo qui ex ignorantia vincibili ſeu craſſa contrarium fidei credit , hæreticus non eſt ; quia non eſt pertinax.

Q. 7. *Quotuplex eſt hæreſis?*

R. Duplex, nempe interior ſeu mentalis , & exterior. Utraque eſt peccatum lethale, ſed ſola poſterior habet annexam excommunicationem reſervatam.

Q. 8. *Quotuplex eſt Apoſtaſia?*

R. Quadruplex vulgo numeratur , nempe

apoſtaſia à fide, ab obedientia, à Religione, & & ab ordine. Sed prima dumtaxat pertinet ad materiam, de qua hic agitur.

Apoſtaſia à fide eſt infidelitas, qua Chriſtus & fides Chriſtiana jam ſuſcepta penitus deſeruntur. Unde apoſtaſia in eo differt ab hæreſi, quod ſit totalis deſertio fidei & auctoris ejus; hæreſis vero ſit deſertio dumtaxat quorundam dogmatum. Quare Calviniani non ſunt Apoſtatæ, ſi ſtricte loquamur; ſed hæretici, utpote qui ut Chriſto adhæreant, & plura fidei dogmata retineant.

Apoſtaſia ab obedientia eſt ea, qua quis Prælati mandata non ſolum negligit, quod eſt inobedientiæ; ſed inſuper iis formaliter ſe opponit, eaque contumaciter rejicit.

Apoſtaſia à Religione eſt criminoſa receſſio à quolibet ordinis Religioſi inſtituto cum propoſito non revertendi ſive retineatur habitus, ſive rejiciatur.

Dicitur 1. *Criminoſa receſſio;* quia qui licite recedit, ut electus ad dignitatem Epiſcopalem, non eſt apoſtata.

Dicitur 2. *A quolibet ordinis Religioſi inſtituto;* quia ſi quis ſine diſpenſatione recedit ad laxiorem, quamvis graviter peccet, imo excommunicationem incurrat, ſi ſit ex ordine Mendicantium, ut habetur Extravag. 1. de Regularibus, non eſt tamen apoſtata.

Dicitur 3. *Cum propoſito non revertendi;* qui enim habet animum redeundi, aut permanendi in ſtatu Religioſo, vagus eſt, non apoſtata, etiamſi habitum dimiſerit ad tempus. Sed Religioſus Profeſſus habitum temere dimittens incurrit excommunicationem cap. *Ut periculoſa;* tit. ne Cle-

Clerici vel Monachi, in ſexto. Cenſetur autem habitum dimittere, qui eum omnino abſcondit, ita ut nullum ſignum præſeferat, quo Religioſus deprehendi poſſit.

Apoſtaſia ab ordine eſt ea, qua quis, dimiſſo habitu, à ſacris ordinibus tranſit ad ſtatum Laicæ converſationis, puta conjugii.

# CAPUT V.

## De Spe.

Quamvis de ſola ſpe Theologica ſermo ſit inſtitutus, operæ pretium tamen eſt exponere naturam ſpei generatim ſpectatæ, ut ex ea colligamus, quid ſit ſpes Theologica; effatum enim eſt in Scholis etiam Philoſophicis receptum, ſcilicet ea quæ conveniunt generi neceſſario convenire ea & ſpeciei. Itaque

Q. 1. *Quid eſt ſpes generice ſpectata?*

R. Definitur communi Philoſophorum & Theologorum ſuffragio, motus appetitus efficaciter tendentis in bonum abſens, arduum, apprehenſum ut poſſibile.

Dicitur 1. *Motus appetitus*, ſive ſenſitivi, ſi ſpes ſit paſſio & actus neceſſarius, ſive rationalis, ſi ſpes ſit actus liber, tendens in bonum mente apprehenſum.

Dicitur 2. *Efficaciter tendentis in bonum abſens*, ut diſtinguatur à ſimplici complacentia & deſiderio inefficaci, quale poteſt eſſe deſiderium inefficax victoriæ in imbelli, beatitudinis ſupernaturalis in peccatore; ſpes enim eſt deſiderium efficax obtinendi bonum concupitum: tum autem

desiderium censetur efficax, quando eliguntur media necessaria.

Dicitur 3. *Arduum*, hoc est obtentu difficile, ut distinguatur spes à desiderio, quod est etiam boni absentis, sed obtentu facilis. Hinc dives esuriens v.g. non sperat; sed desiderat alimenta; pauper vero desiderat simul & sperat: ille, quia alimenta ipsi apponentur statim ut jusserit; iste, quia ipsi cum difficultate comparanda sunt.

Dicitur 4. *Apprehensum ut possibile*, quia ex S. Thoma prima secundæ quæst. 40. art. 1. ad tertium. *Nullus movetur ad id, quod æstimat impossibile adipisci.*

Ergo objectum spei generice spectatæ, materiale quidem est res bona, formale vero est ejus bonitas absens, ardua & possibilis; illud enim est objectum materiale actus vel habitus, circa quod actus vel habitus versatur: formale vero quod est ratio sub qua actus vel habitus versatur circa objectum materiale: Atqui spes versatur circa rem bonam quatenus bona est, ardua, & possibilis: Ergo.

His præmissis de spe generatim spectata, quæ necessario convenire debent spei Theologicæ, utpote nobilissimæ generis speciei,

Q. 2. *Quid est spes Theologica?*

R. Est virtus infusa Theologica, per quam certa cum fiducia futuram beatitudinem, & media illius assequendæ expectamus per Dei auxilium.

Dicitur 1. *Virtus*, quia facit bonum habentem se, *beatus vir qui sperat in eo;* Psalm. 33. & opus ejus bonum.

Dices: Spes est in peccatoribus: Ergo non facit bonum habentem se.

Di-

Distinguo consequens, non facit bonum simpliciter & absolute, Concedo; quia à sperante non excludit omne peccatum lethale: non facit bonum secundum quid, Nego consequentiam: peccator enim quatenus sperat in Deo, ut decet, bonus est, & laudabilter operatur, licet aliunde sit vituperandus.

Dicitur 2. *Infusa*, quia est supernaturale Dei donum, juxta illud Rom. 15. *Deus autem spei repleat vos omni gaudio & pace in credendo, ut abundetis in spe & virtute Spiritus Sancti.*

Dicitur 3. *Per quam certa cum fiducia futuram beatitudinem expectamus*; quia spes veluti anchora animam tentationibus & procellis hujus vitæ agitatam firmat in promissis Dei, Hebr. 6. v. 19. & 20. *Confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut anchoram habemus in anima tutam ac firmam.*

Dicitur 3. *Expectamus per Dei auxilium*; quia beatitudo naturæ viribus non est possibilis, *infinitæ virtutis est*, inquit S. Thomas secunda secundæ quæst. 17. art. 2. *ad infinitum bonum perducere.*

Ergo primarium spei objectum materiale est Deus possidendus; *non enim minus aliquid ab eo sperandum est, quam sit ipse*, inquit Sanct. Thomas cit. qu. 17. art. 2. Secundarium vero media, per quæ Deus decrevit nos ad seipsum perducere; qui enim Deum veraciter sperat, aliud non intendit, quam ad Dei possessionem pervenire, *homini qui anhelat ad aliquid magnum, parvum videtur omne aliud, quod est eo minus*, ait idem Angelicus Doctor cit. q. 17. art. 2. ad tertium.

Ergo objectum formale Spei est beatitudo nostra per divinam misericordiam & omnipotentiam possibilis, seu Deus, quatenus possidendus ut sum-

mum noſtrum bonum obtentu poſſibile per ejus miſericordiam & omnipotentiam; objectum enim formale ex ſæpe dictis eſt motivum, ſeu ratio, ſub qua voluntas per Spem tendit ad Deum quatenus eſt nobis bonus, & cætera tanquam media ad hunc finem ordinat: Ergo.

Dices: Appetere Deum ut bonum noſtrum, eſt referre Deum ad nos tanquam ad finem, & amare illum amore concupiſcentiæ: Atqui inordinatus eſt ille amor, rectus enim ordo poſtulat, ut omnia ad Deum tanquam ad ultimum finem referantur: Ergo.

Diſtinguo maj. eſt referre Deum ad nos, tanquam ad finem *cui*, Concedo: tanquam ad finem *cujus gratia*, Nego majorem.

Finis *cui*, eſt perſona *cui* bonum optamus: finis *cujus gratia*, eſt ille, cujus amore cætera aſſumuntur tanquam media propter illum dumtaxat experibilia, ut remedia propter ſanitatem. Turpe quidem ac flagitioſum eſt Deum ad ſe referre iſto poſteriori modo; hoc eſt, Deum minoris facere, quam ſeipſum, & perverſo ordine, uti fine ultimo, veluti medio propter aliud ſolummodo expetibili; *boni utuntur mundo*, inquit Sanct. Auguſtinus lib. 15. de civ. cap. 7. *ut fruantur Deo: mali è contra, ut fruantur mundo, uti volunt Deo.* Sed honeſte & pie Deum ad nos referimus tanquam ad finem *cui*: in eo quippe teſtamur ſummam ejus bonitatem & omnimodam perfectionem; ſic refertur cauſa ad effectum, fons ad rivulum, plenitudo ad vacuum, miſericordia ad miſerum, perfectivum ad perfectibile.

Q. 3. *Spes eſtne certa?*

R. Eſt certa reſpectu ſui, *Spes non confundit*, Rom.

Rom. 8. non eſt certa reſpectu noſtri, *cum metu & tremore ſalutem veſtram operamini.* Philip. 2.

Ergo ex Spe naſcitur timor, illud enim timet homo amittere quod amat, inquit S. Thomas ſecunda ſecundæ qu. 19. art. 2. & quo ardentius deſideratur poſſeſſio boni obtentu difficilis, eo major eſt timor illius amittendi.

Q. 3. *Quotuplex eſt timor?*

R. Duplex, ſcilicet timor Dei, & timor mundanus. Hic malus eſt, & opponitur Spei; in Spe enim Theologica tria intelliguntur, 1. deſiderium beatitudinis & conatus ad illam. 2. timor illius amittendæ, qui dicitur timor Dei. 3. fiducia in Dei bonitate & omnipotentia: Atqui timor mundanus tria illa impugnat; qui enim ejuſmodi timore percellitur, primo inordinate concupiſcit bona temporalia, quæ Spes Theologica contemnit, *non contemplantibus nobis quæ videntur, ſed quæ non videntur*, inquit Apoſtolus 2. Cor. 4. Deinde ex ejuſmodi cupiditate, tanquam ex mala radice, naſcitur timor amittendi temporalia, quæ aliquando conſervari nequeunt ſine peccato; puta perjurio, injuſtitia: &c. *Et ita expellit à ſe timorem Dei hujuſmodi hominis timor*, Eccli. 23. verſ. 27. Tertio timor mundanus ſola nititur prudentia carnis & ſapientia ſæculi, ac proinde adverſatur fiduciæ, qua Spes Theologica Chriſtianos firmos & defixos tenet in omnipotentia Dei, & miſericordia.

Q. 5. *Quotuplex eſt Dei timor?*

R. Triplex, nempe ſervilis, quo timet quis puniri à Deo; filialis, quo timetur offenſa Dei: & initialis, quo timetur ſimul pœna & culpa, ſed plus ſaltem appretiative, culpa quam pœna.

Q. 6.

Q. 6. *Timor ſervilis eſtne bonus?*

R. 1. Certum eſt ipſam ſervilitatem, quæ eſt extranea & accidentalis timori Dei, eſſe malam; quia eſt formale odium juſtitiæ & legis eam præcipientis, proceditque ex mala voluntate, *quomodo juſtus eſt, juſtitiæ talis inimicus*, inquit ſanctus Auguſtinus epiſt. 145. alias 144.

R. 2. De Fide eſt timorem ſervilem ſecundum eſſentiam ſpectatum, eſſe bonum; ita enim definiit Concilium Tridentinum contra Pſeudoreformatos, ſeſſ. 6. can. 8. *Timete Dominum*, ait Chriſtus Luc. 12. *qui poſtquam occiderit, habet poteſtatem mittere in gehennam; ita dico vobis, hunc timete.*

Q. 7. *Quænam peccata ſunt Spei oppoſita?*

R. Deſperatio & præſumptio: prior contra Spem pugnat per defectum; eſt enim diffidentia aſſequendi beatitudinem, & obtinendi à Deo gratias ad id neceſſarias: poſterior vero per exceſſum, ſcilicet ex parte ſubjecti ſperantis, quod Deus non promiſit; nam ex parte objecti exceſſus eſſe nequit, ſed ſolummodo defectus, ut ſupra diximus.

Q. 8. *Deſperatio & præſumptio ſuntne cum infidelitate conjunctæ?*

R. 1. Sunt aliquando, cum ſcilicet oriuntur ex judicio ſpeculative falſo, ut ſi quis deſperaret credens cum Pſeudoreformatis Deum aliquos antecedenter prædeterminaſſe ad malum culpæ & ad ſupplicia æterna. Cum autem illa circumſtantia addat deſperationi novam peccati ſpeciem, ſcilicet hæreſim, in Confeſſione Sacramentali eſt explicanda. Idem dicendum de præſumptione; poteſt enim oriri ex falſa & Hæretica opinione, vel Pelagianorum, quod ſolis liberi arbitrii viribus

bus vitam æternam promereri possimus, vel Novatorum quod fide sola sine bonis operibus justificemur & salvemur. Quare inquirendum est a pœnitentibus quam ob causam desperaverint, vel præsumpserint, an ex judicio falso & hæretico, an ex ignavia, aut ex superbia?

R. 2. Desperatio, & præsumptio plerumque in Catholicis sunt sine infidelitate, attamen semper denotant fidem modicam & imperfectam. Vide plura & in praxi necessaria Tom. 3. part. 2. de Spe, cap. 5.

Q. 9. *Actus Spei suntne ad salutem necessarii?*

R. Affirmative Ps. 67. *Sperate in eo omnis congregatio populi.* Osee 12. *Spera in Deo tuo semper.* In Oratione Dominica ab omnibus Fidelibus recitanda secundo loco petendum est, *Adveniat Regnum tuum.* Quin Alexander VII. & Clerus Gallicanus anno 1700. damnarunt hanc propositionem. *Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & Charitatis, ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.*

# CAPUT VI.

## De Charitate.

Q. 1. *Quid est Charitas?*

R. Est virtus divinitus infusa Theologica, qua Deum propter se super omnia diligimus, & cætera propter Deum.

Dicitur 1. *Virtus,* quia habentem se facit simpliciter bonum, cum Fides, Spes & aliæ virtutes bonum faciant secundum quid tantum, ut supra diximus; Charitas enim excludit omne peccatum

catum ſaltem grave, hominem Deo conjungit & ad illum omnes virtutes movet: agitque tanquam earum forma & vita, ſine qua dicuntur deformes, imperfectæ ac mortuæ, *habere charitatem, & malus eſſe non poteſt*, inquit S. Auguſtinus Tract. 7. in 1. Joan.

Dicitur 2. *Divinitus infuſa*, juxta illud Rom. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis;* & ita virtus charitatis diſtinguitur à Spiritu Sancto, rejiciendaque eſt oppoſita ſententia Magiſtri ſententiarum lib. 1. diſtinct. 17.

Dicitur 3. *Theologica*, Nulla enim virtus æque ac charitas occupatur circa Deum, *totus deſiderabilis eſt dilectus meus*, Can. 3. quia ſicut in amico impenſe dilecto omnia placent, ejus ingenium, forma corporis, ſermo, modus agendi, amantem mirifice recreant; ſic diligenti Deum ex charitate placent ejus ſapientia, juſtitia, verba mandata, judicia, decreta, providentia, ſive in proſperis, ſive in adverſis, totus eſt deſiderabilis.

Dicitur 4. *Qua Deum propter ſe ſuper omnia diligimus*, ut ſignificetur charitatem eſſe amorem benevolentiæ, & diſtinguatur à Spe; quæ eſt amor concupiſcentiæ; benevolentia enim definitur amor; quo quis alteri bene vult, & facit, quantum in ipſo eſt, non ſui, ſed illius gratia: Atqui homo per Charitatem bene vult Deo & facit, quantum in ipſo eſt, ut ab omnibus colatur, non ſui, ſed illius gratia, *charitatem voco*, inquit Sanct. Auguſtinus lib. 3. de Doctr. Chriſt. cap. 10. *motum animi ad fruendum Deo propter ipſum, & ſe atque proximo propter Deum.* Unde ſolus amor Charitatis eſt abſolute & ſimpliciter ſuper omnia. Spes qui-

quidem Deum concupiſcit ut ſuum bonum, & tantum bonum, ut ſperans illud præferat omnibus ſuis commodis, v. g. ſanitati, quam nollet recipere per magicas artes, & divitias, quas viis illicitis non compararet, ſicque dici poteſt Deum amare ſuper omnia ſecundum quid, & in aliquo genere, ſcilicet comparate ad bona temporalia, ſed per ſpem Deum ſibi ipſi non præfert, nec proinde Deum ſuper omnia ſimpliciter & abſolute diligit, cum illum non plus quam ſeipſum diligat, hæreatque in amore ſui, non quidem poſitive, quaſi ſeipſum conſtituat ultimum finem, & Deum habeat veluti medium ſuæ felicitatis, quod eſt immane crimen, ſed negative tantum, quatenus qui propter ſe Deum diligit, præparatur ad ſublimiorem gradum, ut diligat Deum non jam propter ſe, ſed propter ipſum, ut docet Sanct. Bernardus lib. de diligendo Deo cap. 15. Porro in illo gradu conſtitutus ſeipſum totum, beatitudinemque ſuam, & cætera refert ad Dei gloriam; ſicque amor ejus eſt ſimpliciter & abſolute ſuper omnia.

Dicitur 5. *Et cætera propter Deum;* res enim amici ſunt in ejus uſum & commodum convertendæ. Atqui omnia, ſive parentes, ſive domeſtici, ſive proſpera, ſive adverſa, quin & nos ipſi, ſumus res Dei ſumme dilecti: Ergo per charitatem ea omnia propter Deum diliguntur, & in ejus bonum, hoc eſt, in ejus gloriam & honorem convertuntur:

Ergo objectum charitatis materiale primarium eſt Deus, ſecundarium proximus; eadem enim virtute charitatis diliguntur Deus & proximus: formale vero eſt divina bonitas in ſe ſpectata.

Q. 2.

Q. 2. *Quomodo fieri poteſt, ut bonitas divina in ſe ſpectata ſit motivum propter quod & nos ipſos, & proximum diligimus, cum ſit quid nobis, & proximo extrinſecum?*

R. Res elucidatur experientia eorum quæ in civilibus contingunt, atque in exemplum profero patremfamilias ab altero impenſe dilectum ob mores ejus candidos, affabilitatem, ſapientiam, & cæteras animi dotes præclariſſimas. Quæro autem quodnam ſit motivum arctiſſimæ illius amicitiæ, quæve diligendi ratio, niſi ſingularis illa perfectio, & bonitas patrisfamilias ſecundum ſe ſpectata; An non propter eam charum eſt quidquid ad patremfamilias pertinet, ejus liberi & domeſtici? In hoc exemplo cogita charitatem, quia primario diligimus Deum, ſecundario nos ipſos, proximum, & res omnes ad Deum pertinentes, utpote creatas in ejus gloriam: & intelligens quomodò infinita Dei perfectio & bonitas ſit tota ratio illum & nos & proximum amandi amore benevolentiæ: illum quidem, quia eſt ipſamet originalis bonitas; nos vero & proximum quia divina illa bonitas per communionem aut præparationem bonorum ſpiritualium in nobis & proximo relucet tanquam in ejus filiis & domeſticis. Unde ſi quis ſit à Deo totaliter & abſque ulla ſpe rejectus, ut damnati, nullam habemus ad eum amicitiam, quemadmodum ſi patermilias, de quo ſupra, aliquem è domeſticis ſuis ejecerit, noſtra in eum ceſſat propenſio.

At, inquies, quomodo diligi poteſt homo iniquiſſimus, crudelis inimicus, qui nos quovis modo perdere nititur cum voluntas amore ferri non poſſit, niſi in bonum?

R. Di-

R. Diligi poteſt, quomodo diligimus membrum vitiatum, quod acutiſſimis doloribus nos diu noctuque cruciat; nempe diſtinguimus ſubſtantiam inter, & vitium doloris cauſam: ſubſtantia eſt nobis chara & pretioſa, utpote pars noſtri, quam ſanam peroptamus, ideoque contra vitium eam infeſtans pugnamus, illudque qua arte, qua induſtria propellere nitimur. Sic Chriſtus caput omnium hominum, cum adhuc peccatores eſſemus, propter nimiam ſuam charitatem dilexit nos tanquam propria ſua membra, ſed ægra & peſſime affecta: pretioſiſſimo Sanguinis ſui balſamo morbum, hoc eſt, peccatum extinxit, ſanitati ac juſtitiæ nos reſtituit, & ex inimicis amicos recepit, quod longe glorioſius eſt; nam ex S. Auguſtino multo eſt optabilius inimicum non habere, quam ulciſcendo vincere. Ita & nos, (ſi charitas & Spiritus Chriſti habitat in nobis) diligimus fratres, bonos quidem, quia boni ſunt, malos autem, ut à vitiis ſanentur & boni evadant.

Q. 3. *Quotuplici modo Deus ſuper omnia diligitur?*

R. Duplici, ſcilicet intenſive & appretiative.

Deus diligitur intenſive ſuper omnia, cum voluntas in eum fertur ardentiſſimo amoris actu, qualis eſt amor beatificus: appretiative vero ſupra omnia diligitur, cum voluntas tam forti amoris vinculo adſtricta eſt Deo, ut nulla res eam inde avellere queat. Hoc amore appretiative ſummo dicebat Apoſtolus Rom. 8. *Certus ſum enim, quia neque mors, neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate Dei.*

Q. 4. *Uterque amor eſtne præceptus?*

R. Amor ſummus appretiative eſt præceptus;

hoc enim ad minus ſignificat illud præceptum, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, &c. intenſive autem ſummus, quamvis ſemper ad illum ſit enitendum, tanquam ad noſtrum ultimum finem & beatitudinem formalem non tamen præcipitur, utpote qui non ſit in noſtra poteſtate.

Q. 5. *Poteſtne dari amor Dei ſummus appretiative, qui non ſit etiam ſummus intenſive?*

R. Non ſolum poteſt dari, ſed actu & de facto datur, ut patet exemplo juſti, qui intenſiori & vehementiori dolore afficitur ob mortem patris impenſe dilecti, quam ob præterita peccata, quamvis appretiative plus doleat ſe in Deum peccaſſe, quam patrem amiſiſſe, paratuſque ſit ejuſmodi orbitatem ſuſtineri potius, quam Deum offendere, & ejus amicitia privari.

Q. 6. *Quandonam obligat præceptum amoris Dei & proximi?*

Nonnulli Theologi moderni in hac materia abierunt in abſurdas & ſcandaloſas ſententias. Prima eorum propoſitio fuit. „ Præceptum affirmativum amoris Dei & proximi non eſt ſpeciale, „ ſed generale, cui per aliorum præceptorum „ adimpletionem ſatisfit. Secunda; Præceptum „ amoris Dei per ſe tantum obligat in articulo „ mortis. Tertia; An peccet mortaliter, qui „ actum dilectionis Dei ſemel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus. Sed ejuſmodi propoſitiones jam proſcriptas partim ab Academia Pariſienſi anno 1665. partim ab Innocentio XI. anno 1679. Clerus Gallicanus declaravit anno 1700. ut ſcandaloſas, pernitioſas, piarum aurium offenſivas, & impias, primum & ſummum mandatum irritum facientes, atque Evangelicæ

gelicæ Legis Spiritum extinguentes. Quare ad propoſitam quæſtionem

R. 3. Præceptum amoris Dei quam ſæpiſſime obligat, atque ſemper enitendum eſt ad ejus obſervationem, ſic enim habetur Deut. 6. *Diliges Dominum Deum tuum*, &c. *eorumque verba hæc*, *quæ ego præcipio tibi hodie*, *in corde tuo*; *& narrabis ea filiis tuis* (notent parentes) *& meditaberis in eis ſedens in domo tua*, *& ambulans in itinere dormiens atque conſurgens.* Et ratio eſt, quia præceptum illud habet rationem finis, *finis præcepti*, inquit Apoſtolus 1. Tim. 1. *eſt charitas de corde puro*, *de conſcientia bona*, *& fide non ficta.* Atqui finis non debet eſſe primo in intentione & movere ad ea, quæ ſunt obſervanda tanquam media ad finem.

R. 2. Præcepto divino tenemur diligere proximum data occaſione, interno amore amicitiæ. Matth. 22. *Diliges proximum ſicut teipſum.* Quæro autem ab adverſariis quomodo ſeipſos diligant? an externo dumtaxat amore? Joan. 15. *Hoc eſt præceptum meum ut diligatis invicem*, *ſicut dilexi vos.* Quis autem neſciat Chriſtum nos dilexiſſe interno amore amicitiæ: pro nobis ſæpius oraſſe, & ex illo intimo affectu pro nobis in ſacrificium ſe Deo Patri obtuliſſe? Et cap. 17. v. 21. vult ut omnes ſive dominus, ſive famulus & mancipium, ſive bello victor; ſive captivus, unum ſint tum ad invicem, tum cum ipſo & Patre. Notent qui ita ſubveniunt neceſſitatibus famulorum ſuorum & aliorum infimæ plebis, ut indignum judicent iis intimo charitatis affectu conjungi & eſſe cum illis cor unum & animam unam, ut legitur Act. 4.

Q. 7. *Eſtne ſervandus ordo in charitate?*

R. Affirmative, *ordinavit in me charitatem*, inquit Sponsa, 2. Cant. v. 4. Et ratio est, quia ibi est ordo, ubi unum est causa & principium cæterorum: Atqui in charitate amor Dei est causa & principium amoris proximi: Ergo.

Q. 8. *Quomodo est ordinanda charitas?*

R. Amore affectivo præferendi sunt meliores effectivo qui nobis magis sunt conjuncti, cæteris paribus: omnis enim causa prius agit in viciniora, quam in remotiora, fons prius satiatur suis aquis, quam derivetur in rivulum.

Dixi, *Cæteris paribus;* quia si externus aut peregrinus in majori versetur necessitate, prius ei subveniendum est.

Ergo Deus est super omnia diligendus amore tum affectivo, tum effectivo; quia est infinite bonus, & nobis conjunctissimus, intimiorque nostro intimo.

Ergo Pater in extrema necessitate amore effectivo cæteris hominibus est præferendus, quia conjunctior est Filio, respectu cujus habet rationem principii. Sed si necessitas non sit extrema, uxor cum filiis est præferenda, juxta illud Gen. 2. & Matth. 19. *Dimittet homo patrem & matrem & adhærebit uxori suæ:* est enim unum in societate cum uxore sua; cum patre vero in natura. Nec debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis 2. Cor. 12. quia si filius conjugatus exhauriret familiam ad sustentandam domum paternam, magna sequeretur perturbatio in familiis & in tota Republica, re enim familiari dilapidata, filii convenienter non instituerentur, nec decenter collocarentur; qui in Republica aliorum aurum gerunt, ut Magistratus, Pastores, officio suo, ut

par

par eſt defungi non poſſent, utpote minus liberales & munifici, ſed contra undique corradentes propter conſanguineos, quæ ſubditorum animos à Præpoſito prorſus avertunt, & multorum malorum ſeminaria exiſtunt, inquiunt Patres Tridentini ſeſſ. 25. cap. 1. de Reform.

Q. 9. *Quinam ſunt effectus Charitatis?*

R. Alii ſunt interni, alii externi. Interni ſunt, amor, gaudium. pax, quæ ex ſervato ordine effloreſcit, & triſtitia propter Dei offenſam. Externi ſunt beneficia, qua alteri ex affectu charitatis confertur beneficium, eleemoſyna, & correctio fraterna; illa temporalem proximi miſeriam ex commiſeratione expellere nititur iſta ſpiritualem.

Q. 19. *Quando facienda eſt eleemoſyna?*

R. Quando proximus eſt in neceſſitate?

Q. 11. *Quotuplex eſt neceſſitas?*

R. Triplex: Communis, qualis eſt mendicantium: gravis, quando proximus à ſuo ſtatu caderet, niſi ei ſubveniretur: extrema, quando proximus eſt in periculo mortis. Ex ſuperfluo juvandi ſunt mendicantes & alii, qui neceſſitatem communem patiuntur; ex aliqua parte neceſſarii ad ſtatum iis ſubveniendum eſt, qui in gravi ſunt neceſſitate conſtituti: ex proprio ſtatu decidendum, ſi neceſſe ſit, ut ſubveniatur extrema neceſſitate laborantibus. Hinc peccant qui ſuperfluum ſui ſtatus conſumunt in ludo, comeſſationibus, & aliis ſuperfluitatibus, quibus in Baptiſmo abrenunciavimus.

Q. 12. *Correctio fraterna eſtne neceſſaria neceſſitate præcepti?*

R. Est necessaria necessitate præcepti tum naturalis, tum divini positivi, tum Ecclesiastici. Naturalis quidem; quia præceptum est diligere Deum ex toto corde, & proximum sicut se ipsum: Atqui diligere ex dictis est bene velle & bene facere dilecto, amovendo malum ab ipso, si fieri potest. Porro peccatum lethale est grave malum tum Dei, utpote gravis ejus offensa, tum proximi, cum spiritualiter occidat animam, & reatum æternæ damnationis inducat. Ergo si lege naturali tenemur per eleemosynam subvenire proximo corporaliter indigenti, à fortiori per correctionem spiritualiter periclitanti; nam ex Philosopho lib. 9. Ethic. cap. 3. magis in moribus, quam in facultatibus ferendum est auxilium.

Correctio fraterna est etiam necessaria necessitate præcepti divini positivi, Lev. 19. *Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publice argue eum, ne habeas super illo peccatum.* Matth. 18. *Si autem peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum. Si te audierit; lucratus eris fratrem tuum.* Quæ posteriora verba lethale peccatum arguunt in eo, qui non corripit occasione opportuna. Ita S. Augustinus Serm. 82. alias 16. de Verbis Domini. *Tu vulnus fratris tui contemnis? Tu vides eum perire vel periisse, & negligis? Pejor es tacendo, quam ille conviciando.*

Denique correctio fraterna est præcepti Ecclesiastici, C. *Qui alios,* Tit. *de Hæreticis. Qui alios, cum potest, ab errore non revocat, seipsum errare demonstrat.*

Q. 13. *Correctio estne omnibus præcepta?*

R. Quæ

R. Quæ fit cum auctoritate, pertinet ad solos Superiores; quæ vero fit ex fraterna charitate, est omnibus omnino hominibus præcepta, tum Superioribus, tum subditis, si sit spes emendationis, quia præceptum charitatis ad omnes se extendit, *unicuique mandavit* (Deus) *de proximo suo*, Eccli. 17.

Q. 14. *Quandonam obligat præceptum correctionis fraternæ?*

R. Quando occurrunt quatuor circumstantiæ. Prima, quando constat de peccato proximi præsertim mortali, scriptum quippe est Eccli. 20. *Priusquam interroges, non vituperes quemquam.* Unde scrupulosi, qui solent deprehendere malum, ubi non est, non debent facile alios corrigere. Secunda, quando spes aliqua affulget correctionis profuturæ; sicut enim remedia, quæ prævidentur fore inutilia, non sunt corporibus adhibenda; maxime si subsit periculum ne noceant; ita nec correctio fraterna (fraternam dico, non judicialem) ubi nulla est emendationis spes nequidem dubia; tum enim fere semper periculum subest, ne proximus deterior fiat. Tertia, quando nullus adest magis idoneus, v. g. Superior, qui possit & velit corrigere. Dico *& velit*; si enim noluerit aut contempserit, perinde est ac si nullus adesset. Quarta, quando non speratur tempus correctionis opportunius; si enim commodius & utilius proximo foret eam differre, differenda esset; cum ejusmodi dilatio non sit occasio cupiditatis, sed consilium charitatis, ut loquitur sanctus Augustinus lib. 1. de Civ. Dei cap. 9.

Q. 15. *Quænam peccata sunt charitati opposita?*

R. 1. Omnia pecata dici possunt charitati opposita saltem indirecte. Mortalia quidem; quia destruunt charitatis habitum, & actum ejus excludunt: venialia etiam, quia licet charitatis habitum non destruant nisi dispositive, ejus tamen actum excludunt & fervorem minuunt, nam ex Sanct. Augustino, ubi major cupiditas, minor est charitas.

R. 2. Sanct. Thomas à q. 34. ad q. 43. numerat decem peccata, quæ directe & formaliter pugnant adversus proprios charitatis actus, qui sunt amor Dei & proximi, gaudium de bono Dei & proximi, pax & correctio fraterna. Amori Dei & proximi opponitur odium sive Dei, sive proximi: gaudio de bono Dei, tristitia, seu accedia, Gallice, *degout des choses spirituelles*: gaudio de bono proximi, invidia: paci, discordia, quæ est voluntatum contrarietas, contentio seu verborum contrarietas cum inordinata acrimonia, rixa, quæ est pugna manuum & verborum, ita ut ex contrarietate voluntatum oriatur pugna verborum, quæ dicitur contentio, & ex pugna verborum, pugna verberum; seditio quoque, bellum injustum & schisma pacem solvunt. Denique adversus correctionem pugnat scandalum.

Q. 16. *Quid est scandalum?*

R. Definitur à Sanct. Thoma q. 43. art. 1. & ex aliis communiter Theologis, dictum vel factum minus rectum præbens alteri occasionem ruinæ. Hæc definitio desumpta est ex S. Hieronymo in cap. 15. Matth.

Dicitur 1. *Dictum vel factum*; quia sola voluntas, nisi exterius se prodat dictis vel factis, non potest esse aliis offensio. Nomine autem

dicti

dicti & facti intelligitur etiam externa omissio; qui enim omittit loqui aut agere cum deberet, v.g. subditum blasphemantem corrigere, aut aliquod præceptum implere, est aliis scandalo, iisque præbet peccandi occasionem.

Dicitur 2. *Minus rectum*, sive illud sit per se malum, sive habeat dumtaxat speciem mali; species enim mali æque inducit ad peccandum ac malum ipsum, imo si res per se mala haberet speciem boni, non moveret alios ad peccandum, v. g. incæstus, qui domum consanguineæ frequenter ingreditur sub specie negotii necessarii, neminem scandalizat: contra vero Clericus, qui apud se juniorem puellam retinet, quamvis castimoniam illibate servet; nihilominus aliis est malo exemplo & offendiculo, quia factum habet speciem mali, *pudicitiæ bonum*, inquit S. Cyprianus vel quivis author lib. de singularitate Clericorum, *frustra intrinsecus laborioso agone custodit, quod forinsecus efficit infamari* ..... PEJUS EST QUAM MOECHARI! *continentiam ducere criminosam, & infamem ferre sanctimoniam.*

Dicitur 3. *præbens alteri occasionem ruinæ*; quia necesse non est ad rationem scandali, ut ruina actu sequatur, sed satis est quod ruinæ detur occasio.

Q. 17. *Quotuplex est scandalum?*

R. Duplex, alterum datum sive activum, cujus mox definitionem attulimus: alterum acceptum seu passivum, quod est effectus scandali activi, seu peccatum, cujus causa fuit scandalum datum.

Q. 18. *Quotuplex est scandalum datum?*

R. Duplex, ſcilicet directum & indirectum: directum, cum quis dictis, vel factis proximum in ruinam impellere intendit, puta in fornicationem, detractionem, &c. Indirectum, cum quis non intendens ruinam proximi, nonnulla dicit aut facit in proprium commodum aut animi oblectamentum, quæ tamen ſunt alteri occaſio peccati.

Q. 9. *Quotuplex eſt ſcandalum paſſivum ſeu acceptum?*

R. Duplex: alterum dicitur puſillorum, quod ex proximi ignorantia aut infirmitate oritur propter dictum aut factum alterius: alterum Phariſæorum, quod naſcitur ex ſola malitia accipientis. Ideo autem dicitur Phariſæorum; quia inſignis fuit eorum malitia, qua ex dictis & factis Chriſti Domini ab omnibus evidenter probandis, & laudandis peccandi occaſionem ſumpſerunt.

Q. 20. *Scandalum datum eſtne peccatum?*

R. Ex genere ſuo eſt peccatum lethale, & quidem ſpecie diſtinctum, etiamſi ſit indirecte datum; quia pugnat contra ſpecialem virtutem ſcilicet charitatem proximi, cum eſt occaſio ruinæ. *Qui ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis qui in me credunt*, inquit Chriſtus Matth. 18. *expedit ei, ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus & demergatur in profundum maris. Væ mundo à ſcandalis.* Similia habet Apoſtolus 1. Cor. 8. in quem locum Sanct. Chryſoſtomus hom. 2. ſcribit, quovis vulnere gravius eſſe ſcandalizare, ſeu offenſionem afferre.

Ergo ſatis non eſt, ut quis in Confeſſione Sacramentali exponat ſe obſcœna colloquia habuiſſe, fornicatum fuiſſe aut furatum cum aliis, ſed tenetur inſuper explicare an author fuerit ejuſmodi colloquiorum, aut fornicationis & furti aliorum; ſi enim aliis fuit cauſa ruinæ, dupliciter

citer peccavit, 1. contra charitatem per ſcandalum ab ipſo datum. 2. contra caſtitatem in primo & ſecundo exemplo & contra juſtitiam in tertio. Imo ſcandali peccatum in eo multiplicatur pro numero eorum, quibus dedit occaſionem peccandi, quemadmodum reus eſſet duplicis homicidii, qui uno ictu interficeret duos homines. Ita Navarrus Man. 6. num. 19. & alii.

Ergo fruſtra in ſui excuſationem opponunt nonnulli quod ſoli infirmi & imbecilles, eorum dictis, vel factis offendantur, ait enim Chriſtus cit. c. 18. v. 10. *Videte ne contemnatis unum de puſillis iſtis.* Nec Scripturæ, nec SS. Patres meminere ſcandalum fortium, ſed infirmorum dumtaxat: fortes quippe & in virtute roborati non ſolent ſcandalizari.



Tra-





# Tractatus DE JURE & JUSTITIA.

## CAPUT PRIMUM.

### De Juris notione & divisione.

Q. I. QUID *est Jus?*

R. Omissis variis ejus acceptionibus, jus prout hic sumitur, definitur, facultas quam habet quis ad utendum re aliqua, vel ad eam obtinendam in judicio, vel ad eam retinendam.

Q. 2. *Quomodo jus dividitur?*

R. Dividitur in jus in re & in jus ad rem.

Jus in re est potestas legitima in re obtenta: tanquam sua, diciturque jus reale.

Jus ad rem est potestas legitima ad rem obtinendam sibique obligandam, qualis contigit per stipulationem, donationem, vel emptionem ante traditionem rei.

Jus in re dat actionem in rem ipsam: jus vero ad rem in personam dumtaxat. Unde si res tibi vendita sit, & tradita quocumque transeat, potest

test eam vindicare, non vero si non fuerit tradita, sed solum habes actionem personalem in venditorem, ut tradat quod tibi vendidit.

Q. 3. *Quænam sunt species juris in re?*

R. Dominium, usus fructus, servitus, jus hypothecæ & pignus, emphyteusis, feudum, libellus, superficies & possessio.

Q. 4. *Quotuplex est dominium?*

R. Duplex, nempe dominium jurisdictionis, & dominium proprietatis.

Dominium jurisdictionis est potestas gubernandi subditos, quo sensu Principes Domini dicuntur, sed de hoc dominio hic non agitur

Dominium proprietatis est jus in re se extendens ad omnem ejus usum & dispositionem, nisi lege prohibeatur: nam pupillus v.g. licet sit Dominus, ut habetur Gal. 4. lege prohibetur alienare sua bona usque ad certum tempus.

Q. 5. *Quid est ususfructus?*

R. Est jus utendi, fruendi rebus alienis, salva earum substantia. Sic locator utitur & fruitur domo aliena, sed non potest eam destruere aut alteri vendere, quemadmodum Dominus proprietatis.

Q. 6. *Quid est usus?*

R. Est jus utendi tantum re aliena ad suum, non vero ad alienum usum. Unde multo minus juris competit usuario, quam fructuario; qui enim fundi nudum habet usum, nihil amplius habere intelligitur, quam ut oleribus, pomis, fœno ad usum quotidianum utatur, nec ex iis quidquam potest alteri donare aut vendere sicut usufructuarius.

Q. 7. *Quid est emphyteusis?*

R. Est

R. Eſt contractus, quo res aliqua immobilis utenda fruenda ac melioranda traditur ſub certa penſione. Unde nomen illud emphyteuſis deducitur à verbo Græco, quod latine ſignificat, *inſero*, vel *conſero*; quia hic contractus inventus eſt, ut agri ſteriles & inculti meliorentur, quod fit ſerendo, plantando.

Q. 8. *Quid eſt feudum?*

R. Eſt contractus, quo traditur res immobilis pro fidelitate & ſervitio perſonali exhibendo, retenta proprietate, ut ſi Rex det caſtrum viro nobili. Feudum autem dicitur à fide ſeu fidelitate. Qui dat, dicitur infeudator; & qui accipit, vaſſallus, ſeu feudatarius.

Q. 9. *Quid eſt libellus?*

R. Eſt contractus, quo emphyteuta aut vaſſallus rem emphyteuticam vel feudalem ab aliquo acceptam, dat tertio in emphyteuſim aut feudum.

Q. 10. *Quid eſt ſuperficies?*

R. Eſt jus, quo quis habet ſuperficiem fundi alieni, atque in eo ædificare poteſt. Proprietas autem domus ſuperficiariæ pertinet ad dominum fundi: ſed ſuperficiarius habet dominium utile, ſeu uſumfructum.

Q. 11. *Quid eſt ſervitus?*

R. Eſt jus, quod quis habet in re aliena ut ſibi ſerviat v.g. per agrum alterius tranſeat, vectet, aquas in alienum fundum deducat.

Q. 12. *Quotuplici modo accipitur poſſeſſio?*

R. Duplici. 1. materialiter pro re poſſeſſa, quo ſenſu ager dicitur poſſeſſio. 2. Formaliter pro actu vel jure poſſidendi. Actus poſſidendi dicitur poſſeſſio facti: jus vero poſſidendi, poſſeſſio juris.

Q. 13.

Q. 13. *Quomodo definitur possessio facti?*

R. Definitur, detentio rei adminiculo corporis & animi, & juris.

Dicitur 1. *Detentio rei*, sive corporeæ, ut agri; sive spiritualis, ut beneficii.

Dicitur 2. *Adminiculo corporis;* quia, ut res incipiat possideri, debet aliquo modo apprehendi vel in se, ut pedum positione, à qua dicitur possessio, vel scriptura seu instrumento, in quo res ipsa contineri censetur.

Dicitur 3. *Et animi* adminiculo, quia debet apprehendi animo possidendi. Unde tutor non habet possessionem bonorum pupilli, quia non sibi ea retinet.

Dicitur 4. *Et juris* adminiculo, non quod omnis possessio justa sit; sed quia jus facit ut ab illa detentione, si per tempus fuerit pacifica, possessor deturbari non possit sine authoritate publica.

Dixi, *Si per tempus fuerit pacifica;* quia possessor expulsus à sua possessione, potest eam repetere, modo id fiat statim, & non ex intervallo.

Usitatissima est divisio possessionis in civilem, & naturalem.

Civilis est detentio rei adminiculo solius animi; quamvis enim ad inchoandam possessionem civilem opus sit adminiculo corporis, & animi, tamen ad illam continuandam sufficit animus eam retinendi. Hoc modo absens possidet domum, quam semel apprehendit, quia eam retinet animo.

Possessio naturalis potest conjungi cum civili, ut quando quis est præsens per se vel per alium rebus quas civiliter possidet; diciturque civiliter & naturaliter possidere; & hæc possessio est firmis-

firmissima. Potest etiam esse separatâ à civili, ut si invasor occupet rem tuam immobilem, ille naturaliter possidet, tu vero civiliter.

Q. 14. *Quinam sunt fructus possessionis?*

R. Plures in jure recensentur, sed præcipuus est usucapio seu præscriptio.

Q. 15. *Quid est præscriptio?*

R. Definitur, acquisitio dominii & juris per possessionem legitimo tempore continuatam ex legis præscripto.

Q. 16. *Præscriptio valetne in foro etiam interiori, ita ut qui legitime præscripsit, non teneatur in conscientia restituere priori domino rem præscriptam?*

R. Affirmative, probaturque tum ex definitione allata, tum ex Jure Civili tit. de Usucapionibus, & Jure Canonico tit. de Præscriptionibus.

Dices. Nemo privatur re sua sine sua culpa aut voluntate. Ergo.

Nego antec. Nam ex regula 23. Juris in 6. *sufficit aliqua causa nimirum si ratio boni publici id exigat.*

Q. 17. *Quæ conditiones requiruntur ad legitimam Præscriptionem?*

R. Quinque. Prima, ut res quæ præscriptione acquiritur, à jure non prohibeatur præscribi. Nequeunt autem præscribi quæ sunt contra jus naturale vel divinum, ut habetur cap. ultimo, Extravag. de Consuetudinibus.

Secunda, ut res, quæ præscribitur possideatur; nam sine possessione præscriptio non procedit ex regula 3. *de Regulis Juris*, in 6.

Tertia ut sit legitimus titulus: sive verus, sive probabiliter præsumptus & coloratus, id est qui bona fide putatur validus, etsi talis non sit in

rei

rei veritate. Titulus autem dicitur ratio, propter quam quis censetur juste possidere rem aliquam. Possideo v. g. hunc librum, quia illum emi. Emptio est titulus & quidem verus, si emi à vero domino : coloratus vero, si emi ab eo quem putabam verum dominum, cum non esset. Porro titulus requiritur ad præscriptionem longi temporis, scilicet triennii in rebus mobilibus, decennii, & vicenni in immobilibus: non requiritur autem saltem ordinarie ad præscriptionem longissimi temporis, hoc est triginta & quadraginta annorum.

Quarta ut sit bona fides; nam possessor malæ fidei non præscribit ullo tempore ex regula 2. *de Regulis Juris*, in sexto.

Quinta, denique ut sit tempus sufficiens ad præscribendum ex tit. Extrav. de præscriptionibus.

Q. 18. *Dubitatio impeditne bonam fidem & præscriptionem?*

R. 1. Dubitatio, quæ omnem possessionem præcedit, impedit bonem fidem; quia in dubio favendum est possessori.

R. 2. Dubitatio possessioni superveniens non impedit bonam fidem; quia in pari causa potior est conditio possidentis ex regula 65. *de Regulis Juris*, in sexto; tamdiu enim bonæ fidei possessor recte dicitur, quamdiu se possidere ignorat alienum ex cap. *si virgo.* causa 34. q. 1.

Dices per litis contestationem interrumpitur possessio, etiamsi bona fide inchoata sit. Ergo & per dubitationem interrumpitur.

Nego conseq. ideo enim per litis contestationem interrumpitur præscriptio, quia impeditur

pacifica possessio, quæ requiritur ad præscriptionem: at dubitatio pacificam possessionem non interrumpit.

Q. 19. *Quale tempus requiritur ad præscribendum?*

R. 1. Res mobiles cum titulo per possessionem triennalem bona fide continuatam præscribuntur, institut. Parag. 1. tit. de Usucapionibus.

R. 2. Res immobiles privatorum inter præsentes cum titulo præscribuntur decennio, inter absentes vicennio.

Dixi, *privatorum*; nam ex cap. *Illud*, cap. *Quia* & cap. *Ad aures.* tit. de Præscrip. requiruntur 40. anni ad præscribendum contra Ecclesiam distinctam à Romana.

De aliis acquirendi modis egimus tom.4. quem operæ pretium est consulere; non enim satis abbreviari possunt quæ ibi dicuntur de occupatione bestiarum, & venatione, de inventis thesauris, & rebus recens perditis, an fiant occupantis.

# CAPUT II.

## De devinitione & divisione justitiæ.

Q. 1. *Quid est justitia?*

R. Definitur à Jurisconsultis constans, & perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi. Clarius & magis ad Logicæ Regulas definiri potest, virtus moralis firmans voluntatem ad perpetuo reddendum alteri jus suum ad æqualitatem.

Q. 2. *Quotuplex est justitia?*

R. Triplex, nempe legalis, distributiva & commutativa.

Q. 3. *Quid est justitia legalis?*

R. Est

R. Est virtus firmans voluntatem, ad tribuendum Reipublicæ debitum, scilicet procurando bonum Reipublicæ præ bono privato.

Q. 4. *Quotuplex est justitia legalis?*

R. Duplex. Prima dicitur imperans & nomotetica: secunda exequens seu ministerialis. Illa residet in Principe, vel in Magistratu & Superiore quatenus dirigit actus sibi subditorum ad bonum commune: hæc in civilibus, & inferioribus, quando amore boni communis obediunt, & observant ea, quæ legibus continentur.

Ergo sicut charitas comites habet omnes virtutes, quia proprius ejus effectus est servare omnia mandata, juxta illud Joan. 14. *Si quis diligit me, sermonem meum servabit*; sic nec justitia legalis consistere potest sine cæteris virtutibus, cùm omnes concurrere debeant ad bonum publicum.

Ergo rara est admodum justitia legalis. Quis enim subditus amore boni publici obedit Magistratibus? Quis capessit dignitatem aut aliquod officium in Republica intuitu boni publici? nonne ista quæruntur aut emuntur? si emere liceat, quomodo emeretur aliquis fundus propter proprium commodum? Quid attendunt plerique in dignitatibus constituti, nisi quid & quantum propter illas ipsis debeatur, quanta obedientia, quantus honos, quanta retributio, aut quantus proventus? Atque utinam hujusmodi vitia usque ad sanctuarium non penetrarent.

Q. 5. *Quid est justitia distributiva?*

R. Est virtus moralis inclinans eum, qui communitati præest, ad distribuenda officia & præmia, juxta meritum, si sit remuneratoria, vel ad

irrogendas pœnas juxta modum culpæ ſi ſit vindicativa.

Q. 6. *Quid eſt juſtitia commutativa?*

R. Eſt virtus moralis inclinans privatum ad reddendum alteri privato quod ſuum eſt, juxta proportionem arithmeticam, ſeu ad æquale.

Q. 7. *Quid eſt proportio arithmetica?*

R. Eſt proportio numeri ad numerum, arithmetica enim deducitur à verbo græco, quod latine ſignificat numerare: proportio autem in numeris ſervatur, quando æquantur, ut duo & duo. Unde ſi debeantur centum nummi decem creditoribus, juſtitia commutativa exigit, ut ſingulis diſtribuantur decem nummi, nec plures nec pauciores. Atque in eo differt juſtitia commutativa à juſtitia diſtributiva, quod iſta non ſervet proportionem arithmeticam, ſed geometricam tantum, in qua non confertur numerus cum numero, ſed una proportio cum altera proportione, ut ſi centum nummi ſint diſtribuendi militibus ſecundum eorum dignitatem & meritum, & ille cujus dignitas eſt ut duo, accipere debeat ſex nummos, alter, cujus dignitas eſt ut quatuor, debet juxta juſtitiam diſtributivam accipere duodecim. In hac diſtributione non ſervatur proportio arithmetica; ſex quippe & duodecim ſunt numeri inæquales; ſed in ea reperitur proportio geometrica; ſicut enim ſex duabus partibus ſuperant duo, pari proportione duodecim ſuperant quatuor.

Ergo juſtitia diſtributiva non confert rem cum re, quemadmodum juſtitia commutativa, ſed meritum & dignitatem unius perſonæ cum merito & dignitate alterius.

Ergo

Ergo justitia commutativa non attendit dignitatem & meritum personarum, quemadmodum justitia distributiva, sed exæquat debitum cum jure creditoris sive iste sit pauper aut dives, sive justus, aut peccator, *nulla erit distantia personarum*, ait Dominus Deut. 1. vers. 17. *ita parvum audietis ut magnum, nec accipietis cujusquam personam.* Hinc justitia commutativa vocari solet æquitas, seu æqualitas, quia proprium ejus est æquare debitum cum jure, pretium cum merce, restitutionem cum damno illato. Contra vero justitia distributiva spectat ad meritum & dignitatem, ita tamen ut non exæquet præmium cum merito recipientis, sed proportionem dumtaxat servet, ut qui plus habet meriti, plus quam cæteri, accipiat proportione servata. Unde Episcopus digniorem eligens ad beneficium vacans, justitiam distributivam servat, licet electus omnium judicio amplius mereatur; quia in ejusmodi distributione non exæquatur beneficium cum merito accipientis, in quo consistit proportio arithmetica, sed confertur ejus meritum cum aliorum longe inferiore, ac proinde iis præfertur, servata proportione geometrica.

## CAPUT III.

### De peccatis justitiæ oppositis.

Q. 1. *Quodnam est peccatum justitiæ distributivæ oppositum?*

R. Acceptio personarum, ut habetur Jacobi 2.

Q. 2. *Quomodo definitur acceptio personarum?*

R. Definitur, peccatum quo in distributione

bonorum communium non attenditur causa seu titulus, cur aliquis plus minusve debeat accipere, sed altera ratio ad prædictam distributionem non pertinet, ut si Magistratus aut Prælatus omissis dignioribus, conferat minus dignis officia Reipublicæ vel Ecclesiæ beneficia, quia sunt consanguinei, aut amici.

Q. 3. *In quorum bonorum distributionibus locum habet acceptio personarum?*

R. Locum habet

1. In exhibitione honoris. Titulus autem ob quem debetur alicui honor, est excellentia naturæ rationali congruens, quæ consistit in sapientia, virtute & gradu dignitatis, quam quis obtinet in Republica; nullæ enim aliæ perfectiones reddunt hominem excellentem & honore dignum. Unde Sanct. Jacobus citato loco carpit eos qui honorem deferunt diviti propter splendidam ejus vestem.

2. In distributione onerum Reipublicæ; hæc enim justa proportione distribui debent cum quilibet jus habeat, ne nimis gravetur; necessario autem quidam nimis gravantur; ubi non servatur justa proportio.

3. In distributione Officiorum sæcularium; hæc enim sunt bona quædam communia Reipublicæ instituta in ejus commodum, quorum distributio pertinet ad Principem, unde tenetur jure naturæ maxime idoneis & Reipublicæ utilibus ea conferre.

4. In electione & præsentatione ad beneficia Ecclesiastica, ac in eorum collatione, resignatione & permutatione; ista quippe sunt communia Ecclesiæ bona dignioribus distribuenda.

Q. 4.

Q. 4. *Quale est peccatum acceptio personarum?*

R. Ex genere suo est mortale; quia fit cum injuria proximi. Potest tamen esse veniale ob levitatem materiæ.

Q. 5. *Estne peccatum lethale eligere vel præsentare ad beneficia minus dignos spretis dignioribus?*

R. Affirmative, si quæstio sit de beneficiis, quibus cura animarum est annexa. Ita enim declaravit Concilium Trident. sess. 24. cap. 1. de reform. Cumque recentiores nonnulli, quos Casuistas vocant, Decretum Concilii tam claris verbis conceptum depravarent hac sua interpretatione, nempe Concilium, vel per DIGNIORES significare voluisse dignos sumpto comparativo pro positivo, ut excluderet solummodo indignos, vel intelligendum quando sit concursus, in quo digniores ex justitia præferendi sunt ob fidem eis datam, Innocentius XI. anno 1679. & Clerus Gallicanus anno 1700. ejusmodi interpretationem damnarunt ut scandalosam, pernitiosam & Decreto Concilii Trident. contrariam.

De aliis beneficiis sine cura non ita constat apud Theologos; nonnulli enim existimant ea absque peccato lethali posse conferri vere dignis, spretis dignioribus. Verum illa sententia absolute & universaliter falsa est, januamque multis abusibus & corruptelis aperit. Quare merito rejicitur à sancto Antonino 2. part. tit. 1. cap. 22. paragr. 1. à Covarruvia 2. parte paragr. 7. num. 4. à Cajetano q. 67. art. 2. à Navarro de oratio. Miscel. 38. & ab aliis, quibus Lessius ex parte astipulatur lib. 2. de beneficiis cag. 34. dub. 13. num. 66. scribitque grave esse peccatum, si ejusmodi beneficia ordinarie conferantur minus di-

 gnis;

gnis; quia patroni peccant in re magni momenti contra intentionem fundatoris, & fidelitatem quam debent Ecclesiæ. Magni enim intereſt ad Religionis Chriſtianæ decus, ut divina Officia, quam decentiſſime ac devotiſſime celebrentur, Canonici præſertim Cathedralium Eccleſiarum doctrina & pietate præluceant, Epiſcopi cooperatores eſſe poſſint, meritoque Eccleſiæ Senatus dicantur; quemadmodum loquitur Concil. Trid. ſeſſ.24. c. 12. de refor. ubi propterea expetit, ut ſaltem dimidia pars Canonicatuum in Cathedralibus Eccleſiis, & Collegiatis inſignibus conferatur tantum Magiſtris & Doctoribus, aut Licentiatis in Theologia vel Jure Canonico. Sed iſta fuſius proſecuti ſumus tom. 4. cap. 3. de jure & ubi confutavimus quæ contra ſolent objici.

Q. 6. *Acceptio perſonarum inducitne reſtituendi obligationem?*

R. Non inducit, niſi cum juſtitia diſtributiva concurrat (ut nonnumquam contingit) juſtitia commutativa; quia privati quantumcumque digni, non habent jus ſtrictum ad bona Reipublicæ communia, v. g. ad officia & beneficia, liberumque eſt Superiori ex dignis, aut dignioribus eligere quos voluerit, quemadmodum qui accepit pecunias pauperibus diſtribuendas, ſi in diſtributione aliquos prætermittit, non facit illis injuriam, nec iſti habent poteſtatem exigendi partem pecuniæ diſtribuendæ, quia liberum eſt diſtribuenti eligere, quos voluerit pauperes.

Dixi, *niſi cum juſtitia diſtributiva (ut nonnumquam contingit) concurrat juſtitia commutativa*, quia ſi iſta violetur, diſpenſator reſtituere tenetur, ut patet ſequentibus exemplis.

1. Cum

1. Cùm Magistratus oneribus, tributis, militum hospitio privatos gravat, nec in his servat proportionem; privatus enim quilibet jus strictum habet, ne supra facultates suas gravetur. Quare Magistratus tenetur ad restitutionem, si ut seipsum, parentes, familiares; amicos levet, alios premit.

2. Quando in concursu minus dignum præfert digniori; per concursum enim Superior cum iis, qui se offerunt, init pactum dandi Beneficium ei qui superaverit: ex pacto autem nascitur jus stricte sumptum.

3. Quando bona communia sunt specialiter aliquibus destinata, contra justitiam commutativam peccaret, qui ea aliis distribueret. Dux v. g. qui secundum intentionem Principis debet distribuere spolia urbis expugnatæ militibus, qui eam expugnarunt, tenetur ex justitia commutativa iisdem dividere spolia juxta proportionem Geometricam, dando dupliciter ei qui habet meritum duplo majus: alias injustus est, tenetur-que ad restitutionem. Idem sentiendum de Prælato, qui nollet conferre Beneficium digno, qui ad illud electus est, aut nominatus à patrono; hic enim jus habet ad rem.

Ergo nulla peccata quantumcumque gravia inducunt obligationem restituendi, nisi pugnent adversus justitiam commutativam, violentque jus, sive in re, sive ad rem. Exemplis elucidatur propositio. Petrus ex odio quo flagrat in Paulum, non impedit, cum possit; ne bona ejus à prædonibus diripiantur, ne ager ejus devastetur, vel amicum deducit à concilio eidem Paulo opitulandi, quæritur an Petrus teneatur ad restitu-

 tionem.

tionem. Diſtinguendum eſt : ſi Petrus in primo exemplo tenebatur ex officio impedire, ut Magiſtratus, cuſtos agrorum, obnoxius eſt reſtitutioni; quia peccavit contra juſtitiam commutativam, quatenus iniit contractum cum Republica, quo ſe obſtrinxit arcere prædones : ſecus ſi ex ſola charitate id præſtare tenebatur. Similiter diſtinguendum eſt in ſecundo exemplo : Petrus avocavit amicum vel mendaciis & aliis malis artibus, vel non, ſed ſolis precibus : ſi primum, tenetur reſtituere; quia jus habet proximus, ne mendacia ſibi noxia componantur. Si ſecundum, non tenetur, niſi forte amicus ex officio debuerit opitulari : quia non violavit juſtitiam, ſed charitatem dumtaxat.

Ergo injuſtitia proprie & ſtricte ſumpta, reſtituendi obligationem pariens, eſt violatio juris alieni, ſive jus illud ſit in re, ſive ſit ad rem tantum. Cum autem triplicis generis ſint bona proximi in quæ jus ſtrictum habet, ſcilicet vitæ, famæ & fortunæ, triplicis quoque generis ſunt peccata juſtitiæ commutativæ oppoſita, nempe homicidium, mutilatio, quibus eripitur vita & perſonæ incolumitas, ac libertas : calumnia, detractio, contumelia, &c. quibus læditur fama & honor : furtum, rapina, fraus, dolus, &c. quibus affertur nocumentum in rebus fortunæ.

Ergo injuſtus eſt, qui pro ejuſmodi damnis proximo illatis reſtituere, aut pro iis ſatisfacere quantum poteſt, non ſatagit, quia non reddit alteri quod ſuum eſt.

Ergo præceptum reſtituendi, negativum eſt, licet ſonet aliquid poſitivum; quia præceptum nega-

negativum dicitur quod prohibet malum: Atqui præceptum restituendi primario prohibet retinere rem proximi, ipso invito, quod est per se malum: Ergo.

Dixi *quantum potest*; qui enim totum restituere non valet, quam potest partem restituere tenetur.

Ergo qui restitutionem differt, v. g. solvere debita, domino rationabiliter invito continuo peccat: quia continuo male facit, teneturque exponere in confessione Sacramentali, quamdiu fuit in mora culpabili, quoties vel occurrit occasio restituendi, quam neglexit, vel advertit se esse injustum detentorem rei alienæ, nec serio proposuit eam quam primum restituere, aut pro ea satisfacere. Quin si proximus ex hujusmodi injusta dilatione nova damna passus est, ea resarcire tenetur. Hæc attendere debent Confessarii præsertim in Nobilibus, qui ære alieno gravati sumptibus parcere non curant, magno mercatorum & artificum dispendio, cujus injustitiæ plures conscii sacramenta indigne percipiunt, eorumque confessiones sunt iterandæ.

Q. 7. *Quo sensu accipi debet ista regula Juris in 6. Scienti & consentienti non fit injuria?*

R. Sensus est eum, qui accipit aut detinet rem alienam, domino nullatenus invito, nec decepto, non peccare contra justitiam; quia non violat jus alterius; qui enim cedit juri suo: perinde est ac si gratis donaret quod suum est.

Dixi 1. *Domino nullatenus invito*; satis enim non est; ut absolute velit, & secundum quid nolit; ut si concedat metu, puta incurrendi offensam potentioris, non obtinendi jus, quod in judicio postu-

postulat; vel aliqua necessitate pressus, si v. g. indigeat mutuo accipere, aut habere longiorem terminum ad solvendum, ac propterea munera largiatur, usuras condonet, contractum certum & nulli periculo obnoxium viliori pretio offerat. Una omnium Theologorum vox est eum injustum esse, qui ex alienis incommodis sua comparat commoda, quia invitus secundum quid non cedit juri, quod habet disponendi de re sua cum plena voluntate & libertate.

Dixi 2. *Nec decepto;* quia error & ignorantia impediunt voluntarium, ut patet ex ejus definitione; voluntarium quippe est quod procedit à principio interno cognoscente singula in quibus est actio. Ergo qui in commutationibus, seu contractibus consensum alterius obtinet per fraudem & circumventionem, facit illi injuriam, & restituere tenetur quantum sua interest non fuisse deceptum. Cum autem ejusmodi malæ artes diversis modis pro diversitáte contractuum contingant, operæ pretium est de contractibus dicere.

# CAPUT IV.

## De contractibus in genere.

Q. 1. *Quid est contractus?*

R. Definitur perfectus actus externus inter duos vel plures, ex eorum consensu ultro citroque obligationem pariens. Excipe tamen contractus imperfectos, seu non reciprocos; ut sunt donatio & promissio, in quibus solus donans, aut promittens se obligat.

Q. 2. *Quænam impedire possunt consensum in contractu requisitum?*

R. Tria. 1. Lex, quæ vel absolute reddit personas inhabiles ad contrahendum, puta tutorem cum pupillo, conjugem cum uxore, & vicissim; vel non permittit contrahere nisi sub certis conditionibus, seu solemnitatibus, v. gr. matrimonium celebrare, nisi in præsentia, Parochi. 2. Metus injustus cadens in constantem virum. 3. Error, seu dolus & fraus.

Q. 3. *Defectus conditionis, seu solemnitatis per legem appositæ redditne consensum irritum & consequenter contractum?*

R. Si conditio seu solemnitas sit essentialis, irritat: secus, si sit tantum accidentalis, multa enim prohibentur, quæ facta tenent.

Q. 4. *Quomodo cognoscitur conditionem per legem contractui appositam esse essentialem, aut accidentalem?*

R. Colligitur esse essentialem. 1. Ex verbis ipsius legis, ut si expresse pronuntiet contractum esse nullum, ex eo non posse peti debitum, sive in judicio, sive extra judicium: si obliget eum ad restituendum, qui ex tali contractu quidpiam accepit. 2. Si posito quod constaret Legislatori nullam in contractu fuisse fraudem, v. gr. in matrimonio clandestino, nihilominus contractum declaret esse irritum. Censetur vero accidentalis solemnitas, quando per legem ita præcipitur, ut ea tamen omissa, contractus non habeatur nullus.

Ergo præceptum præmittendi matrimonio tres denuntiationes, & prohibitio celebrandi matrimonium tempore Quadragesimali pertinent ad solemnitates accidentales tantum, cum sine iis matri-

matrimonium non ſit irritum, ſed illicitum dumtaxat. Contra vero præſentia Parochi, aut alterius Sacerdotis de Parochi, vel Epiſcopi conſenſu, & duorum teſtium eſt eſſentialis matrimonio, cum ſine ea nullum ſit matrimonium.

Ergo ſolemnitates præſcriptæ pro teſtamentis & legatis ſunt eſſentiales, cum iis omiſſis, teſtamenta & legata in foro externo declarentur nulla; ita ut hæredes in conſcientia non teneantur ea exequi, etiamſi apud eos conſtet de voluntate Teſtatoris, modo tamen ipſi viventi non promiſerint ſe vota ejus impleturos; ex ejuſmodi enim promiſſione obligantur, ſi teſtator poterat dare. Utrum autem Legata ad pias cauſas ſint excipienda, penes eſt judicem. Conſule quæ in hanc rem diximus tom. 4. de Donationibus.

Ergo ſecundum plures leges municipales, donationes conjugem inter & uxorem nullum effectum pariunt, & bona ſic accepta hæredibus ſunt reſtituenda, etiam ante ſententiam judicis; quia ejuſmodi donationes iiſdem legibus declarantur irritæ. Quare locorum conſuetudines tam pro teſtamentis & legatis, quam pro donationibus vel unius conjugis in gratiam alterius, vel parentum in gratiam unius liberi præ aliis dilecti, ſunt omnino conſulendæ & obſervandæ. Utrum autem & quomodo fideicommiſſum poſſit eſſe licitum & validum, diximus tom. 4. loco citato.

Q. 5. *Contractus per metum initus eſtne validus?*

R. Jure poſitivo Contractus metu gravi & injuſto initi irritari poſſunt; ſed actu & de facto non ſunt irriti, exceptis tamen quibuſdam contracti-

tractibus. Colligitur ex lege ultima, Cod. *de his quæ vi.*

Dixi 1. *Metu gravi;* tum quia ex Regula 144. Juris in 6. *Vani timoris justa excusatio non est:* tum quia metus levis non præsumitur dedisse causam contractui.

Dixi 2. *Et injusto;* nam si fuerit juste incessus, contractus irritandus non est. Quare si quis ex justa sententia judicis cogatur matrimonium contrahere, firmum erit ejus matrimonium.

Dixi 3. *Quibusdam contractibus exceptis:* contractus enim matrimonii & professio Religionis ex metu gravi, & injusto nullum pariunt effectum.

Q. 6. *Valetne contractus ex errore, vel dolo initus?*

R. 1. Si error vel dolus sit circa substantiam, ut si quis crederet emere vas aureum, cum esset æneum, nullus est contractus, quia nullus est consensus; numquam enim voluit emere vas æneum.

R. 2. Si error sit circa accidentia tantum, non irritat contractum, etiamsi ei causam dederit, tum quia adest sufficiens cognitio rei, de qua contrahitur; & consensus in eam: tum quia vix ullus contractus validus foret, cum fere semper occurrant aliquæ circumstantiæ, quas si quis prævidisset, non contraxisset.

Si tamen dolus contigit ex altero contrahente, rescindendus est contractus requirente parte decepta; & decipiens tenetur resarcire damna ex dolo secuta.

Sed si error contigit vel à parte decepta, vel à tertia persona, vel ab altero contrahente, sed sine ejus culpa, contractus rescindendus non est,

saltem

ſaltem in foro conſcientiæ, nec reſarciendum damnum, quia non fuit injuſte illatum, ſed refundendus eſt exceſſus pretii, ut reponatur æqualitas.

Q. 7. *Quam obligationem parit contractus?*

Nota triplicem eſſe obligationem. Prima dicitur naturalis tantum, qua quis obligatur in conſcientia, quamvis adverſus eum non detur actio in foro exteriori, ſic qui per quinque annos cenſum annuum non ſolvit, naturaliter obligatur ſolvere, quamvis creditor qui per illud tempus repetere neglexit, actionem non habeat in foro externo adverſus debitorem. Secunda obligatio eſt civilis tantum, datque actionem in foro externo, quamvis in conſcientia non obliget: ſic emptor, qui non poteſt proferre apocam, qua conſtet ipſum ſolviſſe pretium rei emptæ, civiliter obligatur ex contractu, cogiturque in foro externo iterum ſolvere. Tertia obligatio eſt naturalis ſimul & civilis, ligatque tam in foro conſcientiæ, quam in foro externo. His præmiſſis,

R. Contractus parit obligationem naturalem & civilem, niſi forte lex ſpecialis prohibeat; quia contractus eſt lex quædam privata, quam contrahentes ſibi imponunt, coguntur que in foro externo fidem ſibi mutuo datam ſervare.

Dixi, *Niſi forte Lex ſpecialis prohibeat;* quia Lege Civili inſtit. tit. de inutilibus ſtipulationibus, paragr. *Pupillus.* Minores ætate & pupilli pubertati proximi non obligantur civiliter; ſed tantum naturaliter, ita ut venditor pupillum, qui ſine tutoris conſenſu emit, invitum compellere non poſſit ad ſolvendum pretium; ſed ſolum

ad

ad reddendas merces, quæ si consumptæ fuerint absque dolo, pupillus in foro externo cogitur solùm solvere, id quo factus est ditior. Dico *in foro externo*: quia naturaliter & in conscientia totum pretium refundere tenetur.

Extat enim Edictum Regium Ludovici XIII. promulgatum anno 1629. circa ludum Aleæ, qui est species quædam Contractus, in quo Edicto sic sanxit Rex Christianissimus: *Nous defendons & interdisons à tous nos Sujets de recevoir dans leurs maisons les assemblèes pour le jeu, qu' on appelle Academie ou Berlans. Dèclarons à prèsent tous ceux qui y contreviendront, ou qui se prostitueront à un si pernicieux exercice, infames; intestables, & incapables de tenir jamais Officès Royaux. Dèclarons toutes cettes contractèes pour jeu, & toutes obligations & promesses faites pour jeu, quelques dèguisèes qu'elles soient, nulles & de nul effet, & decharges de toutes obligations civiles & naturelles.*

Q. 8. *Quomodo dividitur Contractus?*

R. Generatim dividitur in justum & injustum.

Justus est Contractus, cùm servatur æqualitas & contrahentium conditio ita æquatur, ut viri prudentis judicio par sit utriusque & spes lucri & damni periculum. Contra verò injustus est contractus, in quo reperitur inæqualitas, & sors unius contrahentis evidenter deterior est sorte alterius. Hæc regula brevis quidem est, sed certissima & sufficiens ad omnes conscientiæ quæstiones solvandas circa Contractus rerum commutationes. Habeant Negotiatores & Mercatores in suis tabernis & artifices in officinis scriptum ad parietem, JUSTITIA EST ÆQUALITAS; IN-

JUSTITIA EST INÆQUALITAS, & uno intuitu intelligent quid obſervare, & quid vitare teneantur. Verùm quia pro diverſa Contractuum natura, diverſimodè adhibenda eſt iſthæc regula, de Contractibus in ſpecie dicendum.

# CAPUT V.

## De Contractibus in ſpecie.

Eas dumtaxat Contractuum ſpecies attingam, quæ ſunt magis in uſu, & in quibus juſtitia ſæpiùs læditur. Sunt autem illi Contractus, venditio & emptio, mutuum, ſocietas, & cambium, galicè, *change*.

### §. I.

### *De venditione & emptione.*

Q. 1. *Quid ſunt venditio & emptio?* R. Definitur venditio, pactio mercis pro pretio: emptio verò, pactio pretii pro merce.

Dicitur *pro pretio*; nam ſi merx daretur pro alia merce, non eſſet venditio aut emptio, ſed permutatio.

Q. 2. *Quodnam eſt juſtum, aut injuſtum rei venalis pretium?*

R. Pretium æquale valore rei venalis ſecundùm communem hominum æſtimationem, eſt juſtum ejus pretium; inæquale verò eſt injuſtum. Ita omnes Theologi, quia ex dictis juſtitia conſiſtit in æqualitate, injuſtitia verò in inæqualitate:

te: Ergo ut licitus & juſtus ſit contractus emptionis, aut venditionis, menſurandum eſt pretium cum merce, vel cum opere artificis, *ſecundùm divinam Legem*, inquit ſanctus Thomas ſecunda ſecundæ q. 77. art. 1. ad 1. *illicitum reputatur ſi in venditione & emptione non ſit æqualitas juſtitiæ obſervata: & tenetur ille qui plus habet, recompenſare ei, qui damnificatus eſt.* Notent Paſtores & Confeſſarii.

Dices: Ex Lege, *Explicito*, Digeſt. Paragr. *ſi Hæres*, res tantum valet, quantum vendi poteſt: Ergo.

Diſtinguo anteced. Quantum vendi poteſt intrà altitudinem juſtii pretii, Concedo: extra latitudinem, Nego anteced. aliàs Lex citata injuſta foret & per aliam Legem correcta, nempe Lege *Rem majori*, *de reſcindenda venditione*, & in Jure Canonico, cap. *Cum cauſa*, tit. *de Empt. & vendit.*

Q. 3. *Quomodo æſtimanda eſt latitudo juſta pretii?*

R. Duplex pretium eſt diſtinguendum: aliud dicitur legitimum ſeu legale, quod eſt fixum decreto Magiſtratus: aliud dicitur naturale & vulgare, quod ex hominum æſtimatione conſtituitur independenter à Magiſtratus decreto.

Pretium legale conſiſtit in indiviſibili, ita ut ſi Magiſtratus determinaverit pretium panis talis ponderis, injuſtus ſit venditor & ad reſtitutionem teneatur, ſi minimum quid ultra ab emptore exigat; quia non ſervat æqualitatem à Lege taxatam. Contra verò pretium naturale ſeu vulgare certam habet latitudinem; quia homines variè de rebus judicant, ita ut quod alii cenſent valere decem, alii æſtiment undecim, alii etiam duodecim.

Q. 4. *Quomodo Theologi describunt latitudinem pretii justi vulgaris?*

R. Pretium naturale vulgò dividunt in infimum, medium & supremum, docentque licitum esse venditori vendere supremo & rigoroso pretio, si possit id obtinere ab emptore, cui concessum est licitari, ut venditor descendat ad medium, aut infimum pretium. Quòd si secundùm communem hominum æstimationem res tanti non valeat quanti empta est, venditor excessit limites justi pretii, & in foro conscientiæ restituere tenetur. Contra si emptor, secundùm communem æstimationem minoris emit, quàm valeat res vendita, debet venditori satisfacere, nisi ille condonaverit.

Q. 4. *Licet-ne vendere credito supra latitudinem pretii naturalis?*

Licitum non est, nisi inde lucrum cesset, aut damnum emergat; quia res tanti non valet, quanti emitur.

Dixi, *Nisi inde lucrum cesset;* quia eo titulo aliquid accipere, non est vendere usum pecuniæ; sed damnum vitare, ut docet S. Thomas 2. 2. q. 78. art. 2. ad 1.

Hinc sequitur injustum esse & usurarium emere infra pretium vulgare ob anticipatam solutionem; quia hæc anticipata solutio habet rationem mutui, ex quo lucrum percipere usurarium est ex S. Thoma cit. art. 2. ad 7.

Q. 6. *Unde augetur rei venalis pretium?*

R. Ex his circumstantiis. 1. Ex penuria vel copia mercium. 2, Ex pecuniæ abundantia vel raritate. 3. Ex multitudine emptorum & paucitate vendentium, & contra. 4. Ex modo vendendi,

dendi, nam viliùs res venduntur sub hasta & voce præconis; quàm apud mercatorem; contra verò quando minutatim & per patres, cariùs venduntur, quàm cum in magna quantitate. 5. Ex majori vel minori emptorum indigentia, modò tamen communis sit.

Dixi, *modò communis sit*; nam indigentia unius emptoris aut venditoris non mutat communem hominum æstimationem, nec efficit, ut cariùs res vendenda sit, aut viliùs emenda.

Ergo meritò Academia Parisiensis anno 1665. damnavit hanc propositionem uti falsam, scandalosam, charitati & justitiæ contrariam. *Potest aliquis emere rem viliùs ab illo, qui vendit necessitate compulsus.*

Ergo Mercator non potest sine injustitia augere pretium suarum mercium, ex eo quòd vel domus ejus in qua servabantur, conflagraverit, vel in iis advehendis majores sumptus fecerit, quàm alii Mercatores, vel quòd dolo deceptus sive artificum sive prioris Mercatoris vitiosas merces comparaverit, quas integras & optimas existimabat; quia merces in illius taberna vulgò non pluris æstimantur, quàm in tabernis aliorum Mercatorum, iniquum est omnino, ut damnum quod solus pati debet, in alios transferat.

Ergo injustus est, qui supra vulgare pretium rem suam, putà domum, agrum, &c. vendit, quia emptori admodum commoda est, & maximè ea indiget, iis enim æqualitatem non servat.

Q. 7. *Quid observandum est circa penuriam & raritatem mercium?*

R. Num illa raritas ex monopolio contigerit ?

Q. 8. *Quid est monopolium ?*

R. Et conventio unius pluriumve Mercatorum, ut ipsi soli vendant, emantve quo voluerunt pretio.

Ad monopolium refertur

1. Quando Mercatores supprimunt merces suas, ut inde earum pretium crescat.

2. Quando aliquis congerendo omnes ferè merces, inducit raritatem & caritatem : secus, si non induceret.

3. Si quis vi vel fraude impediat, ne merces aliunde advehantur, unde oritur caritas.

4. Quando opponitur fictus licitator, ut alter augeat pretium.

5. Si multi conveniant, ut opus ab uno inchoatum, alter non perficiat, quod expresśè prohibetur lege *Jubemus*, Cod. *de Monop.*

6. Si Artifices conveniant non docere artem suam, nisi filios suos aut nepotes, aut nisi certo pretio injusto.

Q. 9. *Monopolium pugnat-ne contra justitiam ?*

R. Affirmativè, & ad restituendum obligat, nisi authoritate publica constituatur, quia cùm pretium naturale rerum venalium quandam latitudinem habeat, singuli habent jus contrahendi intra illam latitudinem ; Ergo fit eis injuria, quando per monopolium coguntur emere tantùm rigoroso pretio aut vendere infimo. A fortiori injusti essent Monopolæ, si supra rigorosum pretium venderent, aut infra infimum emerent.

Dixi, *Nisi authoritate publica constituatur*, quia aliquan-

aliquandò Reipublicæ intereſt, ut vel rerum venalium pretium taxetur, vel privilegium Mercatori aut Artifici detur; alioquin negotiationem aut artificium in Reipublicæ detrimentum deſerere cogeretur. Nec in eo fit cuiquam injuria, modò curent Magiſtratus ne Mercatores aut Artifices prætextu privilegii pretium immoderatum exigant.

## §. II.

## *De Mutuo.*

Q. 1. *Quid eſt mutuum?*

Eſt contractus, quo transfertur in alterum dominium rei in numero, pondere, & menſura conſiſtentis, cum obligatione reddendi aliam ejusdem ſpeciei & bonitatis, poſt lapſum temporis. Singulæ partes hujus definitionis ſunt notandæ, & accuratiùs exponendæ ad refellendas plures pactiones injuſtas & uſurarias. Itaque

Dicitur 1. *Quo transfertur in alterum dominium*, in quo mutuum convenit cum venditione, differtque à multis aliis contractibus, ut à locatione, præſertimque à commodato, quod ſecundùm linguam Gallicam confunditur cum mutuo; mutuum enim & commodatum dicuntur Gallicè, *preſt*, quamvis eſſentialiter differant; commodatum quippe eſt de rebus, quæ uſu ſaltem unico non conſumuntur ut equus, liber, veſtis, &c. mutuum verò eſt eorum, quorum uſus eſt conſumptio, ut frumentum, panis, vinum, pecunia.

Res prioris generis non mutuo, ſed commo-

dato dantur in usum tantùm, non in proprietatem. Unde si liber aut equus sine culpa commodatarii pereat, perit commodanti, utpotè ejus domino.

Res verò posterioris generis mutuo dantur, non commodato; neque enim dicimur commodare pecuniam aut panem, sed mutuare: mutuando autem, dominium earum rerum transferimus, non secùs ac si eas venderemus; quia usus earum non distinguitur à substantia & proprietate, cùm mutuatarius iis uti non possit, nisi eas consumendo.

Ergo damnum aut fructus rei mutuatæ non pertinet ad mutuantem, quia juxta regulam juris, *res perit, aut fructificat domino suo*, Sicut ergo domus per venditionem tradita, si tempestate corruat, corruit in damnum solius emptoris; ita si pecuniam mutuò recens acceptam latrones auferant, non mutuans, sed mutuatatarius damnum illud pati debet. Si verò ex ea mutuatarius utiliter negotietur & ditescat, nihil inde mutuans repetere potest, cùm res illa ad ipsum non pertineat. Atque hac ratione refelluntur; qui eo prætextu usuras exigunt, quòd mutuatarius ex pecunia ab ipsis mutuo accepta lucretur.

Dicitur 2. *Rei in numero*, &c. quia mutuum versatur circa res usu consumptibiles, quæ vel dantur in numero, ut pecunia, vel in pondere, ut panis, vel in mensura, ut vinum, frumentum, oleum, &c.

Dicitur 3. *Cum obligatione reddendi aliam ejusdem speciei & bonitatis.* Hæc est enim æqualitas & justitia, quam recta ratio exigit, ac proinde ab omni-

omnibus obſervanda, etiam à Tutoribus & Curatoribus, ut nec plus nec minus, ſed tantum reddatur quantùm mutuò acceptum eſt.

Dicitur 4. *Poſt lapſum temporis*, ut diſtinguatur mutuum à cambio, ubi pro nummo aureo dato v. g. ſtatim redduntur nummi argentei, Tempus autem vel eſt determinatum in contractu mutui, vel non: ſi primum, mutuans pecuniam non poteſt repetere ante lapſum temporis præfiniti: ſi ſecundum, poteſt abſque injuſtitia repetere quo tempore voluerit, modò non repetat ſtatim atque mutuo dedit, ac propterea mutuatarium mox in jus vocet, ut defectu ſolutionis cogatur pendere uſuras.

Dixi, *abſque injuſtitia*; peccaret enim & quidem graviter contra charitatem, ſi tùm repeteret, cùm mutuatarius nonniſi cum magno detrimento reddere poſſet, & ipſe mutuans nullum damnum ex dilatione pateretur.

Ergo intrinſecum eſt contractui mutui quòd mutuans per aliquod tempus pecunia ſua careat, periculoque ſe exponat eam amittendi. Quare ratione carentiæ pecuniæ aut periculi, mutuans non poteſt quicquam exigere ultra quàm concedunt Leges mutui, ſecundùm quas mutuatarius tenetur ſolùm æquale reddere.

Ergo meritò damnatæ ſunt ſequentes propoſitiones ab Innocentio XI. anno 1679. à Clero Gallicano anno 1700. & priùs ab Academia Pariſienſi anno 1665.

Prima, *Cùm numerata pecunia pretioſior ſit numeranda, poteſt creditor aliquid ultra ſortem à mutuatario exigere, & eo titulo ab uſura excuſari.*

Secunda, *Licitum eſt mutuanti aliquid ultra ſortem*

*exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.*

Tertia, *non est usura, si recipiat ratione periculi tantùm, ut pretium periculi.*

Quarta, *Nullus potest esse ita securus, quin possit aliquod intervenire periculum, vel saltem aliqua difficultas, vel labor in re habenda.* Quo fit ut secundùm illam novam doctrinam semper licitum sit ex mutuo usuram percipere, & quidem majorem à pauperibus, cùm pecunia ipsis mutuata majori exponatur periculo.

Q. 2. *Quomodo æquanda est bonitas rei reddendæ cum bonitate rei mutuo acceptæ, v. g. mutuo dati sunt decem nummi aurei, vel totidem modii tritici, quorum valor seu pretium postea crescit aut decrescit?*

R. Reddendum est juxta valorem aut pretium rei, quando accepta est; nisi aliter contrahentes justo pacto convenerint, ita ut si valor cujuslibet nummi erat decem libellarum, reddendæ sint centum libellæ; nec plus nec minus.

Dixi; *Nisi aliter contrahentes convenerint*, si enim mutuans prævideret valorem nummi aut pretium tritici esse augendum, velletque propterea ista servare, non peccaret contra Legem Contractus & Justitiæ, si exigeret à mutuatario, ut tot nummos in specie aut modios redderet, deductis tamen expensis ad triticum servandum necessariis; quia mutuans per hujusmodi pactum, nihil lucratur ex mutuo, sed solùm se indemnem reddit. Idem dicendum juxta Cap. *Naviganti*, Tit. *de Usuris*, si dubium sit, utrum valor nummi aut pretium tritici, crescet aut decrescet; quia æqualis est spes lucrandi in mutuante, & mutuatario æquale quoque periculum incurrendi damnum.

§. III.

## §. III.

## *De Usura.*

Q. 1. *Quid est usura?*

R. Definitur ab omnibus sive Philosophis, sive Theologis & Canonicis, lucrum ex mutuo immediatè proveniens.

Dicitur 1. *Lucrum* indefinitè, sive immodicum, sive modicum, sive sit nummus, sive onus à mutuante impositum mutuatario, v. g. veniendi ad ejus furnum, denique quicquid est pretio æstimabile. Luc. 6. *Mutuum date nihil inde sperantes.* Et causa 14. quæst. 3. cap. 1. *Si mutuò dederis pecuniam tuam, à quo plus quam dedisti expectas, non pecuniam solùm, sed aliquid plus quam dedisti, sive illud triticum sit, sive vinum, sive quodlibet aliud, si plus quam dedisti expectes accipere, fœnerator es, & in hoc improbandus, non laudandus.*

Dicitur 2. *Ex mutuo proveniens*, 1. Quia contractus mutui totus est in gratiam mutuatarii, adeò ut si mutuans principaliter intendat ex mutuo sibi lucrum provenire, usuram mentalem committat. 2. Quia si quis præter sortem accipiat ratione lucri cessantis, aut damni emergentis, usuram non committit, cùm ex mutuo non lucretur, nec fiat ditior propter mutuum; sed damnum resarciat, quod ex mutuo patitur, v. g. petenti dat mutuo pecuniam, qua vel censum annuum extinguere, vel agrum emere, vel mercaturam exercere paratus erat, justè & absque usura exigit à mutuatario ut refundat, quod ipse mutuando deperdit.

Ut autem justus sit ille titulus ultra sortem accipiendi, mutuum debet esse vera causa lucri cessan-

cessantis aut damni emergentis ; si enim mutuans non habeat occasionem moraliter certam lucrandi ex pecunia mutuo data, vel si sponte pecuniam ex mercatura, aut ex quovis lucrandi modo subtrahit, quia tutius aut utilius sibi existimat mutuo dare quàm negotiari, fundos emere, contractum consignativum inire, usurarius est, nec potest prætexere lucrum cessans aut damnum emergens. Unde falsum est absolutè licere mercatoribus lucrum ex mutuo percipere, etiamsi inde nullum damnum patiantur.

Dicitur 3. *Immediatè*; quia usura debet provenire directè ex vi mutui, nam si secundariò, & mediante solùm liberalitate aut gratitudine mutuatarii proveniret, non esset usura ex Glossa in Cap. *Consuluit*, Tit. *de Usuris*; & ex S. Thoma cit. q. 78. art. 2. *Si accipiat*, inquit, *aliquid hujusmodi, non quasi exigens, nec quasi ex aliqua obligatione tacita vel expressa; sed sicut gratuitum donum, non peccat.* Exponit autem S. Antoninus 2. parte, tit. 1. cap. 7. parag. 1. quandonam mutuans censeatur non intendere principaliter gratuitum donum ex parte mutuatarii ? *Cùm*, inquit, *etsi sperat mutuans aliquid sibi dari ab eo, cui mutuavit, ex sua liberalitate, tamen non illud eum movet; sed magis benevolentia, ita ut etiamsi non crederet sibi aliquid dari ultra sortem, adhuc tamen mutuaret.* Unde patet meritò damnatam fuisse ab Innocentio XI. anno 1679. & à Clero Gallicano anno 1700. hanc propositionem, quam Clerus vocat cavillatoriam, & usurarum palliativam : *Usura non est, dum ultrà sortem aliquid exigitur tanquam ex benevolentia & gratitudine debitum : sed solum si exigatur tanquam ex justitia debitum.*

Q. 2.

Q. 2. *Quo jure usura est prohibita?*

R. Prohibita est 1. Jure naturali; quia tollit æqualitatem, quæ competit contractui mutui, ut constat ex ejus definitione. 2. Jure divino, Ezech. 18. ubi de dante ad usuram & amplius quam dedit accipiente ait Dominus: *Cùm universa hæc detestanda fecerit, morte morietur.* Et Luc. 6, *Mutuum date, nihil inde sperantes*, quibus verbis prohiberi usuram definiunt Concilium Lateranense III. generale, referturque Cap. *Quia*, Tit. *de Usuris*; Concilium Lateranense V. Alexander III. Cap. *Super eo*, Tit. *de Usuris*; Urbanus III. Cap. *Consuluit*, eodem Tit. Quin Concilium Viennense Clementina, *Ex gravi*, statuit eum velut Hæreticum esse puniendum, qui pertinaciter affirmat usuram non esse peccatum.

Ergo adversùs legem prohibentem usuras non præscribunt spatia temporum, non privilegia nationum, non patrocinia personarum, non judicia hominum. *Cœlum & terra transibunt*; ait Dominus Matth. 24. *verba autem mea non præteribunt.*

Ergo sicut mentiri non licet pro alterius vita, inquit Alexander III. cit. Cap. *Super eo*, ita nec usuras exercere pro redimenda vita captivi, multo minus pro augendis aut fovendis bonis pupillorum. Et S. Thomas Opusculo 73. cap. 6. *Sicut non licet furari ad augendum patrimonium pupillorum, sic nec usuras accipere. Regula generalis apud omnes Doctores hæc firma esse debet.* Hanc secutus est Conventus Mediolanensis anno 1579. & Concilia Mediol. primum, Burdigal. primum, & Mechlin. ubi expressè prohibetur, ne pecuniæ pupillorum dentur ad usuram.

Dices

Dices 1. Deus ipse Deut. 23. permisit Judæis usuras accipere ab extraneis: Ergo.

Nego conseq. Quemadmodum enim Deus, utpotè supremus rerum omnium Dominus, Judæis concessit vasa pretiosa Ægyptiorum; sic in eorum dominium transtulit ea quæ Cananæorum erant. Ita sanctus Ambrosius lib. de Tobia cap. 15.

Dices 2. Per Legem in Regno universaliter acceptam licet recipere ex mutuo denarium vigesimum: Ergo.

Nego anteced. Imò omnes Christianissimi nostri Reges hactenus ab octo sæculis id constanter prohibuere, ut videre est in nostro Tomo 4. sæpiùs citato Cap. de Usuris. *Defendons à toutes personnes*, inquit Henricus III. in Comitiis Blesensibus, *de quelque qualitè qu'elles soient d'exercer usure par eux, ou par gens interposez.* In quem locum Bochellus in sua Bibliotheca sic habet: *Cette proposition d'usure portèe par la Loi de France est generale, & ne recoit limitation pour la faveur des pupilles ou autres personnes. Ainsi fut-il jugè par Arrest sur Plaidoyer le 13. jour de Juin, la Cour seante aux Augustins.*

Lex itaque Civilis in Regno permittit solum ex Contractu Consignativo, Gallicè, *Contract de Constitution*, lucrum percipere, olim ad denarium decimum quartum, postea ad decimum octavum, nunc verò ad vigesimum. Porrò Contractus Consignativus non est mutuum, sed vera emptio; definitur enim ille Contractus, venditio & emptio juris quoad solos reditus singulis annis certisque temporibus ex alia re vel persona solvendos.

Instas.

Instas. In Comitiis Aurelianensibus sic statuit Carolus IX. articulo 60. *Contre les condamnez à payer certaines sommes de deniers dus par cedules ou obligations, seront adjugez les dommages & interests requis pour le retardiment du payement, à compter du jour de l'ajournement*: & ejusmodi statutum servatur in omnibus Regni Tribunalibus: Ergo Lex Civilis permittit accipere lucrum ex mutuo.

Nego conseq. Laudatum enim statutum nullum lucrum concedit mutuanti propter dilationem solutionis; sed solùm decernit certam summam propter damna quæ præsumitur incurrisse ob moram mutuatarii, ut perspicuum est ex ipsismet verbis statuti: *Seront adjugez les dommages & interests requis.* Ergo si nullum sit damnum aut interesse lucri cessantis, mutuans nihil potest accipere suprà sortem principalem.

Ergo usurarius est ille, qui dat mutuo cum intentione lucrandi auctoritate Judicis, cujus sententiam mavult obtinere, quàm pecuniam mutuatam.

Dices 3. Justè quis percipit lucrum ex re sua locata, putà ex equo, domo, &c. Ergo & ex pecunia sua alteri tradita.

Nego consequentiam & paritatem. Disparitas, est quòd in locatione retinet quis dominium rei suæ locatæ, ac proinde ex ea fructum juste percipit; res enim perit aut fructificat domino suo: at per mutuum transfer dominium pecuniæ suæ in mutuatarium: Ergo pecunia mutuo data, perit aut fructificat soli mutuatario.

Q. 3. *Licetne pecuniam accipere sub usura?*

Respondet S. Thomas secunda secundæ q. 78. art. 4. Licitum esse, si mutuans sit in gravi mutuandi ne-

di neceſſitate; ſecùs ſi non indigeat, ſed ex mera cupiditate mutuum petat.

Q. 4. *Quomodo dividitur uſura?*

R. Dividitur 1. in apertam & palliatam ſeu velatam aliquo honeſto titulo, putà donationis, cambii, ſocietatis, venditionis, ut ſi quis vendat ſuprà pretium rigoroſum ob dilatam ſolutionem, aut emat infrà pretium infimum ob anticipatam ſolutionem.

Dividitur 2. in realem & mentalem.

Realis, quæ in mutuo deducitur in pactum, ſive expreſsè, ſive tacitè.

Mentalis, quæ per mutuum principaliter intenditur, ſed in pactum non deducitur.

Q. 5. *Eſtne obligatio reſtituendi pro uſura etiam mentali?*

R. Affirmativè, ita enim habetur Cap. *Conſuluit*, Tit. *de Uſuris.*

Q. 6. *Hæredes uſurarii obliganturne ad reſtituendùm?*

R. Obligantur ex Cap. *Tua nos*, Tit. de *Uſuris.* Difficultas ſolùm eſt, an obligentur in ſolidum. Canoniſtæ affirmant, arbitranturque id colligi ex citato Cap. *Tua nos*; ſed eorum ſententiæ non favet. Quare communior eſt Theologorum ſententia negans; æquum enim eſt, inquiunt, ut qui tantummodo commodum ex parte percipit, onus quoque duntaxat ſentiat proportione ſervata. Si tamen res per uſuras accepta extaret in ſua ſpecie apud unum hæredem, teneretur eam integram reſtituere, ſed actionem haberet de evictione contra cæteros.

§. IV.

## §. IV.

## *De Contractu Societatis.*

Q. 1. *Quid est Contractus Societatis?*

R. Est conventio duorum vel plurium ad commune lucrum & damnum, secundum proportionem rerum contributarum.

Dicitur 1. *Ad commune lucrum & damnum*, quo distinguitur Contractus Societatis, 1. à Contractu locationis; qui enim locat suas operas, non venit in partem lucri vel damni, puta gregis quem pascit; sed solummodo accipit stipendium debitum suo labori. 2. A Contractu mutui; namque mutuans cum transferat in mutuatarium rei mutuatæ dominium, ex ea non percipit lucrum, sicut nec venditor ex re vendita. At qui societatem ineunt, retinent dominium rerum quas conferunt, & ideo res illæ singulis sociis vel fructificant, vel pereunt.

Dicitur 2. *Secundum proportionem rerum contributarum;* in hoc enim servatur æqualitas & justitia, si is, qui plus ad societatem confert, sicut majus damnum pateretur, si quod confert, periret; ita etiam majus lucrum ex ejus fructibus repetet.

Ergo contra justitiam & contra naturam hujus contractus peccat, qui ea conditione societatem init, ut pecunia vel animalia, quæ exponit, non sibi, sed sociis pereant, quamvis ex eorum culpa. Consuetudo Bituricensis, Nivernensis & Borboniensis vocant Leoniam ejusmodi societatem. Sixtus V, in sua Bulla *Detestabilis*, eam damnavit anno 1586. Et Academia Parisiensis anno 1663. sequentem propositionem falsam & scandalosam declaravit: *Si contractui societatis su-*

*peraddantur Contractus assecurationis capitalis & venditionis lucri incerti pro lucro certo, ex vi horum licitum est exigere lucrum certum salva sorte.*

Licet tamen addere contractui societatis Contractum emptionis lucri incerti, modo non assecuretur capitale, dare v. g. vaccas, aut apes in societatem, ita ut si pereant sine culpa conferentis operas, pereant danti; sed hac conditione quod quamdiu vivent illa animalia, is qui eorum curam gerit, singulis annis solvat pro vacca, aut alveolo certum quid æqualitate servata; quæ enim sunt in spe, minoris æstimantur, quam quæ sunt in re, v. gr. spes capiendi decem pisces ex uno jactu retis, non tanti valet, quanti decem pisces jam capti. Unde quo majus est periculum non lucrandi, minus quoque pro spe lucri solvi debet. Sed ista fusius & accuratius explicantur Tom. 4. Cap. de Societate.

## §. V.

## *De Cambio.*

Q. I. *Quid est Cambium?*

R. Est permutatio pecuniæ pro pecunia cum legitimo lucro.

Dicitur 1. *Permutatio;* Cambire enim idem est ac permutare; Campsor est nummularius, gallice; *Banquier*, Campsarius vero, qui ab ipso pecuniam accipit.

Dicitur 2. *Pecunia pro pecunia;* quæ vel statim reddenda est, ut in Cambio manuali, quo permutatur moneta, v. g. aurea pro argentea, majora pro minoribus, unde dicitur Cambium minutum:

nutum: vel alio transferenda, quando v. g. datur Lugduni, ut recipiatur Lutetiæ.

Dicitur 5. *Cum legitimo lucro*, quo Cambium differt à mutuo, in quo reddendum est nec plus, nec minus, quam acceptum sit.

Q. 2. *Cambium estne licitum?*

R. Per se est licitum; quia præterquam quod ejusmodi Contractus est admodum utilis & necessarius Reipublicæ, Campsor multa sustinet onera, paratam debet habere pecuniam, coacervare pecunias diversarum specierum, quas alioquin negotiationi exponeret. Præterea suscipit onus pecuniam transferendi proprio periculo in eum locum, ubi Campsarius iis indiget. Quod si aliquando non transferat, sed per procuratores solvat, id tribuendum est ejus industriæ, quæ in Mercatore est pretio æstimabilis.

Ergo qui officium Campsoris non exercet, nec ad Cambium pecunias negotiationi subtrahit, sine justo titulo lucrum percipit.

Dixi Cambium per se esse licitum, ut innuerem per accidens fieri illicitum. 1. Si quis Cambium non exercet, nec sua interest habere majorem vel minorem monetam, sive Lugduni ubi manet, sive Lutetiæ, quo negotiorum causa transmittenda est ipsi pecunia, adeo ut occasio Cambii ipsi sit commoda, nedum onerosa, & ita absque justo titulo lucrum perciperet. 2. Si absque authoritate Regia Campsoris officium exerceat; id enim prohibitum est Edictis Regiis, ut Ludovici XII. Henrici II. Caroli IX. 3. Si cum propria authoritate Campsorem se constituerit, tantum lucri percipit, quantum Campsores legitimi, cum enim pretio magno constet ejusmodi

Officium, Princeps majora emolumenta iis concedit, quos Campſores conſtituit, quibus emolumentis ſine injuſtitia gaudere nequeunt, qui ultro ſe huic muneri immiſcent. Unde non ſolum tenentur Officium illud dimittere; ſed & reſtituere, ſi quid plus acceperint habita communi ratione expenſarum, lucri ceſſantis & damni emergentis. 4. Peccant qui cum ſatis non habeant, unde onera Campſoribus communia ſuſtineant, undique pecunias ſub uſuris colligunt; nam ex dictis non licet mutuo petere ab uſurariis, niſi adſit vera neceſſitas.

Q. 3. *Quomodo dividitur Cambium?*

R. Dividitur in reale & ſiccum.

Reale eſt, quod in allata definitione exprimitur.

Siccum eſt Cambium fictum, & verum mutuum ſpecie Cambii nomine velatum; per illud enim non permutantur pecuniæ præſentes pro præſentibus alibi reddentis. Titius v. gr. lucri cupidus negat Lugduni mutuum ei qui pecunia indiget; ſed offert Cambium ea conditione, quod alter eam reddet Lutetiæ; quamvis ſciat reddendum Lugduni poſt temporis lapſum, quod eſt verum mutuum, & fictum Cambium; ideo ſiccum, quia caret humore juſtitiæ, ſeu vero titulo ad lucrum pariendum. Quare lucrum inde proveniens eſt injuſtum & uſura palliata velatum.

De Teſtamentis & Legatis nihil hic addendum iis, quæ diximus Capite præcedenti.

CA-

# CAPUT VI.

## De Restitutione.

Q. 1. *Quid est Restitutio?*
R. Est actus justitiæ commutativæ reddentis cuique debitum suum ad æqualitatem.

Q. 2. *Restitutio estne necessaria?*

R. Est, & quidem jure naturali, quia auferre rem alienam, & eam detinere invito Domino idem reputantur; *Le bien d'autrui tu ne prendras, ni retiendras sciemment.* Hinc præceptum restitutionis potius est negativum, quam positivum, ut supra observavimus.

Q. 3. *Unde nascitur obligatio restituendi?*

R. Ex injustitia; quia ex dictis justitia commutativa est æqualitas in commutationibus, v. gr. inter operas & mercedem, inter mercem & pretium, injustitia vero inæqualitas. Ergo ad tollendam injustitiam reponenda est æqualitas, quod fieri nequit, nisi per restitutionem.

Ergo nulla facienda est restitutio, quantumcumque grave fuerit crimen; ubi nulla injustitia, nullave reponenda æqualitas.

Ergo totuplex est radix restitutionis, quotuplex est modus violandi justitiam & tollendi æqualitatem.

Q. 4. *Quotuplici modo justitia violari potest?*

R. Triplici. 1. Ratione injustæ acceptionis, quando quis bona proximi invadit. 2. Ratione damni illati, ex quo nihil in manus damnificatoris venit, ut si vastet agrum alienum, domum proximi incendat, personam ejus mutilet. 3. Ratione injustæ detentionis, quomodo injustus est,

qui non ſolvit debita juſte contracta, aut non reſtituit bona inventa.

Q. 5. *Quotuplex eſt injuſta acceptio?*

R. Triplex. Prima fit occulte, & eſt furtum. Secunda palam, & eſt rapina. Atque hoc poſteriore modo injuſti ſunt, qui uſuras accipiunt, qui majori pretio vendunt, aut viliori emunt, quam merces valeant; qui pro Officio ſtipendium aut honorarium exigunt ultra, quam lege conſtitutum eſt. Tertia fit dolo & fraude, ut ſi quis mercem vitiatam pro integra vendat, miſceat aquam cum vino venali, paleas cum tritico, malis artibus proximum circumveniat in ludo, contractibus, &c.

Q. 6. *Quotupliciter damnum poteſt inferri?*

R. Dupliciter; nimirum phyſice, cum quis propria manu interficit, vaſtat, &c. & moraliter, quando non per ſe, ſed per alium injuriam facit, quod iterum dupliciter contingere poteſt; vel poſitive, influendo in damnum; vel negative, non impediendo damnum, cum ad id ex officio teneatur.

Q. 7. *Quænam ſunt cauſæ poſitivæ damni, quæ vero negativæ?*

R. Sex numerantur poſitivæ, & tres negativæ, his verſibus comprehenſæ.

Juſſio, conſilium, conſenſus, palpo recurſus,
Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans.

Circa ejuſmodi cauſas conſule noſtrum tomum 4. de Reſtitutione, cap. 4.

Q. 4. *Qui ex charitate tantum tenetur impedire damnum proximi, debetne reſtituere, ſi non impedierit?*

R. Mi-

R. Minime, quia peccat ſolum contra charitatem : conſtat autem ex dictis non eſſe obligationem reſtituendi, niſi peccatum violet justitiam & tollat æqualitatem.

Mutus ergo hoc loco eſt qui ex officio, vel ex pacto tenetur clamare, reprehendere, diſſuadere, accuſare, aut teſtari, & tacet. Non obſtans, qui ſimiliter ex officio & pacto tenetur obſtare, & non obſtat, ut Patres, Tutores, Domini; non impedientes Filios, Pupillos, ſervos, ne aliis noceant; aut famuli ſinentes diripi bona Dominorum : item Princeps, Dux belli, Advocati, Miniſtri Juſtitiæ, Cuſtodes ſylvarum, agrorum, & alii ſtipendio conducti. Non manifeſtans, qui ratione officii vel pacti tenetur damnificatorem manifeſtare, vel ante, vel poſtquam damnum illatum eſt.

Q. 9. *Quantum eſt reſtituendum?*

R. Tantum, quantum ablatum eſt, quia præcipitur reſtitutio, ut ceſſet injuſtitia : injuſtitia autem tolli non poteſt, niſi tollatur inæqualitas, quod non fit niſi tantum reſtituendo, quantum ablatum eſt.

Q. 10. *Sufficitne ad ponendum æqualitatem, ut reddatur res ablata, ſi extet, vel ejus pretium, ſi conſumpta ſit?*

R. Aliquando ſufficit, aliquando vero non.

Q. 11. *Quibus in caſibus non ſufficit reddere rem ablatam, aut ejus pretium?*

R. In duobus. 1. Quando ex re ablata novum damnum emerſit perſonæ læſæ, v. g. ſi ex defectu pecuniæ furto ſublatæ magnas expenſas paſſus eſt à creditoribus. 2. Quando lucrum ceſſavit.

Q. 12. *Quotuplici modo per injuriam acceptam lucrum cessare potest?*

R. Duplici. 1. Si re illa utebatur tamquam instrumento ad lucrandum, v. gr. non potuit negotiari, nec solidas operas, quibus sustentabatur, perficere. 2. Si res ablata erat fructifera.

Q. 13. *Quotuplicis generis sunt fructus?*

R. Triplicis: alii dicuntur naturales, ut herbæ in pratis; alii mere industriales, ut lucrum perceptum ex pecunia aliena, pretiosum opus confectum instrumento furtivo: alii mixti, qui partim naturaliter, partim industria proveniunt, ut frumentum, vinum, &c. quæ non nascuntur sine cultura.

Q. 14. *Omnes ejusmodi fructus suntne restituendi?*

R. 1. Artificiales non sunt restituendi, quia proprie non sunt fructus rei ablatæ, sed industriæ, quæ pertinet ad furem; unde si lucratus sit ex pecunia aliena, sive ludo, sive mercatura, nihil ex eo fructu debet restituere.

R. 2. Fructus naturales & mixti sunt restituendi, deductis impensis, quas verus Dominus fecisset, quia res fructificat Domino suo.

Q. 15. *Quid si ejusmodi fructus fuerint consumpti?*

R. Si mala fide, restituendi sunt: si vero bona fide, restituendum est solum id quo factus est ditior, qui consumpsit, quia ex Reg. Juris in 6. *locupletari non debet aliquis cum alterius injuria vel jactura.*

Censetur autem ditior factus, qui minus de propriis expendit, dum bona fide consumpsit rem alienam, v. g. domi non cœnavit, qui alibi cum sociis manducavit agnum, quem non credebat esse furtivum, non tenetur restituere agnum, ne-

neque partem agni, sed solum quod expendisset domi cœnando. Quod si non minus expendit, nihil restituere tenetur.

Q. 16. *Quis censendus est bonæ fidei?*

R. Qui sine omni culpa rem alienam accipit, consumit aut detinet: Tutor v. g. ex consilio Pastoris secundum consuetudinem Provinciæ pecuniam pupilli dedit ad usuram, bona fide eam in commodum pupilli convertit non tenetur restituere, cum postea monitus est ejusmodi contractum esse usurarium, quia ex illo non est ditior factus.

Q. 17. *Quando plures ad damnum concurrerunt, quo ordine debet fieri restitutio?*

R. Vel participes fuerunt tantum rei injuste acceptæ, v. g. comederunt ovem, quæ ipsis nescientibus furto sublata erat: vel injustæ acceptionis, v. g. concurrerunt vel positive, vel negative ad ovem capiendam; si primum, quilibet tenetur tantum restituenti partem, quam mala fide consumpsit, sciens ovem esse furtivam, & aliis non restituentibus, pro ipsis restituere debet, nisi suo consilio aut alio modo in causa fuerit, cur res injuste ablata vero Domino non sit reddita; quia non fuit causa majoris damni.

Si secundum, quilibet, aliis recusantibus satisfacere, & totum damnum reparare tenetur, quia totius damni fuit causa, cum in illud totum influxerit.

Q. 18. *Si singuli parati sunt restituere, quis ordo servandus est?*

R. Primo loco restituere debet, qui rem alienam detinet, vel qui eam consumpsit, nisi mandato aut aliorum nomine consumpserit, quia est

prima & præcipua causa damni, nec alii reputantur, nisi ut causæ instrumentales. Quare ipso restituente, alii nihil ipsi refundere debent.

Dixi, *Nisi mandato aut nomine*, &c. in hac enim hypothesi ipse habet rationem instrumenti, aut causæ ministerialis respectu mandantis. Hinc Dominus, qui famulis suis incendendam domum adversarii præcipit, indemnes illos servare debet. Contra vero si plures inito inter se consilio communem adversarium impetant, & unus ex illis eum occidat, occisor non magis tenetur ad damna reparanda, quàm alii; sed æqualiter singuli ea reparare debent, quia homicidium factum est omnium nomine.

Si tamen qui consumpsit rem alienam ex mandato alterius, ex ea factus sit ditior, debet ante mandantem, restituere in quo factus est ditior, cum habeat plusquam debet habere.



Tra-



# Tractatus DE RELIGIONE.

## CAPUT PRIMUM.

### De definitione Religionis & ejus actibus.

Q. 1. *Quid est Religio?*

R. Est virtus moralis, per quam Deo tamquam primo rerum omnium principio debitus cultus exhibetur.

Nomine autem cultus intelligitur actus sive internus, sive externus, quo alicui exhibemus honorem ac reverentiam cum aliqua nostri submissione, qualis est genuflexio, capitis inclinatio.

Cultus ergo in eo distinguitur ab honore, quod cultus necessario includat sui dejectionem, minime vero honos præcise sumptus; Deus enim sanctos honorat, nec proprie dici potest eos colore, quia coram eis non dejicitur.

Q. 2. *Quinam sunt actus Religionis?*

R. Alii sunt eliciti, qui immediate à Religione pro-

procedunt, ut adoratio, ſacrificium, alii imperati, qui immediate ab aliis virtutibus eliciuntur, ſed imperante Religione, quæ illos ad divinum cultum ordinat; ut eleemoſyna collata Sacerdoti, quia Dei Miniſter eſt.

R. 3. *Quotuplex eſt actus Religionis elicitus?*

Q. Præcipui & primarii ſunt Devotio, Oratio ſeu Adoratio, Votum, Juramentum.

# CAPUT II.

## De Devotione.

Q. 1. *Unde nomen Devotionis?*

R. S. Thomas ſecunda ſecundæ, quæſt. 8. art. 1. illud deducit à verbo, *devovere. Devoti dicuntur*, inquit, *qui ſeipſos quodammodo Deo devovent, ut eis ſe totaliter ſubdant. Sic apud Gentiles devoti vocabantur, qui ſeipſos Idolis devovebant in mortem pro ſalute Reipublicæ.*

Q. 2. *Quomodo definitur Devotio?*

R. Definitur voluntas tradendi ſe prompte ad ea, quæ pertinent ad Dei famulatum.

Dicitur 1. *Tradendi ſe*, non aliqua dumtaxat ad ſe pertinentia, ut fit per votum. Unde qui unum, aut alterum actum alacri & fervida mente ad cultum Dei refert, poteſt quidem dici talem actum devote exercere; ſed propterea non denominatur devotus, niſi & ſeipſum tradiderit.

Ergo latius patet devotio, quam votum, quia votum poteſt eſſe de aliquo ſingulari opere; devotio vero ſimpliciter dicta non unum actum, ſed totum hominem cultui divino conſecrat.

Dicitur 2. *Prompte;* qua voce exprimitur voluntatis modus, & omnium actionum, quæ à Religione

ligione ſive eliciuntur, ſive imperantur; nimirum ad devotionem requiritur, ut quæ ſunt Dei cultus, expedito, & alacri animo perſolvantur.

Ergo qui abdicatis ſecularibus negotiis, totos ſe cultui divino mancipant, ut Religioſi, & Clerici non ſunt quod profitentur; (ſi tamen profitentur,) quando tepide & ſegniter circa Dei cultum ſe gerunt.

Dixi: *Si tamen profitentur;* quamvis enim Clericatus ſit devotionis profeſſio, Clericos tamen cernere eſt, qui glorioſum devoti nomen tamquam probrum, & dedecus à ſe eliminant, & aliis quaſi contumeliam impingunt.

Dicitur 3. *Ad ea quæ pertinent ad Dei famulatum;* quibus verbis ſignificatur devotionem eſſe primarium, & perfectiſſimum Religionis actum, à quo cæteri dependent.

Q. 3. *Quænam eſt devotionis cauſa?*

R. Duplex ſtatuitur à S. Thoma; extrinſeca, & intrinſeca.

Extrinſeca eaque præcipua, Deus eſt, non ars, aut humana induſtria. *Deus quem vult Religioſum facit*, inquit Sanctus Ambroſius in cap. 9. Luc. Unde per orationes noſtras attrahenda eſt vera devotio: ea enim ſuppliciter promereri poſſumus.

Altera devotionis cauſa, quam S. Thomas vocat intrinſecam, quia ſe tenet ex parte noſtra, eſt meditatio, voluntas enim naſcitur ex intelligentia, ex S. Auguſtino lib. 14. de Trinit. cap 8. *In meditatione mea exardeſcet ignis*, nempe Charitatis, ut interpretatur ſanctus Thomas.

Ad concipiendum vero illum Charitatis ignem, duplex conſideratio requiritur ex eodem Angelico

lico Doctore; scilicet bonitatis & excellentiæ divinæ, & humanæ infirmitatis ac defectuum. Prior consideratio excitat Devotionis fervorem, qui est proxima Devotionis causa. Posterior excludit præsumptionem, per quam impeditur quis, ne Deo se subjiciat, propriæ virtuti innixus.

Q. 4. *Quinam sunt genuini & proprii Devotionis effectus?*

R. Duos agnoscit S. Thomas ita Devotionis proprios, ut ab ea separari nequeant, scilicet spiritalem lætitiam ex consideratione infinitæ Dei bonitatis: *Memor fui Dei, & delectatus sum.* Psalm. 76. & sui displicentiam, ac tristitiam ex conscientia propriorum defectuum: Atque *ex ista permixtione delectabilis & tristabilis:* inquit S. Thomas a. 4. ad 3. nonnumquam prorumpunt lacrymæ, quæ veluti panis suavis & solidus devotam mentem reficiunt, ut habetur Psal. 41. *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte.* Quo enim anima magis se sentit infirmam, eo ardentius in Deum fertur, indeque suavius experitur immensam ejus bonitatem, quæ rursus novum est ipsi incentivum deserendi proprios defectus; sicque crescente Charitate ac Religione, crescit humilitas & sui displicentia. Sic velut ad Lydium lapidem probatur vera Devotio.

Ergo fucata est illorum Devotio, qui propter exteriorem, quam præseferunt, pietatis speciem, cæteris melius sapere sibi videntur: infirmioribus indignari noverunt, nullatenus compati; corrigenda ubique invenire se putant, præterquam in seipsis, nimium sibi placentes, & ut facile de aliis malum cogitant, bellum omnibus temere indicunt; pacem perturbant sub Religionis

nis prætextu, ſalutaria ſapientum monita non admittunt, nonnumquam etiam dominationem contemnunt audaces, ut ſcribit Apoſtolorum Princeps 2. Epiſt. cap. 2.

# CAPUT III.

## De Oratione.

Q. I. *Quid eſt Oratio?*

R. Eſt petitio rerum decentium Deo facta ſive immediate, ſive mediante Sanctorum interceſſione, ut aliquid ab ipſo impetretur.

Dicitur 1. *Petitio;* id eſt, intimatio ſui deſiderii alteri facta ad obtinendum aliquid ab eo.

In petitione autem quatuor intelliguntur.

Primum conſcientia propriæ indigentiæ & infirmitatis: abſurde enim quis peteret, quod jam habet, aut credit habere, in ſua poteſtate, ut S. Auguſt. Lib. de prædeſt. Sanct. argumentatur adverſus Pelagianos, probans ex Oratione neceſſitatem gratiæ, quam illi negabant.

Secundum eſt deſiderium rei quæ petitur: quod ſi nullum fuerit, petitio non eſt, ſed ludus & deriſio; ut ſi dives pauperem ſe fingens, petat eleemoſynam, paratus oblatam rejicere. Tales ſunt qui in Oratione Dominica ſanctificari nomen Dei, & in tentationem non induci ſic petunt, ut nolint amovere ſcandala, quibus nomen Dei blaſphematur, nec à peccato recedere.

Tertium eſt ſpes obtinendi quod petitur; nemo enim ſupplex accederet ad eum, quem certo noſſet numquam ad vota flectendum. Hinc damnati Deum orare non poſſunt.

Quar-

Quartum est postulatorum perceptio in eo, ad quem petitio dirigitur, quia petitio est quædam locutio quæ supponit audientem. Hinc Oratio dicitur à S. Joanne Damasceno Lib. 3. Orthod. Fidei c. 24. *Ascensus mentis in Deum*; quia ex S. Thoma, oportet accedere ad eum, à quo petimus.

Dicitur 2. *Rerum decentium*; impium enim est à Deo petere, quod non decet illum dare & nos accipere. *Si à sæcularibus abstinere jubemur*, inquit S. Chrysostomus Homil. 42. in Joan. *quæ miseria, quæ amentia est ea à Domino postulare?* Et S. Augustinus in Psal. 85. *Deum adjutorem ponis cupiditatum.* Unde ejusmodi Oratio contraria Religioni & cultui Dei, convertitur in peccatum. Graviter ergo monendi sunt Fideles, ut attendant quid à Deo petant, & quo motivo, an ex cupiditate & amore rerum temporalium, an ex desiderio vitæ æternæ. *Ad hoc pertinet*, pergit Sanctus Doctor Tract. 73. in Joan. *ne nos inducas in tentationem; neque enim parva est tentatio, si contra tuam sit causam, tua postulatio.*

Dicitur 3. *Deo facta*; à quo nempe bona cuncta procedunt, quorum per orationem illum agnoscimus authorem.

Dicitur 4. *Sive mediante Sanctorum intercessione*; quia ad Religionem etiam pertinet deprecari Sanctos uti Dei amicos, quibus ipse inspirat pro nobis deprecandi affectum, ut monemur pluribus Ecclesiæ Collectis: *Interveniat pro nobis quæsumus, Domine, beata Virgo Mater tua*, vel, *Sanctus tuus Lucas Evangelista. Ejus qui tibi placuit, precibus adjuvemur, &c.* Sicque in invocatione Sanctorum Deum profitemur omnium bonorum authorem.

Ex

Ex hac definitione colliges duo ad veram Orationem tam necessariò requiri, ut alterutro deficiente, Oratio non sit; imò fiat in peccatum. Primum est mentis attentio; quia non sine magna irreverentia quis hominem alloqueretur, tanquam insanus non attendens ad ea quæ proferret. Secundum est pia voluntatis affectio, & serium desiderium obtinendi quæ petuntur; alioquin seria non esset Oratio, sed illusoria.

Q. 2. *Quotuplex est attentio?*

R. Sanctus Thomas secunda secundæ q. 83. art. 13. & ex eo alii Theologi triplicem distinguunt. Prima est ad verba quæ ore proferuntur. Secunda, ad sensum verborum. Tertia, ad finem Orationis, scilicet ad Deum, & ad rem pro qua oratur.

Prima attentio requiritur in iis, qui ex præcepto tenentur ad Orationem vocalem, ut Clerici; quia præceptum Ecclesiasticum cadit in ipsam etiam pronuntiationem; ac proinde præcepto non satisfaciunt, qui oculis & mente duntaxat legunt, lingua quiescente. Secunda est utilis, sed non est necessaria; cum idiotæ lingua peregrina & ipsis ignota verè orent. Tertia est maximè necessaria; ita ut duæ priores solæ non sufficiant. Non prima, quia ex sancto Augustino, *Deus non vocis, sed cordis auditor est.* Non etiam secunda; quia Oratio est petitio: petitio autem est desiderii nostri directio ad eum, cui supplicamus. Unde Clerici, qui dum Choro assistunt, lectioni incumbunt, non ut Devotionem acuant, sed, ut nova discant, distributiones non lucrantur, nec satisfaciunt præcepto audiendi Sacri.

Q. 3. *Oratio estne actus bonus & utilis?*

R. Affirmativè; eam enim Christus commendat, ac præcipit Matth. 7. & Luc. 18. *Petite & accipietis. Omnis qui petit, accipit.*

Dices: Eatenus Oratio utilis esse potest, quatenus vel patefacit alteri orantis indigentiam & desiderium, vel mutare potest ejus voluntatem, & ad sua vota inclinare: Atqui Oratio ad Deum neutrum præstare potest; omnia enim nuda & aperta sunt Deo, repugnatque ipsum velle in tempore, quod non voluit ab æterno; aut desinere velle, quod semel voluit: aliàs esset mutationi obnoxius. Ergo impium, nedum utile videtur Deum orare, quasi ignorantiæ & mutationi subjaceat.

R. 1. Negando absolute majorem; quia Deus multa voluit ab æterno sub conditione, v.g. terram fructus proferre, si homines in ea plantent aut seminent. *Constat Deum alia nonnisi orantibus præparasse*, inquit S. Augustinus lib. de Dono persev. cap. 16. Ergo sicut agricola voluntatem Dei non mutat, sed adimplet, dum colit agrum; ita & Fideles, dum Orationibus vacant.

R. 2. Distinguendo majorem cum Guillelmo Parisiensi in Opere de Rhetorica divina cap. 2. Oratio quæ dirigitur ad creaturas, eò tendit, ut deprecans suam patefaciat indigentiam, ac desiderium, voluntatemque alterius indifferentem, fortè etiam aversam ad se convertat; Concedo. Oratio, quæ dirigitur ad Deum; Nego majorem. Itaque diligenter observandum, & Fideles seriò monendi nos aliter hominem, aliter Deum deprecari.

Cùm oramus hominem, 1. exponimus nostram indi-

indigentiam & miſeriam, quæ ipſi perſpecta non erat. Deinde rationibus & obſecrationibus eum urgemus, ut ex nolente fiat volens, & benè nobis faciat. Sed cùm Deum nihil lateat, & quæ ſemel ab æterno abſolutè decrevit, revocare non poſſit, utpote immutabilis, ſi à Chriſto orare didiciſti, non oras ut ipſum doceas, ſed ut ab ipſo docearis & illumineris; non ut tua, ſed Dei voluntas fiat in te: *Non mea voluntas*, inquit Luc. 22. *ſed tua fiat.*

Enimverò nulla pœna fingi poteſt major, quàm ſi Deus dimittat hominem deſideriis cordis ſui; pravum quippe eſt cor hominis; Jer. 17. in omne malum præceps, & à ſummo bono averſum; alioquin cur non omnes ſalvi fiunt, cùm Deus velit omnes ſalvos fieri, niſi quia ipſi nolunt? ut obſervat Sanctus Auguſtinus lib. de Spir. & Lit. cap. 33. in Oratione igitur peccata noſtra Deo confitemur, animæ noſtræ vulnera exponimus, non ut Deo pateant, ſed ut per humilem confeſſionem pervenire mereamur ad veriſſimam noſtri cognitionem, qua practicè nobis vileſcat, & diſpliceat quod ſumus. Oratio eſt mentis aſcenſus ad Deum: Atqui in illo motu terminus à quo recedendum eſt, ex ſancto Thoma, eſt ſuperbia, & amor ſui; terminus verò ad quem accedendum, eſt unitas ſpiritus cum Deo, & perfecta conſenſio cum divina ejus voluntate quæ, ut optima & omnipotens, diligentibus ſe fons eſt omnium bonorum, & adverſa quæque in bonum ipſorum ſapienter, ac inſuperabiliter convertit.

Ergo Orationem noſtram ad aures Dei tum perveniſſe credendum eſt, cùm liberiores nos

 reddit

reddit à curis mordacibus vitæ temporalis, anxietates quæ cruciabant, compescit, fugat tristitiam ex adverso casu conceptam, sicque in Dei beneplacito quiescere facit, ut ex toto corde dicamus contra rebelles carnis, & concupiscentiæ motus: *Non mea voluntas, sed tua fiat.*

Ergo Oratio est actus bonus, & quidem Religionis post devotionem præstantissimus. Is enim actus Religionis cæteris est præstantior, quo creatura rationalis magis se dejicit, & subjicit in testificationem infinitæ Dei excellentiæ: Atqui Oratio est hujuscemoddi; qui enim petit à Deo intellectum bonum, cor mundum, & novum, spiritum cogitandi, & agendi quæ recta sunt, inferiores potentias, sensus & appetitum colligit, & quodam modo mortificat, omnem actum, quantùm fieri potest, illis interdicens, unde laboriosa existit Oratio, alioquin per se delectabilis; nonne totum se coram Deo dejicit, ac pro nihilo reputat? Ita Sanctus Thomas art. 3. ad tertium.

Ergo Oratio est omnino necessaria: *Non habetis propter quod non postulatis*, Jac. 4. & Sanctus Augustinus seu Author de Ecclesiasticis Dogmatibus, cap. 56. *Nullum credimus ad salutem, nisi Deo invitante, venire .... nullum nisi orantem auxilium promereri.*

Ergo Oratio necessaria est necessitate tum præcepti, tum medii. Christus enim dicendo *Petite*, præceptum imponit, interprete sancto Thoma; art. 2. & addendo *Accipietis*, medium necessarium ad obtinendum demonstrat.

Q. 4. *Quando, & quoties urget orandi præceptum?*

R. Ait

R. Ait Dominus Luc. 18. *Oportet semper orare, & non deficere,* Verbum *oportet*, denotat non esse consilium, sed præceptum; sed ut caveatur hæreticorum error, quos Theodoretus Messalianos vocat lib. 4. de Fabulis hæreticorum, qui totam legem ad Orationem coarctabant, cùm Christus multa alia pietatis opera præcipiat, ut vestire nudos, visitare infirmos, hospitium præbere peregrinis,

Nota duo in Oratione esse distinguenda. Primum, est desiderium vitæ æternæ & mediorum, scilicet divini auxilii, sine quo acquiri non potest. Secundum, est ipsa petitio, quæ ex dictis est nostri desiderii intimatio Deo facta. Desiderium, ex quo procedit petitio, pertinet ad Charitatem, ipsa verò petitio, seu desiderii expositio & intimatio, in qua formaliter consistit Oratio, est actus Religionis, cùm per eam testemur omnimodam nostram à Deo dependentiam, ipsique subjiciamur tanquam bonorum omnium principio. His ita observatis,

Desiderium charitatis, ex quo procedit Oratio, continuum esse debet vel actu, vel virtute, quatenus virtute hujus desiderii tenemur semper agere, dicente Apostolo 1. Cor. 10. *Omnia in gloriam Dei facite*; & S. Augustin. Epist. 130. aliàs 121. *In ipsa Fide, Spe & Charitate continuato desiderio semper oramus.* Sed ipsa actualis petitio nec debet, nec potest esse continua, quia aliis bonis operibus vacandum est: crebrius tamen frequentanda, ne Charitatis desiderium extinguatur: *Ideò*, inquit S. August. cit. Epist. *ab aliis curis atque negotiis, quibus ipsum desiderium quodammodo tepescit, certis horis ad negotium orandi mentem*

*revocamus, verbis Orationis nos ipsos admonentes in id, quod desideramus, intendere; ne quod tepescere cœperat, omninò frigescat, & penitùs extinguatur, nisi crebriùs inflammetur.*

Quo autem tempore, & quoties orandi præceptum urgeat, præcisè definiri non potest, cùm id pendeat non solùm ex Dei ordinatione, sed etiam ex cujusque dispositionibus, tentationibus, & aliis circunstantiis: *Uniuscujusque enim rei quantitas debet esse proportionata fini*, inquit S. Thomas, *sicut quantitas potionis sanitati.* Deniquè illud pro certo habeamus sæpiùs esse precandum, nec sine salutis æternæ periculo illud Religionis opus diu omitti posse.

Q. 5. *Suntne aliqua determinatè à Deo petenda?*

Negant Mystici nostræ ætatis (quos Quietistas vocant) quidquam determinatè esse petendum in statu perfectionis; sed omnia divinæ voluntati sic esse committenda, ut homo perfectus passivè se habeat in Oratione, quem errorem Innocentius XII. perstrinxit sua Constitutione in Galliis solemniter recepta anno 1699. Quare

R. Catholica Doctrina est quædam à Deo determinatè esse petenda, id enim docuit Christus tum exemplo; oravit enim determinatè pro persecutoribus Joan. 17. & pro resurrectione Lazari Joan. 11. tum verbo, dum precandi formam dedit septem petitionibus distinctam; de qua sanctus Augustinus Epist. 157. aliàs 99. sic scribit: *Omnibus necessaria est Oratio Dominica, quam etiam ipsis arietibus gregis, id est, Apostolis suis Dominus dedit .... Si quos futuros Dominus prævideret meliores utique, quàm extiterunt ejus Apostoli, aliam Orationem illos doceret.*

Q. 6.

Q. 6. *Quænam determinatè petere debemus?*

R. Quæ continentur in Oratione Dominica adeò necessaria ex S. Cypriano in ejus Expositione, *ut aliter orare quam docuit* (Christus) *non ignorantia sola sit, sed & culpa.* Et S. Thomas hic Art. 9. *In Oratione Dominica*, inquit, *non solùm petuntur omnia quæ rectè desiderare possumus, sed etiam in eo ordine, quo desideranda sunt, ut sic hæc Oratio non solum instruat postulare, sed etiam sit informativa totius nostri affectus.* Singula divinæ hujusce Orationis verba exponemus ad Calcem Compendii.

Q. 7. *Oratio habetne infallibilem effectum?*

Nota Orationem tripliciter spectari posse. 1. Ut est actus supernaturaliter bonus. 2. Ut est opus pœnale; elevatio enim mentis ad Deum non fit sine lucta cum sensibus, & sine aliqua corporis defatigatione, præsertim si sit diuturna. 3. Ut est mera petitio, ut in mendico petente eleemosynam, cujus orationes, & obsecrationes respectu divitis, non habent rationem operis meritorii, cùm non fiant in ejus honorem aut obsequium, sed meræ petitionis ad impetrandum ordinatæ.

Certum est Orationem spectatam primo modo, scilicet ut opus bonum, in justo esse meritoriam de condigno vitæ æternæ & augmenti gratiæ sanctificantis; habet quippe omnes conditiones meriti. Secundo modo, esse satisfactoriam; ita enim definiit Concilium Tridentinum, Sess. 14. Can. 14. Sed Oratio duobus hisce modis hic non spectatur. Quæstio solum est de Oratione tertio modo spectata, utrùm scilicet quatenùs est mera petitio apud Deum, infallibiliter impetret quod postulatur?

 R. Affir-

R. Affirmativè, si fiat cum debitis conditionibus. Deus enim, qui id expressè promisit, fidelis est, seipsum negare non potest, 2. Tim. 2. Ait autem Marci 11. vers. 24. *Omnia quæcumque orantes petitis ; credite quia accipietis, & evenient vobis.* Nihil expressius habetur in Scriptura de efficacia Sacramentorum.

Dixi, *Cum debitis conditionibus*; quia sicut Sacramenta novæ Legis, quantumcunque per se efficacia, non habent effectum in iis qui ponunt obicem; ita nec Oratio, ubi desunt conditiones requisitæ. *Petitis, & non accipitis, eò quod malè petatis.* Jacob 4.

Q. 8. *Quæ requiruntur conditiones, ut Oratio habeat infallibilem effectum?*

R. Quatuor debet fieri, 1. Piè. 2. Cum fiducia. 3. Pro seipso. 4. Perseveranter. Ita ferè sanctus Thomas art. 15. ad secundum.

Q. 9. *Quæ observari debent, ut cum pietate fiat Oratio?*

R Tria.

Primum. Attentè ac devotè fiat necesse est; peccat enim contra Religionem & reverentiam Deo debitam, qui orat negligenter, & cum voluntaria mentis evagatione ; ac proinde ex sua Oratione pænam, non gratiam expectare debet.

Secundum. Non petantur contraria saluti, sed ea dumtaxat quæ ex Dei ordinatione conducunt ad vitam æternam, quam solam in Orationibus intendere debemus, dicente Domino Matth. 6. *Quærite primum regnum Dei, & justitiam ejus ;* nec addit, ut observat sanctus Augustinus in hunc locum ; lib. 2. de Sermone Domini in monte cap. 205. deinde temporalia quærite, sed,

ſed, *& hæc omnia adjicientur vobis*, id eſt, conſequitur, *ne cùm iſta quæratis, illinc avertamini, aut ne duos fines conſtituatis; ut & regnum Dei propter ſe appetatis, & iſta neceſſaria; ſed hæc potiùs propter illud, quia duobus Dominis ſervire non poteſtis.* Vult ergo Magiſter noſter, ut ad Deum per Orationem recurramus, ſicut ægrotus ad medicum. Quid autem aliud æger petit à medico, quam ut ſanetur? Adhibebit quidem ille neceſſaria remedia; ſed nihilominus æger, quamvis & iſtud exoptet, unam ſanitatem quærit; quia ubi multa ordinantur ad unum, non cenſentur multa, ſed unum; nec propterea duplicatur ejus intentio: quod enim propter aliud amatur, ex Sancto Doctore, non ipſum amatur, ſed illud propter quod amatur. Secus ſi æger uſum vini à medico noxium judicante, extorquere vellet, jam enim convinceretur duo concupiſcere; ſanitatem nempe, & voluntatem. Atque in iſto exemplo intelligit Lector, quid Chriſtianus in Orationibus ſuis cavere debeat, ne ſcilicet temporalia propter ſe expetat; ut ſic enim non ſunt materia Orationis, ſed cupiditatis, quæ tum maximè timenda eſt, ex Sancto Auguſtino cit. lib. cap. 23. cùm non ſuperflua, ſed neceſſaria petimus. Et ideò non videmur peccare, quamvis propter ipſa cor duplicetur, & ad ea deprimatur mentis noſtræ intentio; quantò melius hoc petitur, ut etiam ab iſto cupiditatis malo liberet, cui dicimus: *Libera nos à malo.* Ita S. Auguſtinus Epiſt. 130. aliàs 121. cap. 12.

Tertium. Ut Oratio ſit pia & impetratoria, debet procedere à Spiritu Sancto. Rom. 8. v. 15. *Accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus:*

 *Abba,*

*Abba, Pater.* Et verſ. 26. *Spiritus adjuvat infirmitatem noſtram; nam quid oremus ſicut oportet, neſcimus: ſed ipſe Spiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*; id eſt, poſtulare facit, & gemere gravatos infirmitatibus. Quibus locis Sanctus Auguſtinus lib. de Dono Perſev. cap. 13. urget Semipelagianos negantes Orationem eſſe Dei donum: *Attendant ergo*, inquit, *quo modo falluntur, qui putant eſſe à nobis, non dari nobis ut petamus, quæramus, pulſemus .... Nec volunt intelligere etiam hoc divini muneris eſſe, ut oremus .... Quod vidit beatus Ambroſius; ait enim, & orare Deum gratiæ ſpiritalis eſt.* Abſit autem ut quis orandi ſtudium eo prætextu prætermittat, quòd non habeat donum Orationis, cùm puderet eum ejusmodi ſimulatione excuſare quod non ſervet Dei & Eccleſiæ præcepta, quæ ſine dono obediendi obſervari nequeunt, ut oportet. Porrò nuſquam minus diffidere licet de Dei adjutorio, quàm ubi de Oratione agitur, utpotè que ſit medium à Deo ordinatum, juſtis & peccatoribus neceſſarium, ad obtinendum quod illis deeſt ad ſalutem conſequendam; adeò ut multi interdùm careant gratia proxima ad operandum, cum illis præſto ſit gratia ad orandum. *Deus*, inquit Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 11. *jubendo monet & facere quod poſſis, & petere quod non poſſis.*

Ergo cùm in pleriſque nulla aut pene nulla ſit Orationis inſtantia pro obtinendis à Deo bonis ſpiritualibus, maxima verò pro conſequendis temporalibus, non temere colligitur Orationes eorum non procedere à Spiritu Sancto, ſed à cupiditate; nec proinde eſſe impetratorias, ut ſupra monuit Sanctus Jacobus: *Petitis & non accipitis,*

*cipitis, eo quod malè petatis, ut in concupiſcentiis veſtris inſumatis.*

Q. 11. *Quæ debet eſſe orantis fiducia ad infallibiliter impetrandum?*

R. Non debet eſſe abſoluta, ſed hypothetica & conditionata; nempe ſi petat ut oportet, & omnes concurrant conditiones. Firma ſit & inconcuſſa ex parte Dei; extat enim ejus verbum & promiſſum infallibile; *Omnis qui petit, accipit*, Matth. 7. Qui autem in hoc verbo hæſitat: *Non æſtimet homo ille quod accipiat aliquid à Domino.* Jac. 1. Sed *quilibet, dum ſeipſum ſuamque propriam infirmitatem & indiſpoſitionem reſpicit*; verba ſunt Concilii Tridentini Seſſ. 6. cap. 9. *de ſua gratia formidare & timere poteſt.* Verùm iſthæc ſui ipſius diffidentia excitat fiduciam in Dei miſericordia, & ad precandum ardentiùs ac perſeverantiùs impellit; quia *nemo aliquando ad eum flens acceſſit, qui non quod poſtulavit, accepit*, inquit S. Chryſoſtomus Hom. de Moyſe, & Sanctus Bernardus Serm. 11. in Cant. *Si de vobis in humilitate ſentitis, ſentite & de Domino in bonitate.* Publicanus pro ſua reverentia & animi dejectione, exauditus eſt, Phariſæus vero ob nimiam ſui ipſius fiduciam repulſus. Luc. 18.

Q. 12. *Quid ſentiendum eſt de Oratione, quæ fit pro aliis?*

R. 1. Si ex charitate fiat, infallibiliter eſt oranti meritoria; quia eſt opus bonum, 2. Negari non poteſt quin aliquando ſit utilius, pro quibus intercedimus; Deus enim Eccleſiæ donavit & Saulum precibus ſancti Stephani, & Auguſtinum lachrymis ſanctæ Monicæ. 3. Non ſemper pro aliis eſt impetratoria; quia plerum-

que

que ponunt obicem. Ita ſanctus Thomas art. 7. ad ſecundum : *Pro ſe orare*, inquit, *ponitur conditio Orationis : non quidem neceſſaria ad effectum merendi, ſed neceſſaria ad indeficientiam impetrandi. Contingit enim quandoque quod Oratio pro aliis facta non impetrat, etiamſi fiat piè & perſeveranter, & de pertinentibus ad ſalutem .... ſecundum illud Jeremiæ* 25. *Si ſteterunt Moyſes & Samuel coram me ,, non eſt anima mea ad populum iſtum.*

Q. 13. *Quo ſenſu perſeverantia eſt conditio neceſſaria ad impetrandum ?*

R. 1. Non eſt ſemper neceſſaria ; namque Daniel, ubi ſe dedit Orationi, ſtatim exauditus eſt, Dan. cap. 1. Deinde ſi Deus nonnulla concedit nobis non orantibus ; à fortiori, cum pie precamur. Sed ſæpius perſeverantiæ datur quod primæ petitioni negatum fuit, ut patet in Chananæa, Matth. 15. At proinde certum non eſt omnem Orationem ſtatim exaudiri. Quare

R. 2. Oratio infallibiliter non impetrat, niſi ſit perſeverans : *Oportet ſemper orare, & non deficere*, ait Dominus Luc. 18. Illudque confirmat exemplo viduæ, quæ ſæpius ab iniquo Judice repulſa, per importunas preces tantum fregit illius duritiam. Et cap. 11. docet non ſolum petendum, ſed & quærendum, & pulſandum, donec aperiatur.

Q. 14. *Quare Deus differt precantium vota?*

R. 1. Ut creſcant noſtra deſideria, dilatentur corda noſtra, ut capere poſſint ejus dona.

*Petendo autem & quærendo creſcis ; ut capias. Servat Deus, quod non vult cito dare, ut & tu diſcas magna magnè deſiderare.* S. Auguſtinus Ser. 61. alias 5. de verbis Doimi. 2. Ut nos in humilitate contineat

tineat per experientiam propriæ indigentiæ & infirmitatis. 3. Ut dona ejus habeantur in majori pretio & solicitius conserventur, *Cum aliquando tardius dat*, inquit Sanctus Augustinus cit. Ser. *commendat dona, non negat: diu desiderata dulcius obtinentur; cito autem data vilescunt.* Veniæ facillitas peccandi occasionem præbet; difficultas vero cautiores reddit. 4. Ut nos tanquam parvulos infirmos sibi devinciat: *Oratio*, inquit Sanct. Chrysostomus in Psal. 4. *non parvum vinculum est dilectionis in Deum .... Si enim qui cum magno aliquo viro multum versatur, ex ejus consuetudine maximum fructum percipit, quanto magis qui cum Deo perpetuam habet consuetudinem?*

Ergo vera ratio, cur plures in melius non mutentur, vel in gratia non perseverent, ea est, quod instanter ac perseveranter non orent. *Quis justorum non orando pugnavit?* ait Sanctus Chrysostomus Hom. de Moyse. *Cum levaret Moyses manus, vincebat Israel; ubi autem submiserat, vincebat Amalech. Bellum Christianis indictum hoc exemplo monstratur belli effectus, orationis instantia aperitur. Orat enim Moyses, & vincit; cessat & vincitur. Didicit Christianus unde vincat & vincatur. Nec quisquam poterit excusari, qui hostem vincere noluit, dum orare cessavit.* Similia habet S. August. Ser. 352. alias Hom. 27. lib. 50. Hom.

Q. 15. *Quomodo dividitur Oratio?*

R. In mentalem, quæ fit sola mente; & vocalem, quæ fit addita voce corporali. Dico *addita*, quia vocum prolatio præcisè sumpta, non est Oratio; namque ex dictis Oratio est nostri desiderii coram Deo explicatio, nec prodest strepitus oris, muto corde. Oratio igitur vocalis, ut sit

vera

vera Oratio, mentalem neceſſario includit, ut advertit Navarrus in Manuali cap. 18.

Q. 16. *Cur Orationi mentali adjunguntur voces?*

R. Quia ex Sancto Auguſtino Epiſt. 130. alias 121. verbis & aliis ſignis ad devotionem nos ipſos acrius excitamus. *Et ideo*, inquit S. Thomas art. 12. *in ſingulari oratione tantum eſt vocibus utendum; quantum proficit ad excitandam interius mentem. Si vero mens per hoc diſtrahatur, vel qualitercunque impediatur, eſt à talibus ceſſandum; quod præcipuè contigit in iis, quorum mens ſine hujuſmodi ſignis eſt ſufficienter ad devotionem parata.*

Q. 17. *Quid eſt Oratio mentalis?*

R. Eſt ſtudioſa inveſtigatio veritatis ad concipiendum devotionis fervorem.

Dicitur *ad concipiendum devotionis fervorem*, ut ſignificetur meditationem non eſſe meram ſpeculationem, ſed opus rationis practicæ incitantis voluntatem ad fugam mali, & proſecutionem boni.

Q. 18. *Meditatio eſtne neceſſaria?*

R. Aliqua meditatio omnibus eſt neceſſaria neceſſitate medii. Probatur ex Scriptura. Jer. 12. *Deſolatione deſolata eſt omnis terra, quia nullus eſt qui recogitet corde.* Eccli. 5. *Quæ præcepit tibi Deus, illa cogita ſemper.* Matth. 13. & Luc. 8. Verbum Dei auditum & non recogitatum, eſt ſemen cadens vel ſecus viam, & conculcatum, vel in ſpinas, & ſuffocatum. Spinæ ſunt, interprete Domino, ſolicitudo ſæculi, fallacia divitiarum ac voluptatum, à quibus retrahendam mentem monet Iſaias cap. 46. *Redite prævaricatores ad cor;* ſcilicet ut recogitetis, quam vana ſint quæ ſub ſole geruntur; quam magna quæ Deus diligentibus

tibus

tibus ſe promittit ; quam vero terribilia quæ mundanis minatur. David, licet negotiorum multitudine preſſus, meditationibus mundabat cor ſuum, ut teſtatur Pſal. 76. *Meditatus ſum nocte cum corde meo, & exercitabar, & ſcopebam ſpiritum meum*, adeo meditatio illi videbatur neceſſaria. Et vero quotide experimur multos graviorum peccatorum conſcios reſipiſcere meditationis ope, atque eo greſſu in via virtutis proficere, quo ad piam illam exercitationem confugiunt ; adeo ut ſi quid de illa remittants, tepeſcat eorum ardor, & ubi illam prorſus neglexerint, in priſtina crimina relabantur.

Dices : effatum eſt, qui ſtudet, orat : Ergo lectio ſufficit ad ſalutem.

Diſtinguo antec. Qui ſtudet meditando, & orando ; C. Qui ſtudet ſimpliciter ut diſcat, Nego antec. *Quid enim prodeſt lectione continua tempus occupare*, inquit Author de modo orandi inter opera Sancti Bernardi, *Sanctorum geſta & ſcripta legendo tranſcurrere, niſi ea etiam maſticando & ruminando, ſuccum eliciamus, & tranſglutiendo uſque ad cordis intima tranſmittamus? Item quid prodeſt homini, ſi per meditationem, quæ agenda ſunt videat, niſi Orationis auxilio & Dei gratia, ad ea obtinenda convaleſcat? Oratio ſine meditatione tepida eſt ; meditatio ſine Oratione infructuoſa.*

Q. 19. *Quotuplex eſt Oratio vocalis?*

R. Duplex. Privata : quæ fit proprio nomine, quamvis pro omnibus ; & publica, quæ fit nomine totius Eccleſiæ à Miniſtris ab ipſa ad Deum deputatis, ut Horæ Canonicæ, quæ perſolvuntur à Clericis.

Q. 20. *Quænam eſt præſtantior & præferenda?*

R. Pu-

R. Publica. Quid enim ſublimius, quidve magis arduum, quam legatum ab univerſali Eccleſia ad Deum deputari, atque ejus nomine apud divinam Majeſtatem intercedere, ne peccatis noſtris provocata in ira contineat miſericordias ſuas, ſine quibus fruſtra laborarent qui ædificant, aut prius ædificata conſervare niterentur? Nullus enim poteſt corrigere, quem Deum deſpexerit iratus; contra vero omnis ad eum certo veniet, ſi illum eo, quem novit congruere, modo vocaverit placatus. Hinc eſt quod cum Eccleſia, ex ſacro Clericorum Ordine, aliquos duntaxat aſſumat ad verbi divini miniſterium, omnes & ſingulos lege ſua aſtringit diu noctuque ſtatis horis, abſque neceſſitate nullatenus mutandis, levare manus ſuas ad Deum, & orationes veluti murum firmiſſimum iræ Dei opponere, ut dicitur Ezech. 13. Quibus perpenſis, nemo non videt quanti faciendæ ſint Horæ Canonicæ, quam ſtudiosè & devotè ſint perſolvendæ.

Ergo magna eſt eorum hallucinatio, qui, ut lectioni, ſcriptioni & exhortationi vacent, ſtudium orandi remittunt, & Horas Canonicas perfunctorie decurrunt.

Ergo ſicut in privata Oratione noſtris malis privatis tangimur & afficimur, ſic & in publica communibus Eccleſiæ neceſſitatibus commoveamur neceſſe eſt. *Portabitque Aaron*, ait Dominus Exod. 28. *nomina filiorum Iſrael in rationali judicii ſuper pectus ſuum; quando ingredietur Sanctuarium, memoriale coram Domino in æternum;* id eſt, ut meminerit in publica Oratione ſingula Eccleſiæ membra ferre in pectore per compaſſionis amorem.

Ergo

Ergo Clericus, ut dignè obeat hujusce legationis ministerium, ea vitæ sanctitate & conscientiæ puritate, promeruisse debet facilem ad Deum accessum, ut docet S. Gregorius 2. part. Pastor. c. 10. gravissimis hisce verbis: *Si homo apud hominem, de quo minimè præsumit, fieri intercessor erubescit, qua mente apud Deum intercessionis locum pro populo arripit, qui familiarem se ejus gratiæ esse per vitæ merita nescit? . . . . Cuncti enim liquidò norunt, quàm, cùm is qui displicet ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur.*

# CAPUT IV.

## De Voto.

Q. 1. *Quid est votum?*

R. Definitur, promissio deliberatè & spontè Deo facta de meliori bono, & possibili.

Dicitur 1. *Promissio;* quo nomine intelligitur deliberata & spontanea fidei obligatio in gratiam alterius. Unde promissio tria includit diligenter notanda, cùm ex iis solvantur innumeræ difficultates, quæ in praxi occurrunt circa Votum.

Primus. Est deliberatio; promissio enim est actus liber: Atqui libertas sine rationis advertentia stare nequit.

Ergo irritum est votum ex errore procedens, quia est sine advertentia, & debita deliberatione.

Notandum tamen est triplicem esse errorem. Alius est circa substantiam actus; ut si rusticus, audita concione, in laudem terræ sanctæ, voveat illuc peregrinationem, existimans paucis distare leucis. Alius est causa finalis, sine qua votum

non fieret : Sic præſumpta paupertas Petri, qui reverà dives, eſt cauſa finalis vovendi eleemoſynam in ejus gratiam. Alius denique eſt cauſa, ſolùm impulſiva, qua non ſtante, nihilominus ſtaret Votum, ſed ex minori affectu ; v. g. dandi eleemoſynam pauperi ; quia pius videtur, cùm tamen non ſit.

Votum non ſtat cum primo & ſecundo errore ; quia ut ſic, eſt involuntarium ; benè cum tertio, cùm non deſit voluntarium & præcipuum vovendi motivum, nempè paupertas.

Porrò ad Votum major deliberatio non requiritur, quàm ad peccatum mortale : quapropter ſi quis ſciens & volens conſentit tentationi, peccat mortaliter, ſi materia ſit gravis, quamvis non attendat ad multa, quæ haud dubiè actum ejus ſuſpendiſſent. Similiter Voto tenetur, qui licèt ex præcipiti devotionis motu, liberè tamen Deo promittit ; non attendens ad ea, quæ à propoſito deterruiſſent. Sed hæc mentis levitas & præcipitatio ſolet eſſe juſta diſpenſationis cauſa.

Secundum, quod in promiſſione intelligitur, eſt ſpontaneum propoſitum, ſeu voluntatis decretum, quo quis firmiter ſtatuit, decernit ſe quidquam præſtiturum.

Ergo metus cadens in conſtantem virum, & injuſtè incuſſus ad vovendum, jure canonico irritat Votum, C. 1. *De his quæ vi & metu.* Dico, *cadens in conſtantem virum, & injuſtè incuſſus ad vovendum* ; quia valet Votum tùm ex metu gravi, ſed juſto ; tùm etiam aliquando ex injuſto, quando ſcilicet non injicitur ad vovendum. Hinc qui vovet ad vitandas manus latronis, Voto aſtringitur, quia ſponte vovet.

Tertium,

Tertium, quod includitur in promiſſione, eſt fidei obligatio, quæ acceptata, revocari non poteſt, & omnino ligat. Dubium autem non eſt quin Deus acceptet quod melius eſt; ac proinde promiſſio de meliori bono Deo facta ſtatim obligat.

Ergo nullum eſt votum, niſi adſit fidei obligatio præter firmum propoſitum. Cùm autem propoſitum ſoleat exprimi per verbum *promitto*, pœnitens v. g. in tribunali pœnitentiæ proponens ſe eadem peccata non commiſſurum, utitur verbo *promitto;* qua loquendi ratione procul dubio Votum non emittit; Confeſſarii eſt expendere quæ fuerit illius mens, qui dicit ſe promiſiſſe Deo ſervare caſtitatem; nimirum an ſolum propoſuerit, an verò fidem obligarit. In dubio recentiores non pauci exiſtimant judicandum pro libertate pœnitentis;, nimirum ipſum non promiſiſſe. Sed Vaſqueſius, & Generalis Miniſter Societatis Jeſu Thyrſus Gonzales Diſſert. 7. paragr. 13. refellunt hanc ſententiam, utpotè veteribus ignotam, contenduntque ſtandum pro Religione Voti, juxta illud effatum; In dubiis tutior pars eſt eligenda.

Dicitur 2. *De meliori bono;* de bono quidem, quia promiſſio de re illicita repugnat divino cultui: de re autem indifferenti, eſt cultus vanus; ut ſi mulier voviſſet non nere die Sabbathi; ac proinde non eſt Votum, nec actus Religionis. De meliori verò; quia promiſſio, quæ impedit majus bonum, ſub hoc reſpectu de cultu Dei detrahit; nec poteſt eſſe illi grata. Unde qui priùs voverat inire matrimonium, ad vitandam fornicatio-

cationem, nunc cupit in Religione profiteri, non tenetur Voto ineundi matrimonii.

Dicitur 3. *Et possibili;* ineptè enim quis se obstringeret ad id, quod præstare non posset; displicet autem Deo stulta promissio. Eccl. 5.

Q. 2. *Estne obligatio adimplendi Votum;*

R. Affirmativè, tùm jure Divino: *Vovete & reddite Domino Deo vestro.* Psal. 75. tùm jure naturali, quia omnis promissio acceptata naturaliter obligat.

Q. 3. *Quotuplex est Votum?*

R. Triplex. Nempe personale, quò promittitur actio; v. g. peregrinatio ad pium locum. Reale, quo promittitur res aliqua; v. g. eleemosyna. Mixtum, quo promittitur & actio, & res aliqua; ut si quis simul voveat peregrinationem ad pium locum, & ibi calicem offerre. Obligatio Voti personalis non transit ad hæredes; sed sola Voti realis aut mixti, quatenùs reale est. Unde hæredes non tenentur peregrinari pro defuncto ad locum pium; sed satis est si per alium offerant calicem, quem defunctus voverat.

Q. 4. *Quotuplex est Votum personale?*

R. Duplex. Solemne, quod fit per susceptionem Ordinis sacri, vel professionem alicujus status religiosi ab Ecclesia approbati; & simplex, ut Votum ingrediendæ Religionis.

Q. 5. *Quotuplex est Votum simplex?*

R. Duplex. Nempe absolutum, cui nulla ponitur conditio, & conditionatum, quod fit cum conditione; v. g. si evasero ex periculo naufragii.

Q. 6. *Quot modis potest cessare obligatio Voti?*

R. Tribus, irritatione, dispensatione, & commutatione.

Q. 7.

Q. 7. *Quæ vota irritari possunt?*

R. Omnia quæ sunt in præjudicium tertii. Talia autem censentur, quorum materia vel causa efficiens, nempè persona voventis, & sub potestate dominativa alterius, qui voto non consensit; Deus enim non acceptat oblationes cum alterius injuria. Num. 30. v. 6. *Si contraxerit pater, & vota, & juramenta ejus* (filiæ) *irrita erunt.* Et vers. 14. *Si voverit,* (uxor) *& juramento se constrinxerit, ut per jejunium, vel cæterarum rerum abstinentiam, affligat animam suam in arbitrio viri erit, sive faciat, sive non faciat.*

Dixi *sub potestate dominativa*, juxta quam unus ita pendet ab alio, ut non possit absque ejus injuria de seipso, vel de re sua contra ejus voluntatem disponere; ut famulus de operationibus quas locavit; nam potestas jurisdictionis non sufficit ad irritanda vota.

Ergo Summus Pontifex non potest irritare omnium Fidelium vota; quia non habet potestatem dominativam in Fideles, sed solùm in Religiosos professos.

Ergo Superiores Religiosorum possunt irritare omnium subditorum vota, tum realia, tum personalia, excepto Voto strictioris Religionis.

Ergo pater irritare potest omnia vota filiorum impuberum, tum realia, tum personalia, ex c. *Puella.* Causa 20. q. 2. etiam postquam adoleverit, modò puberes jam facti non confirmarint quod impuberes voverant. Quòd si pater sit defunctus, vel amens, vel longissimè absens, hæc potestas transit ad avum, deindè ad tutorem; denique ad matrem in defectum patris aut tutoris, & omnium ascendentium in sexu virili.

Dixi *impuberum*; nam pater non poteſt irritare Vota perſonalia filiorum puberum; v. g. Votum ſervandæ caſtitatis, ingrediendæ Religionis. Poteſt tamen ſuſpendere executionem, ſi eorum opera indigeat.

Ergo maritus poteſt irritare, & ſuſpendere uxoris vota, etiam ante matrimonium emiſſa, & uxor viciſſim mariti, quando nocumentum afferunt ſocietati conjugali; ut longiores peregrinationes, abſtinentiæ, quæ tædium alteri conjugi pariunt, ex C. *manifeſtum*, Cauſa 33. 4. 5. Plura tamen uxoris Vota irritare poteſt maritus, quàm uxor mariti, cùm ad ipſum pertineat familiæ adminiſtratio. Conſule quæ diximus noſtro Tomo 4. ubi de Voto.

Q. 8. *Quis poteſt commutare vota, aut in iis diſpenſare?*

R. 1. Certum eſt licere privata authoritate Votum mutare in aliud evidenter melius, & ſaluti voventis utilius; v. g. Votum nubendi in Votum ingrediendæ Religionis; quia, ut habetur C. *Pervenit*, Tit. de Jurejurando, propoſitum aut promiſſum non infringit, qui in melius commutat.

R. 2. Jure ordinario ſoli habentes jurisdictionem externam, ut Summus Pontifex, Epiſcopi diſpenſare poſſunt in Votis ſubditorum, eaque commutare in aliud bonum minus, ant æquale; quia illa diſpenſatio pertinet ad externam Eccleſiæ gubernationem, ſicut indulgentiarum conceſſio, & excommunicatio.

Sunt tamen nonnulla Vota ex conſuetudine Summo Pontifici reſervata; ut Votum ingrediendæ Religionis, & Votum abſolutum perpetuæ caſti-

caſtitatis, in quibus Epiſcopus diſpenſare non poteſt, niſi adſit diſpenſandi neceſſitas, nec recurri poſſit ad Summum Pontificem.

Dixi 1. *Caſtitatis;* nam votum non nubendi relaxare poteſt Epiſcopus, niſi vovens intenderit vovere caſtitatem. 2. *Perpetuæ;* quia ſi ſit ad tempus, Epiſcopus in ea diſpenſare poteſt. 3. *Abſolutum;* in voto enim caſtitatis conditionato Epiſcopus diſpenſare poteſt, modò conditio non ſit impleta ſecundùm tutiorem opinionem.

Q. 9. *Requiriturne cauſa ad Voti irritationem & diſpenſationem?*

R. 1. Ut valida ſit irritatio, nulla requiritur cauſa; ſed ſola irritantis voluntas ſufficit; quia Deus non acceptat, quæ ipſi cum alterius injuria offeruntur, ut patet ex cit. cap. 30. Num. Poſſet tamen peccare irritans, ſi Votum eſſet admodum utile ſaluti voventis, nullumque ipſi irritanti præjudicium afferret.

R. 2. Diſpenſatio ſine cauſa eſt prorſus nulla, nec ea uti licet; quia obligatio voti ex dictis eſt juris naturalis & divini, quod nulla poteſtas humana ſolvere poteſt. Eatenus ergo Summus Pontifex & Epiſcopus dicuntur diſpenſare in Votis, quatenus ex gravibus cauſis judicant & declarant Deum non acceptare promiſſionem ſibi factam, putà, quia videtur noxia ſaluti voventis. In dubio autem, utrùm cauſa diſpenſandi ſit ſufficiens, ſtandum eſt judicio Superioris, modò ſincerè ac dilucidè omnia fuerint expoſita.

# CAPUT V.

## De Juramento.

Q. I. *Quid est Juramentum?* R. Definitur, Contestatio seu invocatio divini nominis ad fidem faciendam, vel promissionem firmandam.

Ergo qui jurat per cœlum, per Evangelia, per templum, per Fidem Christianam, eorum authorem censetur in testem adducere; alioquin res hujusmodi utpotè inanimes, capaces non sunt ferendi testimonii. Sancti quidem in testes vocari possunt; sed nisi invocentur quatenus Veritas divina in illis specialiter relucet, non erit juramentum pertinens ad latriam, de quo solo hic loquimur; sed erit merus duliæ actus.

Utrùm autem juramenta habenda sint sequentes modi loquendi, *Deus scit, in conscientia mea, coram Deo loquor*, &c. consulenda est intentio loquentis: nam ut habetur Leg. 2. Digestis, de rebus dubiis, *in ambiguo sermone non utrumque dicimus, sed duntaxat quod volumus.* Porrò si ista invocativè pronuntientur, Juramenta sunt; ut Gal. 1. *Ecce coram Deo, quia non mentior.* Secus si enuntiativè tantùm.

Ergo qui jurat *in verbo Sacerdotis, in fide mea*; vel *per fidem meam*, quæ vulgo accipiuntur pro fide humana, propriè non jurat; quia nomen Dei nec explicitè, nec implicitè invocat, quanquam homines rudes plerumque se tanquam juramenti temerè facti accusant; unde anxius redditur Confessarius pro Sacramentis præceptis perseverante consuetudine confirmandi levia menda-

cia

cia hujusmodi verbis. Sed ſi rem diligentiùs excutiat, deprehendet omnem dicti confirmationem ab iis vocari Juramentum, ita ut jurare ſe putent, ſi ſermoni addiderint, *profectò, certé, in veritate.* Sicque apud illos duplicis generis ſunt Juramenta: Alia levia, quæ ſub mortali obligare non credunt; alia gravia, in quibus interſeritur nomen Dei; v. g. *in fide divina;* & hæc ſolicitiùs cavent. Quapropter Confeſſarius peccati mortalis reos non pronuntiabit, qui levia mendacia his formulis confirmare ſolent, niſi Deum in teſtem invocare intendant; ſed curabit ut in poſterum ab iis abſtineant.

Ergo qui ex quodam iræ aut impatientiæ impetu nomen Dei proferunt absque ulla affirmatione vel negatione, propriè non jurant, ſed potiùs blaſphemant; quia jurare eſt alicujus dicti veritatem teſtimonio confirmare.

Q. 2. *Quomodo dividitur Juramentum?*

R. Dividitur in aſſertorium, quo aſſeritur præſens vel præteritum; promiſſorium, quo firmatur promiſſio rei præſtandæ; & execratorium, quo Deus in teſtem ſimul & vindicem advocatur, ſi falſa ſit noſtra aſſertio, ſi promiſſis non ſteterimus: *Puniat me Deus, ſi mentior.* Quando autem ejusmodi execrationes ex ira proferuntur, ſæpiùs ſunt blaſphemiæ, de quibus infra, quia nomen Dei, ſive Sanctorum, & ſacra noſtra Myſteria contumelioſè nominantur.

Q. 3. *Juramentum eſtne licitum etiam Chriſtianis?*

Negarunt olim Pelagiani ex S. Auguſtino, Epiſt. 57. aliàs 89. & etiamnum Anabaptiſtæ propter illud Matth. 5. v. 34. *Ego autem dico vobis non jurare omninò.* Sed in mente S. Auguſtini ejusmodi

prohibitio intelligenda eſt, quomodo prohibitio ſervilis operis die Dominica, nempe in caſu neceſſitatis licitum eſſe jurare, ſicut ſervilibus operibus vacare die Dominica. *Præceptum Domini in prohibitione Juramenti, ad hoc poſitum eſt*, inquit S. Doctor Lib. 1. de Mendacio cap. 15. *ut quantùm in te eſt, non affectes, non quaſi pro bono cum aliqua delectatione appetas Jusjurandum*, & lib. 1. de Serm. Domini in monte, cap. 30. *Non ea* (juratione) *utatur, niſi neceſſitas cogat.* Quare ad propoſitam quæſtionem

R. Licitum eſt Juramentum etiam Chriſtianis, ubi neceſſitas urget, & adſunt aliæ conditiones: tum quia Apoſtolus ipſe non ſemel juravit; ut 2. Cor. 1. *Teſtem Deum invoco:* tum quia ex S. Thoma, Art. 4. *Hoc ipſo quòd homo per Deum jurat; profitetur Deum potiorem, cujus veritas eſt indefectibilis, & cognitio univerſalis; & ſic reverentiam Deo exhibet. Unde & Apoſtolus dicit Hebr. 6. quòd homines per majorem ſe jurant. Philoſophus etiam dicit 1. Metaph. quòd juramentum eſt honorabiliſſimum.* Eſt quippè ſolemnis profeſſio ſummæ excellentiæ ejus, per quem juratum; ac propterea talis honos ſine crimine idololatriæ deferri nequit ei, qui non ſit Deus.

Q. 4. *Quot conditiones requiruntur, ut juramentum ſit licitum?*

R. Tres expreſſæ cap. 4. Jerem. v. 2. *Et jurabis, vivit Dominus in veritate, & in judicio, & in juſtitia.*

Ad veritatem requiritur, ut jurans non levi conjectura, ſed prudenter judicet verum eſſe quod jurat: Ad juſtitiam, ut juramentum fiat de re licita: Ad judicium, ut ſanctum Dei nomen non aſſumatur temerè, ſed cum reverentia, & in ſolo neceſ-

necessitatis casu. Sicut enim impiè sacra Scriptura ad vana & scurrilia converteretur, sic sanctum & terribile Dei nomen assumeretur ad ea confirmanda.

Q. 5. *Quotuplici modo juratur contra veritatem?*

R. Triplici 1. Quando jurans affirmat tamquam verum quod putat esse falsum, aut saltem de quo certus non est. 2. Quando promittit aut minatur quod implere, aut facere non intendit. 3. Quando promissis juramento firmatis non stat absque legitima causa.

Q. 6. *Quot sunt causæ, propter quas Juramentum promissorium absque perjurii periculo non impletur?*

R. Quinque numerantur.

Prima. Si juramentum ab initio fuit irritum & nullum; quia quod nec est, nec fuit unquam, nullum potest habere effectum, nullamque parit obligationem.

Juramentum autem potest esse irritum 1. Si factum sit per per errorem & dolum, qui fuit jurandi causa; ut si juraveris te eleemosynam daturum Cajo, quem pauperem credebas; cùm revera pauper non sit; quia ejusmodi juramentum non est voluntarium. 2. Si sit de re impossibili, quia ad impossibile nemo tenetur. 3. Si sit de re illicita; juramentum enim non est vinculum iniquitatis, ex capite *Quanto* Titul. *De jurejurando.* Nullus obligari potest ad peccandum, ex Reg. 58. Juris in 6. Hinc qui promisit cum juramento se latronem non denuntiaturum Judici, non obligatur, si Judex eum in testem vocet, aut si bonum publicum exigat, ut denuntiet. 4. Si juramentum sit de re prorsus indifferenti; quia Deus non acceptat

ptat actiones, quæ in ejus cultum & gloriam referri nequeunt.

Secunda causa, propter quam juramentum promissorium non ligat, est notabilis mutatio, qua prævisa juratum non fuisset ex C. *Quemadmodum.* Tit. *de jurejurando;* ubi sponsus declaratur liber à sponsalibus juramento confirmatis, propter subsequentem sponsæ fornicationem, paralysim, visus amissionem, &c. quia, inquit Glossa, in juramento justæ conditiones intelliguntur, quamvis non apponantur.

Tertia causa excusans à perjurio, est condonatio seu remissio ejus, in cujus gratiam factum est juramentum; quia per illam remissionem res promissa non est amplius debita, sed habetur pro soluta; ac proinde jurans censetur satisfecisse suo juramento. Ita sanctus Thomas Art. 9.

Quarta est irritatio facta ab eo, qui potestatem dominativam habet in jurantem.

Quinta, est dispensatio, aut commutatio; obligatio enim juramenti promissorii eodem modo solvitur, & ab iisdem, quomodo diximus capite præcedenti obligationem Voti solvi. Consule quæ ibi dicta sunt.

Q. 7. *Qui cum juramento promisit usuras, teneturne eas solvere?*

R. Tenetur, nisi cum eo dispensatum fuerit à Superiore jurisdictionem externam habente; quia per se malum non est solvere usuras, quamvis injustè extortas. Ita Alexand. III. cap. *Debitores*, de jurejurando, *cogendi sunt reddere Domino juramentum; & cùm usuræ solutæ fuerint, creditores ad eas restituendas sunt Ecclesiastica severitate (si necesse fuerit) compellendi.*

Q. 8.

Q. 8. *Gravis metus, qualis poteſt eſſe infamiæ, exilii, & mortis, excuſatne pejerantem?*

R. Nonnulli ætate S. Auguſtini, affirmare auſi ſunt; atque utinam pernicioſus ille error noſtro ſæculo non revixiſſet, contra quem S. Doctor tam acriter pugnavit, præſertim lib. 2. de Mendacio, cap. 18. ubi ſic ſcribit: *Quid, quòd vitæ hujus amatores, ne homo moriatur, non tantùm mentiri, ſed etiam pejerare nos volunt? Et ſunt in eis docti, qui etiam regulas figant, quando debeat, & quando non debeat pejerari. Oh ubi eſtis fontes lacrymarum? Ubi nos occultabimus ab ira veritatis, ſi non ſolùm negligimus cavere mendacia, ſed audemus inſuper docere perjuria?*

Q. 9. *Nonne in hujusmodi anguſtiis licebit uti amphibologiis, æquivocationibus, & reſtrictione mentali?*

R. Hæc eſt nova ſapientia noſtri ſæculi, quam exploſerunt celeberrimæ Academiæ, ut Lovanienſis anno 1653. & 1657. Innocentius VI. anno 1679. & Clerus Gallicanus anno 1700. *Hæ poſitiones*, inquiunt Gallicani Præſules, *temerariæ ſunt, ſcandaloſæ, pernicioſæ, erroneæ; mendaciis, fraudibus & perjuriis viam aperiunt, & ſacris ſcripturis adverſantur.* Cum autem patroni nefandi hujus erroris in ejus patrocinium adducerent Prophetas, Angelos & ipſum Dominum, quaſi æquivocationibus uſi eſſent, ſic pergit Clerus Gallicanus; *Hæc propoſitio* (numero 66.) *ſcandaloſa eſt, temeraria, Patrum Acta ludibrio vertit, ipſis Angelis injurioſa; erga Chriſtum contumelioſa & impia.* Præiverat S. Auguſtinus Epiſt. 125. aliàs 224. *Perjuri ſunt*, inquit, *qui ſervatis verbis, expectationem eorum, quibus juratum eſt, deceperunt.*

Q. 10. *Perjurium eſtne ſemper peccatum mortale, etiam in materia levi?*

R. Af-

R. Affirmativè, quia ex S. Thoma q. 98. art. 2. & 3. quæ ſunt ex ſe venialia, vel etiam bona ex genere, ſi in contemptum Dei fiant, ſunt peccata mortalia: Atqui perjurium ex ſua ratione importat contemptum Dei; eſt enim maxima irreverentia, quod homo, à fortiori Deus, in teſtem falſitatis adducatur. *Perjurium peccatum eſſe, & grande peccatum nemo dubitat*, inquit S. Auguſtinus Sermone 180. aliàs 28. de verbis Apoſtoli: *Tantum mali habet juratio, ut qui lapides colunt, timeant falſum jurare per lapides ... Videtis quàm iſta deteſtanda ſit bellua, & de rebus humanis exterminanda.* Hinc perjurii convicti incurrunt infamiam, cap. *Infames*. Cauſa 6. q. 1.

Q. 11. *Numquid inadvertentia excuſat à perjurio, ac proinde à lethali peccato?*

R. Si ſit prorſus invincibilis, excuſat: ſi ſit craſſa, qualis eſt in eis, qui jurandi conſuetudinem non retractant, in qua advertunt ſe imprudentia miſcere perjuria, nullatenus excuſat à peccato mortali. *Ne ergo mendacium jures; noli jurare,* inquit S. Auguſtinus citato Serm. 180. *Perjurium, præcipitium: qui jurat, juxta eſt: qui non jurat, longè eſt. Falſa juratio exitioſa eſt; vera juratio pericuJoſa eſt: nulla juratio ſecura eſt.*

Q. 12. *Quale eſt peccatum jurare ſine neceſſitate?*

R. Eſt veniale dumtaxat, modò abſit contemptus, ſcandalum, & pejerandi periculum; quia non videtur magna irreverentia nomen Dei aſſumere absque neceſſitate ad confirmandum aliquid verum & honeſtum.

Dixi 1. *Modò abſit contemptus & ſcandalum.* Certum quippe eſt eos graviter peccare, qui ex impietate & cum ſcandalo audientium, terribile Dei

Dei nomen, & quæ in Religione ſunt ſacratiſſima, ut mors & Sanguis Chriſti, pronunciat, ſive per jocum, ſive per iram; hæc enim non vanè tantùm, ſed & contumelioſè ab iis dicuntur, & blaſphemiam ſonant, ut habetur in Synodo Trecenſi, anno 1427.

Dixi 2. *Et pejerandi periculum*, quod vix deeſſe poteſt in jurandi conſuetudine, ut advertit S. Auguſtinus cit. Serm. 180. in quo ſic loquitur; *Quis eſt qui non fallatur, etſi noluit fallere? Et tamen juratio ab ore non diſcedit, frequentatur; plura ſunt plerumque juramenta, quàm verba.* Quomodo non eſſent in proximo periculo pejerandi, & ita lethaliter peccandi, qui cùm à mendaciis jocoſis & officioſis non abſtineant, nihilominus omnia ferè dicta juramento confirmant? Qui temerè ex animo promittunt quod non ſunt præſtituri? Sic Mercatores, qui quàm ſæpiſſimè jurant ſe merces viliori pretio non tradituros, cùm poſtea judicent è re ſua eſſe, ſi tradant. Sic illi omnes, quibus Dei nomen non videtur ſacramentum eſſe, ſed ſermo, ut loquitur Salvianus.

Q. 13. *Quale eſt peccatum jurare ſine juſtitia?*

R. 1. Qui ſine animo jurat ſe facturum rem illicitam, perjurus eſt, & mortaliter peccat; qui verò cum animo, bis peccat; 1. quia vult rem illicitam, v. g. nocere proximo; 2. quia irreverenter erga Deum ſe gerit, dum adducit illum in teſtem rei illicitæ.

R. 2. Conſtat apud omnes Theologos juramentum, quo quis ſe aſtringit ad peccandum lethaliter, eſſe peccatum mortale; gravior ſiquidem irreverentia, & major Dei contemptus vix concipi poteſt, quàm vocare Deum in teſtem actio-

nis

nis, quam prohibet, & ſummè ei diſplicet. Sed non ita certum eſt in Scholis quale ſit juramentum patrandi peccati venialis. Alii, ut Angelus à Clavaſio, affirmant eſſe mortale: Alii communiter docent eſſe veniale dumtaxat, ſed intra latitudinem peccati venialis valdè grave: Alii, ut poſteriori ſententiæ repugnare nolunt, utpotè communiori, ſic aſſerere non audent eum qui cum juramento promittit actionem venialiter malam, à peccato mortali eſſe ſecurum. Certè à gravi peccato excuſari non poteſt, ſi utatur verbis quæ blaſphemiam ſonant; putà ſi jurat per Chriſti viſcera, plagas, mortem, &c.

# CAPUT VI.

## De Peccatis Religioni oppoſitis.

Q. 1. *Quæ ſunt peccata Religioni oppoſita?*

R. Sunt perjurium, de quo capite præcedenti, blaſphemia, ſuperſtitio, Dei tentatio, ſacrilegium, & ſimonia, de quibus ſeparatim dicendum.

Q. 2. *Quid eſt blaſphemia?*

R. Definitur, locutio contumelioſa in Deum.

Dicitur 1. *Locutio*, ut diſtinguatur à contumelia, quæ factis irrogatur, qualis fuit Chriſti conſputatio: vel mente tantùm concipitur, quæ dicitur cordis blaſphemia. *Jam vulgò blaſphemia non accipitur, niſi mala verba de Deo dicere*, inquit S. Auguſtinus lib. 2. de Moribus Manich. cap. 12.

Dicitur 2. *Contumelioſa*, ut diſtinguatur à detractione, quæ eſt maledictio perſonæ abſentis.

Blaſphe-

Blaſphemia quippè eſt maledictio, ſeu convitium contra perſonam præſentem, quo non ſolùm læditur ejus fama, ſed maximè derogatur ejus honori; cùm autem Deus ſit ubique præſens, omnis maledictio in eum prolata eſt vera contumelia.

Convitium autem, ſeu blaſphemia proferri poteſt in Deum vel immediatè, cum in maledicto Dei nomen, aut aliquod ejus attributum exprimitur; vel mediatè, quando maledicitur creaturis, quatenus Dei ſunt, & in iis relucet divina potentia, ſanctitas, &c. ut in rebus ſacris, in beata Virgine & cæteris Sanctis, in quibus ſicut laudatur Deus, ſic & contumelia afficitur ex S. Thoma ſecunda ſecundæ quæſt. 13. art. 1. ad ſecundum. Et utroque modo blaſphemia accipitur, cap. *Statuimus;* Tit. *De Maledicis.*

Q. 3. *Quotuplex eſt blaſphemia?*

R. Triplex, Enunciativa, imprecativa, dehoneſtativa.

Enuntiativa, eſt blaſphemia, qua de Deo aliquid contumelioſè affirmatur, aut negatur; ut ſi tribuatur Deo quod ei non competit; v. g. injuſtitia, crudelitas, &c. vel auferatur quod ipſi proprium eſt, ut omnipotentia, providentia, &c. Hæc blaſphemia dicitur hæreticalis, quia adjunctam habet hæreſim, & aliquando morte punitur ſecundùm leges Civiles.

Imprecativa, eſt blaſphemia, qua Deo malum quis imprecatur; ut faciunt damnati & deſperabundi.

Dehoneſtativa, qua enuntiatur aliquid exiſtens in Deo, ſed indecenter, & per modum contumeliæ. Talis fuit hæc Juliani Apoſtatæ

blaſphemia: *Viciſti, Galilæe.* Talis eſt etiam eorum, qui indignabundi nominant Chriſti caput, viſcera, &c.

Q. 4. *Quale peccatum eſt blaſphemia?*

R. Eſt mortale, & quidem graviſſimum, *ideò pejus eſt blaſphemare, quam pejerare*, inquit S. Auguſtinus lib. 2. de Mendac. cap. 19. *quoniam pejerando falſæ rei adhibetur teſtis Deus; blaſphemando autem, falſa de ipſo dicuntur.*

Q. 5. *Quid eſt ſuperſtitio?*

R. Eſt cultus Dei indebitus.

Q. 6. *Quotuplex eſt ſuperſtitio?*

R. Sunt quatuor præcipuæ ejus ſpecies, ſcilicet Idololatria, Divinatio, Magia & vana obſervantia.

Q. 7. *Quid eſt Divinatio?*

R. Eſt notitiæ divinæ uſurpatio ope dæmonis. Dicitur *Notitiæ divinæ uſurpatio*; quia eſt quædam notitia ita Dei propria, ut ab ipſo ſolo creaturæ communicari poſſit; qualis cognitio ſecretorum cordis eſt, & futurorum, quæ à libertate pendent.

Q. 8. *Quotuplici modo fieri poteſt Divinatio?*

R. Duplici. 1. Per pactum expreſſum cum Dæmone; & eſt ſemper peccatum mortale. 2. Cùm pacto implicito, ut ſi quis notitiam alicujus rei quærat ex ſigno, quod illam naturaliter demonſtrare non poteſt. Et hæc Divinatio poteſt eſſe venialis, nimirùm ſi non omnimoda fides, ſed vana tantùm formido ejusmodi ſignis tribuatur.

Q. 9. *Quotuplici modo fieri poteſt Divinatio cum pacto tacito?*

Quintuplici.

1. Per

1. Per Aſtra; diciturque Aſtrologia judiciaria; quamvis enim Aſtra poſſint prænuntiare quoſdam effectus naturales, attamen nequeunt eſſe ſigna actuum liberorum, qui a voluntate pendent.

2. Per corporis vel manus lineamenta, & dicitur Phyſionomia & Chiromantia. Poteſt quidem aliqua conjectura colligi ex vultu, quæ ſit indoles hominis; non verò abſolutè judicium ferri de iis, quæ acturus eſt.

3. Per ſomnia, quæ naturaliter poſſunt eſſe ſigna eventuum quorundam naturalium; v. gr. pluviæ futuræ; non verò actuum liberorum.

4. Per ſortes; diciturque Cleromantia, Sortilegium, ſeu ſors divinatoria; à qua Sortilegi, ſeu Sortiarii.

5. Per inſpectionem avium, ſeu piſcium; diciturque Aruſpicium, ſeu Augurium. Volatus tamen avium & motus animalium poſſunt nonnulla naturalia, v. gr. pluviam prænuntiare; non autem quæ ſunt merè contingentia & libera.

Q. 10. *Quid eſt vana obſervantia?*

R. Eſt ſuperſtitio, qua quis utitur vanis & inutilibus mediis ad aliquem finem aſſequendum. In eo diſtinguitur à Divinatione, quod per divinationem intendatur ſolùm notitia occultorum; per vanam verò obſervantiam vana aſſumantur ad alios effectus conſequendos. Si ad ſanitatem obtinendam, vulnera vitanda aut curanda, eſt obſervantia ſanitatum: ſi ad præcavendos funeſtos effectus, v. gr. ex occurſu alicujus animalis, ex obſervatione dierum qui putantur infortunati, ex certo numero accumbentium ad menſam, &c.

eſt obſervantia futurorum eventuum: ſi adhibeantur res ſacræ; verb. gr. verba Scripturæ ſacræ proferantur, Schedæ verbis Evangelii inſcriptæ geſtentur, cum certa perſuaſione obtinendi extraordinarios effectus, puta ſubitò extinguendi incendium, non moriendi ſine Confeſſione ſacramentali, &c. eſt obſervantia ſacrorum.

Dixi, *cum certa perſuaſione*; nam proferre vel geſtare ſacræ Scripturæ verba, quaſdam Orationes recitare, in quibus nihil falſum aut vanum continetur, ad obtinendum aliquod à Deo beneficium, ſi ſaluti noſtræ expedire judicaverit, pium eſt, nedum illicitum. Sed ſuperſtitio agnoſcenda eſt, ſi hiſce verbis aut rebus, talis tribuatur virtus, qualem ne quidem ineſſe credimus formis Sacramentorum; namque Sacramenta non proſunt ponentibus obicem: Superſtitioſa verò illa, à quocumque etiam impiiſſimo obſerventur, infallibilem creduntur habere effectum; incendium verbi gratia ſtatim extingui, morbum ſubitò abſcedere.

Porrò cùm Deus tantam efficaciam non promiſerit hujuſmodi verbis & rebus, nec credibile ſit eam de facto infallibiliter tribuere, nulla ratione habita nequitiæ illorum, qui talia uſurpent, aut in quorum gratiam uſurpantur, fateri neceſſe eſt diabolica eſſe hujuſmodi opera, & pertinere ad cultum dæmoniorum, ut docet S. Auguſtinus libro de vera Religione, cap. 55.

Q. 11. *Quale eſt peccatum obſervantiæ?*

R. Lethale, niſi ignorantia invincibilis excuſet; namque Deus Deut. 18. dicit ſe omnia hæc abo-

abominari. Concilium Laodicenum cap. 36. philacteria & ligaturas vocat animarum vincula: *Eos autem*, inquit, *qui talibus utuntur, ejici ex Ecclesia jussimus.* Sanctus Chrysostomus Hom. 39. adversùs Judæos, Martyrem dicit qui eligit magis mori, quàm uti ejusmodi vanis observationibus.

Dixi, *nisi ignorantia invincibilis excuset.* Talis autem censetur in iis, qui nec pactum cum Dæmone suspicati sunt, nec aliud quidquam mali inesse in ejusmodi observantiis. Sed excusari non possunt, qui vel expressè cum Dæmonibus fœdus ineunt, vel monentibus ista esse illicita, non acquiescunt.

Q. 12. *Quid est Magia?*

R. Secundùm vim nominis Persici, Magia est sapientia, à qua Magi dicuntur, id est sapientes. Generatim autem definiri potest, ratio operandi mira. Ea verò dicuntur mira, quæ habent causam latentem, quamvis naturalem; distinguunturque à miraculis, quorum causa est supernaturalis, nec alia potest agnosci, quàm Deus, qui solus potest producere quemcumque voluerit effectum supra ordinem naturæ.

Q. 13. *Quotuplex est Magia?*

R. Duplex, Naturalis, & superstitiosa. Naturalis est ratio operandi mira per causas naturales, occultas imperitioribus; & hæc Magia est ipsa Philosophia. Magia superstitiosa, quæ & nigra dicitur, est ratio operandi mira ope Dæmonis. Si sit ad docendum, vocatur maleficium.

Q. 14. *Licetne recurrere ad Magum, ut maleficium tollat?*

R. Non licet, si tollere non possit nisi per novum maleficium, & usum alicujus vanitatis; licet

licet verò si tollat per meram destructionem prioris maleficii; quia honestum est destruere opera diaboli, signa diabolica delere. Imo Confessarius injungere debet malefico pœnitenti, ut noxia illa amoveat, si possit, absque invocatione dæmonis.

Q. 15. *Quid est tentatio Dei?*

R. Est temeraria confidentia obtinendi à Deo effectum extraordinarium, non servato ordine divinæ Providentiæ; ut si quis abstineret ab omni cibo, confidens se à Deo extraordinariè sustentandum, vel mitteret se deorsum; quia scriptum est: *Angelis suis Deus mandavit de te, & in manibus tollent te, &c.* Sic Eccl. 18. dicitur quasi tentans Deum, qui ante orationem non præparat animam suam, quia omittit medium necessarium ad rectè orandum.

Dixi, *temeraria confidentia;* quia si juberet Deus à se peti miraculum, ut præcepit Regi Achaz Isa. 7. vel si necessitas urgeret, nec aliud suppeteret medium, non censeretur tentatio Dei, modò id fieret cum humilitate, resque tota permitteretur divinæ voluntati, exemplo trium juvenum, Dan. 3. v. 17. & Discipulorum Christi, Act. 4. v. 30.

Q. 16. *Quale peccatum est tentatio Dei?*

R. Est ex natura sua mortale; quia magna censetur irreverentia, quòd vilis creatura præsumat Deum leges Providentiæ suæ ad nutum illius immutaturum.

Dixi, *ex natura sua*; nam potest esse veniale in eo, qui nec vult, nec advertit actionem suam pertinere ad Dei tentationem.

Q. 17. *Quid est sacrilegium?*

R. Est

R. Est violatio rei sacræ.

Q. 18. *Quotuplex est sacrilegium?*

R. Triplex; quia totuplex est sacrilegium, quotuplex est species rei sacræ: Atqui triplex est species rei sacræ, nempe persona, ut Clericus, Religiosus locus, ut Templum, Cœmeterium, cæteræ res Deo dicatæ, ut Sacramenta, Vasa sacra, Reliquiæ, Imagines, Scriptura sacra.

Q. 19. *Quotuplici modo violatur locus sacer?*

R. Triplici: 1. Si vis ei inferatur, v. g. fores Ecclesiæ frangantur, bonis suis spolietur. 2. Si in loco sacro fiant actus, quibus pollui possit, ut homicidium, illicita effusio sanguinis aut seminis humani, sepultura excommunicati non tolerati. 3. Si exerceantur in loco sacro alii actus, qui licet eum non polluant, tamen sanctitati ejus repugnant, vel ex prohibitione Ecclesiæ, ut mercatus; vel ex natura sua, ut omnia opera per se mala, puta furtum etiam rei profanæ in loco sacro, de quibus fusè egimus Tom. 5. Tract. *de Sacrificio*, 2. part. cap. 13. hic consulendo.

Q. 20. *Quale peccatum est Sacrilegium?*

R. Est mortale ex natura sua, & eò gravius, quò sacratior est res quæ violatur; materiæ tamen levitas excusat à mortali.

# CAPUT VII.

## De Simonia.

### §. I.

### *De ejus natura & definitione.*

Q. 1. *Quid est simonia?*

R. Definitur, studiosa voluntas emen-

di vel vendendi aliquid ſpiritale vel ſpiritali annexum. Hanc definitionem à majoribus acceptam probat S. Thomas q. 100. art. 1. eamque Theologi & Canoniſtæ unanimi conſenſu recipiunt, ſed accuratiùs exponenda eſt, cum ex illa pendeant pleræque quæſtiones circa ſimoniam difficiles. Jtaque

Dicitur 1. *Voluntas*, quia omne peccatum debet eſſe voluntarium: Atqui ſimonia eſt grave peccatum: Ergo debet eſſe voluntaria. Sed voluntaria non erit, niſi adſit cognitio & advertentia ſufficiens. Unde in definitione

Dicitur 2. *Studioſa*, id eſt deliberata voluntas, & ex electione profecta.

Ergo in quæſtionibus difficilioribus poteſt dari ſimonia materialis tantùm ſicut & uſura, quæ non ſit formaliter peccatum, nec inducat excommunicationis pœnam.

At quemadmodum reſtituendum eſt lucrum proveniens ex Contractu uſurario bona fide & ex ignorantia invincibili inito; quia cùm pactio ſolvendi uſuras non ſit valida, non transfert pecuniæ uſurariæ dominium; ita pretium per ſimoniam comparatum reddi debet, & beneficium dimittendum, quia collatio fuit nulla.

Dicitur 3. *Emendi vel vendendi*, quibus verbis ſignificatur omnis pactio non gratuita, ſive quælibet commutatio rei ſpiritualis cum temporali.

Ergo ad ſimoniam propriè dictam neceſſaria non eſt venditio ſtrictè ſumpta, in qua æquiparatur merces cum pretio, quod eſſet formalis hæreſis; ſed ſufficit intentio commutandi temporale cum ſpirituali, ſeu obtinendi unum mediante alio.

Ergo

Ergo meritò ſummi Pontifices Alexander VII. Innocentius XI. Clerus Gallicanus anno 1700. Academia Pariſienſis anno 1665. & Lovanienſis anno 1657. & 1659. pluresque Epiſcopi in ſuis Diœceſibus has propoſitiones damnarunt, alii ut temerarias & ſcandaloſas, alii ut erroneas & hæreſim ſimoniacam per fallacem intentionis directionem inducentes.

Prima. *Non eſt contra juſtitiam, Beneficia Eccleſiaſtica non conferre gratis.*

Secunda. *Dare temporale pro ſpirituali non eſt ſimonia, quando temporale non datur tanquam pretium, ſed duntaxat tanquam motivum conferendi vel efficiendi ſpirituale : vel etiam quando temporale ſit ſolum gratuita compenſatio pro ſpirituali, etiamſi ſit principale motivum, imo etiamſi ſit finis.*

Enimverò admiſſis illis opinionibus nullus poſſet convinci ſimoniæ, ipſe etiam Simón Magus ab ea poſſet excuſari.

Dicitur 4. *Aliquid ſpiritale*, quo nomine intelligitur res vel actio Deo ſacra, & ad Religionem pertinens, ut Sacramenta, Reliquiæ Sanctorum, actus ordinis, Jurisdictionis ſpiritualis, Conciones & Catecheſes ſacræ ad ſupernaturalem audientium ſalutem.

Ergo docere Philoſophiam, Theologiam, vel etiam rudimenta fidei, ſicut docentur in Scholis à Ludimagiſtris, quamvis actiones ſpirituales ſint, nihilominus non cenſentur materia ſimoniæ, quia non ſunt functiones ſacræ.

Dicitur 5. *Vel ſpiritali annexum ;* quædam enim temporalia ſic connexa ſunt cum ſpirituali, puta proventus temporales officio beneficiarii, redditus Monaſterii profeſſione Religioſa, ut ſine iis

emi aut vendi non poſſint. Sed quia temporale diverſimodè poteſt eſſe unitum ſpirituali,

Q. 2. *Quot modis temporale poteſt eſſe annexum ſpiritali?*

R. Tribus, ſcilicet antecedenter, concomitanter & conſequenter.

Antecedenter illud cenſetur annexum, cui accedit ſpirituale, ut fundus, cui advenit Jus Patronatus, quod eſt ſpiritale, Calix, lapis altaris, balſamum, quæ poſtea conſecrari contingit. Porrò ejusmodi temporale, cùm ſit quid prius ſpirituali, & ab eo omninò independens, ſine dubio emi & vendi poteſt & absque ſimonia, modò tamen pretium ejus non augeatur ratione ſpiritalis annexi, nec Eccleſia talem venditionem prohibeat; qui enim cariùs venderet, aut emeret ſive agrum, propter Jus Patronatus ei annexum, ſive lapidem altaris, propter ejus conſecrationem, verè ſimoniacus eſſet, quia non venderet ſolùm temporale, ſed etiam ſpiritale.

Dixi, *Nec Eccleſia talem venditionem probibeat;* quia Cap. *Ea quæ*, Tit. *de ſimonia*, prohibetur ne Epiſcopi vendant balſamum, quo conficitur ſacrum Chriſma.

Concomitanter Annexa ſunt duplicis generis: alia extrinſeca functioni ſacræ, ut celebrare certo in loco remoto hora incommoda, puta circa meridiem: alia intrinſeca, ut labor & fatigatio in obeunda ipſa functione ſacra: annexa prioris generis vendi poſſunt, utpote quæ nihil in ſe contineant ſpiritale, & pretio ſint æſtimabilia: Annexa verò poſterioris generis vendi nequeunt, cùm neceſſariò intelligantur in ipſamet functione.

Conſe-

Consequenter Annexa sunt ea, quæ ex spirituali pendent, tanquam à sua causa morali, ut proventus Beneficii ab officio divino, propter quod dantur, jus fruendi bonis Monasterii à professione solemni, quæ in eo emittitur. Porrò de hujusmodi temporali annexo spiritali intelligenda sunt posteriora definitionis verba.

Dices 1. adversùs allatam propositionem: Simonia est hæresis maximè detestanda ex cap. *Cùm liqueat*, Causa 1. quæst. 1. Atqui hæresis pertinet ad intellectum: Ergo, simonia malè definitur studiosa voluntas.

Distinguo majorem. Simonia est hæresis interpretativè, quatenus simoniacus videtur credere donum Spiritus Sancti esse pretio æstimabile, Concedo: est hæresis formaliter, quasi omnis simoniacus necessariò temporale cum spiritali exæquet, Nego majorem. Simonia igitur est vitium voluntatis, quæ abutitur rebus sacris propter commodum temporale, stante nihilominus judicio speculativo res sacras pluris esse faciendas, quàm temporales.

Dices 2. Christus Dominus, Luc. 10. v. 4. pro sacris Ministris ait, *dignus est operarius mercede sua:* Ergo licet spiritalia conferre pro temporali.

Distinguo anteced. Mercede impropriè dicta & sumpta pro stipendio necessitatis, Concedo: *Accipiant sustentationem necessitatis à populo, & mercedem dispensationis à Domino*, inquit sanctus Augustinus lib. *de Pastoribus*, cap. 2. Mercede propriè dicta, quæ principaliter intendatur tanquam finis Ministerii sacri, quemadmodum mercenarius pro labore suo mercedem principaliter intendit,

intendit, Nego anteced. *Clerus*, inquit S. Thomas quodlib. 5. art. 11. *qui vadit ad Ecclesiam principaliter propter distributiones, quas recipit tanquam finem sui operis, simoniam committit.* Unde S. Antoninus 2. parte tit. 3. concludit mortale esse quærere aut appetere curata Beneficia principaliter propter honorem & divitias, quæ ex iis percipiuntur.

Præsumitur autem principalis intentio. 1. Si exigatur temporale per spiritualium subtractionem, cùm extr. *In tantùm*, Tit. *de Simonia*, *expressiùs exprimat venditionis speciem, qui priùs recipit pretium, quàm rem conferat pretiosam.* Gratis tamen spiritualibus priùs exhibitis licitè possunt consuetæ oblationes exigi à nolentibus & valentibus solvere, ut docet S. Thomas art. 3. *de Simonia.* 2. Si quis pecuniæ vi inducatur ad conferendam rem sacram, cùm eam negare deberet, v. g. ad nuptias filiifamilias benedicendas invitis parentibus, ministranda Sacramenta indignis, puta publicis usurariis, Comædiarum Actoribus, &c. Hæc est ipsa impietas Simonis, qui mediante pecunia donum Spiritus Sancti, quo erat indignus, obtinere voluit.

Dices 3. Ex Cap. *Nisi essent*, Tit. *de Præbendis.* Licet arbitris ad litem sopiendam concedere uni litigantium annuam pensionem, & alteri Beneficium; Ergo simoniacum non est dare temporale pro spiritali.

Nego Conseq. Laudato enim Capite litigantes simoniam incurrunt, si propria auctoritate ita inter se pacificantur, ut unus eorum retineat Beneficium, & alteri solvat expensas sive litis, sive possessionis initæ, vel annuam pensionem, ut cedat aliud Beneficium, quod pacificè possidet.

Summus

Summus tamen Pontifex ibidem concedit arbitrariis, ad quorum judicium litigantes rem totam detulerunt, ut pro bono pacis decernant quod ipsis, non verò litigantibus, æquum visum fuerit. Sed in illo judicio ipsa pax, & tranquillitas emitur, non verò spiritale.

Instas: Cap. *Quæsitum*, Causa 1. quæst. 3. & Cap. *Dilectus* 1. tit. *de Simonia*, Simoniacus non est, qui sine judicis aut arbitri sententia promittit vel solvit pecuniæ summam ad retinendum spirituale, v. g. Beneficium: Ergo.

Distinguo anteced. Qui promittit & solvit ad redimendam iniquam vexationem, quam patitur habens jus evidens, & acquisitum in Beneficium, Concedo: quia nihil spiritale emit aut acquirit, sed repellit dumtaxat injuriam sibi illatam, quæ est quid temporale; qui promittit & solvit ad acquirendum jus ad beneficium, v. g. ut ad illud eligatur aut præsentetur; vel ad confirmandum jus dubium in Beneficium, Nego anteced. is enim verè esset simoniacus.

Dices 4. S. Thomas hic art. 5. ad tertium, pronunciat simoniacum, qui precibus obtinet Beneficium: Atqui beneficium non emit, qui illud precibus obtinet: Ergo malè simonia definitur emptio.

Distinguo min. Non emit si preces secundùm se spectentur & quatenus sunt merè petitiones, Concedo; dives enim qui annuo pauperi eleemosynam petenti, non væniit, sed gratis tribuit: si in precibus spectetur favor humanus, Nego min. favor quippe humanus inter bona temporalia maximi æstimatur, & inter pretia simoniaca numeratur à S. Gregorio, Hom 4. in Evang. refertur-

ferturque Cap. *Salvator*, Causa 1. quæst. 3. ubi sic habetur : *Sunt nonnulli qui quidem nummorum præmia ex ordinatione non accipiunt, & tamen sacros Ordines pro humana gratia largiuntur .... hi nimirum quod gratis acceptum est, gratis non tribuunt; quia de inpenso officio sanctitatis, nummum expetunt favoris ..... Aliud est munus ab obsequio; aliud munus à manu, aliud munus à lingua, munus quippe ab obsequio est subjectio indebitè impensa; munus à manu, pecunia est; munus à lingua, favor.*

Ergo simoniam committit ab obsequio, qui præsentat aliquem ad Beneficium cum pacto quòd filium doceat Litteras, aut Missas certo die, loco & determinata hora celebret, cum ex titulo Beneficii sit ei liberum celebrare ubi & quando voluerit : à lingua verò qui confert Beneficium Aulici filio principaliter, ut pater Regi de se bene loquatur, qui in Concionibus & in Pœnitentiæ tribunali divitibus adulatur ut eorum gratiam sibi conciliet, & eos habeat beneficos.

Cæterum etsi simoniacum non sit precibus inclinari ad conferenda sacra ministeria, cùm favor humanus non intenditur, inhonestum tamen docet S. Bernardus, lib. 4. *de Consid. ad Eugenium*, cap. 4. his verbis : *Sanè huic negotio non se ingerat rogans. Consilio, non prece agendum est. .... ubi non licet facere quod volo (utpote non dominus, sed dispensator) quis locus roganti? Nisi fortè qui me rogat, hoc rogat, ut quod vult, hoc mihi liceat, ut non magis velim etiamsi non liceat. Pro quo rogaris, sit suspectus. Qui ipse rogat pro se, jam judicatus est. Nec interest per se, an per alium roget.* Et S. Thomas art. 5. ad tertium : *Si aliquis,* inquit,

inquit, *pro se rogat, ut obtineat curam animarum, ex ipsa præsumptione redditur indignus: & sic preces sunt pro indigno.* Immediatè antè scripserat eum videri simoniam committere, *qui preces pro indigno porrectas exaudit;* quia favorem humanum principaliter intendit.

Q. 2. *Quale peccatum est simonia?*

R. Est lethale etiam in materia levi. Patet tum ex Scriptura Act. 8. *Pecunia tua tecum sit in perditionem;* (quod de peccato veniali non diceretur) *quoniam existimasti donum Dei pecunia possideri:* tum ex gravissimis simoniacorum pœnis, quæ supponunt grave peccatum.

## §. II.

## *De divisione simoniæ.*

Q. 1. *Quomodo dividitur simonia?*

R. Dividitur 1. in simoniam juris naturalis & divini; & in simoniam juris Ecclesiastici.

Simonia juris naturalis & divini est ea, qua venditur res verè spiritalis & sacra pro temporali, ut collatio Ordinum, administratio Sacramentorum, usus potestatis, sive Ordinis, sive Jurisdictionis spiritalis, jus Patronatus, electio, & collatio Beneficiorum, ingressus Religionis.

Simonia Juris Ecclesiastici est pactio aut venditio, seu commutatio ab Ecclesia prohibita ob reverentiam rei sacræ. Duæ autem sunt hujusce simoniæ species. Prima est eorum, qui vendunt res per se non sacras, sed vel conjunctas antecedenter cum sacris, ut locum sepulturæ,

turæ, materiam chriſmatis, vel ad Miniſteria ſacra ordinatas, ut officium Sacriſtæ. Secunda eſt eorum, qui inter ſe paciſcuntur de rebus ſpiritualibus in materia beneficiali, v. gr. propria authoritate permutant Beneficia, vel reſignant in favorem, *cùm in hujusmodi omnis pactio omnisque conventio debeat omnino ceſſare*, Cap. *Pactiones*, tit. *de Pactis*.

Dixi, *In materia beneficiali*; quia, ut notat Gloſſa in Cap. *Super eo*, tit. *de transactionibus*, pactiones in alia materia non prohibentur; Clerici verbi gratia licitè inter ſe conveniunt, ut unus pro altero ſacrum Miniſterium expleat hac conditione, quòd alter ſpirituale quid ſimile rependat.

Ergo adverſùs ſimoniam juris Eccleſiaſtici præſcribi poteſt; quia ex dictis contra Legem humanam valet præſcriptio: Atqui ſimonia juris Eccleſiaſtici prohibita eſt ſolum per Legem humanam: Ergo. Hinc communiter in Galliis venditur locus ſepulturæ, quæ eſt temporale quid antecedenter annexum ſepulturæ Eccleſiaſticæ. Sed adverſùs ſimoniam juris naturalis & divini non præſcribitur, quia eſt per ſe mala, & ideò divinitus prohibita. Unde Concilium Lateranenſe 4. Cap. *Cùm in Eccleſia*, tit. *de Simonia*: *Horribile nimis eſt*, inquit, *quòd in quibusdam Eccleſiis locum venalitas prohibetur habere, ita ut pro quibuscunque perſonis Eccleſiaſticis ponendi in ſedem, necnon & pro ſepulturis & exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium ſeu aliis Sacramentis aliquid requiratur. Putant autem plures ex hoc licere, quia legem mortis de longa invaluiſſe conſuetudine arbitrantur; non attendentes quòd tantò graviora*

ſunt

*ſunt crimina, quanto diutius infelicem animam tenuerunt alligatam.*

Ergo ſimonia juris naturalis & divini cadere poteſt in Summum Pontificem; & contrariam quorumdam Canoniſtarum opinionem ſtultam aſſerit Cardinalis Turrecremata; Summus enim Pontifex ſubeſt Legi naturali & divinæ: *Dicendum*, inquit Sanct. Thomas, art. 1. ad ſeptimum *quod Papa poteſt incurrere vitium ſimoniæ, ſicut & quilibet alius homo; peccatum enim tanto in aliqua perſona eſt gravius, quanto majorem obtinet locum.*

Dividitur 2. in mentalem, conventionalem & realem.

Simonia mentalis eſt traditio rei temporalis, pro ſpirituali, & viciſſim ſpiritualis pro temporali, nullo interveniente pacto.

Ergo, qui, ut ad beneficium eligatur aut præſentetur, munera offert electori, vel patrono ejus pravæ intentionis minime conſcio, ſimoniam mentalem committit.

Dixi, *Minime conſcio*, ſi enim conſcius eſſet patronus & nihilominus acciperet, pactum tacitum præſumeretur, ac proinde ſimonia conventionalis. Itaque

Simonia conventionalis eſt emptio vel venditio rei ſpiritualis traditione nondum perfecta.

Simonia realis eſt emptio vel venditio rei ſpiritualis traditione ex utraque parte completa, v. g. collato Beneficio ex parte reſignantis, & ſoluto pretio ſaltem quoad ejus partem, à reſignatario.

Q. 2. *Quotuplex eſt ſimonia conventionalis?*

R. Duplex, alia dicitur pura, in qua nihil eſt datum aut acceptum, ſed ſolummodo promiſſum: alia dicitur mixta, quando præter conventionem datur ex una parte; puta Beneficium, & nihil ex altera.

Q. 3. *Quotuplex eſt ſimonia conventionalis mixta?*

R. Duplex, alia ſimpliciter dicitur conventionalis mixta, de qua in præcedenti reſponſione: alia dicitur confidentialis.

Q. 4. *Quid eſt ſimonia confidentialis?*

R. Eſt ſimonia conventionalis mixta, qua quis ex pacto tacito vel expreſſo confidit alterum cui beneficium confert, ſibi poſtea aut alteri reſignaturum, aut ſaltem fructus ejus; vel partem fructuum conceſſurum.

Dicitur. 1. *Conventionalis mixta;* quia ut incurratur pœna confidentiariorum, non ſufficit pura conventio, ſed actu tradatur Beneficium neceſſe eſt.

Dicitur 2. *Ex pacto tacito vel expreſſo;* quia abſque ſimonia poteſt confidere Beneficii collator Beneficiarum à ſe inſtitutum, idem Beneficium ſibi redditurum, ſi ad aliud Beneficium promoveatur; aut in fructibus Beneficii neceſſaria ſibi præſtiturum, modo nulla pactio hac de re præceſſerit.

Ergo ſimonia confidentialis non eſt, ſed conventionalis tantum, quando quis reſignat aut permutat beneficium ea conditione, quod reſignatarius ſive compermutatarius vel aliud Beneficium, quod pacifice poſſidet, dimiſſurus ſit in favorem tertii, aut in remunerationem refundet aliquid temporale, ad ſimoniam enim confidentialem requiritur, ut idem Beneficium, vel fructus ejus

redeant

redeant ex pacto ad ipsum collatorem, aut ad eum quem indicaverit. Et hoc maxime notandum est propter speciales pœnas in confidentiarios latas per Bullam Pii V. anno 1569. in Galliis receptam, easque longe graviores, quam in cæteros simoniacos.

## §. III.

### *De pœnis simoniacorum.*

Q. 1. *Quæ sunt simoniacorum pœnæ?*

R. Duplicis sunt generis: aliæ minus sunt pœnæ quam naturales simoniæ effectus: aliæ sunt pœnæ proprie dictæ quæ necessario non sequuntur ex simonia, sed infliguntur ab Ecclesia in vindictam tanti sceleris.

Q. 2. *Quid necessario sequitur ex conventione simoniaca?*

R. Obligatio dimittendi simoniace acceptum; puta Beneficium & Beneficii pretium; quia conventio est irrita & prorsus nulla, cum res spiritualis nec vendi nec emi possit: Ergo nullum parit effectum, id est nullum tribuit jus accipiendi, nec titulum retinendi.

Q. 3. *Cui facienda est restitutio rei simoniace acceptæ?*

R. Jure naturali restituenda est illi, à quo fuit accepta; quia venditor rei alienæ, pretium illius tenetur reddere emptori, & iste rem venditam restituere vero Domino: Atqui simoniacus non est Dominus rei spiritualis, v. gr. Beneficii: Ergo tenetur illius pretium reddere emptori, emptor vero Beneficium dimittere, cum nullum jus in illud acquisierit. Sed jure positivo

Ecclesiastico, Cap. *De hoc*, tit. *de Simonia*, simoniace accepta non debent reddi ei qui dedit. Ita Sanctus Thomas secunda secundæ, qu. 32. art. 7. ubi sic scribit de simoniaco: *Dans & accipiens, contra justitiam Legis divinæ agit. Unde non debet fieri restitutio ei qui dedit, sed debet in eleemosynas erogari.* Et hæc est prima simoniacorum pœna proprie dicta: Cum autem pœna supponat culpam, si quis bona fide & ex ignorantia probabili pro Beneficio pecuniam dedisset, pecunia sua non esset privandus; sed beneficium dimittere teneretur, quia vero careret titulo, nec juvaret illum possessio triennalis aut decennalis, juxta veriorem & communiorem Theologorum sententiam.

Q. 4. *Pœna illa estne extendenda ad omnes simoniacos?*

R. Affirmat Estius in quartum, dist. 26. Sed alii Theologi communiter docent, nisi simonia sit realis in materia Beneficiali, pretium semper esse restituendum ei qui dedit; quia laudatum caput *De hoc* loquitur solum de simonia reali in materia Beneficiali.

Q. 5. *Suntne aliæ simoniacorum pœnæ proprie dictæ?*

R. Feriuntur excommunicatione simoniaci, 1. in ingressu Religionis, Conventus vero suspensione extravag. *Sanè*, tit. *de Simonia*. 2. In ordinatione extravag. *Cum detestabile*, tit. *de Simonia*, & cap. 1. sess. 21. Concilii Trident. *de Reformat.* ubi mediatores simoniacæ ordinationis eadem pœna percelluntur. 3. In materia Beneficiali, cit. extravag. *Cum detestabile.* Insuper simoniace ordinatus suspensus est ab executione ordinum, maxime illius quem simoniace suscepit, etiamsi simonia

monia non fuerit realis nec completa ac propterea necdum ſit excommunicatus. Beneficiarius vero inhabilis eſt ad idem Beneficium quod ſimoniace contulit vel recepit, cap. *Nobis fuit*, tit. *de Simonia*, teneturque omnes fructus reſtituere extravag. *Cum deteſtabile*, niſi ſecum diſpenſetur.

Q. 6. *Quis diſpenſare poteſt ut ſimoniacus idem Beneficium poſſidere poſſit?*

R. Si conſcius fuit ſimoniæ, vel monitus ſimoniacam fuiſſe ejus electionem, præſentationem, vel collationem, & ei conſenſit ſolus Papa, cap. *Nobis fuit*, tit. *de Simonia.* Si ignoravit ſimoniam, aut monitus non conſenſit, diſtinguendum eſt, ſi ſimonia eſt notoria, & ad forum contentioſum deducta, Epiſcopus diſpenſare poteſt circa ſimplex Beneficium, ſolus vero Papa circa dignitatem aut Beneficium, cui cura animarum annexa eſt cit. Cap. *Nobis fuit*, ſi ſimonia eſt occulta, Epiſcopus diſpenſare poteſt, Cap. *Quicunque*, cauſa 1. qu. 5. & Cap. *Præſentium* eadem cauſa.

Q. 7. *Præter tres ſimoniæ ſpecies recenſitas ſuntne aliæ, quibus annexa ſit excommunicatio aut aliqua cenſura?*

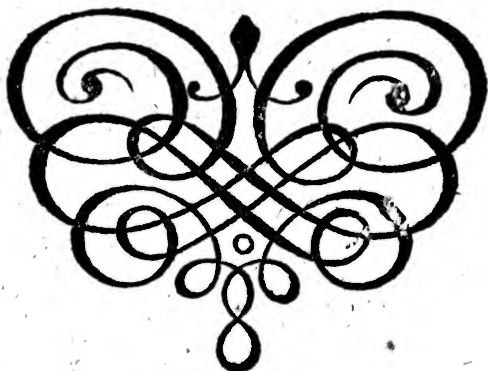
R. Minime; quia nulla in jure extat, & in hoc conveniunt Theologi.

Q. 8. *Excommunicatio, aut inhabilitas ad idem Beneficium incurriturne propter ſimoniam mentalem, aut conventionalem?*

R. Verior eſt ſententia non incurri, niſi ſimonia conventionalis ſit confidentialis, quia eſt regula apud Theologos communiter recep-

ta pœnas juris non incurri, nisi propter crimen consummatum, quando lex contrarium non exprimit.

Dixi, *Nisi simonia conventionalis sit confidentialis;* quia in Bulla Pii IV. & Pii V. propter ejusmodi simoniam confidentialem decernitur excommunicatio, & inhabilitas non solum ad Beneficium confidentialiter obtentum; sed & ad alia, privanturque confidentiarii Beneficiis, & pensionibus prius legitime obtentis. Attamen ante judicis sententiam non tenentur dimittere, quæ antea legitimè possidebant.





# Tractatus DE SACRAMENTIS IN GENERE.

## CAPUT PRIMUM.

### De Notione & exiſtentia Sacramenti

Q. 1. *Quotuplici modo accipitur Sacramentum?*

R. Triplici. 1. Pro re arcana & latente, ſive ſacra ſit, ſive non. Sic Tob. 12. *Sacramentum Regis* (id eſt, Secretum) *abſcondere bonum eſt.* 2. Pro ſigno rei ſacræ. Sic productio Evæ ex latere Adami dormientis dicitur Sacramentum; quia ſignificat Eccleſiam è latere Chriſti in Cruce dormientis eductam. 3. Pro ſigno rei non ſolum ſacræ, ſed etiam ſacrantis. *Sacramenta*, inquit Sanctus Thomas prima ſecundæ, qu. 102. art. 5. *proprie dicuntur illa*, *quæ adhibebantur in Lege veteri Dei cultoribus ad quandam conſecrationem.* Et hoc poſteriori modo tantum hic accipitur Sacramentum. Spectari autem poteſt, vel generice, vel ſpecifice pro Sacramento novæ aut veteris Legis.

Q. 2. *Quid eſt Sacramentum generice ſpectatum?*

R. Eſt ſignum ſacrum viſibile & permanens, divinitus inſtitutum ad noſtram ſanctificationem.

Dicitur 1. *Signum*; quia ducit nos incognitio-

nem rei alterius, nempe gratiæ & ſanctificationis; abſolutio v. g. in Baptiſmo eſt ſignum animæ emundationis: Ergo omne Sacramentum eſt in genere ſigni. *Sacramentum*, inquit Sanct. Chryſoſtomus Hom. 7. in 1. ad Cor. *aliud oculis, aliud menti exhibet.*

Dicitur 2. *Sacrum*, ut ſignificetur uſum illius ſigni debere eſſe actum Religionis, & ad cultum Dei pertinentem: Hinc Manna & tranſitus Maris rubri, licet ſigna rei ſacræ, non fuerunt tamen Sacramenta; quia nec uſus Mannæ, nec tranſitus Maris rubri, fuerunt actus religioſi, ſed mere profani.

Dicitur 3. *Viſibile;* quia ea eſt natura hominis ut per ſenſibilia aſſurgat ad ſpiritalia, nec colligari poſſunt homines in unam ſocietatem Religionis, niſi per aliquod ſignum ſenſibile, ut docet Sanctus Auguſtinus lib. 19. contra Fauſtum, cap. 11. Viſibile autem hic ſumitur pro ſenſibili; cum enim omnis actio ſenſus ſit aliqua cognitio, dicimur videre quidquid aliquo ſenſu percipimus: Ergo ad rationem Sacramenti, neceſſe non eſt, ut ſignum oculis percipiatur.

Dicitur 4. *Permanens;* quia cum Sacramenta ſint fundamenta Religionis, tamdiu permanere debent, quamdiu ipſa Religio. Hinc illapſus Spiritus Sancti ſub forma columbæ in Baptiſmo Chriſti, & ſub forma linguarum ignearum die Pentecoſtes, non fuerunt Sacramenta; quia non fuerunt ſigna permanentia. Sic nec Baptiſmus Sancti Joannis Baptiſtæ, utpote qui non fuerit permanens, præterquam quod non dabatur ad ſanctificationem, ſed erat exterior profeſſio pœnitentiæ; nec lotio pedum à Chriſto Domino celebrata

lebrata pridie quam pateretur, cum universalis Ecclesia illam non retinuerit. Petrus damnandus fuisset, si obstinatius Christo restitisset, non defectu lotionis, sed inobedientiæ merito. Lotio dicitur à sancto Bernardo delere venialia, non quatenus est signum, sed quatenus est bonum opus, quo ex sincero affectu humilitatis & charitatis pedes fratrum abluimus.

Dicitur 5. *Divinitus institutum.* 1. Quia Sacramentum est signum arbitrarium; aquà enim Baptismi v. gr. naturaliter non significat purgationem animæ à peccatis, quemadmodum fumus ignem naturaliter significat. 2. Quia solus Deus potest instituere signa gratiæ infallibiliter conferendæ, cum ipse solus sit author gratiæ. Hinc tonsura Clericalis, aqua benedicta, & cæteræ cæremoniæ ab Ecclesia institutæ, non sunt vera sacramenta.

Dicitur 6. *Ad nostram sanctificationem*; quia ex dictis Sacramentum proprie dictum, est signum sacrans, seu productivum alicujus sanctitatis sive internæ, sive externæ & legalis.

Q. 3. *Quid est sanctitas exterior seu legalis?*

R. Est quædam mundities exterior, qua quis fit aptus ad certa Religionis officia obeunda. Mulier v. g. quæ post partum in veteri Lege arcebatur à sacris tanquam immunda, per sacrificium mundabatur, similiter qui per lepram aut contactum cadaveris contaminatus fuerat, legali ritu sanctificabatur, sed sanctitate exteriori quæ ab Apostolo dicitur justitia carnis. Heb. 9. v. 10.

Q. 4. *Fueruntne Sacramenta in quolibet statu?*

Advertes quatuor recenseri hominum status. Primus est innocentiæ, qui duravit solum usque

ad lapſum primorum parentum. Secundus eſt ſtatus naturæ, qui cœpit à lapſu primi hominis, duravitque uſque ad Moyſen, qui promulgavit Legem ſcriptam, ſeu veterem. Tertius eſt ſtatus Legis ſcriptæ, qui à tempore Moyſis uſque ad Chriſtum Dominum extenditur. Quartus ſtatus eſt Legis novæ, in quo degimus, permanſuruſque eſt uſque ad conſummationem ſeculi. His prænotatis

R. 1. Sacramenta proprie dicta non fuerunt in ſtatu innocentiæ; quia videtur eſſe pœna peccati, quod homo ſubjiciatur rebus inferioribus ad remiſſionem peccatorum, & ſanctitatem obtinendam.

Dixi, *proprie dicta*; nam lignum vitæ, ſomnus Adami, & matrimonium ejus cum Eva, aliquando dicuntur Sacramenta; ſed in alia acceptione, nempe quatenus erant ſigna rerum ſacrarum.

R. 2. In ſtatu Legis naturæ fuit aliquod Sacramentum, ſaltem in remedium peccati originalis. *Non eſt credendum*, inquit S. Auguſtinus lib. 5. contra Julianum cap. 11. *ante Circunciſionem famulos Dei (quandoquidem eis inerat Mediatoris Fides in carne venturi) nullo Sacramento ejus opitulatos fuiſſe parvulis ſuis, quamvis quid illud eſſet, aliqua neceſſaria cauſa Scriptura latere voluerit.* Et Sanct. Gregorius lib. 4. Moral. cap. 3. *Quod apud nos valet aqua Baptiſmatis, hoc egit apud veteres, vel pro parvulis ſola fides, vel pro majoribus virtus ſacrificii.* Fides autem illa primo debebat eſſe exterior, cum per illam homines profiterentur veram Religionem. Secundo non mundabat in adultis maculam peccati ſive originalis, ſive actualis, niſi eſſet formata à charitate; quia privilegium eſt Sacramentorum novæ Legis pro-

propria virtute, & ex opere operato, ut ajunt, ſanctitatem interiorem conferre. Sed ad mundandam maculam peccati originalis in parvulis, ſufficiebat parentum actus fidei informis; quia ex Sancto Thoma in quartum diſt. 1. qu. 2. art. 6. ad ſecundum, *fides parentum non juſtificabat infantem, in quantum erat actus perſonæ, ſed quatenus reſpiciebat ſuum objectum, nempe Chriſtum Dominum .... juſtificabat ex objecto quaſi ex opere operato; non autem ex opere operantis.*

R. 3. Dubium non eſt quin Sacramenta extiterint in Lege ſcripta, ſeu veteri, & extent in Lege nova. *Prima Sacramenta*, inquit Sanct. Auguſtinus lib. 19. contra Fauſtum, cap. 13. *quæ obſervabantur ex Lege, prænunciativa erant venturi Chriſti, quæ cum ſuo adventu Chriſtus implevi ſſet, ablata ſunt .... & alia inſtituta ſunt virtute majora utilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora.*

Q. 5. *Quotuplex eſt diſcrimen Sacramenta veteris Legis inter & Sacramenta novæ Legis?*

R. Triplex. Primum deſumitur ab Auctore, nam ſolus Chriſtus eſt Auctor Sacramentorum noſtrorum, non vero Sacramentorum veteris Legis. Secundum ex diverſo modo operandi; Sacramenta enim veteris Legis non producebant gratiam ſanctificantem, niſi ex opere operantis; noſtra vero eam conferunt ex opere operato. Tertium ex partibus, quibus conſtant Sacramenta utriuſque Legis; Sacramenta enim novæ Legis conſtant rebus & verbis, rebus tanquam materia; verbis tanquam forma. Sacramenta vero Legis veteris non neceſſario conſtabant verbis, ſed rebus duntaxat, ut patet ex Circumciſione, & Agno Paſchali.

Ne-

Negandum tamen non eſt, quin in aliquibus verba adhiberentur.

Res dicuntur materia per analogiam ad compoſitum Phyſicum; in quo pars imperfectior & minus determinata dicitur materia; actus vero, quo materia determinatur ad tale eſſe dicitur forma; materia ligni v. g. ex ſe indifferens eſt, & indeterminata vel ad formam ignis, vel ad formam ligni, vel ad formam cineris; ſed determinatur per formam ignis ad eſſe ignis, per formam ligni aut cineris ad eſſe ligni aut cineris. Similiter aqua eſt indifferens vel ad abluendum vel ad refrigerandum, vel ad emolliendum; ſed in Baptiſmo determinatur ad ablutionem interiorem per verba: *Ego te baptizo, &c.*

Dices: Matrimonium poteſt celebrari ſine verbis; mutus enim valide contrahit. In Sacramento pœnitentiæ nullæ res adhibentur; ſed verba duntaxat. Ergo omnia Sacramenta novæ Legis non conſtant rebus, & verbis.

Nego conſeq. Namque 1. Si Sacerdos eſt Miniſter matrimonii, ut graves Theologi contendunt, profert verba benedicendo ſponſum & ſponſam, quæ habent rationem formæ. Si ipſi contrahentes ſibi mutuo Sacramentum conferunt, nutus, quibus muti exprimunt ſuum conſenſum, habent rationem verborum. 2. in Sacramento Pœnitentiæ actus Pœnitentis ſunt quaſi materia hujus Sacramenti ex Concilio Tridentino ſeſſ. 14. cap. 3. quia abſolutio Sacerdotis ejuſmodi actus determinat ad ſignificandam remiſſionem peccatorum.

Q. 6. *Quid ſignificant hæ voces*, ex opere operantis; & ex opere operato?

R. Vo-

R. Voces, *ex opere operato*, ſignificant Sacramentum ipſum, ſeu applicationem ſigni exterioris per ſe habere efficaciam ad gratiam producendam: contra vero voces, *ex opere operantis*, ſignificant Sacramentum ex ſe nullam habere efficaciam, ſed ex uſu & diſpoſitionibus recipientis illud Sacramentum.

Q. 7. *Sacramenta veteris Legis nullamne habebant efficaciam?*

R. Producebant ſanctitatem ſeu munditiam legalem, & ſignificabant ſolummodo gratiam ſanctificantem.

Q. 8. *Unde habemus Sacramenta veteris Legis contuliſſe gratiam ſanctificantem ex opere operantis duntaxat: Sacramenta vero novæ Legis eam producere ex opere operato?*

R. Habemus ex Scriptura ſacra, & Eccleſiæ definitione; de Sacramentis enim veteris Legis habetur Gal.4. v.9. ea fuiſſe infirma & egena elementa, & Heb. 7. v. 18. *reprobatio fit præcedentis mandati propter infirmitatem.* De Sacramentis vero novæ Legis legitur Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Cælorum.* Hic per Baptiſmum datur Spiritus Sanctus & nova nativitas; Act. 8. quibus Apoſtoli manus imponebant, hi accipiebant Spiritum Sanctum. Joan. 6. Qui manducat carnem Chriſti in Sacramento, vivet in æternum. Et ita de cæteris Sacramentis. Denique Concilium Tridentinum ſeſſ. 7. Can. 2. definiit adverſus Novatores Sacramenta novæ Legis differre à veteribus non ſolum ritu externo, & can. 8. gratiam conferre ex opere operato.

Dices; Circumciſio remittebat peccatum originale

ginale etiam in parvulis: Ergo conferebat gratiam etiam ex opere operato.

R. 1. Circumcisio fuit instituta in Lege naturæ & ante Legem scriptam: Ergo non est confundenda cum Sacramentis Legis veteris, quamvis in ea fuerit præcepta, sed revocanda ad Sacramenta Legis naturæ, quæ Concilium Trident. non comprehendit in Canonibus supra laudatis.

R. 2. Probabilius est Circumcisionem non fuisse primario institutam ad delendum peccatum originale, sed ad distinguendum populum Dei & genus Abrahæ ab aliis Nationibus; tum quia Abraham, in quo primum fuit instituta, jam erat justus, ut observat Apostolus Rom. 4. ac proinde immunis à peccato originali: tum quia quandiu Populus Dei mansit in Deserto ab aliis Nationibus separatus, circumcisus non est: tum quia Circumcisio non applicabatur mulieribus, nec maribus ante octavum diem, ad quem sane multi non perveniebant morte præventi: Ergo Circumcisio data est in signum, non in salutem; ut loquuntur Sanctus Irenæus & Tertullianus, *ad justitiam ipsa circumcisio nihil contulit*, inquit Sanct. Chrysostomus homil. 7. in Gen. Siquidem Augustinus contrarium sensit deceptus Codicibus Græcis, quibus utebatur.

Negandum tamen non est in Circumcisione deletum fuisse peccatum originale, non virtute ipsiusmet circumcisionis, sed virtute fidei in Christum venturum ad quam profitendam assumebatur Circumcisio pro maribus, ut docet Sanctus Thomas 3. part. qu. 70. art. 4. ubi revocavit oppositam sententiam, quam amplexus fuerat scribens in quartum dist. 1. qu. 2. artic. 4.

Q. 9.

Q. 9. *Quomodo definitur Sacramentum ſpecifice ſpectatum?*

R. Sacramentum veteris Legis definiri poteſt, ſignum viſibile, ſacrum, à Deo permanenter inſtitutum ad producendum per ſe ſanctitatem exteriorem & legalem, interiorem vero ſolum ſignificandam.

Sacramentum autem novæ Legis eſt ſignum viſibile, ſacrum, à Chriſto Domino permanenter inſtitutum, ad producendam per ſe, & ex opere operato ſanctitatem interiorem.

In duobus ergo potiſſimum differunt Sacramenta nova à veteribus. 1. Quia ſunt inſtituta à Chriſto Domino, illa vero non. 2. Quia gratiam ſanctificantem & juſtitiam conferunt ex opere operato: illa vero ſanctitatem dumtaxat legalem.

Ergo Sacramenta novæ & veteris Legis univoce conveniunt in genere Sacramenti; utraque enim ſunt ſigna ſacra, viſibilia, permanentia, & divinitus inſtituta.

# CAPUT II.

## De materia & forma Sacramentorum novæ Legis.

Q. 1. *Quotuplex eſt materia?*

R. Duplex, remota, circa quam verſatur actio Miniſtri, ut aqua in Baptiſmo, peccata in Sacramento Pœnitentiæ; & proxima, eſtque uſus materiæ remotæ, ut ablutio in Baptiſmo.

Q. 2. *Ad quid verba adhibentur in ritu Sacramentorum novæ Legis?*

Novatores ex ſuo principio erroneo, quo docent hominem juſtificari per ſolam fidem, duo circa

circa Sacramenta colligunt. Primum ea à Christo Domino solum fuisse instituta ad excitandam fidem permissionum divinarum, easque obsignandas tanquam per sigilla. Secundum verba adhiberi in administratione Sacramentorum ad docendos suscipientes, esseque concionalia, & nullatenus consecratoria.

Certum est adultos initiandos, priusquam ad Baptismum, & ad alia Sacramenta admittantur, debere edoceri quæ sit virtus Sacramenti, quod percepturi sunt; ait enim Christus Matth 28: *Docete omnes Gentes baptizantes eos, &c.* sed quæstio est utrum verba, ex quibus essentialiter constant nostra Sacramenta tanquam ex forma, sint dumtaxat concionalia?

R. Forma Sacramentorum, quæ in verbis consistit, est vere consecratoria, adeo ut conjuncta cum materia conferat gratiam, quam significat, vereque consecret ac sanctificet suscipientens; quia ex dictis Sacramenta novæ Legis gratiam interiorem producunt ex opere operato. Præterea adhibentur verba in collatione Baptismi parvulorum: Atqui verba illa non sunt concionalia ad erudiendos illos parvulos, & fidem illorum excitandam.

Q. 3. *Christus determinavitne materiam & formam omnium Sacramentorum?*

R. 1. Christus Dominus quorundam Sacramentorum, nempe Baptismi & Eucharistiæ, materiam & formam determinavit in specie, id est, instituit saltem mediatè signa gratiæ sanctificantis productiva, alias non esset auctor omnium Sacramentorum.

R. 2.

R. 2. De fide quoque eſt Chriſtum quorundam Sacramentorum materiam & formam in ſpecie determinaſſe, ut conſtat ex Baptiſmo & Euchariſtia; namque pro materia Baptiſmi aſſignavit aquam Joan. 38. *niſi quis renatus fuerit ex aqua*; & pro forma invocationem ſanctiſſimæ Trinitatis Matth. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti.* Pro materia etiam Euchariſtiæ accepit panem, & pro forma juſſit ut diceretur, *hoc eſt corpus meum*, ut patet ex ſequentibus verbis, *hoc facite in meam commemorationem*, Luc. 22.

R. 3. Certum eſt etiam formas aliorum quinque Sacramentorum non ita determinatas fuiſſe, ſed Chriſtum reliquiſſe Eccleſiæ determinandum, quæ oratio adhiberetur pro Confirmatione, Ordinatione & Extrema Unctione, quæve proferrentur verba pro Sacramentis Pœnitentiæ & matrimonii, modo per ea ſufficienter exprimerentur effectus illorum Sacramentorum; Græci enim aliis verbis quam Latini valide confirmant & ordinant.

Sed controverſia eſt in Scholis, num Chriſtus determinaverit in ſpecie materiam ſingulorum Sacramentorum?

R. 4. Materia omnium Sacramentorum à Chriſto Domino ſpeciatim eſt determinata. De materia Baptiſmi & Euchariſtiæ non eſt dubium, aliorum vero Sacramentorum expreſſe aſſignatur in Scriptura; pro Confirmatione habemus manuum impoſitionem Act. 8. pro Ordinatione Diaconorum etiam manus impoſitionem, Act. 6. & Presbyterorum ac Epiſcoporum 1. Timot. 4. v. 14. pro Pœnitentia peccatorum Confeſſionem, Joan. 20. pro Extrema Unctione oleum, Jacob. 5.

pro Matrimonio unionem viri & mulieris, seu mutuum utriusque consensum, Ephes. 5. sed hæc amplius patebunt, cum differetur separatim de unoquoque Sacramento.

Q. 4. *Mutatio materiæ vel formæ redditne Sacramentum irritum?*

R. Si mutatio sit substantialis, Sacramentum est irritum. Si sit accidentalis, validum est Sacramentum, sed illicite administratur.

Q. 5. *Quandonam fit mutatio substantialis & accidentalis?*

R. Quando materia non est ampliùs eadem substantialiter, quam Christus determinavit, ut si vinum factum sit acetum, acetum enim non est vinum, vel quando verba eundem sensum non retinent, ut si quis in forma Baptismi dicat, Ego te baptizo in nomine Patris majoris, quia hujusmodi additio tollit æqualitatem Personarum, destruitque Mysterium sanctissimæ Trinitatis.

Accidentalis autem est mutatio in materia, quando manens in sua substantia alteratur in accidentibus, ut si vinum parumper acescat, aut si cum granis tritici misceantur grana alterius speciei, sed in minori quantitate. In verbis etiam accidentalis est mutatio, quando ea adduntur aut detrahuntur verba, quæ sensum non tollunt.

Dices: Ecclesia mutavit materiam Sacramenti matrimonii; nam ante Concilium Tridentinum contractus clandestinus, hoc est, sine testibus & præsentia Parochi perficiebat Matrimonium: Concilium autem Tridentinum ejusmodi contractum fecit irritum: Ergo Ecclesia potest mutare materiam Sacramentorum etiam quoad substantiam.

Distin-

Distnguo consequens, potest mutare indirectè & præsuppositivè, Concedo; potest mutare directè & formaliter, Nego consequentiam. Quemadmodum enim qui substantialiter corrumperet aquam, posset dici mutare indirectè & præsuppositive materiam Baptismi, quia corrumperet id quod poterat esse materia idonea ad baptizandum; sic Ecclesia effecit, ut qui erat olim contractus validus, jam non sit validus, apponendo scilicet novas solemnitates, sine quibus non erit verus contractus. Sed penes Ecclesiam non est, ut contractus validus non sit materia Sacramenti Matrimonii, & aqua vera non sit materia Baptismi; quia Christus utramque materiam instituit.

# CAPUT III.

## De causa efficiente Sacramentorum novæ Legis.

Q. I. *Quotuplex est causa efficiens Sacramentorum novæ Legis?*

R. Triplex. Prima est Deus, qui omnipotenti sua voluntate Sacramentis tribuit sanctificandi virtutem, deditque Christo, ut homo est, potestatem ea instituendi. Secunda est Christus, qui potestate excellentiæ, ut ajunt, & tanquam instrumentum divinitati conjunctum Sacramenta novæ Legis instituit. Tertia est merè ministerialis, consistitque solùm in potestate administrandi Sacramenta jam divinitùs instituta.

Q. 2. *In quibus consistit potestas excellentiæ Christo concessa?*

R. In his quatuor consistit. 1. Quòd Sacra-

menta per illius meritum operentur. 2. Quòd ad invocationem nominis illius conferantur. 3. Quòd ipse habeat potestatem Sacramenta instituendi. 4. Quòd Sacramentorum effectum solo voluntatis nutu, & independenter à quocunque ritu externo conferre possit, sicut revera contulit Peccatrici, Luc. 7. & Paralytico Matth. 9.

Q. 3. *Quis est Minister Sacramentorum novæ Legis?*

R. Solus homo. Est contra Lutherum, qui lib. de Missa privata docet Angelos & dæmones posse legitimè administrare Sacramenta, cum Christus solos homines allocutus sit, *iis datum est*, inquit sanctus Chrysostomus libr. 3. de Sacerd. *ut potestatem habeant, quam Deus optimus maximus neque Angelis, neque Archangelis datam esse voluit, neque enim ad illos dictum est, quæcunque ligaveritis, &c.* Matth. 18. *Docete omnes Gentes baptizantes eos*, Matth. 28. *Hoc facite in meam commemorationem*, Luc. 22.

Q. 4. *Quivis homo estne Minister Sacramentorum novæ Legis?*

R. Minimè; solis enim Apostolis Christus dixit, *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, Joan. 20. ex hominibus quòsdam elegit Pastores & Doctores, Ephes. 4.

Q. 5. *Quot requiruntur in Ministro, ut Sacramentum legitimè perficiat?*

R. Tria, nempe intentio, fides & probitas.

Q. 6. *Quid intelligitur nomine intentionis?*

R. Intelligitur deliberata voluntas faciendi quod facit Ecclesia. Dico, *deliberata*, quæ enim fiunt sine cognitione & advertentia rationis, dicuntur fieri præter intentionem. Hinc mater, quæ

quæ abluendo ſordes corporales infantis diceret, abluo te in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, non haberet intentionem conferendi Sacramentum; quia de eo non cogitaret, nec cogitaſſet.

Q. 7. *Eſtne neceſſaria in Miniſtro illa intentio ad veritatem Sacramenti?*

Negavit Lutherus, adversùs quem ſtat iſta definitio Conc. Trid. ſeſſ. 7. can. 11. *Si quis dixerit in Miniſtris, dum Sacramenta conficiunt & conferunt, non requiri intentionem ſaltem faciendi quod facit Eccleſia, anathema ſit.* Quare

R. De fide eſt Miniſtri intentionem eſſe neceſſariam ad perficiendum Sacramentum; *ſic nos exiſtimet homo,* inquit Apoſtolus 1. Cor. 4. *ut Miniſtros Chriſti & diſpenſatores Myſteriorum Dei:* Atqui diſpenſator debet agere humano modo & cum advertentia rationis, alioquin actus ejus ſunt irriti.

Dices 1. Medicamentum prodeſt ægroto, etiamſi præter intentionem, aut etiam per jocum detur: Ergo

Diſtinguo antecedens: medicamentum, quod non conſiſtit eſſentialiter in actione humana; ut omnia medicamenta corporea, Concedo, quod eſſentialiter conſiſtit in actione humana, quæ non poteſt perfici ſine intentione, Nego antecedens.

Dices 2. S. Alexander Epiſcopus Alexandrinus ratum habuit Baptiſmum jocosè collatum à ſancto Athanaſio adhuc puero. Item ſanctus Geneſius validè fuit baptizatus per Mimum, qui in Theatro Myſteria Chriſtianorum deriſoriè repræſentabat: Ergo.

Nego conſeq. namque 1. Rufinus & ex illo Socrates & Sozomenus incerta admodum fama & diver-

diversimodè referunt illam sancti Athanasii historiam, & plura suadent eam esse falsam. Vide Tomum 5. cap. 10. 2. Vera sit illa historia: pueri in ludis suis nonnunquam seriò imitantur quæ à majoribus fieri conspiciunt, & hanc fuisse mentem in puero Athanasio deprehendit sanctus Alexander ex eo quòd non promiscuè ablueret infideles & jam baptizatos, sed solos Catechumenos, exploratis priùs per varias interrogationes eorum dispositionibus. 3. Sanctus Genesius sanctificatus est vel perfecta contritione, quæ dicitur Baptismus flaminis, vel proprio sanguine, non verò Baptismo aquæ mimicè collato.

Q. 8. *Quæ intentio est necessaria ad perficiendum Sacramentum?*

R. 1. Contra scrupulosos, directa sufficit, nec requiritur reflexa, qua quis reflectens supra intentionem, quam jam habet, & ex qua currit ad baptizandum parvulum, aut absolvendum moribundum novo & distinctiori modo vult conferre Sacramentum.

R. 2. Non requiritur intentio finis Sacramenti, hoc est conferendi sanctitatem; quia ex dicendis Infideles, vel etiam Athei possunt validè administrare Sacramenta, etiamsi existiment esse cæremonias superstitiosas.

R. 3. Intentio habitualis non sufficit, quia est sine advertentia rationis cùm possit reperiri in dormiente, amente, & ebrio; multò minùs interpretativa intentio sufficit, quàm habitualis; quia non tam est intentio, quàm dispositio ad intentionem concipiendam.

R. 4. Intentio actualis, quamvis optima, atque ideò optanda, non est necessaria, sed virtualis sufficit.

Q. 9. *Quid est intentio virtualis?*

R. Est actio quæ fit virtute præcedentis voluntatis deliberatæ, quæ licèt præterierit, censetur moraliter permanere, quatenus est causa actuum sequentium; Pastor v. gr. ex intentione baptizandi infantem ad Templum pergit, dumque parat necessaria ad Baptismum & ritum prosequitur, actu non cogitat de Sacramento quod perficit, mente aliò abstracta, idque vel ex infirmitate humana, vel ex negligentia. Omnes illæ actiones dicuntur intentio virtualis; quia fiunt ex deliberata voluntate, qua voluit baptizare, & ad Templum perrexit.

Q. 10. *Fides & probitas requiruntur ne in Sacramentorum Ministro?*

R. 1. Minister Sacramentorum conficiens aut administrans in statu peccati mortalis, peccat lethaliter. Ita Sanctus Thomas 3. par. qu. 64. & omnes Theologi, *quia*, inquit Angelicus Doctor, *hoc peccatum pertinet ad irreverentiam Dei, & contaminationem Sacramentorum, quantum est ex parte ipsius peccatoris.*

R. 2. De fide est ad veritatem Sacramenti nec probitatem nec fidem requiri, atque adeò Ministrum impium, vel etiam hæreticum validè conficere, aut conferre Sacramenta, modò materiam & formam adhibeat cum intentione faciendi quod facit Ecclesia; ita enim definiit Concilium Tridentinum sess. 7. can. 4. & can. 12.

Nostra responsio efficaciter non probatur ex Scriptura, ipsomet Sancto Augustino fatente lib. de unitate Ecclesiæ cap. 19. sed eam Sanctus Stephanus summus Pontifex III. sæculo ex traditione invictè asseruit adversùs S. Cyprianum, S. Fir-

milianum, & plures alios Episcopos, ac deinceps Concilia & SS. Patres.

Dices; Nemo dat quod non habet; Atqui Peccator, aut Hæreticus non habet Spiritum Sanctum: Ergo illum dare non potest; nec proinde Sacramentum validè conferret. *Ab immundo quid mundabitur?* inquit Sapiens Eccli. 54. vers. 4.

Distinguo majorem; Nemo dat tanquam causa principalis, quod non habet, Concedo: Nemo dat tanquam causa instrumentalis, quod non habet, Nego majorem: Causa enim instrumentalis non agit virtute propria; sed virtute causæ principis. Porro minister habet rationem instrumenti, quo Christus utitur ad conferendam sanctitatem, sive Petrus sive Judas baptizet in nomine Christi, ubique Christus per Ministrum baptizat, & virtute sua baptizatum sanctificat.

Plura alia objiciuntur tùm ex Scriptura, tum ex Traditione, ut suadeatur Sacramenta Baptismi, Confirmationis, & Ordinis iterata fuisse in Ecclesia, quæ diluimus Tomo 5. Tract. de Sacramentis in genere cap. 14. Ubi etiam probavimus Sanctum Stephanum non excommunicasse Sanctum Cyprianum, nec ultra minas fuisse progressum.

Q. 11. *Licetne petere Sacramenta ab improbo Ministro?*

Respondet S. Thomas in quartum dist. 24. qu. 1. art. 3. quæstiuncula 5. ad tertium, licere, modò adsit necessitas, secùs non licere.

# CAPUT IV.

## De effectibus Sacramentorum novæ Legis.

Q. 1. *Quinam sunt effectus Sacramentorum novæ Legis?*

R. A-

R. Alius eſt communis, alius proprius.

Communis eſt gratia ſanctificans, vel prima, ut in Baptiſmo & Pœnitentiâ; duo enim illa Sacramenta inſtituta ſunt ad remittendum peccatum mortale; & ideo dicuntur Sacramenta mortuorum, vel ſecunda, ut in aliis quinque Sacramentis, quæ ſupponunt ſuſcipientem in ſtatu gratiæ ſanctificantis, ſuntque inſtituta ad illam augendam & perficiendam. Hinc dicuntur Sacramenta vivorum.

Q. 2. *Quiſnam eſt effectus proprius?*

R. Duplex eſt, alius ita eſt proprius, ut alteri non conveniat, diciturque gratia Sacramentalis, & alius, qui non eſt ita proprius, quin conveniat alteri Sacramento, ut caracter qui convenit Baptiſmo, Confirmationi & Ordini.

Q. 3. *Quid eſt gratia ſacramentalis?*

R. Eſt jus fundatum in gratia ſanctificante per ſacramentum collata ad accipienda opportuno tempore certa auxilia, id eſt, gratias actuales, quibus poſſit homo obtinere finem Sacramenti. Supponamus v. g. quempiam cum debitis diſpoſitionibus Sacramentum Confirmationis ſuſcepiſſe; ac proinde augmentum gratiæ ſanctificantis fuiſſe conſecutum: gratia ſic accepta titulus eſt confirmato ad obtinendas à Deo gratias actuales, ut poſſit data occaſione Evangelium intrepidè profiteri; ad hoc enim inſtitutum eſt illud Sacramentum.

Ergo gratia ſacramentalis non ſemper recipitur actu, niſi in radice, dum adminiſtratur Sacramentum. Hoc maximè patet in infantibus, & in iis, qui amiſſo uſu rationis, abſolvuntur vel unguntur: in illo enim ſtatu non ſunt capaces gra-

tiarum actualium, utpote quæ ſint actus intellectus & voluntatis divinitùs excitati; jus tamen per Sacramentum acquiſierunt ad illas ſuo tempore accipiendas.

Ergo qui poſt ſuſceptum Sacramentum labitur in peccatum mortale, amittit jus ad illa auxilia ſupernaturalia, cùm fundentur in gratia ſanctificante, quæ per peccatum mortale amittitur. Imò ex Apoſtolo Hebr. 10. terribilis eum manet expectatio judicii, utpote qui filium Dei conculcaverit, & Sanguinem Chriſti pollutum duxerit, in quo ſanctificatus eſt.

Q. 4. *Sacramenta conferuntne ſemper æqualem gratiam?*

R. In ſuſcipientibus æqualiter diſpoſitis, ut in parvulis, æqualem gratiam conferunt: in melius verò diſpoſitis majorem; quia Sacramenta ſunt cauſæ neceſſariæ. Unde ſicut ignis eodem modo applicatus duabus Candelis ſimiliter præparatis, eas ſimiliter accendit, ſecùs ſi diverſimodè ſint præparatæ: ita & Sacramenta operantur ſecundùm propriam cujuſque diſpoſitionem & cooperationem, ut docent Patres Tridentini ſeſſ. 6. cap. 7.

Q. 5. *Major gratia meliùs diſpoſito collata, eſtne ex opere operato, an ex opere operantis?*

R. Eſt ex opere operato; quemadmodum enim inflammatio ligni ſiccioris & meliùs præparati ad ignem concipiendum, non eſt à ligno, ſed ab igne ſolo; ſic major gratia in ſuſcipiente meliùs diſpoſito, eſt à Sacramento, non à diſpoſitionibus.

Q. 6. *Quid eſt Character?*

R. Eſt ſignum in anima impreſſum indelebile; quo

quo diſtinguitur homo ab aliis, efficiturque idoneus ad nonnulla, quæ ſunt cultus divini, ut in Baptimo ad recipienda alia Sacramenta; in Confirmatione ad profitendam Religionem Chriſtianam, & in Ordine ad obeundas functiones Eccleſiaſticas.

Ergo tres ſunt effectus characteris. 1. Efficit ut Sacramenta quibus imprimitur, ſcilicet Baptiſmus, Confirmatio & Ordo iterari nequeant. 2. Diſtingui v. g. baptizatum à non baptizatis, Sacerdotem à Laicis. 3. Conſecrat & deputat ad nonnulla Religionis officia.

Quid ſit autem illud ſignum, an qualitas primæ, ſecundæ, tertiæ, aut quartæ ſpeciei, an relatio ſive realis, ſive rationis, non conveniunt Theologi, nec hujuſmodi controverſiam attigerunt Patres Tridentini. Sanctus Thomas & Catechiſmus Romanus volunt eſſe qualitatem primæ ſpeciei, id eſt, potentiam. Dominicus Soto poſt Concilium Tridentinum, cui interfuit, docet in quartum diſtinct. 1. q. 3. art. 1. & qu. 4. art. 2. characterem eſſe rem ab anima indiſtinctam, & nihilominus rectè dici imprimi, atque eſſe indelebilem, quemadmodum matrimonii vinculum ligat contrahentes, & eſt indiſſolubile, licèt non ſit quid phyſicum realiter à contrahentibus diſtinctum, ſed morale dumtaxat.

# CAPUT V.

## De diſpoſitionibus ad Sacramenta recipienda requiſitis.

Q. 1. *Quænam diſpoſitiones requiruntur ad Sacramenta recipienda?* R. 1.

R. 1. In parvulis nulla requiritur dispositio; quia si iis nocuit voluntas aliena nempe primi parentis, iis quoque prodesse poterit fides aliena, nimirum matris Ecclesiæ, *qui peccavit in altero*, (in Adamo,) *credit in altero*, (Ecclesia) inquit Sanctus Augustinus serm. 294. aliàs 14. de verbis Apostoli. Idem dicendum de amentibus, qui usu rationis semper caruerunt.

R. 2. Ut Adulti Sacramenta validè recipiant, requiritur & sufficit (excepto tamen Sacramento pœnitentiæ) voluntas recipiendi Sacramentum. Requiritur quidem; quia susceptio Sacramenti est quædam Religionis professio, quæ fieri nequit sine aliquo voluntatis motu. Sufficit etiam; quia Sacramenta validè administrantur hæreticis, cùm in iis non iterentur, quando redeunt ad Ecclesiam Catholicam: Atqui in hujusmodi hæreticis nulla fuit alia dispositio, quàm voluntas recipiendi alia Sacramenta.

Dixi, *excepto Pœnitentiæ Sacramento*, quia in illo Sacramento, actus pœnitentis, nempè Contritio & Confessio sunt ejus materia essentialis: Atqui non perficitur Sacramentum sine materia sua essentiali; Ergo nullum est Sacramentum pœnitentiæ in eo qui illud voluntariè, sed fictè, id est sine vera contritione recipit.

R. 3. Præter voluntatem recipiendi Sacramenti, requiruntur in adulto aliæ dispositiones ut licitè & cum fructu recipiatur. Variæ autem debent esse illæ dispositiones pro diversitate Sacramentorum; aliam enim dispositionem requirit Eucharistia; aliam pœnitentia, Ordo, &c.

Q. 2. *Quæ voluntas in suscipiente requiritur ad veritatem Sacramenti?*

R. 1.

R. 1. Ad Baptiſmum ſaltem requiritur intentio habitualis; Baptiſmus enim eſt Chriſtianæ Religionis profeſſio, per quam Baptizatus obligat ſe ad obſervandam Legem Evangelicam, & Eccleſiæ ſtatuta, quod neceſſariò ſupponit intentionem ſaltem habitualem. Intentio autem habitualis hìc dicitur voluntas, quæ aliquando præceſſit, nec fuit retractata.

Hujuſmodi voluntas habitualis à fortiori requiritur in Sacramentis Pœnitentiæ & Matrimonii, in quibus cùm actus ſuſcipientium habeant rationem materiæ & partis eſſentialis, neceſſe eſt, ut cenſeantur præſentes ſaltem moraliter, quando illa duo Sacramenta celebrantur.

Nec dicas intentionem habitualem non ſufficere ad miniſtranda Sacramenta: Ergo nec ad recipienda; diſparitas enim eſt, quod ad recipiendam formam, ſatis eſt, ut ſubjectum ſit diſpoſitum nec repugnet, cùm paſſivè ſe habeat: ut autem forma introducatur, requiritur actio agentis, quæ in miniſtro Sacramentorum debet eſſe humana, ac proinde à voluntate libera procedere.

R. 2. Intentio generalis & interpretativa ſufficit ad recipienda cætera Sacramenta, excepto forte Sacramento Ordinis; quia intentio interpretativa ea dicitur, qua aliquis dum expreſſe vult rem unam, cenſetur velle ea omnia, quæ ad illam pertinent, tanquam appendices, etiamſi de illis nunquam cogitaverit. Explicatur exemplo illius qui capeſſit dignitatem, ignorans quoddam ejus ſingulare privilegium; is enim cenſetur voluiſſe tale privilegium, & ita interpretamur. Atqui eò ipſo quòd quis voluit baptizari, hoc eſt,

pro-

profiteri Religionem Christianam, Ecclesia semper est interpretata illum voluisse frui omnibus gratiis & bonis, quorum habet dispensationem; soletque administrare Sacramenta Confirmationis & Extremæ Unctionis Fidelibus repentino morbo corporis, etiamsi illa antea non expetierint, satisque est piæ Matri quod Baptismi vota evidenter per peccatum mortale non retractaverint.

Dixi, *excepto forte Sacramento Ordinis*, quia controvertitur in Scholis, num Sacramentum illud infantibus valide conferri possit, quod expendimus Tomo 5. Tract. de Sacramentis in genere cap. 17. quæstiunc. 3.

# CAPUT IV.

## De numero Sacramentorum novæ Legis.

Q. 1. *Quot sunt Sacramenta novæ Legis?*

Mira est Novatorum varietas circa numerum Sacramentorum. Lutherus lib. de captiv. Babil. scribit se non damnare septem Sacramenta, unum tamen esse proprie dictum, sed admittenda esse duo, scilicet Baptismum & Eucharistiam, & in alio loco ejusdem libri addit Pœnitentiam. Melanchton ejus Collega in celebri Confessione Augustana tria confitetur Sacramenta, & in posterioribus scriptis nunc quatuor, nunc quinque agnoscit, propendetque in sententiam Zvvinglii, qui Matrimonium inter Sacramenta numerat lib. de vera & falsa Religione.

Calvinus lib. 4. Instit. cap. 18. Baptismum & Eucharistiam solum retinet. Dallæus ejus sectator hac nostra ætate scripsit quæstionem de numero

mero Sacramentorum nullius aut parvi admodum esse momenti. Contra hujusmodi varietates,

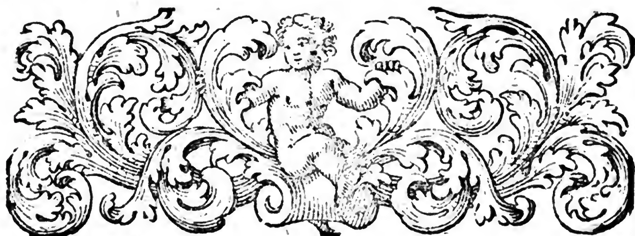
R. De fide est septem esse Sacramenta novæ Legis; ita enim Concilium Tridentinum post Eugenium IV. definiit sess. 7. can. 1. his verbis: *Si quis dixerit Sacramenta novæ Legis non fuisse omnia à Jesu Christo Domino nostro instituta, aut esse plura, vel pauciora, quam septem ..... Anathema sit.*

Definitio Concilii constat tum ex Scriptura ut patebit, cum agemus de singulis Sacramentis: tum ex universalis Ecclesiæ Traditione; Ecclesia enim Orientalis & Latina hactenus retinuerunt septem Sacramenta.

Q. 2. *Quare nec plura, nec pauciora sunt novæ Legis Sacramenta?*

R. Quia Christus Dominus ita voluit, in iis enim quæ sunt arbitraria, ratio facti nulla esse potest alia, quam voluntas facientis. Hanc tamen convenientiam S. Thomas repetit ex naturali rerum humanarum ordine; quemadmodum enim in ordine naturali homo primo nascitur: secundo crescit: tertio alimentis reficitur: quarto si ægrotet, remedia adhibet; quinto armatur adversus hostes: sexto regitur à superiore: septimo species humana per generationem conservatur; sic in ordine supernaturali Baptismus est ad regenerationem, Confirmatio ad accretionem, Eucharistia ad nutritionem, Pœnitentia ad medicinam, Extrema unctio ad armaturam, Ordo ad regimen, & Matrimonium ad multiplicationem Fidelium.





# Tractatus DE BAPTISMO.

## CAPUT PRIMUM.

### De notione Baptiſmi.

Q. I. *Unde nomen Baptiſmi?*

R. A nomine Græco Βαπτισμὸς, quod Latine ſignificat immerſionem.

Q. 2. *Quotuplex eſt Baptiſmus apud Scriptores Eccleſiaſticos?*

R. Triplex. Primus dicitur Baptiſmus ſanguinis, quod eſt Martyrium: ſecundus Baptiſmus flaminis, quod eſt votum, ſeu deſiderium recipiendi Sacramentum Baptiſmi: tertius eſt Baptiſmus aquæ, primum novæ Legis Sacramentum, de quo hic tractamus.

Q. 3. *Quomodo definitur Baptiſmus?*

R. De-

R. Definitur à sancto Thoma post Magistrum sententiarum, ablutio exterior facta sub præscripta forma verborum: à Theologis vulgo, Sacramentum novæ Legis ad spiritualem hominis regenerationem, à Christo institutum.

Q. 4. *Quandonam Christus instituit Sacramentum Baptismi?*

R. Oppositæ sunt Patrum ac Theologorum sententiæ; probabilior videtur sententia sancti Augustini Tract. 5. in Joan. Magistri sententiarum in 4. Distinct. 3. & Sanct. Thomæ 3. par quæst. 66. art. 2. Baptismum fuisse institutum ante Passionem, & quidem priusquam Christus prædicationis officium inchoaret, nam Joan. 3. v. 22. Christus baptizabat, saltem per Discipulos, ut habetur Joan. 4. v. 2. Atqui Baptismus ille non erat Joannis, sed is ipse, de quo Christus Nicodemo locutus est eodem cap. 3. v. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, &c.* tum quia Discipuli Christi non baptizabant nomine Joannis, alias nulla fuisset invidiæ & discordiæ causa in Discipulis Joannis, cit. cap. 3. v. 26. si Apostoli in nomine Joannis baptizassent; tum quia Joan. 15. Petrus dicitur lotus & à peccato mundatus: Atqui Baptismus Joannis à peccato non mundabat: tum denique quia Apostoli ordinati sunt Sacerdotes ante Passionem Christi, scilicet in ultima cœna: Ergo erant baptizati baptismo Christi.

Q. 5. *Quænam est materia Baptismi?*

R. Remota est aqua naturalis & proprie dicta, Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, &c.* proxima est ablutio, quæ tribus modis fieri potest. 1. per immersionem, ut hactenus apud Græcos, apud Latinos vero usque ad decimum tertium

ſæculum; 2. Per infuſionem juxta receptum morem Latinorum, à quo non recedunt Pſeudo-reformati, *necquam movere debet*, inquit ſanctus Cyprianus Epiſt. 69. ad Magnum, *quod aſpergi vel perfundi videntur ægri.* Ex quibus patet ex primis Eccleſiæ ſæculis in caſu neceſſitatis Baptiſmum per infuſionem fuiſſe collatum. 3. Per aſperſionem, qua uſum fuiſſe ſanctum Petrum plures Theologi contendunt, quando in una die tria millia hominum baptizavit, Act. 2.

Q. 6. *Quæ & qualis requiritur aquæ infuſio aut aſperſio?*

R. 1. Non ſufficit aquam attingere veſtes aut capillos baptizandi; ſed neceſſe eſt ut corpus ejus perfundatur; alias non ipſe, ſed ejus veſtes aut capilli abluerentur.

R. 2. Debet eſſe quædam ſucceſſio & fluxus aquæ; non enim dicitur ablutus, ſuper quem una aut altera pluviæ gutta decidit.

R. 3. Curandum eſt ut perfundatur una ex præcipuis corporis partibus, maxime vero caput in quo omnes ſenſus vigent: & hæc ablutio affinis eſt immerſioni; quia videtur homo obrui aquis, dum in quadam copia ſuper caput ejus defluunt. Unde in Rituali Rhemenſi anni 1505. hæc leguntur, *debet fieri trina merſio ſuper caput pueri.* Inde ſequitur dubium eſſe Baptiſmum, in quo abluitur manus vel pes infantis; atque ideo libri Rituales docent communiter eſſe repetendum ſub conditione.

Q. 7. *Quænam eſt forma Baptiſmi?*

R. Legitima eſt hæc forma; apud Latinos quidem, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, &c.* apud Græcos vero, *Baptizatur N. in nomine Pa-*

*Patris*, *&c.* vel *baptizetur N. in nomine Patris*, *&c.* ut refertur in Decreto Eugenii IV. colligiturque ex Scriptura Matth. 28. *Docete omnes gentes*, *baptizantes eos in nomine Patris*, *&c.*

Q. 8. *Singulæ voces suntne ita necessariæ, ut vel una omissa nullum esset Sacramentum?*

R. 1. Si pronomen *ego* omitteretur, staret veritas Sacramenti, quæ sufficienter exprimitur in verbo *baptizo.*

R. 2. Graves Theologi XII. seculo docuerunt Baptismum valere, prætermissis his vocibus, *baptizo te*, sed Alexander III. eodem labente seculo contrarium decrevit C. *si quis.* tit. de Bapt. & ejus effect. & Alexander VIII. anno 1690. damnavit hanc propositionem. *Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus*, *in nomine Patris*, *&c.*

R. 3. Dubium non est quin hæ voces, *in nomine Patris*, *& Filii*, *&c.* sint de necessitate Sacramenti, cum Christus illas designaverit, Matth. 28. & Ecclesia semper usurpaverit tanquam necessarias. *Quis nesciat*, inquit S. Augustinus lib. 6. de Baptismo, cap. 25. *non esse Baptismum Christi*, *si Evangelica verba*, *quibus symbolum constat . . . . defuerint? Sed facilius inveniuntur Hæretici*, *qui omnino non baptizent*, *quam qui non illis verbis baptizent.*

Dices 1. Apostoli baptizabant in nomine Jesu, Act. 8. & 19. Ergo.

R. 1. Revera Sanct. Thomas, & ex illo author Catechismi Romani existimarunt Apostolos ex dispensatione baptizasse invocato solo nomine Jesu: Sed S. Cyprianus Epist. ad Jubajanum oppositum censuit, sic enim scribit, *Jesu Christi mentionem facit Petrus* (Act. 2.) *non quasi Pater omit-*

 *teretur*,

*teretur, ſed ut Patri Filius quoque adjungeretur.* Unde in forma

R. 2. Diſtinguendo antecedens: Baptizabant Baptiſmo Domini Jeſu, Concedo: baptizabant invocato ſolo nomine Jeſu, Nego antecedens; namque Act. 19. Apoſtolus miratus quod Epheſii dicerent ſe neſcire, an ſit Spiritus ſanctus, interrogat; *in quo ergo baptizati eſtis?* Ex qua interrogatione evidenter deducitur baptiſmum tunc temporis fuiſſe collatum invocato Spiritu Sancto.

Dices 2. Expreſſa invocatio ſanctiſſimæ Trinitatis non eſt neceſſaria in aliis Sacramentis: Ergo.

Nego conſequentiam; in iis enim, quæ arbitraria ſunt, argumentari non licet à pari; Chriſtus unum voluit, non vero alterum. Ratio tamen convenientiæ ſolet afferri, nempe quod Baptiſmus ſit ſolemnis profeſſio Religionis Chriſtianæ, cujus primarium objectum eſt Myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis.

# CAPUT II.

## De Miniſtro & ſubjecto Baptiſmi.

Q. 1. *Quis eſt Miniſter Sacramenti Baptiſmi?* R. 1. Ordinarius eſt Epiſcopus vel Presbyter; Baptiſmus enim eſt ingreſſus in Eccleſiam: Atqui admittere pulſantes, ad eos ſolos pertinet qui, in Eccleſia præſunt.

R. 2. In caſu neceſſitatis omnis homo viator ſive vir, ſive mulier, fidelis aut infidelis, baptizatus vel non baptizatus, poteſt baptizare, ita Eugenius IV. in Decreto pro Armenis, in quo ſic

ſic ait, *Miniſter hujus Sacramenti eſt Sacerdos, cui competit ex officio baptizare. In caſu autem neceſſitatis, non ſolum Sacerdos, vel Diaconus, ſed etiam Laicus vel mulier, imo etiam Paganus & Hæreticus baptizare poteſt, dummodo formam ſervet Eccleſiæ, & facere intendat quod facit Eccleſia.*

Dices: Atqui Hæreticus v. g. Calvinianus non intendit facere quod facit Eccleſia Romana, quæ ſola vera eſt Eccleſia, cum eam deteſtetur uti adulteram: Ergo valide non baptizat.

Diſtinguo ſubſumptum; non intendit facere quod facit hæc Eccleſia determinate ſumpta, Concedo: quod facit Eccleſia univerſim ſpectata, hoc eſt, Eccleſia Chriſtiana & à Chriſto inſtituta, Nego ſubſumptum; Hæreticus enim credit aliquam eſſe Eccleſiam à Chriſto inſtitutam, vultque facere quod illa obſervat. Paganus vero, vel etiam Atheus, qui nec Chriſtum nec ejus Eccleſiam credit, ſaltem vult facere quod faciunt Chriſtiani, quamvis illud ſuperſtitioſum & prorſus inane exiſtimet. Et hæc intentio abſolute ſufficit.

R. 3. Miniſter Baptiſmi ſolemnis extraordinarius eſt Diaconus; Hanc enim poteſtatem in ſua ordinatione accepit: *Diaconum*, inquit Pontifex, *oportet miniſtrare ad Altare, baptizare & prædicare.* Et S. Hieronymus Dialogo contra Luciferianos, *non abnuo*; inquit, *hanc eſſe Eccleſiarum conſuetudinem ut ad eos qui in longe minoribus Urbibus per Presbyteros & Diaconos baptizati, Epiſcopus manum impoſiturus excurrat.*

Q. 2. *Quinam ſunt capaces Baptiſmi?*

R. Omnis homo in ſtatu viæ, ſive vir ſit ille, ſive mulier, infans, vel adultus: Chriſtus

enim neminem excipit, *docete omnes gentes, baptizantes eos.* Matth. 28.

At, inquiunt hæretici; prius docendi ſunt quam baptizentur: Atqui parvuli non poſſunt edoceri: Ergo nec baptizari. Ita Anabaptiſtæ, Petrobruſſiani, Henriciani, & Valdenſes XII. ſeculo; quem errorem Concilium Tridentinum Seſſ. 7. can. 13. anathemate percuſſit. Quare

R. 2. De Fide eſt parvulos eſſe Baptiſmi capaces, idque probat S. Auguſtinus lib. 1. de pec. mer. cap. 26. ex conſtanti Eccleſiæ Traditione, quam ipſi Pelagiani non negabant: *Parvulos*, inquit, *baptizandos eſſe concedunt, qui contra auctoritatem univerſæ Eccleſiæ procul dubio per Dominum & Apoſtolos traditam venire non poſſunt.*

Q. 3. *Filii Infidelium poſſuntne baptizari invitis parentibus?*

R. 1. Contra Durandum, poſſunt valide; quia ut obſervat S. Auguſtinus Epiſt. 98. alias 23. num. 2. *Non ſcriptum eſt, niſi qui renatus fuerit ex parentum voluntate, ſed, niſi qui renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto:* Ergo ad veritatem Baptiſmi non requiritur voluntas parentum.

R. 2. Filii mancipiorum licite baptizari poſſunt invitis parentibus; quia tam ipſi, quam parentes ſunt ſub dominio eorum, quibus ſerviunt, poſſuntque abſque injuria parentibus ſubtrahi. Idem dicendum de captivis jure belli.

R. 3. Filii Hæreticorum poſſunt licitè baptizari invitis parentibus; quia parentes utpote jam baptizati, Eccleſiæ ſubditi ſunt, ac proinde cogi poſſunt ad ſervandas ejus leges.

R. 4. Filii Infidelium, qui ne quidem civiliter Chriſtianis principibus ſubditi ſunt, illicite bap-

baptizarentur, reluctante utroque parente, nisi jamjam essent morituri; quia vel illi infantes subtraherentur patriæ potestati, vel non primum fieri non potest sine injuria parentum quibus jus à natura concessum est educandi & instituendi filios nondum rationis compotes, *quandiu usum rationis non habet puer*, inquit S. Thomas 2. 2. qu. 10. art. 12. *non differt ab animali irrationali. Unde sicut bos vel equus est alicujus, ut utatur eo cum voluerit secundum Jus Civile, sicut proprio instrumento; ita de Jure Naturali est, quod filius, antequam habeat usum rationis, sit sub cura parentum. Unde contra justitiam naturalem esset, si . . . . . à cura parentum subtrahatur, vel de eo aliquid ordinetur invitis parentibus.* Secundum vero exponeret Sacramentum evidenti periculo profanationis, cum liberi curæ parentum infidelium dimissi, eorum superstitionem infallibiter sequantur. Et hæc ratio æque concludit pro filiis infidelium, qui civiliter Principibus Christianis subditi sunt; potestas enim civilis spectat solummodo temporalem Reipublicæ administrationem, nec extenditur ad ea quæ sunt superioris ordinis, *nova atque inaudita est illa prædicatio, quæ verberibus exigit fidem*, inquit sanctus Gregorius lib. 2. Epist. 52.

Dixi 1. *reluctante utroque parente*; si enim vel sola mater sit Christiana, cum & ipsa habeat jus instituendæ prolis, infans invito patre infideli, licite baptizabitur. Ita sanxit Concilium Toletanum 11. cap. 62.

Dixi 2. *nisi illi infantes jamjam essent morituri*; quia tunc nec eriperentur paternæ potestati, nec Baptismus profanationi exponeretur.

# CAPUT III.

## De effectibus Baptismi.

Q. *Quinam sunt effectus Baptismi?*

R. 1. Mundat ab omni macula peccati, tum originalis, tum actualis juxta illud Rom. 8. *Nihil ergo nunc damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu.*

2. Delet omnem reatum pœnæ, ita ut ex Concilio Tridentino Seff. 5. de peccato originali, *nihil prorsus eos* (baptizatos) *ab ingressu cæli remoretur.* Præiverat Eugenius IV. & sanctus Hieronymus Epist. 183. *omnia*, inquit, *in Baptismate condonata sunt crimina, nec post indulgentiam, Judicis est metuenda severitas.*

3. Confert gratiam sanctificantem 1. Cor. 6. *sed abluti estis, sed sanctificati estis.* Cum autem operari sequatur esse simul cum gratia sanctificante, quæ baptizatum constituit in esse divino, infunduntur virtutes & Spiritus Sancti dona, quibus baptizatus fit expeditior ad omnia pietatis officia.

4. Baptismus filios Dei parit, *non amplius mater carnalis*, inquit sanctus Chrysostomus hom. 25. in cap. 3. Joan. *non concubitus & amplexus; novum jam naturæ nostræ intexitur opificium à Spiritu Sancto & aqua; quod enim matrix est embrioni, hoc aqua fideli.*

Fiunt autem filii Dei in Baptismo, non per deputationem externam & moralem, ut in adoptione humana, sed per communicationem ejusdem Spiritus cum Deo, juxta illud Gal. 4. *Quoniam autem estis filii, misit Deus Spiritum filii sui in corda vestra.* Hinc baptizati constituuntur hæredes Dei;

Dei; *si filii*, inquit Apostolus Rom. 8. *& hæredes.* Atque ad fovendam hanc baptizati fiduciam in baptismo Christi, qui nostri fuit prænuncius; cœli aperti sunt, *Ut discas etiam tu, cum baptizaris hoc fieri, Deo te jam ad patriam Cœlestem vocante, nihilque commune cum terra suadente*, ait sanctus Chrysostomus hom. 12. in Matth. Quin fideles per baptismum jus habent ad alia Sacramenta & dona Ecclesiæ concessa tanquam ad bona paterna. Hanc Dei magnificentiam & ineffabilem doni amplitudinem miratus sanctus Joannes scribit Epist. 1. cap. 3. *Videte qualem charitatem dedit nobis pater, ut filii Dei nominemur & simus.* Parum videbatur dicere, quod *filii Dei nominemur*, nisi addidisset quod revera *simus*, scilicet ex participatione ejusdem cum eo Spiritus, quemadmodum filii carnales revera sunt filii per communicationem ejusdem sanguinis eorum, à quibus progeniti sunt.

5. Baptismus Christo nos conjungit, compingitque tanquam membra capiti, *Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis*, Gal. 3. hoc est, secundum interpretationem sancti Chrysostomi in hunc locum, *eamdem formam, eamdem figuram habetis omnes, in illum per similitudinem transformati*, adeo ut ipse Christus cernatur in vultu, gestu, & toto habitu baptizatorum, qui idcirco dicuntur ab Apostolo 1. Cor. cap. 6. Templa & organa Spiritus Sancti. *An nescitis*, inquit, *quoniam membra vestra templum sunt Spiritus Sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo & non estis vestri?* Nempe ut pro libito utamini mente vestra, oculis, lingua, &c. utpote quæ sint membra Christi & organa Spiritus Sancti.

6. Character est alter Baptismi effectus, quo

baptizatus non solum distinguitur à ceteris, sed etiam ornatur, tanquam Christi ferens insignia.

Superfluum videtur quidquam addere iis, quæ de dispositionibus ad justificationem tradidimus Tract. de grat. cum vix à pluribus seculis aliquando contingat adultos baptizari, nullaque dispositio ex dictis requiratur in parvulis. Nihilominus Tom. 5. cap. 12. de Baptismo, exponendum duximus, quomodo catechumeni ad Baptismum præpararentur, ut inde colligeret lector quæ sinceræ conversionis signa, quæ morum probatio, quæve pœnitentia & sanctioris vitæ propositum Baptismum adultorum præcedere debeant. Operæ pretium est ista consulere.

# CAPUT IV.

## De obligationibus baptizatorum.

Q. 1. *Contrahiturne aliqua obligatio per Baptismum?*

R. Contrahitur, & quidem maxima ex duplici capite repetenda. 1. Ex magnitudine donorum, quæ in Baptismo collata sunt; ait enim Dominus Luc. 12. *Omni autem cui multum datum est, multum quæretur ab eo, & cui commendaverunt multum, plus petent ab eo.* 2. Ex sponsionibus in Baptismo factis, quas S. Thomas 2. 2. quæst. 87. art. 2. ad 1. vocat votum, & S. Augustinus Epist. 149. alias 59. votum maximum. Hinc Concilium VI. Parisiense IX. seculo libr. 1. cap. 9. sic habet; *Valde periculosum est, & à Religione Christiana alienum, quod post tanti doni perceptionem unusquisque fidelis, cum ad intelligibilem ætatem venit, mysterium baptismatis discere, & intelligere negligit, atque eo intel-*

*intellecto, secundum illud vivere non satagit. Quod periculum ad negligentiam pertinere sacerdotum, qui illud* SOLERTER *debent annunciare, & ad auditorum incuriam, qui hoc & intelligere & adimplere parvipendunt, nulli dubium est.*

Q. 2. *Quotuplex est votum Baptismi?*

R. Triplex; 1. vovemus nos Christo perpetuo adhæsuros, & ejus Evangelium secuturos, tanquam morum nostrorum, & vitæ agendæ normam & regulam. 2. Profitemur obedientiam Ecclesiæ & ejus Pastoribus. 3. Abrenunciamus iis omnibus, quæ Christianorum instituto sunt dissentanea.

Q. 3. *Quare vovent initiandi se Christo; & ejus Evangelio fore mancipatos?*

R. Quia Baptismus est solemnis professio Religionis Christianæ: sicut ergo Apostolus Gal. 5. contestatur omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universæ legis faciendæ, cum circumcisio sit publica Judaismi professio; ita per Baptismum Christo nos mancipamus, & ejus legem, Evangelicam scilicet, amplectimur.

Q. 4. *Quare in Baptismo profitemur obedientiam Ecclesiæ & ejus Pastoribus?*

R. Quia per Baptismum adgeneramur membra corporis, scilicet Ecclesiæ, cujus Christus caput est; nec possumus inter ejus membra numerari: si ab illa nos regi non patimur. *Habere jam non potest Deum patrem, qui Ecclesiam non habet matrem,* inquit S. Cyprianus lib. de unitate Ecclesiæ: *illius fœtu nascimur, illius lacte nutrimur, spiritu ejus animamur.*

Q. 5. *Quibus renunciare coguntur initiandi?*

R. Tri-

R. Tribus, nimirum ſatanæ omnibus operibus ejus, & omnibus pompis ejus.

Q. 6. *Mos ille fuitne ſemper & ubique obſervatus?*

R. Univerſalem eſſe teſtantur libri Rituales tam Græcorum quam Latinorum: antiquorum vero omnium veterum ſcripta, ut S. Clementis Alexandrini, qui floruit ſecundo ſeculo, lib. 1. pædag. cap. 6. Origenis olim Diſcipuli S. Clementis in Epiſt. ad Rom. Tertulliani, qui tertio ſeculo ſic ſcribit. lib. de corona militis cap. 3. *Aquam adituri conteſtamur nos renunciare diabolo, & pompæ, & angelis ejus.*

Q. 7. *Quis eſt primæ abrenuntiationis ſenſus*, abrenuntio ſatanæ?

R. Una eſt ſanctorum Patrum ſententia, initiandum hac voce profiteri ſe renunciare mundo & ſecularibus actibus, *renunciaſti diabolo, mundo, & luxuriis ejus*, inquit S. Ambroſius lib. de initiandis cap. 2. *Tenetur vox tua, non in tumulo mortuorum, ſed in libro viventium.* Et S. Chryſoſtomus hom. 21. ad populum ait, *Vocis illius recorderis, quam dum ſacris initiareris, emiſiſti*, abrenuntio tibi, ſatana, *nam ſatanæ adhæres, ſi ſeculi moribus te conformes.*

Q. 8. *Quid intelligitur per illas voces*, abrenuntio omnibus operibus ejus?

Reſpondet S. Ephrem, *paucis his verbis cuncta, quæ nominantur mala; quæque odit Deus, valere jubemus.* Peccata quippe ſunt opera diaboli, juxta illud 1. Joan. 3. v. 8. *Qui facit peccatum, ex diabolo eſt .... In hoc apparuit filius Deus, ut diſſolvat opera diaboli.*

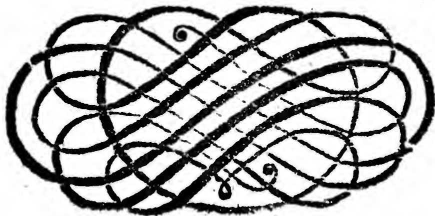
Q. 9. *Quid tertia abrenuntiatione profitetur initiandus*, abrenuntio pompis?

R. Pro-

R. Profitetur ſe abdicare mundanas ſuperfluitates, ſeu rerum terrenarum immoderatos uſus. Ita communiter SS. Patres, Cyprianus, Cyrillus Hieroſol. Chryſoſtomus, Auguſtinus, Concilia, & ex iis Theologi. *Pompæ diaboli*, inquit Concilium Pariſienſe VI. *ſunt ſpectacula, venationes, veſtimentorum cultus, jactantia, faſtus, ambitio, & ſuperfluitas cujuslibet rei in humanis uſibus, unde creſcit elatio, quæ multoties boneſtati adſcribitur.*

Q. 10. *Baptizatus magisne peccat eodem genere peccati, quam non baptizatus?*

R. Affirmat ſanctus Thomas in 4. diſtinct. 38. quæſt. 1. art. 11. conſtatque ex Scriptura Hebr. 10. v. 28. *irritam quis faciens legem Moyſi, ſine ulla miſeratione duobus vel tribus teſtibus moritur. Quanto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui filium Dei conculcaverit, & ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit, in quo ſanctificatus eſt, & ſpiritui gratiæ contumeliam fecerit?* Hunc textum habes fuſè expoſitum à SS. Patribus & Conciliis Tomo 5. cap. 13. de Baptiſmo q. 11.



Tra-





# Tractatus DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS.

## CAPUT PRIMUM.

### De nomine, essentia, & existentia Sacramenti Confirmationis.

Q. 1. *Quæ sunt nomina Sacramenti Confirmationis?* R. Vocatur 1. manus impositio, ut apud sanctum Augustinum lib. 3. de Baptismo cap. 16. *Per manus impositionem datur Spiritus Sanctus.*

2. Sacramentum Chrismatis ex eodem Sancto Doctore lib. 2. contra litteras Petiliani cap. 40. *Sacramentum Chrismatis Sacrosanctum est, sicut ipse Baptismus.*

3. Sacrum unguentum, ut apud Græcos communiter.

4. Signaculum, vel Dominicum, ut apud S. Cyprianum Epist. 73. vel spirituale, ut apud S. Ambro-

Ambrosium lib. de initiandis cap. 7. vel vitæ æternæ, ut apud sanctum Leonem Serm. 4. de Nativitate.

5. Chrisma, vel Supercæleste can. 48. Concicilii Laodiceni, vel salutis cit. serm. 4. S. Leonis.

6. Perfectio, ut apud S. Ambrosium lib. 3. de Sacramentis cap. 11 *Post fontem superest, ut perfectio fiat; quia per illud Sacramentum perfecte efficiuntur Christiani*, inquit Guillelmus Antisiodorensis lib. 4. tract. 4. cap. 1. de Confirmatione.

7. Apud Latinos Confirmatio simpliciter dicitur, *qui enim per Baptismum Christiani electi sunt*, inquit Venerabilis Beda in Psalm. 26. *mollitiem quandam habent: à chrismatis Sacramento adversus omnes carnis mundi, & diaboli, impetus robustiores fiunt & eorum animus in fide confirmatur.* Atqui vel ex his nominibus refelluntur Pseudoreformati, contendentes Apostolos manus imposuisse non ad gratiam sanctificantem conferendam, sed ad donum miraculorum impertiendum, & Ecclesiam retinuisse manus impositionem, tamquam cæremoniam dumtaxat pertinentem ad solemnitatem Baptismi. Namque Patres laudati distinguunt Confirmationem à Baptismo, voluntque esse signum, quo datur Spiritus Sanctus, non quidem ad miracula patranda, cum eorum ætate, Ecclesia jam confirmata, gratia miraculorum non conferretur, ut observat S. Augustinus tract. 6. in Epist. S. Joannis. *Numquid modo*, inquit, *quibus imponitur manus, ut accipiant Spiritum Sanctum, hoc expectatur ut linguis loquantur? . . . . . . Si ergo per hæc miracula non fiat modo testimonium præsentiæ Spiritus Sancti . . . . Unde cognoscit quisque accepisse se Spiritum Sanctum? interroget cor suum*, &c. Ergo manus impositio est signum

ſignum viſibile & efficax gratiæ ſanctificantis, ac proinde verum Sacramentum.

Q. 2. *Quomodo definitur Confirmatio?*

R. Definitur, Sacramentum novæ Legis, quo baptizatis confertur Spiritus Sancti robur, tum ad firmiter credendum, tum ad fidem ipſam intrepide confitendam.

Q. 3. *Unde probatur Confirmationem eſſe Sacramentum novæ Legis a Chriſto inſtitutum?*

R. Ex Scriptura & traditione; ex Scriptura quidem, Actuum enim 8. ſic legitur. *Cum autem audiſſent Apoſtoli, qui erant Hieroſolymis, quod recepiſſet Samaria verbum Dei, miſerunt ad eos Petrum & Joannem, qui cum veniſſent, oraverunt pro ipſis, ut acciperent Spiritum Sanctum ..... tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum Sanctum*: in quem locum ſic ſcribit Sanct. Cyprianus Epiſt. 73. *Quod nunc quoque apud nos geritur, ut qui in Eccleſia baptizantur, per præpoſitos Eccleſiæ offerantur, & per noſtram Orationem, ac manus impoſitionem Spiritum Sanctum conſequantur.* Inſignis eſt iſte textus, ſicut & aliorum Patrum ſupra laudatorum ad aſſerendam univerſalem Eccleſiæ Traditionem, quæ etiam nunc viget apud Græcos. Unde merito Concilium Tridentinum ſeſſ. 7. can. 1. de Confirm. Novatores negantes exiſtentiam Confirmationis anathemate percuſſit.

Q. 4. *Quandonam Chriſtus inſtituit Sacramentum Confirmationis?*

R. Poſt Reſurrectionem, ut communiter docent Theologi.

Q. 5. *Quænam eſt materia Sacramenti Confirmationis?*

R. Manus impoſitio Act. 8. *Tunc imponebant* (Apoſtoli) *manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum San-*

*Sanctum.* Et hunc ritum Ecclesia hactenus retinuit, ut patet ex laudatis SS. Patrum textibus & ex omnibus libris ritualibus.

Dices: Ecclesia Orientalis à pluribus seculis absque ulla manus impositione Sacramentum Confirmationis administrat, non refragante Ecclesia Latina: Ergo manus impositio non est materia essentialis.

Nego antecedens: tum quia Græci præmittunt orationem manibus extensis ad confirmandos, per quam invocant Spiritum Sanctum: tum quia si in illa oratione nulla fit hodie manuum extensio, sicut nullam præscribunt recentiora eorum Eucologia, Chrismatio non fit sine manus impositione. Frequenter enim apud veteres ungere & manus imponere idem sunt: *Illa unctio*, inquit Beda in Psalm. 26. *quæ per manus impositionem fit, vulgò Confirmatio dicitur.* Amalarius lib. 1. de Officiis Ecclesiasticis cap. 21. sic habet, *ut ab Episcopis solis inungantur per manus impositionem, ab Apostolis assumptum est.* Ita Yvo Carnotensis sermone de veteri & novo Testamento, Hugo à S. Victore, Innocentius III. C. *Quanto*, tit. de consuetudine.

Instas: Eugenius IV. in Decreto pro Armenis docet loco manus impositionis, per quam Apostoli dabant Spiritum Sanctum, in Ecclesia dari Confirmationem: Ergo.

Nego consequentiam; sensus enim illorum verborum hic est, idem Sacramentum, quod in Scriptura vocatur manus impositio, nunc vocari Confirmationem.

Q. 6. *Quæ manus impositio est essentialis materia hujus Sacramenti? an illa quæ fit in ipsa Chrismatione,*

*ne, an altera quæ præcessit, cùm Episcopus invocat Spiritum Sanctum manibus extensis super confirmandos?*

R. Discordant Theologi. Benè multi contendunt solam manuum extensionem esse materiam essentialem, & Chrismationem improprie dici manus impositionem. Contra verò alii volunt nullam aliam requiri manus impositionem præter eam, quæ fit in ipsa Chrismatione: alioquin nullum esset Sacramentum Confirmationis apud Græcos. Quidquid sit, stante illa controversia, caute observandum est, ne cuiquam administretur illud Sacramentum sine utraque manus impositione.

Q. 7. *Manus impositio estne materia adæquata Confirmationis?*

R. Affirmant Sirmundus, Sambovius, & alii, qui volunt Unctionem seu Chrismationem esse dumtaxat cæremoniam accidentalem, ut in Baptismo. Negat verò S. Thomas 3. parte q. 72. art. 2. ubi docet Chrismationem esse ex institutione Christi, & partialem materiam Confirmationis, quam sententiam communiter amplectuntur Theologi; & quidem meritò, quia, ut argumentatur S. Augustinus lib. 4. de Baptismo cap. 24. *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi auctoritate Apostolica traditum rectissimè creditur*: Atqui universalis Ecclesia à tempore Apostolorum hactenus adhibuit Chrismationem, non ut cæremoniam accidentalem, sed ut signum, quo datur Spiritus Sanctus: *Ungi necesse est,* inquit S. Cyprianus Epist. 70. *eum qui baptizatus sit, ut accepto Chrismate, id est, Unctione, esse unctus Dei, & habere in se .... gratiam possit.* S. Cyrillus Jerosolymitanus Catech. 3. ait,

*Frons*

*Frons & alii ſenſus corporis tui ſympolicè inunguntur, anima verò ſancto vivificoque Spiritu ſanctificatur.* Similiter loquuntur alii Patres, quorum teſtimonia attulimus Tom. 5. cap. 3. parag. 2. de Confirm. Ergo unctio, ſeu Chriſmatio eſt inſtitutionis divinæ, & de integritate Sacramenti.

Dices: Apoſtoli per ſolam manus impoſitionem confirmaſſe referuntur Act. 8. & 19. Ergo.

Reſpondet S. Thomas cit. quæſt. 72. artic. 2. ad primum, Apoſtolos aliquando abſque uſu Sacramenti dediſſe plenitudinem Spiritus Sancti, *utebantur tamen Apoſtoli communiter Chriſmate in exhibitione Secramenti, quando hujuſmodi viſibilia ſigna non exhibebantur.* Nec obſtat quòd Scriptura nuſquam meminerit unctionis; nam ex ſancto Auguſtino lib. de fide & operibus cap. 9. Scriptura multa tacet brevitatis gratia, quæ ſerie Traditionis conſtat ab Apoſtolis fuiſſe uſurpata.

Q. 8. *Mixtio Olei & Balſami, ac utriuſque Epiſcopalis benedictio ſuntne de neceſſitate Sacramenti?*

R. Cùm Eccleſia nihil definierit circa propoſitam quæſtionem, Theologi in varias abeunt ſententias. Qui aſſerunt unctionem eſſe ab Eccleſia inſtitutam, uno ore concludunt nec mixtionem, nec benedictionem pertinere ad ſubſtantiam Sacramenti.

Ex iis verò qui docent unctionem eſſe inſtitutionis divinæ, alii, ut S. Thomas quæſt. 72. art. 2. & 3. contendunt mixtionem & benedictionem eſſe de neceſſitate Sacramenti, quia univerſalis Eccleſia Latina & Græca eas ſemper obſervavit. Alii contra ſentiunt, nempe mixtionem illam & benedictionem eſſe ab Eccleſia inſtitutas & ſemper ubique frequentatas, ſicut mixtionem aquæ

Nn 2 cum

cum vino in Calice, & benedictionem Fontis Baptismalis, quæ in omnium sententia sunt cæremoniæ accidentales; sic enim habet S. Basilius lib. de Spiritu Sancto cap. 27. *benedicimus Baptismatis aquam & unctionis oleum.* Deinde Ecclesiæ variant circa mixtionem olei; Latina enim miscet Balsamum, Græca verò triginta quinque species aromatum. Satis ergo non est, inquiunt, ad astruendum ritum tamquam divinitus institutum & pertinentem ad integritatem Sacramenti, quod semper & ubique fuerit observatus, sed insuper necesse est, ut ex Traditione constet ejusmodi ritum habere vim producendi gratiam ex opere operato: Atqui illud non constat de mixtione & benedictione, de quibus agitur, sicut de ipsa Chrismatione. Quid autem observandum sit in hac opinionum varietate, præscribit Innocentius III. cap. *Pastoralis*, tit. de non iterandis Sacramentis, ubi interrogatus de eo, qui per errorem oleo simplici in fronte fuerat consignatus, sic respondet, *in talibus nihil est iterandum, sed cautè supplendum, quod incautè fuerat prætermissum.*

Q. 9. *Quæ est forma Sacramenti Confirmationis?*

R. Sunt verba quæ proferuntur in applicatione materiæ. Unde, si duplex sit materia hujus Sacramenti; nempe manuum extensio & Chrismatio, erit quoque duplex forma partialis, nempe oratio, per quam Episcopus manibus extensis invocat Spiritum Sanctum, & verba quæ profert in ipsa Chrismatione.

# CAPUT II.

## De ministro & subjecto Confirmationis.

Q. 1. *Quis est minister Confirmationis?*

R. De

R. De fide eſt ſolum Epiſcopum eſſe Miniſtrum ordinarium hujus Sacramenti, ita enim definiit Concilium Tridentinum ſeſſ. 7. can. 3. Præiverat Eugenius IV. in ſuo Decreto. Id autem conſtat tum ex Scriptura, tum ex Traditione Act. 8. mittuntur Petrus & Joannes, ut manus imponant iis quos Philippus baptizaverat, *quod nunc quoque apud nos geritur*, inquit S. Cyprianus Epiſt. 73. *ut qui in Eccleſia baptizantur per præpoſitos Eccleſiæ offerantur, & per noſtram Orationem, ac manus impoſitionem Spiritum Sanctum conſequantur.* Et S. Chryſoſtomus, Hom. 18. in Act. *Igitur hoc erat in Apoſtolis ſingulare, unde & præcipuos, & non alios videmus hoc facere.* Plura ex traditione retulimus Tomo 5. cap. 4. de Confirmatione, ubi ſolvimus quamplurima, quæ contra objiciunt Hæretici.

Q. 2. *Presbyter poteſtne eſſe Miniſter extraordinarius Confirmationis?*

R. Affirmat S. Thomas cit. quæſt. 72. art. 11. ad 1. & ratio eſt, quia S. Gregorius lib. 3. Ep. 26. concedit Miniſterium Confirmationis Presbyteris Calaritanis, juxta morem in illa Eccleſia receptum, & cum mos ille à 12. ſeculis vigeat apud Eccleſias Orientales, Eccleſia Romana nihilominus Græcos in ſuam communionem admiſit in Concilio Florentino: non admiſiſſet autem, ſi praxis illa eſſet contraria inſtitutioni divinæ.

Q. 3. *Quodnam eſt ſubjectum Confirmationis?*

R. Omnes & ſoli baptizati. Soli quidem, quia character Baptiſmalis ex dictis eſt moralis quædam potentia recipiendi alia Sacramenta. Unde C. *Si quis*, tit. de Presbytero non baptizato, præcipitur ut Presbyter ille accepto Baptiſmo iterum ordinetur. Omnes etiam baptizati ſunt ca-

paces hujus Sacramenti: si enim aliqui excluderentur, maxime parvuli; Atqui universalis Ecclesia illos non exclusit. Latina quippe per plura secula parvulis una cum Baptismo Confirmationem & Eucharistiam ministravit, atque etiamnunc Græca ministrat; Ergo. Cur autem jam apud nos Sacramentum Confirmationis non conferatur nisi adultis, *vide* Tomo 5. cap. 4. de Confirm. Censet tamen S. Thomas cit. quæst. 72. art. 8. hodiernum morem non obstare quo minus hoc Sacramentum ministretur parvulis jamjam morituris, & Concilium Mediolanense V. concedit, ut aliquando ex causa conferatur iis, qui nondum septennium expleverunt.

Q. 4. *Sacramentum Confirmationis estne ad salutem necessarium?*

R. 1. Non est necessarium necessitate medii: *alioquin*, inquit S. Hieronymus Dial. contra Lucif. *si ad Episcopi tantum imprecationem Spiritus Sanctus defluit; lugendi sunt, qui in longe minoribus urbibus ante dormierunt, quàm ab Episcopo visitarentur.* Et ratio est, quia per Baptismum prorsus deletur reatus culpæ & pœnæ, & initiatus regeneratur in Filium Dei, cui debetur hæreditas paterna.

R. 2. Est necessarium necessitate præcepti divini Luc. 24. *Sedete in civitate quoadusque induamini virtute ex alto*, quod non solum Apostoli, sed omnes fideles, viri & mulieres sibi dictum intellexerunt, *ungi quoque necesse est eum qui baptizatus sit,* inquit S. Cyprianus Ep. 70. & Concilium Laodicenum Can. 48. *Oportet eos, qui illuminantur post Baptismum inungi supercœlesti Chrismate.* Canones pœnitentiales ad quintum Decalogi præceptum subjiciunt pœnitentiæ trium annorum parentes,

quo-

quorum negligentia filius ſine Sacramento Confirmationis deceſſerit. Unde Concilium IV. Mediolanenſe ſtatuit, quod, *ſi quis neglexerit* (Confirmationem) *canonicis ſubjaceat diſciplinis.* Et Angelus à Clavaſio, verbo *Confirmatio: Contemnens* (id eſt, negligens) *ipſum ſuſcipere peccat mortaliter; propterea credo quod notabilis negligentia Epiſcoporum in non conferendo illud, ſit eis peccatum mortale.*

# CAPUT III.

## De effectibus Sacramenti Confirmationis.

Q. 1. *Quotuplex eſt Confirmationis effectus?*

R. Duplex: Primus eſt character indelebilis, quo confirmatus diſtinguitur à baptizatis tamquam ætate provectus à parvulis in Chriſto, inquit S. Thomas cit. quæſt. 72. art. 5. ad primum, & conſecratur in militem Chriſti, *inſignitur ſigno Crucis*, ait idem Angelicus Doctor art. 9. *ſicut miles ſigno Ducis .... & ideo in fronte .... ut neque propter timorem, neque propter erubeſcentiam nomen Chriſti confiteri prætermittat.*

Secundus Confirmationis effectus eſt plenitudo Spiritus Sancti ad robur, *ſignatur baptizatus in fronte per Pontificem*, inquit Rabanus lib. Inſtit. Cleric. cap. 31. *ut Spiritus Sancti ſeptiformis gratia cum omni plenitudine ſanctitatis & ſcientiæ, & virtutis venire in hominem declaretur.* Et S. Thomas eadem q. 72. art. 11. ad ſecundum: *Sacramentum Baptiſmi eſt efficacius ... quantum ad remotionem mali .... hoc autem Sacramentum eſt efficacius ad proficiendum in bono; quia eſt quoddam ſpirituale augmentum de eſſe imperfecto ad eſſe perfectum;* quod S. Do-

ctor illuſtrat art. 2. apta comparatione, quemadmodum, inquit, natura primo in infante tota eſt, ut perficiatur in ſeipſo, & quatenus eſt ſingulare ſpeciei humanæ individuum, cum autem infantiæ metas exceſſit, tum eum perficit quatenus membrum ſocietatis, roburque ipſi confert, ut tamquam organum Reipublicæ inſerviat ad bonum commune promovendum. Sic gratia in Baptiſmo vires tribuit reſiſtendi propriis concupiſcentiis, & ſuæ ſaluti conſulendi; in Confirmatione vero roborat ad pugnam adverſus hoſtes viſibiles, mundum ſcilicet & ſeculi amatores; in mundo enim deridetur juſti ſimplicitas, ſtultitia videtur ſpernere honores & dignitates, ignavia irrogatas injurias non ulciſci. Dura ſane ſunt hæc quotidiana certamina, ſed nemo ex confirmatis dicat, quia infirmus ſum; donum enim, quod in hoc Sacramento excepit, majus omnibus eſt, *Cruce ſignatur in fronte*, inquit ſanctus Auguſtinus, *quia eſt ſedes pudoris, ut compreſſa viriliter omni erubeſcentia, glorietur pro Chriſto contumeliam pati.* Apoſtoli in figura linguæ igneæ repleti ſunt Spiritu Sancto, ut fidei Doctores: alii vero fideles in olei Symbolo, quod fortitudinem deſignat, tamquam operatores eorum, inquit ſanctus Thomas cit. art. 2. ad primum, quæ pertinent ad ædificationem fidelium.

Q. 2. *In quo conſiſtit illa plenitudo, quæ per Confirmationem confertur ad robur ſpiritale?*

R. In duobus conſiſtit. 1. In uberiore gratia ſanctificante. 2. In auxiliis ſupernaturalibus in uberiore illa gratia fundatis, & tempore opportuno concedendis, nempe cum inſtabit pugna ſeu tentatio. Sunt autem illa auxilia ſanctæ cogita-

gitationes & piæ motiones, quibus accenditur animus ad contemnenda erronea hominum judicia, derisiones & impotentes iras. Ex dictis colliget lector, quæ sint confirmatorum obligationes.

# CAPUT IV.

## De dispositionibus ad Sacramentum Confirmationis requisitis.

Q. 1. *Quæ dispositiones requiruntur ad dignam Sacramenti Confirmationis perceptionem?*

R. 1. Requiritur status gratiæ sanctificantis; quia ex S. Thoma cit. quæst. 7. artic. 7. sicut hoc Sacramentum præsupponit Baptismum, ita & ejus effectum, ut liquet vel ex ejus nomine; Confirmatio enim dicitur, quia est ad confirmandum perficiendumque quod in Baptismo peractum est.

Sed cum ex præsenti Ecclesiæ disciplina confirmatio ad ætatem adultam differatur, manifeste sequitur Ecclesiam præter statum gratiæ sanctificantis alia exigere ab adultis consignandis. Quæ vero sunt illa?

R. 2. Tria imprimis in adultis consignandis requiruntur.

Primum est notitia satis explicata tum Mysteriorum fidei, tum Evangelicæ Regulæ, secundum quam Christianorum mores efformandi sunt, ac præsertim quæ pertinent ad Baptismum & Confirmationem. Cum enim fidelis per hoc Sacramentum perficiatur, ut implere possit quæ in Baptismo professus est, quomodo censebitur paratus ad illa præstanda, si ea ignoret?

Secundum eſt accurata vitæ poſt Baptiſmum exactæ diſcuſſio, ut ſi ad ea, quibus in Baptiſmo renuntiaverat, rediiſſe deprehendatur, eluat lacrymis & pœnitentiæ exercitationibus; alias non ſerio, ſed ficte hic teſtaretur ſe confirmare quæ in Baptiſmo profeſſus eſt ſi ipſum non pœnitet ea hactenus non ſervaſſe ut oportet; quid enim eſt Confirmatio, niſi ſolemnis profeſſio ſervandi ea quæ in Baptiſmo peracta ſunt?

Tertium eſt perſeverantia per aliquot dies in oratione & meditatione præſertim hujus Myſterii. Hoc diligentiæ & pietatis exercitium ipſemet Dominus præſcripſit Apoſtolis donum Spiritus Sancti recepturis Luc. 24. v. 49. ſatis ei non fuit quod juſti eſſent, quod per 40. dies à Reſurrectione eos docuiſſet de regno Dei; ſed ab Aſcenſione uſque ad Pentecoſten in cœnaculo incluſos detinuit orationi vacantes, ut dicitur Act. 1. *Hi omnes erant perſeverantes unanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria Matre* JESU: Hæc eſt forma, ſecundum quam fideles ad Sacramentum Confirmationis diſponi oportet.

Ex his patet Catecheſes Confirmationis non eſſe differendas ad tempus, quo Epiſcopus Parœciam luſtraturus eſt; quia rudiores mentes multitudine eorum, quæ anguſto temporis intervallo diſcenda ſunt, obruuntur.

Quod autem objiciunt Paſtores nonnulli, Parochianos oblivìſci quæ diu ante Epiſcopi adventum didicere, contra eos retorqueri debet, nempe poſt Epiſcopi diſceſſum eadem facilitate oblituros, ſicque futurum, ut nullam tanti Sacramenti notitiam conſervent, magnuſque ſit obex eorum ignorantia gratiis actualibus ſeu auxiliis,

qui-

quibus Sacramenta ſuſcepta ſolent operari. Porro hujuſmodi malis non occurret Paſtor, niſi per frequentes de Baptiſmo & Confirmatione Catecheſes ſeu Conciones.

Hæc Paſtoralis ſolicitudo non ſolum neceſſaria eſt Neophytis, ſed etiam jam confirmatis, 1. ne obliviſcantur quæ ſemel didicerunt: 2. ut ad vocem Paſtoris recolentes quanta Deus beneficia per illa duo Sacramenta contulerit, in gratiarum actione permaneant. 3. Ut commoveantur & incitentur ad ſervandum pactum cum Deo initum, & ad vitanda ea, quibus ſolemniter abrenunciarunt.







# Tractatus DE EUCHARISTIA.

Præmittuntur, & elucidantur nonnullæ quæstiones.

Q. 1. *Quotuplici modo ſpectanda eſt Euchariſtia?*

R. Duplici, ſcilicet quatenus eſt Sacramentum, & quatenus eſt Sacrificium; Concilium enim Tridentinum definiit Euchariſtiam eſſe unum è Sacramentis novæ Legis, ſeſſ. 7. can. 1. & eſſe verum & proprie dictum Sacrificium, ſeſſ. 22. Can. 1.

Q. 2. *Unde habemus Euchariſtiam eſſe Sacramentum proprie dictum?*

R. Ex Scriptura. Namque ad Sacramentum proprie dictum tria ex dictis requiruntur: 1. Ut ſit ſignum ſenſibile divinitus inſtitutum. 2. Ut promiſſio gratiæ ſit ejuſmodi ſigno annexa. 3. Ut

Ut exiſtat mandatum divinum ejuſdem ſigni obſervandi. Atqui ex Scriptura hæc tria conveniunt Euchariſtiæ. 1. Eſt ſignum ſenſibile divinitus inſtitutum in pane & vino, Matth. 26. *Accepit* JESU *panem, &c.* 2. Promittitur gratia obſervantibus hoc ſignum, Joan. 6. *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* 3. Extat mandatum divinum utendi hoc ſigno, Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem.*

Q. 3. *Quomodo probatur Euchariſtiam eſſe ſacrificium proprie dictum?*

R. Probatur, quia ad ſacrificium tria etiam requiruntur. 1. Miniſter legitimus. 2. Oblatio rei ſenſibilis. 3. Aliqua rei oblatæ ſeu victimæ deſtructio ad recognoſcendum ſupremum Dei dominium in omnes creaturas. Unde Sacrificium proprie dictum definitur, oblatio rei ſenſibilis facta à legitimo Miniſtro ad recognoſcendum ſupremum ejus dominium in omnes creaturas. Atqui tria hæc Euchariſtiæ perfecte conveniunt. Namque 1. Chriſtus principalis offerens, eſt Sacerdos ſecundum Ordinem Melchiſedech, Pſalm. 109. *Qui cœna noviſſima, qua nocte tradebatur*, inquit Concil. Trid. ſeſſ. 22. cap. 1. *ut dilectæ ſponſæ ſuæ Eccleſiæ viſibile, ſicut hominum natura exigit, relinqueret Sacrificium, quo cruentum illud ſemel in Cruce peragendum repræſentaretur .... Sacerdotem ſecundum Ordinem Melchiſedech ſe in æternum conſtitutum declarans, Corpus & Sanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis & vini Deo Patri obtulit, ac ſub earumdem rerum Symbolis, Apoſtolis, quos tunc novi teſtamenti Sacerdotes conſtituebat, ut ſumerent, tradidit; & eiſdem, eorumque in ſacerdotio ſucceſſoribus, ut offerrent, præcepit per hæc verba, Hoc facite in meam commemorationem.*

2. In

2. In Euchariſtia fit oblatio rei ſenſibilis, nempe Corporis & Sanguinis Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini, ut conſtat ex Traditione: *Quis magis Sacerdos Dei ſummi*, inquit S. Cyprianus Epiſt. 63. *quam Dominus noſter* JESUS CHRISTUS, *qui Sacrificium Deo Patri obtulit? & obtulit hoc idem quod Melchiſedech obtulerat, id eſt panem & vinum, ſuum ſcilicet Corpus & Sanguinem.* Idem tradit S. Auguſtinus lib. I. contra adverſarium Legis cap. 2. *Noverunt*, inquit, *qui legerunt, quid protulerit Melchiſedech. Vident nunc tale ſacrificium offerri Deo toto orbe terrarum.* Et ante S. Auguſtinum Euſebius Cæſarienſis, qui ſedit in Concilio Nicæno anno 325. lib. 5. demonſtr. Evang. cap. 3. ſic habet: *Quemadmodum ille* (Melchiſedech) *qui Sacerdos gentium erat, nuſquam videtur Sacrificiis Corporalibus functus, ſed vino ſolum & pane, dum ipſi Abrahæ benedixit, ita primus Salvator, deinde qui ab eo profecti ſunt Sacerdotes, in omnibus gentibus ſpirituale Sacerdotii munus obeuntes, vino ac pane Corporis illius, ac ſalutaris Sanguinis Myſteria repræſentant.* Eadem docet S. Hieronymus Epiſt. 26. additque hanc fuiſſe ſententiam Martyris Hyppoliti, S. Irenæi, qui erant temporibus Apoſtolorum vicini. Mitto poſteriores Patres, qui conſtanter aſſerunt Chriſtum in Euchariſtia offerri per miniſterium Sacerdotum ſub ſpeciebus panis & vini, quibus moraliter & in ſigno fit ſenſibilis.

3. In Euchariſtia reperitur immolatio, ſeu victimæ deſtructio, quæ vel fit myſtice, ut dicetur ubi de Sacrificio, vel jam in Cruce realiter facta ſupponitur. Ad rationem enim veri Sacrificii neceſſe non eſt, ut oblatio & mactatio fiant eodem temporis inſtanti, ſed ſatis eſt ut moraliter

ſint

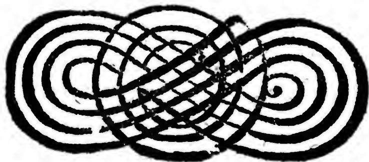
ſint conjunctæ. Patet ex Sacrificiis Aaronicis, in quibus oblatio aliquando immolationem tempore præcedebat, ut videre eſt in Sacrificio hirci qui prius offerebatur vivens, tum emittebatur in deſertum ibi periturus Levit. 16. aliquando vero ſequebatur; victimæ enim ſanguis extra ſanctuarium fundebatur; quem colligens Pontifex deferebat in Sancta Sanctorum, illum ibidem oblaturus. Similiter Chriſtus ſummus Sacerdos novi Teſtamenti ſecundum Ordinem Melchiſedech, in noviſſima cœna ſeipſum prius Deo Patri obtulit ſub ſpeciebus panis & vini, quam in Cruce immolaretur, ut obſervavimus ex Concilio Tridentino. Cum autem maneat Sacerdos in æternum, Hebr. 7. poſt Paſſionem ſuam immolatum jam ſeipſum in æternum offert, tum in cœlo, quo ingreſſus eſt in proprio ſanguine, quemadmodum Pontifex Hebræorum in figura; in ſanctuarium ingrediebatur in ſanguine alieno, Hebr. 9. tum in terris per miniſterium Sacerdotum; & ita ſacrificium Crucis & ſacrificium altaris eſt unum & idem ſacrificium, *Sola offerendi ratione diverſa*, inquit Concilium Trident. ſeſſ. 22. c. 2. in Cruce enim Chriſtus ſeipſum obtulit in propria ſpecie & modo cruento, in altari vero quotidie ſe offert incruente, & in ſpecie aliena; ſcilicet panis & vini: *Paſſio Domini, ſacrificium quod offerimus*, inquit S. Cyprian. Epiſt. 63. ſimilia habet S. Chryſoſtomus, Hom. 27. in Epiſt. ad Hebr.

Ergo illud diſcrimen eſt Sacramentum inter & Sacrificium, quod Sacramentum dicat ordinem ad nos, Sacrificium vero ad Deum, Sacramentum ſit ſignum efficax ordinatum ad ſanctificandos homines, Sacrificium vero ſit oblatio Deo facta. Dices:

Dices: Repugnat unum & idem esse Sacramentum & Sacrificium: quæ enim sunt diversæ naturæ & habent diversas definitiones, non possunt esse unum & idem, ut homo & arbor: Atqui Sacramentum & Sacrificium sunt diversæ naturæ, habentque diversas definitiones: Ergo.

Nego primam propositionem, cujus confirmationis majorem distinguo, quæ sunt diversæ naturæ totalis, & habent diversas definitiones totales, non possunt esse unum & idem, ut homo & arbor, Concedo: quæ sunt diversæ naturæ partialis, & habent diversas definitiones partiales, non possunt esse unum & idem, Nego majorem; nam animal & rationale, quæ sunt naturæ partiales habentque diversas definitiones, sunt unum & idem in homine. Porro in Eucharistia Sacrificium & Sacramentum sunt duæ veluti partes metaphysicæ, ex quibus exurgit unum Mysterium.

Cum autem plura occurrant dicenda de Eucharistia separatim spectata vel ut Sacramentum, vel ut Sacrificium, ne Lectores permisceant quæ sunt separanda, operæ pretium est huncce Tractatum in duas partes dividere. In prima parte dicemus de Sacramento, in altera de Sacrificio.



PRI-



# PRIMA PARS
## DE
# EUCHARISTIA
## quatenùs eſt Sacramentum.

## CAPUT PRIMUM.
### De ejus notione.

Q. I. *Quotuplici modo ſpectari poteſt Euchariſtia quatenùs eſt Sacramentum?*

R. Duplici, nempè in fieri & in facto eſſe.

Q. 2. *Quid eſt Sacramentum Euchariſtiæ in fieri?*

R. Eſt conſecratio ſeu converſio panis & vini in Corpus & Sanguinem Chriſti Domini, remanentibus ſpeciebus ad ſpiritualem fidelium refectionem.

Q. 3. *Quid eſt Sacramentum Euchariſtiæ in facto eſſe?*

R. Eſt Corpus & Sanguis Chriſti Domini ſub ſpeciebus panis & vini ad ſpiritualem fidelium refectionem, & hoc poſteriori modo communiter accipitur Sacramentum Euchariſtiæ. Quare

Definitur, Sacramentum novæ Legis, continens realiter Corpus, & Sanguinem Chriſti Domini ſub ſpeciebus panis, & vini ad ſpiritualem fidelium refectionem.

Q. 4. *Eſtne admittenda duplex illa acceptio Sacramenti Euchariſtiæ?*

Negant Pſeudo-Reformati, contenduntque Euchariſtiam non eſſe Sacramentum niſi in fieri, ſeu in uſu, & in actuali manducatione, in qua per fidem Corpus Chriſti ſecundùm Lutheranos realiter ſuſcipitur; ſecundùm Calvinianos verò virtus duntaxat Corporis Chriſti, ita ut, quemadmodum aqua baptiſmalis ante & poſt ablutionem actualem non eſt Sacramentum, ſed nuda & profana aqua: ſic ante & poſt peractam cœnam, panis nihil ſanctitatis habeat, propter quam adorari poſſit. Hinc Calviniani, qui negant præſentiam realem, cum Lutheranis qui eam cum Catholicis admittunt, ideò ſocietatem inire ſe poſſe exiſtimant, nullo autem modo cum Catholicis; quia Lutherani non credunt Chriſtum poſt conſecrationem permanenter exiſtere ſub ſpeciebus panis & vini, quemadmodum Catholici, qui in hac fide Chriſtum in Euchariſtia adorant, propterea que iidem Calviniani Catholicorum cœtus uti idololatricos abhorrent. Hunc autem errorem Concilium Tridentinum ſeſſ. 13. Can. 4. Anathemate percuſſit. Quare

R. De fide eſt Euchariſtiam eſſe Sacramentum non ſolùm in fieri, ſed etiam in facto eſſe, hoc eſt, Chriſtum peracta conſecratione eſſe realiter præ-

ſentem

sentem ante & post actualem communionem; namque Matth. 26. in ultima cœna dixit Corpus suum & Sanguinem esse, quod præ manibus habebat, & nondum sumpserant Apostoli. Unde Sanctus Augustinus Concione 1. in Psalm. 33. sic scribit: *Manibus suis nemo portatur .... in Christo autem invenimus* (illud:) *ferebatur enim in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum, ait: Hoc est Corpus meum, ferebat enim manibus suis illud corpus.* Quæ verba manifestè denotant Eucharistiam non esse meram figuram aut aliquam virtutem Corporis Christi, cùm quivis naturaliter possit ferre figuram aut virtutem, aut etiam aliquam partem Corporis sui, puta digitum abscissum. Et in Psal. 98. testatur omnium Catholicorum fuisse morem adorandi Christum in Eucharistia, & grande flagitium existimat eum in Sacramento non adorari: *Nemo,* inquit, *carnem illam manducat, nisi priùs adoraverit.* Deinde primis seculis Eucharistia ad absentes deferebatur ex sancto Justino, Irenæo, Innocentio I. & Fideles tempore persecutionis eam domum deferebant ex Tertulliano, S. Cypr. & aliis; Quod Calvinus ipse non diffitetur lib. 4. Instit. cap. 17. §. 29. Ergo Eucharistia est Sacramentum permanens.

# CAPUT II.

## De Eucharistia spectata ut est Sacramentum in fieri.

Q. 1. *Quænam est materia Eucharistiæ?*

R. Panis triticeus, & vinum de vite; quia in iis Christus in ultima cœna consecravit,

præcèpitque ut Apoſtoli & eorum in Sacerdotio ſucceſſores idem obſervarent, *Hoc facite*, inquit, *in meam commemorationem.*

Vino admiſcetur modiciſſima aqua, ut ſignificetur unio fidelium cum Chriſto in hoc Myſterio, in quo cum ipſo offerunt & offeruntur ex S. Cypriano Epiſt. 63. Hanc autem mixtionem non eſſe ex neceſſitate Sacramenti, aut præcepti divini, ſed ex Eccleſiæ præcepto docet Concilium Tridentinum, ſeſſ. 22. cap. 7.

Non refert, panis ſitne fermentatus, aut Azymus; uterque enim eſt verus panis, unde Græci validè conſecrant in fermentato, & Latini in azymo. Sed quiſque Sacerdos debet ſequi morem ſuæ Eccleſiæ ex Concilio Florentino. Azymus tamen panis eſt convenientior materiæ Euchariſtiæ; quia Chriſtus conſecravit in Azymo, ſcilicet die prima Azymorum, quando Judæi Paſcha immolabant, Marc. 14. v. 12. quo tempore eis non licebat uti pane fermentato, nec etiam in domibus ſuis ſervare.

Dices: Chriſtus ante diem feſtum Paſchæ ultimam cœnam inſtituit, Joan. 13. v. 1. Ergo non conſecravit prima die Azymorum.

Diſtinguo antec. ante diem Paſchæ naturalem, Conc. legalem, Nego antec. Dies naturalis numeratur à media nocte ad aliam mediam noctem: legalis verò incipit veſpere diei præcedentis & deſinit veſpere ſubſequentis, *à veſpera uſque ad veſperam celebrabitis Sabbata veſtra.* Lev. 23. verſ. 32.

Naturalis ergo dies prima Azymorum erat decima quinta Lunæ, & initium ducebat à media nocte, ut habetur Levit 23. v. 6. *Quinta decima die menſis hujus ſolemnitas Azymorum Domini eſt.* Eadem verò

verò dies legalis incipiebat die decima quarta ad veſperam, qua Chriſtus Dominus novum Paſcha, vetere expleto, inſtituit, *primo menſe quarta decima menſis ad veſperam comedetis Azyma uſque ad diem viceſimam primam ejusdem menſis ad veſperam.* Exod. 12. verſ. 18.

Inſtas: Judæi *non introierunt in Prætorium, ut non contaminarentur, ſed ut manducarent Paſcha,* Joan. 18. v. 28. Atqui Chriſtus pridie comederat Paſcha: Ergo ante diem Azymorum etiam legalem noviſſimam cœnam inſtituit.

Diſtinguo majorem, ut comederent Paſcha, id eſt, victimas, quæ per ſeptem dies Azymorum offerebantur, Concedo: ut comederent agnum Paſchalem, qui prima die legali Azymorum mactabatur, Nego majorem; nam ex S. Chryſoſtomo, Hom. 84. in Matth. *Ipſa nocte in qua comederunt Paſcha, tanta inſania tantoque furore agitabantur,* nempè ut manus in Chriſtum injicerent. Igitur victimæ, quæ per ſingulos dies Azymorum immolabantur, dici ſolebant Paſcha, ut patet cap. 16. Deut. in quo ſic legitur: *immolabis .... Phaſe Domino Deo tuo de ovibus & de bobus tuis.* Et 2. Paralip. 35. *Dederunt Sacerdotibus ad faciendum Phaſe pecora commixtim duo millia ſexcenta, & boves trecentos.*

Q. 2. *Euchariſtia ſub duabus ſpeciebus conſecrata eſtne duplex Sacramentum?*

R. Minime; quia ambæ illæ ſpecies ſunt unum ſignum totale unius & ejusdem refectionis ſpiritualis, ad quam ex inſtitutione Chriſti ordinantur: Ergo ſunt unum Sacramentum.

Q. 3. *Quænam eſt forma Euchariſtiæ in fieri?*

R. Sunt verba Chriſti Domini, *Hoc eſt Corpus meum. Hic eſt Sanguis meus novi Teſtamenti, qui pro*

*multis effundetur in remissionem peccatorum.* Matth. 26. vel, *Hic est Calix novum Testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur*, Luc. 22. Ita Eugenius IV. in suo Decreto: *Forma*, inquit, *hujus Sacramenti sunt verba Salvatoris, quibus hoc conficit Sacramentum.* Non ait, *confecit*; sed, *conficit* etiam hodie; quia ipse est Sacerdos & hostia. Idem tradiderunt SS. Patres, ut S. Iræneus, lib. 5. cap. 2. ubi sic scribit: *Panis & vinum percipientia verbum Dei, fiunt Eucharistia, &c.* & S. Ambrosius l. de initiandis, cap. 9. *Sacramentum istud, quod accipis, Christi sermone conficitur.*

Q. 4. *Singulæ voces suntne de essentia formæ?*

R. Certum est has esse necessarias necessitate Sacramenti. *Hoc est Corpus meum. Hic est Sanguis meus*, vel, *Hic est Calix Sanguinis mei*; quia vel una detracta, corrumpitur sensus propositionum, ut mox patebit. Particula autem *enim*, quæ in nostra Liturgia additur formæ panis, non est necessaria, nisi necessitate præcepti.

Difficultas est solùm circa formam Calicis, utrum præter laudata verba, cætera, quæ vel in Scriptura leguntur; *Novi Testamenti qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*, vel ex traditione habentur, scilicet *æterni*, *Mysterium fidei*, sint de essentia formæ. Affirmant Thomistæ, & ex iis Catechismus Romanus; quia sicut in Baptismo, licet satis exprimantur effectus Sacramenti per hæc verba, *Ego te baptizo*, addendum tamen est ad veritatem Sacramenti, *In nomine Patris, &c.* quia baptismus est solemnis professio Religionis Christianæ, cujus primarium objectum est Mysterium sanctissimæ Trinitatis; ita Eucharistia, cùm sit expressa commemoratio Passionis Christi Domini, laudata verba, quæ illam exprimunt, necessa-

cessariò proferenda sunt. Communis tamen sententia est ejusmodi voces necessariò non pertinere ad essentiam formæ.

Q. 5. *Quid, si illæ voces mutarentur in alias, si v. g. pro corpore diceretur* caro: *loco pronominis* hoc *pronuntiaretur* istud, illud, *vel adverbialiter* hic, *seu* ibi est corpus meum, *&* *loco* meum *diceretur* Christi?

R. Integra esset forma, si loco pronominis *hoc* diceretur *istud*; quia *hoc* & *istud* idem & eodem modo significant, demonstrantque rem sensibiliter præsentem. Sed irrita esset forma, si diceretur 1. *Caro*; quia caro minus significat, quàm corpus; corpus quippè est aliquod totum integrale ex carne, ossibus, nervis, &c. 2. Si diceretur *illud*; quia hoc pronomen æquè significat rem absentem ac præsentem. 3. Si diceretur *ibi*, vel *hic*; quia adverbia illa non significant conversionem panis in Corpus Christi, aut vini in Sanguinem; remanente enim substantia panis & vini, ut contendunt Lutherani, vera esset propositio, *ibi est Corpus meum*, falsa verò esset in eadem hypothesi hæc propositio; *Hoc est Corpus meum*, panis quippè non est Corpus Christi. 4. Si loco *meum* diceretur Christi; quia in ista propositione, *Hoc est Corpus Christi*, non exhibetur Christus sacrificium offerens, sed ejus Minister.

Q. 6. *Quid significat pronomen* hoc?

R. Significat Corpus Christi, non quidem determinatè & distinctè, aliàs propositio esset nugatoria; sed indeterminatè & confusè tantùm, adeò ut sensus sit, hoc contentum substantiale est Corpus meum; quemadmodum in hac propositione, hoc quod movetur est lepus; pronomen enim hoc nihil aliud significat, quàm leporem, sed

confusè & indeterminatè: determinatur autem per ultimum verbum propositionis.

Dices: Si pronomen *hoc* significaret confusè Corpus Christi, falsa esset propositio, dum enim pronuntiatur, nondum Corpus Christi existit præsens, sed sola panis substantia: Ergo pronomen *hoc* nec distinctè, nec confusè demonstrat Corpus Christi.

Disting. antec. Propositio esset falsa, si speculativè enuntiaretur, C. si practicè, ut revera enuntiatur, N. antec. Propositio speculativa enuntiat objectum quod esse supponit, ut videre est in ista propositione, *Hoc quod movetur*, *est lepus*, in qua supponitur aliquod animal moveri, & affirmatur illud animal esse leporem. Propositio verò practica non supponit objectum, sed facit, ideòque suspensus est ejus sensus usque ad ultimæ syllabæ pronuntiationem, in qua solummodo potest esse vera aut falsa, v. g. vera est isthæc propositio practica, *Ego sileo*, non quidem dum loquor, sed cùm desino loqui. Similiter quamvis sit adhuc sensibiliter præsens panis initio hujus propositionis, *Hoc est Corpus meum*, pronomen tamen *hoc* non demonstrat panem; quia propositio est practica, & qui eam profert; intendit significare & significando efficere, ut hoc sit corpus Christi, quod verum est; sed non ante absolutam propositionem.

Q. 7. *Quo sensu accipi debet verbum substantivum* est *in hac propositione*, Hoc est Corpus meum?

Zuinglius & Calviniani communiter contendunt accipiendum in sensu Metaphorico pro verbo *significat*, adeo ut sensus propositionis sit, hoc est signum sive figura corporis mei. Quod si ab eis

eis quæras, quo nitantur testimonio Scripturæ, cui unicè adhærendum docent: respondent hancce interpretationem colligi ex Exod. c. 12. ubi de Agno Paschali dicitur, *Phase est, id est transitus Domini;* Agnus enim Paschalis non est transitus Domini, sed illum significat. Item Joan. 15. *Ego sum vitis vera*, non in proprietate, sed in signo & figura. Et Matth. 11. de Joanne Baptista ait Christus, *Ipse est Elias*, non in sensu proprio, sed metaphorico: Ergo similiter, inquiunt, ista propositio, *Hoc est Corpus meum*, metaphoricè enunciatur, significatque solum panem esse signum & figuram Corporis Christi. Sed ut recta sit ista conclusio, statuere oportet verbum substantivum, *est*, in Scripturis semper accipi metaphoricè pro *significat*; nam ex propositionibus singularibus nihil concludi potest: Atqui falsissimum est verbum substantivum in Scripturis semper accipi pro verbo *significat*. Quis enim asserat metaphoricè dici, Deus est omnipotens, Christus est filius Dei, est filius David, est filius hominis, passus est, mortuus est? Ergo Novatores hac sua argumentandi ratione, dubium, si quod esset circa propositionem, de qua agitur, non solvunt, sed augent & confirmant.

At Catholici perspicuè demonstrant verbum substantivum *est* in hac propositione, *Hoc est Corpus meum*, non sumi in sensu metaphorico pro *significat;* namque metaphora non potest esse continua non solùm apud eundem Scriptorem sacrum, sed apud omnes, quamvis scripserint diversis temporibus, & variis occasionibus: quæ sæpiùs exigunt, ut mutetur modus loquendi. Quis possit cogitare vel audeat dicere quatuor Evangelistas, & Apo-

ſtolum Paulum nunquam Euchariſtiam proprio nomine appellaſſe, ſcilicet figuram Corporis Chriſti in ſententia adverſariorum : licèt de ea ſermonem ſæpiùs habuerint; ſed conſtanter uſos verbis metaphoricis? Non auſus eſt ipſe Lutherus, quamvis in Epiſtola ad Argentinenſes teſtatus ſit ſe id ardenter exoptaſſe; *verum*, inquit, *me captum vidi, nulla elabendi via relicta, Textus Evangelii nimis apertus eſt*. Quare ad propoſitam quæſtionem

R. De fide eſt verbum ſubſtantivum ſumi hic in ſenſu proprio & naturali; ita definiit Concilium Trid. ſeſſ. 13. can. 1. & conſtanter intellexerunt SS. Patres, *De veritate Carnis & Sanguinis non eſt relictus ambigendi locus*, inquit S. Hilarius lib. 8. de Trin. poſt medium, additque per Sacramentum Euchariſtiæ Chriſtum nobis carnaliter, corporaliter & inſeparabiliter uniri. Idem habet S. Cyrillus Hieroſ. Catech. 4. his verbis, *Cùm ipſe de pane pronuntiaverit, hoc eſt Corpus meum, quis audebit deinceps ambigere? .... Cum omni certitudine ea tanquam Corpus & Sanguinem ſumamus, etiamſi guſtus panem eſſe ſentiat ... Tametſi ſenſui guſtus vinum eſſe videatur*. S. Gregorius Nyſſenus Orat. Catec. cap. 37. ait Corpus Chriſti in noſtrum ingredi, & panem per verbum Chriſti in Corpus ejus converti, quemadmodum panis, quem Chriſtus in cibum ſumebat, transmutabatur in ſubſtantiam ejus, efficiebaturque Corpus Verbi. S. Chryſoſt. Hom. 46. in Joan. *non modò ſecundum charitatem*, inquit, *ſed etiam ipſa re unum corpus cum Chriſto efficimur ... id quippe fit per cibum, quem largitus eſt*. Et infrà, *id quod eſt in Calice, eſt id quod fluxit ex latere, & illius ſumus participes*. S. Cyrillus Alexandrinus lib. 10. in Joan. ſic ſcribit, *conſiderandum eſt non habitudine tantùm, quæ per charitatem*

*tatem intelligitur, Christum in nobis esse, sed & per participationem naturæ;* suprà dixerat *secundùm carnem,* S. August. asserebat supra, neminem posse se portare in manibus eo modo, quo Chriſtus in novissima Cœna se portavit: nec quenquam accipere panem Eucharisticum, quin illum priùs adoraverit, & quidem ea adoratione, quæ soli Deo debetur: atqui nemo est, qui propriis manibus, corporis sui figuram aut virtutem ferre non possit: nulla figura nullaque virtus creata sine grandi flagitio adorari potest cultu supremo; Ergo.

Dices: Credere Christum carnem propriam dedisse manducandam est error Capharnaitarum, quem ipse correxit Joan. 6. v. 64. his verbis, *Spiritus est qui vivificat, caro non prodest quidquam. Verba quæ ego locutus sum vobis; spiritus & vita sunt:* quod expendens Sanctus Augustinus in Psal. 98. sic habet, *non hoc corpus, quod videtis, manducaturi estis; & bibituri illum Sanguinem quem fusuri sunt qui me crucifigent, Sacramentum aliquod vobis commendavi:* Ergo.

Nego ant. In eo quippe errarunt Capharnaitæ, quòd existimarent carnem Christi dentibus esse comminuendam, & in substantiam corporis nostri convertendam, quam carnalem cogitationem Dominus amputat laudatis verbis, *caro,* (scilicet mortua) *non prodest quidquam: verba quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt,* id est, intelligenda de manducatione Sacramentali & spirituali, sed ne videamur nostra proferre, audiamus S. Augustinum Tract. 27. in Joan. ubi sic habet, *Caro non prodest quidquam, quomodo illi* (Capharnaitæ) *intellexerunt carnem; quippe sic intellexerunt, quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodo spiritu vege-*

*vegetatur. Proinde ſic dictum eſt, Caro non prodeſt quidquam, quomodo dictum eſt, ſcientia inflat . . . Et quid eſt, ſcientia inflat? ſola ſine charitate . . . . adde ergo ſcientiæ charitatem, & utilis erit ſcientia non per ſe, ſed per charitatem. Sic etiamnunc caro non prodeſt quidquam, ſed ſola caro: accedat ſpiritus ad carnem, & prodeſt plurimum. Nam ſi caro nihil prodeſſet, verbum caro non fieret.* Quid clarius? quid expreſſius?

At, inquies, ex Sancto Auguſtino Apoſtoli non hoc corpus, quod videbant, manducaturi erant, nec bibituri illum ſanguinem, quem fuſuri erant Judæi.

Diſtinguo, non hoc corpus in eadem forma & ſpecie viſibili; Concedo: non hoc corpus in eadem ſubſtantia & natura, quamvis in forma ſpirituali & per ſe inviſibili, ſub ſignis tamen viſibilibus; Nego. Hoc ſenſu dixit Apoſtolus 1. Cor. 16. Corpus, quod ſepelitur, idem & non idem reſurrecturum, idem in ſubſtantia, non idem in accidentibus, *ſeminatur corpus animale, ſurget corpus ſpirituale.*

Q. 8. *Neceſſumne eſt ad veritatem formæ, ut tota ſubſtantia panis & vini convertatur in corpus & ſanguinem Chriſti?*

R. Affirmant Patres Tridentini ſeſſ. 13. c. 4. idque ſemper perſuaſum fuiſſe in Eccleſia Dei, quod demonſtravimus tom. 5. cap. 14. tract. de Euchariſtia. Quin ipſe Calvinus in refutatione conſenſus Orthodoxorum ſcribit, quod retento proprio & naturali ſenſu verborum Chriſti, quemadmodum Lutherani retinent, tolerabilior ſit doctrina Papiſtarum, ut loquitur, malletque eam amplecti, quàm Lutheranorum opinionem. Et ratio

ratio eſt, quia pronomen *hoc* vel *hic* adjectivè, eſt demonſtrativum ſubſtantiæ ſenſibiliter præſentis: Atqui in hypotheſi quòd panis & vinum remaneant, ut contendunt Lutherani, ſubſtantia ſenſibiliter præſens eſt ſubſtantia panis & vini: Ergo ea ſola demonſtratur. Porrò falſum eſt panem eſſe corpus Chriſti, & vinum eſſe ejus Sanguinem. Ergo neceſſum eſt ad veritatem verborum Chriſti, *hoc eſt Corpus meum, hic eſt Sanguis meus*, ut tota ſubſtantia panis & vini convertatur in Corpus & Sanguinem Chriſti, quod fide divina credendum definiit Concilium Tridentinum ſeſſ. 13. can. 2. in quo inſeruit *mirabilem illam & ſingularem converſionem aptiſſimè tranſubſtantiationem* ab Eccleſia appellatam. Præiverat Concilium Lateranenſe quartum, anno 1215. cap. firmiter.

Dices 1 vera eſt iſta propoſitio de dolio vini; *hoc eſt vinum*, etiamſi ſubſtantia dolii remaneat ſenſibiliter præſens: Ergo & iſta, *hoc eſt Corpus meum*, modò corpus Chriſti in ſubſtantia panis deliteſcat, ſicut vinum in dolio.

Nego conſequentiam & paritatem. Ratio diſparitatis eſt quòd dolium ſe habeat per modum vaſis vinum continentis: ex communi autem hominum uſu non attenditur continens, ſed contentum; unde ſi quis ferens lagenam vino plenam quærenti à ſe, quid præ manibus habeat? reſponderet lagenam, ejus reſponſio non eſſet ſeria nec ad mentem interrogantis. At panis aut vinum non eſt vas inſtitutum ad continendum aliud, ideoque falſa eſſet iſta enunciatio de pane, in quo nummus occultaretur, *hoc eſt nummus.*

Inſtas; ſancti Patres, ut Ambroſius, Gregorius Nyſſenus, Joannes Damaſcenus, docent panem

nem in corpus Christi converti, quomodo aqua in nuptiis Canæ conversa est in vinum & alimenta transmutantur in carnem comedentis: Atqui in ejusmodi conversionibus materia remanet, solaque forma convertitur; nihilominus tamen verum fuit dicere post aquæ conversionem in nuptiis Canæ factam *hoc est vinum*, & rectè de alimentis in carnem conversis diceretur, *hoc est caro*: Ergo à pari vera erit ista propositio, *hoc est corpus meum*, etiamsi remaneat tota panis materia, solaque ejus forma convertatur in formam corporis Christi. Ita docuit Durandus 14. sæculo, sed dubitanter, *salvo tamen*, inquit, *meliori judicio.*

Distinguo majorem, laudati Patres in exemplum attulerunt conversionem aquæ in vinum, & alimentorum in carnem, ut simpliciter probarent Eucharistiam non esse meram figuram, sed panem per meram conversionem fieri substantialiter corpus Christi, Concedo: ut probarent conversionem illam fieri eo omni modo, quo aqua olim conversa est in vinum, & alimenta quotidie transmutantur in carnem comedentis, Nego majorem. Namque ex iisdem Patribus corpus Christi in Eucharistia est ipsum quod natum ex Maria Virgine, quod affixum est Cruci, in Sacramento extitit modo spirituali & invisibili, non palpatur, non frangitur, nec dentibus comminuitur: Atqui si forma corporis Christi, scilicet anima rationalis, uniretur materiæ panis, tanquam proprio corpori, corpus Christi in Eucharistia non esset natum ex Maria Virgine, nec cruci affixum, videretur, palparetur, frangeretur, dentibus comminueretur, species quæ post consecrationem remanent, essent accidentia corporis Christi, ipsique tanquam

quam ſubjecto extenſo inhærerent, quæ omnia longè ſunt abſurdiſſima, aliena à mente SS. Patrum & contraria definitioni Concilii Tridentini. Unde Bellarminus ſententiam Durandi hæreticam pronuntiat.

Dices 2. ex ſpeciebus Euchariſticis generantur vermes: Atqui generatio illa fieri nequit niſi ex præjacente materia, alioquin eſſet creatio, materia autem illa non eſt materia corporis Chriſti, cùm illud ſit incorruptibile; Ergo eſt materia panis.

Conceſſa majore, ad minorem alii aliter reſpondent. S. Thom. 3. part. q. 77. art. 5. reſpondet quantitatem ſupplere vicem materiæ, & vi miraculi vermes, pulverem, cinerem ex ea generari. Alii dicunt novam creari materiam, quam opinionem ſuſtineri poſſe admittit Angelicus Doctor. Alii opinantur ex aere circumſtante fieri novam illam generationem, quod abſolutè improbat idem ſanctus Doctor.

Q. 9. *Totus Chriſtus poniturne ſub qualibet ſpecie per verba Conſecrationis?*

R. De fide quidem eſt totum Chriſtum contineri ſub qualibet ſpecie, ita enim definiit Concilium Tridentinum ſeſſ. 13. can. 3. quia Chriſtus Joan. 6. ait, *qui manducat me, & ipſe vivet propter me.* Non dixit *Corpus meum*, *ſed me*: Chriſtus autem eſt totum conſtans ex duabus naturis & perſonalitate divina & integer accipitur ex ſancto Hieronymo contra Jovinianum, omnium manibus pertractatur ex ſancto Chryſoſtomo lib. 3. de ſacerdotio, ab omnibus adoratur, priuſquam accipiatur ex ſancto Auguſtino in Pſalm. 68. Atqui nec Caro, nec Sanguis ejus ſine divinitate adoraretur, ſed

ſed iſta non colliguntur ex verbis conſecrationis. Verba enim ſeu formæ Sacramentorum in tantum operantur, in quantum ſignificant: Atqui iſta verba, *Hoc eſt Corpus meum*, *Hic eſt Sanguis meus*, ſignificant tantum, priora quidem Corpus poſteriora verò Sanguinem: Ergo per ſe ponunt ſolummodo Corpus ſub ſpecie panis, poſteriora verò ſub ſpecie vini, ſed vi naturalis connexionis & concomitantiæ, qua partes Chriſti Domini, qui jam ex mortuis reſurrexit, non ampliùs moriturus, inter ſe copulantur, corpus ſub ſpecie vini, & ſanguis ſub ſpecie panis, & anima ſub utraque ſicut & divinitas propter hypoſtaticam unionem ponuntur. Ita Concilium Tridentinum cit. ſeſſ. 13. cap. 3. unde colligunt Theologi, quòd ſi in triduo mortis conſecraſſent Apoſtoli, corpus fuiſſet ſub ſpecie panis ſine anima & ſanguine, & ſanguis ſub ſpecie vini ſine corpore & anima, cùm tunc temporis iſta non eſſent connexa, ſed ſeparata. Secus dicendum de divinitate, quæ corpori etiam mortuo, ſicut ſanguini effuſo fuit ſemper conjuncta.

# CAPUT III.

## De Euchariſtia ſpectata in facto eſſe.

Q. 1. *Euchariſtia in facto eſtne Sacramentum propriè dictum?*

R. Affirmative; quia eſt ſignum ſacrum viſibile & permanens divinitus inſtitutum ad noſtram ſanctificationem.

Dices; Sacramenta novæ legis conſtant ex rebus tanquam materia, & verbis tanquam forma: Atqui

Atqui Euchariſtia in facto eſſe non conſtat verbis: Ergo.

Diſtinguo majorem. Sacramenta in fieri, Concedo: in facto eſſe, Nego majorem; Eugenius enim IV. in ſuo Decreto non dixit omnia Sacramenta tribus conſtant, ſed tribus perficiuntur. Pro materia autem Euchariſtiæ in facto eſſe Theologi communiter aſſignant ſpecies, pro forma verò corpus & ſanguinem Chriſti; quia ſpecies ſunt pars minùs nobilis, determinanturque ad ſignificandam nutritionem ſpiritualem per corpus & animam Chriſti, quemadmodum aqua in baptiſmo determinatur per formam ad ſignificandam gratiam regenerativam.

Q. 2. *Quot ſunt diſtinguenda circa Euchariſtiam in facto eſſe ſpectatam?*

R. Tria: 1. id quod eſt Sacramentum tantùm. 2. Quod eſt res Sacramenti, & Sacramentum ſimul. 3. Quod eſt res Sacramenti tantùm.

Sacramentum tantùm eſt quod ſignificat nec ſignificatur, ut ſpecies panis & vini, quæ ſunt merum ſignum Corporis & Sanguinis Chriſti.

Res Sacramenti & Sacramentum ſimul eſt quod ſignificatur & ſignificat, ut Corpus & Sanguis Chriſti, quæ ſignificantur per ſpecies, & ſignificant gratiam ſanctificantem.

Res Sacramenti tantùm, quod ſignificatur nec ſignificat, ut gratia Sacramenti, quæ ſignificatur per ſpecies & per Corpus ad Sanguinem Chriſti, & ipſa nihil ſignificat prætereà.

Triplex ille Euchariſtiæ reſpectus inprimis eſt obſervandus propter varias tùm veterum tùm recentiorum loquendi rationes de Euchariſtia. Quandoque enim ſcribunt eſſe ſignum

Q. 3. *Eſtne de Fide Chriſtum totum contineri in qualibet parte Hoſtiæ ſeu Calicis?*

R. De fide eſt totum contineri facta diviſione, ita enim definiit Concilium Tridentinum ſeſſ. 13. can. 3. habeturqne tum ex Scriptura Luc. 22. *dividite inter vos:* tum ex Eccleſiæ traditione, quæ peracta conſecratione eundem panem frangere conſuevit pluribus diſtribuendum, ſicut & eundem calicem aſtantibus porrigere.

Dixi, *facta diviſione;* nam Concilium non attigit quæſtionem, utrùm Chriſtus totus contineretur in qualibet parte Hoſtiæ integræ & Calicis, quamvis Theologi communiter ita affirment; cùm per fractionem aut diviſionem non fiat nova conſecratio, quæ Chriſtum ſiſtat præſentem, ubi non erat.

# CAPUT IV.

## De Miniſtro & ſubjecto Euchariſtiæ.

Q. 1. *Quis eſt Miniſter Euchariſtiæ?*

R. 1. De Fide eſt ſolum Sacerdotem eſſe Miniſtrum Euchariſtiæ conficiendæ. Sic definiit Concilium Lateranenſe IV. C. *Firmiter*, & Tridentinum ſeſſ. 22. can. 2. Conſtat enim ex univerſalis Eccleſiæ traditione Chriſtum Sacerdotes novi Teſtamenti inſtituiſſe per hæc verba Luc. 22. *hoc facite in meam commemorationem*, eaque dirigi ad ſolos Apoſtolos eorumque in Sacerdotio ſucceſſores, *Hilarius Sardus*, inquit ſanctus Hieronymus Dial. contra Lucif. *cùm Diaconus de Eccleſia receſſerit . . . . neque Euchariſtiam conficere poteſt.*

R. 2. Euchariſtiæ diſpenſandæ Miniſter ordinarius ſolus eſt Sacerdós, illius enim eſt Sacramenta miniſtrare, cujus eſt ea conficere: Extraordinarius verò Diaconus, *Diaconus*, inquit Concilium IV. Carthaginenſe can. 38. *præſente Presbytero Euchariſtiam corporis Chriſti populo, ſi neceſſitas cogat, juſſus eroget:* Ergo non erogat propria authoritate, ſed ex juſſione Presbyteri in caſu neceſſitatis ſolummodo, ac proinde non eſt Miniſter ordinarius, ſed extraordinarius tantùm, ut diximus de Baptiſmo.

Q. 2. *Quodnam eſt ſubjectum capax Euchariſtiæ recipiendæ?*

R. Omnis & ſolus homo baptizatus & viator eſt capax hujus Sacramenti; fructus verò illius, non niſi qui accedit diſpoſitus.

Dixi 1. *omnis baptizatus*, ſive vir ſive mulier; quia character baptiſmalis ſe habet per modum potentiæ paſſivæ ad recipienda alia Sacramenta. Ergo infantes ſunt capaces hujus Sacramenti, illisque Eccleſia miniſtravit per 12. ſecula; ſed propter gravia incommoda mutavit diſciplinam, ut diximus tom. 5. Tract. de Euchariſtia cap. 18. idem de amentibus à nativitate dicendum quod de infantibus. Quid verò de ſemifatuis & de mutis ac ſurdis expoſuimus cit. capite 18.

Dixi 2. *Solus*; quia non baptizatus, etiamſi ſit catechumenus, caret potentia ex inſtitutione Dei neceſſario prærequiſita ad ſuſcipienda alia Sacramenta. Reciperet quidem Corpus Chriſti, ſed materialiter tantùm; quemadmodum in pyxide recipitur.

Dixi 3. *Viator*; quia Sacramenta non niſi pro viatoribus inſtituta ſunt. Unde Euchariſtia vocatur viaticum, id eſt viatorum cibus.

Dixi

Dixi 4. *Sacramenti*, non verò fructus Sacramenti; quia ex dicendis ſoli juſti ſunt illius capaces.

Dices: Euchariſtia datur per modum cibi ſpiritualis: Atqui peccatores non ſunt capaces cibi ſpiritualis; ſunt enim mortui: cadavera autem cibum nec accipere poſſunt, nec edere, ut dicitur in Concilio Carthaginenſi III. cap. 6. Ergo.

Diſtinguo minorem, non ſunt capaces cibi ſpiritualis cum fructu recipiendi, Concedo: ſine fructu recipiendi, Nego minorem; peccatum enim lethale non ita dicitur mors animæ, ut nihil in ea vitale relinquat, quemadmodum mors naturalis prorſus extinguit vitam animalem: fides quippè, ſpes & character baptiſmalis remanent in peccatore.

# CAPUT V.

## De effectibus Sacramenti Euchariſtiæ & de diſpoſitionibus ad illud requiſitis.

Q. 1. *Quot ſunt effectus Sacramenti Euchariſtiæ?* R. Quatuor. Primus eſt augmentum gratiæ ſanctificantis. Secundus remiſſio peccatorum venialium. Tertius perſeverantia in bono. Quartus gaudium ſpirituale; quia Sacramenta novæ legis efficiunt quod ſignificant: Ergo Sacramentum Euchariſtiæ, cùm detur per modum cibi, & potus ſpiritualis, eadem operatur in anima, quæ cibus materialis in corpore. *Conſequens eſt*, inquit Eugenins IV. in ſuo decreto, *quòd per hoc Sacramentum in ſumentibus dignè, gratia augeatur, omnemque effectum, quem materialis cibus & potus*

*quoad vitam agunt corporalem, sustentando, augendo, reparando, & delectando: Sacramentum hoc quoad vitam operetur spiritualem.* Itaque cibus materialis 1. auget corporis vires, eique incrementum tribuit, quamdiu comedens virilem & perfectam ætatem non attigit. 2. Vires per laborem & calorem naturalem deperditas reparat. 3. Vitam conservat. 4. Delectat, & cum voluptate à benè valentibus percipitur. Similiter Sacramentum Eucharistiæ.

1. Tribuit augmentum gratiæ sanctificantis, qua homo fit sanctior, & ad implenda quæ Dei sunt promptior, ac vegetior, *sicut misit me vivens pater, & ego vivo propter patrem*, ait Christus Joan. 6. v. 58. *& qui manducat me*, ET IPSE VIVET PROPTER ME.

2. Delet peccata venialia, quibus remittitur charitatis fervor, in quo consistit robur animæ. *Iste panis quotidie sumitur in remedium quotidianæ infirmitatis*, inquit S. Ambrosius, sive quivis auctor operis de Sacramentis lib. 5. c. 4. & Patres Tridentini sess. 13. cap. 2. *Sumi autem voluit* (Christus) *Sacramentum hoc ... tanquam antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis.*

3. Eucharistia conservat vitam spiritualem juvatque ad perseverandum in bono, *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*, Joan. 6. & sanctus Bernardus Serm. in cœna: *Duo*, inquit, *operatur in nobis Sacramentum Dominici Corporis, ut scilicet minuat sensum in minimis, & in gravioribus peccatis consensum omnino tollat.* Illud experiuntur, qui frequenter cum debitis dispositionibus ad sacram Mensam accedunt, nempè vitam ducunt absque conscientia gravioris culpæ, quam vulgo non

non vitant, qui rarò ad Divinum illud antidotum recurrunt.

4. In hoc Sacramento guſtatur, quàm ſuavis ſit Dominus, *in hoc Sacramento*, inquit Clemens V. in Concilio Viennenſi, *habetur omne delectamentum, & omnis ſaporis ſuavitas, ipſaque dulcedo Domini deguſtatur.*

Q. 2. *Quæ diſpoſitiones in adultis requiruntur ad Euchariſtiam dignè & cum fructu recipiendam?*

R. Aliæ ſpectant animam, aliæ corpus.

Q. 3. *Quæ diſpoſitiones requiruntur ex parte animæ?*

R. Eædem quæ in corpore requiruntur ad capiendum cibum materialem; diſpoſitiones enim reſpondere debent fini Sacramenti, & ſigno ſub quo operatur. Cùm autem Sacramentum Euchariſtiæ ſit inſtitutum ad ſpiritualem animarum nutritionem, & accipiatur per modum cibi ſpiritualis, ſequitur in anima communicantis eaſdem requiri diſpoſitiones, quas in corpore exigit cibus materialis. Atqui tria ſunt neceſſaria, ut quis cibo materiali reficiatur. 1. Debet eſſe vivens. 3. Sanus, alimenta enim ſunt noxia febre laborantibus. 3. Quietus, quia labor diſtrahit ſpiritus vitales ad nutritionem neceſſarios. Similiter ad dignam Euchariſtiæ perceptionem triplex diſpoſitio in communicante exigitur.

Prima eſt gratia ſanctificans, in qua conſiſtit vita ſpiritualis. Ita Concil. Trident. ſeſſ. 13. c. 2. *ſumi voluit* (Chriſtus) *Sacramentum hoc tamquam ſpiritualem animarum cibum, quo alantur & confortentur* VIVENTES VITA ILLIUS. Et c. 7. *Quare communicare volenti revocandum eſt in memoriam ejus præceptum*, probet ſe ipſum homo. *Eccleſiaſtica autem conſuetudo declarat eam probationem neceſ-*

*ſariam eſſe, ut nullus ſibi conſcius mortalis peccati, quantumvis ſibi contritus videatur, absque præmiſſa ſacramentali confeſſione ad ſacram Euchariſtiam accedere debeat.* Quin communis eſt Theologorum ſententia eum, qui recordatur ſe in confeſſione ſacramentali inculpatè omiſiſſe aliquod peccatum lethale, teneri adire Confeſſarium, priusquam ad Euchariſtiam accedat. Quòdſi quis invincibiliter ignorans ſe reum peccati lethalis bona fide & devotè communicet, de eo ſic pronuntiat S. Thomas 3. part. quæſt. 79. art. 3. *fortè primò non fuit ſufficienter contritus, ſed devotè ac reverenter accedens conſequitur gratiam charitatis, quæ contritionem perficiet & remiſſionem peccati.* Sed quæſtio eſt an effectus ille ſit ex opere operato, an ex opere operantis? Affirmant ſanctus Antoninus, Durandus, Soto, Sylvius: Negant verò S. Bonaventura, Gabriel, Major, & alii quamplurimi: quia Sacramenta non efficiunt id quod non ſignificant: Atqui Euchariſtia non ſignificat remiſſionem peccati mortalis, cum detur per modum cibi & potus, qui ſanè non ſignificant reſurrectionem à morte peccati, ſed ſolum nutritionem, quæ ſupponit hominem vivum. Ergo niſi is, de quo eſt ſermo, ad præſentiam corporis Chriſti eliciat actum contritionis perfectæ, à peccato lethali non mundabitur per Euchariſtiæ perceptionem.

Secunda diſpoſitio eſt immunitas ab affectu ad peccata venialia; cibus enim ſolidus, nedum reficit febrientes, quin illis noxius eſt: febris autem animæ, inquit ſanctus Ambroſius in cap. 4. Luc. avaritia eſt, libido eſt, ambitio eſt, iracundia eſt. Prætereà quamvis peccata venialia non ſint obex gratiæ ſanctifi-

ctificanti, communicans tamen, niſi eorum affectum deponat per veram pœnitentiam, eorum remiſſionem non conſequetur, nec alios Sacramenti effectus, nimirum vires animæ deperditas per concupiſcentiæ ardorem non reparabit, non fiet expeditior & promptior ad currendam viam mandatorum Dei: peccata enim venialia directè pugnant contra fervorem charitatis, teporem immittunt, rerumque ſpiritualium faſtidium pariunt.

Tertia diſpoſitio eſt ſingularis reverentia, quæ ex attentione & ex actuali devotione exurgit, *nemo*, inquit S. Chryſoſtomus hom. de non contemnendis Eccleſiæ myſteriis, *animo reſoluto ſacras illas & myſticas laudes ineat; nemo rerum, ac humanæ vitæ conſilia illo tempore volutet: ſed omni terrena ſorde animo pulſa, in cœlum quiſque ſe transferat, utpotè qui propinquiùs ſolio Dei cum Seraphinis volitet.*

Q. 4. *Quæ diſpoſitio ex parte corporis requiritur?*

R. Præcepto Eccleſiaſtico requiritur jejunium naturale, quibuſdam caſibus exceptis, *placuit Spiritui Sancto*, inquit S. Auguſtinus Epiſt. 54. aliàs 118. *ut in honorem tanti Sacramenti in os Chriſtiani prius Dominicum corpus intraret, quàm exteri cibi. Nam ideò per univerſum orbem mos iſte ſervatur.*

Dixi 1. *Præcepto Eccleſiaſtico*; quia ex S. Auguſt. cit. Epiſt. Dominus *ideò non præcepit quo deinceps ordine ſumeretur, ut Apoſtolis per quos Eccleſias diſpoſiturus erat, ſervaret hunc locum. Nam ſi hoc ille monuiſſet, ut poſt cibos alios ſemper acciperetur, credo quòd eum morem nemo variaſſet.*

Dixi 2. *jejunium naturale*, quo excluditur quidquid per modum cibi, aut potus in ſtomachum trajicitur à media nocte per primum horologii pulſum deſignata, ſive illud nutriat, ſive non

 nutriat,

nutriat, ut medicina, nummus, charta, &c. quæ ſolvunt jejunium naturale, non Eccleſiaſticum. Quæ verò per modum ſalivæ, aut reſpirationis in ſtomachum decidunt, ut ſanguis, pituita è cerebro, reliquiæ vini & aquæ, quibus os abluitur, vel cibi in ore fortuito remanentes, floccus nivis vel culex, jejunio naturali non adverſantur. Secus dicendum de ſaccharo, & aliis ejusmodi, quæ, ſi poſt mediam noctem liquefacta in ſtomachum defluant, communionem debent impedire, cùm non ſumantur per modum ſalivæ, aut reſpirationis.

Dixi 3. *quibuſdam caſibus exceptis;* Namque 1. Euchariſtia periculoſè decumbentibus miniſtranda eſt, poteſtque ſæpius miniſtrari, ſi infirmitas ſit diuturnior, quando jejuni ſine gravi incommodo eam recipere non poſſunt. 2. Quando celebrans loco vini incautè aquam hauſit, aut ipſi deficienti poſt conſecrationem, non poteſt ſubſtitui alius Sacerdos niſi pranſus, aut reliquiæ conſecratæ poſt ablutionem ſumendæ ſunt, quod ad formulas integras extendendum eſt, ubi ſervari non poſſunt, in ejusmodi caſibus jejunium ad communionem non requiritur.

Concilia, Patres, & ex iis S. Thomas 3. part. quæſt. 70. art. 7. ad communionem requirunt ſenſus quietos & liberos ab illa perturbatione, quæ ſequitur ex quibuſdam actibus ſive licitis, ſive illicitis, *ex quadam congruentia impedit evagatio mentis, quæ ſequitur pollutionem nocturnam, præcipuè quando cum turpi imaginatione contingit*, inquit Angelicus Doctor. Et in 4. diſtinct. 9. art. 4. *non eſſet conſulendum alicui, quod ſtatim poſt peccatum mortale etiam contritus & confeſſus ad Euchariſtiam accederet;*

quo-

quoniam iſta mentem deprimunt, diſtrahunt, tolluntque attentionem & devotionem. Idem dicendum de crapula ex heſterno cibo venialiter immoderato, inde enim prægravatur animus & difficilius ad ſupernaturalia aſſurgit.

# CAPUT VI.

## De neceſſitate Sacramenti Euchariſtiæ.

Q. 1. *Eſtne neceſſaria Euchariſtiæ perceptio?*

R. Adversùs Græcos Schiſmaticos non eſt neceſſaria neceſſitate medii; quia illud Sacramentum abſolutè non eſt neceſſarium neceſſitate medii, ſine quo fideles à peccatis abluuntur, ſanctificantur, efficiunturque membra Eccleſiæ; Atqui fideles per Baptiſmum, & ſine Sacramento Euchariſtiæ hæc Beneficia conſequuntur, ut patet vel ex parvulis poſt Baptiſmum decedentibus, de quibus ſic ſcribit ſanctus Auguſtinus lib. de dono perſeverantiæ cap. 12. *abſit ut cauſam parvulorum ſic relinquamus, ut eſſe nobis dicamus incertum, utrùm in Chriſto regenerati, ſi moriantur parvuli, transeant in æternam ſalutem:* Ergo.

Dices: Chriſtus de Euchariſtia eodem modo loquitur, quo de Baptiſmo & Pœnitentia; de Baptiſmo quidem ſic ait Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Dei:* de pœnitentia item Luc. 13. *niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimul peribitis.* Similiter de Euchariſtia Joan. 6. *niſi manducaveritis carnem Filii hominis & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Atqui priora verba innuunt Baptiſmum & pœnitentiam eſſe neceſſaria neceſ-

neceſſitate medii: Ergo & poſteriora eandem neceſſitatem Euchariſtiæ exprimunt.

Diſtinguo majorem; iisdem verbis diverſo ſenſu intelligendis, Concedo: eodem ſenſu intelligendis, Nego majorem. Namque eadem verba pro varietate materiæ variam intelligentiam exigunt. Quis enim, v. gr. ex his Chriſti verbis Joan. 13. *ſi non lavero te, non habebis partem mecum*, colliget lotionem pedum eſſe neceſſariam neceſſitate medii, ſicut Baptiſmum & Pœnitentiam? Cur autem non colligitur illa neceſſitas, niſi quia lotio pedum non remittit peccata lethalia, non confert primam gratiam? Ergo cùm Euchariſtia non ſit inſtituta ad delendum peccatum mortale, nec ad conferendam primam gratiam, ſed ſolum ad eam augendam & perficiendam, neceſſariò concluditur eam non eſſe abſolutè neceſſariam neceſſitate medii.

Dixi *abſolutè*; nam ex dictis Adulti ſine frequentiori uſu tanti Sacramenti difficilius in gratia accepta perſeverant.

Inſtas: ſanctus Auguſtinus lib. 1. de pecc. mort. cap. 20. Innocentius I. Epiſt. ad Patres Concilii Milevitani inter Auguſtinianas 182. aliàs 93. Gelaſius ſummus Pontifex Epiſt. 7. ſcribunt parvulos, niſi manducaverint carnem filii hominis, vitam æternam conſequi non poſſe, *neminem videmus exceptum*, inquit Gelaſius, *nec aliquis auſus eſt dicere parvulum ſine hoc Sacramento ſalutari ad vitam æternam poſſe perduci*: Ergo.

Diſtinguo anteced. parvuli nondum baptizati vitam æternam conſequi non poſſunt ſine Euchariſtiæ perceptione ſpirituali, & in voto implicito, ſeu interpretativo, quod intelligitur in ipſa

ipsa susceptione Baptismi, concedo: parvuli jam baptizati vitam æternam consequi non possunt sine actuali Eucharistiæ perceptione, Nego ant. Ita sanctus Fulgentius in Epist. ad Ferrandum interpretatus est sanctum Augustinum, ac consequenter laudatos summos Pontifices; suadeturque ejusmodi interpretatio, tum ex verbis citatis lib. de dono perseverantiæ, tum ex scopo laudatorum Patrum, nimirum pugnant adversùs Pelagianos, qui negabant peccatum originale, atque ut eluderent Textum sancti Joannis, *nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei*, respondebant excludi à regno Dei non esse pœnam inflictam propter aliquod peccatum, sed meram privationem alicujus eximii doni in gratiam solius Baptismi conferendi; neque propterea parvulos non baptizatos fore miseros, utpotè qui habituri essent vitam æternam, quam Hæretici illi distinguebant à regno Dei. Hinc laudati Patres evincunt ex cap. 6. Joan. parvulos sine Baptismo decedentes ne quidem habituros vitam æternam; verba enim Christi Domini, *nisi manducaveritis*, &c. neminem excipiunt, ac proinde parvulos, qui decedunt sine Baptismo, fore miseros, quod supponit in eis peccatum. Per Baptismum autem spiritualiter manducant carnem Christi & corporis ejus fiunt participes, quatenùs fiunt membra Ecclesiæ, quæ est corpus ejus.

R. 2. Eucharistia est necessaria necessitate præcepti tum divini Joan. 6. *nisi manducaveritis*, &c. tum Ecclesiastici, ex can. *omnis utriusque sexus*, qui est Concilii Lateranensis IV. & confirmatus à Concilio Tridentino sess. 13. can. 9.

Q. 2.

Q. 2. *Satisfitne præcepto communionis annuæ per communionem ſacrilegam?*

Communiter affirmarunt moderni Caſiſtæ; ſed eorum doctrinam proſcripſit Innocentius XI. ut ſcandaloſam anno 1679. & Clerus Gallicanus anno 1700. tamquam erroneam, impietati & ſacrilegio faventem, & præcepto Eccleſiæ illudentem.

Q. 3. *Euchariſtia eſtne ab omnibus adultis recipienda ſub utraque ſpecie ex præcepto divino?*

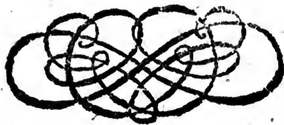
R. Minimè; *ſi quis dixerit*, ait Concilium Tridentinum ſeſſ. 21. can. 1. *ex Dei præcepto, vel neceſſitate ſalutis omnes & ſingulos Chriſti fideles utramque ſpeciem ſanctiſſimi Euchariſtiæ Sacramenti ſumere debere, anathema ſit.* Conſtat autem Concilii definitio tum ex ſcriptura, quæ vitam promittit unam ſpeciem panis ſumentibus, *qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Joan. 6. tum ex traditione Eccleſiæ, quæ ſemper ad meram diſciplinam retulit Euchariſtiæ diſpenſationem ſub una, vel duabus ſpeciebus. Primis enim ſæculis Euchariſtia in ſpecie panis domum deferebatur, ut obſervavimus cap. 1. Infirmis miniſtrabatur aliquando ſub ſola ſpecie panis ex Euſebio lib. 6. hiſtor. cap. 44. aliquando ſub ſola ſpecie vini ex Concilio Toletano XI. can. 11. *quia*, inquit, *ſolent tanto ſiccitatis pondere deprimi, ut nullis ciborum illationibus poſſint refici.* Apud Latinos ex more perantiquo Sacerdos die Veneris Sancta communicat ex præſanctificatis in ſola panis ſpecie; apud Græcos vero ſingulis diebus Quadrageſimæ, ſolis exceptis Sabbatis & Dominicis diebus. Nunc quidem intingunt panem conſecratum in ſpeciebus vini, ſed ſupponunt ignem ſacro diſco, ut nihil humo-

humoris remaneat. S. Hieronymus Epist 22. meminit quarumdam Virginum, quæ ita erant abstemiæ, ut in ipsis mysteriis speciem vini non sumerent. Quin ipsimet Novatores à Calice eximunt abstemios, & alios, qui ægrè ferunt labia admovere ad calicem halitibus & sordibus vilium hominum infectum.

Objiciunt tamen Novatores illud Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, &c.* sed mala fide, cùm adversùs Catholicos contendant eo loci sermonem non esse de Sacramento Eucharistiæ, sed de sola fide in Christum. Deinde cùm sub qualibet specie totus Christus contineatur, fideles sumendo speciem panis, manducant Christi carnem, & bibunt ejus sanguinem; in spiritualibus enim idem est manducare & bibere, juxta illud Matth. 5. *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam.*

Instant: Christus Matth. 26. porrigens Calicem Apostolis ait, *Bibite ex hoc omnes.* Unde Calvinus. *En,* inquit, *edictum æterni regis.* Ergo.

Nego conseq. quia etsi verba non sint invitantis solum, sed etiam præcipientis, constat ex Traditione ea dirigi ad solos Apostolos & ad eorum in Sacerdotio Successores, qui utramque speciem in Sacrificio adhibere debent & sumere.



SE-



* * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * *
* * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

# SECUNDA PARS DE MISSÆ SACRIFICIO.

## CAPUT PRIMUM.

### De Missæ notione.

Q. 1. *Unde Missæ nomen?*
R. A Verbo, *mitto*; sive quia Christus nobis est hostia missa à Deo, sive quia Celebrans preces per Angelum mittit ad Deum sicut astantes per Sacerdotem. Ita S. Thomas quæst. 83. art. 4. ad 9. sive quia, peracto sacrificio populus dimittitur per hæc verba, *Ite Missa est.*

Frustrà Novatores à nobis quærunt, in quo scripturæ loco nomen illud, *Missa*, reperiatur, cum nec ipsi nomen, *consubstantiale*, in scripturis reperiant, satisque sit rem nomine significatam haberi in scripturis.

Q. 2. *Quid significatur nomine Missæ?*
R. Oblatio Deo facta Corporis & Sanguinis Christi sub speciebus panis & vini.

Q. 3.

Q. 2. *In quo Scripturæ loco reperitur illa Missæ significatio?*

R. Reperitur Matth. 26. & Luc. 22. ubi Christus postquam benedixit panem, & gratias egit, sic alloquitur Apostolos, *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis datur* .... Non ait; *vobis datur*, sed, *pro vobis datur*, id est, Deo Patri offertur. Similiter & de Calice dixit, *hic est calix, novum Testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur*, vel *funditur*, ut in textu Græco, & apud Matthæum, *pro multis effundetur.* Pro vobis nunc funditur, pro multis vero in Cruce effundetur. Sic Apostolus 1. Cor. 10. citatos Textus intellexit *Calix benedictionis*, inquit, *cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est?* Ibi opponit Apostolus altare & sacrificium Christianorum, altari & sacrificio Gentilium, *quæ immolant gentes*, inquit, *Dæmoniis immolant & non Deo ...... non potestis mensæ Domini participes esse & mensæ dæmoniorum.* Mensa dæmoniorum hic est altare proprie dictum, sicut immolatio dæmoniis Sacrificium, Ergo & mensa Domini est verum altare, & calix in ea oblatus verum Sacrificium. Illud autem Sacrificium Christus Dominus in ultima cœna obtulit *pro ineffabili arcanoque Sacrificii modo præoccupat impetum violentum, ac se se oblationem & victimam offert pro nobis Sacerdos simul & Agnus Dei ..... cum Corpus suum ad comedendum, & sanguinem ad bibendum familiaribus præbuit*, inquit Sanct. Gregorius Nyssenus Orat. 1. de Resurrect. & S. Chrysostomus Hom. 24. in 1. ad Cor. pro brutorum cæde seipsum offerendum præcipit. Plura vide Tom. 5. cap. 4. de Sacrificio Missæ.

Confirmatur; Christus est Sacerdos in æter-

num ſecundum ordinem Melchiſedech : Ergo debuit offerre Sacrificium ritu Melchiſedech : Sacerdotium enim eſſentialiter ordinatur ad Sacrificium : *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in iis quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona & ſacrificia pro peccatis*, Hebr. 5. Atqui Sacrificium Melchiſedech eſt in pane & vino, Gen. 14. Ergo Chriſtus verum Sacrificium obtulit in pane & vino, *Rex Salem Sacerdos Dei altiſſimi*, inquit ſanctus Clemens Alexandrinus Auctor ſecundi ſeculi lib. 4. Strom. circa finem, *vinum & panem ſanctificatum dedit nutrimentum in typum Euchariſtiæ*.

Quid ſit Sacrificium proprie dictum, quomodo differat à Sacramento, & quatenus ejus definitio conveniat Euchariſtiæ, expoſuimus initio hujus Tractatus.

Q. 4. *Neceſſumne eſt ut in vera Religione exiſtat Sacrificium proprie dictum?*

R. Affirmative, efficaciterque probat ſanctus Thomas ſecunda ſecundæ quæſt. 85. art. 1. quia ratio naturalis dictat, ut homo exterius teſtetur ſuam ſubjectionem & reverentiam erga ſuum dominum; unde in omni Republica ſpecialis honos exterior ſupremo Principi ita determinatus eſt, ut nulli alteri abſque crimine læſæ Majeſtatis exhiberi poſſit. Ergo cum Religio ad hoc ſit inſtituta, ut cultus Deo debitus reddatur, neceſſe eſt ut in omni Religione reperiatur Sacrificium proprie dictum, utpote unicus exterioris latriæ cultus. *In qualibet ætate*, inquit Angelicus Doctor, *& apud quaslibet hominum nationes ſemper fuit aliqua Sacrificiorum oblatio.* Nec dubitat idem ſanctus Doctor quin Adamus in ſtatu innocentiæ, licet bre-

brevissimo, Sacrificium Deo obtulerit; atque exemplo præiverit filiis suis, de quibus S. Augustinus lib. 10. de Civit. cap. 4. sic scribit: *Quàm antiquus sit in sacrificando Dei cultus, duo illi fratres Cain & Abel satis indicant.* Et cap. 19. *sed nec ob aliud fallaces illi Spiritus* (Dæmones) *sibi hoc exigunt, nisi quia vero Deo deberi sciunt.* Porro Christus, qui non venit legem naturalem solvere, sed adimplere, à Religione, quam instituit præstantissimus, non expunxit quæ sunt juris naturalis, aut Sacrificium: Ergo Pseudoreformati, qui omne Sacrificium exterius rejiciunt, non solum contra fidem, sed etiam contra legem naturalem delinquunt.

Q. 5. *Quare Sacrificium proprie dictum soli Deo offerri potest?*

R. Quia per victimæ mactationem testamur Deum esse rerum omnium auctorem & Dominum, profitemurque nos totos divinæ ejus majestati devovere cum victima, cujus sanguinem in hujusce nostræ charitatis signum offerimus. Qui sanè honos creaturæ sine sacrilegio deferri non potest ex S. August. lib. 20. contra Faustum c. 21. *illo cultu, qui Græce latriæ dicitur, cum sit quædam proprie divinitati debita servitus, nec colimus, nec colendum docemus, nisi unum Deum. Cum autem ad hunc cultum pertineat oblatio Sacrificii . . . nulli tale aliquid offerimus, aut offerendum præcepimus, vel cuiquam Martyri, vel cuiquam sanctæ animæ, vel cuiquam sancto Angelo.*

Ergo sacrificum proprie dictum est in genere signi, sicut & Sacramentum, sed diverso modo, nam Sacramentum est signum, quo Deus significat se dare gratiam digne suscipientibus: Sacrificium vero est signum, quo testamur exterius nos totos Deos per charitatem devovere, *sacrificium,*

inquit S. Aug. l. 10. de Civ. cap. 5. *est visibile invisibilis sacrificii Sacramentum, id est, sacrum signum.* Quodnam vero sit illud invisibile Sacrificium exponit cap. 6. his verbis, *Anima ipsa, cum se refert ad Deum, ut igne amoris ejus accensa, formam concupiscentiæ sæcularis amittat, eique tanquam incommutabili formæ subdita reformetur, fit sacrificium.* Atque in hujusce rei testificationem Sacerdotes veteris testamenti imponebant manus super caput victimæ, & Sacerdotes novi Testamenti eas extendunt super oblatas ut significent se & adstantes spiritualiter immolare cum victima, quam exterius offerunt, *hic est Dei cultus, hæc vera Religio, hæc vera pietas, hæc tantum Deo debita servitus*, inquit Sanct. Augustinus cit. lib. 10. cap. 4.

Ergo sacrificium exterius sine interiori est signum falsum, significat enim quod non est; nempe cor contritum, humiliatum, Deo totaliter debitum, & ex amore serviens. Unde S. Augustinus cit. lib. 10. cap. 5. expendens illud Psalm. 50. *holocaustis non delectaberis, sacrificium Deo spiritus contribulatus*, sic scribit, *intueamur, quemadmodum ubi Deum dixit nolle sacrificium, ibi Deum ostendit velle sacrificium. Non vult ergo sacrificium trucidati pecoris, sed vult sacrificium contriti cordis.*

Q. 6. *Quotuplicis generis est sacrificium proprie dictum?*

R. Quadruplicis. Primum dicitur latreuticum seu holocaustum, in quo juxta ritum Aaronicum igne prorsus consumebatur victima ad recognoscendam infinitam Dei majestatem & absolutum ejus dominium in omnes creaturas, ita ut possit absque injuria, & auferre concessa, vitam & omne quod sumus, & negare expetita, quantumcum-

tumcumqne nobis neceſſaria. Secundum dicitur Euchariſticum, ſeu gratiarum actionis in grati animi teſtimonium erga bonitatem & miſericordiam Dei, qui nos immeritos ſuis cumulat beneficiis. Tertium eſt propitiatorium ad ſatisfaciendum ex ſincero pænitentiæ affectu divinæ juſtitiæ, & placandam ejus iram, quam provocarunt peccata noſtra. Quartum eſt impetratorium & pacificum pro novis beneficiis à Deo obtinendis.

Q. 7. *Quatuor illæ ſacrificii ſpecies exiſtuntne in Religione Chriſtiana?*

R. Exiſtunt eminentiori modo in Miſſa unico Chriſtianorum ſacrificio, quod offerunt ob quatuor illos recenſitos fines, eſt enim latreuticum ſeu Holocauſtum, & Euchariſticum, propitiatorium, & impetratorium. Quod ſit propitiatorium Concil. Trident. ſeſſ. 22. can. 3. definiit. Et S. Auguſtinus lib. 10. *de Civit.* cap. 20. docet quatuor recenſitas ſacrificii ſpecies in illo contineri. *Hujus ſacrificii*, inquit, *multiplicia variaque ſigna erant ſacrificia priſca Sanctorum, cum hoc unum per multa figuraretur tanquam verbis multis res una diceretur.* Et in Pſalm. 39. num. 12. *Cum datum eſt, quod promiſſum eſt, ablata ſunt verba promiſſiva, data ſunt completiva. . . Quid eſt quod datum eſt completivum? Corpus quod noſtis, quod non omnes noſtis*, ſcilicet propter Cathecumenos, quibus hoc myſterium celabatur.

Ex his diſcunt fideles, qua mente, & quo fine ad ſacrificium Miſſæ convenire debeant.

Dices: Chriſtus per ſacrificium Crucis omnia nobis meruit, *Una enim oblatione conſummavit in æternum ſanctificatos*, Heb. 10. Ergo non ſine injuria Paſſionis ejus aſſeritur Miſſæ ſacrificium.

Nego conseq. 1. Quia sacrificium Missæ ex dictis est idem cum sacrificio Crucis, differtque sola offerendi ratione. 2. Quia sacrificium Missæ nihil addit meritis passionis Christi; sed solum applicat quæ Christus pro nobis in Cruce meritus est. An non ipsimet adversarii credunt sine injuria Passionis, sibi applicari per Sacramenta Baptismi & Cœnæ merita Passionis Christi? 3. Quia Christus jussit ut Eucharistiam celebraremus in ejus commemorationem & gratiarum actionem. 4. Quia in Cruce caput sine membris, hoc est, Christus sine Ecclesia, quæ est corpus & plenitudo ejus, Ephes. 1. se solum obtulit; in societate vero Christianorum totus ipse, caput simul & corpus offertur conjunctim tum per ipsum Sacerdotum magnum, tum per Fdeles, qui tanquam ejus membra participes sunt regalis & spiritualis ejus Sacerdotii, 1. Petr. 2. ut sic holocaustum sit ex omni parte integrum, nihilque totalis victimæ remaneat, quod non igne ardentissimi amoris incendatur.

Hujusce admirabilis Mysterii Symbolum S. Cyprianus, Epist. 63. agnoscit in mixtione aquæ cum vino sacrificii; namque aqua ex Apoc. 17. populus est, & vinum Sanguinem Domini significat. Aqua sola est plebs sine Christo, neutra separatim debet esse materia sacrificii; sed mixtio utriusque fit universale Religionis Christianæ sacrificium Deo acceptissimum: *Sacerdos* (Christus) *est ipse offerens, ipse & oblatio*, inquit S. Aug. lib. 10. de Civit. cap. 20. *cujus rei Sacramentum quotidianum esse voluit Ecclesiæ sacrificium; cum ipsius corporis ipse sit caput, & ipsius capitis ipsa sit corpus, tam ipsa per ipsum, quam ipse per ipsam suetus offerri.*

Instas:

Inſtas : Per ſacramenta fructus Paſſionis Chriſti nobis ſufficienter applicantur : Ergo fruſtra ſacrificium.

Nego antec. tum quia Sacramenta aliis non proſunt, quam ſuſcipientibus : tum quia adultos non diſponunt, ſed ſupponunt diſpoſitos; alias non illos ſanctificant, ſed inquinant. At ſacrificium pro omnibus offertur, omnibus prodeſſe poteſt etiam infidelibus & peccatoribus obſtinatis, iiſque impetrat auxilia actualia, quibus per veram converſionem & pœnitentiam ad Sacramentum Baptiſmi vel Pœnitentiæ præparentur : *Hujus quippe oblatione placatus Dominus*, inquiunt Patres Trident. ſeſſ. 22. c. 2. *gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit.*

Q. 8. *In qua Miſſæ parte ſita eſt ſacrificii eſſentia?*

R. 1. Certum eſt non conſiſtere in oblatione panis & vini : tum quia ejuſmodi oblatio præparatoria eſt, ex humana inſtitutione ad invocandum Spiritum Sanctum : tum quia ex dictis una eſt hoſtia ſacrificii cruenti & incruenti : Atqui panis & vinum in cruce non ſunt oblata : Ergo.

R. 2. Communio Sacerdotis offerentis non eſt ſacrificii pars eſſentialis, ſed ſolùm integrans : tum quia de fide eſt Chriſtum in noviſſima cœna verum obtuliſſe ſacrificium : At non ita certum eſt ipſum Sacramentaliter communicaſſe, quamvis communis ſit Theologorum ſententia ipſum fuiſſe cibum & convivam : tum quia actio ſacrificativa eſt propria Sacerdotis : Atqui communio talis non eſt ; nam & Laici communicant, & Diaconi tanquam Miniſtri extraordinarii Euchariſtiam diſtribuunt : tum denique quia in ſacrificiis

 vete-

veterum participatio victimæ non constituebat sacrificium, sed illud perfectum supponebat, Communionem tamen Sacerdotis offerentis non solùm esse præcepti divini, sed etiam pertinere ad integritatem sacrificii suadet Ecclesiæ disciplina, juxta quam, si contingat celebrantem repentino morbo corripi ante sumptionem utriusque speciei, alius substituitur Sacerdos etiam non jejunus; si alter desit, qui utramque speciem sumat, ut perficiatur Sacramentum, inquit S. Thom. qu. 83. art. 3. ad sextum, cum ad ministrandum viaticum, quod est præcepti divini in periculo mortis, Ecclesia non permittat Sacerdotem non jejunum conficere. Hinc cap. *Comperimus*, de consecr. dist. 2. dicitur immane esse sacrilegium, si celebrans utramque non sumat speciem. Et cap. *Relatum*, habetur, *Quale erit sacrificium, cujus neque sacrificans particeps esse dignoscitur?*

Dixi, *Sacerdotis offerentis*; quamvis enim illud sit Ecclesiæ votum; ut fideles Missæ sacrificio astantes sacramentaliter communicent, ut colligitur ex Concil. Trident. sess. 22. cap. 6. cujus verba sunt ponderanda: *Optaret quidem sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes, non solum spirituali affectu, sed Sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicarent, quo ad eos sanctissimi hujus sacrificii fructus uberior proveniret*; can. 8. anathemate percussit Lutheranos debacchantes adversus Missas privatas: in quibus solus Sacerdos communicat, tanquam præcepto divino contrarias, ideoque abrogandas; ejusmodi enim divinum præceptum neque ex Scriptura, neque ex Traditione colligi potest: non ex Scriptura; verba enim ista, *Hoc facite in meam commemorationem*, diri-

diriguntur ad Apostolos & eorum in Sacerdotio successores, ut jam diximus. Neque etiam ex Traditione Ecclesiæ, cujus est Scripturam interpretari; imo ex ea contrarium evincitur; nam can. 9. Apostolorum excusantur Clerici, qui ex rationabili causa non communicant. Concilium Agathense anno 511. præcipit ut fideles adsint Missæ sacrificio singulis diebus Dominicis, communicent autem ter in anno, scilicet in Natali Domini, Paschate & Pentecoste. Denique semper licuit interesse pluribus sacris uno die, ut in Natali Domini, in quo Sacerdos ter celebrabat ex sancto Gregorio Hom. 8. in Evang. prohibitum vero fuit semper Laicis pluries uno die communicare. Ergo Ecclesia nunquam credidit astantes Missæ sacrificio teneri communicare ex præcepto divino. Sed cum illud sit convenientissimum, Pastores, ut sanctus Chrysostomus, gravissimis verbis fideles increpabant, atque etiamnum increpant, qui negligunt altaris fieri participes.

R. 3. Tota missæ Sacrificii essentia consistit in consecratione, tria enim, quæ ad veri sacrificii essentiam pertinent, scilicet Minister legitimus, oblatio rei sensibilis, & ejus immolatio in hac actione reperiuntur. Christus summus Sacerdos per Ministrum suum specialiter deputatum loquitur & consecrationem perficit, *Hoc est Corpus meum. Hic est Sanguis meus*, &c. Ista enim profert Sacerdos in persona Christi, non in sua; cum non suum, sed Christi Corpus & Sanguinem demonstret. Christus quoque est victima per species sensibiles, quæ hoc ipso offertur, quod in alteri ponitur. Denique Christus victima in hac actio-

actione Mystice immolatur: *Christus semel immolatus est in seipso*, inquit S. August. Epist. 23. *in Sacramento omni die populis immolatur*, quatenus vi verborum tanquam gladio spirituali Sanguis ejus à Corpore separatur ad recognoscendum supremum Dei dominium.

Nec dicas actu & de facto non separari; quod enim per concomitantiam, ut ajunt, corpus reperiatur sub vini speciebus, illud est per accidens actioni sacrificativæ; quæ per se est separativa, ut diximus.

Alii & quidem graves Theologi aliter explicant, nempe ad sacrificium commemorativum, inquiunt, non requiritur actualis immolatio; sed satis est, ut oblatio fiat victimæ jam immolatæ, ut patet ex ritu Aaronico, secundum quem summus Pontifex semel in anno sanguinem hirci, qui prius immolatus fuerat, in sacrificium offerebat absque nova immolatione, Lev. 16. Similiter Sacerdos, vel potius Christus per Sacerdotem in altari jugiter offert se in Cruce jam mactatum, ut fusius & dilucidius exposui Tom. V. *part.* 2. *cap.* 5

Dices: Actio productiva non est destructio: Atqui consecratio est actio sacramentaliter Christi productiva: Ergo non potest dici sacramentaliter seu mystice destructiva.

Distinguo majorem: Actio absolute & simpliciter productiva, Concedo: productiva mortuo quodam modo, quemadmodum producitur abortus, Nego majorem: Nam abortus simul producitur & destruitur. Porro Christus per consecrationem vi verborum sistitur in altari mortuo quodam modo.

Q. 9.

Q. 9. *Utriusque speciei consecratio pertinetne ad essentiam sacrificii?*

R. Non conveniunt Theologi, communior tamen est, & ut videtur longe verior sententia utriusque speciei consecrationem requiri ad veritatem sacrificii; quia sicut in Baptismo debet fieri expressa Trinitatis professio, sic in sacrificio Missæ requiritur clarissima Passionis repræsentatio, qualis non est, si repræsentetur solum Christi Corpus, quod revera existit sub specie panis priusquam consecretur Calix.

# CAPUT II.

## De efficacia Sacrificii Missæ.

Q. 1. *Sacrificium Missæ habetne vim producendi aliquem effectum ex se, & ex opere operato?*

R. Affirmative; quia illud dicitur opus operatum, quod non repetitur ex dispositionibus offerentis aut ministrantis: Atqui beneficia, quæ obtinentur per sacrificium Missæ, non repetuntur ex dispositionibus offerentis, nec eorum pro quibus offertur; cum offeratur pro infidelibus & peccatoribus à Sacerdote aliquando indignissimo: *Illa munda oblatio est*, inquit Concil. Trident. sess. 22. cap. 1. *quæ nulla indignitate aut malitia offerentium inquinari potest.* Et cap. 2. *Hujus oblatione placatus Dominus, gratiam & donum Pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit.*

Q. 2. *Quomodo sacrificium Missæ operatur?*

R. Non operatur per modum signi, quemadmodum Sacramenta novæ Legis, quæ per se efficiunt gratiam, quam significant; sacrificium quippe

pe exterius non est signum gratiæ, sed nostræ dependentiæ, reverentiæ & amoris erga Deum. Operatur itaque sacrificium Missæ per modum impetrationis; est enim excellentissima orationis species, quæ dirigitur ad Deum cum munerum oblatione.

Q. 3. *Missa estne valoris infiniti?*

R. Dissentiunt Tneologi, sed verior videtur sententia affirmans; quia sacrificium Missæ ex dictis idem est cum Crucis sacrificio: Ergo sicut sacrificium Crucis vim habet infinitam ad promerenda nobis divina beneficia; sic sacrificium Missæ ad ea nobis impetranda & applicanda; institutum enim est ad applicanda, quæ Christus per passionem suam nobis promeruit. Favet praxis universalis Ecclesiæ, secundum quam Sacerdos tenetur offerre sacrificium pro omnibus orthodoxis vivis & defunctis, etiamsi stipendium ab aliquo acceperit, ut pro eo specialiter offeratur. Fieret autem ei injuria, si sacrificium pro pluribus oblatum, minus ipsi prodesset. Ergo Ecclesia existimat valorem sacrificii non minui, dum in plures dividitur, ac proinde censet eum esse infinitum. Adde preces publicas, propter quas simul fundendas multi confluunt ad Ecclesiam Parochialem esse magis impetratorias pro singulis, quam si privatim funderentur: *Convenimus in Cœtum & Congregationem*, inquit Tertullianus, Apol. 39. *ut Deum, quasi manu facta; precationibus ambiamus orantes. Hæc vis Deo grata est.*

Ergo, inquies, Sacerdos uno sacrificio satisfaciet omnibus Missis, quas quotidie celebrare tenetur, frustraque plura offeruntur sacrificia pro uno & eodem beneficio obtinendo.

Nego

Nego consequentiam : Namque 1. Summi Pontifices prohibuere , ne plura stipendia pro uno sacrificio acciperentur : tum quia opposita sententia probabilitate non caret, tum quia minueretur cultus divinus : tum quia hæc sordida Sacerdotum avaritia in grave fidelium verteretur scandalum. Cum ergo Lex Ecclesiastica, aut usus communiter receptus fixerit, quam eleemosynam Sacerdos pro quolibet ministerio debeat accipere, peccat contra justitiam, & ad restitutionem tenetur, si plus accipiat, quam lege præfixum est , nisi ultro offeratur ab iis qui legem noverunt.

2. Argumentum petitum ex eo quod plura offerantur sacrificia pro uno & eodem beneficio obtinendo nimis probat ; inde enim concludere liceret Missæ sacrificium nullam habere efficaciam ex opere operato , cum aliquando repetatur ad unum & eundem effectum obtinendum ; quia hi, pro quibus offertur , obicem ponunt : *Dicendum,* inquit S. Thomas quæst. 79. art. 7. ad 2. *quod sicut Passio Christi prodest quidem omnibus, quantum ad sufficientiam; sed effectum non habet, nisi in illis, qui Passione Christi conjunguntur per fidem & charitatem; ita & hoc sacrificium quod est memoriale Passionis Dominicæ.* Idem repetit art. 5.

Q. 4. *Quinam sunt effectus sacrificii Missæ?*

R. 1. Est propitiatorium, valetque ad peccatorum veniam & satisfactionem. Propositio est de fide expresse definita à Concilio Tridentino sess. 22. can. 3. Namque Heb. 5. *Omnis Pontifex... pro hominibus constituitur..., ut offerat dona & sacrificia pro peccatis* : Atqui Christus est Pontifex secundum ordinem Melchisedech; Ergo sacrificium, quod

quod obtulit ritu Melchisedech, hoc est, in pane & vino, est in remissionem peccatorum : *In multis sacrificiis*, inquit S. Aug. qu. 57. in Levit. *quæ pro peccatis offerebantur, unum hoc nostrum sacrificium signatur, in quo fit vera remissio peccatorum.*

Dices : Si per sacrificium Missæ habeatur remissio peccatorum, frustranea Sacramenta Baptismi sunt & Pœnitentiæ.

Distinguo : si sacrificium Missæ peccata immediate remittat, C. si remote tantum, & mediantibus Sacramentis Baptismi & Pœnitentiæ. Nego, itaque valet sacrificium vel pro muliere prægnante, ut feliciter pariat & proles Baptismum consequatur, vel pro peccatore, ut Pœnitentia moveatur, & Sacramentum Pœnitentiæ rite dispositus suscipiat; sed peccatum sive originale, sive actuale per se immediate non remittit.

R. 2. Reatus pœnæ temporalis per sacrificium Missæ immediate solvitur saltem ex parte. Nam ex dicendis Missæ sacrificium offertur pro defunctis, in quibus sola pœna temporalis relaxanda est, ad quem effectum nihil conferunt, cum non sint in statu merendi.

R. 3. Prodest justis viris ad gratiæ sanctificantis augmentum, non quidem immediate, sicut Sacramenta; sed mediate, quatenus per illud impetrantur Gratiæ actuales, per quas justi eliciunt bona opera de condigno meritoria augmenti Gratiæ sanctificantis.

R. 4. Per sacrificium Missæ impetrantur bona temporalia, quæ ex Dei ordinatione conferunt ad salutem æternam, ut expresse definiit Concilium Tridentinum sess. 22. can. 3. *Si quis dixerit Missæ Sacrificium .... neque pro vivis & defunctis,* pro

*pro peccatis*, *pœnis*, *satisfactionibus* ET ALIIS NECESSITATIBUS *offerri debere*, *anathema sit.* Constat enim ex universali Ecclesiæ praxi sacrificium pro hujusmodi necessitatibus temporalibus semper fuisse oblatum. *Pro infirmis*, inquit S. Chrysostomus Hom. 71. in Joan. *& terræ & maris*, *& universi orbis fructibus sacrificamus.* Et S. Aug. lib. 22. de Civ. c. 8. refert Missæ sacrificio vexationem spirituum malignorum cessasse in quibusdam ædibus.

# CAPUT III.

## De iis pro quibus licet offerre Missæ Sacrificium.

Q. 1. *Pro quibusnam offerri potest Missæ Sacrificium?*

R. 1. De fide est posse offerri pro vivis & defunctis, ut patet ex supra laudato can. 3. sess. 22. Conc. Trident. Sed difficultas est, an pro omnibus vivis & defunctis possit offerri? Quare

R. 2. Pro omnibus viris justis & peccatoribus, nisi sint excommunicati, non tolerati, offerre licet, diverso tamen modo. *Sacrificamus pro salute Imperatoris*, inquit Tertullianus, lib. ad Scapulam, c. 2.

Dixi 1. *Nisi sint excommunicati non tolerati*: quia Ecclesia eos excludit à suis orationibus & suffragiis, prohibetque ne ad altare nominentur, cap. *A nobis*, de Sententia excommunic. Non tolerati autem dicuntur, qui per Sententiam Judicis nominatim ut tales fuerunt declarati. Possunt tamen Fideles, & ipse celebrans pro iisdem privatim orare.

Dixi 2. *Diverso tamen modo*; quia Ecclesia in ora-

orationibus publicis non solet nomine Infidelium, Hæreticorum & Schismaticorum appellare; sed pro eis orat indirecte, quatenus sacrificium offert pro dilatatione nominis Christiani, Hæresum extirpatione & Schismatum extinctione, quod fieri nequit sine conversione Infidelium, Hæreticorum & Schismaticorum.

R. 5. Sacrificium Missæ pie & laudabiliter offertur pro Fidelibus etiam Catechumenis, qui in Christo mortui sunt nondum plene purgati. Ita definiit Concilium Tridentinum tum cit. can. 3. sess. 22. tum sess. 25. in Decreto de Purgatorio, ubi declarat animas in Purgatorio detentas *Fidelium suffragiis, potissimum vero acceptabili Altaris Sacrificio juvari*, illudque habetur tum ex Scriptura, tum ex Traditione. 2. Machab. 12. *Fortissimus Judas .... duodecim millia drachmas argenti misit Jerosolymam offerri pro peccatis mortuorum sacrificium.* Quamvis autem liber ille non sit in Canone Judæorum, ejus tamen Scriptor apud eos auctoritatem habet gravissimi Historici, ex quo constat Judæos obtulisse Sacrificia pro Mortuis. Quin ex Sancto Hieronymi Prologo in libros Machab. *Licet non habeantur in Canone* (Judæorum,) *tamen ab Ecclesia inter divinorum voluminum annotantur historias*, & revera annotavit Concil. Trident. sess. 4. De peccato in Spiritum Sanctum, ait Christus Dominus Matth. 12. *non remittetur neque in hoc seculo, neque in futuro;* quod non veraciter diceretur secundum sanctum Augustinum lib. 21. de Civit. cap. 24. *Nisi essent quibus etsi non in isto, tamen remittetur in futuro.* Similia habent sanctus Gregorius lib. 4. Dial. cap. 39. & Sanct. Bernardus Serm. 66. in Cant.

Ex

Ex Traditione autem habemus ex sancto Augustino lib. de Hæresibus cap. 13. & ex S. Epiphanio lib. Anacephaleosis Aerium inter Hæreticos damnatum, quod negaret pro Mortuis offerendum Sacrificium; idque contra consuetudinem Universalis Ecclesiæ ab Apostolis derivatam, ut idem S. Augustinus testatur lib. de Cura pro Mortuis, & ante eum Tertullianus lib. de Corona militis, cap. 3. ubi sic habet, *Oblationes pro Defunctis annua die facimus.* Et S. Cyprianus Ep. 66. de quodam Victore, qui moriens ad tutelam Presbyterum nominarat: *Episcopi antecessores nostri*, inquit, *censuerunt quod si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo .... & ideo non est, quod pro dormitione ejus apud vos fiat oblatio.*

Dices Eccles. 11. legitur: *Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem ... ibi erit;* Ergo fictitius est tertius locus, quod Purgatorium dicitur, quasi in eo purgandæ animæ detineantur ad tempus.

Nego conseq. Sensus enim laudati textus est, quod in quo statu, sive justitiæ & gratiæ sanctificantis, sive peccati lethalis, moriatur homo, in eo manebit in æternum, alioquin Abraham, Isaac, Jacob, & cæteri SS. Patriarchæ & Prophetæ, qui ceciderant in Inferorum locum, qui Lymbus vocari solet, ibi manerent in æternum, nec Christus inde eos post Passionem suam eduxisset, quod Novatores asserere non auderent.

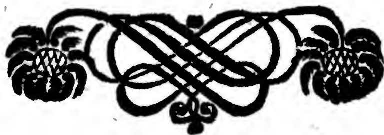
Instas: Atqui Ecclesia Romana non vult homines in morte esse de sua sorte securos; in Officio enim defunctorum precatur, ne absorbeat eos Tartarus, & ut eruantur de ore Leonis: Er-

go disciplina ejus manifeste adversatur Scripturæ textui mox laudato.

Nego subsumptum; ita enim precatur Ecclesia, quia fideles repræsentat tamquam animam exhalantes, & contra mortem conflictantes, non sine magno periculo suæ salutis, idque ad excitandam astantium commiserationem & devotionem. Sic in omnibus fere solemnitatibus, quæ præterita sunt, exhibet tamquam præsentia in Natalitiis Domini, v. gr. repræsentat Christum nascentem, & in Passionis ejus commemoratione ipsum quasi actu patientem, &c.

Q. 2. *Licetne offerre Sacrificium in honorem Sanctorum?*

R. Licet. Est de fide: *Si quis dixerit*, inquit Concilium Tridentinum sess. 22. can. 5. *imposturam esse Missas celebrare in honorem Sanctorum, & pro illorum intercessione apud Deum obtinenda sicut Ecclesia intendit, anathema sit;* omnes enim Liturgiæ Græcæ, & Latinæ, memoriam faciunt Sanctorum: *Non sic Martyres commemoramus*, inquit S. Augustinus Tract. 84. in Joan. *quemadmodum alios, qui in pace requiescunt, ut etiam pro iis oremus, sed magis ut ipsi orent pro nobis.*



Tra-



# Tractatus DE SACRAMENTO POENITENTIÆ.

## CAPUT PRIMUM.

### De ejus notione & existentia.

Q. I. *Quotuplici modo accipitur Pœnitentia?*

R. Duplici. 1. Pro virtute Morali. 2. Pro Sacramento novæ Legis; sicut enim Christus civilem Matrimonii contractum evexit ad dignitatem Sacramenti, ita & virtutem Pœnitentiæ supernaturaliter infusam: Ergo sicut Sacramentum Matrimonii est prorsus irritum, si contractus per legem fit invalidus; ita Sacramentum Pœnitentiæ est nullum: si desit vera Pœnitentia supernaturalis. Dico, *supernaturalis*; quia Pœnitentia, seu attritio naturalis non potest esse materia hujus Sacramenti; Innocentius quippe XI. damnavit hanc quorundam Modernorum propositionem: *Probabile est sufficere attritionem naturalem modo honestam.* Quam propositionem Clerus Gallicanus postmodum, hoc est, anno 1700. declaravit hæreti-

reticam. Quare operæ pretium eſt ſtatuere quid ſit ſupernaturalis virtus Pœnitentæ. Igitur

Q. 2. *Quid eſt virtus ſupernaturalis Pœnitentiæ?*

R. Eſt virtus moralis infuſa inclinans peccatorem ad deteſtationem & dolorem proprii peccati, quatenus eſt offenſa Dei, cum efficaci emendationis, ac ſatisfactionis propoſito.

Dicitur 1. *Infuſa;* juxta illud Act. 11. v. 18. *Gentibus Pœnitentiam dedit Deus ad vitam.* Et ratio eſt, quia vera Pœnitentia eſt diſpoſitio ad juſtificationem: Atqui de fide eſt virtutem naturalem non poſſe diſponere ad juſtificationem; id enim definiit Concil. Trident. ſeſſ. 6. can. 3. Et Clerus Gallicanus an. 1700. hæreticam declaravit hancce propoſitionem: *Probabile eſt ſufficere* (in Sacramento) *attritionem naturalem, modo honeſtam.*

Dicitur 2. *Inclinans peccatorem ad deteſtationem & dolorem proprii peccati;* quia licet ex charitate doleamus ob peccatum alterius, de eo tamen non poſſumus pœnitere; pœnitere quippe eſt reſipiſcere, conſilium mutare, ad ſanam mentem redire, quæ profecto dici nequeunt de peccato alterius, ſed de proprio.

Dicitur 3. *Quatenus eſt offenſa Dei;* quia Pœnitentia, utpote quædam ſpecies juſtitiæ, eſt ad alterum, tenditque ad abolendam offenſam illi illatam.

Ergo dolere præciſe vel quia turpe eſt nos peccaſſe, & inde confundimur; vel quia animadverſione ſumus digni, nulla ratione habita offenſæ Dei, non eſt actus virtutis Pœnitentiæ, ſed amoris privati, quod operæ pretium eſt advertere.

Dicitur 4. *Cum emendationis propoſito;* de Pœniten-

nitente enim ſecundum Deum ait Apoſtolus 2. Cor. 7. *Ecce hoc ipſum ſecundum Deum contriſtari vos, quantam in vobis operatur ſolicitudinem . . . ſed deſiderium, ſed æmulationem, ſed vindictam?* Quibus verbis carpitur falſa eorum pœnitentia, qui ubi ſe lapſos advertunt, animo franguntur, gemunt [illegible] que ulla exurgendi ſolicitudine; par[illegible], qui cum ceciderint, jacentes indulgent lacrymis, donec quis eos erigat.

Dicitur 5. *efficaci*, juxta illud Pſalmi 37. *Cogitabo pro peccato meo*, ſive ut legit ſanctus Auguſtinus, *Curam geram pro peccato meo*, quod expendens ſanctus Doctor ſic ſcribit: *Quid eſt curam gerere pro peccato tuo; ſi diceres curam geram pro vulnere meo, quid intelligeretur, niſi dabo operam ut ſanetur? Hoc eſt enim curam agere pro delicto, ſemper intendere, ſemper ſtudioſe & ſedulo agere ut ſanes peccatum.*

Dicitur 6. *Et ſatisfactionis propoſito*; juſtitia enim, quam Pœnitentia imitatur, in eo conſiſtit, ut perſonæ læſæ ſatisfiat. *Impunitum non poteſt eſſe peccatum, impunitum eſſe non decet, non oportet, non eſt juſtum. Ergo quia impunitum non debet eſſe peccatum, puniatur à te, non puniaris pro illo.* Ita S. Auguſtinus Serm. 20. alias 3. ex editis à Sirmundo.

Q. 3. *Virtus Pœnitentiæ fuitne quovis tempore neceſſaria homini lapſo?*

R. Affirmant Patres Tridentini ſeſſ. 14. cap. 4. imo ipſemet Chriſtus Dominus Luc. 13. v. 3. *Niſi Pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis.* Quo autem tempore & quoties præceptum illud obliget, certo definiri non poteſt. Sed ſicut ſæpiſſime eliciendus eſt actus amoris Dei ſuper omnia, ita & Pœnitentiæ, cum conſcius peccati

 mor-

mortalis unum ſine altero elicere nequeat. Et certe videretur peccato addere Dei contemptum, ſi averſus à Deo negligeret redire in ejus gratiam.

Q. 4. *Quomodo differt virtus Pœnitentiæ à Sacramento Pœnitentiæ?*

R. Differt ſicut pars à toto, v. gr. brachium à corpore, Sacramentum enim Pœnitentiæ eſt totum; virtus vero Pœnitentiæ, quam vulgo contritionem vocamus, eſt pars materialis Sacramenti.

Ergo ſicut Baptiſmus non poteſt conſiſtere ſine aqua; & Sacramentum Matrimonii ſine vero contractu conjugali; ita nec Sacramentum Pœnitentiæ ſine vera Pœnitentia.

Q. 5. *Quid Sacramentum Pœnitentiæ complectitur præter virtutem Pœnitentiæ?*

R. Ritum exteriorem, ac imprimis ſententiam Sacerdotis, qui in hoc Sacramento officium judicis exercet, quemadmodum docet Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 2. ubi de lapſis poſt Baptiſmum ſic habet, *Ante hoc Tribunal tamquam reos ſiſti voluit, ut per Sacerdotum ſententiam ..... poſſent liberari.* Et cap. 6. de abſol. *Non eſt nudum Miniſterium ... ſed ad inſtar actus judicialis, quo ab ipſo* (Sacerdote) *velut à judice Sententia pronuntiatur.*

Ergo conſtat apud Catholicos Sacramentum Pœnitentiæ à Chriſto Domino fuiſſe inſtitutum in forma judicii reconciliativi, ex quo facile intelligi poteſt, quæ debeant eſſe hujus Sacramenti partes, quæve requirantur, ut rite peragatur.

Enimvero omne judicium reconciliativum qua-

quatuor partibus conſtat, & duo neceſſario ſupponit.

Præſupponit 1. Offenſam; ſicut enim reſtitutio neceſſario ſupponit debitum, ita reconciliatio offenſam. 2. Præſupponit judicem, qui habeat poteſtatem judicii exercendi & ſententiæ ferendæ.

Ergo materia remota, non conſecranda, ſed abolenda Sacramenti Pœnitentiæ, ſunt peccata poſt Baptiſmum commiſſa, circa quæ verſatur Sacramentum, quemadmodum morbi expellendi ſunt materia circa quam occupatur Medicina. Peccata autem lethalia ſunt materia neceſſaria, quia ſine Sacramento ſaltem in voto remitti nequeunt: venialia vero ſunt materia ſufficiens; cum per Sacramentum deleri poſſint. Ergo duplex eſt materia remota, nempe neceſſaria & ſufficiens.

Partes vero ex quibus conſtat judicium reconciliativum, ſeu Sacramentum Pœnitentiæ ſunt 1. Accuſatio, qua reus culpan ſuam agnoſcit, eamque confitetur. 2. Dolor & deteſtatio, quod in ejuſmodi culpam lapſus fuerit, cum propoſito non peccandi de cætero. 3. Satisfactio pro irrogata offenſa. 4. Sententia qua judex ex poteſtate ſibi conceſſa, reum ſic pœnitentem & ſic affectum abſolvit, reconciliatque cum perſona læſa.

In eo itaque differt judicium reconciliativum à judicio vindicativo, quod in judicio vindicativo non requiratur, ut reus crimen confiteatur, illud cum dolore deteſtetur, & pro eo ſatisfactionem offerat; ſed ſatis eſt ſi ab alio accuſetur; & idoneis teſtibus reus convincatur; ju-

Rr 4 dex-

dexque ſententia ſua pœnam in illum etiam renitentem decernat.

Contra vero reconciliatio, nec eſſe nec intelligi poteſt, niſi reus ſe inique egiſſe fateatur, inde dolere ſe teſtetur, paratuſque ſit ad eam ſatisfactionem adhibendam, quam exegerit perſona læſa.

Ergo materia proxima Sacramenti Pœnitentiæ ſunt Contritio, Confeſſio, & Satisfactio. Ita Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 3.

Q. 6. *Tres illæ partes ſuntne eſſentiales Sacramento?*

R. Contritio, in qua continetur propoſitum ſatisfaciendi, & Confeſſio ſunt partes eſſentiales; quia ex mox dictis ſine iis non poteſt eſſe nec concipi reconciliatio; actualis vero ſatisfactio eſt pars integralis & minime eſſentialis; quia perſona læſa in gratiam ſuam ita recipere poteſt pœnitentem, ut nullam ſatisfactionem exigat. Hinc pœnitentibus moribundis, & uſu rationis deſtitutis abſolutio impertitur nulla impoſita ſatisfactione.

Dices 1. Ejuſmodi moribundi abſolvuntur etiam ſine confeſſione: Ergo confeſſio non eſt Sacramento eſſentialis.

Diſtinguo antec. Sine confeſſione explicita, Conc. ſine Confeſſione implicita. Nego antec. Eo enim ipſo quo quis Confeſſarium petit, confitetur ſe peccaſſe. Porro in caſu neceſſitatis Confeſſio implicita ſufficit ad Sacramentum.

Dices 2. Diſpoſitio ad Sacramentum non eſt pars Sacramenti: Atqui actus pœnitentis ſunt diſpoſitiones ad Sacramentum pœnitentiæ: Ergo non ſunt ejus partes.

Nego

Nego min. Sunt quidem diſpoſitiones ad effectum Sacramenti, non vero ad Sacramentum, ſed illud componunt.

Q. 7. *Quomodo definitur Sacramentum Pœnitentiæ?*

R. Ex dictis recte deſcribitur, Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum, quo per juridicam Sacerdotis abſolutionem homini contrito & confeſſo remittuntur peccata poſt Baptiſmum commiſſa, competenti ſatisfactione injuncta.

Dixi; *Peccata poſt Baptiſmum commiſſa*, quæ enim præceſſerunt, huic judicio ſubjici nequeunt, cum Eccleſia ex Patribus Tridentinis ſeſſ. 14. cap. 2. in neminem judicium exerceat, qui non prius in ipſam per Baptiſmi januam fuerit ingreſſus; *quid enim mihi*, inquit Apoſtolus 1. Cor. 5. *de iis qui foris ſunt, judicare?*

Q. 9. *Unde habemus Pœnitentiam à Chriſto Domino fuiſſe evectam ad dignitatem Sacramenti, & quidem à Baptiſmo diſtincti?*

R. Habemus 1. ex Scriptura Matth. 16. Chriſtus promittit Petro ſe illi daturum claves regni Cœlorum, ut quodcumque ligaverit, aut ſolverit ſuper terram, maneat in Cœlis ligatum aut ſolutum. Idem promiſſum ad alios Apoſtolos extendit Matth. 18. ac tandem illud actu & de facto confert poſt reſurrectionem Joan. 20. his verbis, *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.*

2. Idem habemus ex conſtanti Eccleſiæ traditione. S. Hilarius in cap. 16. Matth. ſic exclamat, *O beatus cœli janitor . . . cujus terreſtre judicium præjudicata auctoritas ſit in cœlo.* Et S. Hieronymus Epiſt. ad Heliodorum, *Non ſolum Sacerdotes*, inquit, *cum regenerant, ſed etiam poſtea condonandorum*

*peccatorum obtinent poteſtatem.* Similia habent S. Chryſoſtomus lib. 3. de Sacerdotio, & S. Ambroſius lib. 10 de Pœnitentia cap. 2. Unde merito Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. can. 2. dicit anathema aſſerentibus pœnitentiam non eſſe Sacramentum à Baptiſmo diſtinctum.

Q. 9. *Quænam peccata per Sacramentum Pœnitentiæ remitti poſſunt?*

R. Omnia ſive lethalia, ſive venialia poſt Baptiſmum commiſſa; quia Chriſtus nullum excipit, *Quæcumque ſolveritis ſuper terram,* inquit Matth. 18. *erunt ſoluta & in cœlo.* Joan. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Ergo quidquid habet rationem veri peccati, per Sacramentum remitti poſtet: Atqui peccata non ſolum tethalia, ſed etiam venialia habent rationem veri peccati: Ergo per Sacramentum remitti poſſunt. Cum autem addit, *& quorum retinueritis, retenta ſunt,* ſignificat peccata lethalia eſſe neceſſariam Sacramenti materiam, venialia vero ſolum ſufficientem, quia ſola peccata lethalia ſimpliciter & abſolute retineri poſſunt, cum venialia multis modis deleri poſſint ſine Sacramento. Unde quando Confeſſarius abſolutionem denegat confitenti venialia abſque ullo ſigno doloris, & emendationis propoſito, illa ſimpliciter & abſolute non retinet, ſed ſecundum quid; fictus enim hujuſmodi pœnitens non tenetur illa poſtmodum clavibus ſubjicere, cum aliis modis elui poſſint. Imo, quamvis in terra non fuerint dimiſſa, nihilominus non retinebuntur in cœlo, ſi eorum conſcius moriatur immunis à peccato lethali.

Dices Matth. 12. habetur de peccato in Spiritum

tum S. *non remittetur neque in hoc ſeculo, neque in futuro.* Ergo ſunt quædam peccata; quæ per Sacramentum Pœnitentiæ remitti non poſſunt.

R. 1. Argumentum illud æque militat adverſus Sacramentum Baptiſmi, ac Pœnitentiæ; verba quippe Chriſti diriguntur ad Phariſæos nondum baptizatos, qui per inſignem blaſphemiam in Spiritum Sanctum dicebant Chriſtum ejicere dæmonia in nomine Beelzebub.

R. 2. Diſtinguendo conſequens cum S. Thoma; non remittentur impœnitentibus & male diſpoſitis, Concedo: non remittentur vere pœnitentibus, Nego conſeq. Itaque qui peccant in Spiritum Sanctum, cum ex malitia directe impugnent ejus gratiam, ſine qua peccata remitti nequeunt, difficile moventur ad pœnitentiam: *illius peccati tanta labes eſt*, inquit S. Auguſt. lib. 2. de Serm. Domini in monte, c. 22. *ut deprecandi humilitatem ſubire non poſſit.* Unde peccatum illud non eſt irremiſſibile defectu poteſtatis in Eccleſia, ſed defectu peccatoris non pœnitentis.

Inſtas. Sunt quædam peccata ex natura ſua irremiſſibilia, ait enim S. Joannes Ep. 1. cap. 5. *Eſt peccatum ad mortem, non pro illo dico, ut roget quis.* Ergo.

Nego antec. Apoſtolus enim abſolute non prohibet quo minus fideles orent pro eo, qui peccat peccato ad mortem, ſed innuit dumtaxat non ita eſſe certum orationis effectum, ac ſi oratio funderetur pro alio peccatore.

Inſtas iterum: Hebr. 6. dicitur: *Impoſſibile eſt enim eos, qui ſemel ſunt illuminati . . . . . & prolapſi ſunt, rurſus renovari ad pœnitentiam.* Ergo.

Distinguo ant. Impossibile est renovari per Baptismum, Concedo: Per Sacramentum Pœnitentiæ, subdistinguo: impossibile est renovari ea facilitate, perfectione & plenitudine quæ confertur in Baptismo, Concedo: impossibile est absolute, & quocumque modo renovari, Nego ant. Nam ipse Apostolus 2. Cor. cap. 2. incestum absolvit.

# CAPUT II.

## De Contritione.

Q. 1. *Quid est Contritio?*

R. Est ipsamet virtus Pœnitentiæ, quam descripsimus c. præcedenti. Brevius definitur à Concilio Tridentino sess. 14. c. 4. *Animi dolor & detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero.*

Q. 2. *Quot sunt in ista definitione observanda?*

R. Tria. Primum est detestatio, seu odium peccati. Secundum est dolor, seu animi tristitia de peccato. Unde Beati licet detestentur peccata, actum tamen Contritionis non eliciunt; quia summum gaudium, quo perfruuntur, excludit omnem sensum doloris; sine quo vera non existit Contritio. Tertium est propositum non peccandi, quod ex Concilii Tridentini cit. cap. est novæ vitæ propositum & inchoatio.

Q. 3. *Qualis debet esse ejusmodi dolor, sive detestatio?*

R. Debet esse 1. Interior. 2. Supernaturalis. 3. Universalis. 4. Super omnia. 5. Ex natura sua, &, ut ajunt, in actu primo efficax.

Ac

Ac primo quidem debet esse interior, vocatur enim à Patribus Tridentinis dolor animi, non vero dolor sensus, utpote qui nec sit necessarius, nec sufficiens, nec semper à voluntate pendeat, cum sensus plerumque spiritui reluctentur, & in gaudium propendeant, cum voluntas luctum imperat.

2. Debet esse supernaturalis & à Spiritu Sancto, ut supra observavimus cap. 1. quæst. 2. hic consulenda. Errant ergo qui cum à Deo ad Pœnitentiam vocantur, eam differunt, quasi vel omnino positum sit in libero eorum arbitrio pœnitere ad salutem, vel Deus necesse habeat gratiam præstare indignis, & ejus liberalitatem faciant servitutem, ut loquitur Tertullianus lib. de Pœnit. cap. 8.

3. Debet esse universalis, hoc est extendi ad omnia peccata saltem mortalia; quia quodlibet peccatum mortale est mors animæ, quatenus eam separat à Deo, qui est vita ipsius.

Ergo Pœnitens, qui de omnibus peccatis mortalibus doleret, uno dumtaxat excepto, nihilominus maneret in morte, utpote separatus à Deo per illud unicum peccatum lethale; ac proinde unum peccatum lethale non potest remitti sine alio, necessumque est ut dolor seu detestatio se extendat ad omnia & singula peccata lethalia.

Aliter sentiendum est de peccatis venialibus, quæ cum non separent à Deo, sed solum animam inordinate convertant ad creaturam, ut supra diximus, unum remitti potest sine alio; quia non repugnat voluntatem manere conversam ad

ad unum objectum creatum, & simul ab alio esse aversam.

4. Dolor seu detestatio debet esse supra omnia hoc est, vere contritus plus debet detestari peccata sua, quam malum aliud quodlibet quamtumcumque grave, ac horrendum, & de iis magis dolere, saltem appretiative, quam de quocumque alio malo, in quod incurreret.

5. Dolor seu detestatio debet esse ex natura sua & in actu primo efficax; non enim sufficit ad veram contritionem velleitas, seu desiderium inefficax melioris vitæ; sed ea requiritur intentio, quæ voluntatem determinet ad removenda impedimenta, v. g. occasiones proximas, vitiosos habitus eradicandos, & ad conquirenda & eligenda media, sine quibus nova vita, quam sibi proponit contritus, conservari nequit. Consule quæ dicta sunt de intentione finis, Tract. *de Actibus humanis*.

Q. 4. *Quotuplex est Contritio?*

R. Duplex, perfecta quæ charitate perficitur, id est, ex perfectæ charitatis motivo concipitur; & imperfecta, quæ vulgo Attritio dicitur. *Quoniam*, inquiunt Patres Tridentini cit. capit. 4. *vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur.*

Q. 5. *In quo conveniunt & differunt Contritio perperfecta & imperfecta?*

R. 1. Conveniunt in iis omnibus, quæ mox diximus de Contritione generatim spectata; effatum quippe est Philosophorum, ea quæ differunt specie, conveniunt necessario in genere: Ho-

Homo v. g. & brutum neceſſario convenire debent in genere animalis, adeo ut qui non habet quæ ſunt de eſſentia animalis, is non ſit verus homo. Ergo attritio ſicut & perfecta Contritio debet eſſe interior, ſupernaturalis, univerſalis, ſuper omnia, & in actu primo efficax, alioquin non eſſet vera attritio.

R. 2. Contritio perfecta & imperfecta differunt, 1. in effectu; Contritio enim perfecta cum ſolo voto Sacramenti poſtmodum recipiendi juſtificat, attritio vero minime, ut docet Concilium Tridentinum cit. cap. 4. Differunt. 2. in motivo; namque contritio perfecta concipitur ex perfecto Dei amore, attritio vero vel ex turpitudinis peccati conſideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu, vel ex initiali & inchoato charitatis affectu.

Q. 6. *Attritio, quæ concipitur ex gehennæ metu abſque initiali ſeu inchoato charitatis affectu, ſufficitne cum Sacramento ad juſtificationem?*

R. 1. Nonnulli Theologi fidenter aſſeruerunt contra fidem Hiſtoriæ Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 4. definiiſſe ejuſmodi Contritionem ſufficere cum Sacramento; namque Cardinalis Palavicinus lib. 12. cap. 10. Hiſtoriæ ejuſdem Concilii refert Patribus exhibitum fuiſſe delineatum decretum, in quo inſertum erat ſufficere ejuſmodi Attritionem ad Sacramenti conſtitutionem, quam propoſitionem iidem Patres delendam cenſuerunt; *Quamobrem* (pergit Hiſtoricus) *decretum, ſicut nunc extat, reformatum eſt.*

Ergo certo certius eſt Concilium noluiſſe definire ejuſmodi attritionem cum Sacramento ſufficere:

Cum

Cum autem hac de re nihilominus ferveret controversia, fidelesque perturbaret, Alexander VII. die quinta Maji anno 1667. prohibuit sub pœna excommunicationis latæ sententiæ sibi & successoribus reservatæ, ne quis sententiam asserentem aut negantem notaret aliqua Censura. *Donec*, inquit, *ab hac sancta Sede fuerit aliquid hac in re definitum*, quod hactenus non præstitit. Unde

R. 2. Sententia asserens attritionem non sufficere cum Sacramento, nisi includat saltem initialem charitatis affectum, sola secura est & in praxi sequenda. Ita Clerus Gallicanus anno 1700. sic enim habet ubi de dilectione Dei in Sacramento Pœnitentiæ requisita, *Ne quis putet in utroque Sacramento*, (Baptismi & Pœnitentiæ) *securum se esse, si præter fidei & spei actus non incipiat diligere Deum tanquam omnis justitiæ fontem.* Et nonnullis interjectis, sic pergunt Antistites, *placet etiam caveri à Sacramenti Pœnitentiæ ministris ne in hoc Pœnitentiæ Sacramento, aliisque Sacramentis conferendis sequantur opinionem probabilem, relicta tutiore, neve pœnitentes ipsorum fidei animam suam committentes admonere cessent, ut in pœnitendo incboatæ saltem dilectionis Dei ineant viam, quæ sola secura sit, graviter peccaturi in hoc salutis discrimine, vel eo solo, quod certis incerta præponant.* Quæro jam ab iis qui detorquent verba tam clara, contenduntque Gallicanos Antistites intelligendos esse de amore spei & concupiscentiæ beatitudinis, quæro, inquam, quæ ab ipsis statuatur sententia, quæ sola secura sit: An sententia asserens attritionem ex amore concupiscentiæ beatitudinis con-

conceptam cum Sacramento ſufficere? Negant ergo ſecuram eſſe ſententiam, quæ præter amorem concupiſcentiæ requirit inchoatum charitatis affectum; affirmantque graviter peccare in hoc ſalutis diſcrimine, qui poſteriorem hanc ſententiam priori præponit. Quod, quam abſurdum ſit, nemo eſt qui non videat.

# CAPUT III.

## De Confeſſione.

Q. 1. *Quid eſt Confeſſio?*

R. Eſt Accuſatio coram Sacerdote facta à Pœnitente peccatorum, quæ poſt Baptiſmum commiſit, ad illorum abſolutionem obtinendam.

Q. 2. *Confeſſio eſtne neceſſaria neceſſitate præcepti, non ſolum Eccleſiaſtici, ſed etiam Divini?*

R. De fide eſt eſſe neceſſariam neceſſitate præcepti divini iis qui poſt Baptiſmum prolapſi ſunt; ita enim definiit Concilium Tridentinum adverſus pſeudoreformatos ſeſſ. 14. can. 5. & 7. Probaturque ex ſcriptura Joan. 20. ubi Chriſtus Apoſtolis confert poteſtatem remittendi & retinendi peccata. *Quorum remiſeritis peccata*, inquit, *remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Quibus verbis univerſalis Eccleſia ſemper intellexit & obſervavit peccata in Tribunali Pœnitentiæ eſſe ſigillatim exponenda. *Conſtat enim*, inquiunt Patres Tridentini ſeſſ. 14. cap. 5. *Sacerdotes judicium incognita cauſa exercere non potuiſſe, neque æquitatem quidem illos in pœnis injungendis ſervare potuiſſe,*

*ſi in genere duntaxat & non potius in ſpecie ac ſigillatim ſua peccata* (Pœnitentes) *declaraſſent.*

Dices: ex Socrate lib. 5. cap. 19. & ex Sozomeno lib. 7. cap. 16. Nectarius Patriarcha Conſtantinopolitanus IV. ſeculo Confeſſionem abrogavit, & ejus exemplum ſecuti ſunt Epiſcopi fere omnes ac inprimis Sanct. Chryſoſtomus ejus ſucceſſor, Hinc Calvinus lib. 3. Inſtit. cap. 4. adverſus Theologos non confidenter modo, ſed etiam contumelioſe inſurgens ait, *Hic, hic aures aſini iſti arrigant:* Ergo Confeſſio eſt duntaxat diſciplinæ Eccleſiaſticæ: quæ enim ſunt juris divini, abrogari nequeunt.

Nego antec. Nectarius enim non abrogavit Confeſſionem ſecretam, ſed publicam dumtaxat, occaſione, quam referunt laudati Hiſtorici, nimirum mulier incaute confeſſa eſt publice non ſine magna aſtantium offenſione ſe ſtupratam à Diacono Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, unde permotus Nectarius, ne deinceps ſimile ſcandalum contingeret, conſilio Eudomenis Presbyteri ejuſdem Eccleſiæ exauthoravit Pœnitentiarum, qui Pœnitentiæ publicæ præerat, & Confeſſionem publicam ſuſtulit, permiſitque ut unuſquiſque ſicut prius pro arbitrio, & pro animi ſui conſcientia, ut loquitur Socrates, ad Sacramentorum communionem accederet, hoc eſt, ſeipſum probaret, & ſi conſcium ſe alicujus criminis agnoſceret, quem mallet, Sacerdotem adiret, quemadmodum primis ſeculis ante Novatiani ſchiſma factitatum fuerat, & nunc quoque obſervatur. Vide in Theologia noſtra dogmatica, hiſtoriam integram & reſponſiones ad objecta Novatorum.

In-

Inſtas : Sanct. Chryſoſt. Hom. 5. de incomprehenſibili Dei natura ait, *nam hominibus peccata tua confiteri cogo.* Et n. 9. de Pœnitentia. *Deo ſoli dic peccatum tuum, & dimittitur.* Ergo in mente Sanct. Doctoris Confeſſio ſecreta non eſt neceſſaria.

Nego conſeq. quia confeſſio ſecreta ſolet dici à Patribus fieri Deo, licèt coram Sacerdote ejus Miniſtro; hinc in quibuſdam libris Ritualibus præſcribitur hæc formula à Pœnitentibus dicenda priuſquam peccata ſua exponant Sacerdoti, *Confiteor tibi Pater, Domine cœli & terræ.* Quod autem hæc ſit mens S. Chryſoſtomi patet ex lib. 2. de Sacerdotio cap. 3. in quo ſic habet, *nihil eorum relinquendum eſt, quod probe non excutiat atque examinet Epiſcopus.*

Q. 3. *Quot ſunt conditiones Confeſſionis Sacramentalis?*

R. Quinque 1. Debet eſſe diligens, id eſt, poſt ſufficiens examen. 2. Fidelis & vera, ita ut pœnitens nec augeat, nec minuat, quantum fieri poteſt gravitatem aut numerum peccatorum. 3. Secreta; non enim ſine ſcandalo infirmorum peccata quædam in eorum notitiam venirent. 4. Obedire parata, ſcilicet monitis & præceptis Confeſſarii. 5. Integra.

Q. 4. *Quid requiritur ad integritatem Confeſſionis?*

R. Pœnitens tenetur explicare ſigillatim, 1. Species peccatorum. 2. Circumſtantias, quæ ſpeciem mutant, de quibus ſupra Tract. de Actibus Human. cap. 7. 3. Numerum peccatorum. Ita definiit Concil. Trident. adverſus Novatores ſeſſ. 1. 4. can. 7.

Dixi: *Circumſtantias, quæ ſpeciem mutant*: De aliis quippe quæ notabiliter augent peccati gravitatem intra eandem ſpeciem, ut major furti quantitas, ſacrilegium contra caſtitatem in ſubdiacono, aut presbytero, Concilium nihil ſtatuit; communis tamen eſt Theologorum ſententia ejuſmodi circumſtantias eſſe exponendas, idque præſcribunt nonnulli libri Rituales.

Q. 5. *Secretum Confeſſionis Sacramentalis ligatne ſtrictius Confeſſarios, quam ſecretum mere naturale?*

R. Affirmative; quia ex S. Thoma ſecunda ſecundæ qu. 70. art. 1. ſecundum ſecretum naturale non obligat in præjudicium boni communis: at ſecretum Confeſſionis nunquam violare licet, etiamſi ex ſilentio Confeſſarii gravia imminerent Reipublicæ incommoda, aut ipſe Confeſſarius mortem aliter declinare non poſſet.

Q. 6. *Quænam ſigilli ſecreto clauduntur?*

R. Ea omnia quæ per Confeſſionem Sacramentalem deteguntur, ſcilicet peccata ſive gravia, ſive levia, ſocii criminis, tentationes, ruſtici mores & alii defectus naturales, denique quidquid revelatum Pœnitenti moleſtiam faceret, & Confeſſionem redderet odioſam.

Q. 7. *Duo Sacerdotes, qui identidem excipiunt alicujus confeſſionem, poſſuntne conſilii captandi cauſa inter ſe colloqui de peccatis illius?*

Non poſſunt, abſque libero illius conſenſu.

Q. 8. *Licetne Sacerdoti ſermonem habere cum ipſomet pœnitente, de iis quæ in Confeſſione aperuit?*

R. Quamvis non violet ſecreti ſigillum, extra Confeſſionem tamen non licet, niſi prius ab ipſo

ipſo obtenta venia; quia hæc agendi ratio pœnitentibus moleſta eſt.

Dixi *Extra Confeſſionem;* quia in confeſſione Confeſſarius poteſt, quandoque etiam debet, objicere pœnitenti in eadem peccata lapſo, quod ſatis ſibi non caveat.

# CAPUT IV.

## De Satisfactione.

Q. 1. *Quid eſt Satisfactio?*

R. Eſt Pœnæ à Confeſſario injunctæ acceptatio & voluntaria perpeſſio ad compenſandam injuriam Deo illatam.

Q. 2. *Remanetne pœna luenda poſt dimiſſam culpam?*

R. Conſtat remanere tum ex lib. 2. Reg. cap. 12. ubi David perfecte contritus audivit à Propheta, *Dominus tranſtulit peccatum tuum, non morieris, veruntamen quoniam blaſphemare feciſti inimicos Domini propter verbum hoc, filius, qui natus eſt tibi, morte morietur:* tum ex doctrina de Purgatorio, quod eſt ad eluenda peccata jam dimiſſa quoad culpam.

Q. 3. *Sacerdotes acceperuntne à Chriſto poteſtatem imponendi in Tribunali Pœnitentiæ opera ſatisfactoria?*

R. Affirmative, à Chriſto enim habent poteſtatem ligandi & retinendi peccata: ligant autem & retinent, cum non abſolvunt Pœnitentes; niſi acceptent Pœnitentiam, quam ipſis imponunt: & ita univerſalis Eccleſia ſemper & ubique intellexit; & hactenus obſervavit Chriſti verba,

ba, *quæcunque ſolveritis, &c. quorum retinueritis peccata*, &c.

Ergo Confeſſarii tenentur ex præcepto divino injungere ſatisfactiones convenientes, utpote partes integrantes Sacramenti, alioquin Sacramentum mutilarent; ac conſequenter pœnitentes ex eodem præcepto debent acceptare & implere ejuſmodi ſatisfactiones.

Ergo audiendi non ſunt, qui ſatisfactionem peccatis ſuis debitam volunt remittere ad Purgatorium; cum enim Chriſtus inſtituerit ſatisfactionem ut partem Sacramenti, certo certius eſt Deum velle, ut in hac vita ſibi ſatisfiat.

Q. 4. *Satisfactio ab uno Confeſſario impoſita poteſtne mutari ab alio Sacerdote?*

R. Si ſit ſalutaris & conveniens, non poteſt; peccatque pœnitens, ſi nolit eam acceptare; quia præceptum eſt Divinum ut quæcunque Sacerdos præcipit, clave non errante, ea à Pœnitente obſerventur: *Quæcunque ligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in Cœlo.*

Sed ſi Pœnitentia non ſit conveniens ſive ab initio, ſive ex ſuperveniente circumſtantia, mutari poteſt ab alio Sacerdote in Sacramentali tantum Confeſſione, & quidem auditis peccatis, propter quæ fuit impoſita.

Q. 5. *Quotuplex eſt genus bonorum operum, quibus ſatisfit Deo?*

R. Triplex, nempe eleemoſyna, & jejunium, quo intelliguntur omnes carnis afflictationes. Ita Concil. Trident. ſeſſ. 14. can. 13.

Q. 6. *Quandonam Pœnitentia eſt imponenda & implenda?*

R. Eſt

R. Eſt imponenda ante abſolutionem, implenda vero juxta Eccleſiæ diſciplinam, & eo tempore, quo præcepit Confeſſarius. Prioribus ſeculis abſolutio impertiebatur poſt expletam Pœnitentiam: Sed cum nullum hac de re in Scriptura extet præceptum, nec ratio Sacramenti poſtulet, ut ſatisfactio ante abſolutionem impleatur, Sixtus IV. anno 1478. & Alexander VIII. anno 1690. merito proſcripſerunt doctrinam, qua nonnulli aſſerebant conſuetudinem, quæ à pluribus ſeculis obtinuit, ut conferatur abſolutio priuſquam impleta ſit pœnitentia, non eſſe legitimam, ſed merum abuſum.

Q. 7. *Quid attendere debet Confeſſarius ut convenientem pœnitentiam imponat?*

R. Duo attendat neceſſe eſt. Primum, ut illa ſit in novæ vitæ cuſtodiam & infirmitatis medicamentum. Secundum, ut ſit pœna & caſtigatio ob præterita delicta. Ita Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 8. his graviſſimis verbis, *Debent ergo Sacerdotes Domini, quantum Spiritus & prudentia ſuggeſſerit, pro qualitate criminum & pœnitentium facultate ſalutares & convenientes ſatisfactiones injungere, ne ſi forte peccatis conniveant & indulgentius cum pœnitentibus agant, leviſſima quædam opera pro graviſſimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem præ oculis, ut ſatisfactio, quam imponunt, non ſit tantum ad novæ vitæ cuſtodiam, & infirmitatis medicamentum; ſed etiam ad præteritorum criminum vindictam & caſtigationem; nam claves Sacerdotum non ad ſolvendum duntaxat, ſed & ad ligandum conceſſas etiam antiqui Patres credunt & docent; nec propterea exiſtimarunt Sacramentum Pœnitentiæ eſſe forum iræ & pœnarum.*

Ergo duplex diſtinguenda eſt pœnitentia, alia eſt pœnalis ad puniendum peccatorem : alia medicinalis ad adjuvandum & roborandum infirmum : ne rurſus prolabatur. Prior eſt præcepti dumtaxat, divini quidem : Poſterior eſt inſuper neceſſaria neceſſitate medii : illa tolli poteſt per indulgentias ; iſta minime. Unde Summi Pontifices in ſuis Bullis pro Jubilæis expreſſe monent Sacerdotes ut imponant ſalutares Pœnitentias, dum poteſtatem ipſis faciunt abſolvendi à pœnis injunctis.

Q. 8. *Quid obſervandum circa hanc Concilii Doctrinam?*

R. Quatuor.

Primum, juxta Concilii doctrinam conveniens & proportionata ſatisfactio eſt Juris Divini, adverſus quod nulla conſuetudo præſcribit.

Secundum, quantitas ſatisfactionis ita arbitrio Sacerdotis relinquitur, ut eam decernat, non pro libitu & ad nutum, ſed ſecundum prudentiæ regulas, *quantum Spiritus & prudentia ſuggeſſerit*, inquiunt Patres; & Sanct. Thomas in ſupplemento quæſt. art. 4. ad 1. *Dicendum*, inquit, *quod arbitrium illud debet eſſe divino inſtinctu regulatum.*

Tertium, Sacerdos non debet ſolummodo ſpectare peccatorum gravitatem & multitudinem, ſed etiam pœnitentium facultatem; *Pœnæ ſatisfactoriæ*, inquit S. Thomas cit. art. 4. *medicinæ ſunt. Sicut ergo Medicus aliquando prudenter non dat medicinam ita efficacem, quæ ad morbi curationem ſufficiat, ne propter debilitatem naturæ, majus periculum oriatur; ita Sacerdos divino inſtinctu motus non ſemper totam pœnam, quæ uni peccato debetur, injungit, ne infirmus aliquis ex magnitudine pœnæ deſperet, & à Pœnitentia totaliter recedat.*

*recedat.* Et ideo Sacerdos tanquam prudens Medicus, *negligit minus damnum, ut majus evitet*, verba ſunt ejuſdem Angelici Doctoris in quartum diſtinct. 20. qu. 1. art. 2.

Cum autem relapſus ſit maximum damnum, & præ cæteris timendum, inprimis curabit Confeſſarius, ut Pœnitentia ſit efficax ad vitæ novæ cuſtodiam, & infirmitatis medicamentum, veleatque ad eradicandos vitioſos habitus, cautiorem & vigilantiorem Pœnitentem efficiat, piiſque exercitationibus ſaltem facillimis, (ſi graviores non ferat Pœnitentis) infirmitas animum ejus intentum teneat virtutibus comparandis. Ita fere Concil. Trid. ſeſſ. 14. cap. 8.

Ergo pro infirmitate Pœnitentis, minuenda eſt peccati vindicta, ſed præſentiora adhibenda ſunt remedia, quod major eſt ejus infirmitas.

Quartum in laudato Concilii textu ponderanda ſunt illa verba, *Ne, ſi forte peccatis conniveant, & indulgentius cum Pœnitentibus agant ..... alienorum peccatorum participes efficiantur.* Quibus verbis ſignificatur Sacerdotem reum ſe gravis peccati conſtituere, ſi ab expoſitis per Concilium regulis, timore, favore, aut negligentia notabiliter recedat.

Dices; quæ ſunt juris divini, non poſſunt ſolvi ab Eccleſia: Atqui Eccleſia per Indulgentiarum conceſſionem abſolvit à ſatisfactionibus in Sacramento Pœnitentiæ impoſitis: Ergo ejuſmodi ſatisfactiones non ſunt juris divini, ſed diſciplinæ duntaxat Eccleſiaſticæ.

Diſtinguo majorem; non poſſunt ſolvi ab Eccleſia ſine cauſa, Concedo: cum cauſa, nego

go maj. Namque Ecclesia causis exigentibus, absolvit à vinculo voti & juramenti, quod tamen est juris divini. Quod autem non concedat Indulgentias sine causa, perspicuum fiet ex capite sequenti.

# CAPUT V.

## De Indulgentiis.

Q. 1. *Quid est Indulgentia?*

R. Est Remissio pœnæ temporalis, quæ post dimissam culpam luenda superest, extra Sacramentum, facta ab eo qui potestatem habet dispensandi spiritualem thesaurum Ecclesiæ.

Dicitur 1. *Remissio pœnæ*, non culpæ, *temporalis*, non æternæ, quæ remittitur cum culpa per Sacramentum.

Dicitur 2. *Extra Sacramentum*, ut distinguatur illa pœnæ remissio ab ea quæ fit virtute Sacramenti Pœnitentiæ, in quo pro majori vel minori Pœnitentium præparatione, plus vel minus minuitur reatus pœnæ temporalis.

Dicitur 3. *Ab eo qui habet potestatem dispensandi, &c.* quia bona Communitatis propria, & Reipublicæ thesaurus dispensari nequeunt, nisi ab eo, vel auctoritate illius, qui præest Communitati seu Reipublicæ.

Ergo soli Episcopi jure ordinario & divino sunt dispensatores Indulgentiarum, quia ad Apostolos solum & eorum successores dictum est, *Quæcunque solveritis super terram, erunt soluta & in cœlo:* Summus quidem Pontifex potest dispensare in tota Ecclesia; Episcopi vero in sua Diœcesi tan-

tantum. Concilium tamen Lateranense IV. Cap. *Cum ex eo* tit. de Pœnitent. & Remiss. detraxit de Episcoporum potestate, ex eo quod plures Episcopi abuterentur in detrimentum Ecclesiasticæ disciplinæ per indiscretas & superfluas indulgentias, permittitque solum; ut Indulgentias quadraginta dierum concedant, aut ad summum unius anni, cum dedicatur Basilica.

Q. 2. *Quis est ille thesaurus Ecclesiæ?*

R. Sunt bona spiritualia, quorum dispensatio credita est Ecclesiæ. Bona autem illa sunt merita tum Christi, qui ex Apostolo 2. Cor. 8. *propter vos egenus factus est, cum esset dives, ut illius inopia vos divites essetis*, tum omnium Sanctorum etiam in terris degentium, ut docet Clemens VI. in Extravag. *Unigenitus.* tit. de Pœnit. & remiss. anno 1350.

Q. 3. *Quare in hoc Thesauro reponuntur merita Sanctorum?*

R. Non reponuntur, ut aliquid addant meritis Christi, tum quia merita Christi sunt infinita: tum quia in Christo & per Christum vivimus, meremur & satisfacimus, inquit Concilium Tridentinum cit. sess. 14. cap. 8. Quemadmodum igitur in ordine naturali causæ secundæ cum omnipotentia Dei conjunctæ, non sunt quid intensive majus & efficacius, quàm ipsa omnipotentia solitarie spectata, cum ex ea omnem vim & actum recipiant, similiter omnia Sanctorum merita meritis Christi conjuncta non sunt quid majoris pretii & æstimationis, quam merita Christi ab iis separata; illa quippe sunt emanationes à Christo, quia tanquam caput fidelibus mem-

membris ſuis tribuit Spiritum, motum & meritum.

Reponuntur ergo, ut denotetur Communio Sanctorum in Eccleſia, quæ eſt corpus Chriſti, & & plenitudo ejus, ut loquitur Apoſtolus Eph. 1. v. 23. Cum autem membra pro ſe invicem ſint ſolicita, fideles mutuo juvant orationibus, bonis operibus, & ſatisfactionibus, ex quibus partim conflatur theſaurus Eccleſiæ.

Q. 4. *Extatne in Eccleſia poteſtas diſpenſandi illum theſaurum, & ex illo concedendi Indulgentias?*

R. De fide eſt extare. Sic enim definiit Concilium Conſtantienſe ſeſſ. 15. adverſus Wiclefum; & Concilium Tridentinum ſeſſ. 25. adverſus Pſeudoreformatos.

Probatur tum ex Scriptura, tum ex Traditione Matth. 18. *Quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo*, hac poteſtate uſus eſt Apoſtolus 2. Cor. 2. in gratiam Inceſti Pœnitentis, cui pœnam remiſit *in perſona*, id eſt, auctoritate Chriſti, *ne*, inquit, *abundantiori triſtitia abſorberetur*. Sanct. quoque Cyprianus cum Collegis ſuis in Concilio Africano colligit ex citato cap. 18. Matth. Apoſtolos & eorum ſucceſſores accepiſſe poteſtatem relaxandi ex legitima cauſa pœnas Pœnitentibus impoſitas aut imponendas, *cum permiſerit ipſe qui legem dedit*, inquit cap. 1. lib. 4. ad Sanct. Cornelium Summum Pontificem, *ut ligata in terris, etiam in cœlis ligata eſſent; ſolvi autem poſſent illic, quæ hic prius in Eccleſia ſolverentur, &c.* Et Ep. 13. ad eundem Sanct. Cornelium refert Indulgentias ſolere concedi precibus Martyrum ſeu Confeſſorum, qui in carceribus pro fide detinebantur,

tinebantur, libellosque supplices Episcopis offerebant pro Pœnitentibus.

Q. 5. *Remittunturne per Indulgentias pœnæ temporales justitiæ divinæ debitæ, & in futuro sæculo luendæ?*

R. Remittuntur. *Quæcunque solveritis super terram, erunt soluta & in Cœlo.* Matth. 18. Leo X. in sua Bulla contra articulos Lutheri, hunc inter cæteros perstrinxit, *Indulgentiæ his, qui eas veraciter consequuntur, non valent ad remissionem pœnæ pro peccatis actualibus debitæ apud divinam justitiam;* & hanc rationem affert Sanct. Thomas in Supplem. quæst. 25. art. 1. nimirum, *Ecclesia ejusmodi Indulgentias faciens magis damnificaret, quam adjuvaret, quia remitteret ad graviores pœnas, scilicet Purgatorii, absolvendo à Pœnitentiis injunctis* (quibus expungitur reatus pœnæ longe acerbioris in altera vita luendæ.) *Et ideo aliter dicendum quod valent, & quantum ad forum Ecclesiæ, & quantum ad judicium Dei ad remissionem pœnæ residuæ post Contritionem, Confessionem, & Absolutionem, sive sit injuncta, sive non,* hoc est, sive injungenda per Canones.

Q. 6. *Valentne Indulgentiæ sine causa legitima concessæ?*

R. Conveniunt omnes Theologi Indulgentias sine legitima causa concessas, non esse ratas coram Deo, nec expungere reatum pœnæ in Purgatorio luendœ; quia dispensatio sine causa, in iis quæ sunt juris divini, ut in votis, est prorsus irrita; Atqui pœna temporalis, quæ dimissa culpa superest, jure divino est expianda; Ergo.

Q. 7. *Quæ requiruntur dispositiones, ut quis Indulgentiæ fructum consequatur?*

R. Re-

R. Requiritur 1. immunitas ab omni peccata lethali, unde in Bullis pro Jubilæo, Indulgentiæ conceduntur *Contritis & Confessis.* Imo ut quis totum plenariæ Indulgentiæ fructum obtineat, necesse est ut purgatus sit ab omni culpa veniali; quia cuilibet peccato etiam levissimo debetur pœna, quæ remitti non potest, remanente culpa & affectu ad illam. 2. Requiritur observatio eorum omnium quæ præscribuntur in Bulla, seu in concessione Indulgentiæ: & quidem intra tempus præscriptum, v. g. intra unam hebdomadam, nisi Confessarius differendam censuerit absolutionem.

Q. 8. *Status gratiæ requiriturne tanquam conditio necessaria ad rite perficienda opera in Bullis injuncta?*

R. Sufficit ut impleantur animo vere pœnitenti & ab affectu peccati lethalis libero, dummodo ultimum opus sit ab homine contrito & confesso.

Q. 9. *Estne certum plenariam Indulgentiam eum fuisse consecutum, qui contritus & confessus accurate præstitit, quæ præscribuntur in Bulla?*

R. Minimè; graves enim Theologi, ut Sanctus Antoninus, Adrianus VI. & Cajetanus ante Concilium Tridentinum, Dominicus Soto & Joannes Hesselius, qui interfuerunt eidem Concilio, & post Concilium Navarrus, Estius, Sylvius, & alii recentiores non pauci, quin & plures Episcopi, ut Catalaunensis, Agennensis & Montis Pessulani in suis Catechismis de Indulgentiis docent Indulgentias esse supplementum infirmitatis humanæ; non fomentum inertiæ, nec prodesse nisi iis qui curant facere fructus dignos Pœni-

Pœnitentiæ, alioquin enervaretur Ecclesiastica disciplina, & Fideles procliviores ad peccandum redderentur, ut ait Sixtus IV. in Extrav. *Quemadmodum*, illudque illustrat Cajetanus exemplo accommodato in suo opere de Indulg. *In qualibet bene ordinata Republica*, inquit, *quantumcunque rationabilis adesset quandoque causa dispensandi communem thesaurum in cives gravatos ære alieno, negligentes tamen solvere, indigni censerentur adjutorio thesauri; ex eo enim quod possunt de suo solvere & non curant, indignos se reddunt tali sublevamine.* Sanctus Cyprianus Epist. 13. non vult ut Martyres pro hujusmodi dent libellos supplices, sed pro iis duntaxat, *quos nostis, quorum pœnitentiam satisfactioni proximam conspicitis.* Clemens VI. in citata Extravag. *Unigenitus* docet Indulgentias concedi, ut cunctorum Fidelium augeatur devotio, fides splendeat, spes vigeat, charitas vehementius incalescat. Et Joannes Hesselius 2. part. Catechismi, cap. 46. *Si plenariam*, inquit, *Indulgentiam acciperet omnis, qui utcunque contritus est & confessus, qui est in statu gratiæ, male diceret Bonifacius VIII. Extravag* Antiquorum, *quod unusquisque plus mereretur & efficacius consequeretur Indulgentias, qui Basilicas ipsas amplius & devotius frequentaret. Quare non est putandum, ut quidam docent, quod quicunque Indulgentiarum particeps fuerit, si statim moreretur, absque ulla pœna continuo ad cœli gaudia transiturus sit.* Nec propterea *aliquid adimitur efficaciæ Indulgentiarum*, inquit Cajetanus, *sicut nihil adimitur efficaciæ Sacramentorum, ex hoc quod oportet accedentes ad illa esse dispositos.*

Q. 10. *Quotuplicis generis sunt Indulgentiæ?*

R. Aliæ conceduntur pro vivis, aliæ pro defun-

functis: aliæ partiales ad relaxandam dumtaxat partem pœnæ debitæ: aliæ plenariæ pro tota pœna remittenda. Et hæ ſunt duplicis generis: aliæ vocantur ſimpliciter plenariæ; aliæ Jubilatus, vel ad Jubilæi inſtar, ut quæ conceduntur in Summi Pontificis inauguratione & magnis Eccleſiæ calamitatibus. Jubilæus autem ſecundum vim nominis Hebraici idem eſt ac remiſſio, ſive libertas.

Q. 11. *Differuntne Indulgentiæ pro mortuis conceſſæ, ab aliis Indulgentiis?*

R. Affirmative; Indulgentiæ enim pro vivis dantur per modum abſolutionis & ſolutionis; pro defunctis vero per modum ſuffragii, quia Eccleſia in eos Jurisdictionem non habet. Reſponſio illuſtratur exemplo Regis, qui ex ærario ſuo ſumit ad ſolvendos captivos, quorum alii in ejus carceribus detinentur, alii in carceribus alterius Principis. In priores Jurisdictionem exercet, eoſque ſolvit propria auctoritate: poſteriores vero ſuis ſolum ſuffragiis juvat apud Principem, ſi forte oblatam pro iis pecuniam velit accipere, ac liberos eos dimittere.

Q. 12. *In quo differunt Indulgentiæ ad inſtar Jubilæi conceſſæ, ab aliis Indulgentiis plenariis?*

R. Differunt ſolum in quibuſdam privilegiis; namque in præcipuo effectu, qui eſt integra pœnæ debitæ remiſſio prorſus conveniunt.

Q. 13. *Quænam ſunt illa privilegia?*

R. In Indulgentiis, quæ ſunt ad inſtar Jubilæi, 1. Liberum eſt cuique eligere quem maluerit ex approbatis ab Epiſcopo Confeſſarium. 2. Quivis Confeſſarius ab Epiſcopo approbatus poteſt

poteſt abſolvere ab omnibus peccatis, & Cenſuris etiam reſervatis ſive Epiſcopo, ſive Summo Pontifici: (Dico à *Cenſuris*, non vero ab irregularitatibus) & commutare vota, vel in iis diſpenſare (exceptis votis Religionis & caſtitatis perpetuæ) modo tamen ſit cauſa ſufficiens.

Dixi: *In Indulgentiis, quæ ſunt ad inſtar Jubilæi*; nam in Jubilæo Anni ſacri Sacerdotes non poſſunt abſolvere à caſibus Epiſcopo reſervatis, niſi ab ipſo facultatem acceperint, ſed tantum à reſervatis Summo Pontifici. Deinde ad effectum illius Jubilæi, non ſufficit generalis Epiſcopi approbatio; ſed requiritur ſpecialis deputatio.

# CAPUT VI.

## De forma Sacramenti Pœnitentiæ.

Q. 1. *Quænam eſt forma Sacramenti Pœnitentiæ?*

R. Sunt verba Sacerdotis: *Ego te abſolvo in nomine Patris, &c.*

Ergo nec ſcriptis dari poteſt abſolutio, quia ſcripta non ſunt proprie verba, nec abſenti, quia pronomen, *te*, ſupponit perſonam præſentem loquenti.

Q. 2. *Singula verba ſuntne de eſſentia Sacramenti?*

R. Iſthæc duo verba, *te abſolvo*, ſufficiunt; quia ſatis exprimunt effectum Sacramenti: reliqua tamen ex præcepto ſunt proferenda.

Dices: Forma Baptiſmi eſſet irrita & prorſus nulla, omiſſis his particulis, *in nomine Patris, &c.* Ergo & forma Sacramenti Pœnitentiæ.

Nego conſeq. & paritatem. Diſparitas eſt,

quod Chriſtus ipſe juſſerit baptizandum, *in nomine Patris, &c.* At neque ex Scriptura, neque ex Traditione Eccleſiæ habemus in forma abſolutionis neceſſario exprimendum eſſe Myſterium Trinitatis. Addi poteſt ratio convenientiæ, ut ajunt, nempe quod Baptiſmus non vero Pœnitentia, ſit ſolemnis profeſſio Religionis Chriſtianæ, cujus ſanctiſſima Trinitas eſt primarium Myſterium.

Q. 3. *Eſſetne valida forma enunciata modo deprecatorio?*

R. 1. Græci ea etiamnum utuntur, nec ea de re Latini unquam adverſus eos quæſtionem moverunt; quin Clemens VIII. anno 1595. Græcis Romæ degentibus permiſit uſum formæ deprecatoriæ.

R. 2. Apud Latinos à pluribus ſæculis non valet, ut Sanctus Thomas Opuſculo 22. multis probat, ac præſertim authoritate Theologorum Pariſienſium; qui ipſius ætate ita ſentiebant. Sed & Patres Tridentini ſeſſ. 14. cap. 3. diſſerte docent formam hujus Sacramenti poſitam eſſe in illis verbis, *Ego te abſolvo*, preceſque iis adjunctas nequaquam pertinere ad ejus eſſentiam. Et ratio eſt, quia ex dictis de Sacramentis in genere, Chriſtus non determinavit in ſpecie omnium Sacramentorum formas, ſicut materias.

Q. 4. *Quis eſt illorum verborum ſenſus?*

R. Tres ſunt ſententiæ.

Prima, eaque Hæretica in Concilio Tridentino damnata, ſeſſ. 14. can. 9. eſt Pſeudoreformatorum, qui poteſtatem abſolvendi à peccatis reponunt in nuda Evangelii prædicatione, quod credentibus promittit peccatorum remiſſionem.

Secun-

Secunda eſt Magiſtri Sententiarum lib. 4. diſtinct. 18. & aliorum veterum, qui, ut ſupponunt ad Sacramentum Pœnitentiæ perfectam contritionem prærequiri, ideoque peccata jam eſſe remiſſa priuſquam ſubjiciantur clavibus Eccleſiæ, concludunt eum eſſe ſenſum horum verborum, *Ego te abſolvo*, nempe, *Ego tanquam Judex à Chriſto conſtitutus, juridice declaro peccata tua eſſe remiſſa.* Verum, quamvis hæc ſententia non ſit damnata à Concilio Tridentino, quemadmodum aſſerunt Vega, Soto, Salmeron, qui Concilio interfuerunt, & Cardinalis Palavicinus in Hiſtoria ejuſdem Concilii, lib. 10. cap. 12. eſt nihilominus notata à Facultate Pariſienſi anno 1638. ut temeraria & erronea. Et merito quidem; namque ejuſmodi ſententia detorquet Chriſti verba: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, in ſenſum alienum, aliud quippe eſt remittere peccata, aliud declarare peccata eſſe remiſſa. Quare

Tertia ſententia, cui adhærendum eſt, aſſerit eum eſſe horum verborum ſenſum, *Ego Sacramentum abſolutionis tibi impendo*, ita ſanctus Thomas, vel *Ego do tibi, quantum in me eſt, gratiam reconciliativam, ſeu peccatorum remiſſivam*, ſicque vera eſt forma, etiam reſpectu illius, qui prius Deo reconciliatus, peccata clavibus ſubjicit, tum quia ille recipit gratiam peccati ex natura ſua remiſſivam; tum quia amplius cum Deo reconciliatur & creſcit in ejus amicitia; tum quia ipſi remittitur aliquid pœnæ temporalis.

Dices: Ex S. Auguſtino Serm. 67. alias 8. de verbis Domini; Sacerdotes non ſolvunt pœnitentem à peccatis, niſi prius vitam ſpiritalem à Chriſto exceperit, quemadmodum Apoſtoli non

ſolverunt Lazarum niſi jam ſuſcitatum & vivum: *Qui Confiteor*, inquit, *foras prodit. Foras prodire non poſſet, niſi viveret: vivere non poſſet, niſi reſuſcitatus eſſet.* Et Concio. 2. in Pſal. 101. *Merito per Eccleſiam peccatorum ſolutio dari poteſt: ſuſcitari autem ipſe mortuus, non niſi intus clamante Domino poteſt.* Similia habet Sanctus Gregorius, Homil. 26. in Evangelia. Et Sanctus Hieronymus in cap. 16. Matth. ſcribit Sacerdotes non purgare à peccatis, ſed purgatos pœnitentes pronuntiare, ſicut in veteri Lege leproſum non mundabat Sacerdos, ſed mundatum declarabat: Ergo.

Diſtinguo anteced. Niſi prius vitam ſpiritalem acceperit, vitam, inquam, inchoatam, ſeu vitales motus pœnitentiæ, Concedo: niſi acceperit vitam perfectam, quæ conſiſtit in gratia ſanctificante & charitate, per quam anima unitur Deo, qui eſt vita ipſius, Nego anteced. Itaque reſurrectio Lazari & reſurrectio Pœnitentis in altero conveniunt, & in altero diſcrepant. In eo ambæ conveniunt, quod nec Lazarus, nec Pœnitens ſuſcitari potuerint, niſi vivificam vocem Domini audiviſſent. Diſcrepant vero, quatenus Lazarus vocem Domini percipere non potuit, niſi poſtquam ejus anima iterum unita eſt corpori, à quo receſſerat; nam ante illam unionem, in qua eſſentialiter & indiviſibiliter conſiſtit vita corporalis, corpus eſt plane mortuum, caretque omni ſenſu & motu vitali. Contra vero peccator priuſquam infundatur gratia ſanctificans, & per charitatem uniatur Deo, interius audit vocem Domini per gratias actuales, quæ ſunt actus vitales, utpote illuſtrationes mentis, & piæ voluntatis affectiones, quibus movetur ad Contri-

tio-

tionem, & prodit foras per Confeſſionem quodammodo vivus propter ejuſmodi actus vitales, ac tandem à peccatis ſolvitur manu Apoſtolica. Nec aliud docet Sanctus Hieronymus citato loco; ibi enim carpit ſupercilium quorumdam Sacerdotum, qui arbitrabantur ſe pro nutu poſſe damnare innocentes, & ſolvere noxios, cum Sacerdos pro officio ſuo, *poſtquam audierit peccatorum varietates*, exploraritque confitentium affectus & diſpoſitiones, judicare debeat quis ſit ſolvendus, quiſve ligandus, quemadmodum Sacerdotes in veteri Lege diſcernebant inter Lepram & Lepram, mundum & immundum, & per ſacrificia in Lege præſcripta Leproſum ſanatum ſolvebant ab immunditia legali, & ſocietati, ex qua ejectus fuerat, reſtituebant.

Q. 5. *Quibus impertienda eſt, aut neganda abſolutio?*

R. 1. Generatim loquendo, iis ſtatim impertienda eſt, quos Confeſſarius prudenter judicat vere eſſe contritos; quia illi habent jus ad abſolutionem; Confeſſio quippe fit ad eam obtinendam, ſi nihil obſtet ex parte confitentis; & Confeſſarius eam excipit hac tacita conditione.

Dixi: *Generatim loquendo*; quia ſi Pœnitens verſetur in morali ac veluti proximo labendi periculo, quantuncumque contritus appareat, differenda tamen eſt abſolutio, donec removerit peccandi occaſionem, v. g. fornicariam, omiſerit controverſiam, inimicitiarum cauſam diremerit.

R. 2. Iis neganda eſt abſolutio, quos moraliter certus eſt confeſſarius, aut eſſe poteſt & debet per diligens examen, carere ſufficienti con-

tritione: quia nunquam licet, ſub quolibet neceſſitatis prætextu, celebrare Sacramenta alio ritu, & in alia materia, quam Chriſtus inſtituit, v. gr. Euchariſtiam conficere alio pane, quam triticeo, baptizare alio liquore, quam aqua, nam præterquam quod irritum eſſet Sacramentum & plane nullum, Miniſter reum ſe graviſſimi ſacrilegii conſtitueret: Atqui vera contritio eſt à Chriſto inſtituta eſſentialis materia Sacramenti Pœnitentiæ; Ergo nefas eſt illud adminiſtrare, ſi evidenter deſit vera contritio. Unde merito Innocentius XI. anno 1670. & Clerus Gallicanus anno 1700. proſcripſerunt hanc propoſitionem. *Pœnitenti habenti conſuetudinem peccandi contra Legem Dei, naturæ, aut Eccleſiæ, & ſi emendationis ſpes nulla appareat, nec eſt deneganda, nec differenda eſt abſolutio, dummodo ore proferat ſe dolore & proponere emendationem.*

Atque hæc ratio probat etiam denegandam abſolutionem iis, qui etiamſi non ſint conſcii niſi peccatorum venialium, ea confitentur abſque ullo ſenſu doloris & emendationis propoſito, quia deeſt materia eſſentialis, ſine qua non poteſt ſtare Sacramentum.

Ergo iis deneganda eſt abſolutio, 1. Qui cum proximo inimicitias exercent, nec cum eo reconciliari volunt, nec odium deponere, nec ſincera dilectione eos proſequi.

2. Qui cum æs alienum detineant, aut proximi famam læſerint, reſtituere vel ſatisfacere detrectant.

3. Qui ſumptibus ſuperfluis debita contrahunt, quibus ſolvendis pares non ſunt, aut ſi pares, debita ſolvere negligunt, unde Creditores,

Arti-

Artifices, Mercatores grave patiuntur detrimentum.

4. Qui artes illicitas & prohibitas profitentur, ut Usurarii, & quicumque Artibus quidem per se licitis utuntur ad illicita, ut Pictores qui pingunt Tabellas, & Bibliopolæ, qui divendunt libellos ad libidinem provocantes.

5. Qui versantur in proxima peccandi occasione, sive ex natura sua inducat ad peccatum, sive ex pœnitentis infirmitate. *Falsa fit pœnitentia*, inquit Concilium generale Lateranense II. can. 22. *cum pœnitens ab officio vel Curiali, vel negotiali non recedit*, (adde pastorali) *quod sine peccato agi nulla ratione prævalet.*

6. Qui ex negligentia culpabili ignorant prima fidei documenta, ut Mysteria sanctissimæ Trinitatis & Incarnationis. Ita Innocentius XI. an. 1679. & Clerus Gallicanus anno 1700.

R. 3. Iis differenda est absolutio, (excepto casu necessitatis) de quorum contritione & sincera conversione merito dubitare debet Confessarius; quia in Sacramentis conficiendis non licet uti materia dubia, præsertim ubi haberi potest certa: Atqui Contritio, de cujus veritate merito dubitatur vel dubitari oportet, est materia necessaria Sacramenti Pœnitentiæ. Ergo absolutio tunc est differenda. Unde sanctus Augustinus Enchir. cap. 65. *Quia*, inquit, *plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri, neque in aliorum notitiam* PER VERBA, *aut quæcumque signa procedit... recte constituuntur ab iis qui Ecclesiis præsunt, tempora pœnitentiæ, ut fiat satis etiam Ecclesiæ.* Et Yvo Carnotensis epist. 228. *Rationis ordo hoc exigit, ut internus Judex* (nempe Deus) *tanto remittat celerius,*

*quanto solus magis viget interius; Judex vero, qui tantum videt in facie usque adeo deliquentes sub peccati pœna detineat, donec per* MANIFESTUM *pœnitentiæ fructum, quis sit pœnitentis affectum intelligat.*

Dixi: *Excepto casu necessitatis:* quia in extremis periculis Medicus, cui desunt remedia indubitata, utitur dubiis, quibus spes salutis utcunque affulgere potest; melius enim est periclitantem ægrotum aliqua spe recreari, quam omnino desperare.

Porro contritio debet esse dubia Confessario, quando Pœnitens peccandi occasione implicatus profert in testificationem suæ conversionis, non preces fusas cum lacrymis, non opera, non mores emendatiores, sed verba dumtaxat, quibus pollicetur, sicut forte in aliis Confessionibus frustra pollicitus est, se amplius non peccaturum.

# CAPUT VII.

## De effectibus Sacramenti Pœnitentiæ.

Q. I. *Quinam sunt effectus Sacramenti Pœnitentiæ?* R. Quinque numerantur. 1. Remissio peccati & pœnæ æternæ. 2. Imminutio pœnæ temporalis pro majori vel minori dispositione pœnitentis. 3. Redintegratio amicitiæ cum Deo per peccatum violatæ. 4. Restitutio & reviviscentia (ut loquuntur) virtutum ac meritorum, quæ per peccatum fuerant deperdita. 5. Auxilia actualia, seu jus ad illa accipienda tempore opportuno, quibus peccator justificatus possit deinceps vitare peccata, & in bono proficere ac perseverare. Hic consulenda quæ dicta sunt de justi-

justificatione Tom. 2. Tract. de Gratia, c. 4. §. 1. ut intelligat Confessarius quam mira mutatio fieri debeat in corde peccatoris ad obtinendam remissionem peccatorum, colligatque ex effectibus quæ vera, quæve falsa sit pœnitentia?

Q. 2. *Merita revivìscuntne in eodem perfectionis gradu?*

R. Gratia sanctificans, virtutum dona, & bonorum operum merita subsequente peccato mortificata, per absolutionem revivìscunt pro majori vel minori peccatoris pœnitentia, ita ut si pœnitentia ejus fuerit vehemens & intensa, per absolutionem recuperet quidquid meriti per peccatum amiserat: si vero fuerit admodum remissa, parum, vel etiam nihil reparet. Ita Sanctus Thomas, 3. part. qu. 84. art. 2. & art. 5. ad 3. colligiturque ex Conc. Trid. sess. 14. cap. 2. ubi expresse docet lapsos post Baptismum non nisi magnis fletibus & laboribus resurgere ad integram sanitatem.

Q. 3. *Si quis post absolutionem iterum labatur, revivìscuntne similiter peccata per Sacramentum remissa?*

R. Non revivìscunt formaliter; quia Deus non potest restituere peccatum deletum, sicut restituit virtutes per peccatum subsequens extinctas, alioquin esset author peccati, sed revivìscunt virtualiter seu æquivalenter, quatenus lapsus recidivus ex peccatis per absolutionem remissis contrahit specialem malitiam graviori pœna plectendam, quemadmodum in judiciis humanis fur jam mulctatus, si furtum iteret, pejor judicatur, nec virgis dumtaxat cæditur, sicut prius, sed laqueo suffocatur. *Dicendum*, inquit Sanctus

Thomas 3. part. quæſt. 88. art. 2. *quod peccata dimiſſa per pœnitentiam redire dicuntur, in quantum reatus eorum, ratione* INGRATITUDINIS, *virtualiter continetur in peccato ſequenti.*

# CAPUT VIII.

## De Miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ.

Q. 1. *Quis eſt Miniſter Sacramenti Pœnitentiæ?* R. Solus Sacerdos; dictum eſt enim ſolis Sacerdotibus, Joan. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur ei.*

Dices: Habetur Jac. 5. *Confitemini alterutrum peccata, & orate pro invicem, ut ſalvemini;* Ergo.

Nego conſeq. quia in laudato textu vel non agitur de Sacramentali confeſſione, vel de ea agitur. Si primum, textus non eſt ad propoſitum. Si ſecundum, ut veriſimilius videtur, ſenſus eſt, confitemini omnes hominibus, non quibuslibet, ſed Presbyteris, de quibus Apoſtolus immediate præmiſerat: *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Eccleſiæ, ut orent ſuper eum ... & ſi in peccatis ſit, remittentur ei.* Ex quibus verbis ſtatim infert Apoſtolus: *Confitemini alterutrum, &c.*

Inſtas: Conſtat ex Magiſtro Sententiarum, lib. 4. diſtinct. 17. & ex S. Thoma in hanc diſtinctionem, Laicos excepiſſe confeſſiones in caſu neceſſitatis.

R. Ex iiſdem authoribus Confeſſio illa non erat Sacramentalis: *Et ideo*, inquit S. Thomas Supplem. qu. 8. art. 2. ad 3. *oportet quod iterum confiteatur Sacerdoti, cum copiam habere potuerit.*

Inſtas iterum: S. Cyprianus Epiſt. 11. permit-

tit

tit Diaconis, abſente Presbytero, Pœnitentes infirmos etiam abſolvere, excepta eorum Confesſione.

Diſtinguo: abſolvere à pœnis canonicis, eosque Eccleſiæ communioni reſtituere, ut ſic ad Dominum proficiſcantur, Concedo: abſolvere Sacramentaliter à peccatis, Nego.

Q. 2. *Quilibet Sacerdos poteſtne eſſe Miniſter Sacramenti Pœnitentiæ?*

R. Non poteſt, niſi habeat jurisdictionem vel ordinariam, vel delegatam. Ordinaria eſt propria Sacerdotum, qui curam habent animarum, ut Epiſcopi & Parochi: delegata, quæ à Prælatis conceditur, quibus ex officio non incumbit cura animarum. Ita Concilium Lateranenſe IV. can. 21. & Concilium Tridentinum, ſeſſ. 14. cap. 7. his verbis: *Quoniam igitur natura & ratio judicii illud expoſcit, ut ſententia in ſubditos dumtaxat feratur, perſuaſum in Eccleſia Dei ſemper fuit, & veriſſimum eſſe Synodus hæc confirmat, nullius momenti abſolutionem eam eſſe debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut ſubdelegatam non habet jurisdictionem.*

Dices 1. In ſacra ordinatione Epiſcopus manus imponens cuilibet Presbytero ordinato, ait: *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Ergo quilibet Sacerdos habet poteſtatem abſolvendi à peccatis.

Diſtinguo conſeq. Habet poteſtatem incompletam, Concedo: Completam, Nego conſequentiam. Sic qui donatur laurea doctorali, accipit poteſtatem docendi, regendi & judicandi, quam tamen exercere non poteſt, niſi Beneficium

cium aut Officium obtineat, vel mandatum accipiat.

Dices 2. Sacerdos ſine jurisdictione valide baptizat & infirmos ungit, quamvis illicite. Ergo & Pœnitentes abſolvit.

Nego conſeq. & paritatem. Diſparitas eſt quod forma aliorum Sacramentorum non ſit actus judicialis ſicut abſolutio: actus autem judicialis jurisdictionem neceſſario ſupponit in Miniſtro.

Inſtas: Quilibet Sacerdos abſolvere poteſt à peccatis venialibus abſque jurisdictione, Ergo.

Nego anteced. Contrarium enim declaravit Congregatio Cardinalium ſub Innocentio XI. an. 1679. his verbis: *Ne venialium Confeſſio fiat ſimplici Sacerdoti non approbato ab Epiſcopo aut Ordinario. Si Confeſſarii etiam Regulares, aut quicumque alii Sacerdotes ſecus egerint, ſciant Deo Optimo Maximo ſe rationem reddituros eſſe, neque defuturam Epiſcoporum Ordinariorum juſtam & rigoroſam animadverſionem in contra facientes.*

Q. 3. *Quis delegare poteſt ad audiendas Confesſiones?*

R. Juxta vulgare effatum, quivis habens jurisdictionem ordinariam delegare poteſt. Sed cum ex inordinata delegatione multi orirentur defectus & magna confuſio non ſine animarum pernicie; nempe Parochi nonnunquam delegabant vagos Sacerdotes, flagitioſos & incapaces: quin Regulares, etiam aliquando apoſtatæ ſub prætextu privilegiorum Sedis Apoſtolicæ, renitentibus aut inſciis Paſtoribus, indiſcriminatim peccatores abſolvebant: Concilium Tridentinum occurrit tantis malis ſaluberrimo hocce Decreto Seſſ. 23. cap. 13. de Reform. *Quamvis Presbyte-*

*byteri*, inquit, *in ſua Ordinatione à peccatis abſolvendi poteſtatem accipiant, decernit tamen ſancta Synodus nullum etiam* REGULAREM *poſſe confeſſiones* SECULARIUM, *etiam* SACERDOTUM, *audire, nec ad id idoneum deputari, niſi aut* PAROCHIALE BENEFICIUM, *aut ab Epiſcopis per examen, ſi illis videbitur eſſe neceſſarium, aut alias idoneus judicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat:* PRIVILEGIIS *& conſuetudine quacumque etiam immemoriali, non obſtantibus.*

Ex hoc itaque Decreto,

1. Nullus Parochus poteſt ullum Sacerdotem delegare ad audiendas Confeſſiones ſuorum Parochianorum, niſi ille fuerit ab Epiſcopo approbatus.

2. Ne quidem Sacerdotes ſæculares poſſunt abſolvi à Sacerdote, qui nec habet Beneficium cum cura animarum, nec ab Epiſcopo eſt approbatus, contrariam doctrinam proſcripſerunt Alexander VII. anno 1665. & Clerus Gallicanus anno 1700. Parochi tamen poſſunt ſibi eligere quem voluerint Confeſſarium, modo ille ſit approbatus ab Epiſcopo. Ita enim habetur, cap. *Ne pro dilutione*, tit. *de Pœnit. & Remiſſ.*

3. Revocata ſunt hocce Decreto privilegia Regularium, ſi quæ antea habebant, abſolvendi ſine licentia Epiſcopi: ſic enim habet: *Privilegiis & conſuetudine quacumque non obſtantibus.* Ita declararunt Summi Pontifices Pius IV. Conſtitutione, *In Principis Apoſtolorum:* Sanctus Pius V. in Bulla, *Romani Pontificis*, Gregorius XIII. in Bulla, *In tanta Negotiorum mole;* Clemens X. Conſtitutione, *Superna.* Ac tandem Rex Chriſtianiſſimus Ludovicus XIV. uti Canonicarum Sanctionum vin-

vindex anno 1668. ſolemniori Edicto in toto Regno ſuſcepto ſanxit: ut circa approbationem ſervarentur, quæ Concilium Tridentinum, Pius IV. Sanctus Pius V. Gregorius XIII. Clemens VIII. Paulus V. Gregorius XV. Urbanus VIII. & Alexander VII. mandarunt, ſcilicet nullum Regularem idoneum eſſe ad audiendas ſæcularium confeſſiones, niſi obtenta Epiſcopi approbatione, quam limitare & revocare poſſit, abſque eo quod revocationis cauſam aperire teneatur.

4. In illo Decreto non comprehenduntur confeſſiones Regularium, quas proinde Sacerdos non approbatus ab Epiſcopo excipere poteſt cum conſenſu legitimo Superiorum Regularium.

Nomine autem Regularium hìc non intelliguntur Moniales; nam ex Conſtitutione, *Inſcrutabili* Gregorii XV. ne quidem Regulares poſſunt abſolvere Moniales ſibi ſubditas, etiam exemtas abſque approbatione Epiſcopi, & Clerus Gallicanus anno 1700. hancce propoſitionem damnavit ut falſam, & à Concilii Tridentini mente alienam: *Religioſæ exemptæ poſſunt abſolvi à Sacerdote non approbato ab Epiſcopo, ſive Sacerdos ille ſit Sæcularis, ſive Regularis.*

5. Decretum Concilii non ſpectat habentes Beneficium, cui cura animarum annexa eſt; Parochus enim eo ipſo cenſetur approbatus ad excipiendas confeſſiones ſuorum Parochianorum, quo Epiſcopus Beneficium Paſtorale ipſi contulit. Sed ſi dimiſerit Beneficium, indiget approbatione.

Dixi: *Suorum Parochianorum*; quia ad excipiendas exterorum confeſſiones, ſatis non eſt, ut habeat proprii Parochi conſenſum, ſed requiritur

ritur approbatio Episcopi saltem tacita. Est autem tacita, cum Episcopus non contradicit consuetudini quodammodo necessariæ, secundum quam vicini Parochi etiam diversæ Diœceseos sese mutuo juvant ad sustinenda Pastoralia onera.

Q. 4. *Quid si Parochus stante illa consuetudine prohibeat ne Parochiani apud alium Parochum peccata deponant?*

R. Si prohibitio illa sit potius in destructionem, quam in ædificationem, recurrendum est ad Episcopum; neque enim Episcopi in Concilio Lateranensi IV. quidquam à sua auctoritate detraxerunt, cum canone, *Omnis utriusque sexus,* sanxerunt sine licentia proprii Sacerdotis, qui est Parochus, alienum Sacerdotem non posse solvere nec ligare. Unde merito Joannes XXII. damnavit propositionem Joannis de Poliaco Theologi Parisiensis, qua asserebat statuto canone, *Omnis utriusque sexus*, nec Episcopum, nec Papam efficere posse, ut confessio facta alieno Sacerdoti sine consensu proprii valeret. Similem propositionem perstrinxit Clerus Gallicanus anno 1655. Enimvero quis crederet Regem, stante Edicto, quo sanxit omnes cives jus suum prosecuturos coram Judice, quem in Provincia eis constituit, non posse ex speciali gratia, nec debere ex causa alium Judicem nonnullis constituere?

Q. 5. *Qui Religionis causa ex diversis Diœcesibus peregrinantur ad sacras quasdam Ædes, possuntne ibi à peccatis absolvi?*

R. Si mala fide & primario illuc proficiscantur, ut disciplinam suæ Diœceseos declinent, absolvi nequeunt: si vero bona fide & Religionis causa primario illuc peregrinentur, absolvi possunt:

ſunt: Sacerdotes enim illius loci tacite ſunt approbati. Idem dicendum de Parochiano, qui cujuſdam negotii cauſa diverſaretur ad tempus in aliena Parochia; ſecus ſi ſine conſenſu expreſſo vel tacito ad eam proficiſceretur, ut ibi peccata deponeret. Ita declarat Concilium Senonenſe anno 1524. *Interroget Sacerdos*, inquit, *pœnitentes ad confeſſionem accedentes*, *an ſint Parochiani*, *quia non debent abſolvere nec audire in confeſſione niſi ſuos Parochianos*.

Q. 6. *Quot modis limitari poteſt approbatio?*

R. Quatuor. 1. Quoad locum, quomodo ſolent approbari Vicarii Parochorum, ſcilicet ut audiant confeſſiones in Parochia duntaxat ipſis deſignat. Conſulto tamen Epiſcopi addere ſolent, *& in vicinia*, propter frequentes quæ occurrunt occaſiones ferendi opem vicinis Parochis & Parochianis. 2. Quoad perſonas, puta Sæculares; Moniales enim non comprehenduntur in approbatione generatim conceſſa, ſed ſpecialis requiritur ad earum confeſſiones excipiendas, ut conſtat tum ex laudata Bulla Clementis X. *Superna*, tum ex univerſali praxi Eccleſiæ Gallicanæ. 3. Quoad tempus, v. gr. ad annum, in quo non cenſetur comprehendi tempus Paſchale; in generali enim Confeſſione Prælatus non cenſetur derogare juri communi niſi exprimat. 4. Quoad caſus, quos ſibi reſervant Summus Pontifex, & Epiſcopi.

Q. 7. *Quot requiruntur, ut caſus in individuo cenſeatur reſervatus?*

R. Quatuor. 1. Ut actus ſit lethaliter malus; cum enim peccata venialia non ſint materia Sacramenti Pœnitentiæ neceſſaria, retineri aut

reſervari

reſervari nequeunt. Unde ſi Confeſſarius advertat peccatum pœnitentis non pertingere ad malitiam moralem defectu ſufficientis conſenſus aut propter levitatem materiæ, poterit illum abſolvere. Idem dicendum in dubio probabili peccaveritne lethaliter, vel non. Actus debet eſſe exterior. 3. Satis non eſt, ut ex corde exierit, ſed inſuper requiritur, ut peccatum ſit conſummatum, niſi aliter in lege, ſeu ſtatuto expreſſum fuerit, quemadmodum provocatio ad duellum & ejus acceptatio, etiamſi non ſequatur conflictus, lege communi reſervantur, & in quibuſdam Diœceſibus tactus impudici, & alia obſcœna Confeſſarium inter & Pœnitentem etiam ſecluſa copula carnali. 4. Requiritur ut peccatum ſit à pubere commiſſum; pubertas autem incipit in maſculis ab anno decimo quarto completo, & in fœminis à duodecimo completo.

Q. 8. *Quis poteſt abſolvere à caſibus reſervatis?*

R. 1. Generatim qui eos ſibi reſervavit, & quos ipſe ſpecialiter delegavit.

R. 2. In articulo mortis quilibet Sacerdos etiam excommunicatus poteſt abſolvere ab omnibus peccatis, & cenſuris, ſi deſit alter Sacerdos approbatus; ita Concilium Trident. ſeſſ. 14. cap. 7.

R. 3. Epiſcopi juxta declarationem Concilii Trident. ſeſſ. 24. cap. 26. de reformatione, abſolvere poſſunt ab omnibus peccatis & cenſuris Summo Pontifici reſervatis, ac irregularitatibus, non quidem ex defectu, ſed ex delicto, (homicidio voluntario excepto) modo illa deducta non ſint ad forum contentioſum.

R. 4. Regulares nullum habent privilegium à Sede Apoſtolica abſolvendi à caſibus Epiſcopo reſervatis ; ita Clemens X. in ſua Bulla *Superna*, anno 1670. Præiverant Clemens VIII. anno 1601. Urbanus VIII. anno 1628. Alexander VII. anno 1659. in ſuo Brevi ad Epiſcopum Andegavenſem, in quo damnat propoſitionem quorumdam Regularium aſſerentium id ſibi competere ex privilegio, tanquam falſam, Epiſcoporum auctoritati & Apoſtolicæ Sedi injurioſam.

Q. 9. *Sic abſolutus in articulo mortis à peccatis & cenſuris reſervatis, ſi convaluerit, teneturne ſe ſiſtere coram ſuperiore ſub pœna reincidentiæ, ut ajunt in ſimiles cenſuras?*

R. 1. Non tenetur, ſi abſolutus eſt in articulo mortis, nec peccata habeant annexam cenſuram. Dico, *In articulo mortis* ; quia ſi ex alia neceſſitate fuerit abſolutus à non habente poteſtatem abſolvendi à caſibus reſervatis, puta quia abſque infamia & ſcandalo non potuit remitti ad ſuperiorem, tenetur ad eum poſtea recurrere : & ratio diſcriminis eſt, quod in articulo mortis omnis Sacerdos, deficiente altero, ſpecialiter approbato, directe abſolvit à peccatis & cenſuris, utpote qui in illo extremo caſu juriſdictionem habeat ab Eccleſia : in caſu autem alterius neceſſitatis indirecte ſolum abſolvat à peccatis reſervatis, cum non ſit ad id ſpecialiter approbatus.

R. 2. Si in articulo mortis abſolutus eſt à cenſuris reſervatis, ex Bonifacio VIII. in ſexto tit. de ſententia Excommunicationis ipſo jure reincidit in ſimilem cenſuram, ſi ad ſuperiorem recurrere negligat : verum canon ille non eſt ubique

in

in Gallia receptus. Quare quisque consulere debet Librum Ritualem suæ Ecclesiæ.

Q. 10. *Sacerdos qui non habet potestatem absolvendi à reservatis, audita pœnitentis confessione, potestne eum absolvere à non reservatis & remittere ad superiorem pro reservatis?*

R. Affirmarunt Sanct. Antoninus, Dominicus Soto, Cajetanus, & alii quamplurimi ex veteribus, atque ex iis Sanct. Carolus Borromæus quarta parte Actuum Mediolanensium. Sed hodierna praxis est omnino contraria & sequenda. Quin laudati Pontifices S. Clemens VIII. & Urbanus VIII. declararunt ejusmodi absolutiones esse irritas & prorsus nullas, nisi concessæ fuerint in casu necessitatis ad vitandam infamiam pœnitentium, ut jam dictum est.

Q. 11. *Qui confessus est habenti potestatem absolvendi à reservatis, sed vel oblitus est aliquod peccatum reservatum, vel confessio ejus fuit nulla defectu sufficientis contritionis, teneturne iterum adire superiorem?*

R. 1. Qui in Jubilæo omnia præstitit ad lucrandas Indulgentias, & vere pœnitens confessus est, potest absolvi à quolibet Sacerdote approbato, si postea recordetur se ex oblivione inculpabili non declarasse aliquod peccatum reservatum, quia Summus Pontifex Jubilæi gratia expresse tollit omnem peccatorum & censurarum reservationem. 2. Si confessio fuit nulla defectu sufficientis contritionis, peccata ejus manent reservata, tam ea quæ confessus est, quàm ea quæ fuit oblitus; quia gratia Jubilæi non conceditur nisi vere pœnitentibus. Idem à fortiori dicendum de eo qui sine debita contritione con-

feſſus eſt ſuperiori ; quia ſuperior non tollit reſervationem niſi ſacramentaliter abſolvendo, vel ad inferiorem remittendo. 3. Si confeſſio facta ſuperiori fuit rata ac valida, plures ex modernis aſſeruerunt ſublatam eſſe reſervationem peccati omiſſi ex oblivione inculpabili, ſed abſque fundamento. Afferunt nonnullas rationes, quas *convenientias* vocant ; ſed quis neſciat ex iis ſolis nihil certo concludi ?

# CAPUT IX.

## De neceſſitate Sacramenti Pœnitentiæ.

Q. 1. *Sacramentum Pœnitentiæ eſtne neceſſarium?*

R. 1. Conſtat ex dictis eſſe neceſſarium neceſſitate tum medii, tum præcepti divini; quia illud eſt neceſſarium neceſſitate medii, ſine quo non poteſt obtineri remiſſio peccatorum, nec proinde ſalus æterna ; ſcriptum eſt enim, Apocal. 21. *Non intrabit in eam aliquid coinquinatum :* Atqui ſine Sacramento Pænitentiæ ſaltem in voto non poteſt obtineri remiſſio peccatorum, quæ poſt Baptiſmum commiſſa ſunt. *Quorum retinueritis* (peccata) *retenta ſunt*, ait Dominus Joan. 20. Ergo. Porro quæ ex Dei inſtituto neceſſaria ſunt neceſſitate medii, ea quoque ſunt neceſſaria neceſſitate præcepti divini. Cum autem Deus non determinaverit, ſed Eccleſiæ determinandum reliquerit, quando lapſi poſt Baptiſmum ad Sacramentum Pœnitentiæ recurrere debeant.

R. 1. Præcepto Eccleſiaſtico fideles adulti tenentur peccata ſua confiteri ſaltem ſemel in

anno

anno ; ſic enim habetur can. Concilii Lateranenſis IV. ubique recepto, & confirmato à Synodo Tridentina ſeſſ. 14. cap. 5. & can. 8. verba Concilii Lateranenſis ſunt : *Omnis utriuſque ſexus fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, omnia ſua ſolus peccata confiteatur fideliter, ſaltem ſemel in anno, proprio Sacerdoti, & injunctam ſibi pœnitentiam ſtudeat pro viribus adimplere . . . . . alioquin & vivens ab Eccleſiæ ingreſſu arceatur, & moriens Chriſtiana careat ſepultura.*

Plura circa hunc Canonem diligenter ſunt notanda.

1. Hac lege tenentur omnes fideles, ſive maſculi ; ſive fœminæ, cum ad annos diſcretionis pervenerint, etiamſi nondum judicentur ſatis idonei, quibus Euchariſtia conferatur. Prudens autem illa ætas accedit aliis citius puta 6. & 7. anno, aliis tardius, v. g. anno 8. Quapropter à 6. anno offerendi ſunt Sacerdoti, & ab ipſo probandi, an ſint capaces abſolutionis. Ita Sanctus Carolus Borromæus in Inſtitut. ad Confeſſarios.

2. Proprius Sacerdos, cui, aut ex cujus conſenſu fideles confiteri debent, intelligitur in hoc Canone is, à quo Euchariſtiam tempore Paſchali teneatur recipere, qui in omnium ſententia eſt Parochus : ita tamen ut non excludantur Summus Pontifex & Epiſcopi, ut jam obſervavimus.

3. Canon non determinat quo anni tempore fideles confiteri debeant ; ſed ex uſu aſſignatur tempus Quadrageſimæ, *Quem morem*, inquiunt Patres Tridentini citato cap. 5. *hæc ſancta Synodus maxime probat, & amplectitur tanquam pium & . . . retinendum.* In Eccleſia vero Gallicana determina-

tur tempus Paſchale, ſcilicet à Dominica Palmarum ad Dominicam in albis incluſive. Ita Clerus Gallicanus anno 1625. 1635. & 1640.

4. Cum Lateranenſe Concilium novam Legem non ſtatuerit, quemadmodum obſervant Patres Tridentini cit. cap 5. ſed prohibuerit, ne fideles præceptum divinum ultra annum implere differrent, qui non eſt confeſſus tempore Paſchali; tenetur quamprimum confiteri, peccatque quamdiu ſine cauſa procraſtinat, ſicut debitor, qui non ſolvit termino præſcripto, liber non eſt à debito, ſed tenetur quanto citius ſolvere.

5. Pœna interdicti non eſt latæ ſententiæ, ſed ferendæ dumtaxat. Quare Parochus non poteſt arcere ab ingreſſu Eccleſiæ, nec privare Eccleſiaſtica ſepultura Parochianum, qui in Paſchate non eſt confeſſus, niſi prius intervenerit ſententia Superioris.

Q. 2. *Qui conſcii non ſunt niſi peccatorum venialium, tenenturne hoc præcepto?*

R Diſſentiunt Theologi. Plures negant: alii affirmant, ut S. Bonaventura in 4. diſt. 17. part. 2. art. 1. qu. 2. & S. Thomas eadem diſtinct. qu. 3. art. 1. quæſtiuncula 3. ad 3. ubi ſic habet: *Ex vi Sacramenti non tenetur aliquis venialia confiteri, ſed ex inſtitutione Eccleſiæ, quando non habet alia, quæ confiteatur.*

Q. 3. *Satisfitne præcepto per confeſſionem irritam & nullam?*

R. Minime; tum quia contraria opinio proſcripta eſt ab Alexandro VII. anno 1665. & à Clero Gallicano anno 1700. tum quia debitor non ſatisfacit per nummum adulterinum, & nullius valoris.

Q. 4.

Q. 4. *Qui tempore Paſchali confitetur Sacerdoti approbato, ſed ſine licentia proprii Parochi, ſatisfacitne præcepto?*

R. Si adſit conſenſus tacitus Epiſcopi, ut in Diœceſibus, in quibus non urgetur executio Canonis *Omnis utriuſque ſexus*, ſatisfacit. Secus ſi eam Epiſcopus urgeat, ut in Rhemenſi Catalaunenſi & Virdunenſi, in quibus ejuſmodi Confeſſio declaratur irrita & iteranda, ut habetur cit. Canone.

Q 5. *Licetne Parochi copiam facere petentibus Parochianis adeundi quos voluerint ex Sacerdotibus ab Epiſcopo approbatis?*

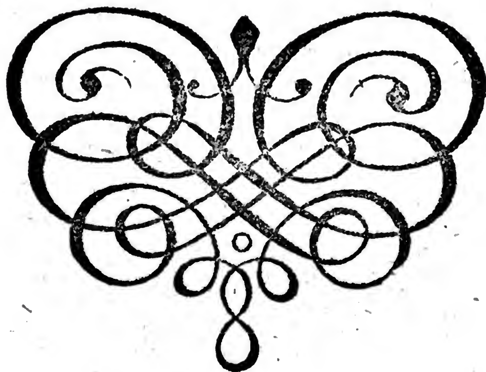
R. Licet, ſi bene ſint morati; ſecus ſi male, videantque petere in fraudem diſciplinæ.

Dices: In tuto eſt illius conſcientia, qui prudenter agit: Atqui prudenter agit Paſtor, qui oves ſibi creditas iis committit, quos Prælatus, peritos & idoneos judicavit: Ergo.

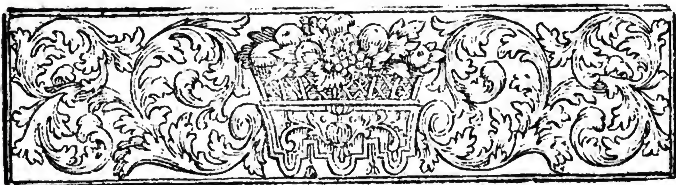
Diſtinguo min. Si aliunde non conſtet obreptive obtentam approbationem, Concedo: ſi conſtet, Nego min. Prælatus enim ipſe ſuam ſententiam reſcindit, ubi ſibi obreptum comperit. Nempe aut imperitos judicavit peritos falſo aliorum teſtimonio deceptus: aut cum eſſent periti, ad nutum ejus in examine reſponderunt, & in praxi laxiores & pernitioſas ſequuntur opiniones; aut ſanæ ſunt doctrinæ, ſed mollioris indolis, & ad omnem auram verſatilis. Ejuſmodi autem vitia, non in examine, ſed ſola experientia & uſu deprehendi queunt. Porro Parochus, qui in propria cauſa non ſtaret judicio ſui Prælati per obreptionem contra ſe lato, ſtabit in cauſa Chri-

ſti, in qua agitur de æterna ſalute ovium, quas proprio ſanguine redemit? Abſit.

Sed eſto, extranei Confeſſarii omnes ſint peritiſſimi, ſanæ doctrinæ, & ſtrenui vindices Legis Divinæ & Eccleſiaſticæ, adhuc timendum eſt ex parte ficti Pœnitentis, niſi mittatur ad probatos Confeſſarios, qui ex publica fama illum noverint, is quippe cum nulla ſit illis Religio in multis offendere, v. g. uſuras exercere, contractus injuſtos inire, ſuo officio in gravioribus deeſſe, certo certius Confeſſario etiam prudentiſſimo obrepet ignotus.



Tra-



# Tractatus DE SACRAMENTO EXTREMÆ UNCTIONIS.

Q. 1. *Extrema Unctio estne Sacramentum proprie dictum, à Christo Domino institutum?*

R. Affirmative, idque fide divina credendum definiit Concil. Trident. sess. 14. can. 1. de Extrema Unctione. Probaturque ex Scriptura: Jac. 5. sic habet Apostolus: *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum ungentes eum oleo in nomine Domini: oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei.* Ex quibus verbis sic conficitur argumentum. Tria sunt necessaria & sufficiunt ad Sacramentum novæ Legis proprie dictum. 1. Signum sensibile divinitus institutum. 2. Promissio gratiæ huic signo annexa. 3. Mandatum observandi ejusmodi signum: Atque hæc tria habentur in laudatis verbis Apostoli: Ergo.

Minor probatur quoad singulas partes.

1. Unctio & oratio sunt signum sensibile & quidem à Christo institutum, à sancto autem Ja-

cobo dumtaxat promulgatum, virtus enim humana efficaciam tribuere non poteſt ejuſmodi unctioni, quam Apoſtolus illi aſſerit.

2. Promiſſio gratiæ huic ſigno annexa eſt: *Oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, remittentur ei.* Ergo tres ſunt effectus hujus Sacramenti. Primus eſt ſanitas corporis, *Oratio fidei ſalvabit infirmum*, ſi tamen ſaluti animæ expediat, ad quam Sacramenta ſunt primario inſtituta. Unde S. Thomas in 4. diſtinct. 23. qu. 1. art. 2. *Quæ*, inquit, *operans numquam inducit ſecundarium effectum, niſi ſecundum quod expedit ad principalem; ideo ex hoc Sacramento non ſequitur corporalis ſanatio ſemper, ſed quando expedit ad ſpiritualem ſanationem, tum ſemper eam inducit dummodo non ſit impedimentum ex parte recipientis.* Secundus effectus iſque primarius, eſt allevatio animæ abſtergendo peccati reliquias. Tertius eſt peccati etiam mortalis remiſſio; quia ex S. Thoma lib. 4. contra gentes, c. 73. *Contingit quod homo omnium peccatorum, quæ commiſit notitiam vel memoriam non habet, ut poſſit per pœnitentiam ſingula expurgare, ſicut etiam quotidiana peccata, ſine quibus præſens vita non agitur, à quibus oportet hominem in ſuo exitu per hoc Sacramentum emundari* Unde merito Sacramentum Extremæ Unctionis dicitur à Patribus Tridentinis pœnitentiæ conſummativum.

Q. 2. *Quid per reliquias peccatorum intelligitur?*

R. Humani defectus & infirmitates ex peccato contractæ, ut torpor animi, mœror & anxietas, quæ morti vicinum magis vexare ſolet, & diffidentiam provocat: *Allevatur*, inquit Catechiſmus Romanus, *& erigitur ægri animus divinæ bonitatis ſpe, eaque corroboratus morbi incommoda omnia fert levius*

*levius, ac ipsius dæmonis calcaneo insidiantis artificium & calliditatem facilius eludit.*

Ergo materia remota hujus Sacramenti est oleum, *Ungentes eum oleo*, & quidem olivarum, quod est oleum simpliciter dictum, sicut aqua naturalis dicitur simpliciter aqua, & panis triticeus, simpliciter panis.

Ergo materia proxima est ipsa unctio, sicut ablutio in Baptismo, *Ungentes eum*, ait Apostolus. Ad Sacramenti autem veritatem una sufficit unctio: ex præcepto vero Ecclesiæ multiplex adhibetur pro cujusque Diœceseos disciplina consulenda & observanda, si per tempus liceat.

Ergo forma hujus Sacramenti est oratio quæ unctionem comitatur. *Orent super eum ungentes.*

Ergo minister est solus Sacerdos, *Inducat Presbyteros Ecclesiæ.*

Ergo subjectum est infirmus baptizatus & adultus, *Infirmatur quis in vobis?* Græci tamen ungunt sanos & infirmos; quia, inquiunt, etsi S. Jacobus dicat ungendos infirmos, sanos tamen non excludit.

Dixi: *Adultus;* pueri enim non sunt ungendi ante usum rationis, cum in iis nulla peccata sint abstergenda, nullæve peccatorum reliquiæ.

Q. 3. *Estne de necessitate Sacramenti, ut oleum sit ab Episcopo benedictum?*

R. Dissentiunt Theologi. In Ecclesia Orientali Presbyteri benedicunt oleum, quo inungunt infirmos. Quare si Sacerdos advertat incaute se adhibuisse oleum Catechumenorum, aut Chrisma pro oleo infirmorum, observabit Decretum Innocentii III. Cap. *Pastoralis*, tit. *de Sacramentis non iterandis; In talibus nihil est iterandum, sed caute supplendum*

*plendum quod incaute fuerat prætermiſſum*; quia in Sacramentis conferendis non licet ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore ex Decreto Innocentii XI. anno 1679. & ex Clero Gallicano anno 1700.

Q. 4. *Quid aget Parochus*, *quando oleum benedictum deficit?*

R. Priuſquam totaliter deficiat, admiſcebit non conſecratum ex cap. *Quod in dubiis*, tit. *de Conſecratione Eccleſiæ.*

Q. 5. *Poteſt irritari illud Sacramentum?*

R. Poteſt, ſi ſtatus morbi ſit diverſus, & infirmus per aliquod tempus ex morbo revera convaluerit; quia illud Sacramentum non imponit characterem. Iterari autem non debet eodem morbo permanente, quia datur per modum medicinæ per ſe efficacis ad expellendum illum morbum.

Q. 6. *Quænam requiritur diſpoſitio in ſuſcipiente illud Sacramentum?*

R. Per ſe requiritur ſtatus gratiæ, quia eſt Sacramentum vivorum; per accidens autem ſufficit attritio, nempe ſi ægrotus non confeſſus amiſit uſum rationis.

Q. 7. *Quid obſervabit Sacerdos*, *cui conſtat infirmum ante delirium peccaſſe moraliter*, *nec ulla Pœnitentiæ ſigna dediſſe?*

R. Obſervabit, num per tempus potuerit dolere de peccato, in qua hypotheſi Sacramentum miniſtrabit; in extremo enim periculo ſatius eſt Sacramentum exponere, quam hominis ſalutem, propter quam inſtitutum eſt. Sed ſi conſtat impœnitentem amiſiſſe uſum rationis, ut ſi præ nimia crapula eadem lethali rationis factus impos animam exhalaturus ſit, Sacramentum miniſtrare non debet.

Q. 8.

Q. 8. *Intentio estne necessaria in suscipiente Sacramentum Extremæ Unctionis?*

R. Interpretative sufficit. Habetur autem hujusmodi intentio, quando quis, etsi Sacramentum prius non expetierit, nec de eo forte cogitaverit, præsumitur illud fore expetiturum, si rationis esset compos.

Q. 9. *Extatne præceptum divinum recipiendi illud Sacramentum?*

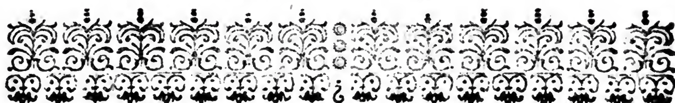
R. Non conveniunt Theologi; de eo tamen idem videndum videtur quod de Sacramento Confirmationis supra diximus, nempe jure divino & Ecclesiastico esse præceptum: sicut enim confirmatio est perfectio Baptismi; sic Extrema Unctio in omnium mente est perfectio & consummatio pœnitentiæ: illa quidem, ut sanum adversus Religionis Christianæ hostes corroboret; hæc ut infirmum confirmet adversus Dæmonis tentationes, quæ in vitæ exitu solent esse acriores.

Q. 10. *Estne præceptum administrandi Sacramentum Extremæ Unctionis?*

R. Pastores saltem ad id tenentur jure divino & Ecclesiastico; sunt enim dispensatores Mysteriorum Dei: infidelis autem est dispensator, qui bona Domini in commodum aliorum recepta non erogat. Adde Sacramentum Extremæ Unctionis posse per accidens esse necessarium necessitate medii, ut contingit quando infirmus lethali peccato gravatus, nec perfecte contritus, non est capax alterius Sacramenti.

Quæ strictim hic percurrimus, fusius exposita habentur Tom. 6. omnino consulenda, ut pateat quanti faciendum sit illud Sacramentum.

Tracta-



# Tractatus DE SACRAMENTO ORDINIS.

## CAPUT PRIMUM.

### De nomine, definitione, & existentia Sacramenti Ordinis.

Q. I. *Quare Sacerdotium vocatur Ordo?* R. Quia Ordo generatim est dispositio superiorum & inferiorum rerum, quæ inter se ita aptatæ sunt, ut una ad alteram referatur; sic Congregationes Monachorum & Monialium Ordines vocitari solent, sunt quippe conflatæ ex personis apte inter se dispositis ad serviendum Deo speciali & distincta quadam vivendi ratione: Atqui Sacerdotium consecrat homines, & in distinctis honorum gradibus aptat ad celebrandum Eucharistiæ Sacrificium, & ad obeunda spiritualia ministeria erga plebem: Ergo merito dicitur Sacramentum Ordinis

Ritus autem, quo consecrantur hujusmodi personæ, est Sacramentum, ut statim dicetur, non vero

vero earum ſtatus : Sacramentum quippe Ordinis non eſt quid permanens, ſed eſt actio tranſiens, quæ in ipſa conſecratione conſiſtit, & ex qua efflorefcit ſtatus Sacerdotalis, ſeu Clericalis.

Q. 2. *Ordo eſtne Sacramentum novæ Legis propriè dictum?*

R. Affirmative, eſt de fide; ſic enim definiit Conc. Trident. ſeſſ. 23. can. 3. *Si quis dixerit Ordinem ſive ſacram Ordinationem non eſſe vere & proprie Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum . . . anathema ſit.* Probatur ex Scriptura 2. Tim. 1. v. 9. *Admoneo te, ut reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.* In his verbis tria notantur ad verum Sacramentum requiſita. 1. Signum externum, nempe impoſitio manuum. 2. Gratia huic ſigno annexa. 3. Divinum mandatum; Apoſtoli enim & eorum ſucceſſores non ſine divino mandato illum ritum gratiæ productivum obſervarunt.

Q. 3. *Quomodo definitur Sacramentum Ordinis?*

R. Definitur, Sacramentum novæ Legis, quo ſpiritualis poteſtas tribuitur homini baptizato ad Euchariſtiam conficiendam, & ad omnia Eccleſiaſtica miniſteria rite & ex ordine obeunda.

Dicitur 1. *Sacramentum novæ Legis*, ut denotetur genus, in quo Ordinatio convenit cum aliis Sacramentis.

Dicitur 2. *Quo ſpiritualis poteſtas tribuitur ad Euchariſtiam, &c.* quæ verba locum obtinent differentiæ. Ordo quippe à cæteris Sacramentis eſſentialiter diſtinguitur, quatenus totus eſt primario ad ſacrificium Corporis, & Sanguinis Domini rite offerendum : *Cum autem divina res ſit tam ſancti Sacerdotii miniſterium*, inquiunt Patres Tridentini

tini seſſ. 23. cap. 2. *conſentaneum fuit*, *quo dignius & majori cum veneratione exerceri poſſet*, *ut in Eccleſiæ ordinatiſſima diſpoſitione plures & diverſi eſſent Miniſtrorum Ordines*, *&c.*

Ergo gradus honoris, qui cernuntur in ſtatu Eccleſiaſtico non ſortiuntur nomen, & rationem Ordinis ac Sacramenti, niſi quatenus referuntur ad Euchariſtiæ ſacrificium.

Ergo Archiepiſcopatus, & Primatus Summi Pontificis non ſunt Ordines, nec Sacramenta; quia præciſe ſumpti non expectant ſacrificium, ſed regimen Eccleſiæ. Nec Epiſcopatus eſſet Ordo diſtinctus à presbyteratu, niſi ſpeciali modo referretur ad ſacrificium, ut ſuo loco explicabitur.

Dicitur 3. *Homini baptizato;* tum quia ſine baptiſmali charactere nullus eſt capax aliorum Sacramentorum: tum quia mulieres jure divino arceantur à ſacris Miniſteriis 1. Cor. 14. *Turpe eſt mulierem loqui in Eccleſia:* Hinc Diaconiſſæ, de quibus frequens fit mentio apud Scriptores Eccleſiaſticos, non ordinabantur ad Sacerdotium, nec ad ullum Miniſterium circa Altare, ſed imperitas mulieres docebant, Neophytas ad ſacrum Baptiſmatis fontem immergendas exuebant, & eductas ſuſcipiebant, viduis miniſtrabant.

Dicitur 4. *Et ad omnia Eccleſiaſtica miniſteria*, *&c.* ut diſtinguatur regimen Eccleſiaſticum à Politico; Sacerdotes enim adminiſtrant ſolum ſpiritualia, Reges vero & Principes temporalia, juxta illud Oſii Epiſcopi Cordubenſis ad Conſtantium Imperatorem: *Ne te miſceas Eccleſiaſticis*, *neque nobis in hoc genere præcipe*, *ſed potius eas à nobis diſce. Tibi Deus imperium commiſit; nobis quæ ſunt Eccleſiæ concredidit.*

Ergo

Ergo ſi Summus Pontifex & nonnulli Epiſcopi res etiam temporales adminiſtrant, (quod Chriſtus non vetuit) illud habent ex dono & munificentia Principum, non ex inſtitutione divina, nec vì ſui Sacerdotii.

Ergo in Ordine duplex eſt poteſtas. Prima ſpectat Corpus Chriſti reale, ſeu ſacrificium, diciturque poteſtas Ordinis. Secunda ordinatur ad regendum Corpus Chriſti myſticum, ſeu fideles, vocaturque poteſtas jurisdictionis, quia per eam confertur jus docendi & regendi fideles ad vitam æternam.

Poteſtas autem jurisdictionis, ſicut & poteſtas Ordinis, habet diſtinctos honoris gradus, ex quibus exurgit Hierarchia Eccleſiaſtica, ſeu ſacer principatus.

Definitur autem Hierarchia, perſonarum ſacrarum Ordinata poteſtas debitum in ſubditos retinens Principatum & quidem jure divino, ut definiit Concilium Tridentinum ſeſſ. 23. can. 6. his verbis: *Si quis dixerit in Eccleſia Catholica non eſſe Hierarchiam divina Ordinatione inſtitutam, quæ conſtat ex Epiſcopis, Presbyteris & Miniſtris, anathema ſit;* Chriſtus enim ad conſummationem Sanctorum, & in ædificationem Corporis ſui myſtici, ut loquitur Apoſtolus Epheſ. 4. inſtituit Epiſcopos, Presbyteros & Diaconos in diverſis gradibus ad regendam ſuam Eccleſiam.

Ergo jurisdictonis poteſtas magis circumſcripta eſt in minoribus Prælatis, hoc eſt Parochis, quam in Epiſcopis; ſed ampliſſima eſt in ſummo Pontifice, ut omnes Eccleſiæ Miniſtri inter ſe divinitus aptati & connexi per omnem juncturam ſubminiſtrationis, (verba ſunt Apoſtoli cit. cap. 4.)

4.) Ecclesiam exhibeant velut terribilem castrorum aciem ordinatam, adversus quam portæ inferi non prævalebunt.

Dices: Diaconi, ut fert eorum nomen, sunt ad ministrandum Episcopo & Presbytero: Ergo nullam habent principatum, nec proinde sunt Hierarchici.

Nego conseq. Mandata enim ita accipiunt ab Episcopo & Presbytero, ut ea cum potestate exequantur circa plebem sibi subditam; quemadmodum Præfecti Provinciarum & Urbium in iis principatum exercent, dum mandata à Rege accepta observari curant.

Q. 4. *Potestas Ordinis & potestas jurisdictionis simulne semper conferuntur?*

R. Minime; Christus enim in ultima Cœna, in qua Apostolos constituit Sacerdotes, contulitque potestatem Ordinis, non dedit eis potestatem jurisdictionis, nisi post Resurrectionem, Joan. 20. *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos;* nunc quoque plures inaugurantur Presbyteri, quibus non confertur potestas jurisdictionis, utpote qui non ordinentur ad Beneficium Pastorale, ac proinde accipiunt potestatem Ordinis absque potestate jurisdictionis. Contra vero Clericus institutus ad Beneficium Pastorale necdum Presbyter habet potestatem jurisdictionis sine potestate Ordinis.

Q. 5. *Utra potestas est nobilior?*

R. Potestas Ordinis; quia nobilius habet objectum & præstantiores effectus; tota enim est, ut Deo debitus cultus exhibeatur, & sacrificium, ad quod imprimis Religio instituta est, rite offeratur, transmutat panem in Corpus Christi reale, pec-

peccata remittit: Atqui isthæc omnia longe præstantiora sunt actibus potestatis jurisdictionis, quæ spectat solum regimen fidelium.

# CAPUT II.

## De Ordinis divisione.

Q. 1. *Suntne plures Ordines?*

R. Fide divina credendum statuit Tridentinum Concilium sess. 23. canone 2. his verbis: *Si quis dixerit præter Sacerdotium non esse in Ecclesia Catholica alios Ordines & majores & minores, per quos velut per gradus quosdam in Sacerdotium tendatur, anathema sit.*

Q. 2. *Quomodo dividuntur Ordines?*

R. Generatim dividuntur in majores, qui dicuntur sacri, & minores. Patet ex laudatis Concilii verbis. Capite autem 2. Subdiaconatum majoribus & sacris Ordinibus, scilicet Presbyteratui & Diaconatui accenset. Ergo tres sunt majores Ordines.

Q. 3. *Cur tres illi Ordines dicuntur majores & Sacri?*

R. Ratio in promptu est pro Presbyteratu & Diaconatu, quia cum propius inserviant sacrificio, à quo singuli Ordines accipiunt honoris & dignitatis gradum, illos duos Ordines cæteris majores & sacratiores Ecclesia semper habuit.

Sed difficultas est de Subdiaconatu, qui inter sacros & majores Ordines nondum numerabatur ætate Magistri Sententiarum, hoc est 12. seculo, licet votum continentiæ ipsi esset annexum sal-

tem à ſeculo 6. & Subdiaconi à primis ſeculis ordinati fuerint per contactum Calicis vacui, ut conſtat ex Concilio 4. Carthaginenſi, quod celebratum eſt quarto labente ſeculo; ac proinde Subdiaconatus non recenſetur inter majores Ordines propter votum continentiæ, nec propter conceſſam Subdiaconis facultatem contingendi vaſa ſacra: *Canones*, inquit Magiſter Sententiarum lib. 4. diſtinct. 24. *Duos tantum ſacros Ordines appellari cenſent, Diaconatus & Presbyteratus; quia hos ſolos primitiva Eccleſia legitur habuiſſe, & de his ſolis præceptum Apoſtoli habemus .... Subdiaconos vero & Acolythos procedente tempore Eccleſia ſibi conſtituit.* Idem fere habet Hugo à ſancto Victore Lib. 2. part 2. cap. 13.

Vera itaque ratio cur Subdiaconatus recenſeatur inter majores Ordines, repetenda eſt ex diſpoſitione Eccleſiæ, quæ 13. ſeculo ſub Innocentio III. Subdiaconatus Ordinem inter majores repoſuit Cap. *A multis*, de ætate, qualitate, & Ordine præficiendorum, & Cap. *Miramur*, de ſervis non ordinandis. Occaſionem dediſſe videtur Urbanus II. qui 11. ſeculo indulſit, ut Subdiaconi in Epiſcopos eligi poſſent, cum antea nullus niſi Diaconus ad illud honoris culmem eveheretur. Hujus Pontificis Decretum refertur cap. *Nullus*, diſtinct. 60.

Q. 4. *Quot ſunt Ordines?*

R. Ex antiqua & conſtanti Eccleſiæ Latinæ Traditione ſeptem recenſentur, tum ab Eugenio IV. in Decreto pro Armenis, tum à Concilio Tridentino ſeſſ. 23. cap 2. ſcilicet Presbyteratus, Diaconatus, Subdiaconatus, Acolythatus, Exorciſtatus, Lectoratus, & Oſtiariatus.

Dixi: *Ecclesiæ Latinæ;* nam apud Græcos à mille annis & amplius quatuor tantum Ordines numerantur, scilicet Presbyteratus, Diaconatus, Subdiaconatus, & Lectoratus.

Q. 5. *Nonne Episcopatus & Tonsura Clericalis sunt Ordines distincti?*

R. 1. Sanctus Thomas, cum junior scriberet in quartum Sententiarum, censuit Episcopatum non esse Ordinem distinctum, sed extensionem dumtaxat characteris Sacerdotalis ad novum officium, & ampliorem potestatem ac dignitatem, ita ut Episcopatus aliud non sit quam Sacerdotium perfectum.

R. 2. Communior tamen sententia est ordinationem Episcopalem esse Ordinem distinctum, novumque imprimere characterem; quia Episcopus habet supra Presbyterum potestatem non solum jurisdictionis, sicut Summus Pontifex supra Episcopos, sed etiam Ordinis; confirmat enim Neophytos, consecrat Diaconos, Presbyteros & Episcopos, quod nullatenus potest Presbyter: Atqui specialis illa potestas est character & Ordo distinctus: Ergo.

Dices 1. Si Episcopatus esset Ordo distinctus, agnoscendi essent octo Ordines: Atqui illud repugnat Decreto Eugenii IV. & Concilio Tridentino: Ergo.

Distinguo maj. Essent octo Ordines specie infima, Concedo: specie subalterna, Nego major. Itaque Ordo generatim sumptus immediate dividitur in septem species; quarum prima nempe Sacerdotium subdividitur in Episcopatum & Presbyteratum; quemadmodum animal immediate dividitur in rationale & irrationale; sed irrationa-

le, utpote ſpecies ſubalterna, ſubdividitur in plures ſpecies infimas. Et ea ratione explicatur Concilium Tridentinum, ubi decernit eſſe ſeptem novæ Legis Sacramenta; nam Sacramentum Ordinis ſubdividitur in plures Ordines, qui ut placet non paucis Theologis, ſinguli ſunt Sacramenta: ſicque in eorum ſententia ſunt tredecim Sacramenta ſpecie infima.

Dices 2. Ordo ex dictis eſſentialiter refertur ad ſacrificium: Atqui Epiſcopatus nullum habet ſpecialem ordinem ad ſacrificium, ſed ſolum ad plebem regendam: Ergo non eſt Ordo.

Nego minorem: Epiſcopatus enim conſtituit Euchariſtiæ miniſtros, iisque Leges præſcribit ut cum dignitate ac majeſtate auguſtiſſimum illud Myſterium peragant.

R. 3. Tonſura Clericalis non eſt Ordo, quidquid contra ſentiant Canoniſtæ; nulla enim competit functio, nullumve miniſterium ſimplici Clerico.

Q. 6. *Quid eſt igitur Tonſura Clericalis?*

R. Eſt cæremonia ab Eccleſia inſtituta, per quam Laicus baptizatus, & Sacramento Confirmationis conſignatus ſacro ritu in Clerum aſcribitur.

Dicitur 1. *Ab Eccleſia inſtituta;* quia Tonſura Clericalis non eſt inſtitutionis divinæ, cum Eccleſia Græca eam non obſervet, & in Latina nullum ejus inveniatur veſtigium tribus primis ſæculis.

Dicitur 2. *Per quam Laicus baptizatus, &c.* 1. Quia ſoli Eccleſiæ filii gaudere debent ejus honoribus: Atqui per Baptiſmum naſcuntur Eccleſiæ filii: Ergo: 2. Quia Neophytus nondum Confirmatio-

mationis ſignaculo munitus dicitur à SS. Patribus ſemi-Chriſtianus, parvulus in Chriſto, qui ut adverſus hoſtes Eccleſiæ decertare valeat tanquam gregarius miles, ſacro Chriſmate roborandus eſt ac perficiendus: Ergo à fortiori ut inter duces hujus ſpiritalis militiæ adſcribatur: *Prima Tonſura non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non ſuſceperint*, inquiunt Patres Tridentini ſeſſ. 23. cap. 4. *de reform.*

Dicitur 3. *Sacro ritu;* Eccleſia enim pro Clerico ordinando præſcripſit ſolemnes ritus à ſolo Epiſcopo peragendos, ut vel hinc fideles intelligant quanti facienda ſit Tonſura Clericalis.

Dicitur 4. *In Clerum aſcribitur;* per illam quippe cæremoniam evehitur quis è ſtatu Laicorum ad Ordinem Eccleſiaſticum, atque eo titulo gaudet honoribus & privilegiis Eccleſiaſticorum.

Q. 7. *Quæ ratio movit Eccleſiam, ut ſacram hanc cæremoniam inſtitueret?*

R. Sacramenti Ordinis dignitas ac eximia ſanctitas, ad quod Tonſura Clericalis eſt quædam præparatio, ſicut Catechumenatus ad Baptiſmum ex Catechiſmo Romano, & Novitiatus ad Profesſionem Monaſticam, ex Halliero & aliis paſſim Theologis. Cum enim Sacerdotium ſit res plane divina, nec ad ejus munia, ut par eſt, obeunda ſatis ſit ſtudium acquirendæ perfectionis, quemadmodum ſufficit ad Profeſſionem Monaſticam, ſed requiratur ipſa perfectionis adeptio: æquum fuit ut Eccleſia ſuos Candidatos, qui ſigna divinæ vocationis & bonæ ſpei præ ſe ferunt, prius rudimentis diſciplinæ Sacerdotalis imbuendos curaret, quam ad ullum Ordinem admitteret.

Quemadmodum igitur, ut quis cenſeatur ido-

neus ad Professionem Monasticam emittendam, deposito prius sæculari habitu, coma & quidquid redolet pompam mundanam disciplinæ regularis Tyrocinium ponit, sic Ecclesia à suis Novitiis exigit, 1. ut habitum sæcularem abjiciant. 2. Caput attondant. 3. Vestem Clericorum propriam assumant, deferantque cum ea, quæ decet, modestia. 4. Profiteantur sanctioris vitæ disciplinam, & ex Concilio Tridentino sess. 23. cap. 6. *de Reform.* in Seminario instituantur juxta Ecclesiasticas leges, nisi studiorum causa *in aliqua schola de licentia Episcopi*, *quasi in via ad majores Ordines suscipiendos versentur*, sub cura tamen alicujus probatæ personæ, ut mores eorum instituto conveniant.

Quæ cum ita sint, quisquis Ecclesiam diligit; miseratione commoveatur necesse est ob fœdum & sacrilegum Tonsuræ clericalis in plerisque abusum, in quibus non est sanctioris vitæ Professio, sed simulatio, adeo ut Tonsura hodie usurpetur eo fere modo, quo Novitiatus in iis Ordinibus Religiosis, in quibus collapsa est Regularis observantia. Enimvero sicut in ejusmodi Ordinibus satis est ad Novitiatum, ut quis inscribatur tanquam cupiens profiteri, gestetque exteriorem habitus Religiosi notam, quam caute accommodat ad morem seculi, tegitque ubi erubescit videri Monachus, interim arbitrio suo vivit, tritam sæculi viam ambulat, donec elapso tempore à sacris Canonibus pro Novitiatus præscripto, vovet, quod implere idoneus non est, scilicet studium acquirendæ perfectionis, ex quo vitiato fonte fluunt in hujusmodi Ordines Regulares probra ac dedecora, quæ ipsos Laicos offendunt. Simili-

militer plerique Tonſuram ſeu Novitiatum Sacerdotii ſuſcipiunt, nomen dant Clero, & ſæcularium mores ſectari non deſiſtunt, impetum juvenilis ætatis ſequuntur ſibimet relicti, vitioſos habitus contrahunt, in obſcœnis voluptatibus ſæpe volutantur. En ſelecta Dei portio, & præclarum munus, quod ipſi offertur à filiis Iſrael; tale Tyrocinium ponitur ad Magiſterium virtutis. Non miremur, quicunque præſentem Eccleſiæ ſtatum miſeratur quod adeo in pluribus jaceat Clericalis diſciplina; ſed mirandum potius quod in tanta rerum perturbatione ſtet in paucis, quos Deus ſibi ſervavit. Plura vide Tom. 7. Appendice de Tonſura Clericali.

# CAPUT III.

## De definitione, officio, materia & forma cujuſque Ordinis ſeorſim ſpectati.

### DE OSTIARIATU.

Oſtiariatus definitur, Ordo, quo præficitur Clericus ad Eccleſiæ & ſacræ ejus ſupellectilis cuſtodiam, vindicandamque reverentiam domui Dei debitam.

Quinque ſunt ejus Officia. Primum, Eccleſiæ januas dignis aperire & indignis claudere. Secundum, curare ne quis Laicorum propius ad altare accedat. Tertium, pulſare campanam, & populum fidelem ſtatis horis convocare ad divinum Officium. Quartum, ſervare Vaſa ſacra, & omnem Eccleſiæ ſupellectilem. Quintum, invigilare ut omnes in Eccleſia reverenter ſe gerant. Ita Concilium Mediolanenſe II. Tit. *de Oſtiario.*

Forma Oſtiariatus ſunt verba, quæ profert Pontifex tradendo claves, ipſa autem clavium traditio eſt materia eſſentialis, pulſus vero campanæ, obſeratio & apertio januæ cenſentur materia accidentalis, utpote quæ non adminiſtretur à Pontifice ſed ab Archidiacono.

## DE LECTORATU.

Lectoratus eſt Ordo, quo traditur poteſtas legendi in Eccleſia Scripturam ſacram utriusque Teſtamenti, & ſcripta ſanctorum Patrum.

Quinque ſunt ejus officia. Primum, legere Scripturam ſacram. Hugo Victorinus excipit lectionem Librorum Evangelicorum, ſed Concilium Laodicenum can. 59. & Carthaginenſe IV. can. 47. nullum Librum excipiunt. 2. Doctorum orthodoxorum Scripta ex citato can. 47. Concilii Carthaginenſis. Secundum, tradere fidei rudimenta eaque explanare ſive Catechumenis, ſive baptizatis rudioribus. Tertium, Epiſcopo prædicanti legere eam Scripturæ partem, quam ille expoſiturus eſt. Quartum, divinas laudes decantare & præeſſe Pſalmiſtis ſeu Cantoribus. Quintum, Lector antiquitus novos fructus benedicere conſueverat, ut colligitur ex Pontificali Romano in degradatione Lectoris.

Forma Lectoratus ſunt verba à Pontifice prolata cum tradit Librum, de quo initiandus lecturus eſt, materia vero unica eſt ipſa Libri traditio.

DE

## DE EXORCISTATU.

Definitur Ordo, quo datur poteſtas expellendi Dæmones à corporibus, ſive baptizatorum, ſive Cathechumenorum.

Unum Exorciſtæ Officium tribuunt Veteres, ut Concilium Laodicenum, Carthaginenſe IV. & Pontificale Romanum, nempe adjurare Dæmones: *Hodie etiam*, inquit S. Cyprianus Epiſt. 45. *geritur, ut per Exorciſtas voce humana & poteſtate divina flagelletur & uratur, ut torqueatur Diabolus.* Propter frequentes abuſus, qui in Exorcismis aliquando irrepſere, ex hodierna Eccleſiæ diſciplina nequidem Presbyteri adjurare debent Dæmones inconſulto Epiſcopo.

Materia Exorciſtatus eaque unica eſt traditio Libri Exorciſmorum: forma ſunt verba Pontificis.

## DE ACOLYTHATU.

Acolythatus eſt Ordo, quo datur poteſtas miniſtrandi Subdiacono & Diacono in Miſſæ Sacrificio; Acolythus enim ſecundum vim nominis Græci, eſt famulus ac veluti pediſſequus.

Tria ſunt Acolythatus officia, Primum, ac præcipuum eſt parare vinum & aquam in urceolis, quos deinde exhibet Subdiacono. Unde Acolythatus eſt Ordo nobilior præcedentibus, cum propius inſerviat Miſſæ ſacrificio. Secundum, deferre lumina, dum Evangelium ſolemniter cantatur à Diacono. Tertium, luminaria Eccleſiæ accendere & aſſervare, propter quod Acolythi dicuntur Eccleſiæ mancipati, quia illud officium majorem in Eccleſia aſſiduitatem requirit.

Duplex eſt materia Acolythatus: nempe traditio

positione Diaconos ordinant, nec aliam materiam usurpavit Ecclesia Latina per decem prima sæcula, ut constat ex Concilio Carthaginensi IV. Nicæno II. Meldensi, & ex omnibus Sacramentariis & Scriptoribus rerum Liturgicarum, ut Alcuino, Amalario.

## DE PRESBYTERATU.

Presbyter Græce id significat quod Latine senior. Presbyter ergo secundum etymologiam est nomen ætatis, secundum vero acceptionem est nomen officii ac Præfecturæ; Magistratus enim & in Republica Præfecti seniores vocari solent, ut denotetur morum gravitas, quæ eis competit, & in senibus magis elucet. Hinc Diaconi & alii Clerici inferiores nunquam Presbyteri appellantur, quia ipsorum est ministrare; præesse autem cum sit Episcopi & simplicis Sacerdotis, Episcopus in Scripturis nonnunquam Presbyter appellatur, ut Epist. 2. & 3. sancti Joannis, & 1. Tim. 4. v. 14. Quin nomen Episcopi quod Latine est superintendens, in Scripturis indiscriminatim tribuitur minoribus & majoribus Prælatis, ut in Epist. ad Tim. & ad Tit. & Act. 20. vers. 17. Sed usus obtinuit ut minores Prælati simpliciter dicantur Presbyteri, & majores, Episcopi.

Definitur Presbyteratus Ordo sacer, quo datur potestas consecrandi Corpus Christi & remittendi peccata.

Quinque sunt ejus officia ex Pontificali Romano, in quo sic habetur, *Sacerdotem oportet offerre, benedicere, præesse, prædicare, baptizare.*

Materia Presbyteratus apud Latinos duplex est, scilicet impositio manuum & porrectio calicis

cis cum vino & aqua, & patenæ cum pane: forma ſunt verba, quæ tum profert Pontifex.

Communior nunc obtinet opinio ſolam manuum impoſitionem eſſe materiam eſſentialem; tum quia Græci hactenus aliam nec adhibuerunt nec adhibent, & tamen rata eſt eorum Ordinatio; tum quia Eccleſia Latina per decem ſæcula ſola manuum impoſitione Presbyteros conſecravit Apoſtolorum exemplo 1. Tim. cap. 4. & 5. Ergo porrectio calicis eſt materia dumtaxat accidentalis; nam ex Concilio Tridentino ſeſſ. 21. cap. 2. Eccleſia nihil mutare poteſt circa ſubſtantiam Sacramentorum.

Dices: Eugenius IV. in Decreto pro Armenis ſic habet, Presbyteratus traditur per calicis cum vino, & patenæ cum pane traditionem, Diaconatus vero per Libri Evangelii dationem: Ergo.

Nego conſeq. Nam præterquam quod Decretum illud editum ſit ſoluto Concilio Florentino poſtquam receſſerunt Græci, non ſpectat univerſalem Eccleſiam, ſed Armenos dumtaxat, quibus Summus Pontifex exponit ritus Romanæ Eccleſiæ, non quidem omnes, ſed eos maxime in quibus diſcrepabant Armeni; nullam enim facit mentionem ritus quo conſecrantur Epiſcopi, Libri Epiſtolarum in Ordinatione Subdiaconi, & impoſitionis manus in Ordinatione Diaconi, quæ tamen ſemper & ubique adhibita eſt. Denique Concilium Tridentinum nedum adhæſit huicce Decreto, tanquam neceſſariæ Ordinationum regulæ, quin diſerte docet ſeſſ. 14. cap. 3. de Extrema Unctione Presbyteros rite ordinari per impoſitio-

positionem manuum Presbyteri, nulla facta mentione instrumentorum.

Sed difficultas est quænam manuum impositio sit materia essentialis; duplex enim vel etiam triplex adhibetur manus impositio in Ordinatione Presbyteri. 1. Pontifex, & post illum Presbyteri manus imponunt initiando absque ulla verborum prolatione. 2. Nulla interjecta mora tam Pontifex quam alii Presbyteri tenent manus extensas super initiandum, adeoque isthæc manuum impositio videtur esse eadem cum præcedente continuata: interim vero Pontifex fundit preces pro initiando, quæ habent rationem formæ. 3. & ultima manuum impositio fit post Communionem cum ista verborum formula, *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiseris peccata, &c.*

Alii Theologi statuunt secundam impositionem, quæ una est cum prima, esse integram materiam Presbyteratus, utpote quæ in utraque Ecclesia, Latina scilicet & Græca, semper fuerit usurpata, cum ultima non sit in usu apud Græcos; nec apud Latinos adhibita nisi à quadrigentis annis.

Alii existimant ultimam manus impositionem pertinere ad substantiam Sacramenti, contenduntque Presbyterum ante ejusmodi impositionem non habere potestatem remittendi peccata.

Nec refert quod non sit admodum antiqua apud Latinos, nec usurpetur apud Græcos, quia Ecclesia potuit uno vel diverso ritu utramque potestatem conferre, scilicet offerendi, & peccata dimittendi. Quod autem separatim nunc conferatur, magis congruit exemplo Christi, qui in ultima Cœna Apostolis primo contulit potestatem

tem offerendi, deinde post resurrectionem potestatem remittendi peccata, Joan. 20.

Cæterum propter diversas opiniones circa materias Ordinum, caute observandum est quidquid præscribitur in Pontificali Romano, & si quid fuerit incaute omissum, illud supplendum est, ut docent Innocentius III. & Gregorius IX. supra laudati, quia ritus integer necessarius est saltem necessitate præcepti.

## DE EPISCOPATU.

Definitur Ordo supremus, quo datur Presbytero potestas conferendi Sacramenta Confirmationis & Ordinis, regendique Ecclesiam sibi commissam, hoc est Clerum & Plebem.

Dicitur 1. *Ordo supremus*; quia Episcopatus est Apex & fastigium Sacerdotii. *Quid est Episcopus*, inquit sanctus Augustinus lib. quæst. in vetus & novum Testam. quæst. 101. *nisi primus Presbyter, hoc est summus Sacerdos*; Et sanctus Ignatius Epist. ad Smyrnenses, *Honora Episcopum ut Principem Sacerdotum.*

Dicitur 2. *Quo datur Presbytero*; quia nequit esse Episcopus, qui Presbyter non fuerit.

Dicitur 3. *Potestas conferendi*, *&c.* quibus verbis designatur potestas Episcopi propria, quia confirmare Neophytos & ordinare Ecclesiæ Ministros sunt actus Ordinis, nec ad eos exercendos sufficit potestas jurisdictionis, quam habet Capitulum sede vacante, & Episcopus nondum consecratus.

Dicitur 4. *Et regendi Ecclesiam sibi commissam*, ut denotetur potestas jurisdictionis; jurisdictio

quippe eſt poteſtas gubernandi ſubditos jus dicendo, ferendo leges, coercendo refractarios & puniendo tranſgreſſores.

Ergo Epiſcopus jure divino eſt ſuperior Presbytero: tum poteſtate Ordinis, tum poteſtate juriſdictionis. Primum expreſſe definiit Concilium Tridentinum ſeſſ. 23. can. 7. ſecundum neceſſario, & evidenter colligitur ex can. 6. ejuſdem ſeſſionis, ubi Concilium decernit in Eccleſia Catholica eſſe hierarchiam divina ordinatione inſtitutam, eamque conſtare ex Epiſcopis, Presbyteris & Miniſtris.

Dices: S. Hieronymus in Caput 1. Epiſtolæ ad Tit. & Epiſt. 85. ad Evagrium multis probat Epiſcopos humano tantum jure eſſe Presbyteris ſuperiores; ait enim poſt ſchiſma ortum Corinthi, ubi alter dicebat, ego ſum Pauli, alter, ego Apollo, *In toto orbe decretum eſt, ut unus de Presbyteris electus ſuperponeretur ceteris, ad quem omnis Eccleſiæ cura pertineret, & Schiſmatum ſemina tollerentur:* Ergo.

Nego antec. Quomodo enim ſanctus Doctor aſſereret Presbyterum ſine nova inauguratione conſtitutum fuiſſe Epiſcopum, quemadmodum Diaconus conſtituitur Archidiaconus, qui tam diſerte docet Presbyterum non poſſe Neophytos confirmare, nec Eccleſiæ Miniſtros ordinare: *Quid facit*, inquit, *excepta ordinatione Epiſcopus quod non faciat Presbyter?* Agnoſcit ergo ſanctus Doctor poteſtatem ordinandi in Epiſcopo, quæ non competit Presbytero. De Confirmatione etiam idem agnoſcit Dialogo contra Luciferianos, in quo ſic habet: *Quodſi hoc loco quæris, quare in Eccleſia baptizatus niſi per manus Epiſcopi accipiat*

*piat Spiritum Sanctum, ... Disce hanc observationem ex auctoritate* (Scripturæ) *descendere .... si Scripturæ auctoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensus instar præcepti obtineret.* Quoad vero præeminentiam jurisdictionis Episcopalis, multa evincunt Sanct. Hieronymum eam divinæ institutioni ascribere; laudata enim Epist. 85. scribit Episcopos id esse in Ecclesia, quod Aaron in Synagoga, & Presbyteros filiis Aaron, qui erant simplices Sacerdotes, respondere: Atqui Aaron jure divino erat superior simplicibus Sacerdotibus: Ergo. Deinde in Epist. ad Tit. *Episcopi*, inquit, *noverint se magis consuetudine quam dispositionis dominicæ veritate Presbyteris esse majores.* Ergo in mente Sanct. Hieronymi Episcopi majores sunt Presbyteris, partim institutione divina, partim consuetudine Ecclesiæ, quæ ut dissensionum plantaria evellerentur, ut loquitur Sanct. Doctor, mutavit disciplinam, decrevitque ut deinceps ad Episcopum *omnis Ecclesiæ cura pertineret*, cum ante Corinthianum schisma esset communis Episcopo & Presbyteris, sed in diverso gradu.

Episcopi officia numerantur septem in Pontificali Romano, his verbis: *Episcopum oportet judicare, interpretari*, (scilicet Verbum Dei & ejus legem) *consecrare, ordinare, offerre, baptizare, & confirmare.*

Materia est manuum impositio, hoc enim ritu Apostolus Timotheum consecravit Ephesium Episcopum, præcepitque ut Episcopos ita consecraret. Hanc materiam assignat Concilium Carthaginense IV. meminitque impositionis Libri Evangeliorum super caput & scapulas consecrandi; sed eam materiam non adhibent Græci,

nec erat universaliter receptus ille ritus nono seculo in Ecclesia Latina, ut constat ex Amalario. Forma autem sunt verba quæ proferunt Pontifex consecrans & duo Episcopi assistentes, dum manus capiti consecrandi imponunt.

## DE ROMANO PONTIFICE.

Q. I. *Estne amplior & superior Jurisdictionis potestas in Romano Pontifice, quam in ceteris Episcopis, idque jure divino?*

Negant Græci schismatici, contenduntque Primatum, quo gaudet Romanus Pontifex, ipsi ab Ecclesia fuisse concessum, cum Urbs Roma esset Caput Imperii. In hoc errore versantur Lutherani, Calviniani & omnes Hæretici, adversus quem

R. De fide est Romanum Pontificem jure divino esse Episcopis superiorem, & caput totius Ecclesiæ; ita enim definiit Concilium Lateranense 4. anno 1215. *Romana Ecclesia*, inquit, DISPONENTE DOMINO *super omnes alias ordinatæ potestatis obtinet Primatum, utpote mater omnium Fidelium & Magistra.* Et Conc. Florentinum, in quo convenerunt Græci cum suo Imperatore, & Latini, Præside Eugenio IV. an. 1439. *Definimus sanctam Apostolicam Sedem & Romanum Pontificem in universum orbem tenere principatum, & ipsum Pontificem Romanum successorem esse Beati Petri Principis Apostolorum, & verum Christi esse Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Patrem & Doctorem existere, & ipsi in Beato Petro pascendi & regendi & gubernandi universalem Ecclesiam,* A DOMINO NOSTRO JESU CHRISTO PLENAM POTESTATEM TRADITAM ESSE.

Tria in hac definitione inprimis ſunt notanda & probanda.

Primum, quod S. Petrus fuerit Princeps Apoſtolorum habetur è Scriptura Matth. 16. v. 18. *Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam, & tibi dabo claves regni Cœlorum.* Per claves autem deſignatur ſuprema poteſtas, atque in ejus rei ſignum Regi urbem ingredienti offeruntur claves civitatis. Quod hìc Petro promiſerat Chriſtus, illud contulit poſt Reſurrectionem Joan. 21. his verbis: *Paſce agnos meos*, & iterum, *paſce oves meas*, id eſt interprete ſancto Epiphanio Hæreſi 75. paſce matres & filios; Paſtores & plebem. Hac poteſtate ſtatim uſus eſt poſt Aſcenſionem Chriſti Beatus Apoſtolus Act. 1. v. 15. ubi unum à Diſcipulis eligendum in locum Judæ proditoris decrevit tanquam *chori Princeps, & is cui à Chriſto Grex commiſſus eſt*, inquit S. Chryſoſtomus Hom. 3. in Act. Apoſt.

Secundum, quod Romanus Pontifex ſit ſucceſſor S. Petri, conſtans eſt Eccleſiæ tum Græcæ, tum Latinæ traditio.

Origenes apud Euſebium lib. 7. Hiſtor. cap. 12. ſic habet: *Petrus ad ultimum in Urbe Roma commoratus, ibi & crucifixus eſt deorſum capite demerſo, quod ipſe ita fieri precatus eſt, ne exæquari Domino videretur.* Similia habent S. Athanaſius Apolog. pro ſua fuga, S. Chryſoſtomus Hom. 32. in Epiſt. ad Romanos.

Ex Latinis vero Tertullianus libr. *de præſcript.* cap. 36. *Felix iſta Eccleſia*, inquit, *cui totam doctrinam Apoſtoli cum ſanguine ſuo profuderunt, ubi Petrus Paſſioni Dominicæ adæquatur.* Et S. Hieronymus

Epist. ad Damasum Summum Pontificem : *Cum successore Piscatoris*, inquit, *& discipulo Crucis loquor.*

Tertium, quod in Romanum Pontificem tanquam sancti Petri successorem transmissus sit Primatus & Principatus ejusdem Apostoli, necessario & evidenter sequitur ex præcedentibus; quemadmodum enim alii Apostoli transmiserunt ad suos successores, (nempe Episcopos) eam quam acceperant à Christo potestatem gubernandi Ecclesiam, ita & Beatus Petrus.

Dices 1. Definiri non potest tempus, quo Petrus Romam profectus sit, nec quomodo ibi per 20. annos sederit. Nam certum est ipsum adfuisse Concilio Jerosolymitano Act. 15. quod celebratum est anno 18. à Passione Domini, & per septem annos Ecclesiam Antiochenam rexisse: Ergo.

Nego anteced. Et dico Petrum mansisse quidem quinque circiter annis in Judæa, quo tempore Paulus potuit eum invisere, Galat. 1. anno quinto perrexisse Antiochiam per illos autem septem annos, quibus dicitur illam Ecclesiam rexisse, Pontum, Asiam, Cappadociam & Bythiniam peragrare potuisse : tum rediisse Hierosolymam circa annum undecimum à Passione Domini, quo tempore fuit ab Herode in carcerem conjectus, sed miraculo solutus Romam petiit; ibique mansit usque ad anum nonnum Imperij Claudii Cæsaris, quo Judæos Roma expulit, atque ea occasione Petrus rediit Hierosolymam, ubi præfuit Concilio. Mortuo autem Claudio, Petrus rursus Romam profectus est, Nerone imperante, à quo tandem crucifixus est anno decimo quarto, & ultimo ejus imperii.

Dices

Dices 2. Episcopus Antiochenus est potius successor sancti Petri, cum Beatus Apostolus hanc Ecclesiam primo fundaverit & rexerit, Ergo.

Nego anteced. Namque sanctus Petrus Antiochia commigrans non abdicavit Primatum & Apostolatum suum, quemadmodum Episcopus hoc ipso quod sedi Episcopali renunciat auctoritate & jurisdictione Episcopali spoliatur. Quis enim crederet sanctum Petrum creato Episcopo Antiocheno, omni potestate regendi Ecclesias fuisse destitutum? Apostolatum ergo & Primatum non deposuit nisi in morte, ac proinde si Episcopus Romæ non fuisset usque ad mortem, ut contendit Calvinus contra omnium veterum fidem, Romanus Pontifex non esset Petri Successor, nec Primatu ejus gauderet.

Dices 3. Primatus fuit privilegium specialiter sancto Petro concessum: Atqui falsum est sanct. Petrum transmisisse ad successores privilegia sibi concessa; quis enim nisi perabsurde contenderet Romanum Pontificem confirmatum esse in gratia, habere potestatem suscitandi mortuos, sanandi infirmos sua umbra, quemadmodum refertur de sancto Petro? Ergo.

Distinguo min. Falsum est sanctum Petrum transmisisse ad successores privilegia personalia, quemadmodum sanctus Carolus v. g. non transmisit in successorem eximias virtutes & sanctitatem, quibus ornatus erat, Concedo: falsum est transmisisse privilegia regimini Ecclesiæ necessaria, & in ejus gratiam primario concessa, Nego min. Itaque duplicis generis privilegia Beato Petro fuere concessa: alia personalia ad propriam ejus sanctificationem & perfectionem, ut gratia

ſanctificans, & confirmatio in eadem gratia: alia in gratiam aliorum & totius Eccleſiæ, & hæc rurſus fuerunt duplicis generis: alia ad tempus neceſſaria ut miraculorum dona, alia quovis tempore neceſſaria, ut poteſtas clavium. Privilegia primi & ſecundi generis non tranſierunt ad Beati Petri ſucceſſores, ſed ea duntaxat, quæ ſunt tertii generis.

Ergo ſicut ceteri Apoſtoli in ſuos ſucceſſores nempe Epiſcopos ex Chriſti ordinatione tranſmiſerunt poteſtatem ſolvendi & ligandi; ita Princeps Apoſtolorum in Pontificem Romanum legitimum ſucceſſorem ſuum tranſtulit Primatum, quo ſupra cæteros Apoſtolos præeminebat, cum ſine eo ſtare nequeat Eccleſiæ unitas & integritas ut patet ex Eccleſiis Schiſmaticis, quæ velut membra à capite ſeparata, ſtatim contabuerunt vel computruerunt. Quid referam abſurda & propudioſa in quæ veteres Schiſmatici, ut Donatiſtæ, Eutichiani, &c. prolapſi ſunt, ubi à Sede Apoſtolica abſceſſerunt, cum Pſeudoreformati quotidie funeſta exempla ſuppeditent, ſalutem Chriſtianæ Reipublicæ abſque communione cum Sede Apoſtolica non poſſe conſiſtere?

Inſtas: Satis eſt ad unitatem Eccleſiæ, quod ſit fundata in Chriſto, eumque habeat pro capite: namque ex ipſo Apoſtolo Epheſ. 1. *Ipſum dedit caput ſuper omnem Eccleſiam quæ eſt corpus ipſius & plenitudo ejus, qui omnia in omnibus adimpletur.*

Nego anteced. Namque omnes Hæretici & Schiſmatici Chriſtum agnoſcunt ut caput Eccleſiæ, neque propterea Sectæ eorum in unum corpus coaleſcunt; alia eſt enim Secta Neſtorianorum,

rum, alia Socinianorum, alia Lutheranorum & Calvinistarum.

Itaque præter caput invisibile, quod est Christus, necessarium est caput visibile & ministeriale, in quo omne regimen Hierarchicum seu Ecclesiasticum conveniat: *Primatus datur Petro*, inquit Sanct. Cyprianus lib. de Unit. Eccles. *ut Ecclesia una monstretur*.

Q. 2. *Regimen Ecclesiæ estne Monarchicum?*

R. Cum Cardinali Bellarmino lib. 1. *de Rom. Pontif.* est Monarchicum Aristocratico temperatum.

Duplex itaque est regimen Monarchicum, aliud purum, in quo omnia administrantur unius nomine & authoritate, ut in Francorum Regno, in quo Provinciarum Perfecti, & Civitatum Magistratus Rempublicam administrant non suo, sed Regis nomine tanquam ab ipso delegati. Aliud Aristocratia admixtum, ut Romanum Imperium, in quo Imperator ita est supremus Monarcha, ut sub se habeat plures Principes qui suo nomine dominentur singuli in sua ditione ac Principatu, & quamvis subdantur Imperatori, teneanturque communibus Imperii Legibus, regunt tamen sibi subditos propria authoritate & propriis Legibus, quas Imperator non potest solvere, nisi communi Imperii bono adversentur.

Sic in Hierarchia Ecclesiastica Pontifex Romanus præest singulis Episcopis tanquam caput & supremus Monarcha, jus ipsis dicit, & in singulos cujuscunque gradus & dignitatis vim habet coactivam, ubi agitur de communi Reipublicæ Christianæ bono, ac de receptis Ecclesiæ universalis Legibus. Sed sacra ejusmodi Monarchia

temperatur Ariſtocratia, nam Chriſtus Dominus alios à Beato Petro inſtituit Apoſtolos, quibus ſuccedunt Epiſcopi, & ſeptuaginta duos Diſcipulos, quibus etiam ſuccedunt ii Presbyteri, quibus ex officio cura animarum incumbit, ut Parochis. Epiſcopi igitur à Chriſto ſunt inſtituti tanquam Principes, ſuas Diœceſes non Vicaria, ſed propria authoritate gubernant, novas Leges condunt pro ſubditorum neceſſitate & utilitate. Parochi vero non tanta authoritate præſunt ſuis Parœciis, utpote quæ non ſint communitates perfectæ, ſed partes & veluti membra Diœceſeos; ideoque non habent forum externum, nec poſſunt condere Leges, ut late proſecuti ſumus Tomo 8. Tract. *de Legibus*, & Tomo 7. 2. par. cap. 6. quo fit ut Epiſcopus immediatam habeat juriſdictionem non ſolum in ipſos, ſed etiam in plebem ſubditam, ut declaravit Facultas Theologica Pariſienſis anno 1164. in cenſura quarumdam propoſitionum Jacobi *de Vernant*.

# CAPUT IV.

## Utrum ſinguli Ordines ſint Sacramenta proprie dicta.

Nullus Catholicorum negare poteſt Presbyteratum eſſe Sacramentum proprie dictum; de Fide enim eſt Ordinationem in genere eſſe unum è Sacramentis novæ Legis. Illud ita definiit Concilium Tridentinum ſeſſion. 23. ut ſolius Presbyteratus expreſſe meminerit can. 1. quæſtio itaque ſolummodo poteſt eſſe de aliis ordinibus, ad quam

R. 1.

R. 1. Probabilius eſt Minores Ordines & Subdiaconatum non eſſe Sacramenta, tum quia non ſunt à Chriſto inſtituti, tum quia ſolus Epiſcopus ex dicendis eſt Miniſter Sacramenti Ordinis: Atqui nonnulli Abbates ex privilegio conferunt minores Ordines ex C. *Requiſivit*, Tit. *de Ordinatis ab Epiſcopo*, & ex Concilio Tridentino ſeſſ. 23. cap. 1. *de reform.* Subdiaconorum vero Ordinationem Concilium Antiochenum, Nicænum II. permittunt Chorepiſcopis, id eſt Vicariis Generalibus Epiſcoporum, qui ex ſua inſtitutione non erant Epiſcopi.

R. 2. Diaconatus & Epiſcopatus ſunt Sacramenta proprie dicta; ſunt enim ſigna ſenſibilia à Chriſto inſtituta & in Eccleſia perpetuo obſervata; quibus annexa eſt promiſſio gratiæ, Concilium namque Tridentinum ſeſſ. 23. can. 4. dicit anathema aſſerentibus per ſacram Ordinationem non dari Spiritum Sanctum, ac proinde fruſtra Epiſcopos dicere, *Accipe Spiritum ſanctum:* Atqui illud proferunt in Ordinatione tum Diaconi, tum Epiſcopi.

Dices: Diaconi electi ſunt ad miniſtrandum menſis profanis. Unde Sanct. Hieronymus vocat eos menſarum Miniſtros Epiſt. 85. & Synodus Quiniſexta anno 692. definiit ſeptem prioribus Diaconis Act. 6. concreditum non fuiſſe miniſterium ſacrum, ſed profanum duntaxat: Ergo

Nego anteced. Quamvis enim murmur Græcorum adverſus Hebræos, cujus fit mentio cap. cit. fuerit occaſio eligendi Diaconos, qui curam gererent Viduarum, & menſis præficerentur, conſtat tamen tum ex Scriptura, tum ex Traditione Diaconos ad auguſtiora miniſteria fuiſſe ab

Apo-

Apoſtolis ordinatos; ait enim Apoſtolus de Diaconis 1. Tim. 4. *Habentes myſterium fidei in conſcientia pura .... miniſtrent nullum crimen habentes.* Stephanus & Philippus ambo ex ſeptem Diaconis ſacra munia poſt ordinationem ſuam obierunt. Stephanus quidem Hieroſolymis verbum Dei prædicabat Act. 6. & Philippus baptizabat Act. 8. Sanct. Hieronymus Epiſt. ad Heliodorum Diaconos collocat in tertio Sacerdotii gradu, & lib. contra Luciferianos ſcribit Diaconos ex Epiſcopi juſſione habere jus baptizandi. Ita igitur eos vocat Miniſtros menſarum ad comprimendum faſtum, quo nonnulli in Romana Eccleſia ſupra Presbyteros ſe erigebant, ut non neget ſublimiora eorum munia. Sic herus animi cæcitatem in domeſtico increpans, animal ſimpliciter eum nominat, ex parte ſcilicet quæ in ipſo eſt vilior, ſed nobiliorem, puta rationem, non excludit. Synodus vero Quiniſexta præterquam quod ab Apoſtolica Sede fuerit rejecta, duplicis generis vult eſſe Diaconos, alios Eleemoſynarios, qui curam pauperum gerant, & res temporales adminiſtrent, alios Sacros, qui divinis Myſteriis ſerviunt, ſtatuitque priores non eſſe aſſumendos ex ordine ſacrorum Miniſtrorum.

# CAPUT V.

## De Miniſtro Sacramenti Ordinis.

Non agitur hic de Miniſtro Ordinis in genere; jam enim diximus Presbyterum poſſe eſſe Miniſtrum extraordinarium quatuor Ordinum minorum, & Subdiaconatus, idque ſupponit Eugenius

genius IV. in ſuo Decreto: atque inde collegimus ejuſmodi Ordines non eſſe Sacramenta. Quare

Q. 1, *Quis eſt Miniſter Sacramenti Ordinis?*

R. De Fide eſt ſolum Epiſcopum hujus Sacramenti eſſe Miniſtrum; ita enim definiit Concil. Trident. ſeſſ. 23. can. 7.

Probatur definitio tum è Scriptura, quæ jus ordinandi aliis non tribuit quam Apoſtolis, quorum ſucceſſores ſunt Epiſcopi; Apoſtolus 1. Tim. 3. & 5. Tit. cap. 1. hiſce Diſcipulis, quos Epiſcopos ordinaverat, præſcribit, quibus debeant manus imponere: tum ex univerſalis Eccleſiæ Traditione adeo conſtanti, ut Arius 4. ſeculo habitus fuerit Hæreticus, quod Presbyteros Epiſcopis æquaret, iiſque jus ordinandi tribueret ex ſancto Epiphanio Hæreſi 55.

Q. 2. *Sacramentum Ordinis poteſtne conferri à quovis Epiſcopo?*

Poteſt valide; quia ex dictis in Tractatu de Sacramentis in genere, Sacramenta ab Hæretico & excommunicato collata, rata ſunt nec iteranda; non poteſt autem licite niſi à proprio Epiſcopo, aut ſine ejus conſenſu ex cap. *Eos*, Titul. *de tempore Ordinationis*, & ex Conc. Trid. ſeſſ. 23. capite 8. *de reformatione.*

Q. 3. *Quis eſt proprius Epiſcopus?*

R. Proprius Epiſcopus triplex eſt, nempe originis, beneficii & domicilii. Ita Bonifacius VIII. cap. *Cùm nullus*, Tit. *de tempore ordinat.* in ſexto. Unde Synodus Senonenſis anno 1528. declarat à quolibet ex tribus illis Epiſcopis licere Ordines ſuſcipere. Cavendum tamen eſt ne per fraudem

Bene-

Beneficium obtineatur, puta ut Clericus examini proprii Episcopi se subjiciat. Præsumitur autem fraus, quando Beneficium est tenuissimi reditus; verisimileque est Beneficiarium nolle se tenere mancipatum obsequio Diœcesis, in qua ordinatur, tuncque incurrit pœnas in eos latas qui ab alieno Episcopo ordinantur, nimirum est suspensus ab Officio Ordinis sic suscepti, & si in eo ministraverit, irregularitatem contrahit ex declaratione Cardinalium anno 1662. Hinc Clerus Gallicanus in Comitiis Generalibus anno 1657. ad vitandas frequentes fraudes censuit neminem ordinandum sine consensu Episcopi originis, quod religiose observant exceptis casibus necessitatis, puta si difficilior sit recursus ad Episcopum originis, vel sedes ejus vacet; & Beneficium, ratione cujus ordinant, residentiam postulet.

Q. 4. *Possuntne plures Ordines eadem die conferri?*

R. 1. Duo majores Ordines una die licite conferri nequeunt ex Concilio Tridentino sess. 23. cap. 13. de reform. & Innocentius III. cap. *Litteras.* Tit. *de temp. Ordinat.* suspendit Episcopum, qui uno die contulerat Diaconatum & Presbyteratum; & Ordinatum ab executione officii Sacerdotalis vult manere suspensum. Unde colligunt Canonistæ, & Theologi sic Ordinatum non esse suspensum ab Officio Ordinis, quem primo loco suscepit, puta Diaconatus, quia ad illum legitime est promotus.

R. 2. Proprius Episcopus in Regionibus, in quibus consuetudo obtinuit, ut minores Ordines uno die cum Subdiaconatu conferantur, potest eos omnes simul conferre. Colligitur ex Cap.

De

*De eo*, Tit. *de temp. Ordin.* & ex Cap. *Cum Lator*, Tit. de eo, qui furtive Ordines ſuſcepit. Sed plures Canoniſtæ, ut Oſtienſis Panormitanus, Tonſuram cum quatuor Minoribus una die conferri poſſe negant, forte hac ratione ducti, quod tonſura diſpoſitio ſit ad Ordines, ac proinde neceſſe ſit aſſignare temporis intervallum, quo Clericus ad eos præparari poſſit. Noſtri tamen Prælati oppoſitæ ſententiæ adhærent.

# CAPUT VI.

## De ſubjecto Ordinis.

Jam diximus ſolum maſculum baptizatum eſſe ſubjectum Ordinis. Tria autem requiruntur, ut ſit idoneus ad Ordines ſuſcipiendos. 1. Ut ſit maturæ ætatis; infantes enim ordinari nequeunt. 2. Sit munitus ſufficienti titulo, ſive Clericali, ſive patrimoniali ad majores Ordines ſuſcipiendos. 3. non ordinetur per ſaltum, hoc eſt non aſcendat ad ſuperiorem, inferiore prætermiſſo.

Q. 1. *Quæ ætas requiritur ad ſuſcipiendos Ordines?*

R. Jure novo nulla determinata eſt ætas pro minoribus Ordinibus, de quibus Patres Tridentini hæc ſolummodo ſtatuunt ſeſſ. 23. c. 11. de Reform. *Minores Ordines iis, qui ſaltem Latinam linguam intelligant ..... conferantur.* De Majoribus vero ſic pronunciant, cap. 12. *Nullus in poſterum ad Subdiaconatus Ordinem ante 21. ad Diaconatus ante 23. ad Presbyteratus ante 25. ætatis ſuæ annum promoveatur.* Sufficit autem ex uſu recepto, ut anni, hocce Decreto præfixi, ſint incæpti.

Q. 2.

Q. 2. *Qui ante præscriptum tempus ordinati sunt, superveniente ætate, possuntne legitime exercere functiones Ordinum præmature susceptorum?*

R. Non possunt si mala fide fuerint ordinati; quia ex Bulla Pii II. *Cum ex sacrorum*, ipso facto sunt suspensi; & si durante suspensione aliquod ministerium suorum Ordinum obeant, fiunt irregulares.

Dixi: *Mala fide*: qui enim bona fide existimat se habere legitimam ætatem, absque peccato Ordinem suscipit, nec proinde suspensionis pœnam incurrit, inquit Sylvius ad quæst. 26. Supplem. art. 2. ubi pro hac sententia laudat Barbosam, Navarrum, Sanchez, &c.

Q. 3. *Incurruntne aliquam censuram, qui ordinantur absque titulo?*

R. 1. Nullam incurrunt; nec peccant, si ordinantur ex consensu proprii Episcopi.

R. 2. In quibusdam Diœcesibus decernitur pœna suspensionis, aut etiam excommunicationis ipso facto incurrendæ ab iis, qui fictum titulum proferunt.

Fictus autem est titulus, si initiandus celet litigiosum esse Beneficium, aut exigui & nullius fere redditus: si taceat oppignoratum esse patrimonium: si pensio sit ab eo concessa, qui secundum leges dare non potuit: denique si initiandus cum donatore pactum inierit, quod nunquam utetur bonis in titulum concessis. Sed controversia est utrum jure communi ejusmodi fraudulenti sint suspensi? Quare

R. 3. Tutior est, &, ut videtur, communior sententia, cui adhærent Navarrus, Suarez, & Fagnanus, ejusmodi fraudulentos esse jure communi suspen-

ſuſpenſos, idque probat idem Fagnanus in Cap. *Cum ſecundum.* Tit. *de Præbend.* confirmatque ſuam ſententiam declaratione ſacræ Congregationis.

Q. 4. *Quid ſentiendum de iis, qui ordinantur per ſaltum?*

R. Graviter peccant, & ſuſpenſi ſunt ab officio Ordinis per ſaltum ſuſcepti: non vero ab officio Ordinum antea ſuſceptorum, valida tamen eſt eorum ordinatio. Ita Innocentius III. Cap. *Tuæ litteræ*, Tit. *de Clerico per ſaltum promoto;* & Concilium Tridentinum cap. 14. ſeſſ. 13. *de reform.* ſic habet: *Cum promotis per ſaltum ſi non miniſtraverit, Epiſcopus ex legitima cauſa poſſit diſpenſare.*

Excipiendus tamen eſt Epiſcopatus, qui non poteſt conferri ei, qui non ſit Presbyter.

# CAPUT VII.

## De effectibus Sacramenti Ordinis.

Q. 1. *Quotuplex eſt effectus Sacramenti Ordinis?* R. Triplex, ſcilicet character. Gratia ſanctificans, & gratia ſacramentalis.

Q. 2. *Quid eſt character Sacerdotalis?*

R. Eſt character Sacerdotii Chriſti, definirique poteſt, ſignum in anima indelebiliter impreſſum, quo initiatus diſtinguitur à Laicis, efficiturque idoneus ad functiones Eccleſiaſticas obeundas. Singulas definitionis partes, & cætera, quæ ad characterem pertinent, expoſuimus Tract. de Sacramentis in genere.

Q. 3. *Quæ gratia ſanctificans confertur per Sacramentum Ordinis?*

R. Non prima, qua deletur peccatum mortale, cum Sacramentum iſtud ſit vivorum; ſed ſecunda, hoc eſt, augmentum primæ & ejus plenitudo; quia *ad idoneam executionem Ordinum,* inquit S. Thomas 3. p. q. 64. art. 6. ad 3. *non ſufficit bonitas qualiſcunque, ſed bonitas* EXCELLENS, *ut ſicut illi qui Ordinem ſuſcipiunt, ſuper plebem conſtituuntur gradu Ordinis, ita & ſuperiores ſint gradu ſanctitatis.* Alioquin, ait S. Bernardus Ep. 17. *Si altiorem, quam meliorem eſſe delectat, non præmium, ſed præcipitium expectamus.*

Q. 4. *Iſthæc gratiæ plenitudo conferturne ſemper in Ordinatione?*

R. Confertur dumtaxat iis, qui à Deo vocantur ad Sacerdotale munus, & ad illud rite ſunt præparati; quia Sacramenta novæ Legis, etſi per ſe efficacia; pro diſpoſitione tamen ſuſcipientium plus vel minus Gratiæ conferunt: *Deus theſauro ſuo providet, nec ſinit obrepere indignos,* inquit Tertullianus lib. *de Pœnitentia* cap. 6. Rem egregie illuſtrat ſanctus Gregorius lib. 4. in caput 10. Lib. 1. Regum, exemplo Davidis & Saulis, qui ambo vocati à Deo fuerant ad Regnum: *Quid eſt,* inquit, *quod lenticulæ olei* (parvo vaſe) *Saul ungitur, niſi quia in fine reprobatur? Velut enim lenticula olei parum habuit, qui ſpiritalem gratiam projiciendus accepit. Quod in Rectore quoque ſanctæ Eccleſiæ convenienter accipitur, plerumque enim culmen Prælationis accipiunt, qui in charitate Dei & proximi perfecti non ſunt; quemdam namque effectum charitatis habent,* (nota) *ſed plenitudinem non habent. Illa ergo rudis & imperfecta affectio quid eſt niſi lenticula olei? Nam*

dum

*dum ungit caput & non replet, tota quidem effunditur, ſed parum exhibet.* Pro unctione vero Davidis, quem Deus invenerat ſecundum cor ſuum, præcipitur Prophetæ cap. 16. ut impleat oleo non lenticulam, ſed cornu ſuum. Quod expendens idem ſanctus Doctor ſic habet: *Quando ergo electi promoventur, pleno cornu unguntur, quia ad altitudinem Ordinis proficiunt virtute perfectionis.*

Q. 5. *Quid eſt gratia ſacramentalis?*

R. Eſt jus fundatum in gratia ſanctificante per Sacramentum Ordinis collata ad accipienda à Deo auxilia ſupernaturalia, ſeu gratias actuales, quibus initiatus illuſtratur & accenditur ad ea, quæ ſunt muneris Sacerdotalis ſancte ac utiliter peragenda; quia ex S. Thoma in Supplem. quæſt. 35. ant. 1. *Dei perfecta ſunt opera, ut dicitur Deut. 32. & ideo cuicumque datur potentia aliqua divinitus, dantur etiam ea, per quæ executio illius potentiæ poſſit congrue fieri . . . ſicut autem gratia gratum faciens eſt neceſſaria ad hoc, quod homo digne Sacramenta recipiat, ita etiam ad hoc, quod homo digne Sacramenta diſpenſet.* Et S. Leo ſerm. 1. in die ſuæ Aſſumptionis, *Qui mihi honoris eſt Author*, inquit, *ipſe mihi fiet adminiſtrationis adjutor; & ne ſub magnitudine gratiæ ſuccumbam infirmus, dabit virtutem qui contulit dignitatem.*

# CAPUT VIII.

## De diſpoſitionibus ad Ordines.

Q. 1. *Quot requiruntur diſpoſitiones ad Ordines rite ſuſcipiendos?*

R. Septem. 1. Dei vocatio. 2. Canonica ele-

electio. 3. Sanctitas. 4. Donum perpetuæ continentiæ. 5. Scientia competens. 6. Genius Sacerdotalis, gallice *L'esprit Clerical ou Sacerdotal*, quod dicitur à sancto Ambrosio cor Sacerdotale. 7. Immunitas ab omni censura & irregularitate.

Q. 2. *Quid est vocatio?*

R. Est actus Providentiæ supernaturalis, quo Deus aliquos præ aliis eligit præparatque dotibus congruis ad sacra ministeria digne & laudabiliter obeunda.

Ergo cum nullus nisi Epicureus negaverit divinam Providentiam, necessario agnoscenda est isthæc Dei vocatio, utpote quæ sit præcipuus divinæ Providentiæ actus & maxime necessarius ad promovendos homines ad ultimum finem.

Q. 3. *Dei vocatio estne necessaria?*

R. Est omnino. Probatur 1. Ex Scriptura Joannis 10. *Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.* Et v. 7. *Ego sum ostium ovium*, ait Christus. Caveant ergo Ostiarii, Pastores intelligo, ne iis aperiant, quos Princeps mundi ambitione & cupiditate ad pulsandum incitat: quia gregem Christi non ita devastare potest, ac per Pastores non vocatos & mercenarios. Hebr. 5. *nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tamquam Aaron.*

Probatur 2. quia ex Dei vocatione tamquam ex radice, seu fundamento pendet gratiarum series cujusque status propria. *Qui mihi honoris est author, ipse mihi fiet administrationis adjutor*, inquit sanctus Leo Serm. 1. in die assumptionis suæ. Et S. Thom. 1. part. quæst. 22. artic. 3. *Quascunque*

*causas aliquibus effectibus præfecit, dedit illis virtutem ad illos effectus producendos.*

Tolle ergo Dei vocationem, idem est ac si convellas fundamentum, quo nititur ædificium; obtures fontem, ex quo rivus emanat; & exscindas radicem per quam arbor trahit succum & alimentum, *numquid ex spinis colligunt uvas*, ait Christus Matth. 7. cum enim spinæ ad hujusmodi fructum producendum non sint creatæ, virtutem illius producendi non acceperunt à suo conditore; sic aptitudinem non accepit ad munia Ecclesiastica laudabiliter obeunda, qui non est ad ea formatus à Deo. Plura eaque gravissima, vide Tomo 7. parte 3. Paragr. 1. 2. & 3. ubi exponuntur signa divinæ vocationis, quorum alia suut falsa, alia æquivoca & dubia, alia moraliter certa.

Q. 4. *Præter Dei vocationem requiriturne canonica electio?*

R. Affirmative; constat enim ex Epistolis S. Pauli ad Timoth. & Tit. neminem habitum fuisse Diaconum, Presbyterum aut Episcopum, nisi qui fuisset probatus & ordinatus ab Apostolis, aut ab iis quos ipsi Ecclesiis regendis præfecerant. *Eis qui sunt in Ecclesia Presbyteris obedire oportet iis, qui successionem habent ab Apostolis*, inquit S. Irenæus lib. 4. cap. 43.

Sed cum in electione tria sint spectanda. 1. Postulatio, ut quis præ aliis assumatur ad munus sacerdotale. 2. Suffragia & consensus in illum qui postulatur. 3. Consecratio, qua quis actu & de facto constituitur Minister Ecclesiæ: certum est ex dictis solum Episcopum esse Ministrum Consecrationis, seu Ordinationis. Circa postulatio-

nem vero & suffragium varia fuit Ecclesiæ disciplina, nam ad 12. seculum in electionibus præsertim Episcoporum, ut plurimum expectabantur vota, ac suffragia Cleri & Plebis: *Sacerdos*, inquit sanctus Cyprianus Epist. 68. *Plebe præsente, sub omnium oculis deligatur, & dignus atque idoneus publico judicio, ac testimonio comprobetur.* Et Hincmarus Episcopus Rhemensis 9. seculo in Epistola ad Carolum Calvum scribit, *ab omnibus debet eligi, qui debet ab omnibus obediri.*

Dixi: *ut plurimum;* nam tumultus, qui identidem electiones turbabant, mutationis occasionem præbuerunt. Hinc Concilium Laodicænum 4. seculo sic statuit can. 13. *Non est permittendum turbis electionem eorum facere, qui sunt ad Sacerdotium promovendi.* S. Gregorius solus elegit sanctum Augustinum Anglorum Episcopum. Apostoli quoque & eorum Discipuli præfecerunt Diaconos, Presbyteros & Episcopos absque postulatione & electione Plebis. Unde merito Concilium Tridentinum sess. 23. can. 7. anathemate percussit Pseudoreformatos asserentes irritas esse ordinationes eorum, qui sine populi vel potestatis secularis consensu, aut vocatione consecrantur.

Q. 5. *Quid si Episcopi ordinent, quem Deus æterna sua vocatione non elegit?*

R. Sic promotus est quidem coram Deo intrusus; nihilominus valida est ejus ordinatio; ita declaravit Concilium Constantiense sess. 8. contra Wicleffum, & Joannem Hus; cum enim interna Dei vocatio non sit omnibus manifesta, magna foret perturbatio in Ecclesia, si exterior & mi-

& ministerialis Pastorum vocatio non sufficeret ad constituendos Ecclesiæ Ministros.

Q. 6. *Quæ sanctitas in initiandis requiritur?*

R. Reqniritur, ut sacris Ordinibus initiandus vel à Baptismo innocenter vixerit, vel peccati maculas deinceps contractas longa pœnitentia eluerit, qua solutus ab omnibus vitiosis habitibus, & in castitate cæterisque virtutibus radicatus extra morale relabendi periculum censeatur. De Diaconis ait Apostolus 1. Tim. 3. *Habentes mysterium Fidei in conscientia pura; & hi autem probentur primum, & sic ministrent, nullum crimen habentes.* Quod autem ad ejusmodi probationem satis non sit candidatum in secessu per aliquot dies piis operibus vacasse, addit Apostolus, *non Neophytum, ne in superbiam elatus, in judicium incidat Diaboli*; id est non recens conversum; non in virtute rudem ac novitium, ne pereat instar Luciferi, qui Neophytus in Cœlo superbiit, ideoque damnatus est, inquit Sanctus Chrysostomus. Unde Concilium Sardicense anno 347. sic statuit can. 20. *Conveniens non est, nec ratio, vel disciplina patitur, ut temere vel leviter ordinetur aut Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui Neophytus est ..... sed hi, quorum per longum tempus examinata sit vita, & merita fuerint comprobata.*

Dixi, *extra morale relabendi periculum censeatur*; quia etsi militia sit vita hominis super terram, & quilibet Sanctus in aliquo semper versetur peccandi periculo, dicente Apostolo, 1. Cor. 10. *Qui se existimat stare, videat ne cadat.* Attamen qui piis & diuturnis exercitationibus virtutis habitum comparavit, & appetitum sub imperio rationis per longum tempus continuit, qui dudum

expertus eſt munitum ſe continentiæ dono, & charitate flagrat, læviſſima quæque peccata pro virili evacuans, multam perſeverandi fiduciam concipit, & aliis injicit. Quomodo vero ſe gerere debeat Confeſſarius erga pœnitentem, qui ad Ordinationem admiſſus eſt, cum tamen habitus vitioſos contraxerit, necdum eradicaverit per contrarios, nullumque ſignum præ ſe ferat accepiſſe ſe à Deo continentiæ donum, diximus Tomo 7. Parte 3. de Ordine, cap. 4.

Q. 7. *Scientia eſtne neceſſaria initiandis?*

R. Affirmative; *Labia enim Sacerdotis cuſtodient ſcientiam & Legem requirent ex ore ejus*, ait Dominus Malach. 2. *Quia tu ſcientiam repuliſti, repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi*, Oſee 4. & Chriſtus Matth. 23. *Væ vobis duces cæci.* Concordat Jus Canonicum cap. *Illiteratos*, diſt. 16. *Litteris carens Sacris non poteſt eſſe aptus officiis.* Et cap. ultimo de temp. Ordin. in ſexto ſuſpenditur ad annum Epiſcopus à collatione Tonſuræ, qui illiterato eam contulerit. Qua autem ſcientia inſtructi eſſe debeant, accurate expoſuimus Tomo 7. part. 2. cap. 8. Cum vero Canonici Eccleſiarum Cathredalium ex ſuo inſtituto adjutores ſint Epiſcopi, & loco præemineant toti Clero Diœceſano, ita ſcientia & moribus præluceant neceſſe eſt; de iis quippe ſic ſtatuit Concilium Lateranenſe IV. cap. 10. & 11. *Præcipimus tam in Cathedralibus, quam in Conventualibus Eccleſiis viros idoneos ordinari, quos Epiſcopi poſſint Coadjutores & Cooperatores habere.* Et Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 12. de reform. hortatur, *ut dignitates omnes & ſaltem dimidia pars Canonicatuum in Cathedralibus Eccleſiis & Collegiatis inſignibus, conferantur tantum Magiſtris,*

*vel*

*vel Doctoribus, aut etiam Licentiatis in Theologia vel ſaltem in Jure Canonico.*

Q. 8. *Quid intelligitur nomine genii Sacerdotalis, ſeu Clericalis?*

R. Intelligitur vis divinitus inſita, qua quis incitatur ad functiones Eccleſiaſticas, utpote ſibi gratas & jucundas.

Dico: *Functiones*, non vero dignitates; ad has quippe ambitio & cupiditas plerumque movent, non autem ad earum functiones, niſi forte honos & emolumentum temporale inde ſpectetur.

Q. 9. *Genius Sacerdotalis eſtne neceſſarius promovendis?*

R. Affirmative; probaturque ex Scriptura Num. 11. offeruntur Deo viri ab omni plebe teſtimonium habentes, quod ornati ſint ſcientia, ſapientia ac pietate, & nihilominus nondum idonei ſunt etiam judicio Dei, qui præficiantur populo. Quid igitur amplius in eis requiritur? Spiritus principalis, *Deſcendam & loquar tibi*, ait Dominus ad Moyſen, *& auferam de ſpiritu tuo, tradamque eis, ut ſuſtentent tecum onus populi.* Similiter Chriſtus Joan. 20. Apoſtolis ſpiritum ſuum communicat, cum eos conſtituit novæ Legis Miniſtros: *Sicut miſit me Pater*, inquit, *& ego mitto vos. Hæc cum dixiſſet, inſufflavit, & dixit eis, accipite Spiritum Sanctum.* Et ratio eſt, quia res vere non ſunt quod videntur, ſi deſit proprius ſpiritus; cur enim ſtatua aut imago picta non eſt homo, quem effigit, niſi quia non informatur ſpiritu hominis?

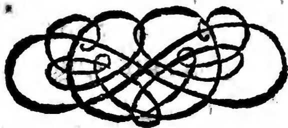
Q. 10. *In quo conſiſtit præciſe genius Sacerdotalis?*

R. Consistit in ardenti studio promovendi gloriam Dei, & salutem proximi; quia genius cujusque artis & conditionis est flagrans studium consequendi finem, ad quem ars illa vel conditio est instituta, v. gr. Mercatoris magnum faciendi quæstum: Atqui finis status Sacerdotalis est, ut nomen Dei sanctificetur, ut Clericus quos potest in ejus notitiam, amorem & obsequium inducat, in quibus salus proximi proprie consistit.

Ergo in eo differt genius Sacerdotis à genio Christiani Laici, quod Laicus sibi attendat, Sacerdos vero æque de aliorum, ac de sua salute timeat: ille bonis operibus merita sibi comparet, ut dignus habeatur Regno Cœlorum; iste exemplo Christi pro aliis etiam sanctificet se ipsum, ut eos ad vitam æternam secum perducat: magnum solatium est Laico culpa vacare, & mundum esse à sanguine eorum, qui pereunt: At Sacerdos aliena peccata deflet ut sua: denique Laicus cavet ne in Dei offensionem incurrat; Sacerdos vero etiam uritur, cum videt Legem Dei ab aliis indigne proculcari. Hinc nascitur animi fortitudo & audacia ad monendum, arguendum, corripiendum.

Q. 11. *Quæ impedimenta removent ab Ordinibus?*

R. Censuræ & irregularitates, de quibus seorsim dicendum.



APPEN-



# APPENDIX DE CENSURIS.

## §. I.

### *De notione Censuræ.*

Q. I. *Quid est Censura?*

R. Describi potest, pœna spiritalis & medicinalis ob gravem culpam cum contumacia ad tempus Ecclesiastica potestate inflicta baptizatis, qua privantur directe usu communium bonorum spiritalium.

Singuli definitionis termini sunt accurate expendendi, cum ex iis solvi debeant quamplurimæ difficultates, quæ in hac materia occurrunt. Itaque

Dicitur 1. *Pœna*, ut censura distinguatur ab irregularitate, quæ ex sua ratione generica non est pœna; omnis quippe pœna supponit peccatum: Atqui plures irregularitates non supponunt peccatum, sed oriuntur ex solo defectu, puta corporis vel animi: Ergo non sunt pœnæ, nec proinde censuræ.

Dicitur 2. *Spiritalis;* quia censura est actus jurisdictionis spiritalis, afficit animam, non corpus, dire-

directeque privat bonis ſpiritualibus, officio Sacerdotali, & indirecte ſolum temporalibus, puta fructibus Beneficii; cum enim Beneficium ſit propter officium, qui per cenſuram ſuſpenditur ab officio, conſequenter privatur fructibus Beneficii, atque ea ratione cenſura diſtinguitur à pœnis, quas Magiſtratus civilis imponit ſubditis, quæ ſunt actus juriſdictionis temporalis, privantque ſolum bonis temporalibus.

Dicitur 3. *Eccleſiaſtica poteſtate inflicta;* quia cenſura eſt privatio bonorum ſpiritalium, quæ cum Laici non habeant in ſua poteſtate, penes eos non eſt illa ſubtrahere. Hinc Abbatiſſæ non decernunt cenſuras proprie dictas, ſed pœnas dumtaxat œconomicas, nec Judex Laicus per decretam corporis comprehenſionem directe ſuſpendit Clericum ab Officio, à quo tamen debet abſtinere ſaltem publice ad vitandum ſcandalum, ſed irregularitatem non incurrit, ſi eo defungatur.

Dicitur 4. *Medicinalis & ad tempus inflicta;* quia cenſura eſt ad corrigendum delinquentem; & ea ratione diſtinguitur à depoſitione & degradatione quæ ſunt in perpetuum, & in meram vindictam. Per depoſitionem quippe Clericus in perpetuum privatur omni Beneficio & officio Clericali abſque ſpe veniæ, etiamſi ad meliorem frugem ſe recipiat & ſatisfactionem offerat; per degradationem vero privatur etiam privilegio Clericali, redigiturque ad Laicorum Ordinem.

Dicitur 5. *Baptizatis inflicta;* quia ad ferendas cenſuras requiritur juriſdictio. Atqui Eccleſia non habet juriſdictionem in non baptizatos.

Baptizati non ſubjiciuntur cenſuris niſi ſint adulti

adulti & ratione utantur; quia alioquin non ſunt capaces peccati, quod cenſura neceſſario præſupponit.

Adulti impuberes ligari poſſunt cenſuris, ut patet ex cap. *Super eo,* & cap. *Pueris,* ubi Summi Pontifices pronuntiant impuberem, qui injuſte percuſſit Clericum, poſſe abſolvi ab Epiſcopo, quamvis abſolutio ab hac cenſura in puberibus ſit reſervata Sedi Apoſtolicæ.

Dicitur 6. *ob gravem culpam;* quia cum cenſura præſertim totalis, ſit gravis pœna, non debet ferri niſi ob gravem culpam; alioquin eſſet injuſta.

Dixi: *Præſertim totalis;* quia ſunt aliquæ cenſuræ partiales, ut excommunicatio minor, ſuſpenſio ad breve tempus & ab aliquo tantum officio, quæ non neceſſario ſupponunt gravem culpam.

Ergo qui ex ignorantia invincibili tranſgreſſus eſt Legem, v. g. ſimoniam juris Eccleſiaſtici commiſit in Beneficio, excommunicationem in ſimoniacos latam non incurrit, quia ut ſupponitur, non peccavit; ſed collatio Beneficii nulla eſt, nec Clericus poteſt illud retinere abſque diſpenſatione.

Ut autem grave peccatum ſit materia cenſuræ, requiritur 1. ut actus ſit externus, ex cap. *Erubeſcant*, diſtinct. 32. & ex cap. *Tua nos*, Tit. *de Simonia*, in quo ſic habetur, *nobis datum eſt de manifeſtis tantummodo judicare*, 2. ut actus ſit completus, v. gr. ſimonia ex utraque parte completa, niſi tamen aliud exprimatur in Lege; namque per Bullam ſancti Pii V. excommunicantur ſimoniaci confidentiarii, etiamſi conventionem ex utraque parte non compleverint, & per Conſtitutionem Cle-

Clementis VIII. in Gallia receptam, qui provocant ad duellum, vel illud acceptant, ſunt ipſo facto excommunicati, etiamſi conflictus non ſequatur.

Porro peccatum poteſt eſſe grave per mandatum Superioris, quamvis materia ſecundum ſe ſpectata & ſoluta ab omnibus circumſtantiis videatur levis, vel etiam indifferens, ut venatio, potatio etiam moderata in popinis, habere in ſuo famulatu mulierem etiam honeſtam; quando enim iſta viam aperiunt multis corruptelis & ſcandalum generant, evadunt materia gravis, poſſuntque prohiberi ſub cenſuris.

Dicitur 7. *Cum contumacia*, id eſt cum præcepti & pœnæ Eccleſiaſticæ contemptu. Ita de excommunicatione habetur expreſſe cap. *Conſtitutionem*, Tit. *de Sentent. excommunicat.* in ſexto, ubi Innocentius IV. In Concilio generali Lugdunenſi I. decernit irritam fore excommunicationem, niſi præcedat monitio.

Sed Lex iſta ſpectat ſolummodo cenſuram ab homine, ſeu quæ fertur per modum Sententiæ, nam ad cenſuram, quæ fertur ipſo jure, non alia requiritur monitio, quam comminatio cenſuræ incurrendæ, in ipſo jure contenta.

Ergo non fertur cenſura proprie dicta ob peccatum præteritum commiſſum abſque contumacia, hoc eſt abſque prævia monitione.

Ergo ignorantia probabilis, ſeu invincibilis cenſuræ excuſat a cenſura, peccavit v. g. aliquis; ſed inculpate ignoravit huic peccato cenſuram eſſe annexam, non incurrit cenſuram, quia non fuit contumax, nec monitus. Ita expreſſe habetur, cap. *ut animarum*, Tit. *de Conſtit.* in ſexto,

Ergo

Ergo lex, aut ſententia cum comminatione Suſpenſionis, aut excommunicationis obligat ſub mortali; quia ex gravi pœna colligitur legem obligare ſub gravi peccato.

Dicitur 8. *Qui privantur uſu communium bonorum ſpiritualium,* eorum ſcilicet quæ diſpenſat Eccleſia, qualia ſunt Sacrificium, Sacramenta, divina Officia, Orationes publicæ, ſepultura Eccleſiaſtica, ſocietas & communicatio cum Fidelibus. Bona autem quæ non ſubſunt Eccleſiæ juriſdictioni & diſpenſationi; ſed immediate profluunt à Chriſto capite, ut gratia ſive actualis, ſive habitualis & ſanctificans, non auferuntur nec impediuntur per cenſuram. Unde cenſura excommunicationis non impedit quominus excommunicatus auxilia ſupernaturalia accipiat, moveatur ad perfectam contritionem, obtineatque à Deo remiſſionem peccatorum.

## §. II.

## *De diviſione Cenſuræ.*

Q. 1. *Quomodo dividitur Cenſura?*

R. Dividitur 1. In eam quæ eſt latæ ſententiæ, & eam quæ eſt ferendæ ſententiæ: Prima incurritur ipſo facto, id eſt ſtatim atque peccatum admiſſum eſt abſque alia ſententia judicis: ſecunda vero non incurritur ipſo facto ante ſententiam judicis, minuſque eſt cenſura, quam cenſuræ incurrendæ monitio ſeu comminatio, quam ſi ſubditus contempſerint, contumax evadit, ſicque judex abſque alia monitione, cenſuram in illum ferre poteſt.

Dignoſcitur autem cenſuram eſſe latæ ſententiæ,

tiæ, quando Superior hiſce vocibus utitur, *Ipſo jure, ipſo facto; latæ ſententiæ, confeſtim, ex tunc ſubjaceat excommunicationi, ſit excommunitatus, anathema ſit.* Cenſura vero ferendæ ſententiæ his terminis ſolet exprimi, *ſub pœna ſuſpenſionis, excommunciationis, ſub interminatione anathematis, decernimus ſuſpendendum, excommunicandum, &c.* In dubio autem an cenſura ſit latæ vel ferendæ ſententiæ, judicandum eſt eſſe dumtaxat ferendæ ſententiæ, quia odia non ſunt amplianda, ſed reſtringenda.

Dividitur 2. cenſura in juſtam & in injuſtam.

Duplex autem eſt cenſura injuſta; alia eſt valida & ſervanda, de qua ſanctus Gregorius Hom. 6. in Evang. ſic habet: *Sententia Paſtoris, ſive juſta, ſive injuſta ſit, timenda eſt:* alia irrita & prorſus nulla, nec proinde timenda ſaltem in foro interiori.

Valida eſt cenſura, licet injuſta, cum adſunt omnia ad eſſentiam cenſuræ requiſita, puta crimen & monitio; ſed deſunt quædam accidentaria, v. g. non procedit ex amore juſtitiæ, ſed ex odio; fertur ſine ſcripto, nec in ea exprimitur cauſa, ut præſcribit Concilium Lugdunenſe I. vel reus tantam pœnam non meretur, excommunicatur v. gr. cum ſatis eſſet eum ſuſpendi.

Irrita eſt cenſura injuſta, & prorſus nulla, quando vel deficit ordo ſubſtantialis, monitio, v. gr. non præceſſit excommunicationem, vel deeſt cauſa propter quam fertur, nempe peccatum mortale, a quo immunis eſt, qui putatur reus. In dubio an cenſura ſit invalida, favendum eſt Superiori.

Dixi,

Dixi : *Saltem in foro exteriori ;* quia ſi publicè non conſtet, cenſuram eſſe invalidam, accuſatus debet exteriùs ſe gerere tamquam cenſura ligatum ad vitandum ſcandalum.

Dividitur 3. cenſura in eam, quæ eſt à jure, & eam, quæ eſt ab homine.

Cenſura à jure eſt ea, quæ in Canonibus Eccleſiæ, & Statutis Epiſcoporum exprimitur, ac per modum Legis fertur.

Cenſura ab homine dicitur, quæ fertur à ſuperiore non per modum ſtatuti, ſed præcepti tranſitorii, & hæc duplex eſt; alia generalis, quæ generatim fertur, v. gr. in ſubditos Clericos, qui popinas frequentaverint : alia ſpecialis, quæ fertur in certam, ac determinatam perſonam vel communitatem, ut ſi Epiſcopus prohibeat ſub pœna ſuſpenſionis Clerico ne ingrediatur quandam domum propter ſcandalum, quod inde naſcitur ; vel Monaſterio ſibi ſubdito ; ne mulieres intra ſua clauſtra admittat.

Q. 2. *Quid obſervandum juxta hodiernam Eccleſiæ diſciplinam circa eos, qui ligati ſunt aliqua cenſura?*

R. Juxta Conſtitutionem *ad vitanda ſcandala*, ubique receptam, quam vulgò tribuunt Martino V. diſtinguendum eſt inter toleratos & non toleratos.

Tolerati dicuntur, qui quamvis publici, non ſunt tamen expreſſè, ac nominatim publicati & denunciati auctoritate Judicis : non tolerati verò, qui ſunt nominatim denunciati.

Porrò ex illa Conſtitutione & ex hodierna Eccleſiæ diſciplina excommunicati, ſuſpenſi, interdicti ſive à Jure, ſive ab homine per quamcumque ſententiam etiam ſpecialem validè exercent,

cent, quæ ſunt juriſdictionis, validè abſolvunt, Beneficia conferunt, &c. nec vitandi ſunt, etiamſi notoriè ſint excommunicati, nec Sacerdos tenetur, imò nec debet intermittere divinum officium ex eo, quòd advertat adeſſe excommunicatum notorium, v. gr. Calvinianum, aut Lutheranum. Contra verò non toleratorum actus, qui ex juriſdictione pendent, ut abſolutio ſacramentalis, electio ad Beneficia & eorumdem collatio, ſunt irriti ac nulli, nec licet divina Officia proſequi coram excommunicato non tolerato, ut infra dicetur.

Dixi: *actus, qui ex juriſdictione pendent:* actus enim Ordinis, ad quos abſolutè non requiritur juriſdictio, ſunt validi, quamvis illiciti; excommunicatus non toleratus v. g. validè baptizat, Euchariſtiam conficit, &c.

Laudata Conſtitutio excipit publicum Clerici percuſſorem, quem declarat vitandum, quamvis non ſit nominatim denunciatus. Sed in Gallia ad notorietatem facti debet accedere ſententia Judicis declaratoria percuſſorem injuſtè percuſſiſſe; alioquin non erit vitandus, quantumcumque publicum ſit ejus crimen.

Q. 3. *Laudata Conſtitutio favetne iis, qui cenſuram incurrerunt?*

R. Minimè, ſed vergit ſolummodo in commodum aliorum, ut patet ex ejus verbis: *Per hoc tamen*, inquit, *hujuſmodi excommunicatos, ſuſpenſos, ſeu prohibitos non intendit in aliquo relevare, nec eis quomodolibet ſuffragari.*

Ergo ſuſpenſus, aut alia cenſura ligatus, quantumcumque occultus peccat, ſi exerceat ea à quibus per cenſuram prohibetur, & irregularita-

ritatem incurrit, si exequatur ea, quæ sunt Ordinis: similiter excommunicatus occultus, si cum aliis communicet sive in divinis, sive in civilibus, & incapax est Beneficii acquirendi, non privatur tamen ipso facto Beneficio, quod priùs obtinebat, sed privari potest.

## §. III.

### *De Excommunicatione.*

Q. 1. *Quotuplex est Excommunicatio?*
R. Duplex, minor & major.

Q. 2. *Quam ob causam incurritur excommunicatio minor?*

R. Incurritur ob communicationem non criminosam cum Excommunicato non tolerato, Cap. *Nuper*, de Sententia Excommuniç. Nec alia invenitur hujusce excommunicationis causa in jure novo. Dico, *in jure novo*, quia in veteri quamplurimæ leguntur excommunicationes, quas Theologi interpretantur minores, quæque jam non sunt in usu.

Q. 3. *Quid est Excommunicatio minor?*

R. Est censura, qua baptizatus privatur participatione Sacramentorum, & passiva electione ad dignitates & Beneficia Ecclesiastica. Colligitur ex Cap. *Si celebrat.* Tit. *de Clerico excommunic.*

Ergo duo sunt effectus minoris excommunicationis, scilicet privatio perceptionis Sacramentorum, & passivæ electionis ad Beneficia.

Ergo peccat graviter minori excommunicatione ligatus scienter recipiens Sacramenta aut

Beneficia, quia in re gravi censuram violat. Non fit tamen irregularis, nec Beneficii provisio est irrita, sed solùm irritanda, ut expressè habetur laudato Cap. *Si celebrat.*

Ergo Sacerdos ligatus minori excommunicatione non violat censuram, nec peccat præcisè ministrando Sacramenta, aut conferendo Beneficia; quia minor excommunicatio non privat activa administratione Sacramentorum, nec activa electione ad Beneficia. Peccaret tamen si scienter conferret Sacramenta, aut Beneficia Excommunicato excommunicatione minori; quia non licet indignis Sacramenta, aut Beneficia conferre.

Q. 4. *Quid est Excommunicatio major?*

R. Est censura, qua baptizatus in vindictam gravioris delicti totaliter abscinditur à corpore Ecclesiæ, habeturque sicut Ethnicus & Publicanus.

Ergo excommunicatio major est omnium censurarum gravissima, aliasque complectitur, sicut totum continet partes; in excommunicatione enim includitur suspensio, & interdictum, ut infrà patebit. Majori excommunicatione percussi dicuntur 1. præcisi & abscissi tamquam rami à trunco, qui brevi arescunt; & membra à corpore, à quo spiritum vitalem haurire nequeunt, & ideo in corruptionem abeunt; nam ex sancto Augustino non vivit spiritu Christi, nisi Corpus Christi, quod est Ecclesia. 2. Satanæ traditi ex Apostolo 1. Cor. 5. quia ovis scabiosa lupo tradi censetur hoc ipso quò ex ovili ejicitur; Ecclesia quippe est Christi ovile, in quo oves sub vigilanti Pastore securè accubant: est

&

& arx munitiſſima Chriſti virtute circumvallata, adverſùs quam portæ inferi non prævalent: porrò inde expelli, quid aliud eſt quam Satanæ tradi, qui *ſicut leo rugiens quærit quem devoret?* 1. Petri 5. Unde ſanctus Hieronymus Epiſt. 1. ait: *Nunc inobediens ſpiritali mucrone truncatur, aut ejectus ab Eccleſia, rabido dæmonum ore diſcerpitur.*

Q. 5. *Quot ſunt majoris Excommunicationis effectus?*

R. Quinque vulgò numerantur.

1. Excommunicatus etiam toleratus privatur communibus Eccleſiæ Suffragiis, nimirum Sacrificiis, Orationibus, Indulgentiis, Jejuniis, & aliis operibus ſatisfactoriis, quæ offeruntur nomine Eccleſiæ ex Cap. *Sacris*, Tit. *de Sentent. Excommun.* Licet tamen cuilibet privato etiam Sacerdoti celebranti ex propria devotione, & ſuo privato nomine preces, ſacrificium, & alia bona offerre pro excommunicati converſione.

2. Excommunicati etiam tolerati extorres ſunt à Sacramentorum collatione ſicut ſuſpenſi, & receptione quemadmodum interdicti.

Ergo abſolutio ab excommunicatione præmitti debet abſolutioni à peccatis, secùs dicendum de abſolutione à ſuſpenſione, cùm enim hæc cenſura non privet ſuſpenſum à perfectione Sacramentorum, ſuſpenſus poteſt priùs abſolvi à peccatis, & admitti ad perceptionem Euchariſtiæ, quàm per Superiorem abſolvatur à ſuſpenſione.

3. Excommunicati etiam tolerati inhabiles ſunt ad Beneficia & dignitates, ita ut eorum collatio ſit irrita & prorſùs nulla ex Cap. *Poſtulatis*, Tit. *de Clerico excomm.*

Isthæc juris dispositio extenditur ad pensionem Clericalem, cujus incapax est excommunicatus secundùm communiorem sententiam; quia excommunicatus, utpote membrorum ab Ecclesiæ corpore præcisum, nullam ab ea gratiam recipere potest.

4. Excommunicatus etiam toleratus privatur omnis spiritalis jurisdictionis usu; non potest sine gravi peccato Ministros instituere, alios excommunicare, Leges ferre, in iis vel in votis & juramentis dispensare, suam jurisdictionem alteri delegare, conferre Beneficia, ad ea eligere aut præsentare. Validi tamen sunt illi omnes actus, quamdiu est toleratus; secùs, si non sit toleratus.

5. Excommunicatis interdicitur omnis communicatio cum Fidelibus; non sunt tamen vitandi, quamdiu tolerantur; secùs si non tolerentur.

Actiones autem humanas, in quibus communicare non licet cum excommunicatis non toleratis sigillatim Canonistæ exprimunt versu sequenti:

*Os, orare, vale, communio, mensa negatur.*

*Os*, significat confabulationes sive verbo, sive scripto. *Orare*, denotat orationem cum excommunicato non fundendam. *Vale*, negat honorificam salutationem, v. g. aperiendo caput, &c. *Communio* prohibet omnem societatem, ut in contractibus & communi habitatione. *Mensa* significat non comedendum cum excommunicato.

Exci-

Excipiuntur tamen nonnulli caſus, quos Canoniſtæ ſic exprimunt:

*Utile, lex, humile, res ignorata nec eſſe.*

Per *utile*, intelligitur utilitas ſive ſpiritualis, ſive temporalis, propter quam fidelis poteſt communicare cum excommunicato non tolerato, puta ut eum ad meliorem frugem reducat ex Cap. *Cum voluntate*, Tit. *de Sentent. Excommunic.* ut debitum repoſcat, ut conſilium aut auxilium recipiat, ſi non ſit alius præter excommunicatum, à quo accipere poſſit. Per vocem *Lex*, intelligitur Matrimonium propter quod conjuges poſſunt inter ſe communicare, licèt alter eorum ſit excommunicatus non toleratus. Per *humile*, ſignificatur officium filiorum, ſervorum, & ſubditorum qui tenentur obſequi excommunicatis parentibus, dominis, & ſuperioribus. *Res ignorata*, denotat excuſandum fidelem, qui ex ignorantia, vel inadvertentia communicat cum excommunicato. *Neceſſe*, deſignat neceſſitatem tam excommunicati, quàm non excommunicati, propter quam Jure naturali & divino tenemur auxilium præſtare proximo, v. gr. alimenta neceſſaria ſubminiſtrare, nudum veſtire, mortuum ſepelire, non tamen in Eccleſia, aut Cœmeterio, ſi excommunicatus non erat toleratus. Plures difficultates, eæque graviſſimæ proponi ſolent circa Monitoria, quas brevitas Compendii non ſinit expendere. Conſulat Lector Tomum 7. Parte 2. cap. 9. §. 8. *de Monitoriis.*

## §. IV.

## *De Interdicto.*

Q. 1. *Quid est interdictum?*

R. Est censura privans baptizatum aliquibus Sacramentis, omnibusque officiis divinis, & sepultura Ecclesiastica. Colligitur ex Cap. *Quod in te*, Tit. *de Pœnit. & Remiss.*

Dixi: *Aliquibus Sacramentis*; non enim privat Baptismo, nec Sacramentis Pœnitentiæ & Matrimonii ex Cap. *Alma*, Tit. *de Sentent. Excomm.* in sexto.

Ergo Interdictum non privat omnibus Ecclesiæ bonis, nempè omnibus Sacramentis, & communione Fidelium in civilibus, nec interdictus, etiam nominatim denunciatus, est vitandus, nisi in Officiis divinis.

Q. 2. *Quid intelligitur nomine divinorum Officiorum?*

R. Omnis actio ordinata ab Ecclesia ad usum Ordinum, Sacramentorum ac Sacramentalium, & preces ejus nomine fundendas, quales sunt Horæ Canonicæ.

Ergo tempore interdicti potest benedici mensa etiam ab interdictis: possunt etiam tam Laici, quàm Clerici fundere preces privatas; quia ista non peraguntur tamquam à Ministris Ecclesiæ. Quin Clerici interdicti tenentur sicut excommunicati privatim pensum Horarum Canonicarum persolvere: debent tamen omittere versiculum præscriptum in Breviario Romano *Dominus vobiscum*; quia brevis illa Oratio est Actus Hierarchicus.

Q. 3.

Q. 3. *Quotuplex est interdictum?*

R. Triplex: locale, personale, & mixtum.

Locale directè cadit in locum, ne in eo Officia divina celebrentur saltem publicè, neve quisquam ibidem sepeliatur.

Personale afficit ipsas personas, ita ut non solùm in loco interdicto; sed in alio quovis loco Officia divina audire non possint, nec in ullo loco sacro sepeliri.

Mixtum conflatur ex locali, & personali, directéque afficit locum & personas, ac proinde omnes interdicti localis & personalis habet effectus.

Ergo si interdictum sit solummodò locale, poterunt Incolæ alibi divinis Officiis interesse, in alio loco sacro post mortem sepeliri, modò locus ille non sit quoddam accessorium Ecclesiæ interdictæ, ut cœmeterium ipsi contiguum; quia, inquiunt, accessorium sequitur principale; non contra, interdicto enim cœmeterio, non censetur Ecclesia interdicta.

Dixi: *Cœmeterium contiguum:* si enim ejus extrema non contingunt Ecclesiam interdictam, cœmeterium non erit interdictum.

Cætera quæ pertinent ad interdictum, vide Tomo 7. Cap. 9. Paragr. 9. *de Interdicto.*

## §. V.

## *De Suspensione.*

Q. 1. *Quid est Suspensio?* R. Est censura, qua Clerico prohibetur usus Ordinis, Officii, & Beneficii.

Dicitur 1. *Clerico*, ut denotetur ſolum Clericum eſſe ſuſpenſioni ſubjectum.

Dicitur 2. *Probibetur uſus Officii & Beneficii*, ut diſtinguatur ſuſpenſio à depoſitione; per depoſitionem enim Clericus ſpoliatur poteſtate juriſdictionis & ipſo Beneficii titulo: per ſuſpenſionem verò ipſi ſolùm prohibetur uſus juriſdictionis & Beneficii.

Q. 2. *Quotuplex eſt ſuſpenſio?*

R. Triplex: alia ab Ordine, alia ab Officio, alia à Beneficio.

Suſpenſio ab Ordine eſt ea, qua Clericus privatur uſu ſuorum Ordinum, ita ut licitè non poſſit Miſſam celebrare, Sacramenta miniſtrare, ſi ſit Sacerdos, fungi munere Diaconi aut Subdiaconi, denique ea peragere, quæ non niſi ab Ordine initiatis ritè peragi poſſunt. Unde cùm actus minorum Ordinum hodie promiſcuè exerceantur à Laicis & Clericis ſola Tonſura inſignitis, Diaconus aut Subdiaconus ſuſpenſus non incurreret irregularitatem, ſi functiones minorum Ordinum obiret; & ita ſecundùm hodiernam diſciplinam non creditur ſuſpenſionem cadere, niſi in eos, qui ſunt ad majores Ordines promoti.

Suſpenſio ab officio eſt ea, qua Clerico prohibetur juriſdictionis uſus, ut eligere ad Beneficia, cenſuras ferre, delegare ad munia Sacerdotalia obeunda.

Suſpenſio à Beneficio eſt ea, qua Clericus privatur fructibus temporalibus ſui Beneficii, nec proinde poteſt eos adminiſtrare, Cap. *Cùm Ventonienſis*, Tit. *de Electione*. Verùm iſthæc ſuſpenſio locum non habet in Galliis, ubi Clericus, quamdiù

diù non eſt ſpoliatus Beneficii titulo, non poteſt ſine abuſu per Judicem Eccleſiaſticum privari Beneficii fructibus, ſed recurrendum eſt ad Judicem Laicum, ut probavimus Tomo 7. de Ordine par. 2. cap. 9. §. 10.

## §. VI.

### *De Abſolutione à Cenſuris.*

Q. 1. *Quis poteſt abſolvere à Cenſuris?*

R. In foro Conſcientiæ ſolus Sacerdos; quia in illo foro nemo præter Sacerdotem poteſt eſſe Judex: in foro verò exteriori ſeu contentioſo is qui cenſuram tulit, vel ejus ſucceſſor, vel delegatus ab ipſo, vel ejus ſuperior in cauſa appellationis. Ita habetur Cap. *Nuper*, Tit. *de Sentent. Excommun.* & Cap. *Verbum*, Tit. *de Pœnit.* diſt. 1. his verbis: *Dominus par jus & ſolvendi eſſe voluit & ligandi, qui utrumque pari conditione permiſit.*

Sed obſervandum eſt abſolutionem à cenſuris datam in foro conſcientiæ non habere effectum niſi coram Deo; nec impedire quominus ſic abſolutus conveniatur coram Judice in foro externo, ibique declaretur excommunicatus, aut ſuſpenſus, ac omnem pœnam ſubeat nulla ratione habita abſolutionis in foro interiori obtentæ.

Q. 2. *Quis Sacerdos poteſt abſolvere à cenſuris in foro conſcientiæ?*

R. 1. In articulo mortis quivis Sacerdos etiam excommunicatus, ac nominatim denunciatus à qualibet cenſura abſolvere poteſt ex Conc. Trident. Seſſ. 14. c. 7. Utrum autem infirmus recuperata

perata ſanitate teneatur ſub pœna reincidentiæ, ut ajunt, ſe ſiſtere coram Superiore juxta Conſtitutionem Bonifacii VIII. expendimus Tomo 7. de Ordine part. 2. cap. 9. §. 12.

R. 2. Extra mortis articulum omnis Sacerdos approbatus poteſt abſolvere à cenſuris non reſervatis ex cit. cap. *Nuper.* Si cenſura ſit reſervata, Jure antiquo is ſolus poteſt ab ea abſolvere, qui eam ſibi retinuit, vel ejus ſucceſſor vel delegatus, vel ſuperior ex cit cap. *Nuper.*

Dixi: *Jure antiquo;* nam jure novo Concilium Tridentinum Seſſ. 24. cap. 6. *de Reform.* permittit Epiſcopis abſolvere à caſibus & cenſuris ſummò Pontifici reſervatis, modò caſus illi ſint occulti nec ad forum contentioſum deducti.

Q. 3. *Quæ cenſura cenſetur reſervata?*

R. Excommunicatio ſi ſit à jure, vel ab homine per modum ſententiæ generalis, reſervatio debet exprimi in ipſa lege vel ſententia, Cap. *Nuper.* Tit. de Sentent. Excommunicat. *Quia,* inquit ſummus Pontifex, *conditor Canonis, qui ejus abſolutionem ſibi ſpecialiter non retinuit, eo ipſo conceſſiſſe videtur facultatem aliis relaxandi.* Si autem cenſura ſit ab homine, per Sententiam ſpecialem cenſetur reſervata, etiamſi reſervatio non exprimatur. Ita communiter Theologi. Hinc excommunicatus per Monitorium non poteſt abſolvi niſi à Superiore aut ejus Delegato; quia Sententia Judicis cenſetur particularis, quamvis comprehendat omnes, qui non paruerunt Monitorio. Patet exemplo Sententiæ, qua Judex ſæcularis morte damnat omnes, qui in aliquo crimine, putà homicidio participarunt; hæc quippe Sententia, quamvis generaliter enuncietur, propriè

propriè tamen particularis est, quia factum singulare spectat.

Dixi: *Censura Excommunicationis;* de ea enim solùm loquitur summus Pontifex. Unde colligunt Theologi censuram suspensionis & interdicti personalis esse reservatam, etiamsi sit à jure, nec reservatio exprimatur. Vide Navarr. man. cap. 27. num. 162. Avilam, 3. part. disp. 6. dub. 1. conclus. 1. & collationem sextam Diœcesis Agathensis.

Ergo, inquies, quilibet Sacerdos approbatus frustrà absolvit ab omni vinculo non solùm excommunicationis, sed etiam suspensionis & interdicti.

Nego sequelam; hæc enim absolutio datur ad cautelam ex consensu Ecclesiæ, nec proinde frustrà, si pœnitens invincibiliter ignoret se ligatum esse aliqua ex ejusmodi censuris.



APPEN-



# APPENDIX
## DE
## IRREGULARITATE.

### §. I.

*De notione & divisione Irregularitatis.*

Q. I. *Quid est Irregularitas?* R. Est impedimentum canonicum, quo vir baptizatus directè & primariò interdicitur susceptione Ordinum, & consequenter eorum usu.

Dicitur 1. *Impedimentum*, non verò pœna, quo distinguitur à censura, quæ, ut supponit culpam ex dictis, semper est pœna: Irregularitas verò aliquando contrahitur ex defectu & sine culpa, ut irregularitas ex cæcitate aut mutilatione, ac proinde ex suo genere non est pœna,

na, ſed ſolùm inhabilitas quædam ſeu impedimentum.

Dicitur 2. *Canonicum*, quo ſignificatur irregularitatem debere eſſe in jure expreſſam, nullamque eſſe ab homine.

Dicitur 3. *Quo vir baptizatus:* 1. Ut denotetur ſubjectum irregularitatis; mulier enim ſicut eſt ſubjectum incapax Ordinis, ita & irregularitatis. 2. Quia infidelis non eſt ſubditus Legibus Eccleſiæ, nec proinde Irregularitate canonica ligari poteſt. Subjectum ergo irregularitatis eſt omnis, & ſolus baptizatus ſive ſit Clericus, ſive Laicus.

Dicitur 4. *Directè & primariò interdicitur ſusceptione Ordinum*, quo diſtinguitur irregularitas à ſuſpenſione, quæ primariò impedit uſum Ordinis. Hinc ſuſpenſio ſpectat ſolùm Clericos in ſacris conſtitutos; unde in forma abſolutionis ſacramentalis omittendum eſt, *à vinculo ſuſpenſionis*, quando pœnitens eſt Laicus.

Dicitur 5. *Et conſequenter eorum uſu;* quia irregularis peccat graviter, ſi exercet Ordinis functiones, nullam tamen pœnam canonicam propterea incurrit.

Cùm autem Tonſura Clericalis in Jure vocetur Ordo, ut Cap. *Contingit*, Tit. *de Ætat. & Qualit. perficiendorum*, irregularitas eſt impedimentum ſuſcipiendæ Tonſuræ.

Ergo triplex eſt effectus irregularitatis. 1. Impedit ſuſceptionem Ordinum & Tonſuræ Clericalis. 2. Privat uſu Ordinum omnium quidem, ſi ſit totalis; quorumdam verò, ſi ſit partialis. 3. Inhabilem reddit ad quodlibet Beneficium recipiendum, ſi ſit totalis ex Cap. *Si celebrat*, Tit. *de*

*Clerico*

*Clerico excommunic.* & ratio eſt, quia Beneficium datur propter officium: Atqui irregularis prohibetur fungi Ordinis officio: Ergo non poteſt recipere Beneficium, quod eſt propter officium: Ergo tenetur dimittere Beneficium in irregularitate totali obtentum, & fructus inde perceptos reſtituere.

Dixi: *Ad recipiendum Beneficium*; quia propter irregularitatem, quæ ſupervenit Beneficio jam obtento, Beneficiarius poteſt quidem privari Beneficio; ſed actu & de facto non privatur.

Q. 2. *Quomodo dividitur irregularitas?*

R. Dividitur 1. in totalem, qua quis privatur quolibet Ordinum uſu, ùt homicida; & partialem qua quis privatur aliquo duntaxat Ordinis officio, ut percuſſus cæcitate, cui non licet Sacrificium offerre, ſed poteſt Confeſſiones excipere & concionari.

Dividitur 2. in eam, quæ eſt ex defectu, putà ex cæcitate, contrahiturque ſine peccato; & eam, quæ eſt ex delicto, v. g. ex homicidio.

Q. 3. *Quot ſunt Irregularitates ex defectu?*

R. Novem.

1. Ex defectu animæ.
2. Ex defectu corporis.
3. Ex defectu natalium.
4. Ex defectu ætatis, de qua diximus ubi de ſubjecto Ordinis.
5. Ex defectu libertatis.
6. Ex defectu obligationis.
7. Ex defectu Sacramenti.
8. Ex defectu bonæ famæ.
9. Ex defectu lenitatis.

§. II.

## §. II.

### *De Irregularitate, ex defectu animæ.*

Q. 1. *Quot sunt Irregularitates ex defectu animæ?* R. Tres.

Prima, est defectus rationis, ut in infantibus, amentibus, & furiosis, Cap. *Maritum*, distinct. 33. Energumenis, Cap. *Usque adeo*, distinct. 33. Epilepticis, Cap. *In tuis Litteris*, causa 7. qu. 5.

Ex Concilio Toletano 11. Can. 13. Energumeni, Lunatici & Epileptici postquam per annum ab Episcopo probati fuerint sanati aut liberati, in susceptis Ordinibus ministrare possunt; sed ad superiores Ordines absque dispensatione promoveri nequeunt ex cit. cap. *Maritum.*

Secunda, est defectus scientiæ competentis ad officia Ordinis ritè obeunda ex Cap. *Illitteratos*, distinct. 36. Quin. Cap. *Cùm in cunctis*, quod est Concilii Lateranensis 4. Paragr. *Clerici*, Tit. *de Elect. Clerici*, qui hujusmodi illitteratum scienter elegerint, per triennium à Beneficio sunt suspensi; & Episcopus, qui iniquè electioni consenserit, pro hac vice privatur jure conferendi: *Ut quos*, inquiunt Patres, *Dei timor à malo non revocat, Ecclesiastica saltem coërceat severitas disciplinæ.*

Tertia, est defectus fidei, qua inhabiles sunt ad Ordines suscipiendos.

1. Filii Hæreticorum ex Cap. *Quicunque*, Paragr. *Hæretici*, Tit. *de Hæreticis* in sexto. Sed Canon ille non viget in Galliis, ubi non solùm Hæ-

reticorum filii, ſed ipſimet Hæretici, poſtquam hæreſim abjurarunt, ad Ordines & Beneficia abſque diſpenſatione admittuntur.

2. Neophyti, id eſt, qui recens ſunt baptizati ex cap. 3. v. 6. 1. ad Tim. & qui à ſtatu Laicorum ſtatim ad Ordines aſpirant ex S. Gregorio Lib. 9. Epiſt. 16. novæ Editionis, referturque, diſt. 48. Cap. *Sicut*, his verbis: *Sicut Neophytus tunc dicebatur, qui in initio ſanctæ Fidei erat converſatione plantatus, ſic modo Neophytus habendus eſt, qui repentè in Religionis habitu plantatus, ad ambiendos honores ſacros irrepſerit.*

## §. III.

### *De Irregularitate ex defectu corporis.*

Q. 1. *Quot defectus corporis inducunt irregularitatem?*

R. Quatuor.

1. Mutilatio; nam Cap. *Presbyterum*, Tit. *de Clerico ægrotante*, celebrare non permittitur Presbyter, cui duos digitos cum medietate palmæ Prædones abſciderant. Idem ſentiendum de eo, qui ita tremulis eſt manibus, ut ſine periculo ſubverſionis Calicis non poſſit celebrare. Privatio tamen digiti, niſi ſit pollex aut index, aut propria culpa acciderit, non facit irregularem. Cap. *Qui partem*, & Cap. *Lator*, diſt. 55.

2. Defectus, qui horrorem & ſcandalum generat, ut lepræ macula, Cap. *de Rectoribus*, Tit. *de Clerico ægrot.*

3. Debilitas, qua quis non poteſt niſi indecenter & nimia cum difficultate ſacras functiones exer-

exercere, ut ſi quis habeat partem pollicis aut indicis amputatam, vel careat lumine oculi ſiniſtri quamvis integri.

Obſervant tamen Navarrus cap. 23. Manu. num. 199. Sayrus Lib. 6. cap. 8. & Sambovius tom. 2. caſu 5. quòd ſi tanta virtute polleat in dextero oculo, ut ſine deformitate legere poſſit Canonem, non cenſetur irregularis.

4. Defectus, qui parit notabilem deformitatem ex Cap. *Cùm de tua*, Tit. *de Corpore vitiat.* Hinc irregularis eſt, qui caret oculo ſive dextero, ſive ſiniſtro, ex Cap. *Si Evangelica*, diſt. 55. naſo, pede, vel ita debilis eſt pedibus ut ſine baculo ad Altare ſtare nequeat, qui ita ſurdus eſt ut nullo modo poſſit audire, qui nodum linguæ ita patitur, ut verbum integrum vix exprimere poſſit.

Dixi: *Qui caret oculo;* qui enim utrumque oculum habet integrum, ſed caret lumine oculi dextri abſque notabili macula, irregularis non eſt ſecundùm communem ſententiam.

Cæterùm in dubio num deformitas, aut indecentia irregularitatem inducat, ſtandum eſt Epiſcopi judicio ex cit. Cap. *Cùm de tua.*

Q. 2. *Vitia corporis occulta inducuntne irregularitatem?*

R. Minimè, exceptis duobus caſibus; quia tunc nulla eſt deformitas, nullum indecorum in exercitio Ordinum.

Dixi: *Exceptis duobus caſibus.* 1. Qui Eunuchus propria culpa factus eſt, aut membrum ſive partem membri abſque juſta cauſa ſibi amputavit, irregularis eſt, quantumcunque occultum ſit vitium ex Cap. *Maritum*, diſtinct. 33. 2. Hermaphroditus etiam occultus, ſicut à profeſſione

Religionis, ita & ab Ordinibus rejiciendus eſt ſecundùm communem Theologorum & Canoniſtarum ſententiam.

## §. IV.

### *De Irregularitate ex defectu libertatis & natalium.*

Q. I. *Quinam ſunt irregulares ex defectu natalium?*

R. Hoc modo irregulares ſunt

1. Servi, hoc eſt mancipia, gallicè, *Eſclaves*, niſi priùs à Dominis libertate donati fuerint, ſed in Gallia locum non habet iſthæc irregularitas; cùm in ea nulli ſint ſervi, ſed ſolùm famuli.

2. Omnes illegitimi, id eſt, qui ex fornicatione, vel ex adultèrio ſunt procreati.

Q. 2. *Eſtne irregularis, qui natus eſt ex Matrimonio in facie quidem Eccleſiæ celebrato; ſed revera nullo, ob aliquod impedimentum dirimens?*

R. Si parentes bona fide contraxerunt, vel ſaltem alter eorum, illegitimus non eſt, nec irregularis, etiamſi per ſententiam Judicis ſeparati fuerint, qui ſic contraxerunt, ex cap. *Cùm inter*, Tit. *Qui ſunt filii legitimi*; ſecus ſi ambo parentes mala fide contraxerunt ex cap. *Referente*, eodem Tit.

Q. 3. *Expoſiti infantes, quorum parentes ignorantur, ſuntne illegitimi & irregulares?*

R. Negant nonnulli; ſed ſententia affirmans longè eſt communior, eamque amplectuntur Covarruvias in Clementinam, *Si furioſus*, Suarez, Avila,

la, Bonacina & alii cùm tamen ſubſit aliquod dubium facti Idem Covarruvias, Suarez, Bonacina & alii Canoniſtæ docent Epiſcopum poſſe diſpenſare cum expoſito, ut Ordines ſuſcipiat, & in eis bona fide miniſtret.

Q. 4. *Quomodo tollitur iſthæc irregularitas?*

R. Quatuor modis.

1. Per ſubſequens Matrimonium, quando ſcilicet fornicarius eam in uxorem ducit, ex qua prolem ſuſceperat, ex cap. *Tanta*, tit. *Qui ſunt filii legitimi.*

2. Per legitimationem, quæ à ſolo Summo Pontifice emanare debet quoad effectus ſpiritales; & à Rege quoad effectus civiles: ita ut Nothus per principem paternæ hæreditatis Jure donetur; & per Pontificem habeat, ut ad Ordines & Beneficia promoveri poſſit.

3. Per ſolemnem Religionis profeſſionem ex cap. *Cùm decorem*, tit. *de filiis Presbyt.* ubi dicitur illegitimum Profeſſum promoveri poſſe ad Ordines, non verò ad Prælaturas.

4. Per diſpenſationem, quam Epiſcopus concedere poteſt ad minores Ordines & Beneficium ſimplex, ſolus verò Summus Pontifex ad majores Ordines & Prælaturas, ſeu Beneficia quibus cura animarum imminet, ex cap. *Is qui*, tit. *de filiis Preſbyt.* in Sexto.

Advertes autem 1. Canonicatus hìc non comprehendi inter Beneficia ſimplicia ad quæ Epiſcopus diſpenſare poſſit, quia Canonicus tenetur promoveri ad majores Ordines ad quos Epiſcopus diſpenſare nequit. 2. Diſpenſationem, quæ conceditur ad ſuſcipiendos Ordines, non extendi ad

di ad Beneficia, nisi de iis eorumque natura fiat expressa mentio.

## §. V.

## *De Irregularitate ex defectu obligationis & Sacramenti.*

Q. 1. *Quinam contrahunt irregularitatem ex defectu obligationis?*

R. Duo hominum genera.

1. Curiales, hoc est, qui ex officio negotiis sæcularibus implicantur, ut Procuratores, Advocati, Notarii, Milites. Ita Alexander III. in Concilio Lateranensi III. referturque cap. *Sed nec*, tit. *de Cleric. vel Monach.*

2. Qui, dimisso curiali officio, obligantur ad ratiocinia reddenda, ex cap. *Unico*, tit. *de Oblig. ad ratio.* quia adhuc implicati censentur sæcularibus negotiis, periculumque est, ne à Judicibus sæcularibus in Ecclesiæ dedecus infamentur, si dolus aut fraus in rationibus inveniatur.

Sanctus Cyprianus scribit à se decretum in Concilio ne quis tutorem vel curatorem Clericum testamento suo constitueret, referturque causa 21. quæst. 3. cap. *Cyprianus.* Sed Concilium Chalcedonense relatum distin. 86. cap. ultimo temperavit decretum Can 6. his verbis, *Nisi fortè qui Legibus ad minorem ætatum tutelas sive curationes inexcusabiles attrahuntur.*

Q. 2. *Quid est irregularitas ex defectu Sacramenti?*

R. Est ea quæ oritur ex Bigamia, hoc est ex matrimonio pluries contracto; Apostolus enim

1. Tim. 3.

1. Timoth. 3. & Tit. 1. prohibet ordinari eum qui non ſit unius uxoris vir. Ideo autem Bigamia dicitur defectus Sacramenti, quia non repræſentat unionem Chriſti cum Eccleſia; Chriſtus enim in æternum unam deſponſavit Eccleſiam, & vera Eccleſia viciſſim uni Chriſto adhæret: Sacramentum hoc magnum eſt, quod non repræſentat qui duas uxores duxit.

Q. 3. *Quotuplex eſt Bigamia?*

R. Triplex, vera ſcilicet, interpretativa & ſimilitudinaria.

Bigamia vera eſt ea, qua aliquis duas uxores legitimè duxit, & cum iis Matrimonium conſummavit.

Dixi 1. *Legitimè duxit*; quia ex fornicatione vel ex adulterio non exurgit Bigamia, nec irregularitas, cap. *Quin*, tit. *de Bigamis non ordinandis.*

Dixi 2. *& cum iis Matrimonium conſummavit:* quia ſi non conſummaverit, non eſt irregularis ex cap. *Debitum*, tit. *de Bigamis non ordinandis.*

Bigamia interpretativa eſt in eo qui viduam duxit, ex Innocentio I. Epiſt. 2. S. Leone Epiſt. 87. & Can. 18. Apoſtolorum. Unde Bigamus declaratur Can. Concilii Neocæſarienſis, qui virginem quidem duxit, ſed adulteram poſt celebratas nuptias cognovit.

Bigamia ſimilitudinaria eſt ea, qua aliquis poſt ſolemnem Religionis profeſſionem vel poſt ſacrum Ordinem ſuſceptum contrahit Matrimonium ſive cum virgine, ſive cum corrupta, ex c. *Nuper*, tit. *de Bigamis non ordinandis.*

## §. VI.

### *De Irregularitate ex defectu bonæ famæ.*

Q. 1. *In quo differt defectus bonæ famæ ab infamia?*

R. In eo differt quòd defectus bonæ famæ præcisè non oriatur ex delicto, ut videre est in eo, qui viliorem exercuit artem, mimam etiam virginem duxit, aut mulierem prostitutam: infamia verò propriè non oriatur nisi ex crimine. De utraque tamen hìc dicemus propter ordinem materiæ & doctrinam.

Q. 2. *Infamia inducitne irregularitatem?*

R. Affirmativè; est enim regula juris in sexto, *infamibus portæ non pateant dignitatum.*

Q. 3. *Quotuplex est infamia?*

R. Duplex, juris scilicet & facti.

Infamia juris est ea, quæ imponitur Jure Canonico, vel etiam Civili, nisi Lex Canonica Juri Civili derogaverit ex capite *Omnes*, causa 6. quæst. 1. quia Sacerdotio sunt indigni, quos Leges Canonicæ & Civiles declarant infames.

Dixi, *nisi Lex Canonica Juri Civili derogaverit*, sicut de facto derogaverit Legi Civili, quæ viduam pronuntiat infamem, si tempore luctus nupserit.

Infamia facti est ea, quæ oritur ex delicto, propter quod aliquis malè audit apud viros graves & sapientes, quamvis per Legem delictum illud non notetur infamia ex cap. 1. *Licet*, tit. *de probationibus.*

Q. 4. *Quotuplex est Juris infamia?*

R. Du-

R. Duplex; alia quæ per Legem ipso facto decernitur in eos qui nonnulla atrociora crimina patraverint, ut in usurarios & perjuros: alia quæ oritur ex Sententia, qua Judex condemnat ad pœnam infamantem, putà ad Triremes.

Q. 5. *Contrahiturne infamia ex hujusmodi criminibus, quando sunt occulta?*

R. Minimè; quia non privant bona fama.

Q. 6. *Quæ notorietas requiritur, ut quis censeatur infamis, & irregularis ob infamiam Juris?*

R. In Gallia non admittitur notorietas facti, sed requiritur Sententia declaratoria, ut quis perjurus, v. gr. aut Usurarius censeatur infamis & irregularis, quamvis ante Sententiam propter ejusmodi crimina vulgò malè audiret. Unde si juridicè non fuerit declaratus perjurus, aut Usurarius, potest absque dispensatione ordinari, vel in susceptis Ordinibus ministrare, postquam per Pœnitentiam & probatos mores malam famam deleverit.

Q. 7. *Omnis mulcta, aut pœna à Judice inflicta inducitne infamiam Juris?*

R. 1. Nulla pœna à Judice Ecclesiastico inflicta præcisè, ac directè inducit infamiam, saltem quoad effectus Civiles; tum quia paterna est & ad peccatoris emendationem tendens: tum quia sicut bona fortunæ, ita & bonum famæ directè subest Jurisdictioni Civili, non Ecclesiasticæ.

Dixi 1. *Præcisè ac directè;* quia si accusatus convincatur criminis ipsum Jure infamantis, eo ipso quo Judex Ecclesiasticus eum declarat hujusce criminis reum, indirectè reddit infamem.

Dixi 2. *Quoad effectus Civiles;* quia Ecclesia potest reddere infamem quoad effectus spirituales; arcet enim ab Ordinibus defectu bonæ famæ, qui gradus Pœnitentiæ luctuosæ decurrerunt ex cap. *Non negamus*, dist. 61.

R. 3. Non quævis mulcta, aut pœna à Judice Sæculari imposita infamem reddit, nisi crimen propter quod reus damnatur, infamiam habeat ipso Jure annexam: Sed pœna debet esse gravis, ut ignominiosè traduci, Gallicè, *Faire amende honorable*, numellis publicis versari, Gallicè, *Etre mis au Piloris*, virgis cœdi, ad remos dari, exilio damnari, à Judice Laico juridicè reprehendi, Gallicè, *Etre blamè*, non verò admoneri, Gallicè, *Etre admônestè.* Unde Judex Ecclesiasticus potest quidem pronuntiare Clericum à se damnatum teneri sistere se coram Tribunali, ut ibi admoneatur, non verò ut reprehendatur.

Q. 8. *Infamia facti redditne irregularem?*

R. Affirmativè; nam ex Apostolo 1. Tim. 3. qui ad sacrum Ministerium assumitur, *oportet illum habere bonum testimonium ab iis qui foris sunt, ut non in opprobrium incidat & in laqueum Diaboli*, hoc est, ne sit pusilli animi & quasi laqueis Diaboli irretitus non audeat arguere ubi oportet, ne propria vitia ipsi objiciantur.

Q. 9. *Quomodo tollitur irregularitas orta ex infamia?*

R. Irregularitas ex infamia facti tollitur absque dispensatione per eam vitæ emendationem, quæ maculas prioris vitæ non solùm coram Deo, sed etiam in opinione hominum deterserit, quod difficillimum est; sicut enim vestium, ita & vitæ sordes difficiliùs abluuntur quàm contrahuntur.

Irregu-

Irregularitas verò Juris non tollitur per ſolam pœnitentiam; ſed inſuper requiritur diſpenſatio ex cap. *Cùm te*, tit. *de Sent. & re Judic.*

## §. VII.

### *De Irregularitate ex defectu lenitatis.*

Q. 1. *Quis eſt irregularis ex defectu lenitatis?*

R. Qui concurrit voluntariè, licèt juſtè, ad proximi necem, aut mutilationem, ex cap. *Si quis viduam*, diſt. 50. & cap. *Si furioſus*, Clementina *de Homicidio.*

Dixi 1. *Concurrit* ſive phyſicè ut carnifex: ſive moraliter vel poſitivè influens, ut mandans, adjuvans, &c. vel negativè, ut non obſtans, ſi tamen ex officio & juſtitia teneatur, quemadmodum Magiſtratus & Medicus, quorum negligentia aliqui pereunt; nam ſi ex charitate ſolùm obſtare teneatur & non obſtet, graviter quidem peccat, ſed non fit irregularis.

Dixi 2. *Voluntariè*, qui enim in ſui defenſionem coactus occidit invaſorem cum moderamine inculpatæ tutelæ, Jure novo non eſt irregularis ex cit. cap. *Si furioſus*, in quo ſic habetur: *Si furioſus aut infans* (ſcilicet ſeptennio minor) *ſeu dormiens hominem mutilet, aut occidat, nullam ex hoc incurrit irregularitatem: & id etiam de illo cenſemus, qui mortem aliter vitare non valens, occidit aut mutilat invaſorem.*

Tria in hoc Canone communiter notant Theologi. Primum, quòd ibi ſermo habeatur de invaſore in propriam vitam; unde cum Gloſſa colligunt quòd ſi quis cum moderamine incul-

patæ

patæ tutelæ occiderit invaſorem patris, fiat irregularis juxta jus antiquum. Secundum quod expreſſè in Canone habeatur, *vitare non valens*, ex quo concludit eadem Gloſſa quòd ſi fugæ etiam probroſæ locus eſſet, qui non fugeret, fieret irregularis. Tertium, quòd ibi fiat reſtrictio ad proprium periculum mortis aliàs inevitabilis.

Ergo. Qui occidit propter mortem patris vitandam, bona fortunæ defendenda, eſt irregularis, quidquid in contrarium aſſerant nonnulli Moderni, quia ex cap. *Suſcepimus*, tit. *de Homicidio. Expediebat potiùs rerum ſuſtinere jacturam, quàm pro conſervandis vilibus & tranſitoriis rebus tam acriter in alios exardeſcere.*

Dixi 3. *Proximè*, quia ſi quis remotè tantùm concurrat ad necem vel mutilationem, irregularitatem non contrahit.

Dixi 4. *Ad proximi necem, aut mutilationem:* quia voluntas occidendi aut mutilandi non ſufficit ad irregularitatem, niſi actu & de facto homo interficiatur aut mutiletur, v. gr. ſi reus ad mortem damnatus aufugiat, nec Judex nec accuſator ſunt irregulares.

Ergo. Qui graviter vulneravit, ſed non occidit, nec mutilavit, etiamſi ex vulnere membrum maneat inutile, v. gr. pes ad ambulandum, non eſt irregularis. Ita Navarrus, Soto, Covarruvias, Avila. Atque ob eam rationem Judex ſine irregularitatis periculo damnat ad flagella, ad cauterium Liliatum, Gallicè, *fleur de lys*: quia in his pœnis nulla eſt mutilatio.

Ergo qui abortum infert, antequam fœtus ſit animatus, irregularis non eſt, cap. *Sicut*, tit.

tit. *de Homicidio*, cùm revera hominem non interficiat.

Q. 2. *Quid est mutilatio?*

R. Est membri truncatio, seu amputatio.

Membrum autem est illa pars corporis, quæ habet distinctum officium ab aliis partibus, ut oculus ad videndum, manus ad palpandum. Ita Covarruvias in Clementinam, *Si furiosus*, Navarrus, Avila & alii.

Ergo. Qui excutit dentem, abscindit auriculam, seu cartilaginem, quæ solùm deservit ad ornatum & tutelam auris, vel qui præscindit digitum alterius etiam pollicem vel indicem, ait Covarruvias cit. loco, irregularis non est.

Dixi: *Alterius*; nam cap. *Qui partem*, dist. 55. & cap. *Quidem*, tit. *de Corpore vitiatis*, pronunciatur irregularis, qui illicitè & cum culpa sibi abscidit partem digiti.

Q. 3. *Quinam censentur proximè ad mortem, aut mutilationem concurrere?*

R. Ex Jure Canonico proximè concurrunt & fiunt irregulares. 1. Judex. 2. Accusator petens vindictam, Advocatus seu Procurator, qui accusatori patrocinatur. 3. Testes. 4. Scriba, seu Notarius. 5. Qui Sententiam exequuntur; ut carnifex, & qui ad ejusmodi executionem conferunt, putà Satellites, qui comitantur ad defensionem, custos carceris, qui furcam & scalam parant, denique qui damnati accelerant mortem, nisi ex inadvertentia.

Dixi 1. *Ex Jure Canonico*; nam in Gallia Testes non incurrunt irregularitatem, cùm ex Sanctione Regia anno 1670. tit. omnes etiam Clerici &Mo-

& Monachi compellantur ad testimonium ferendum etiam in causa sanguinis.

Dixi 2. *Accusator vindictam petens*; si enim petat solummodo satisfactionem pro damno illato vel sibi, vel propinquis, domesticis, suæ Ecclesiæ, & iis quorum curam gerit, non fit irregularis ex cap. *Prælatis*, tit. *de Homicidio*, in 6. nec in Gallia necesse est ut palàm testetur se non intendere sanguinem, si Clericus sit, quia apud nos solus Procurator Regius, aut Fiscalis tanquam persona publica potest vindictam expetere.

Ergo Clerici, qui habent jurisdictionem temporalem non fiunt irregulares, si mandent suis Officialibus, ut de criminibus inquirant, etiamsi inde mors sit secutura, nec concionatores, qui invehuntur in Scandala, & in Magistratus, qui ea non arcent, nec Confessarii, qui iisdem denegant absolutionem, quando sinunt furta, homicidia & alia scandala impunè grassari; nec Theologi, qui Judici consilium petenti aperit quid ferat Lex, ex qua Judex colligit reum esse morte plectendum; quia hi omnes remotè tantùm concurrunt ad mortem, secus si determinatè dicerent, hunc pestiferum hominem esse morte damnandum.

Q. 4. *Qui pugnant in bello, fiuntne irregulares?*

R. Affirmativè, si Bellum sit injustum, & aliquis cadat in eo, aut mutiletur; quia omnes sunt causæ morales homicidii injusti, etiamsi propria manu non trucidaverint, nec mutilaverint; homicidas enim adjuvarunt & audaciores reddiderunt. Sed si Bellum sit justum, neminemque propria manu interfecerint, nec mutilaverint, non fiunt irregulares; sed in dubio num inter-

interfecerint, habendi ſunt irregulares. Reſponſio conſtat ex cap. *Conſtat:* Tit. *de Homicidio.*

## §. VIII.

### *De Irregularitatibus ex delicto.*

Q. I. *Quotuplex eſt irregularitas ex delicto?*
R. Quadruplex vulgò recenſetur. Prima ex homicidio. Secùnda ex illicita receptione, & illicito uſu Ordinis. Tertia ex iteratione Sacramenti. Quarta ex hæreſi. Sed jam monuimus hæreſim in Gallia non inducere irregularitatem poſt Hæretici converſionem.

## §. IX.

### *De Irregularitate ex homicidio.*

Nomine homicidii intelligitur injuſta hominis occiſio, vel mutilatio; neque enim homicidæ dicuntur Judices, qui peſtiferos homines juſtè è medio tollunt.

Q. I. *Quotuplex eſt homicidium?*

R. Duplex, ſcilicet voluntarium, quod directè intenditur, vel in ſe, vel in cauſa; & caſuale, quod præter intentionem agentis accidit, ut ſi quis intendens leviter percutere, manu tamen fallente, graviter vulneravit & occidit.

Q. 2. *Quotuplex eſt homicidium caſuale?*

R. Duplex, purum & mixtum.

Homicidium purè caſuale eſt illud, quod omninò accidit præter intentionem agentis & vacantis rei licitæ, nec periculoſæ: mixtum verò dicitur

dicitur quando quis etsi mortem, aut mutilàtionem non intenderit, nec secuturam præviderit, debitam tamen diligentiam non adhibuit, ne mors contingeret; vel opus periculosum & sibi prohibitum temerè suscepit.

Ergo ut homicidium casuale sit purum, duo concurrant necesse est. Primum, ut prævideri nec potuerit, nec debuerit. Secundum, ut opus sit licitum & minimè periculosum. Unde si Clericus in venatione occidit hominem præter intentionem, homicidium illud non est purè casuale, sed mixtum, quia venatio quæ fit armis est periculosa & Clericis interdicta.

Q. 3. *Omne homicidium inducitne irregularitatem?*

R. 1. Voluntarium & casuale mixtum efficiunt irregularem; ita enim habetur toto titulo de homicidio voluntario & casuali, & Seff. 24. Concilii Tridentini, cap. 6. *de Reform.*

R. 2. Ex homicidio purè casuali nullus fit irregularis, idque constat ex cap. *Joannes*, cap. *Ex Litteris*, cap. *Quidam*, Tit. *de Homicidio.*

Q. 4. *Quæ debet esse negligentia, ut contrahatur irregularitas?*

R. Si opus fuit licitum, non contrahitur irregularitas, nisi ex negligentia gravi & mortali, quia cùm irregularitas ex delicto sit gravis pœna, gravem quoque culpam supponit. Colligitur ex cap. *Quæsitum*, Tit. *de Pœnit. & Remiss.*

Ergo irregularis non est qui volvit infirmum, ut commodiùs quiescat; vel bona fide ei præbet cibum, unde mors acceleratur; quia in hujusmodi actionibus non deprehenditur culpa, nisi admodum levis: secus si contra prohibitionem Medici cibus fuisset subministratus.

Ergo

Ergo qui in ebrietate culpabili mutilat, aut occidit, irregularis efficitur. Ita Covarruvias in Cap. *Si Furiosus.*

## §. X.

## *De Irregularitate ex delicto in receptione & usu Ordinis.*

Q. I. *Quinam incurrunt irregularitatem ex delicto in receptione Ordinis?*

R. Incurrunt. 1. Qui furtivè ordinantur, hoc est, qui fraudulenter examen effugerunt, nec aliàs fuerunt approbati, aut admissi ex Cap. *Veniens*, Tit. *De iis, qui furtivè, &c.* 2. Qui majori excommunicatione ligati Ordinem sacrum suscipiunt ex Cap. *Cùm illorum*, Tit. *de Sententia Excommunicationis.*

Dixi 1. *Excommunicatione ligati*, non verò suspensione aut interdicto: tum quia in laudato Cap. de solis excommunicatis, sermo est: tum quia suspensio non privat receptione Sacramentorum, sed solùm Ordinis exercitio.

Quidquid sit de interdicto, circa quod dissentiunt Theologi num irregularitatem inducat in receptione Ordinis sacri, extra controversiam est eum, qui suspensus aut interdictus recipit Ordinem sacrum, irregularem fore si exerceat officium Ordinis sic suscepti, Diaconus v. g. solemniter legat Evangelium. Idem censet Avila de Presbytero recens inaugurato, qui cum Episcopo concelebrat.

Dixi 2. *Majori excommunicatione*; quia ligatus minori excommunicatione, licèt celebrando gra-

viter peccet, non fit tamen irregularis, ex Cap. *Si celebrat*, Tit. *de Clerico excommunicato*: Ergo nec si sacrum Ordinem recipiat.

Dixi 3. *Ordinem sacrum*; quia controversia est in Scholis num excommunicatus majori excommunicatione fiat irregularis receptione minorum Ordinum? Negant Soto, Navarrus, Avila. Affirmant Sylvester, Henriquez, & alii.

Q. 2. *Quomodo incurritur irregularitas ex illicito usu Ordinis?*

R. Duobus in casibus. 1. Quando Clericus temerè usurpat officium Ordinis, quem non habet ex Cap. *Si quis*, Tit. *de Clerico non ordinato*. 2. Quando idem Clericus censura ligatus temerè, ac solemniter exercet actus sui Ordinis. Cap. *Cùm illorum*, Tit. *de Sententia Excommunicationis*, & toto Tit. *de Clerico excommunicato*.

Dixi 1. *Temerè*; si quis enim ex inadvertentia sive ex ignorantia probabili, vel in casu necessitatis, putà ad vitandum scandalum officium Ordinis peragat, non fit irregularis; quia non peccat, ut supponitur: Atqui ejusmodi irregularitas non incurritur nisi ex delicto: Ergo.

Dixi 2. *Ordinis*; quia per actus Jurisdictionis non contrahitur irregularitas, etiamsi qui illos exercet, sit suspensus ab officio.

Dixi 3. *Ordinis sacri*; quia cùm officia minorum Ordinum nunc promiscuè exerceantur à Laicis, propter eorum exercitium suspensus, aut excommunicatus irregularitatem non contrahit.

Ergo Clericus excommunicatus, aut suspensus non fit irregularis; si cum aliis psallat in Choro, quia ejusmodi Officium non est Ordinis sacri; secùs si solemniter præesset Choro, Collectam

ctam decantaret, præmisso *Dominus vobiscum;* quia ejusmodi officium est proprium Ordinis sacri. Utrum autem concionando fiat irregularis, controvertitur: affirmat Navarrus, sed probabiliùs negant Sylvester, Henriquez & Avila; quia licèt concionandi munus solis Presbyteris, aut Diaconis committatur, necessariò tamen non sequitur esse proprium Ordinis sacri; alioquin simplex Clericus, qui absque Episcopi facultate concionaretur, irregularis foret, utpotè qui usurparet officium Ordinis, quem non habet, quod est contra communem hominum opinionem.

Dixi 4. *Solemniter;* quia si Presbyter suspensus sine solemnitate baptizat etiam extra casum necessitatis, quamvis graviter peccet, irregularitatem tamen non incurrit; quia actum Ordinis non exercet, cùm Laici ita baptizare possint, & nonnunquam baptizent.

Q. 3. *Qui celebrat in Ecclesia interdicta aut polluta, vel in loco profano, sine licentia Episcopi, incurritne irregularitatem?*

R. 1. Incurrit, si in Ecclesia interdicta, quia violat censuram per actum Ordinis sacri.

R. 2. Non incurrit, licèt graviter peccet celebrans in Ecclesia polluta, vel in loco profano absque licentia Episcopi; quia ejusmodi pœna in nullo jure exprimitur, ut declarat Bonifacius VIII. Cap. *Is qui*, Tit. *de Sententia Excommunicationis* in sexto.

## §. XI.

### *De Irregularitate ex iteratione Sacramenti.*

Q. *Ex cujus Sacramenti iteratione contrahitur irregularitas?*

R. Ex ſola iteratione Baptiſmi, propter quam rebaptizati & rebaptizantes ſunt irregulares. De rebaptizatis expreſſum eſt Caput *Confirmando*, quod ex Concilio V. Carthaginenſi refertur, diſt. 50. De Rebaptizantibus habetur, Cap. *Litterarum*, Tit. *de Apoſtatis.* Pœna autem hujuſmodi non fertur in eos, qui reordinantur, vel iterùm confirmant & iterùm confirmantur.

## §. XII.

### *De diſpenſatione in Irregularitate.*

Q. *Quis diſpenſare poteſt in irregularitate?*

R. Diſtinguendum eſt; ſi irregularitas ſit ex defectu, ſolus Summus Pontifex in eo diſpenſat, excepto defectu natalium, in quo Epiſcopus poteſt ex dictis diſpenſare ad Tonſuram, minores Ordines & Beneficia ſimplicia: ſed ſi irregularitas ſit ex delicto, Epiſcopus jure novo invecto per Conc. Trid. Seſſ. 24. cap. 6. poteſt diſpenſare, quando crimen non eſt deductum ad forum contentioſum, excepto tamen homicidio voluntario, non verò caſuali.

Tra-



# Tractatus DE SACRAMENTO MATRIMONII.

## CAPUT PRIMUM.

### De varia acceptione, & vera notione Matrimonii.

Q. I. *Quotuplici modo Matrimonium considerari potest?*

R. Duplici, nempe in fieri & in facto esse.

Matrimonium in fieri est actualis contrahentium legitimus consensus signis exteriùs expressus, quo sibi mutuò sua tradunt corpora.

 Matri-

Matrimonium in facto esse est vinculum, seu nexus, quo sibi invicem astringuntur conjuges.

Ergo Matrimonium in fieri habet esse fluens ac transiens, estque causa Matrimonii in facto esse, ut colligitur ex Decreto Eugenii IV. Matrimonium verò in facto esse est quid permanens; vinculum enim conjugale durat usque ad mortem alterutrius conjugis.

Q. 2. *Quomodo dividitur Matrimonium in facto esse?*

R. Dividitur in ratum & consummatum.

Ratum est ipse nexus conjugalis, nondum secuta copula: consummatum est idem nexus secuta carnali copula.

Q. 3. *Quotuplici modo spectari potest Matrimonium in fieri?*

Triplici. 1. Ut contractus purè naturalis. 2. Ut contractus civilis. 3. Ut Sacramentum novæ Legis; Matrimonium quippè, quatenùs Sacramentum, non habet esse permanens; sed transiens, perficiturque in actuali & legitimo utriusque contrahentis consensu, & in benedictione Sacerdotali, si tamen Sacerdos sit Minister hujus Sacramenti, ut contendunt nonnulli Theologi.

Matrimonium, ut contractus naturalis, est mutuus contrahentium consensus nudè spectatus, in officium naturæ ad propagationem & conservationem generis humani necessarium.

Matrimonium, ut contractus civilis, naturalem componit, perficitque Politicis Regulis ac Legibus, quibus consulitur Reipublicæ paci ac felicitati. Si enim Reipublicæ interest ut prædia, & cæteræ res immobiles ad alios non transferantur nullo contrahentium consensu; sed cer-

tæ præscribantur Leges ac solemnitates, sine quibus irriti declarantur ejusmodi contractus: à fortiori Respublica invigilare debuit, ne vir & mulier inordinatè copularentur pecudum more, cùm Matrimonii contractus sit præcipuum societatis humanæ fundamentum, maximéque ex eo pendeat illius ordo, & tranquillitas. Atque inde exurgunt impedimenta Matrimonium dirimentia.

Matrimonium, ut Sacramentum novæ Legis, est legitimus contrahentium consensus à Christo institutus, ut signum efficax Gratiæ, quæ conjuges exornat, ardorem concupiscentiæ temperat, & Ecclesiam ditat pia ac fideli prolis educatione.

Q. 4. *In quo consistit essentia Matrimonii spectati, ut est contractus naturalis, aut civilis?*

Constat ex mox dictis essentiam Matrimonii in fieri consistere in mutuo contrahentium consensu legitimo & exteriùs expresso; contractus enim generatim spectatus essentialiter, est duorum vel plurium consensus vim habens obligandi. Difficultas spectat solummodò Matrimonium in facto esse.

R. Essentia Matrimonii in facto esse non consistit in usu & commixtione corporum, sed in conjunctione animorum, & nexu perpetuo, qui ex actuali consensu virum inter & mulierem resultat; nam Matth. 1. Beata Maria appellatur conjux sancti Josephi, quamvis virgo semper permanserit: *Nec perierat, nec mendax manserat conjugis appellatio*, inquit S. Augustinus Lib. 1. *de Nupt. & Concup.* cap. 11. *ubi nec fuerat, nec futura erat carnis commixtio.* Et ratio est, quia usus rei, de qua contrahitur, non pertinet ad essentiam contra-

ctus; sed est quid illam consequens; emptor v.g. etiamsi non seminet in agro quem emit, illius tamen verus est Dominus & potestatem habet eo utendi absque cujusquam injuria: Ergo eo ipso perficitur contractus Matrimonii, quo conjuges sibi mutuò tradunt potestatem in sua corpora, etsi postmodùm ea nunquam usura sint. Dico: *Potestatem tradunt*, quia si ea conditione contraheret mulier ut vir potestatem aut dominium in ejus corpus non haberet, nullum esset Matrimonium.

Ergo Calvinus imponit Catholicis, dum scribit Lib. 4. Instit cap. 19. §. 34. eos docere coitum partem esse Sacramenti, & per actum immundum ac turpem gratiam produci.

Dices: Si sola animorum conjunctio sufficit ad verum Matrimonium, frater & soror, Eunuchi, & qui laborant impotentia perpetua, poterunt contrahere inter se verum Matrimonium; Falsum consequens: Ergo & antecedens.

Nego sequelam majoris; quia contractus conjugalis jus tribuit ad carnalem copulam: Atqui naturæ repugnat ut jus illud habeat frater in sororem: Eunuchi verò, & impotentes ejusmodi juris capaces non sunt.

Q. 5. *Quomodo definitur Matrimonium in facto esse quatenùs est contractus naturalis & civilis?*

R. Vulgò definitur à Canonistis & Theologis post Magistrum Sententiarum, conjunctio maritalis viri & fœminæ inter legitimas personas individuam vitæ consuetudinem retinens.

Dicitur 1. *Conjunctio*, quo nomine intelligitur vinculum & nexus, qui ex actuali consensu interno & pactione externa virum inter & mulierem resultat.

Dicitur

Dicitur 2. *Maritalis;* tum ut diſtinguatur ab aliis conjunctionis ſpeciebus, v. gr. à ſocietate Mercatorum; tum ut ſignificetur finis & objectum hujuſce contractus, mutua ſcilicet corporum traditio.

Dicitur 3. *Viri & fœminæ*, quibus verbis ſubjectum Matrimonii deſignatur, & quidem numero ſingulari, *Viri & fœminæ* ad excludendam Poligamiam.

Dicitur 4. *Inter legitimas perſonas*, id eſt, quæ habiles ſunt ad contrahendum Matrimonium, nec ullo impedimento dirimente ſunt ligatæ.

Dicitur denique *individuam vitæ conſuetudinem retinens*, ut ſignificetur vinculum Matrimonii ſolvi non poſſe partium conſenſu, ſicut ſolvuntur alii contractus.

Q. *Matrimonium eſtne licitum & honeſtum?*

R. De fide eſt Matrimonium eſſe licitum & honeſtum; ait enim Apoſtolus 1. Corinth. 7. *Si acceperis uxorem, non peccaſti: & ſi nupſerit virgo, non peccavit.* Et ratio eſt, quia natura humana ita à Deo eſt inſtituta, ut ſine Matrimonio conſervari nequeat.

Q. 7. *Extatne præceptum contrahendi Matrimonium?*

R. Extat reſpectu totius hominum communitatis, *Creſcite & multiplicamini & replete terram*, Gen. 1. Sed multiplicatis hominibus, cuilibet non minus liberum eſt matrimonium, vel cælibatum eligère, quàm agriculturam & alias artes, ſine quibus ſocietas humana conſiſtere nequit. Quin Chriſtus Dominus Matth. 19. virginitatem ſeu cælibatum præfert Matrimonio, docetque eſſe ſingulare Dei donum.

Q. 8. *Quomodo definitur* Matrimonium, *ut Sacramentum novæ Legis?*

R. Definitur Sacramentum à Christo institutum, quo conjugibus confertur gratia ad mutuam dilectionem, sanctum conjugii usum, & piam liberorum educationem.

Dicitur *à Christo institutum*; quia ante adventum Christi Matrimonium erat solùm in officium naturæ; Christus autem illud evexit vel in nuptiis Cana Joan. 2. vel Matth. 19. vel ut nonnullis placet, post Resurrectionem, ad dignitatem Sacramenti.

# CAPUT II.

## De Matrimonii proprietatibus.

Sanctus Augustinus Lib. 1. *de Nupt. & Concup.* cap. 17. & ex illo Magister Sententiarum Lib. 4. dist. 31. S. Thomas, & cæteri Theologi tria numerant bona Matrimonii propria, scilicet, fidem, prolem & Sacramentum. In fide, quam conjuges sibi mutuò servare debent, intelligitur Matrimonii unitas, id est unius cum una conjunctio: in prole fœcunditas: *Non ut proles nascatur tantùm, verùm etiam ut renascatur,* inquit S. Augustinus cit. cap. 17. in Sacramento, Matrimonii indissolubilitas; circa quæ nonnulla sunt elucidanda. Itaque

Q. 1. *Poligamia estne contra jus naturale & divinum positivum?*

R. 1. Poligamia simultanea, qua quis plures simul habet uxores, repugnat Legi naturali & Divinæ; sic enim habetur Gen. 2. *Relinquet homo patrem*

*patrem suum & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.* Atqui in Polygamia simultanea non duo, sed tres, quatuorve essent in carne una; *Primus Lamech duabus maritatus*, inquit Tertullianus Lib. *de Castit.* c. *tres in unam carnem effecit.*

Dices: Jacob, David, & alii sancti Patriarchæ plures habuerunt simul uxores: Ergo.

Distinguo antec. Habuerunt, Deo post diluvium dispensante, Conc. secùs, Nego antecedens.

Dixi: *Post diluvium*, nam ante diluvium Patres Lamechum tanquam adulterum accusant.

R. 2. In Lege nova Christus Matth. 19. Polygamiam simultaneam prorsùs exclusit, & Matrimonium ad primævam institutionem reduxit. Unde Concilium Tridentinum Seff. 24. Canon. 2. adversùs Lutheranos & Anabaptistas sic habet: *Si quis dixerit licere Christianis plures habere simul uxores, & hoc nulla Lege Divina esse prohibitum, anathema sit.*

R. 3. Polygamia successiva, qua conjux post mortem alterius transit ad secundas vel tertias nuptias, nec Juri naturali, nec Legi Evangelicæ repugnat, ut olim asseruerunt Montanistæ: sic enim scribit Apostolus 1. Cor. 7. *Mulier alligata est Legi, quanto tempore vir ejus vivit: quod si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult nubat tantùm in Domino.*

Q. 2. *Matrimonium estne ex natura sua indissolubile?*

R. Matrimonium consummatum ex natura sua est indissolubile quoad vinculum tam in statu Legis naturæ, quàm in statu Legis scriptæ & Evangelicæ: *quod ergo Deus conjunxit, homo non separet*, ait Dominus Matth. 19. Unde Conc. Trident. Seff. 24. Can. 5. Lutheranos asserentes Matrimonium

nium diſſolvi per adulterium vel abſentiam uxoris, anathemate percuſſit.

Dixi 1. *Matrimonium conſummatum*, in quo duo facti ſunt una caro; quia Matrimonium ſolummodò ratum diſſolvitur etiam quoad vinculum per unius conjugis ſolemnem Religionis profeſſionem, ita ut liceat alteri ad alias nuptias convolare; ſic enim definit Concilium Trid. Seſſ. 24. Can. 3. præiverat Alexander III. 12. ſæculo, Cap. *Verùm*, tit. *de Converſione conjugatorum*, & Innocentius III. 13. ſæculo Cap. *Ex parte* 2. eodem Titulo.

Dixi 2. *Quoad vinculum;* quia conjuges ob graves cauſas, putà adulterium, poſſunt ſeparari quoad thorum ſeu cohabitationem, ut definit Concilium Tridentinum Seſſ. 24. Can. 8. Chriſtus enim Matth. 5. & 19. permittit uxorem dimitti in cauſa fornicationis. Hanc præ cæteris cauſam appellat; tum quia maximè repugnat Matrimonio: tum quia ſolùm adulterium eſt cauſa perpetui divortii; divortium enim propter alia crimina ſit ſolùm ad tempus, donec v. gr. uxor reſipiſcat, adeò ut innocens teneatur recipere emendatam. At propter adulterium, etiamſi adulter aut adultera reſipuerit, pars innocens non tenetur ex juſtitia cohabitare cum illa. Dico *ex juſtitia;* quia ſi uxor verbi gratia dimiſſa & emendata in magno æternæ damnationis periculo verſaretur non revocata, vir teneretur cedere de Jure ſuo; ordo quippe charitatis poſtulat ut ſpiritualem proximi ſalutem temporali noſtro commodo præferamus. Ita ſanctus Auguſtinns Lib. 2. *de Conjug. adult.* cap. 6.

Dices 1.

Dices 1. Deus Deut. 24. permittit marito dimittere uxorem per libellum repudii, & uxori ſic dimiſſæ alteri nubere: Ergo.

R. 1. Ad antecedens, controverſiam eſſe inter Theologos, num vinculum Matrimonii ſolveretur per libellum repudii? Negant ſanctus Hieronymus in Caput 5. Matth. Magiſter Sententiarum, ſanctus Bonaventura, Dominicus Soto, Eſtius, & alii, ſanctus Thomas in Supplem. qu. 64. art. 3. ad 4. noluit quidquam hìc definire. Sed ſanctus Chryſoſtomus aut quivis author operis imperfecti, Durandus, Paludanus, Bellarminus & alii innumeri, quibus adhærendum videtur, cenſent per ejuſmodi libellum fuiſſe ſolutum Matrimonii vinculum, Deo ita diſpenſante, ne graviora orirentur mala: tum quia neque Moyſes, neque Prophetæ, qui vitia populi reprehendebant, unquam objurgarunt mulieres dimiſſas tanquam adulteras, quòd alteri conjungerentur: tum quia Lex prohibebat, ne repudiata poſt mortem ſecundi mariti, poſſet unquam recipi à priori marito, cùm tamen optimum & optandum fuiſſet, nedum prohibendum, ut rediret ad legitimum ſuum conjugem. Unde

R. 2. Diſtinguendo conſequens: Ergo in Lege veteri Matrimonium conſummatum ſolvebatur, Deo ita diſpenſante, Concedo: ſolvebatur conſenſu partium, vel authoritate aliqua humana, Nego conſeq.

Inſtas 1. Ex dictis Tractatu de Legibus, diſpenſatio non cadit in ea, quæ ſunt Juris naturalis: Ergo.

Diſt.

Dist. antec. Quæ sunt Juris naturalis immutabilis, ut blasphemia, mendacium, quæ nulla circumstantia cohonestari possunt, Conc. Juris naturalis mutabilis, Nego antec. Consule dicta Tom. 3. Tract. *de Legibus*, cap. 8.

Instas 2. Christus Matth. 5. vers. 31. ita permittit uxorem dimittere in causa fornicationis, ut alteri liceat sic dimissam ducere: Ergo tunc solvitur Matrimonii vinculum.

Probatur antecedens ex ipsiusmet Christi verbis: *Qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari: & qui dimissam duxerit, adulterat.* Ergo inquiunt Heterodoxi adversùs Catholicos, & Græci adversùs Latinos; si intervenerit fornicatio, soluti sunt conjuges à Lege conjugii, nec adulterant, si novas nuptias contrahant.

Nego anteced. Et pravam illam interpretationem damnavit Concilium Tridentinum Sess. 24. Canon. 7. exceptio enim fornicationis est conjungenda cum verbis antecedentibus hoc modo: *Qui dimiserit uxorem suam (quod non licet nisi ob fornicationem) & aliam duxerit, mœchatur;* non verò cum sequentibus: *Et aliam duxerit;* Christus quippe, qui non semel solvit hanc quæstionem, utrùm liceat uxorem dimittere, nunquam dixit: *Et qui dimissam duxerit, nisi ob fornicationem, mœchatur.*

Confirmatur ex Apostolo, qui absolutè pronuntiat Rom. 7. & 1. Corinth. 7. *Quæ sub viro est mulier, vivente viro, alligata est Legi . . . Igitur vivente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro.* Quæ expendens S. Augustinus Lib. 2. *de Conjug. adult.* cap. 5. ait, *Hæc verba Apostoli toties repetita, toties inculcata, vera sunt, viva sunt, plana sunt. Nullius*

*lius viri posterioris mulier uxor esse incipit, nisi prioris esse desiverit: esse autem desinet uxor prioris, si moriatur vir ejus, non si fornicetur.*

Dices 2. Apostolus 1. Cor. 7. vers. 12. & 15. concedit infideli, qui fidem amplexus est, dimittere uxorem in sua infidelitate pertinacem, & aliam uxorem ducere. Unde Innocentius III. cap. *Quanto*, tit. *de Divortiis*, sic statuit: *Si alter Infidelium conjugum ad Fidem Catholicam convertatur, altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente: qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vota transibit: & in hoc casu intelligimus quod ait Apostolus*: Si infidelis discedit, discedat: Ergo.

R. 3. Concesso antec. Nego conf. non enim sequitur Matrimonium ex natura sua esse dissolubile, sed solùm in casu proposito Deum dispensasse in gratiam Religionis Christianæ.

# CAPUT III.

## De Matrimonio, quatenus est Sacramentum.

Q. 1. *Matrimonium in Lege nova estne Sacramentum propriè dictum?*

R. Affirmativè, ita enim definiit Concilium Tridentinum Sess. 24. Can. his verbis: *Si quis dixerit Matrimonium non esse verè & propriè unum ex septem Legis Evangelicæ Sacramentis à Christo Domino institutum . . . . neque gratiam conferre, anathema sit.*

Probatur definitio; quia ad verum Sacramentum novæ Legis tria requiruntur & sufficiunt.

ciunt. 1. Ut ſit ſignum ſenſibile & permanens rei ſacræ. 2. Ut ſit à Chriſto Domino inſtitutum. 3. Ut ſit per ſe efficax, & productivum gratiæ: Atqui tria iſta conveniunt Matrimonio: Ergo.

1. Conjunctio conjugalis, propter quam vir debet relinquere patrem & matrem, ut adhæreat uxori ſuæ, procul dubio eſt ſenſibilis & in Eccleſia permanens: quod autem ſit ſignum rei ſacræ, ſcilicet unionis Chriſti cum Eccleſia, aſſerit Apoſtolus Epheſ. 5. *Sacramentum hoc*, inquit, *magnum eſt: Ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia:* Textus Græcus habet *in Chriſtum & in Eccleſiam*, ut ſenſus ſit unio conjugalis Sacramentum magnum eſt, non quidem ſi ulla in ſe præciſè ſpectetur, ſed quatenus refertur ad Chriſtum & Eccleſiam tanquam ad terminum, & rem ſignificatam, *ut aditus hominum in hanc vitam benediceretur*, inquit S. Cyrillus Lib. 2. in Joan. cap. 22.

2. Quòd ſignum illud fuerit à Chriſto Domino inſtitutum, patet ex dictis nimirum Matrimonium ante Chriſti adventum non fuiſſe Sacramentum, ſignificavit quidem futuram unionem Chriſti cum Eccleſia, ſed ſignum illud fuit ſolùm ſpeculativum, nec practicum evaſit niſi per Chriſtum.

3. Quòd ſignum illud ſit Gratiæ efficacis, Patres Tridentini, duce Traditione, colligunt ex laudato, cap. ad Epheſ. in quo ſic habet Apoſtolus: *Viri diligite uxores veſtras, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea ut exhiberet ſibi glorioſam Sponſam . . . ita & viri diligere debent uxores ſuas ut ſua corpora . . . . ſicut & Chriſtus Eccleſiam; quia membra ſumus corporis ejus* (Chriſti) *de*

*carne*

*carne ejus & de ossibus ejus. Sacramentum hoc magnum est, Ego autem dico in Christo & in Ecclesia.* Ex quibus verbis Concilium Tridentinum Seff. 24. cap. unico de Matrimonio colligit meritum Passionis Christi in matrimonium novæ Legis derivari, ut non solùm significet charitatem, qua Christus dilexit Ecclesiam; sed etiam gratiam conferat conjugibus, qua similiter charitate mutuò se diligant.

Dixi: *Duce Traditione;* quia Ecclesiæ tam Græcæ quàm Latinæ Traditio hancce Concilii Tridentini interpretationem confirmat; utraque enim Ecclesia Matrimonium Christianorum inter Sacramenta novæ Legis semper numeravit: *Sacramentum sunt nuptiæ, & imago dilectionis Christi, quam erga Ecclesiam declaravit*, inquit S. Chrysostomus Hom. 56. in Gen. & sanctus Augustinus Lib. *de Fide & operib.* cap. 7. *In civitate Domini, in monte sancto ejus, hoc est in Ecclesia, nuptiarum non solùm vinculum, sed etiam Sacramentum commendatur.*

Q. 2. *Quæ gratia confertur per Sacramentum Matrimonii?*

R. Confertur 1. Gratia sanctificans, non quidem prima, qua deletur peccatum mortale, sed secunda, qua fideles contrahentes augentur ac perficiuntur in sanctitate; quia Matrimonium non est Sacramentum mortuorum peccato, sed vivorum vita gratiæ; aliàs quomodo carnales conjuges referrent purissimam Christi & Ecclesiæ unionem? Fideles igitur priùs Deo per charitatem junguntur, à cunctis peccatorum sordibus mundati, ac tunc demum ad Sacramentum Matrimonii accedunt abundantiorem gratiam rece-

pturi, ut charitas in illis roborata non obruatur ſpumantibus concupiſcentiæ fluctibus; ſed ad votum Apoſtoli Hebr. 7. honorabile ſit eorum connubium in omnibus & thorus immaculatus. 2. Conferuntur ſpiritualia gratiæ actualis auxilia, ut conjuges ſicut ſunt una caro, ita & in Chriſto ſint unus ſpiritus, quo intimè ac caſtè ſe diligant, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam, mutuas infirmitates & benignè & amanter perferant, Eccleſiam ditent pia & fideli prolis educatione, concupiſcentiam coërceant juxta caſtitatis & temperantiæ Leges, ac tribulationem carnis æquo animo patiantur.

Q. 3. *Tam pretioſa dona obveniuntne omnibus ſuſcipientibus Matrimonii Sacramentum?*

R. 1. Certum eſt eos qui ad Sacramentum indignè accedunt, hoc eſt in ſtatu aut affectu peccati mortalis, nullum ex eo percipere fructum; quia gravioris ſacrilegii reos ſe conſtituunt, quod pro benedictione maledictionem Dei, tum in ſe, tum in familiam concitat.

R. 2. Conjuges, qui per peccatum lethale excidunt à gratia ſanctificante in Sacramento collata, ſimul amittunt jus ad auxilia actualia mox recenſita; quia jus illud fundatur in gratia ſanctificante, ex qua veluti fœcunda radice exeunt cæteri effectus cuique Sacramento proprii. Unde intelligunt fideles conjuges, quàm diligenter ad Sacramentum Matrimonii ſe præparare debeant, quámque ſtudioſè peccatum vitare, aut ſi fortè humana fragilitate in aliquod lapſi fuerint, quàm citò illud per pœnitentiam eluere debeant, ut virtus Sacramenti in ipſis operetur, quæ fortunatum reddat eorum conjugium, illoſque immunes

nes servet à peccatis qnamplurimis, quibus obnoxiûs est status conjugalis.

# CAPUT IV.

## De Materia, forma, & Ministro Sacramenti Matrimonii.

Prius inquirendum est quis sit hujus Sacramenti Minister, quàm quidquam definiamus circa ejus materiam & formam: istud enim posterius omnino ab altero pendet. Itaque

Q. *Quis est Minister Sacramenti Matrimonii?*

R. Duæ sunt circa propositam quæstionem oppositæ sententiæ, quas Concilium Tridentinum nullatenus attigit.

Prima, Quæ est Canonistarum & plurium Theologorum, præsertim veterum, ut Magistri Sententiarum, S. Thomæ, Scoti, Durandi, &c. affirmat, ipsosmet contrahentes esse Ministros hujus Sacramenti, ita ut vir mulieri, & mulier viro illud administret. Nititur autem illa sententia iis præsertim momentis. 1. Quia Matrimonium celebratur per modum contractus. Atqui soli contrahentes mutuo consensu illum efficiunt: Ergo & Sacramentum. Unde Eugenius IV. in Decreto pro Armenis sic habet: *Causa efficiens Matrimonii irregulariter est mutuus consensus.* 2. Quia Matrimonia clandestina ante Concilium Tridentinum fuerunt rata ac valida absque benedictione Sacerdotali: atque etiamnum Ecclesia rata habet Matrimonia Hæreticorum coram Pseudo-Ministro celebrata: Atqui credibile non est Ecclesiam

 per-

permisisse ut Fideles sine Sacramento contraherent, & cùm sollicita sit, ut conjugati nunc redeuntes ex hæresi, Sacramento Confirmationis perficiantur, non curat tamen ut iidem Benedictionem nuptialem à Sacerdote accipiant; quod validissimum est argumentum, ipsam habere Matrimonia Hæreticorum ut Sacramenta.

Secunda Sententia assignat Sacerdotem pro Ministro Sacramenti Matrimonii, contenditque Matrimonia clandestina fuisse duntaxat contractus naturales & civiles, validos quidem & insolubiles ante Concilium Tridentinum, sicut hodierna Hæreticorum Matrimonia, sed illa non fuisse, nec ista esse vera Sacramenta. Hanc sententiam Dominicus Soto & Vasquez temeritatis incusant; sed ejus patroni notam illam temeritatem vocant, cùm plures & graves Authores ejusmodi sententiam propugnent, ut Guillelmus Parisiens. Tract. *de Matrimonio: Matrimonium*, inquit, *est sacrum apud fideles virtute benedictionis.* Et Concilium Coloniense anno 1536. part. 7. cap. 4. de Matrimonio sic habet: *Quod Sacramentum, si quis sicut decet, acceperit, accedente Sacerdotali precatione, confert donum Spiritus, quo vir diligat uxorem amore casto sicut Christus dilexit Ecclesiam.* Et in Enchir. quod mandato ejusdem Concilii editum est: *Quantò magis putandum est Sacerdotes, qui legatione pro eo funguntur, legitimos bujus Sacramenti Ministros esse?* Eandem sententiam amplexi sunt Melchior Canus, Toletus, Petrus Ledesma, Maldonatus, Estius, Sylvius, & est admodum communis in Academia Parisiensi.

Probatur 1. Quia Sacerdotes sunt dispensatores mysteriorum Dei; quis ergo eis denegave-

gaverit poteſtatem conferendi ſolemniter Sacramentum matrimonii, ut illam tribuat mulieri, cui nequidem permittitur in Eccleſia loqui? 1. Corinth. 4. 2. Quia ſanctus Ignatius, ſanctus Clemens Alexandrinus, Tertullianus, Syricius Papa, Concilium Carthaginenſe IV. & omnes veteres conſtanter docent eſſe verè apud nos Sacramentum, quod coram Sacerdote celebratur, & ejus benedictione ſanctificatur, objurgantque eos, qui clandeſtinè contrahebant; *Penès nos*, inquit Tertullianus Lib. *de Pudic.* cap. 4. *occultæ conjunctiones, id eſt non priùs apud Eccleſiam profeſſæ juxta mœchiam & fornicationem judicari periclitantur.* 3. Quia ſicut vera pœnitentia, quæ à ſolo peccatore peragi poteſt, non eſt Sacramentum, niſi accedat Sacerdotalis abſolutio, & ritus à Chriſto inſtitutus; ita nec conſenſus in Matrimonium, qui à ſolis contrahentibus præſtari poteſt, evadit Sacramentum abſque ſacerdotali benedictione.

Ex iis ſequentes ſolvi debent quæſtiones.

Prima, quæ ſit materia & forma hujus Sacramenti. Juxta enim primam opinionem materia remota ſunt contrahentium corpora; materia verò proxima eſt ipſa corporum traditio: Forma autem mutua contrahentium acceptatio; Sacramentum enim matrimonii celebratur per modum contractus; Atqui in omni contractu res de qua contrahitur eſt materia remota; oblatio verò pretii pro merce inchoat contractum, & mercem venalem ſignificat; ſed contractus tunc formam accipit & perficitur, cùm venditor mer-

cem acceptat eo pretio quo offertur. Sic in contractu Matrimonii, ubi vir consentit ut mulier habeat dominium corporis sui, consensus ille in quo intelligitur traditio, est materia proxima hujusce contractus; mulier autem acceptando contractum perficit, & ita viro administrat Sacramentum: & vicissim vir mulieri eo ipso quo acceptat consensum mulieris seu traditionem ejus corporis; quia uterque applicat formam materiæ, acceptationem scilicet traditionis.

Sed in secunda sententia quæ Sacerdotem Ministrum Sacramenti agnoscit, materia proxima est consensus contrahentium, forma verò sunt verba Sacerdotis, quæ evehunt consensum contrahentium ad esse Sacramentale, quemadmodum in Sacramento Pœnitentiæ absolutio, quæ est forma hujus Sacramenti, actus pœnitentis, qui habet rationem materiæ, determinat ad esse Sacramentale.

Secunda quæstio, Utrum Matrimonium Catholicorum per Procuratorem contractum coram Sacerdote, & duobus testibus sit Sacramentum? Affirmandum est juxta primam sententiam, quia est legitimus contractus: negandum verò juxta secundam, quia verba Sacerdotis in quibus consistit forma essentialis exigunt præsentiam contrahentium, non secus ac forma absolutionis, *Ego te absolvo*, quæ non potest dirigi ad absentes. Hinc qui per Procuratorem contraxerunt, solent postea cum testibus præsentes se sistere coram Sacerdote, benedictionem ab eo accepturi.

Tertia.

Tertia. Quid ſentiendum ſit. 1. de Matrimonio Catholicorum contracto coram duobus teſtibus & Paſtore in teſtem quæſito, ſed renitente, & benedictionem denegante. 2. De Matrimonio Hæreticorum coram ipſorum Pſeudo-Miniſtro, & aliis teſtibus. 3. De Matrimonio Catholicorum, ſed priùs irrito propter defectum conſenſus aut aliud impedimentum dirimens; ſed poſtea ſublato impedimento per novum conſenſum contrahentium confirmato. Prima ſententia aſſerit illa Matrimonia eſſe vera Sacramenta; quia ſunt contractus validi: negat verò ſecunda ſententia; quia etſi contractus illi revera ſint validi, illis tamen deeſt forma eſſentialis, nempè benedictio Sacerdotalis, ſine qua non exiſtit Sacramentum.

## CAPUT V.

### De Sponſalibus.

Q. 1. *Quomodo definiuntur Sponſalia?*
R. Definiuntur, futuri Matrimonii mutua & libera promiſſio obligationem pariens.

Dicitur 1. *Mutua promiſſio*; quia una pars non cenſetur velle ſe per promiſſionem obligare, niſi altera pars non ſolùm acceptet, ſed etiam viciſſim repromittat.

Dicitur 2. *Libera*, ut excludatur coactio & quivis gravis metus injuſtus, quo Matrimonium redditur nullum, ac proinde Sponſalia.

Dicitur 3. *Obligationem pariens;* Jure enim naturali tenemur ſtare promiſſis legitimis & acceptatis, ac quidem ſub peccato mortali, ſi materia ſit gravis: Sponſalia autem ſunt in materia gravi; peccaret ergo damnabiliter, qui ſine cauſa ab iis reſiliret. Ita communiter Theologi poſt S. Thomam in 4. diſtinct. 27. art. 1. ad 2. *Sed cùm libera debeant eſſe Matrimonia*, inquit Lucius III. cap. *Requiſivit*, Tit. *de Sponſalibus; Monenda eſt potiùs, quàm cogenda* (Mulier) *cùm coactiones difficiles ſoleant exitus frequenter habere.*

Dixi: *Sine cauſa;* quia ex cauſa juſtè diſſolvuntur Sponſalia, ut ſi ſponſa deprehendatur fuiſſe fornicata, aut ſi ſupervenerit notabilis mutatio, v. g. graves inimicitiæ inter utramque familiam, infamia, &c. cap. *Quemadmodum:* Tit. *de Jurejurando.*

Q. 2. *Quomodo ſe geret Confeſſarius erga Sponſos, quos deprehendit ex falſa præſumptione abſolutos in foro exteriori?*

R. Obſervabit 1. Omnem culpam aliquando non in Sponſis, ſed in eorum reſidere parentibus, qui non ſinunt liberos ſtare promiſſis; quia fortè offertur conjugium præſtantius, cùm tamen ejuſmodi exceptionem Sponſalia non admittant, nec probaret Eccleſia. Parentes igitur hìc graviter peccant, non ipſi Sponſi, quibus legitima eſt excuſatio promiſſa non implendi, ſcilicet parentum interdictum. 2. Si ipſorummet deſponſatorum animus à contractis Sponſalibus ſit omnino averſus, Confeſſarius omni modo ſuadere adnitetur, ut promiſſum impleant, exponetque quàm grave ſit & periculoſum mutare Fidem liberè datam, ab Eccleſia ac-

ceptam & à Deo obſignatam. Quòd ſi animum à Matrimonio promiſſo ita alienum advertat, ut flecti nequeat, abſolutionis Beneficium iis concedere non gravabitur, quia ejuſmodi averſio eſt cauſa, propter quam prudenter timendum eſt, ne infauſtos exitus Matrimonium habeat.

Q. 3 *Quare inſtituta ſunt ſponſalia?*

R. Ut Fideles quàm optimè parati accedant ad magnum Matrimonii Sacramentum. Sponſalia quippe ſunt ad illud Sacramentum juxta S. Thomam & alios Theologos, quod Catechumenatus ad Baptiſmum, Tonſura Clericalis ad ſacros Ordines, & Novitiatus ad ſolemnem Religionis profeſſionem.

Ideo autem Eccleſia Baptiſmi, Ordinis, & Matrimonii Candidatos ſingulariter erudiendos & exercendos duxit; quia Fideles in perceptione hujuſmodi trium Sacramentorum amplectuntur novum vitæ genus ac ſtatum, in quo nunquam ſe gerent, ut decet & expedit tum privatæ, tum Reipublicæ ſaluti, niſi ſtatus, quem amplectuntur, officia didicerint, & ad illum probè fuerint inſtituti ac præparati.

Quæ verò ſint Parochi partes erga ſponſos, quævè docere debeant & inquirere, fuſè expoſuimus Tom. 7. cap. 7. de Sacramento Matrimonii §. 3. & cap. 6. ubi agimus de peccatis conjugum contra Fidem quam ſibi debent, contra prolem propter quam ſuſcipiendam & religioſè educandam inſtitutum eſt iſtud Sacramentum, & contra ſanctitatem Sacramenti quam plerique impudenter violant tum in uſu, ſeu potius abuſu conjugali, tum in individua ſocietate quam fœde perturbant rixis & diſſidiis, adeò ut eorum ſocietas

non ſit ſignum & imago unionis Chriſti cum Eccleſia; tum denique in ipſa perceptione Sacramenti, ad quod ſæpè accedunt tanquam ad ſpectaculum profanum pompis non Chriſti, ſed Satanæ adornatum, hoc eſt luxu, choreis, conviviis flagitioſis, à quibus pudor exulat, ubi ſobrietas, & modeſtia vertuntur in crimen, amatoria & obſcœna cantica aures demulcent, nedum feriunt, denique probroſa Gentilium bacchanalia ad tanti Sacramenti ſolemnitatem transferuntur.

# CAPUT VI.

## De Impedimentis Matrimonii.

Q. I. *Quotuplicis generis ſunt impedimenta matrimonii?*

R. Duplicis: Alia ſunt ſimplicia, quæ Matrimonium non dirimunt, nec irritum efficiunt, ſed illicitum duntaxat: alia ſunt dirimentia, quæ Matrimonium prorſus nullum reddunt.

Q. 2. *Quot ſunt impedimenta ſimplicia?*

R. Jure novo quatuor tantùm extant. Primum eſt tempus quo interdicuntur nuptiæ, nimirum ab Adventu Domini uſque in diem Epiphaniæ, & à Feria quarta Cinerum uſque ad Octavam Paſchatis incluſivè. Ita Concilium Tridentinum Seſſ. 24. cap. 10. *de Reform.*

Secundum impedimentum ſimplex ſunt ſponſalia valida, nec legitimè diſſoluta, propterea ſponſi cum aliis non contraherent abſque gravi peccato; valeret tamen eorum Matrimonium.

Tertium eſt Votum ſimplex Religionis, aut Caſtitatis.

Dico,

Dico, *ſimplex;* quia votum ſolemne ex dicendis, non ſolùm illicitum, ſed nullum prorſus reddit matrimonium.

Quartum eſt vetitum Eccleſiæ, ſeu prohibitio à Superiore facta nupturientibus, ne matrimonium contrahunt, priuſquam inquiratur v. g. an impedimentum, quod objicitur, revera exiſtat. Et hæc impedimenta Canoniſtæ complexi ſunt Verſu ſequenti:

*Eccleſiæ vetitum, votum, ſponſalia, tempus.*

Ergo ſublatum eſt impedimentum Catechiſmi, quod priùs ligabat eos; qui infantem ritè jam baptizatum ſuſcipiebant, ut circa eum ſupplerentur omiſſæ cæremoniæ, quæ dicuntur Catechiſmus.

Q. 3. *Quot ſunt impedimenta dirimentia?*

R. Quindecim his verſibus comprehenſa:

*Error, conditio, votum, cognatio, crimen,*
*Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas,*
*Amens, affinis, ſi clandeſtinus, & impos,*
*Si mulier ſit rapta, loco nec reddita tuto.*
*Hæc facienda vetant connubia, facta retractant.*

## Error.

Q. 1. *Quotuplex eſt error?*

R. Duplex: Alter perſonæ, quo ſupponitur una perſona pro alia, v. g. Lia pro Rachele: alter qualitatis & circa accidentia, ut ſi credatur puella nobilis, dives, virgo primogenita vel unica hæres, cùm tamen ejuſmodi dotibus careat.

Q. 2.

Q. 2. *Uterque error dirimitne Matrimonium?*

R. Error perſonæ dirimit, quia tollit conſenſum, ac proinde contractum reddit nullum: ſed error accidentalis non dirimit; quia non impedit quominus deceptus conſentiat in hanc perſonam, licèt in eam non conſentiret, ſi ſciret eſſe inopem, corruptam, &c. Hìc operæ pretium eſt conſulere noſtrum Tom. 7. Part. 3. Tit. de Matrim. §. 2. ubi elucidantur graves difficultates, quæ circa errorem occurrunt.

## CONDITIO.

Hoc impedimentum deſignat ſtatum ſervilem, qui dirimit Matrimonium inter perſonam liberam & ſervam, ſi perſona libera ignorabat alterius ſervitutem. Sed in Gallia locum non habet ejuſmodi impedimentum, cùm apud nos nulla ſit ſervitus, ſed ſolùm famulatus.

## VOTUM.

Cum duplex ſit Votum, nempe ſimplex & ſolemne; poſterius ſolummodò dirimit Matrimonium, ut jam monuimus. Votum autem ſolemne eſt illud, quod emittitur in profeſſione ſolemni Religionis ab Eccleſia approbatæ.

Ergo qui ſine illa ſolemni profeſſione vovit Religionem aut Caſtitatem, illicitè quidem contrahit Matrimonium, ſed non invalidè.

COGNA-

## Cognatio.

Q. 1. *Quotuplex cognatio dirimit Matrimonium?*

R. Triplex, nempe ſpiritualis, legalis & naturalis, quæ vulgò dicitur conſanguinitas.

Q. 2. *Quid eſt cognatio ſpiritualis?*

R. Eſt affinitas, quæ oritur ex Baptiſmo vel Confirmatione.

Q. 3. *Inter quos contrahitur cognatio ſpiritualis?*

R. Jurè novo, ſcilicet ex Decreto Concilii Tridentini Seſſ. 24. cap. 2. *de Reform.* contrahitur tantùm inter ſuſceptores ſeu patrinos, & baptizatum vel confirmatum, ac illius patrem & matrem; nec non inter Miniſtrum illorum Sacramentorum, & baptizatum vel confirmatum, ac illius patrem & matrem.

Ergo patrinus & matrina poſſunt matrimonio inter ſe conjungi, cùm ex Concilio Tridentino cognationem ſpiritualem non contrahant.

Q. 4. *Qui in caſu neceſſitatis infantem baptizavit, contrahitne cognationem ſpiritualem cum eo, & cum parentibus ejus?*

R. Si pater ipſe vel mater prolem legitimam baptizet, non contrahit, alii verò contrahunt. Ita decernitur Cap. *Si vir*, Tit. *de Cognat. ſpirit.*

Dixi: *Prolem legitimam;* quia ſi pater in caſu neceſſitatis baptizet filium, quem ex concubina ſuſcepit, cognationem cum ea contrahit, ita ut illam in uxorem ducere nequeat, quia, inquit Fagnanus poſt Navarrum, nullum habet jus petendi à concubina debitum, quemadmodum à propria uxore, ac proinde nulla eſt ratio, cur non

non ligetur respectu concubinæ; quemadmodum alii ligarentur, si ejus prolem baptizarent.

Q. 5. *Quando per procuratorem sponsor infantem levat è sacro Fonte, uter contrahit cognationem spiritualem?*

R. Dissentiunt Theologi, & quamvis adhæreamus sententiæ Fagnani in Cap. *Veniens*, Tit. *de Cognat. spirit,* & Navarri Lib. 5. Consil. qui affirmant sacram Cardinalium Congregationem declarasse non procuratorem, sed ipsum sponsorem seu patrinum, cujus nomine agit, cognationem contrahere; in illo tamen dubio censemus recurrendum ad Episcopum.

Q. 6. *Quid est cognatio legalis?*

R. Est propinquitas personarum ex adoptione consurgens. 1. Inter adoptantem & adoptatum & posteros adoptati usque ad quartum gradum. 2. Inter uxorem adoptantis & adoptatum, ac vicissim, inter uxorem adoptati & adoptantem. 3. Inter filios aut filias adoptantis & adoptatum vel adoptatam. Sed ista non sunt in usu apud nos, cùm in Gallia non eligantur, sed nascantur hæredes.

Q. 7. *Quid est cognatio naturalis seu consanguinitas?*

R. Est vinculum personarum ex eodem stipite descendentium carnali propagatione contractum.

Cùm autem descendentes possint esse stipiti seu origini propinquiores vel remotiores, gradus in consanguinitate debent observari.

Q. 8. *Quomodo computantur gradus consanguinitatis?*

R. Ca-

R. Canoniſtæ & Theologi duplicem lineam ſtatuunt: alteram rectam, alteram tranſverſam ſeu collateralem.

Linea recta eſt ordinata ſeries conſanguineorum, qui à ſe mutuò deſcendunt, ut à patre filius vel filia, ab iis, qui reſpectu avi aut aviæ dicuntur nepotes vel neptes, &c.

In hac linea pater, qui eſt ſtipes & origo totius genealogiæ, non computatur, ideoque filius, qui ab ipſo immediatè procedit, eſt in primo gradu, nepos, qui à filio immediatè originem ducit, eſt in ſecundo gradu, pronepos in tertio, abnepos in quarto, & hujus filii in quinto.

In linea tranſverſa ſeu collaterali non comparantur deſcendentes cum iis, à quibus gradatim deſcendunt, ſicut in linea recta: ſed omiſſo communi ſtipite, nimirum patre, inter ſe conferuntur ut frater cum ſorore; hi autem, qui primi occurrunt in hac linea & immediatè deſcendunt à ſtipite, computantur in primo conſanguinitatis gradu: filii verò fratris & ſororis, quos conſobrinos vocamus, in ſecundo; filii conſobrinorum in tertio, ab his in quarto, & ſic deinceps.

Q. 9. *Conſanguinitas dirimitne matrimonium in quolibet gradu?*

R. 1. Dirimit in linea recta. Ita reſpondit Nicolaus I. ad Conſulta Bulgarorum, cap. 39. *Inter eas perſonas*, inquit, *quæ parentum, liberorumve locum inter ſe obtinent, nuptiæ contrahi non poſſunt, veluti inter patrem & filium, vel avum & neptem . . . . & uſque in infinitum.*

R. 2. Conſanguinitas in linea collaterali dirimit Matrimonium uſque ad quartum gradum in-

cluſiv

clusivè, nec ulteriùs ex Concil. Later. IV. Cap. *Non debet*, Tit. *de Consanguin. & Affinit.*

Circa lineam collateralem observandum est. 1. Consanguineos inter se conferri, vel in gradu æquali ut frater & soror, vel in gradu inæquali seu mixto, ut ajunt, sicut frater cum filia sororis respectu cujus dicitur avunculus, vel filius sororis, cum sorore matris, respectu cujus vocatur matertera. Ideo autem gradus inæqualis dicitur mixtus, quia conflatur ex gradibus diversis, avunculus v. g. est in primo gradu, & filia sororis in secundo.

Porrò si in gradu mixto remotior est quintus, nihil impedit quominus Matrimonium validè & licitè contrahatur, etiamsi alter contrahentium sit in quarto vel etiam secundo gradu. Ista definiit Gregorius IX. Cap. *Vir;* Tit. *de Consanguinit. & Affinit.*

Observandum est 2. In gradu mixto qui attingit primum, exprimi debere à supplicibus pro dispensatione obtinenda, quis sexus sit in primo gradu, an vir, an mulier; quia longè difficiliùs conceditur, ut filius sororis vel fratris in uxorem ducat amitam aut materteram, quàm patruus aut avunculus filiam fratris aut sororis; honestati enim repugnare videtur, ut amita vel matertera, quæ jure naturæ superior est, & in qua relucet authoritas paterna vel materna, per Matrimonium subdita fiat & inferior.

Nec illud omittendum in gradu mixto semper incipiendum esse à gradu masculi, quamvis sit remotior à stipite, sic relatio amitæ vel materteræ ad filium fratris vel sororis dicitur

citur à ſecundo ad primum, patrui verò vel avunculi ad fratris vel ſororis filiam, dicitur à primo ad ſecundum.

## CRIMEN.

Q. 1. *Quæ crimina dirimunt Matrimonium?*

R. Homicidium & Adulterium.

Q. 2. *Quot in caſibus duo illa crimina dirimunt Matrimonium?*

R. In quatuor caſibus.

1. Quando quis occidit conjugem conſpirante vel conſentiente occiſi conſorte; ſuperſtes enim conjux non poteſt Matrimonium inire cum homicida, ex Cap. *Laudabilem*, Tit. *de Converſ. infid.*

2. Quando cum homicidio unius conjugum præceſſit adulterium cum ſuperſtite, etiamſi ſuperſtes in homicidium non conſenſerit ex Cap. *Super hæc*, Tit. *De eo*, qui duxit uxorem, quam polluit per adulterium.

3. Cùm adulterium commiſſum eſt accedente promiſſione acceptata futuri Matrimonii poſt obitum conjugis. Nec refert juxta Rituale Carnotenſe, quòd promiſſio adulterium præceſſerit vel ſubſecuta fuerit.

Dixi 1. *Accedente promiſſione;* quia ex S. Auguſtino Lib. 1. *de Nupt. & Concup.* Cap. 10. *Mortuo viro, cum quo verum connubium fuit, fieri poteſt conjugium, cum quo præceſſit adulterium.*

Dixi 2. *Acceptata;* niſi enim alter acceptaverit ſive expreſſè, ſive tacitè, adulterium non irritat Matrimonium. Silentium autem non habetur pro acceptatione.

4. Cùm quis, vivente legitima conjuge, Matrimonium iniit & consummavit cum altera, conscia prioris conjugii; hanc enim non potest habere uxorem, si quæ priùs ab eo legitimè ducta fuerat, fato fungatur ex Cap. *Veniens*, Lib. 4. Tit. *De eo, qui duxit in Matrimonium*, &c.

Dixi 1. *Et consummavit:* quia ex Cap. *Si quis*, eodem Titulo. Si adulterium non commisit sive ante, sive post contractum hujusmodi Matrimonium; nullum existit impedimentum.

Dixi 2. *Altera conscia;* quia si bona fide contraxit, liberum illum existimans, nihil obstat, quominus possit cum eo legitimè conjungi post obitum prioris uxoris.

## CULTUS DISPARITAS.

Q. 1. *Quid est Cultus disparitas?* R. Est diversitas Religionis in contrahentibus.

Q. 2. *Omnes Religione dispares suntne inhabiles ad contrahendum inter se?*

R. Minimè; namque Catholici, quamvis illicitè, validè tamen contrahunt cum Hæreticis.

Ergo cultus disparitas irritat solummodò Matrimonium Christianorum cum non baptizatis, puta Paganis, Judæis, Mahumetanis.

## VIS.

Vis sive violentia infertur, vel pœnis & vexationibus, vel minis quæ metum incutiunt.

Q. *Metus*

Q. *Metus irritatne Matrimonium?*

R. Irritat jure positivo, si sit gravis, & injustè incussus ex cap. *Veniens*, & ex cap. *Consultationi*, Tit. *de Sponsalibus*.

Dixi 1. *Jure positivo*; quia metus, quantumcumque gravis, nec voluntarium, nec liberum perimit, sed minuit duntaxat, adeò ut excusari omninò non possit, qui ex gravi metu pejerat. Ergo Jure naturali valeret Matrimonium ex gravi metu contractum, nisi Ecclesia injustè coactos declarasset inhabiles ad sic contrahendum.

Dixi 2. *Si metus sit gravis*; quia metus levis ratio non habetur, alias vix ulla esset Matrimoniorum firmitas. Quæ enim filiafamilias non objiceret se in Matrimonium consensisse aliquo timore reverentiali vel mundano?

Dixi 3. *Injustè incussus*; quia si justè incutiatur, quantumcumque gravis sit, irritum non facit Matrimonium, ut si Judex eum cogat metu mortis ad ducendam puellam, quam stupravit.

## ORDO.

Istud impedimentum ligat solummodò initiatos aliquo Ordine sacro, ut Subdiaconatu, Diaconatu, quos Ecclesia inhabiles reddit ad contrahendum Matrimonium.

## LIGAMEN.

Q. 1. *Quid est Ligamen?*

R. Est vinculum Matrimonii legitimè contracti, quod Jure naturali & divino excludit secundas nuptias, nisi solutum fuerit morte al-

terutrius conjugis, vel ſolemni Religionis profeſſione, ſi Matrimonium non fuit conſummatum.

Ergo uxor, cujus maritus præſumitur mortuus ob longam abſentiam, nubere non poteſt, niſi proferantur indicia moraliter certa, & ab Epiſcopo vel ejus Officiali examinata, ac probata, mortuum eſſe ejus maritum.

Q. 2. *Quid facto eſt opus, ſi omiſſa ejuſmodi diligentia, mulier illa ex levioribus indiciis alteri nupſerit?*

R. 1. Si ex inſperato redeat maritus, mulier ad eum redire tenetur, omni cunctatione ſepoſita, eſſetque adultera, ſi cum poſteriore conjugaliter habitaret.

R. 2. Vel certiora indicia haberi poſſunt, vel non: ſi primum, ſunt inquirenda & interim abſtinendum à conjugio, quando ſubeſt ratio dubitandi de validitate Matrimonii. Si ſecundum, habenda eſt ratio bonæ fidei cum qua contraxerunt, vel ſaltem eorum alter. Fortè mulier ſtatum ſuum Parocho vel Confeſſario candidè aperuit, & ille auctor fuit, ut oblatas nuptias acceptaret: atque in eo caſu liberè maneat in ſuo conjugio, quamdiu non ſupervenerit nova dubitandi ratio, num prior conjux ſuperſtes ſit; ſi enim oriatur nova dubitandi ratio, abſtinere debet, donec dubium prudenter depoſuerit; ſed debitum reddat petenti, qui illam bona fide duxit, nec ſimili premitur dubio. Ita decernitur Cap. *Dominus*, Tit. *de ſecundis Nuptiis.*

Sed ſi mulier mala fide nupſit, & Parochus obrepſit, debitum exigere non poteſt, ſed reddere tenetur marito falſitatis minimè conſcio; ſecùs, ſi ambo obrepſerint; tunc enim tenentur

tur thoro ſe ſeparare, donec conſtet de morte prioris mariti; quia propter dubium præcedens, & malam utriuſque fidem, potiùs præſumitur adulterium, quàm matrimonium.

## Honestas.

Q. I. *Quid eſt honeſtatis impedimentum?* R. Eſt quædam ſpecies affinitatis, quæ oritur ex ſponſalibus validis, & ex Matrimonio rato, ſed non conſummato.

Q. 2. *Remanetne illud impedimentum poſt ſponſalia diſſoluta, ſive ex conſenſu partium, ſive per ſententiam Judicis, ſive per mortem alterius ſponſi?*

R. Negarunt nonnulli moderni; ſed abſque fundamento. Refert Fagnanus in Caput *Ad audientiam*, Tit. *de Sponſ. & Matrim.* quæſtionem delatam ad ſacram Cardinalium Congregationem, quæ declaravit die ſexta Julii anno 1658. ejuſmodi impedimentum non tolli per ſponſalium diſſolutionem, quod Summus Pontifex Alexander VII. juſſit obſervandum.

Q. 3. *Ad quem gradum extenditur illud impedimentum?*

R. Ad quartum incluſivè, ſi oriatur ex Matrimonio rato: ad primum verò duntaxat ex Concil. Trident. Seſſ. 24. cap. 3. *de Reform.* quando exurgit ex ſponſalibus validis. Dico *validis;* quia ſponſalia irrita & nulla non pariunt impedimentum.

Ergo Titius poſt mortem Berthæ, quam deſponſaverat, non poteſt contrahere cum ſorore defunctæ, neque cum ejus matre, neque cum ejus filia, ſed poteſt cum ejus conſobrina.

## Amentia.

Certum eſt amentiam Jure naturali inhabilem reddere ad contrahendum Matrimonium, cùm tollat uſum rationis, ac proinde omnem conſenſum, ſine quo non exiſtit contractus.

## Affinitas.

Q. 1. *Quid eſt Affinitas?*

R. Eſt perſonarum proximitas proveniens ex copula carnali, per quam duo diverſæ cognationis fiunt una caro; ſicque conſanguinei viri evadunt affines conſanguineis mulieris, & viciſſim conſanguinei mulieris, conſanguineis viri.

Q. 2. *Ad quem gradum ſe extendit illa affinitas?*

R. Diſtinguendum eſt. Ex copula licita & conjugali extenditur in linea collaterali ad quartum gradum incluſivè: ex Concilio Lateranenſi IV. cap. *Non debet*, Tit. *de Conſanguinitate*: Ex copula verò illicita & fornicaria non progreditur ultra ſecundum gradum, ex Concilio Tridentino Seſſ. 24. cap. 4. *de Reform.*

Ergo Titius, defuncta uxore, non poteſt contrahere cum conſanguineis defunctæ uſque ad quartum gradum incluſivè; neque fornicator cum conſanguineis fornicariæ primi & ſecundi gradus, nempe cum ejus ſorore aut conſobrina; poteſt verò cum conſanguineis remotioribus. Unde ſi ſponſus fornicetur cum matre aut ſorore ſponſæ, non poteſt ſponſalia implere, quia per ejuſmodi fornicationem ſponſa evaſit ei affinis; neque poteſt ejus matrem aut ſororem habere in uxorem

uxorem propter publicam honeſtatem, ortam ex ſponſalibus.

Q. 3. *Quomodo numerantur gradus affinitatis?*

R. Numerantur ſicut gradus conſanguinitatis, adeo ut, quemadmodum ſoror uxoris eſt in primo gradu conſanguinitatis, conſobrina in ſecundo, matertera in primo ad ſecundum, & ſic deinceps, ita eadem ſoror ſit in primo gradu affinitatis reſpectu mariti, conſobrina in ſecundo, matertera in mixto primi & ſecundi.

Q. 4. *Affinitas paritne affinitatem?*

R. Jure veteri pariebat, ita ut ſi Maria v. g. quæ nupſerat meo fratri defuncto; & ideo mihi affinis contraheret cum Petro, Petrus jure veteri eſſet mihi & ſorori meæ affinis, nec poſſet poſt mortem Mariæ ſororem meam ducere. Sed Concilium Lateranenſe IV. cit. cap. *Non debet*, ſuſtulit ejuſmodi affinitatem. Unde Jure novo affinitas non parit affinitatem, duo fratres licitè contrahunt cum duabus ſororibus, pater quoque & filius legitimè conjunguntur, ille cum matre vidua, iſte cum ejuſdem viduæ filia.

## CLANDESTINITAS.

Q. 1. *Quandonam Matrimonium cenſetur clandeſtinum & nullum?*

R. Quando non contrahitur coram proprio Parocho, vel alio Sacerdote, de ipſius Parochi vel Ordinarii licentia, & duobus vel tribus teſtibus, ex Concil. Trident. Seſſ. 24. cap. 1. *de Reform.*

Q. 2. *Quis censetur proprius Parochus, an originis, an domicilii?*

R. Domicilii, nisi contrahentes sint vagi, ac domicilio careant. Praxis Ecclesiæ illud demonstrat & suadet ratio; quia in loco domicilii banna proclamantur, & ibi deprehendi potest, si quæ sint impedimenta.

Dixi: *Nisi sint vagi*; hi enim contrahere possunt coram Parocho loci, in quo diversantur, obtenta priùs Ordinarii licentia ex Concilio Tridentino Sess. 24. cap. 7. *de Reform.*

Q. 3. *Quamdiu extraneus commorari debet in Parœcia, ut ibi sortiatur sufficiens domicilium ad contrahendum?*

R. Juxta consuetudinem in Gallia receptam, & Edicto Regio confirmatam, extraneus, si sit ejusdem Diœceseos; per sex menses in Parœcia sedem fixisse debuit; & per annum, si diversæ Diœceseos, priusquam ibi ad Sacramentum Matrimonii admittatur.

Q. 4. *Qui metu ne parentes, aut alii se opponant eorum matrimonio, aliò demigrant, ibique commorantur per tempus Lege præscriptum, ad suos postea redituri, contrahuntne illic validè?*

R. Si sint filiifamilias, non debent admitti sine consensu parentum, alioquin tam Parochus, quàm contrahentes severitati Regiorum Edictorum meritò subjacerent. 2. Si sint sui Juris, ratum, ac firmum est eorum Matrimonium, utpotè juxta præscriptum Legis celebratum. Ita Sylvius in Supplemento sancti Thomæ quæst. 45. art. 5. Bonacina de Proprietatibus Matrimonii, quæst. 2. puncto 8. num. 7. ubi alios pro

pro ſua Sententia appellat; & Fagnanus in Caput *ſignificavit*, tit. *de Parochiis*, num. 36. ſuamque Sententiam confirmat pluribus declarationibus Cardinalium.

Q. 5. *Quando contrahentes ſunt diverſæ Parœciæ, ſatisne eſt ad veritatem Matrimonii, ut celebretur coram Parocho alterutrius contrahentis?*

R. Affirmativè, conſtatque ex univerſali Eccleſiæ diſciplina. Peccaret tamen Parochus ſi contrahentes admitteret, non acceptis litteris teſtimonialibus alterius Parochi, quibus certiorem illum faceret ſe banna ſui Parochiani ter proclamaſſe, nemine contradicente, ipſumque Parochianum ad Sacramentum Pœnitentiæ acceſſiſſe; banna enim, etſi non ſint de neceſſitate Sacramenti, ſunt tamen de neceſſitate præcepti.

## IMPOTENTIA.

Q. 1. *Quæ impotentia impedit & irritat Matrimonium?*

R. Antecedens & perpetua, ſive illa ſit abſoluta, ſive reſpectiva, ut habetur Cap. *Fraternitatis*, tit. *de Frigidis, & Maleficiatis*. Impotentes, ex defectu naturali, dicuntur frigidi: ex maleficio, maleficiati.

Dixi 1. *Antecedens*; quæ enim ſupervenit Matrimonio contracto & rato, licèt nondum conſummato, Matrimonium non dirimit.

Dixi 2. *Et perpetua*; quia temporalis, quæ tolli poteſt vel creſcentibus viribus adoleſcentis, vel Medicorum remediis, contractum Matrimonium non ſolvit. Capite autem *Laudabilem*, *cit.*

*Titulo de Frigidis*, triennium conceditur conjugibus ad tentandum num consummare possint; quando dubitatur sitne perpetua impotentia, si enim esset certa ut in senibus, quæ quotidie evadit major, nec semel copulam attentare liceret.

Dixi 3. *Sive sit respectiva;* contingit enim aliquando ut quis sit impotens respectu unius & potens respectu alterius; unde soluto Matrimonio propter ejusmodi impotentiam respectivam, potest ille contrahere cum alia.

Q. 2. *Impotentia estne idem ac sterilitas?*

R. Minimè; ii quippe soli dicuntur impotentes, qui non possunt consummare Matrimonium, nec per copulam fieri una caro: steriles verò, qui ex copula præhabita fructum, scilicet prolem non suscipiunt, ut senes adhuc habiles ad consummandum Matrimonium, sed inhabiles ad generandum.

## Raptus.

*Quid est raptus?*

R. Raptus generatim describi potest, personæ abductio vi, aut seductione ad contrahendum Matrimonium.

Ergo duplex est raptus: alius dicitur violentiæ, quando filius aut filia familias renitens, abducitur è domo paterna, alius seductionis & subornationis, cui persona rapta non repugnat, blanditiis, voluptatis illecebris, & promissis seducta: uterque autem raptus est impedimentum dirimens, nec potest consistere Matrimonium inter

intér raptorem & raptam, nisi persona sit à raptore separata, & in loco tuto & libero constituta, ex Conc. Trid. Sess. 24. cap. 6. *de Reform.* Non censetur autem in Senatu Parisiensi puella in loco tuto & libero: nisi potestati paternæ subjaceat. S. Thom. 2. 2. quæst. 154. art. 6. *utroque rapto*, sic scribit: *Violentia quandoque infertur tam ipsi virgini quàm patri, quando autem infertur patri, sed non virgini, putà cùm ipsa consentit ut per violentiam de domo patris abstrahatur . . . . . qualitercunque violentia adsit, salvatur ratio raptus.*

# CAPUT VII.

## De Dispensatione circa impedimenta Matrimonii.

Q. 1. *Quis dispensare potest circa impedimenta Matrimonii?*

R. Ex communi Ecclesiarum consuetudine, quæ vim Legis obtinet, solius est Summi Pontificis dispensare in impedimentis dirimentibus Jure humano inductis, ubi præsertim agitur de Matrimonio contrahendo.

Dixi 1. *In impedimentis dirimentibus;* Episcopus enim dispensat in impedimentis simplicibus, exceptis tamen Votis Religionis & Castitatis perpetuæ.

Dixi 2. *Jure humano inductis;* quia in iis, quæ sunt Juris naturalis & Divini, nulla potest esse dispensatio.

Dixi 3. *Ubi præsertim agitur de Matrimonio contrahendo;* quia quando Matrimonium est bona fide

fide contractum cum impedimento occulto, nec ſine ſcandalo, aut magno incontinentiæ periculo in contrahentibus, recurri poteſt ad Summum Pontificem, diſpenſandi facultatem penès Epiſcopum eſſe docent communiter Theologi & Canoniſtæ, & ita fuiſſe ſibi reſponſum in Curia Romana ſcribit Zerola in praxi 1. par. verbo *Diſpenſatio.*

Quin plures Epiſcopi in Gallia contendunt ſuas Eccleſias ex diuturno uſu præſcripſiſſe adverſùs conſuetudinem, atque eo titulo diſpenſant, nemine contradicente, ab aliquibus impedimentis dirimentibus etiam publicis, ſive de contrahendo, ſive de contracto Matrimonio agatur.

Q. 2. *Quando contrahentes ſunt è diverſis Diœceſibus, eſtne neceſſe ut uterque Epiſcopus diſpenſet?*

R. Affirmativè; quia neuter habet juriſdictionem in incolam alterius Diœceſis.

Q. 3. *Quomodo Matrimonium priùs irritum, convaleſcit, diſpenſatione impetrata?*

R. Si impedimentum ſit publicum, contrahentes novum conſenſum præbere debent coram Parocho & teſtibus, ſi ſit occultum, ſatis eſt ut contrahentes, qui priùs còram proprio Parocho contraxerant, ſed invalidè, mutuò conſentiant occultè & ſine teſtibùs. Eſt communis Theologorum & Canoniſtarum ſententia; & ita declaravit Pius V. motu proprio apud Sanchez, Lib. 2. diſp. 37. obſervaturque.

Q. 4. *Quid obſervabit Confeſſarius, quando in conjuge pœnitente deprehendit occultum impedimentum dirimens?*

R. Ob-

R. Obſervabit 1. Num impedimentum illud ſupervenerit Matrimonio jam contracto, fortè pœnitens rem habuerit cum perſona conſanguinea, aut affini conjugis, vel præceſſerit Matrimonium; ſi ſupervenit, non irritat Matrimonium, utpotè indiſſolubile; ſed privat duntaxat inceſtuoſum Jure petendi debiti, (niſi cum ipſo diſpenſetur) non verò reddendi. Si autem impedimentum præceſſerit, irritum reddit Matrimonium. Sed Confeſſarius,

Obſervabit 2. Utrùm pœnitens noverit illud impedimentum, aut de eo dubitet, interrogetque vel prorſùs illud ignoret.

Si primum, Confeſſarius declarabit Matrimonium ejus eſſe nullum, quærendaſque occaſiones, quibus thoro ſeparetur ad vitandum fornicationis crimen, quo pœnitens reum ſe conſtitueret, non ſolùm exigendo, ſed etiam reddendo debitum, cùm revera non ſint conjuges, qui ſic contraxerunt.

Si ſecundum, Confeſſarius non commonebit pœnitentem hujuſmodi impedimenti, maximè ſi ſit mulier, ne eam in proximam fornicationis occaſionem conjiciat, nempe reddendi debitum exigenti alteri minimè conſcio impedimenti, ſed quem à Confeſſario didicit non eſſe ſibi conjugem ut hactenus bona fide exiſtimaverat, ac propterea maritaliter abſque culpa cum eo vixerat, atque etiamnum viveret, niſi à Confeſſario incautè eſſet præmonita. Confeſſarius igitur non deteget ejuſmodi impedimentum, ſed prætexet aliam cauſam differendi abſolutionem, putà peccati

cati gravitatem, propter quam ad Episcopum recurrat necesse est.

Plura sunt alia & quidem gravia, ac difficilia circa dispensationes discutienda, quæ cùm in Compendium reduci nequeant, ab iis hìc abstinemus, Lectoremque remittimus ad Tomum nostrum 3. de Legibus cap. 10. & 12. & ad Tomum 7. de Matrimonio, cap. ultimo.

*F I N I S.*



